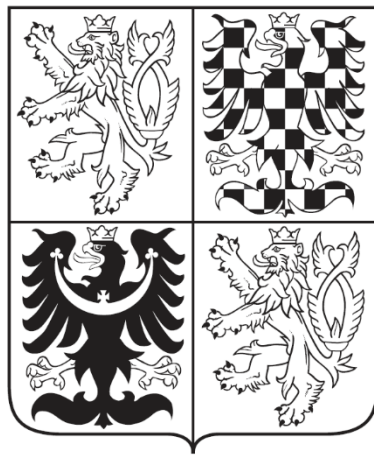

Sbírka nálezů a usnesení
Ústavního soudu České republiky

ÚSTAVNÍ SOUD ČESKÉ REPUBLIKY

SBÍRKA
NÁLEZŮ A USNESENÍ

Svazek 120 / ročník 2023 – V. díl

ÚSTAVNÍ
SOUD

Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu
Svazek 120, ročník 2023 – V. díl

Vydal:
Ústavní soud
Joštova 8
660 83 Brno

Brno 2026
Vydání první

© Ústavní soud České republiky

ISBN 978-80-87687-69-7

ČASTO POUŽÍVANÉ ZKRATKY

Ústava

Ústava České republiky (ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších ústavních zákonů)

Listina

Listina základních práv a svobod (usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších ústavních zákonů)

Úmluva

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.), ve znění pozdějších protokolů

o. s. ř.

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

s. ř. s.

zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů

tr. zák.

zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

tr. zákoník

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

tr. ř., tr. řád

zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

ESLP

Evropský soud pro lidská práva

SbNU

Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu citovaná podle elektronické databáze rozhodnutí Ústavního soudu (<http://nalus.usoud.cz>), např.: N 172/42 SbNU 519 = Sbírnka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 42, nález č. 172, str. 519

OBSAH

Č. 127 Náklady odvolacího řízení o přiměřeném zadostiučinění za nemajetkovou újmu (sp. zn. IV. ÚS 3194/22 ze dne 5. září 2023)	9
Č. 128 Nařízení obce Holubice o tržním řádu (vymezení kapacity tržiště) (sp. zn. Pl. ÚS 31/23 ze dne 6. září 2023; 295/2023 Sb.).....	14
Č. 129 Zabrání věci ve vztahu k dědicům zemřelého obžalovaného (sp. zn. III. ÚS 3168/22 ze dne 6. září 2023)	21
Č. 130 Ponechání dítěte v péči biologické rodiny na úkor práv pěstounů (sp. zn. II. ÚS 1192/22 ze dne 7. září 2023).....	25
Č. 131 Odměna advokáta za výkon funkce opatrovníka poškozených nezletilých v trestním řízení (sp. zn. II. ÚS 3204/22 ze dne 8. září 2023).....	43
Č. 132 Extrémní snížení odměny soudního exekutora s odkazem na nespecifikovaná rozhodnutí Ústavního soudu (sp. zn. II. ÚS 1455/23 ze dne 13. září 2023).....	47
Č. 133 Naplnění všech znaků trestného činu krádeže ve světle čl. 39 Listiny (sp. zn. I. ÚS 1531/23 ze dne 13. září 2023)	52
Č. 134 Porušení práva na přístup k soudu nesprávným procesním postupem soudu (sp. zn. II. ÚS 1931/21 ze dne 19. září 2023).....	62
Č. 135 Právo účastníka řízení vyjádřit se k odlišnému právnímu názoru odvolacího soudu (sp. zn. I. ÚS 1555/23 ze dne 19. září 2023)	69
Č. 136 Odůvodnění rozhodnutí o nepoložení předběžné otázky Soudnímu dvoru Evropské unie (sp. zn. I. ÚS 1675/23 ze dne 19. září 2023)	75
Č. 137 Odměna obhájce nesprávně ustanoveného odsouzenému obecným soudem k podání ústavní stížnosti (sp. zn. I. ÚS 1706/23 ze dne 19. září 2023)	83
Č. 138 Vypořádání se soudu s klíčovou argumentací žalobce v civilním řízení (sp. zn. II. ÚS 565/21 ze dne 25. září 2023).....	91
Č. 139 Odůvodnění rozhodnutí ve věci přiměřenosti smluvní pokuty (sp. zn. I. ÚS 990/23 ze dne 27. září 2023)	104
Č. 140 Náhrada nákladů řízení ve sporech o ochranu osobnosti (sp. zn. III. ÚS 3454/21 ze dne 9. října 2023)	112

OBSAH

Č. 141 Přípustnost dovolání; odepření přístupu k soudu Nejvyšším soudem (sp. zn. III. ÚS 2722/22 ze dne 11. října 2023)	124
Č. 142 Překvapivé rozhodnutí odvolacího soudu o nákladech řízení (sp. zn. III. ÚS 460/23 ze dne 11. října 2023)	130
Č. 143 Svévolné rozhodnutí o nákladech řízení (sp. zn. III. ÚS 1504/23 ze dne 11. října 2023)	139
Č. 144 Náklady řízení o přiměřeném zadostiučinění za nemajetkovou újmu, jehož výše byla určena úvahou soudu (sp. zn. I. ÚS 1934/23 ze dne 11. října 2023)	145
Č. 145 Nedostatečné odůvodnění vazebního rozhodnutí (sp. zn. III. ÚS 1664/23 ze dne 17. října 2023)	155
Č. 146 Podmínky pro krácení dotace v plné výši (sp. zn. III. ÚS 1344/23 ze dne 18. října 2023)	167
Č. 147 Rozhodování o nákladech řízení podle § 142 občanského soudního řádu v řízeních majících povahu iudicii duplicis (sp. zn. III. ÚS 1470/23 ze dne 18. října 2023)	176
Č. 148 (Ne)vydání pozemku jako součásti funkčně propojeného souboru nemovitostí v restituci církví (sp. zn. II. ÚS 2042/22 ze dne 19. října 2023)	180
Č. 149 Ke lhůtě pro doplnění odůvodnění blanketní stížnosti proti rozhodnutí o vykonání zbytku trestu odnětí svobody (sp. zn. IV. ÚS 1749/23 ze dne 24. října 2023)	191
Č. 150 Posouzení schopnosti podmíněně propuštěného platit náhradu škody v průběhu zkušební doby (sp. zn. II. ÚS 2065/23 ze dne 24. října 2023)	195
Č. 151 Odepření práva účastníku řízení na přístup k soudu administrativním pochybením soudu (sp. zn. II. ÚS 2638/23 ze dne 24. října 2023)	203
Č. 152 Odůvodnění výjimek stanovených opatřeními obecné povahy, které omezilo přítomnost žáků na školách (sp. zn. IV. ÚS 1642/22 ze dne 31. října 2023)	206
Č. 153 Přípustnost dovolání u tzv. podlimitních nároků (sp. zn. III. ÚS 647/23 ze dne 31. října 2023)	215

OBSAH

Č. 154	
Právo účastníka řízení vyjádřit se ke všem prováděným důkazům (sp. zn. IV. ÚS 650/23 ze dne 31. října 2023).....	223
Č. 155	
Absolutní neplatnost kupní smlouvy dle „starého“ občanského zákoníku (sp. zn. III. ÚS 953/23 ze dne 31. října 2023).....	230
Č. 156	
Řádné odůvodnění usnesení o nepřiznání odkladného účinku správní žalobě (sp. zn. IV. ÚS 1641/23 ze dne 31. října 2023).....	237
St. č. 59/23 Stanovisko pléna Ústavního soudu Rozhodování o nákladech řízení podle § 142 občanského soudního řádu v řízeních majících povahu iudicii duplicis (sp. zn. Pl. ÚS-st. 59/23 ze dne 13. září 2023; 302/2023 Sb.).....	245

I. Nálezy

Č. 127**Náklady odvolacího řízení o přiměřeném zadostiučinění za nemajetkovou újmu****(sp. zn. IV. ÚS 3194/22 ze dne 5. září 2023)**

Uzná-li soud ve sporu o přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou při výkonu veřejné moci nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem základ žalobcová nároku, tj. existenci nemajetkové újmy, avšak přiměřené zadostiučinění mu nepřizná v plné žalované výši, má podle judikatury Ústavního soudu při rozhodování o náhradě nákladů řízení přesto postupovat podle § 142 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, jenž umožňuje přiznat i částečně úspěšnému žalobci náhradu nákladů řízení v plném rozsahu, neboť rozhodnutí o výši plnění závisí na úvaze soudu. To platí přiměřeně i pro rozhodování o nákladech odvolacího řízení, odvolal-li se žalobce proti výši náhrady mu přiznané. Nepostupuje-li takto soud, aniž zároveň dostatečně vysvětlí (s ohledem na konkrétní okolnosti věci) z jakého důvodu, porušuje tím právo stěžovatele, který se jinak domohl odškodnění, na soudní ochranu, zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, a podle okolností věci také jeho právo na ochranu vlastnictví, zaručené v čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Radovana Suchánka (soudce zpravodaj) a soudců Josefa Baxy a Josefa Fialy o ústavní stížnosti stěžovatele Volodimira Szmozsánika, zastoupeného Mgr. Janem Boučkem, advokátem, sídlem Opatovická 1659/4, Praha 1 – Nové Město, proti III. výroku rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 11. října 2022 č. j. 12 Co 229/2022-156, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení, takto:

I. Výrokem III rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 11. října 2022 č. j. 12 Co 229/2022-156 byla porušena práva stěžovatele zaručená v čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výrok III rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 11. října 2022 č. j. 12 Co 229/2022-156 se zrušuje

Odůvodnění**I. Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadeného rozhodnutí**

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) se stěžovatel domáhá zrušení III. výroku v záhlaví uvedeného rozhodnutí Městského soudu v Praze (dále jen „městský soud“), a to pro tvrzené porušení čl. 2 odst. 3 a čl. 95 odst. 1 Ústavy, dále čl. 2 odst. 2, čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv

a svobod (dále jen „Listina“), jakož i čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

2. Z ústavní stížnosti a vyžádaného spisu Obvodního soudu pro Prahu 1 (dále jen „obvodní soud“) se podává, že stěžovatel se po České republice – Ministerstvu dopravy (dále jen „ministerstvo“) domáhal zaplacení 150 000 Kč z titulu náhrady nemajetkové újmy podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon č. 82/1998 Sb.“), způsobené mu nepřiměřenou délkou řízení u Magistrátu hlavního města Prahy, které trvalo celkem 3 roky a 4 měsíce. Obvodní soud pro Prahu 1 (dále jen „obvodní soud“) rozsudkem ze dne 1. 3. 2022 č. j. 12 C 76/2021-79 uložil ministerstvu zaplatit stěžovateli 26 312 Kč s příslušenstvím, ve zbytku žalobu zamítl. Ministerstvu uložil nahradit stěžovateli náklady řízení ve výši 39 016 Kč.

3. K odvolání stěžovatele i ministerstva městský soud napadeným rozsudkem ve věci samé rozsudek obvodního soudu potvrdil (výrok I) a náhradu nákladů řízení před obvodním soudem snížil na 34 912 Kč. Dále rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (výrok III). Městský soud odůvodnil napadený výrok s poukazem na § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 *a contrario* zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. s. ř.“), neboť žádný z účastníků neměl ve věci svého odvolání plný úspěch. Podstatný je podle městského soudu pouze úspěch nebo neúspěch v odvolacím řízení, tedy zda bylo odvolání vyhověno nebo nikoli. Městský soud považoval za nepodstatné, že odvolání stěžovatele směřovalo pouze proti výši zadostiučinění, zatímco odvolání ministerstva proti věci samé.

II. Argumentace stěžovatele

4. Stěžovatel namítá, že městský soud nerespektoval rozhodovací praxi Nejvyššího soudu ani Ústavního soudu. Jeho rozhodnutí má být v rozporu mimo jiné s nálezy Ústavního soudu ze dne 17. 8. 2021 sp. zn. III. ÚS 3271/20, ze dne 19. 7. 2022 sp. zn. IV. ÚS 649/22 a ze dne 20. 6. 2023 sp. zn. III. ÚS 1125/23 (rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná z <https://nalus.usoud.cz>). Podle stěžovatele mimo jiné nelze hovořit o bagatelnosti výše nákladů řízení, vyvolá-li je svým postupem stát a tyto náklady jsou pak fakticky přenášeny na poškozeného, který se proti státu brání, a je v základu věci úspěšný. Ačkoliv byl stěžovatel úspěšný v obou stupních soudní soustavy, pak zásada úspěchu ve věci byla ve smyslu ustálené judikatury uplatněna pouze při rozhodování o nákladech řízení před obvodním soudem. Uspěje-li stěžovatel se svým nárokem co do základu věci, náleží mu podle konstantní judikatury plná náhrada nákladů řízení, neboť úspěch závisí na úvaze soudu. Podle stěžovatele je totiž zásadním rozdílem, že se odvolal pouze proti výši přiměřeného zadostiučinění, zatímco ministerstvo i proti základu nároku.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

5. Ústavní stížnost byla podána včas, oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž bylo vydáno rozhodnutí, jehož III. výrok napadá. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“). Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

IV. Vyjádření dalšího účastníka řízení a replika stěžovatele

6. Ústavní soud vyzval městský soud a ministerstvo, aby se vyjádřili k ústavní stížnosti.

7. Městský soud ve vyjádření k ústavní stížnosti konstatoval, že žádný z účastníků nebyl v odvolacím řízení úspěšný. Stěžovatel se v odvolacím řízení domáhal vyšší částky odškodnění, zatímco ministerstvo mu nehodlalo poskytnout žádné finanční prostředky. Městský soud má za to, že postupoval podle zákona a navrhl, aby byla ústavní stížnost odmítnuta.

8. Ministerstvo se k ústavní stížnosti nevyjádřilo, pročež v souladu s poučením mu daným se má za to, že se postavení vedlejšího účastníka vzdalo.

9. K vyjádření městského soudu stěžovatel v replice uvedl, že městský soud nepochopil specifikum dané věci. V ní závisí úspěch stěžovatele na úvaze soudu, která je vtělena do posouzení přiměřenosti výše odškodnění. To, že se odvolací soud ztotožní také se závěry soudu prvního stupně o výši přiměřeného zadostiučinění, nemůže být posouzeno jako neúspěch ve věci samé; tato úvaha je opětovně založena na úvaze odvolacího soudu, vycházející ze základního rozhodnutí o důvodnosti nároku. Naopak odvolání ministerstva směřující proti základu věci bylo primárně nedůvodné, neboť popírá základ nároku; rozhodnutí o něm nespočívá na úvaze soudu o přiměřenosti formy a výše nároku.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

10. Ústavní soud není součástí soustavy soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy) a nepřísluší mu dozor nad jejich rozhodovací činností. Je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy). Do rozhodovací činnosti soudů je Ústavní soud v řízení o ústavní stížnosti podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy oprávněn zasáhnout pouze tehdy, byla-li pravomocnými rozhodnutími těchto orgánů porušena ústavně zaručená základní práva nebo svobody stěžovatele.

11. Z poslání Ústavního soudu podle čl. 83 Ústavy a navazující rozhodovací činnosti plyne, že vedení řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad běžných zákonů a jeho použití na jednotlivý případ jsou zásadně věcí obecných soudů. O zásahu Ústavního soudu do jejich rozhodovací činnosti lze uvažovat tehdy, je-li jejich rozhodování stiženo vadami majícími za následek porušení ústavnosti (tzv. kvalifikované vady).

12. Proces výkladu a použití zákona bývá zpravidla stižen kvalifikovanou vadou, nezohlední-li soudy správně (nebo vůbec) dopad některého ústavně zaručeného základního práva (svobody) na posuzovanou věc nebo se dopustí – z hlediska řádně vedeného soudního řízení – nepřijatelné libovůle. Ta může spočívat buď v nerespektování jednoznačné kogentní normy, nebo ve zjevném a neodůvodněném vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi podáván, resp. který odpovídá všeobecně uznávanému chápání dotčených právních institutů [viz např. nález Ústavního soudu ze dne 25. 9. 2007 sp. zn. Pl. ÚS 85/06 (N 148/46 SbNU 471)].

13. Z ustálené judikatury Ústavního soudu plyne, že rozhodování o náhradách nákladů řízení je doménou obecných soudů. Náhradu nákladů řízení, resp. její výši, nelze z hlediska kritérií řádného procesu klást naroveň rozhodování ve věci samé [srov. např. usnesení ze dne 3. 2. 2011 sp. zn. III. ÚS 106/11 a ze dne 5. 8. 2002 sp. zn. IV. ÚS 303/02 (U 25/27 SbNU 307)]. Ústavní soud tak ve své judikatuře opakovaně vyjevil, že při posuzování nákladů řízení, tj. problematiky vůči předmětu řízení před ostatními soudy podružné, postupuje zdrženlivě.

14. Ústavní soud však výjimečně přistupuje ke zrušení nákladových výroků rozhodnutí obecných soudů. Učiní tak především tehdy, zasahuje-li napadené rozhodnutí samotný účel, podstatu a smysl dotčeného ústavně zaručeného práva. Vzhledem k obecné podružnosti nákladů řízení (viz předchozí bod) přitom není rozhodná sama výše náhrady, nýbrž hledisko kvalitativní; tj. takové, v jehož důsledku daná věc v rámci ochrany ústavnosti svým dopadem (principiálně) přesahuje individuální případ.

15. Podle čl. 89 odst. 2 Ústavy jsou vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu závazná pro všechny orgány i osoby. Tento příkaz platí i pro Ústavní soud [viz např. již náleze ze dne 12. 6. 1997 sp. zn. IV. ÚS 197/96 (N 77/8 SbNU 243)]. Také pro posouzení této ústavní stížnosti je klíčové, postupovaly-li obecné soudy v souladu se závěry a právními názory uvedenými v nálezech Ústavního soudu ve skutkově a právně obdobných věcech. Právní názor obsažený v odůvodnění rozhodnutí Ústavního soudu – má-li obecnou povahu – je závazný při řešení typově shodných případů [srov. např. nálezy ze dne 28. 1. 2004 sp. zn. Pl. ÚS 41/02 (N 10/32 SbNU 61; č. 98/2004 Sb.) a ze dne 18. 3. 1997 sp. zn. I. ÚS 70/96 (N 29/7 SbNU 191) a další]. Je tomu tak mimo jiné proto, že jde ve svém důsledku o způsob interpretace a aplikace norem ústavního pořádku. Ústavní soud dovodil vázanost obecných soudů právním názorem Ústavního soudu také z obecného principu rovnosti v právech podle čl. 1 věty první Listiny. Rovnost v právech ve vztahu k obecným soudům zakládá kromě jiného též právo jednotlivce na předvídatelné rozhodování v obdobných případech, čímž vylučuje libovůli při použití práva. Za porušení principu rovnosti v právech je v této souvislosti nutno považovat zejména ty případy, kdy obecný soud neposkytne účastníkům ochranu jejich základních práv a svobod, ačkoli ve skutkově a právně obdobných případech v minulosti Ústavním soudem přiznána byla.

16. Rozhodnutí Ústavního soudu tak představují závazná interpretační vodítka pro rozhodování v obdobných věcech, od nichž je sice možné se odklonit, to ovšem pouze ve výjimečných a pečlivě odůvodněných případech. Judikatura Ústavního soudu přitom plně zavazuje rovněž Ústavní soud, resp. jeho jednotlivé senáty, s výjimkou uvedenou v § 23 zákona o Ústavním soudu.

17. Z ustálené judikatury Ústavního soudu plyne, že je-li ve sporu o přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu podle zákona č. 82/1998 Sb. důvodný základ uplatněného nároku (tj. existuje-li nemajetková újma způsobená při výkonu veřejné moci nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem), avšak přiměřené zadostiučinění posléze není přiznáno v plné žalované výši, přesto se při rozhodování o náhradě nákladů postupuje podle § 142 odst. 3 o. s. ř., jenž umožňuje přiznat i jen částečně úspěšnému žalobci plnou náhradu nákladů řízení, neboť rozhodnutí o výši plnění závisí na úvaze soudu [nálezy ze dne 22. 6. 2000 sp. zn. III. ÚS 170/99 (N 96/18 SbNU 339) a ze dne 11. 8. 2020 sp. zn. I. ÚS 799/20 (N 162/101 SbNU 129)].

18. Na základě dosud uvedeného je pro posouzení nynější věci zásadní zohlednit právní závěry obsažené např. v nálezu Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 170/99 a nálezech ze dne 5. 8. 2009 sp. zn. I. ÚS 1310/09 (N 180/54 SbNU 249), ze dne 4. 4. 2011 sp. zn. II. ÚS 2412/10 (N 60/61 SbNU 9), ze dne 15. 5. 2012 sp. zn. II. ÚS 3388/11 (N 104/65 SbNU 431), ze dne 19. 3. 2013 sp. zn. I. ÚS 1665/11 (N 47/68 SbNU 461) nebo sp. zn. I. ÚS 799/20 a zejména pak v nálezu sp. zn. IV. ÚS 649/22, týkající se také náhrady nákladů za odvolací řízení, nejen za řízení před soudem prvního stupně. Posledně uvedený náleze vzešel ze skutkově i právně obdobné věci. Ústavní soud v něm objasnil, že v předchozím bodu prezentovaný závěr je nutno vztáhnout i na rozhodnutí o nákladech odvolacího řízení, neboť v tomto ohledu nutno hledět na řízení jako na jeden celek. A to i tehdy, domáhá-li se žalobce v odvolacím řízení „toliko“ vyšší náhrady nemajetkové újmy, než mu byla prvoinstančním soudem přiznána. Konkrétní výše závisí na (volné) úvaze soudu podle § 136 o. s. ř. Neexistuje totiž exaktní metoda k určení přiměřenosti zadostiučinění. Podle nosných důvodů této judikatury tak nelze žalobce sankcionovat nepřiznáním náhrady nákladů odvolacího řízení za to, že se odvolací soud neztotožnil s jeho názorem o konkrétní výši zadostiučinění, jestliže byl se základem svého nároku celkově úspěšný. Nepostupuje-li takto obecný soud, aniž by zároveň náležitě vysvětlil (s ohledem na konkrétní okolnosti věci) z jakého důvodu, porušuje tím právo stěžovatele, který se jinak domohl odškodnění, na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Tyto závěry se vztahují i na částky svou výší bagatelní.

19. V nyní posuzované věci neměly soudy pochybnosti o důvodnosti základu nároku. Na rozdíl od mínění stěžovatele však dospěly k odlišnému závěru o jeho přiměřené výši. Zbývá proto odpovědět na otázku, zda městský soud v napadeném rozsudku odůvodnil odchýlení se od výše uvedeného závěru Ústavního soudu natolik, aby jej bylo možno považovat za ústavně souladný. Stěžovatel před městským soudem poukázal na výše parafrázovaný nálezn sp. zn. IV. ÚS 649/22 (viz bod 29 odůvodnění napadeného rozsudku). S tímto poukazem se však městský soud nijak nevypořádal, přestože závěry uvedeného nálezu jsou pro posouzení věci zásadní. Městský soud se k možnosti přiznání plné náhrady nákladů řízení stěžovateli vyjádřil v posledním bodu odůvodnění napadeného rozsudku pouze tak, „že podstatný je úspěch či neúspěch v odvolacím řízení, tedy zda bylo odvolání vyhověno či nikoli. Za nepodstatné považuje odvolací soud, že odvolání žalobce směřovalo pouze do výše zadostiučinění, nikoli tedy do základu věci, zatímco odvolání žalované směřovalo přímo do merita věci, když žalovaná navrhovala zamítnutí žaloby zcela“. Městský soud se tedy nezabýval na věc dopadající judikaturou Ústavního soudu. Proto logicky ani nemohl náležitě osvětlit, v čem by mohly spočívat natolik zvláštní okolnosti věci, pro které nerespektoval výše uvedený nálezn sp. zn. IV. ÚS 649/22 – tak, aby mohlo být jeho rozhodnutí v souladu s ústavním pořádkem.

20. Městský soud bez jakéhokoli odůvodnění v rozporu s čl. 89 odst. 2 Ústavy nerespektoval v typově shodné věci závazné právní názory obsažené v nálezu Ústavního soudu. Odchýlil se tak neodůvodněně od příslušného standardu výkladu práva, tedy postupoval libovolně, čímž zatížil své rozhodnutí kvalifikovanou vadou (viz výše bod 11) mající za následek neústavnost jeho rozhodnutí o náhradě nákladů řízení. Porušil tím právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, a jelikož stěžovateli nepřiznal náhradu nákladů odvolacího řízení, pak také jeho právo na ochranu vlastnictví podle čl. 11 odst. 1 Listiny.

VI. Závěr

21. Ústavní soud dospěl k závěru, že městský soud porušil základní práva stěžovatele uvedená v I. výroku tohoto nálezu. Proto podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a napadený III. výrok rozsudku městského soudu podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona zrušil. Úkolem městského soudu bude ve věci znovu rozhodnout o náhradě nákladů odvolacího řízení při vázanosti právním názorem Ústavního soudu. Tedy ve světle výše uvedeného postupem respektujícím předchozí závazné právní názory plynoucí z judikatury Ústavního soudu. Takto Ústavní soud rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 věta první zákona o Ústavním soudu)

Č. 128

Nařízení obce Holubice o tržním řádu (vymezení kapacity tržiště) (sp. zn. Pl. ÚS 31/23 ze dne 6. září 2023; 295/2023 Sb.)

Obec musí kapacitu tržnice a tržiště podle § 18 odst. 2 písm. a) zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, vymezit přímo v tržním řádu a nemůže se odkazovat na následnou (budoucí) úpravu nacházející se mimo něj. Není přípustné, aby zastupitelstvo obce (nebo rada obce, je-li zřízena) nařízením delegovalo pravomoc ke stanovení kapacity tržiště na sebe či jiný orgán, jelikož v takovém případě jde o postup vybočující ze zákonných mezí.

Nález

Ústavní soud rozhodl pod sp. zn. Pl. ÚS 31/23 dne 6. září 2023 v plénu složeném z předsedy soudu Josefa Baxy a soudců Jaromíra Jirsy (soudce zpravodaj), Veroniky Křest'ánové, Tomáše Lichovníka, Kateřiny Ronovské, Radovana Suchánka, Vojtěcha Šimíčka, Davida Uhlíře, Jana Winttra a Jiřího Zemánka o návrhu JUDr. Romana Heinze, Ph.D., ředitele Krajského úřadu Jihomoravského kraje, na zrušení nařízení obce Holubice č. 1/2019, tržní řád, ze dne 24. 10. 2019, za účasti obce Holubice, se sídlem v Holubicích 61, jako účastníka řízení, takto:

I. Ustanovení článku 3 odst. 1 nařízení obce Holubice č. 1/2019, tržní řád, ze dne 24. 10. 2019 se ruší dnem vyhlášení tohoto nálezu ve Sbírce zákonů.

II. Ve zbývajícím rozsahu se návrh odmítá.

Odůvodnění

I. Rekapitulace návrhu a argumentace navrhovatele

1. Ústavnímu soudu byl dne 18. 5. 2023 doručen návrh ředitele Krajského úřadu Jihomoravského kraje (dále též jen „navrhovatel“) podle čl. 87 odst. 1 písm. b) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 64 odst. 2 písm. i) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) na zrušení nařízení obce Holubice č. 1/2019, tržní řád, ze dne 24. 10. 2019 (dále jen „napadené nařízení“) pro jeho rozpor s § 18 zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „živnostenský zákon“).

2. Navrhovatel uvádí, že podle § 18 odst. 2 písm. a) živnostenského zákona obec může (ale nemusí) tržním řádem stanovit kapacitu tržiště (počet prodejních míst) podle § 18 odst. 1 téhož zákona. Má-li obec v úmyslu kapacitu tržišť upravit, je povinna tak učinit vždy explicitně přímo v tržním řádu, nikoliv např. odkazem na budoucí úpravu mimo tržní řád, který musí obsahovat skutečné (věcné) určení kapacity; odkaz na budoucí úpravu nelze považovat za jednoznačné vymezení nevyvolávající u jeho adresátů žádné pochybnosti či výkladové nejasnosti. Kapacitu tržiště – má-li být řádně určena – musí stanovit k tomu

příslušný orgán, kterým však nemůže být obecní úřad, jako je tomu v případě čl. 3 odst. 1 napadeného nařízení.

3. Přestože je navrhovateli známo, že byl § 18 živnostenského zákona již změněn, jsou podle něj stále aplikovatelné závěry Ústavního soudu obsažené v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 27/06 ze dne 24. 3. 2009 (N 66/52 SbNU 649; 119/2009 Sb.) ohledně nutnosti předmětné úpravy přímo v tržním řádu.

II. Průběh řízení před Ústavním soudem

4. Ústavní soud podle § 69 zákona o Ústavním soudu vyzval obec Holubice jako účastníka řízení a Veřejného ochránce práv jako potenciálního vedlejšího účastníka řízení k vyjádření. Veřejný ochránce práv Ústavní soud informoval, že do řízení nevstupuje.

5. Starosta obce Holubice ve vyjádření uvedl, že funkci starosty vykonává od října 2022 a v obci jsou v nelehké situaci; mají velký tlak na administrativu, aktualizují staré směrnice a vyhlášky a v současné době řeší urgentně krizi ve školství. Současně účastník řízení pracuje i na tržním řádu obce a plánuje, že do konce roku 2023 dokončí tržní řád podle vzoru a po kontrole Jihomoravského kraje.

6. Vzhledem k tomu, že vyjádření starosty obce Holubice neobsahuje žádnou věcnou argumentaci k návrhu, nezasílal je Ústavní soud navrhovateli k replice.

7. Ústavní soud neočekával od ústního jednání další objasnění věci, a proto od něj podle § 44 zákona o Ústavním soudu upustil.

III. Dikce napadeného nařízení

8. Napadené nařízení zní (bez jakýchkoli jazykových úprav) následovně:

„Nařízení obce Holubice č. 1/2019

Tržní řád

Zastupitelstvo obce Holubice vydává v souladu s ustanoveními § 18 zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, v jeho platném znění, a na základě § 11 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, v jeho platném znění, toto nařízení obce.

ČLÁNEK 1

Úvodní ustanovení

Předmětem úpravy tohoto nařízení je vymezení podmínek pro nabídku, prodej zboží a poskytování služeb mimo provozovnu určenou k tomuto účelu kolaudačním rozhodnutím podle zvláštního zákona¹⁾.

ČLÁNEK 2

Vymezení pojmů

1. Na území obce Holubice je prodej zboží a poskytování služeb mimo provozovnu prodejce či poskytovatele služby umožněn jen na místech stanovených tímto nařízením a v rozsahu vymezeném a uvedeném v tomto nařízení a v jeho příloze, nejedná-li se o druhy prodeje zboží, které jsou zakázány. Místa vymezenými a uvedenými v příloze č. 1 jsou prodejní místa na tržních místech.
2. Prodejní místo je místo mimo provozovnu určenou k tomuto účelu kolaudačním rozhodnutím podle zvláštního zákona¹⁾ na tržních místech a místech pro konání trhu, na kterém se prodává zboží nebo poskytují služby na prodejním stánku, pultu nebo jiném obdobném prodejním zařízení.
3. Tržní místo je konkrétně vymezený prostor (číslem parcely, názvem ulice apod.) umožňující prodej zboží a poskytování služeb mimo provozovnu určenou k tomuto účelu kolaudačním rozhodnutím podle zvláštního zákona¹⁾ na prodejních stáncích, pultech a na jiných obdobných prodejních zařízeních:
  - a) celoročně na jednom nebo více prodejních místech,
  - b) příležitostně na více prodejních místech při konání kulturních a sportovních akcí.

ČLÁNEK 3

Místa pro prodej zboží a poskytování služeb

1. Počet prodejních míst a jejich výměru stanoví Obecní úřad Holubice a vhodným způsobem o tom informuje prodejce a poskytovatele služeb (dále jen prodejci).
2. Prodej zboží a poskytování služeb lze provozovat jen na místech k tomu určených dle přílohy č. 1 tohoto nařízení na základě vydaného povolení Obecním úřadem Holubice a po zaplacení stanoveného poplatku dle obecně závazného předpisu²⁾. Prodejní místo bude přiděleno fyzickým nebo právnickým osobám vlastnícím příslušné živnostenské oprávnění, které je opravňuje k prodeji zboží nebo poskytování služeb.
3. Prodej zboží nebo poskytování služeb mimo provozovny v obci a mimo prodejní a tržní místa jsou zakázány s výjimkou s poskytování služeb v článku 4.

ČLÁNEK 4

Prodej zboží a poskytování služeb, na které se toto nařízení nevztahuje

Nařízení se nevztahuje na:

1. Ohlášené očkování domácích zvířat.
2. Nabídku a prodej zboží při výstavních a kulturních akcích, slavnostech, veřejných vystoupeních, sportovních podnicích nebo jiných podobných akcích.
3. Akce organizované podle zákona č. 117/2001 Sb., o veřejných sbírkách a o změně některých zákonů (zákon o veřejných sbírkách), ve znění pozdějších předpisů.
4. Nabízení služeb podle vyhlášky č. 34/2016 Sb., Vyhláška o čištění, kontrole a revizi spalinové cesty

ČLÁNEK 5

Zakázané druhy prodeje zboží a poskytování služeb

1. Na celém území obce Holubice je zakázán tzv. podomní a pochůzkový prodej a nabídka služeb.
2. Podomním prodejem a nabídkou služeb se pro účely tohoto nařízení rozumí takový prodej a nabídka služeb, kdy je bez předchozí objednávky dům od domu nabízeno a prodáváno zboží či služby.
3. Pochůzkovým prodejem a nabídkou služeb se pro účely tohoto nařízení rozumí prodej a nabídka služeb s použitím přenosného nebo neseného zařízení (konstrukce, závěsného pultu, ze zavazadel, tašek, apod.) nebo přímo z ruky, bez ohledu na to, zda se prodejce pohybuje nebo se zdržuje na místě.

ČLÁNEK 6

Pravidla pro udržování čistoty a bezpečnosti

Při prodeji zboží a poskytování služeb na tržních místech jsou prodejci povinni:

1. udržovat na prodejním místě pořádek, průběžně odstraňovat odpad i obaly ze zboží, po ukončení prodeje nebo poskytování služeb prodejní místo uklidit a odpadky umístit do nádob k tomu určených,
2. k prodeji a poskytování služeb užívat jen místa k tomu určená Obecním úřadem Holubice, před prodejními místy neumístit nic, co by znemožňovalo nebo ztěžovalo průchod zákazníků, popřípadě omezovalo schůdnost veřejných komunikací,
3. ponechat dopravní prostředky na tržních místech pouze po dobu nutnou pro vykládku a nakládku zboží, pokud se nejedná o prodej zboží přímo z vozidla.

ČLÁNEK 7

Sankce

Porušení tohoto nařízení bude posuzováno a sankce budou ukládány podle zvláštních právních předpisů.³⁾

ČLÁNEK 8

Závěrečná ustanovení

1. Kontrolu dodržování tohoto tržního řádu jsou oprávněni provádět pověřeni zaměstnanci obce, zařazení do Obecního úřadu Holubice a pověřeni členové zastupitelstva obce.

2. Práva a povinnosti prodejců zboží, poskytovatelů služeb a provozovatelů stanovená zvláštními právními předpisy nejsou tímto nařízením dotčena.
3. Toto nařízení bylo schváleno usnesením zastupitelstva obce Holubice č. 7, dne 24. 10. 2019, účinnosti nabývá 1. 1. 2020.

Ilona Marinčová
místostarostka

Petr Hanák
starosta

¹⁾ zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), v jeho platném znění

²⁾ OZV č. 2/2011 o místních poplatcích

³⁾ zákon 200/1990 Sb., o přestupcích, v jeho platném znění, zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, v jeho platném znění.“

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

9. V řízení o kontrole norem je Ústavní soud podle čl. 87 odst. 1 písm. b) Ústavy příslušný rozhodovat o návrhu na zrušení nařízení obce. Oprávnění ředitele krajského úřadu k podání návrhu vyplývá z § 64 odst. 2 písm. i) zákona o Ústavním soudu; je však podmíněno tím, že se krajský úřad pokusil přimět obec ke zjednání nápravy protizákonného stavu postupem podle § 125 odst. 1 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o obcích“).

10. Z dokumentace předložené navrhovatelem vyplývá, že podmínka uvedená v předchozím odstavci byla splněna. Dne 23. 11. 2022 byla obci Holubice doručena výzva Krajského úřadu Jihomoravského kraje (dále jen „krajský úřad“) č. j. JMK 166750/2022 z téhož dne ke zjednání nápravy. Obec Holubice byla po uplynutí poskytnuté lhůty opakovaně – telefonicky i písemně – dotazována na zjednání nápravy a současně jí byla poskytnuta i metodická pomoc ve věci, přesto nebyla požadovaná náprava zjednána. Krajský úřad tudíž v souladu s § 125 odst. 1 zákona o obcích sdělením č. j. JMK 27792/2023 ze dne 17. 2. 2023 rozhodl o pozastavení účinnosti napadeného nařízení; zároveň byla obci Holubice poskytnuta další šedesátidenní lhůta ke zjednání nápravy, avšak krajský úřad od obce Holubice žádné sdělení ve věci v uvedené lhůtě, tj. do 24. 4. 2023, neobdržel. Navrhovatel proto podal návrh na zrušení napadeného nařízení ve lhůtě třiceti dnů ode dne uplynutí lhůty pro nápravu. Protože Ústavní soud neshledal ani žádný jiný důvod nepřijatelnosti návrhu, věcně jej projednal.

V. Přezkum napadeného nařízení

11. Ústavní soud při přezkumu ústavnosti a zákonnosti nařízení obce podle § 68 odst. 2 zákona o Ústavním soudu provádí tříkrokový test [srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 24/20 ze dne 28. 7. 2020 (N 155/101 SbNU 83; 348/2020 Sb.), bod 14], v jehož rámci zkoumá:

- a) zda orgán, který napadený podzákonný právní předpis přijal, k tomu měl pravomoc a zda tak učinil ústavně konformním způsobem;
- b) zda byl podzákonný právní předpis vydán v mezích zákonného zmocnění, a nikoliv mimo zákonem stanovenou působnost (*ultra vires*);
- c) zda není dán obsahový nesoulad podzákonného právního předpisu s ústavním pořádkem nebo se zákonem.

12. Nejdříve se Ústavní soud zabýval tím, v jakém rozsahu má napadené nařízení přezkoumat. Ačkoli navrhovatel napadá nařízení jako celek, argumentačně brojí pouze proti jeho čl. 3 odst. 1. Přestože je Ústavní soud vázán petitem návrhu, a nikoli jeho odůvodněním, navrhovatel v řízení o kontrole norem nese břemeno tvrzení. Pro účely ústavního přezkumu nepostačuje toliko označení ke zrušení právního předpisu, příp. jeho jednotlivých ustanovení, nýbrž je nezbytné uvést i důvod namítané protiústavnosti [srov. např. nález sp. zn. Pl. ÚS

58/05 ze dne 8. 6. 2010 (N 120/57 SbNU 477; 230/2010 Sb.), body 22 a 24 a tam citovanou judikaturu]. Ústavní soud proto dospěl k závěru, že lze věcně přezkoumat pouze čl. 3 odst. 1 napadeného nařízení, vůči němuž se tvrzení navrhovatele vztahují. Ve zbývajících částech nařízení navrhovatel neunesl břemeno tvrzení, a tudíž je třeba tuto část návrhu odmítnout jako zjevně neopodstatněnou.

V. a) Konformita procesu přijímání napadeného předpisu

13. Podle § 11 zákona o obcích je obec oprávněna v přenesené působnosti vydávat na základě zákona a v jeho mezích nařízení, je-li k tomu zákonem zmocněna. Při vydávání nařízení jde o výkon státní správy, jehož ústavní základ je obsažen v čl. 105 ve spojení s čl. 79 odst. 3 Ústavy a jenž je podle § 102 odst. 2 písm. d) zákona o obcích svěřen její radě; není-li však rada zřízena, jako tomu je v případě účastníka řízení, vydává je zastupitelstvo obce (§ 102 odst. 4 a § 84 odst. 3 zákona o obcích).

14. Napadené nařízení, jehož je přezkoumávaný čl. 3 odst. 1 součástí, bylo přijato Zastupitelstvem obce Holubice dne 24. 10. 2019 usnesením č. 7, vyhlášeno bylo vyvěšením na úřední desce dne 30. 10. 2019 a účinnosti nabylo dne 1. 1. 2020. Ústavní soud uzavírá, že napadené nařízení, jehož je přezkoumávaný čl. 3 odst. 1 součástí, bylo vydáno orgánem, jenž k tomu měl pravomoc, a zároveň bylo přijato ústavně konformním způsobem, takže prošlo prvním krokem přezkumu.

V. b) Dodržení mezi zákonného zmocnění při vydání předpisu nebo jeho části

15. Ve druhém kroku Ústavní soud zkoumá, zda byl podzákonný právní předpis vydán v mezích zákonného zmocnění, a nikoliv mimo zákonem stanovenou působnost (*ultra vires*); posuzuje tedy, zda napadený předpis upravuje právní vztahy, pro něž mu otevírá zmocňovací zákon prostor, a zda zároveň nezasahuje do záležitostí, které jsou vyhrazeny zákonu nebo jinému právnímu předpisu.

16. Z judikatury Ústavního soudu vyplývají kritéria, jimiž jsou obce při vydávání nařízení v přenesené působnosti vázány. Nařízení mohou obce vydávat vždy jen na základě a v mezích konkrétního zákona, za předpokladu jeho výslovného zmocnění. Obec tedy při vydávání nařízení postupuje *secundum et intra legem*. Nařízení musí být obecné a musí upravovat právní poměry neurčité množiny adresátů, nemůže zasahovat do věcí vymezených zákonem a jiným právním předpisem a musí obsahově vystihnout pro právní úpravu otevřený prostor, který odpovídá rámci vymezenému zmocňujícím zákonem a jeho intenci [srov. nálezný sp. zn. Pl. ÚS 6/15 ze dne 11. 8. 2015 (N 137/78 SbNU 141; 238/2015 Sb.), bod 27 a tam citovanou judikaturu]. Nedostatek některé z odpovídajících podmínek představuje vadu nařízení, jež má povahu vybočení (v širším smyslu) ze zákonného zmocnění, které je ústavněprávně relevantní [viz čl. 2 odst. 3, čl. 79 odst. 3 a čl. 105 Ústavy a čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“)], a nevyhnutelně vede k derogaci předpisu nebo jeho jednotlivých ustanovení (srov. nálezný sp. zn. Pl. ÚS 27/06, bod 17).

17. Ústavní soud ještě nerozhodoval o ústavní konformitě tržního řádu nebo jeho části poté, co bylo zákonem č. 289/2017 Sb. novelizováno celé znění § 18 živnostenského zákona, a proto nejprve musel zvážit aplikovatelnost své dosavadní judikatury. Na rozdíl od právní úpravy účinné do 29. 9. 2017 citované ustanovení výslovně stanoví, které náležitosti tržního řádu – rozhodne-li se obec jej vydat – jsou obligatorní (§ 18 odst. 1 věta druhá živnostenského zákona) a které fakultativní (§ 18 odst. 2 až 4 živnostenského zákona). Novelizované znění § 18 živnostenského zákona tedy především odstranilo výkladové pochybnosti [srov. nálezný sp. zn. Pl. ÚS 29/15 ze dne 31. 5. 2016 (N 94/81 SbNU 537; 233/2016 Sb.), část VII. a)]; z věcného hlediska však zásadních změn nedoznalo. Dříve vyslovené závěry Ústavního soudu týkající se požadavků na tržní řád nebo jeho část jsou tudíž uplatnitelné i v nyní posuzované věci.

18. Navrhovatel argumentačně brojí pouze proti čl. 3 odst. 1 napadeného nařízení, podle něhož „[p]očet prodejních míst a jejich výměru stanoví Obecní úřad Holubice a vhodným způsobem o tom informuje prodejce a poskytovatele služeb (dále jen prodejci)“. Námitky navrhovatele spočívají právě v tom, že v případě tohoto ustanovení obec Holubice překročila zákonem předvídané meze zmocnění.

19. Ustanovení čl. 3 odst. 1 napadeného nařízení upravuje počet prodejních míst a jejich výměru. Obec Holubice podle § 18 odst. 2 živnostenského zákona vymezila v tržním řádu kapacitu tržiště (ve smyslu jeho definice podle § 18 odst. 1 živnostenského zákona), přestože tak činit nemusela. Rozhodla-li se však obec Holubice kapacitu tržiště upravit, musela tak učinit v souladu s požadavky kladenými na tržní řád v § 18 živnostenského zákona, dalšími předpisy i judikaturou Ústavního soudu.

20. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 29/15 Ústavní soud konstatoval, že obci je ponechán prostor nejen pro uvážení, zda vůbec tržní řád jako nástroj regulace prodeje mimo provozovnu využije, ale rovněž v jaké míře jej využije; v poměrech tamější věci Ústavní soud uzavřel, že tržní řád kapacitu tržišť vymezovat nemusí vůbec, a proto nemůže v tomto ohledu jít o porušení zákonného zmocnění k jeho vydání, je-li kapacita tržišť stanovena obecně, příp. může-li být v různých (individuálních) případech odlišná (body 37, 38 a 40 odůvodnění citovaného nálezu). V nyní posuzované věci obec Holubice tímto (ústavně souladným) způsobem kapacitu tržiště nestanovila.

21. Ústavní soud dospěl k závěru, že článek 3 odst. 1 napadeného nařízení neobstojí, neboť vybočuje ze zmocnění podle § 18 odst. 1 a 2 živnostenského zákona. Předmětný článek upravuje, že konkrétní počet prodejních míst a jejich výměru stanoví Obecní úřad Holubice. Zakotvení tohoto zmocnění k určení počtu míst k nabízení a prodeji zboží a služeb do napadeného nařízení je v rozporu s § 11 odst. 1 a § 61 odst. 2 písm. a) zákona o obcích (jimiž jsou výše nastíněné ústavní principy artikulovány na zákonné úrovni – viz nálezy sp. zn. Pl. ÚS 24/20, bod 18).

22. Zakotvení pověření ke stanovení kapacity tržiště je nezákonné proto, že k němu zastupitelstvo obce není zmocněno živnostenským zákonem ani zákonem jiným; nařízení obce mohou být, jak bylo výše uvedeno, vydávána pouze na základě zákona a v jeho mezích. Ustanovení § 18 odst. 2 písm. a) živnostenského zákona svěřuje obci pravomoc vymezit kapacitu tržiště pouze v nařízení, jímž se vydává tržní řád (§ 18 odst. 1 věta první živnostenského zákona). Kapacitu tržiště tedy obec musí vymezit přímo v tržním řádu a nemůže se odkazovat na následnou (budoucí) úpravu nacházející se mimo něj, neboť to žádný zákon neumožňuje (srov. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 27/06, bod 25). Není tudíž přípustné, aby zastupitelstvo obce nařízením delegovalo pravomoc ke stanovení kapacity tržiště na sebe či jiný orgán, v tomto případě obecní úřad [srov. *mutatis mutandis* nálezy sp. zn. Pl. ÚS 6/15, bod 31].

23. Nad rámec právě uvedeného Ústavní soud dodává, že čl. 3 odst. 1 napadeného nařízení by byl nezákonný i z toho důvodu, že obecní úřad, který byl zastupitelstvem obce ke stanovení kapacity tržiště zmocněn, vykonává přenesenou působnost pouze podle § 61 odst. 1 písm. a) zákona o obcích s výjimkou věcí, jež patří do působnosti jiného orgánu obce [§ 109 odst. 3 písm. b) zákona o obcích]. K vydání tržního řádu je v případě obce Holubice – při absenci rady – zmocněno (pouze) zastupitelstvo (§ 84 odst. 3 zákona o obcích). Přeneslo-li zastupitelstvo obce pravomoc vymezit kapacitu tržiště na obecní úřad, který k rozhodování v přenesené působnosti v tomto rozsahu není oprávněn, vybočilo tím ze zákonných mezí [srov. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 1/01 ze dne 11. 7. 2001 (N 110/23 SbNU 79; 270/2001 Sb.), část IV *in fine*; nálezy sp. zn. Pl. ÚS 27/06, bod 27; nebo nálezy sp. zn. Pl. ÚS 6/15, bod 32].

24. Ustanovení čl. 3 odst. 1 napadeného nařízení je proto v rozporu se zákonným zmocněním podle § 18 živnostenského zákona, § 11 odst. 1 a § 61 odst. 2 písm. a) zákona o obcích a obecnými požadavky kladenými na normotvorbu, vyplývajícími z čl. 2 odst. 3,

čl. 79 odst. 3 a čl. 105 Ústavy a čl. 2 odst. 2 Listiny, a tudíž neprošlo již druhým krokem přezkumu.

V. c) Věcný soulad předpisu nebo jeho části s ústavním pořádkem a zákony

25. Vzhledem k tomu, že důvod derogace čl. 3 odst. 1 napadeného nařízení je dán již na základě druhého kroku přezkumu [viz část V. b) tohoto nálezu], neposuzoval jej Ústavní soud dále z hlediska jeho obsahu.

VI. Závěr

26. Ze všech shora uvedených důvodů dospěl Ústavní soud k závěru, že napadené nařízení obce Holubice je ve svém čl. 3 odst. 1 v rozporu s čl. 105 ve spojení s čl. 79 odst. 3 Ústavy, s čl. 2 odst. 3 Ústavy a čl. 2 odst. 2 Listiny, s § 18 živnostenského zákona a § 11 odst. 1 a § 61 odst. 2 písm. a) zákona o obcích, a proto návrhu v tomto rozsahu vyhověl a toto ustanovení napadeného nařízení podle § 70 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zrušil.

27. Ve zbylém rozsahu Ústavní soud návrh odmítl podle § 43 odst. 2 písm. a) a b) zákona o Ústavním soudu jako zjevně neopodstatněný.

28. Ústavní soud vzal v úvahu vyjádření starosty obce Holubice, z něhož vyplývá, že si je vad napadeného nařízení vědom, neshledal však důvod vyčkávat se svým rozhodnutím na neurčitou dobu, než bude tržní řád uveden do souladu se zákonem a ústavním pořádkem (srov. § 68 odst. 1 zákona o Ústavním soudu). Mimoto účinnost napadeného nařízení jako celku byla krajským úřadem pozastavena, a proto jeho (alespoň přechodná) využitelnost pro obec Holubice ani nepřichází v úvahu. Rozhodnutí krajského úřadu o pozastavení účinnosti nařízení obce pozbývá platnosti dnem, kdy rozhodnutí Ústavního soudu nabude právní moci (§ 125 odst. 3 věta druhá zákona o obcích), a napadené nařízení tudíž bude v nezrušené části znovu vyvolávat příslušné právní účinky. Nic pak nebude bránit obci Holubice vydat v návaznosti na tento nálezh tržní řád nový.

29. V této souvislosti je třeba dodat, že není namístě postup krajského úřadu, jenž sistoval celé napadené nařízení, a jako celek je jeho ředitel také navrhl ke zrušení Ústavnímu soudu, přestože argumentačně brojí pouze proti jeho čl. 3 odst. 1. V souladu s čl. 87 odst. 1 písm. b) Ústavy a § 64 odst. 2 písm. i) zákona o Ústavním soudu přitom lze navrhnout zrušení (pouze) jednotlivých ustanovení právního předpisu. Není účelné pozastavovat účinnost celého nařízení a navrhopvat jeho zrušení, je-li fakticky namítána nezákonnost či protiústavnost jednotlivého ustanovení, neboť ve zbývající části může dané nařízení (stejně jako v nyní posuzované věci) mít pro obec svůj význam.

Č. 129**Zabrání věci ve vztahu k dědicům zemřelého obžalovaného
(sp. zn. III. ÚS 3168/22 ze dne 6. září 2023)**

Otázku vlastnictví zabírané věci je třeba posuzovat vždy k okamžiku rozhodování soudu. Pokud tedy osoba považovaná za pachatele před takovým okamžikem zemře, věc jí již v době rozhodování nenáleží, a nepřichází proto v úvahu její zabránění z důvodu, že pachatele nelze stíhat nebo odsoudit ve smyslu § 101 odst. 1 písm. a) či odst. 2 písm. b) trestního zákoníku. Uvažují-li obecné soudy v takové situaci o zabránění věci podle ustanovení § 101 odst. 2 písm. e) trestního zákoníku z důvodu, že věc, která má být výnosem z trestné činnosti, přešla na jinou osobu z titulu dědictví, musí s dědici zemřelého jednat jako se zúčastněnými osobami a umožnit jim uplatnění práv z toho vyplývajících.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jiřího Zemánka, soudkyně zpravodajky Veroniky Křestřanové a soudce Radovana Suchánka o ústavní stížnosti stěžovatelek D. R., nezletilé A. R., nezletilé A. R. a nezletilé A. R., zastoupených Mgr. Tomášem Ondruchem, advokátem, sídlem Moskevská 1440/24a, Havířov, proti rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 12. ledna 2022 č. j. 3 To 84/2021-2893 v části výroku II, v níž bylo rozhodnuto o zabránění finanční hotovosti 51 000 Kč a 29 500 eur, za účasti Vrchního soudu v Olomouci jako účastníka řízení a Vrchního státního zastupitelství v Olomouci jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Rozsudkem Vrchního soudu v Olomouci ze dne 12. ledna 2022 č. j. 3 To 84/2021-2893 v části výroku II, v níž bylo rozhodnuto o zabránění finanční hotovosti ve výši 51 000 Kč a 29 500 eur, bylo porušeno právo stěžovatelek nezletilých A. R., A. R. a A. R. na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 12. ledna 2022 č. j. 3 To 84/2021-2893 se v části výroku II, v níž bylo rozhodnuto o zabránění finanční hotovosti ve výši 51 000 Kč a 29 500 eur, ruší.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění**I. Skutkové okolnosti věci a obsah napadených rozhodnutí**

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatelky domáhají zrušení v záhlaví označeného rozsudku, a to v části, v níž bylo rozhodnuto o zabránění finanční hotovosti ve výši 51 000 Kč a 29 500 eur, zajištěné při prohlídce rodinného domu na adrese X dne 11. ledna

2017. Tvrdí, že uvedeným rozsudkem došlo k porušení jejich ústavně zaručených práv zakotvených v čl. 11, 36 a 40 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Z ústavní stížnosti a připojených listin se podává, že předmětné trestní řízení bylo vedeno mj. proti J. J., druhovi stěžovatelky D. R. a otci nezletilých stěžovatelek A., A. a A. R. (dále jen „nezletilé stěžovatelky“). Rozsudkem Krajského soudu v Ostravě (dále jen „krajský soud“) ze dne 19. srpna 2021 č. j. 45 T 1/2018-2819 byl J. J. společně s obžalovaným J. D. uznán vinným ze spáchání zločinu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1, odst. 2 písm. c) trestního zákoníku, za což mu byl podle § 70 odst. 1 trestního zákoníku uložen mj. trest propadnutí věci týkající se shora uvedené finanční hotovosti. Obžalovaný J. J. (stejně jako obžalovaný J. D. a státní zástupce) proti tomuto rozsudku podal odvolání, nicméně dne 20. listopadu 2021 zemřel.

3. Vrchní soud v Olomouci (dále jen „vrchní soud“) v návaznosti na to usnesením ze dne 7. prosince 2021 č. j. 3 To 84/2021-2882 podle § 257 odst. 1 trestního řádu zrušil výše uvedený rozsudek krajského soudu ve všech výrocích týkajících se obžalovaného J. J. a trestní stíhání tohoto obžalovaného zastavil. Napadeným rozsudkem vrchní soud zrušil uvedený rozsudek krajského soudu ve vztahu k obžalovanému J. D. v celém rozsahu a tohoto obžalovaného nově uznal vinným ze spáchání pokusu zvláště závažného zločinu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1, odst. 3 písm. a) trestního zákoníku. Napadeným rozsudkem vrchní soud rovněž podle § 101 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku uložil ochranné opatření zabránění věci, a to výše specifikované finanční hotovosti.

II. Argumentace stěžovatelek

4. Stěžovatelky namítají, že napadeným rozsudkem bylo rozhodnuto o majetku v té době již mrtvého člověka, přičemž toto rozhodnutí nikdy nebylo doručeno jeho právním nástupcům a jeho dědicové s ním nebyli seznámeni. Mají za to, že dědicové byli takto zkráceni na svých majetkových právech, neboť jim byla upřena možnost domáhat se vydání majetkových hodnot, které před smrtí náležely zůstaviteli.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

5. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že Ústavní soud je příslušný k projednání ústavní stížnosti. Stěžovatelky jsou právně zastoupeny v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť stěžovatelky vyčerpaly všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv.

6. Ústavní soud se musel pozorně zabývat otázkou, koho lze v posuzované věci považovat za stěžovatele a které z těchto osob jsou navíc stěžovateli oprávněnými. V samotné ústavní stížnosti je totiž jako stěžovatelka označena výslovně pouze stěžovatelka D. R. V textu ústavní stížnosti však uvádí, že „... svým charakterem přesahuje zájmy mne coby stěžovatelky, neboť se dotýká zájmů mnou zastupovaných nezletilých dětí ...“. Namítáno je navíc nejen porušení ústavně zaručených práv zmíněné stěžovatelky, ale práv dědiců, tedy i nezletilých stěžovatelek. Právní zástupce na výzvu Ústavního soudu k doplnění návrhu sdělil, že stěžovatelka D. R. podala ústavní stížnost jménem svých nezletilých dětí, tj. nezletilých stěžovatelek.

7. Za této situace se Ústavní soud – ve snaze vyhnout se přílišnému formalismu – přiklonil k závěru, že ústavní stížnost byla podána všemi čtyřmi stěžovatelkami označenými v záhlaví.

8. Ústavní soud následně posuzoval, zda jsou stěžovatelky osobami oprávněnými k podání ústavní stížnosti. Podle § 72 odst. 1 zákona o Ústavním soudu je oprávněna ústavní stížnost podat mimo jiné fyzická osoba, která tvrdí, že pravomocným rozhodnutím v řízení, jehož byla účastníkem, bylo porušeno její základní právo nebo svoboda zaručené ústavním

pořádkem. Jak je zdůrazňováno v samotné ústavní stížnosti, rozsudek vrchního soudu v části týkající se zabránění finanční hotovosti náležející původně obžalovanému J. J. se týká práv dědiců po tomto obžalovaném. Ústavní soud proto musel předběžně posoudit okruh dědiců po zemřelém obžalovaném J. J., neboť právě ve vztahu k nim mohlo napadeným postupem, u kterého byl tvrzen rozpor s právem na soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny), dojít k zásahu do jejich ústavně zaručených práv a svobod (práva vlastnického podle čl. 11 odst. 1 Listiny).

9. Z doplnění ústavní stížnosti vyplývá, že dědické řízení po zemřelém J. J. bylo zastaveno z důvodu nepatrného majetku, přičemž v jeho průběhu nebylo zjištěno, že by zemřelý zanechal závěť. Okruh dědiců tedy musí být určen podle zákonné posloupnosti, přičemž podle § 1635 občanského zákoníku patří do první třídy dědiců zůstavitelovy děti a manžel. Do této první třídy dědiců tak patří děti zemřelého J. J., tj. nezletilé stěžovatelky. Z tohoto důvodu je lze pokládat za osoby, jejichž základní práva a svobody zaručené ústavním pořádkem mohly být napadeným rozsudkem zasaženy, a tedy i za oprávněné stěžovatelky.

10. Totéž ovšem nelze dovodit ve vztahu ke stěžovatelce D. R., která byla (podle svého vlastního tvrzení) družkou zemřelého J. J. Jako taková spadá až do druhé třídy dědiců (srov. § 1636 občanského zákoníku) a dědila by pouze v případě, že by nedělili potomci J. J. Rozhodnutím o zabránění finančních prostředků tak nemohla být přímo dotčena její ústavně zaručená práva a svobody, a proto ji Ústavní soud musí považovat za osobu, která k podání ústavní stížnosti v této věci zjevně není oprávněna.

IV. Průběh řízení před Ústavním soudem

11. Původní soudce zpravodaj podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslal ústavní stížnost k vyjádření vrchnímu soudu a Vrchnímu státnímu zastupitelství v Olomouci (dále jen „vrchní státní zastupitelství“). Vrchní soud ve vyjádření rekapituloval výsledky dokazování provedené před soudem prvního stupně ve vztahu k vlastnictví finanční hotovosti, která byla následně předmětem zabránění, s tím, že tato finanční hotovost byla prokazatelně vlastnictvím obžalovaného J. J. Uvedl, že k zabránění finanční hotovosti přistoupil proto, že se (vzhledem k úmrtí obžalovaného J. J.) jednalo o věci, které náležely pachateli a kterého nelze stíhat ani odsoudit. Podle vrchního soudu by bylo v rozporu s účelem řízení, aby věci pocházející z trestné činnosti zůstaly v pozůstalosti pachatele trestného činu a byly tak předmětem dědického řízení. Vrchní soud v závěru navrhl odmítnutí, popř. zamítnutí ústavní stížnosti.

12. Vrchní státní zastupitelství sdělilo, že nevyužívá možnosti vyjádřit se k podané ústavní stížnosti.

13. Ústavní soud nepovažoval za nutné zasílat obdržené vyjádření vrchního soudu stěžovatelkám k replice, neboť neobsahovalo žádné nové závažné skutečnosti, jež by nebyly patrné z trestního spisu, nebo argumentaci, která by měla vliv na posouzení věci.

14. Podle § 44 zákona o Ústavním soudu rozhodl Ústavní soud ve věci bez konání ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

15. Ústavní soud ustáleně judikuje, že jeho úkolem je jen ochrana ústavnosti, a nikoliv zákonnosti (čl. 83 Ústavy). Ústavní soud v řízení o ústavní stížnosti podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy není povolán k přezkumu aplikace podústavního práva a může tak činit jen tehdy, jestliže současně shledá porušení základního práva či svobody, protože základní práva a svobody vymezují nejen rámec normativního obsahu aplikovaných právních norem, nýbrž také rámec jejich ústavně souladného výkladu a použití. Interpretace a aplikace zákonných a podzákonných právních norem, které nešetří základní práva v co nejvyšší míře, při

současném dodržení účelu aplikovaných právních norem, pak znamenají porušení základního práva či svobody a právě k tomu v projednávané věci došlo.

16. Vrchní soud napadeným rozsudkem rozhodl o zabrání věci podle § 101 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku. Podle tohoto ustanovení lze zabrat věc, která náleží pachateli, jehož nelze stíhat nebo odsoudit. Z ustálené judikatury, jakož i komentářové literatury však vyplývá, že otázku vlastnictví zabírané věci je třeba posuzovat vždy k okamžiku rozhodování soudu. Pokud tedy pachatel zemřel (jak tomu bylo i v nyní posuzované věci), věc mu již nenáležela, a nebylo ji proto možné zabrat podle citovaného ustanovení (srov. č. 15/1993 Sb. rozh. tr. nebo např. KALVODOVÁ, V. In. ŠČERBA, F. a kol. Trestní zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1066).

17. Vrchní soud tedy postupoval nezákonně, jestliže rozhodl o zabrání věci obžalovanému, který v době tohoto rozhodnutí již nežil, a tedy nebyl vlastníkem těchto věcí, nýbrž se staly součástí pozůstalosti. Vrchní soud takovým rozhodnutím porušil právo uvedených stěžovatelek jako do úvahy připadajících dědiček na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, neboť s nimi nejednal jako se zúčastněnými osobami a nedal jim možnost uplatňovat práva s tím spojená (viz § 42 trestního řádu) a čelit možnosti zbavení vlastnického práva prostřednictvím zabrání věci (viz např. náleze ze dne 20. dubna 2021 sp. zn. III. ÚS 1149/20 či náleze ze dne 15. srpna 2023 sp. zn. IV. ÚS 2328/22; rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>).

18. Ústavní soud dodává, že tímto svým rozhodnutím nepředjímá, zda jsou splněny zákonné podmínky pro zabrání předmětné finanční hotovosti spadající do pozůstalosti po obžalovaném J. J. Trestní zákoník totiž připouští vyslovit zabrání věci nejen vůči pachateli trestného činu, ale též ve vztahu k jiným osobám, mj. vůči těm, na které pachatel danou věc převedl nebo které ji jinak nabyly [srov. § 101 odst. 2 písm. e) trestního zákoníku]. Takovému rozhodnutí však musí předcházet řádný proces, ve kterém bude zúčastněným osobám poskytnut prostor pro využití jejich práv.

19. Na základě výše uvedeného Ústavní soud shledal ústavní stížnost ve vztahu k nezletilým stěžovatelkám důvodnou a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadené rozhodnutí v části označené ve výroku tohoto nálezu zrušil. Ve vztahu ke stěžovatelce D. R. Ústavní soud podle § 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu odmítl ústavní stížnost pro zjevnou neoprávněnost stěžovatelky k jejímu podání.

Č. 130**Ponechání dítěte v péči biologické rodiny na úkor práv pěstounů
(sp. zn. II. ÚS 1192/22 ze dne 7. září 2023)**

Soudy by při rozhodování o péči o dítě měly primárně vycházet z předpokladu, že dítě ve školním věku je schopno vyjádřit v řízení, které se jej dotýká, svůj názor. Soudy mají přitom povinnost zjišťovat názor dítěte přímo. Za tím účelem musí vytvořit pro dítě co nejvhodnější podmínky k tomu, aby mohlo svobodně svůj názor zformulovat a sdělit. Až tehdy, kdy dospějí v konkrétním případě k opačnému názoru, tj. že není v nejlepším zájmu dítěte zjišťovat jeho názor přímo, musí zjišťovat názor dítěte nepřímo. Své rozhodnutí však musí náležitě odůvodnit.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Tomáše Lichovníka, soudce zpravodaje Davida Uhlíře a soudce Jana Svatoně o ústavní stížnosti stěžovatelů M. Š. a P. Š., právně zastoupených JUDr. Pavlem Sedláčkem, advokátem se sídlem Dlouhá 16, 110 00 Praha 1, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 26. ledna 2022 č. j. 18 Co 274/2021-1148 a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 17. června 2021, č. j. 0 P 219/2017-1046, 51 P a Nc 216/2017, za účasti Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 6 jako účastníků řízení a 1) nezletilého M. L., právně zastoupeného opatrovnící Mgr. Kateřinou Richtarovou, advokátkou, se sídlem Týnská 633/12, 110 00 Praha, 2) M. L. a 3) J. L., obou právně zastoupených JUDr. Hanou Rosenovou, advokátkou, se sídlem Mařatkova 918, 142 00 Praha 4, 4) M. V. a 5) M. L., obou právně zastoupených JUDr. Jiřím Konečným, advokátem, se sídlem Jugoslávská 12, 120 00 Praha 2, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 17. června 2021 č. j. 0 P 219/2017- 1046, 51 P a Nc 216/2017 byla porušena ústavně zaručená práva stěžovatelů na spravedlivý proces a na ochranu před neoprávněným zasahováním do rodinného života podle čl. 36 odst. 1 a čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a ústavně zaručená práva nezletilého vedlejšího účastníka 1) participovat na řízení, které se ho dotýká, podle čl. 9 odst. 2 a čl. 12 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte.

II. Návrh na zrušení rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 26. ledna 2022 č. j. 18 Co 274/2021-1148 a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 17. června 2021 č. j. 0 P 219/2017-1046, 51 P a Nc 216/2017 se zamítá.

III. Opatrovníci nezletilého vedlejšího účastníka 1) Mgr. Kateřině Richtarové, advokátce, se sídlem Týnská 633/12, 110 00 Praha, ustanovené usnesením Ústavního soudu ze dne 19. července 2022 sp. zn. II. ÚS 1192/22, se přiznává odměna ve výši 4 600 Kč.

Odůvodnění

I. Vymezení věci a předchozí průběh řízení

1. Napadená rozhodnutí obecných soudů byla vydána v opatrovnickém řízení, ve kterém soudy rozhodovaly o péči o nezletilého vedlejšího účastníka 1). Z obsahu opatrovnického spisu, jakož i z vyjádření všech účastníků zjistil Ústavní soud následující relevantní skutečnosti. Ústavní soud považuje za významné popsat průběh řízení o péči o nezletilého podrobněji, než je pro řízení před Ústavním soudem typické, neboť právě specifické (zejména procesní) aspekty tohoto řízení jsou zásadní pro nynější rozhodnutí Ústavního soudu.

Průběh řízení před vydáním napadených rozhodnutí

2. Nezletilý vedlejší účastník se narodil vedlejší účastnici 4) (dále také „matka nezletilého“). Jelikož lékaři po jeho narození zjistili přítomnost amfetaminu v moči, nařídil na návrh Městské části Praha 6 (orgánu sociálně-právní ochrany dětí) Obvodní soud pro Prahu 6 usnesením ze dne 24. 9. 2014 č. j. 59 Nc 1085/2014-5 předběžné opatření podle § 452 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, dle něhož byl nezletilý odevzdán do péče Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc Dětského centra X. Usnesením ze dne 7. 10. 2014 č. j. 15 Nc 2530/2014-8 zahájil Obvodní soud pro Prahu 6 řízení z úřední povinnosti o nařízení ústavní výchovy. Rozsudkem ze dne 6. 11. 2014 č. j. 15 Nc 2530/2014-23 nařídil Obvodní soud pro Prahu 6 u nezletilého ústavní výchovu a umístil jej do zařízení pro okamžitou pomoc Dětského centra X. Stěžovatelé podali dne 9. 12. 2014 návrh na vydání předběžného opatření, kterým by byl nezletilý vedlejší účastník svěřen do jejich péče, a zároveň podali návrh na zahájení řízení o osvojení nezletilého. Matka nezletilého udělila souhlas s osvojením. Usnesením ze dne 15. 12. 2014 č. j. 15 Nc 2530/2014-40 nařídil Obvodní soud pro Prahu 6 předběžné opatření, dle něhož byl nezletilý předán do péče stěžovatelů. Dne 27. 4. 2015 došlo k souhlasnému prohlášení rodičů o uznání otcovství vedlejším účastníkem 5) (dále také „otec nezletilého“) před matričním úřadem v P. Otec nezletilého souhlas s osvojením nedal a dne 11. 5. 2015 odvolala souhlas s osvojením matka nezletilého. Matka a otec nezletilého podali návrh na svěřením nezletilého do své péče. Současně podali návrh na svěřením nezletilého do péče také vedlejší účastníci 2) a 3) (dále také „prarodiče nezletilého“).

3. Obvodní soud pro Prahu 6 rozhodl rozsudkem ze dne 6. 2. 2017 č. j. 15 Nc 2530/2014-263 tak, že se nezletilý svěruje do pěstounské péče stěžovatelů (výrok I), upravil styk nezletilého s jeho rodiči (výrok II), zamítl návrhy rodičů nezletilého a prarodičů nezletilého na svěřením nezletilého do jejich péče (výroky III a IV) a rozhodl o nákladech řízení (výroky V a VI). Obvodní soud své rozhodnutí zdůvodnil (a opřel o závěry znaleckého posudku) tím, že nezletilý byl a je v péči stěžovatelů, v níž dobře prospívá, s oběma navázal přirozený a hluboký vztah. Rodiče mají buď průměrné, nebo snížené výchovné možnosti, a to s ohledem na jejich osobní charakteristiky a drogovou minulost, přičemž jejich drogová závislost by mohla být zvládnuta v řádu čtyř až pěti let. Stěžovatelé na druhou stranu pro nezletilého představují bezpečí a jistotu. Prarodiče nezačali usilovat o svěřením nezletilého do své péče hned poté, co zjistili, že je nezletilý jejich vnuk. O to začali usilovat, až když bylo nezletilému 8 měsíců a ke stěžovatelům si vytvořil citové pouto (tzv. attachment). Pokud jde o výchovné schopnosti prarodičů, soud vyhodnotil, že s ohledem na jejich věk jsou jejich výchovné možnosti a schopnosti sniženy.

4. Na základě tohoto rozhodnutí obvodního soudu probíhal styk nezletilého s rodiči i prarodiči, a to jak asistovaně, tak samostatně, přičemž styk s prarodiči byl postupně rozšiřován a nezletilý začal u prarodičů také přespávat. Dne 27. 7. 2017 podali prarodiče nezletilého návrh na svěřením nezletilého do pěstounské péče s odůvodněním, že předchozí

rozhodnutí o pěstounské péči stěžovatelů je nepochopitelné a právně nezduvodnitelné. Dne 28. 9. 2017 rodiče nezletilého navrhli svěřeni nezletilého do své péče. Později (nejprve otec, poté i matka) vzali svůj návrh zpět, Obvodní soud pro Prahu 6 proto usnesením ze dne 27. 5. 2019 č. j. 0 P 219/2017-498 řízení o svěřeni nezletilého do péče rodičů zastavil.

Ústavní stížností napadená rozhodnutí

5. Obvodní soud pro Prahu 6 rozhodl stížností napadeným rozsudkem ze dne 17. 6. 2021 č. j. 0 P 219/2017-1046, 51 P a Nc 216/2017 tak, že se nezletilý svěřuje do pěstounské péče prarodičů, stanovuje se předběžná vykonatelnost tohoto výroku a současně se mění výrok I rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 6. 2. 2017 č. j. 15 Nc 2530/2014-263 (výrok I), pěstouni jsou povinni podávat soudu zprávu o výkonu pěstounské péče (výrok II), a dále rozhodl o nákladech řízení (výroky III a IV). V odůvodnění svého rozhodnutí obvodní soud nejprve podrobně shrnul dosavadní průběh řízení, jakož i průběh rozšiřování styku nezletilého s prarodiči. Obvodní soud se dále vyjádřil k osobám stěžovatelů i prarodičů nezletilého, přičemž z provedeného dokazování dospěl k závěru, že všichni jsou, zjednodušeně řečeno, způsobilí o nezletilého pečovat. Ve vztahu ke stěžovatelům obvodní soud konstatoval, že porušili povinnosti pěstounů se vzdělávat u doprovázející organizace. Obvodní soud dále shrnul závěry znaleckého posudku PhDr. Lucie Skalíkové. Ze znaleckého posudku zejména vyplynulo, že nezletilý považuje za svou rodinu stěžovatele, především stěžovatelku vnímá jako nejbližší bezpečnou vztahovou osobu, je k ní citově připoután. Ví, že stěžovatelka je „náhradní matka“, nicméně ji považuje za svou matku a rád by zůstal v její péči. Stěžovatelka nezletilému poskytuje prostředí a zázemí pro uspokojování citových, vývojových, sociálních a vzdělávacích potřeb. Znalkyně se vyjádřila také k možnosti svěřeni nezletilého do péče prarodičů. K tomu uvedla, že změna výchovného prostředí by měla na nezletilého výrazný vliv, byl by zasažen jeho pocit bezpečí a jistoty, ztratil by ze své blízkosti nejbližší vztahovou osobu. Pokud by soud rozhodl o svěřeni nezletilého do péče prarodičů a v pěstounské péči byl jen na dobu přechodnou, znalkyně se domnívá, že vzhledem k stále ještě nízkému věku a osobnosti nezletilého existují možnosti, jak minimalizovat psychickou zátěž a nezletilého navrátit do biologické rodiny. V takovém případě by bylo nutné zajistit prarodičům podporu doprovázejících organizací, stejně jako je poskytována jiným pěstounům. Obvodní soud při posuzování věci vyšel z toho, že nezletilý má nezadatelné právo být vychováván širší rodinou, čímž je dán legitimní důvod pro jeho navrácení do péče jeho širší rodiny formou pěstounské péče, která slouží jako dočasná náhradní rodinná péče o nezletilé dítě v případě, že o něj nemůže pečovat žádný z rodičů ani poručník. Zhodnotil průběh a výsledek předchozího řízení, ve kterém byl nezletilý předán do pěstounské péče stěžovatelům s tím, že v předchozím postupu opatrovníka i Obvodního soudu pro Prahu 6 shledal četné chyby. Proto odmítl rezignovat na stav kumulujících se pochybení a v zájmu nezletilého se pokusil obnovit kontakt mezi nezletilým a jeho širší biologickou rodinou – prarodiči. K tomuto výsledku se snažil dospět postupným navykacím režimem formou pozvolného rozšiřování styku s prarodiči. V důsledku tohoto postupu byla již cca rok praktikována střídavá péče prarodičů a pěstounů v týdenním intervalu, kterou nezletilý bez problémů zvládl. Ponechat nezletilého v péči současných pěstounů by podle názoru obvodního soudu znamenalo rezignovat na vzniklá pochybení a se zvyšujícím věkem nezletilého by byly jeho šance na návrat do biologické rodiny nižší. K rizikům souvisejícím se svěřením nezletilého do pěstounské péče prarodičů uvedeným ve znaleckém posudku (tlak vyvíjený babičkou na nezletilého a návrat otce z vězení) obvodní soud uvedl, že ta jsou eliminována spoluprací prarodičů s organizací Cestou necestou. Aktivní legitimaci prarodičů k návrhu dovodil obvodní soud s odkazem na § 962 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Protože v řízení bylo prokázáno splnění podmínek pro návrat nezletilého do jeho širší biologické rodiny formou změny v osobách pěstounů, oba rodiče

nezletilého se změnou souhlasili, obvodní soud (veden zájmem nezletilého) změnil předchozí rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6 a rozhodl o pěstounské péči prarodičů. Zároveň s odkazem na § 27a z. ř. s. rozhodl o předběžné vykonatelnosti tohoto výroku tak, aby byla nastolena jistota v další péči o nezletilého do doby právní moci rozsudku, neboť v září 2021 zahájí nezletilý povinnou školní docházku. Proti rozhodnutí obvodního soudu podali stěžovatelé odvolání.

6. Městský soud v Praze napadeným rozsudkem ze dne 26. 1. 2022 č. j. 18 Co 274/2021-1148 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil (výrok I) a rozhodl o nákladech řízení (výrok II). Městský soud shledal v napadeném rozsudku obvodního soudu řadu procesních i hmotněprávních pochybení. Podle právního názoru městského soudu nebyli prarodiče nezletilého aktivně legitimováni k podání návrhu na změnu pěstounské péče a obvodní soud nemohl toto řízení zahájit bez návrhu. Městský soud tak shledal, že obvodní soud vedl řízení a následně rozhodl v řízení o změně pěstounské péče ve smyslu § 969 občanského zákoníku, které však nemohl zahájit sám a nemohlo být ani zahájeno z podnětu prarodičů nezletilého podáním ze dne 27. 7. 2017. Dále městský soud shledal, že nebyly splněny zákonné podmínky pro vyslovení předběžné vykonatelnosti rozsudku. Městský soud také vytkl obvodnímu soudu postup, při kterém instruoval stěžovatele, aby prodlužovali a rozšiřovali styk nezletilého s prarodiči tak, aby fakticky došlo ke „střídavé péči“. Obvodní soud úmyslně vedl řízení po tak dlouhou dobu, aby si nezletilý zvykl na prostředí u prarodičů. Takový postup obvodního soudu je však v rozporu s § 471 odst. 2 z. ř. s., neboť své rozhodnutí soud nemůže odůvodňovat tím, že v důsledku jeho předchozího postupu v řízení v podstatě nešlo rozhodnout jinak. Městský soud přes všechna uvedená pochybení v řízení před obvodním soudem, jakož i v rozsudku obvodního soudu, dospěl k závěru, že je v zájmu nezletilého napadený rozsudek obvodního soudu nerušit. Uvedl, že nezletilý nemá být předmětem soudního ping-pongu.

II. Argumentace účastníků

7. Stěžovatelé mají za to, že byla napadenými rozhodnutími obecných soudů porušena jejich ústavně zaručená práva, a to právo na spravedlivý proces a soudní ochranu podle čl. 36 a 38 Listiny základních práv a svobod a podle čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, právo na ochranu soukromého a rodinného života podle čl. 10 odst. 2 Listiny, jakož i práva a principy obsažené v čl. 1, čl. 3 odst. 1, čl. 4 odst. 3 a čl. 37 odst. 3 Listiny a práva a principy obsažené v čl. 2 odst. 3, čl. 90 a 96 Ústavy České republiky.

Argumentace stěžovatelů

8. Stěžovatelé ve svém návrhu nejprve podrobně zrekapitulovali dosavadní průběh řízení tak, jak je popsán výše. Uvedli, že nezletilý byl fakticky od doby krátce po svém narození v jejich kontinuální péči. Stěžovatelé zdůraznili důvody, pro které byl nezletilý rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 6. 2. 2017 č. j. 15 Nc 2530/2014-263 svěřen do péče stěžovatelů. Podle jejich názoru obvodní soud vzal v potaz zejména skutečnost, že nezletilý jako hlavní mateřskou osobu vnímá stěžovatelku. Rovněž stěžovatelé uvedli, že prarodiče nezletilého věděli o tom, že je jejich syn otcem nezletilého na základě testů DNA krátce po narození nezletilého. Přesto se však nesnažili získat nezletilého do své péče, o to začali usilovat až v době, kdy bylo nezletilému osm měsíců a došlo u něj k tzv. attachmentu ke stěžovatelům. Proti tomuto rozhodnutí nepodal žádný z účastníků odvolání, rozhodnutí tak nabylo právní moci dne 2. 6. 2017. Dne 27. 7. 2017 podali prarodiče nezletilého návrh na svření nezletilého do jejich společné pěstounské péče, ve kterém namítali vady předchozího řízení i rozsudku. Toto podání považují stěžovatelé za opožděně podané odvolání, nikoliv nový návrh na zahájení řízení. Řízení o tomto návrhu trvalo necelé čtyři roky a vzešlo z něj ústavní stížností napadené rozhodnutí.

9. Stěžovatelé v první řadě namítají, že z postupu obvodního soudu je od počátku zřejmá snaha vyhovět prarodičům nezletilého, respektive navrátit nezletilého do jeho biologické rodiny, i když je to podle stěžovatelů v rozporu s jeho nejlepším zájmem. Podle názoru stěžovatelů obvodní soud nevyslyšel jejich argumenty ani argumenty opatrovníka a znalkyně. Stěžovatelé také namítají, že obvodní soud dostatečně nerespektoval nejlepší zájem nezletilého. Nezletilý přitom v rámci znaleckého zkoumání vyjádřil zájem zůstat v péči stěžovatelů, v jejichž péči byl od zhruba tří měsíců věku až do právní moci napadeného rozsudku obvodního soudu, tj. téměř šest a půl roku (v podstatě celý svůj dosavadní život). Nezletilý dále uvedl, že stěžovatele vnímá jako své rodiče a u nich má svůj domov. Prarodiče vnímá pouze jako prarodiče. Obvodní soud podle názoru stěžovatelů také dostatečně nereflekoval závěry znaleckého posudku PhDr. Skalíkové, která doporučila, aby nezletilý setrval v péči stěžovatelů a s prarodiči se vídal tak, jak je to u prarodičů běžné.

10. Většina dalších námitek se týká přesvědčení stěžovatelů, že obecné soudy, zejména obvodní soud, v průběhu řízení svévolně porušovaly hmotněprávní i procesněprávní předpisy. Podle názoru stěžovatelů obvodní soud nerespektoval právní úpravu pěstounství v občanském zákoníku. Stěžovatelé uvádějí, že podle platné právní úpravy je nejprve třeba zrušit stávající pěstounství (v tomto případě stěžovatelů), aby mohlo být rozhodnuto o pěstounství jiné osoby. Změnu v osobě pěstounů, jak o ní rozhodl obvodní soud, zákon nezná a neumožňuje. Fakticky tak obvodní soud zrušil pěstounství stěžovatelů, aniž by pro to byly splněny zákonné předpoklady, a současně rozhodl o pěstounství prarodičů nezletilého na jejich návrh, aniž by k takovému návrhu byli aktivně legitimováni (viz níže).

11. První procesní námitkou stěžovatelů je tvrzení, že prarodiče nezletilého nebyli aktivně legitimováni k podání návrhu na zahájení řízení o změně osob pěstounů. Stěžovatelé tvrdí, že aktivně legitimováni k podání návrhu na zrušení pěstounské péče jsou pouze rodiče, dítě zastoupené kolizním opatrovníkem a pěstouni. Postup obvodního soudu, který dovedl aktivní legitimaci prarodičů nezletilého z ustanovení § 962 občanského zákoníku, považují stěžovatelé za nezákonný. Druhá procesní námitka směřuje proti předběžné vykonatelnosti rozsudku obvodního soudu. Stěžovatelé i zde namítají, že pro postup obvodního soudu nebyly splněny zákonné podmínky. Konečně stěžovatelé obvodnímu soudu vytýkají, že „uměle“ prodlužoval řízení, čímž porušil jejich právo na projednání věci bez zbytečných průtahů, v důsledku čehož porušil i jejich ústavně zaručené právo na spravedlivý proces. Stěžovatelé tvrdí, že obvodní soud cíleně postupoval tak, aby mohl později rozhodnout předem zamýšleným způsobem, tj. „vrátit“ nezletilého do péče jeho prarodičů.

12. Zásadní pochybení spatřují stěžovatelé i v rozhodnutí městského soudu. Přestože městský soud potvrdil existenci vad, které obvodnímu soudu vytýkali stěžovatelé, jeho rozhodnutí potvrdil, a to s odvoláním na nejlepší zájem dítěte. Stěžovatelé však mají za to, že městský soud ve skutečnosti nevzal v potaz nejlepší zájem nezletilého, jelikož ignoroval jím vyslovené přání zůstat v péči stěžovatelů. Toto přání přitom nezletilý vyslovil při znaleckém zkoumání. Městský soud se dál nejlepším zájmem nezletilého nezabýval, respektive se ho nepokusil blíže zjistit.

13. Na základě všech uvedených námitek mají stěžovatelé za to, že obecné soudy porušily jejich ústavně zaručená práva, jakož i ústavně zaručená práva nezletilého vedlejšího účastníka.

Vyjádření účastníků řízení

14. Obvodní soud pro Prahu 6 se v rámci svého vyjádření ze dne 16. 6. 2022 odvolal na obsah napadeného rozhodnutí. Uvedl, že při rozhodování dbal v souladu s právními předpisy a ustálenou judikaturou nejlepšího zájmu nezletilého. Zdůraznil, že nezletilý má podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva právo na navrácení do biologické rodiny. Dále

obvodní soud uvedl, že z žádného zákonného ustanovení nevyplývá povinnost zjišťovat názor dítěte takto nízkého věku.

15. Městský soud v Praze ve svém vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 15. 6. 2022 uvedl, že se nedomnívá, že došlo k porušení ústavních práv stěžovatelů. Uvedl, že se zájmem nezletilého podrobně zabýval a provedl potřebné dokazování. K námitce stěžovatelů, že aproboval nezákonné rozhodnutí obvodního soudu, městský soud odkázal na právní úpravu zakotvenou v mezinárodní smlouvě o únosech dětí. Tato smlouva upravuje obdobné výjimečné situace, kdy zájem dítěte na zachování stabilního výchovného prostředí převažuje nad zájmem na dodržování procesních pravidel, která by jinak musela být zachována. Městský soud rovněž zdůraznil pasivitu stěžovatelů před obvodním soudem, ze které dovozuje určité „smíření“ se se situací. Městský soud s ohledem na výše uvedené navrhl, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl, případně zamítl.

Vyjádření vedlejších účastníků řízení

16. Ústavní soud usnesením ze dne 19. 7. 2022 sp. zn. II. ÚS 1192/22 ustanovil nezletilému vedlejšímu účastníkovi opatrovnici Mgr. Kateřinu Richterovou, advokátku se sídlem Týnská 633/12, Praha 1. Ústavní soud se rozhodl neustanovit opatrovníkem Městskou část Praha 6, která byla kolizním opatrovníkem nezletilého v předchozím řízení, a to vzhledem k možnému, resp. tvrzenému pochybení opatrovníka a jeho aktivní roli v předchozím řízení. Mezi stěžovateli a vedlejšími účastníky je totiž sporné, zda opatrovník jednal vždy nestranně a v nejlepším zájmu nezletilého. S ohledem na výše popsané okolnosti případu tak Ústavní soud shledal v rozporu se zájmy nezletilého, aby orgán sociálně-právní ochrany dětí vystupoval jako jeho opatrovník i v řízení o ústavní stížnosti.

17. Opatrovnice ve svém vyjádření doporučila, aby Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl. Podle jejího názoru se obvodní soud při rozhodování dopustil nepřipustné libovůle, a to z obdobných důvodů, jaké uvedli stěžovatelé ve svém návrhu. Odvolací soud se pak podle opatrovnice dopustil přílišného formalismu, pokud hodnotil zájmy nezletilého domněnkou, že by změna prostředí, na které si zvykl, nebyla v souladu se zájmy nezletilého, a to pro zmatek nezletilého a jeho nepochopení, kterou by měla vyvolat. Opatrovnice s odvoláním na provedený znalecký posudek zdůraznila, že nezletilý ztratil mateřskou osobu, na kterou byl fixován (stěžovatelku), přičemž nezletilý i přes napadená rozhodnutí neztratil se stěžovatelkou kontakt, a má k ní tedy stále silný vztah. Závěrem opatrovnice připomněla, že pěstouni mají zákonnou povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s dalšími příbuznými (tj. i prarodiči). Nejlepším možným řešením situace nezletilého (nikoliv ideálním) je proto podle opatrovnice ponechání nezletilého v péči stěžovatelů za současného styku nezletilého s jeho prarodiči. S ohledem na vše uvedené a s ohledem na zásadu procesní ekonomie a potřeby rozhodnout v co nejkratší lhůtě opatrovnice navrhla, aby Ústavní soud zrušil pouze napadené rozhodnutí městského soudu.

18. Vedlejší účastníci 2) a 3) (prarodiče nezletilého) ve svém obsáhlém vyjádření ze dne 14. 6. 2022 rovněž zrekapitulovali dosavadní průběh řízení a připomněli řadu provedených důkazů. Jádrem vyjádření prarodičů nezletilého je tvrzení, že stěžovatelé od počátku zamýšleli nezletilého osvojit, nikoliv o něj pečovat jako pěstouni, tj. na přechodnou dobu. O osvojení nezletilého stěžovatelé usilovali i přes to, že věděli, že nezletilý má biologickou rodinu, která o něj chce a může pečovat. Současně prarodiče nezletilého namítají nerovný přístup ze strany orgánu sociálně-právní ochrany dětí, který podle jejich názoru zjevně preferoval stěžovatele coby osoby pečující o nezletilého. Prarodiče nezletilého dále namítají, že stěžovatelé nedodržovali podmínky, respektive neplnili povinnosti kladené zákonem na pěstouny. Jinými slovy, prarodiče nezletilého shledávají nezákonnost již ve svěřením nezletilého do pěstounské péče stěžovatelů. Stížností napadená rozhodnutí proto

považují za nápravu tohoto nezákonného stavu. S ohledem na výše uvedené navrhli prarodiče nezletilého, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněný návrh.

19. Ke svému vyjádření přiložili prarodiče nezletilého vyjádření doprovázející organizace Cestou necestou, z. ú. Tato organizace spolupracuje s prarodiči nezletilého při výkonu pěstounské péče. Organizace ve svém vyjádření uvádí, že s ní prarodiče nezletilého navázali spolupráci z vlastní iniciativy s cílem rozvíjet své kompetence a vzdělávat se v oblasti péče o dítě v náhradní rodinné péči. Ve vyjádření je uvedeno, jakých vzdělávacích akcí a konzultací se prarodiče nezletilého zúčastnili. Vyjádření obsahuje rovněž hodnocení domácnosti prarodičů, toho, jak zde nezletilý vystupuje, i popis dalších aktivit, které prarodiče pro nezletilého organizují. Organizace též hodnotí prarodiče nezletilého ve vztahu k plnění jejich zákonných povinností jakožto pěstounů, přičemž uvádí, že péče prarodičů o nezletilého je řádná a v mnohých ohledech příkladná.

20. Dále přiložili prarodiče nezletilého zprávu ze Základní školy a mateřské školy X, kterou nezletilý nyní navštěvuje. Z té zprávy vyplývá, že je nezletilý dobře začleněn do kolektivu, kde se projevuje bezproblémově. Podle názoru třídní učitelky je nezletilý dobře začleněn i v domácnosti prarodičů.

21. Vedlejší účastníci 4) a 5) (rodiče nezletilého) ve svém vyjádření ze dne 8. 7. 2022 uvádí obdobné skutečnosti a argumentaci jako vedlejší účastníci 3) a 4), Ústavní soud proto nepovažuje za významné je opakovat. Nad rámec již zmíněného rodiče nezletilého uvádějí, že otec nezletilého podal již dne 9. 10. 2017 k soudu prvního stupně návrh na změnu pěstounské péče. Tímto podáním navrhl pěstounskou péči prarodičů. Totéž v průběhu soudního řízení před soudem prvního stupně učinila i matka nezletilého. Rodiče nezletilého, ačkoliv již netvoří pár, jsou ve shodě a oba si společně přejí, aby jejich syn byl vychováván v pěstounské péči svých biologických prarodičů. Dále rodiče nezletilého vyjmenovávají důvody, pro které podle jejich názoru, shodně jako názoru prarodičů nezletilého, byla již „původní“ pěstounská péče stěžovatelů nezákonná. Rodiče nezletilého dále shodně jako prarodiče nezletilého argumentují, že opatrovník nezletilého (OSPOD) nepřístupoval ke všem účastníkům řízení rovně a zjevně upřednostňoval zájmy stěžovatelů, a to i na úkor zájmu nezletilého. Shodně jako prarodiče nezletilého proto navrhují, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněný návrh.

Repliky

22. Ústavní soud zaslal všechna vyjádření účastníků řízení i vedlejších účastníků řízení k replice stěžovatelům, prarodičům nezletilého a rodičům nezletilého. Stěžovatelé v replice odkázali na obsah ústavní stížnosti a jejich vyjádření obsahuje převážně tvrzení a argumentaci, které již uvedli právě v ústavní stížnosti. K vyjádření obvodního soudu, že má dítě právo na navrácení do biologické rodiny, stěžovatelé uvedli, že vždy podporovali vztah nezletilého s jeho biologickou rodinou. Namítají, že obvodní soud posuzoval nejlepší zájem nezletilého pouze s ohledem na závěr, že „dítě patří do biologické rodiny“, přičemž závěry a doporučení znalkyně, jakož i právo účastníků na spravedlivý proces a ochranu soukromého a rodinného života, ignoroval. Stěžovatelé dále odmítají tvrzení městského soudu, že byli v průběhu řízení před obvodním soudem pasivní. Naopak tvrdí, že opakovaně upozorňovali obvodní soud na veškerá jeho pochybení (ústně na jednání i písemně). Stěžovatelé neměli podle svého názoru faktickou možnost odmítnout „střídavou péči“, kterou obvodní soud *de facto* nařídil, jelikož jim obvodní soud opakovaně zdůraznil, že nebudou-li tento požadavek soudu respektovat, nařídí soud režim „střídavé péče“ předběžným opatřením. K vyjádření základní školy stěžovatelé sdělili, že jsou připraveni vozit nezletilého do stejné školy, kterou navštěvuje teď. Stěžovatelé se dále vymezili proti vyjádření rodičů nezletilého, že jim nezáleží na nejlepším zájmu nezletilého. Uvedli, že nezletilý v důsledku napadených rozhodnutí ztratil jedinou osobu, kterou vnímal jako osobu mateřskou, tj. stěžovatelku.

Stěžovatelé dále uvedli, že postup orgánu sociálně-právní ochrany dětí po narození nezletilého považují za postup v zájmu nezletilého, jelikož nikdo z biologické rodiny o péči o nezletilého nestál. Odmítají, že by se ze strany orgánu sociálně-právní ochrany dětí jednalo o „nezákonnou manipulaci s dítětem“, jak tvrdí prarodiče nezletilého. Ve vztahu k prarodiči předložené judikatuře pak stěžovatelé odkazují na rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *K. a T. v. Finsko*, č. 25702/94, § 168, 173, dle něhož: „Důvodem pro odebrání dítěte nemůže být jen možnost umístit dítě do prostředí vhodnějšího pro jeho výchovu. Pokud se ovšem dítě v náhradní péči nachází delší dobu, je při sjednocování se svou rodinou nutno vzít v potaz zájem dítěte na tom, aby se jeho faktická situace opět neměnila. Potřeba stability pro dítě může za daných okolností převážit nad zájmem sjednocení rodiny.“ Stěžovatelé se ztotožňují s vyjádřením opatrovnice nezletilého, přičemž opatrovnici považují za osobu objektivní, nestrannou a hájící zájmy nezletilého.

23. Podle názoru prarodičů nezletilého vyznívá vyjádření opatrovnice pouze ve prospěch stěžovatelů, a nikoliv ve prospěch nezletilého. Mají za to, že vyjádření je v rozporu s provedenými důkazy a zjevně vzešlo z účelového hodnocení důkazů. Podle prarodičů nezletilého opatrovnice neobjektivně argumentuje nezákonným postupem obou soudů při svém rozhodování a ignoruje nezákonný postup, na základě kterého se stěžovatelé stali pěstouny nezletilého. Prarodiče rovněž spekulují o tom, zda opatrovnice není v příbuzenském vztahu se stěžovatelkou. K tomu Ústavní soud uvádí, že se jedná o shodu jmen a Ústavní soud nemá pochyb o nestrannosti ustanovené opatrovnice. Další tvrzení a argumentaci již prarodiče nezletilého uvedli ve svém vyjádření k ústavní stížnosti, není proto třeba je opakovat.

24. Stejně tak rodiče nezletilého namítli možnou existenci příbuzenského vztahu mezi ustanovenou opatrovnici a stěžovatelkou. Vedle toho rodiče nezletilého namítají, že opatrovnice ve svém vyjádření opomíjí příčinu celé „kauzy“, a to prvotní pochybení orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Mají za to, že stěžovatelé se dovolávají formálních právních principů v situaci, kde sami jejich porušení využili a jen díky porušení právních předpisů se dostali do pozice, ze které nyní vystupují. Rodiče nezletilého proto zdůrazňují, že k zásadním chybám v případě nezletilého došlo již na samém počátku. Ve zbývající části repliky rodiče nezletilého netvrdili nové skutečnosti či argumentaci, kterou by neuvedli již ve svém vyjádření k ústavní stížnosti.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

25. Ústavní soud nejprve posoudil splnění podmínek řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnými stěžovateli a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelé jsou právně zastoupeni v souladu s požadavky zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

26. Ústavní soud dále přezkoumal napadené rozsudky Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 6 a dospěl k závěru, že byť byla v řízení před obvodním soudem porušena ústavně zaručená práva stěžovatelů i participační práva nezletilého vedlejšího účastníka, je třeba ústavní stížnost zamítnout.

IV. Vlastní posouzení

Právní východiska

27. Ústavní soud ve své rozhodovací činnosti opakovaně uvedl, že ve vztahu k soudním rozhodnutím v rodinných věcech přistupuje velmi rezervovaně. Tato zdrženlivost plyne i z toho, že ve věcech upravených v druhé části občanského zákoníku není proti rozhodnutí odvolacího soudu přípustné dovolání jako mimořádný opravný prostředek (s výjimkou manželského majetkového práva). Celkový prostor pro kasační zásah Ústavního soudu je tak

velmi zúžen, v důsledku čehož se jeho přezkumná pravomoc koncentruje pouze na posouzení toho, zda v případě napadeného rozhodnutí nejde o extrémní rozhodnutí, které by bylo založeno na libovůli, respektive které by jinak negovalo právo účastníka řízení na spravedlivý proces. V nyní posuzovaném řízení se tak přezkum Ústavního soudu soustředí zejména na posouzení, zda byly za účelem zjištění potřebných kritérií, jak budou dále vyložena, včetně nejlepšího zájmu dítěte, shromážděny veškeré potřebné důkazy s tím, že důkazní aktivita nedopadá na samotné účastníky, nýbrž na soud, zda hodnocení důkazů odpovídalo principům zakotveným v hlavě páté Listiny a ustanovením občanského soudního řádu a zda byla veškerá rozhodnutí vydaná v průběhu řízení řádně a dostatečně odůvodněna (srov. usnesení ze dne 25. 9. 2014 sp. zn. IV. ÚS 2468/14, náleze ze dne 14. 1. 2020 sp. zn. I. ÚS 3241/19 či náleze ze dne 16. 3. 2021 sp. zn. III. ÚS 3001/20; všechna rozhodnutí Ústavního soudu citovaná v tomto nálezu jsou dostupná také z <https://nalus.usoud.cz>). Vykazují-li rozhodnutí obecných soudů uvedené nedostatky, budou zpravidla představovat nepřijatelný zásah do práva stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a ve spojení s tím do práva na ochranu před neoprávněným zasahováním do rodinného života podle čl. 10 odst. 2 Listiny (srov. náleze sp. zn. III. ÚS 149/20 ze dne 31. 3. 2020).

28. Dříve než Ústavní soud přistoupí k posouzení napadených rozhodnutí, je nutné vymezit, v jakém rozsahu a z jakých důvodů může napadená rozhodnutí přezkoumávat. Ústavní soud ve své rozhodovací činnosti setrvale vychází z právního názoru, že je vázán toliko petitem, nikoliv však odůvodněním ústavní stížnosti. Může proto napadená rozhodnutí přezkoumat i z hlediska dodržení jiných základních práv a svobod než těch, kterých se stěžovatel v ústavní stížnosti výslovně dovolává [srov. např. náleze sp. zn. IV. ÚS 827/18 ze dne 10. 4. 2018 (N 73/89 SbNU 121), bod 14; náleze sp. zn. II. ÚS 1931/17 ze dne 19. 12. 2017 (N 235/87 SbNU 811), bod 30; náleze sp. zn. I. ÚS 1737/16 ze dne 12. 7. 2017 (N 124/86 SbNU 109), bod 40; náleze sp. zn. I. ÚS 2315/15 ze dne 12. 4. 2016 (N 64/81 SbNU 99), bod 31; náleze sp. zn. IV. ÚS 799/15 ze dne 9. 7. 2015 (N 128/78 SbNU 37), bod 25; a náleze sp. zn. I. ÚS 290/05 ze dne 23. 2. 2006 (N 44/40 SbNU 363)].

29. Ústavní soud tak napadený průběh a výsledek řízení přezkoumal i z hlediska jiných než stěžovateli dovolávaných ústavně zaručených práv [srov. náleze sp. zn. III. ÚS 2396/13 ze dne 3. 4. 2014 (N 53/73 SbNU 69), bod 13] a zjistil, že v řízení v dané věci byla porušena ústavně zaručená práva nikoliv pouze stěžovatelů, ale také nezletilého vedlejšího účastníka, o jehož péči soudy v řízení rozhodovaly. Ústavní soud byl veden závazkem plynoucím z čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, vyhlášené pod č. 104/1991 Sb., vyžadujícím, aby zájem dítěte (v anglickém originálním znění „the best interest of the child“) byl předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, včetně činnosti soudů. Toto ustanovení, které má i procesní aspekt [viz obecný komentář Výboru pro práva dítěte č. 14 k právu dítěte, aby jeho nejlepší zájem byl předním hlediskem (čl. 3 odst. 1), ze dne 29. 5. 2013, CRC/C/GC/14, body 6 (c) a 85], dopadá samozřejmě i na řízení před Ústavním soudem a jeho činnost, stejně jako na činnost všech ostatních orgánů veřejné moci České republiky.

K porušení ústavně zaručených práv nezletilého vedlejšího účastníka

a) Primární východisko – nejlepší zájem dítěte

30. Podle čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte musí být nejlepší zájem dítěte předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými, nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány. Také v judikatuře Ústavního soudu je soustavně vyžadováno, aby při jakémkoli soudním rozhodování týkajícím se dětí byl nejlepší zájem zkoumán a posuzován jako určující kritérium pro konečné rozhodnutí – ať se jedná o rozhodování o péči o dítě, o styku dítěte s rodiči, o uznání cizího rozhodnutí o určení rodičovství k nim, o náhradě újmy způsobené dítěti

veřejnou mocí, či i o rozhodování o trestu pro rodiče dítěte [srov. nález sp. zn. II. ÚS 169/16 ze dne 24. 6. 2016 (N 120/81 SbNU 873), nález sp. zn. I. ÚS 3296/17 ze dne 20. 12. 2017 (N 238/87 SbNU 853), nález sp. zn. I. ÚS 3226/16 ze dne 29. 6. 2017 (N 116/85 SbNU 879), nález sp. zn. I. ÚS 1737/16 ze dne 12. 7. 2017 (N 124/86 SbNU 109) a nález sp. zn. II. ÚS 2027/17 ze dne 7. 8. 2017 (N 137/86 SbNU 315)].

31. V nálezu ze dne 12. 7. 2017 sp. zn. I. ÚS 1737/16 se Ústavní soud podrobně věnoval konceptu nejlepšího zájmu dítěte a zdůraznil trojí význam ustanovení čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, jak jej připomíná Výbor pro práva dítěte [viz obecný komentář Výboru pro práva dítěte č. 14 k právu dítěte, aby jeho nejlepší zájem byl předním hlediskem (čl. 3 odst. 1), ze dne 29. 5. 2013, CRC/C/GC/14, bod 6)] a používá i Ústavní soud ve své rozhodovací praxi (nález sp. zn. I. ÚS 1737/16, body 52–55, včetně odkazů na další rozhodnutí). Ustanovení čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte zaprvé zakotvuje (hmotné) právo dítěte na to, aby jeho nejlepší zájem byl předním hlediskem při jakékoliv činnosti, která se ho dotýká. Zadruhé z něj vyplývá základní interpretační princip pro všechny orgány veřejné moci v případech, kdy se jejich činnost dotýká dětí: je-li možné interpretovat právní předpis vícero způsoby, je třeba zvolit ten, který nejefektivněji naplňuje a podporuje nejlepší zájem dítěte. Zatřetí pak uvedené ustanovení zakládá i procesní požadavky. Při jakémkoli rozhodování dotýkajícím se dítěte je třeba posuzovat a určit jeho nejlepší zájem a hodnotit možný dopad rozhodnutí na dané dítě. Tyto úvahy se musí promítnout i do odůvodnění přijatého rozhodnutí, z něhož musí být zřejmé, že nejlepší zájem dítěte byl skutečně předním hlediskem při rozhodování; musí v něm být vyloženo, co příslušný orgán považoval za nejlepší zájem dítěte, na základě jakých kritérií k tomuto závěru dospěl a případně jak byl nejlepší zájem dítěte poměřován s dalšími důležitými zájmy či právy (obdobně viz i nález sp. zn. I. ÚS 3226/16 ze dne 29. 6. 2017, bod 29; a nález sp. zn. II. ÚS 2027/17 ze dne 7. 8. 2017, bod 20).

32. Nejlepší zájem dítěte je jako koncept flexibilní a vždy by měl být posuzován a definován individuálně s ohledem na konkrétní situaci, v níž se dotčené dítě nachází, přičemž pozornost je třeba věnovat jeho osobním poměrům, situaci a potřebám (srov. nález sp. zn. I. ÚS 3226/16 ze dne 29. 6. 2017, bod 30).

33. Obdobně i judikatura Evropského soudu pro lidská práva zdůrazňuje, že pokud soudy rozhodují ve věcech dotýkajících se dětí, musí se zabývat nejlepším zájmem dítěte, který má při jejich rozhodování prvořadý význam (např. rozsudek ve věci *Strand Lobben a další proti Norsku* ze dne 30. 11. 2017 č. 37283/13, § 108). Z rozhodovací praxe Evropského soudu pro lidská práva navíc vyplývá, že v případě soudního rozhodování o dětech rovněž nelze upřednostňovat abstraktní principy před nejlepším zájmem dítěte v konkrétním případě (srov. též nález sp. zn. I. ÚS 3226/16 ze dne 29. 6. 2017, bod 27). Obecně pak nejlepší zájem dítěte vyžaduje jednak zajištění zdravého prostředí pro vývoj dítěte, jednak udržování a zachování vazeb dítěte s jeho rodinou, ledaže ta se ukáže jako zvláště nezpůsobilá, neboť narušení těchto vazeb znamená odříznutí dítěte od jeho kořenů. V souladu s nejlepším zájmem dítěte tak k přerušení rodinných vazeb mohou vést pouze zcela výjimečné okolnosti a vždy je třeba učinit vše pro zachování osobních vztahů a následně, až to bude možné, pro obnovu rodiny (rozsudek ve věci *T. proti České republice*, § 112). Zároveň ESLP připomíná, že pokud náhradní péče o dítě trvá po značnou dobu, může být zájem dítěte dále neměnit svou faktickou rodinnou situaci silnější nežli zájem rodičů na opětovném sloučení rodiny (rozsudek ve věci *Strand Lobben a další proti Norsku*, citovaný výše, § 109; či rozsudek *K. A. proti Finsku* ze dne 14. 1. 2003 č. 27751/95, § 138).

b) Právo dítěte být slyšeno

34. V nyní projednávané věci je jednou z klíčových otázek, zda obecné soudy dostatečným, tj. ústavně konformním způsobem zjistily názor nezletilého na to, v čí péči chce žít a zda (a jak) se chce stýkat s ostatními zainteresovanými osobami.

35. Problematikou participace nezletilých dětí v soudních řízeních, která se jich dotýkají, se Ústavní soud ve své rozhodovací praxi opakovaně zabýval [viz např. nález sp. zn. III. ÚS 1265/16 ze dne 19. 6. 2018 (N 114/89 SbNU 723), body 34 a 41; nález sp. zn. IV. ÚS 827/18 ze dne 10. 4. 2018 (N 73/89 SbNU 121), body 16 a násl.; nález sp. zn. II. ÚS 2866/17 ze dne 28. 2. 2018 (N 39/88 SbNU 535), body 41 a násl.; nález sp. zn. II. ÚS 1931/17 ze dne 19. 12. 2017 (N 235/87 SbNU 811), body 32 a násl.; nález sp. zn. I. ÚS 3038/16 ze dne 5. 6. 2017 (N 94/85 SbNU 593), body 13 a násl.; nález sp. zn. I. ÚS 1041/14 ze dne 4. 12. 2014 (N 217/75 SbNU 431); nález sp. zn. I. ÚS 3304/13 ze dne 19. 2. 2014 (N 18/72 SbNU 217), body 30 a násl.; nález sp. zn. III. ÚS 3363/10 ze dne 13. 7. 2011 (N 131/62 SbNU 59); nález sp. zn. III. ÚS 3007/09 ze dne 26. 8. 2010 (N 172/58 SbNU 503); či nález sp. zn. II. ÚS 1945/08 ze dne 2. 4. 2009 (N 80/53 SbNU 11), body 15 a násl.]. V rámci své judikatury k této problematice se Ústavní soud dosud věnoval nejvíce potřebě zjišťovat názor dítěte, včetně způsobu zjišťování tohoto názoru či váhy, která mu má být přikládána v rámci hledání a posuzování nejlepšího zájmu dítěte. Ústavní soud přitom zdůrazňuje právo nezletilých dětí, které jsou účastníky řízení, být slyšeny a zapojeny do řízení nejen v kontextu řízení ve věci péče o nezletilé, ale i v kontextu sporných řízení nesouvisejících s péčí a výchovou nezletilých.

36. Participační práva dětí se na ústavní úrovni obecně opírají zejména o čl. 12 Úmluvy o právech dítěte, který v odstavci 1 zakotvuje právo dítěte, které je schopno formulovat své vlastní názory, tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž jeho názorům musí být věnována odpovídající pozornost; v odstavci 2 konkretizuje právo dítěte být slyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká. Vedle toho též Evropská úmluva o výkonu práv dětí, vyhlášená pod č. 54/2001 Sb. m. s., v čl. 3 upravuje právo dítěte na informace a na vyjádření názoru v řízení, které se jej týká, tedy právo dostávat příslušné informace, právo být konzultováno a moci vyjádřit svůj názor a právo být informováno o možných důsledcích vyhovění jeho názoru a o možných důsledcích jakéhokoliv rozhodnutí. Na vnitrostátní úrovni je pak i pro nezletilé účastníky řízení relevantní právo každého, aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům, zaručené čl. 38 odst. 2 Listiny. Právo dítěte vyjádřit vlastní názor v řízení, které se jej dotýká, je na zákonné úrovni upraveno v ustanovení § 867 odst. 1 občanského zákoníku.

37. Ústavní soud konstantně připomíná, že v řízení, jež se bezprostředně dotýká nezletilého dítěte, nelze na toto dítě nahlížet jako na pouhý objekt, o němž rozhodují jiní, či ho stavět jen do role pasivního pozorovatele událostí, ale je třeba je vnímat jako důležitý subjekt práva a účastníka řízení a takto k němu přistupovat (srov. nález sp. zn. II. ÚS 1945/08, citovaný výše, bod 17; či nález sp. zn. II. ÚS 2866/17, citovaný výše, bod 44). Ústavní soud tak chápe i právo dítěte na slyšení širěji než jako pouhou možnost vyjádření svého názoru na projednávanou problematiku; toto právo je nutno vykládat též v kontextu obecnějšího práva být přítomen projednávání své věci a pojímat je jako důležitou záruku, že o právech dětí není rozhodováno bez jejich účasti. Dětem je třeba umožnit účast na řízení, které se jich týká, v závislosti na jejich věku a rozumové a citové vyspělosti (nález sp. zn. I. ÚS 3038/16, citovaný výše, bod 13; nález sp. zn. I. ÚS 3304/13, citovaný výše, bod 38). Možnost realizace práva být přítomen projednání své věci pak mimo jiné předpokládá, že účastník musí být vůbec zpraven o vedení řízení ve své věci.

38. V kontextu projednávaného případu Ústavní soud akcentuje, že účast dítěte v řízení a jeho právo být slyšeno nemůže spočívat v pouhém pohovoru soudce s dítětem, respektive zjištění názoru dítěte prostřednictvím jiných osob (jak tomu bylo právě v případě nezletilého vedlejšího účastníka). Podle Výboru pro práva dítěte zahrnuje účinné naplnění čl. 12 Úmluvy o právech dítěte, tedy práva dítěte být slyšeno, pět základních kroků: přípravu, samotné slyšení, posouzení schopnosti dítěte, informování dítěte o pozornosti věnované jeho názoru (o váze jeho názoru), opravné prostředky/možnosti nápravy (viz obecný komentář Výboru pro práva dítěte č. 12 k právu dítěte být slyšeno, ze dne 20. 7. 2009 CRC/C/GC/12, body 40–47). V rámci přípravy na slyšení přitom dítě musí být především vůbec informováno o svém právu vyjádřit názor a také o tom, jaký vliv bude mít jeho názor na výsledek řízení. Podobně i později, po provedení slyšení dítěte, je třeba dítě informovat o výsledku řízení a vysvětlit mu, jak byl jeho názor zohledněn. Na základě této informace se pak dítě může mimo jiné rozhodnout podat stížnost či odvolání. Dítě musí mít přístup k opravným prostředkům proti porušení svého práva být slyšeno v rámci soudního či správního řízení.

39. Další komunikaci s dítětem, nad rámec provedení vlastního výslechu či slyšení dítěte, a nutnost poskytnout mu všechny relevantní informace akcentuje také Evropská úmluva o výkonu práv dětí, která v tomto ohledu ukládá určité povinnosti jak soudnímu orgánu, tak zástupci dítěte [čl. 6 písm. b) a čl. 10 písm. a) a b) této úmluvy].

40. Práva dítěte napříč soudním řízením jsou dále rozpracována v Pokynech Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem ze dne 17. 11. 2010 (Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice). Pokyny nejprve zdůrazňují pětici základních principů. Mezi nimi je na prvním místě uveden princip účasti dítěte, v jehož rámci je mimo jiné apelováno, aby děti byly považovány za řádné nositele práv a mohly všechna svá práva vykonávat způsobem, který přihlíží k jejich schopnosti formulovat své vlastní názory i k okolnostem případu. V rámci podrobnějších doporučení pak Výbor ministrů připomíná, že soudní rozhodnutí, která se dotýkají dětí, by dětem měla být řádně a srozumitelně odůvodněna a vysvětlena, a to zejména v případě, že názorům dítěte nebylo vyhověno. V tomto ohledu by měl být činný i zástupce dítěte v řízení (či zákonný zástupce), který by dítěti dále měl vysvětlit také možnosti využití nápravných mechanismů. Výbor ministrů přitom obecně apeluje, aby děti v řízení, kde by mohl být střet zájmů mezi stranami, měly právo na své vlastní zastoupení, svým vlastním jménem (část IV, body 49, 75 a 37 citovaných Pokynů).

41. Ústavní a mezinárodněprávní principy vztahující se k zapojení dětí do soudních řízení či jiných procesů rozhodování o jejich záležitostech a k efektivní účasti dětí v takových procesech reflektuje také zákonná úroveň právní úpravy. Právo dítěte vyjádřit se k záležitosti, která se jej týká, je upraveno v § 867 (vůči soudu) a § 875 (vůči rodičům) občanského zákoníku, v § 100 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů a v § 8 odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. V § 867 odst. 1 a § 875 odst. 2 občanského zákoníku – ve shodě se širším chápáním práva dítěte být slyšeno – je přitom zahrnuta také nutnost poskytnout dítěti před zjištěním jeho názoru potřebné informace, aby si mohlo vytvořit vlastní názor a pak jej sdělit. Informování dítěte o souvislostech soudního řízení je pak stanoveno v § 20 odst. 4 zákona o zvláštních řízeních soudních, podle něhož v řízení, jehož účastníkem je nezletilý, který je schopen pochopit situaci, soud postupuje tak, aby nezletilý dostal potřebné informace o soudním řízení a byl informován o možných důsledcích vyhovění svému názoru i důsledcích soudního rozhodnutí; obdobnou povinnost vůči nezletilému přitom má i jeho zákonný zástupce nebo opatrovník. Tímto opatrovníkem je v řízení ve věcech péče soudu o nezletilé zpravidla orgán sociálně-právní ochrany dětí (§ 469 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních), který je § 8 odst. 3 zákona o sociálně-právní ochraně dětí speciálně

zavázán předat dítěti, o němž se rozhoduje a jež je schopno posoudit dosah a význam takového rozhodnutí, informace o všech závažných věcech týkajících se osoby dítěte.

42. Komentář k ustanovení § 867 občanského zákoníku uvádí, že: „občanský zákoník vychází z vyvratitelné domněnky, že dítě starší dvanácti let je již schopno informace soudu přijmout a na jejich základě si vytvořit svůj vlastní názor. Z toho by však mohl vzniknout mylný a nesprávný závěr, že soud by neměl komunikovat s dětmi mladšími. Je povinností a právem soudce, aby sám uvážil, kdy a jakým způsobem názor dítěte zjistí, s přihlédnutím k tomu, že i pohovor s dítětem výrazně mladším může postoj dítěte a jeho vlastní názor vyjasnit, přinést další poznatky a tím i přispět ke správnému rozhodnutí soudu. Tato osobní setkání mají též faktický význam pro rozhodování soudu, a to nikoliv pouze z hlediska realizace práva dítěte, ale jako významný pramen získání poznatků o dítěti a situaci v rodině.“ (NOVÁ, Hana. § 867 [Právo dítěte na informaci, právo dítěte na sdělení svého názoru a stanoviska]. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 3.). Způsob zjišťování názoru nezletilého dítěte přitom může (a vzhledem k věku by také měl být) značně neformální. Takový rozhovor se soudcem totiž jistě nemá mít charakter výslechu a primárně neslouží k získání informací o skutkovém stavu. Jeho základním cílem je zjištění názoru dítěte. Přesto je vždy tento pohovor soudce s dítětem i cenným zdrojem poznatků o rodinné situaci a o vztazích v rodině (srov. NOVÁ, Hana. § 867 [Právo dítěte na informaci, právo dítěte na sdělení svého názoru a stanoviska]. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 5.). Rozhovor s dítětem tak může probíhat například v kanceláři soudce (mimo formální prostřední jednací síň), či může rozhodující soudce navštívit dítě v jemu známém prostředí, případně v neutrálním prostředí některé neziskové organizace zabývající se péčí o nezletilé. Ústavní soud také již mnohokrát rozhodl, že dítěti zásadně musí být umožněno účastnit se jednání a vyjádřit se k věci, přičemž povinnosti soudu zjišťovat jeho názor nezabavuje ani ustanovení opatrovníka [nález sp. zn. I. ÚS 1708/14 ze dne 18. 12. 2014 (N 235/75 SbNU 617)]. Nezjišťovat názor dítěte přímo (tj. jeho vyslechnutím) je možno jen v jeho zájmu a takový postup je třeba vždy odůvodnit [srov. k tomu např. nález sp. zn. IV. ÚS 3305/13 ze dne 15. 10. 2014 (N 193/75 SbNU 177), nález sp. zn. I. ÚS 3304/13 ze dne 19. 2. 2014 (N 18/72 SbNU 217) či nález sp. zn. IV. ÚS 3900/14 ze dne 4. 11. 2015 (N 193/79 SbNU 199)].

43. Je třeba vycházet z toho, že právo nezletilého dle čl. 12 Úmluvy platí v jakémkoliv právním řízení, které se ho týká (srov. k tomu rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 3. 9. 2015 ve věci *M. a M. proti Chorvatsku*, č. stížnosti 10161/13, § 181; rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 2. 2. 2016 ve věci *N. TS. proti Gruzii*, č. stížnosti 71776/12, § 72; rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. 7. 2010 ve věci *Gineitiene proti Litvě*, č. stížnosti 20739/05, § 47), čemuž ostatně plně odpovídá i formulace § 867 občanského zákoníku. Tato množina právních řízení přitom má být vykládána spíše extenzivně (srov. souhlasně např. Obecný komentář k Úmluvě o právech dítěte č. 12. Právo dítěte být slyšeno. Výbor pro práva dítěte, Organizace spojených národů. Ženeva: 2009, s. 11, bod 32. Dostupný z: <http://www.refworld.org/docid/4ae562c52.html>).

44. Naopak neumožnění dítěti uplatnit toto právo tak připadá v úvahu jen tehdy, je-li to v jeho nejlepším zájmu či není-li to fakticky možné, např. hrozí-li okamžité nebezpečí z prodlení, je příliš útlého věku (srov. např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. 1. 2011 ve věci *Plaza proti Polsku*, č. stížnosti 18830/07, § 71) atd. V nyní posuzované věci připadá v úvahu uvažovat pouze o věku nezletilého, přičemž ani ten není z pohledu Ústavního soudu překážkou pro to, aby byl nezletilý vyslechnut přímo, jak rozvádí níže.

c) Aplikace uvedených principů na projednávaný případ

45. V době rozhodování odvolacího soudu bylo nezletilému sedm a půl roku a docházel do první třídy základní školy. Z opatrovnického spisu, zejména z provedených znaleckých posudků a zprávy ze základní školy, vyplývá, že nezletilý je bystrý a komunikativní dítě (škola přímo uvádí, že je „sdílný, bezprostřední chlapec“). Přesto se ani obvodní soud, ani městský soud nepokusily zjistit názor nezletilého přímo. Ústavní soud má za to, že u dítěte, které navštěvuje základní školu, v níž navíc (dle zprávy z této školy) vystupuje aktivně a bezproblémově, lze předpokládat, že bude schopno formulovat svůj názor na to, komu by mělo být svěřeno do péče, respektive u koho chce žít. Stejně tak lze předpokládat, že bude umět sdělit svůj názor na to, zda a jak se chce s osobami usilujícími o jeho svěřeni do péče stýkat. Ústavní soud například již v minulosti opakovaně zastal názor, že již šestileté dítě je nepochybně schopno vyjádřit se k tomu, zda si přeje chodit do školy či nikoli v [srov. nález ze dne 19. 12. 2017 sp. zn. II. ÚS 1931/17 (N 235/87 SbNU 811) či nález ze dne 9. 1. 2018 sp. zn. IV. ÚS 3749/17 (N 3/88 SbNU 55)].

46. Specifikem nyní projednávané věci je skutečnost, že obě strany, tj. stěžovatelé i prarodiče nezletilého, jsou schopny o nezletilého řádně pečovat a usilují o to, aby jim byl nezletilý svěřen do péče. V takové situaci by proto bylo zjištění názoru dítěte naprosto zásadním vodítkem pro vyhodnocení, jaká úprava péče je v jeho nejlepším zájmu. Obecné soudy nemohou zcela rezignovat na svou zákonnou povinnost mu alespoň umožnit, aby se vyjádřil, a vytvořit mu pro jeho vyjádření ty nejvhodnější podmínky.

47. Ústavní soud s ohledem na výše uvedené shrnuje, že obecné soudy pochybily a porušily základní práva nezletilého vedlejšího účastníka, pokud se ani nepokusily zjistit jeho názor přímo. Obvodní soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že povinnost soudu zjišťovat názor dítěte (ve věku sedmi let) přímo z žádného zákonného ustanovení nevyplývá. Jak Ústavní soud podrobně popsal výše, vždy je třeba zkoumat konkrétní okolnosti případu a vypěstlost konkrétního dítěte, o které se v řízení jedná. Soudy by tak při rozhodování o péči o dítě měly primárně vycházet z předpokladu, že dítě ve školním věku je schopno vyjádřit v řízení, které se jej dotýká, svůj názor. Soudy mají přitom povinnost zjišťovat názor dítěte přímo. Za tím účelem musí vytvořit pro dítě co nejvhodnější podmínky k tomu, aby mohlo svobodně svůj názor zformulovat a sdělit. Až tehdy, kdy dospějí v konkrétním případě k opačnému názoru, tj. že není v nejlepším zájmu dítěte zjišťovat jeho názor přímo, musí zjišťovat názor dítěte nepřímou. Své rozhodnutí však musí náležitě odůvodnit.

48. Již toto procesní pochybení soudů obou stupňů samo o sobě zakládá ústavněprávní vadu napadených rozhodnutí. Ústavní soud přesto shledal, že není v nejlepším zájmu nezletilého pro tuto vadu napadená rozhodnutí zrušit, jak bude blíže rozebráno níže. Porušení ústavně zaručených práv nezletilého zúčastnit se řízení a sdělit své stanovisko podle čl. 9 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte a být vyslyšen v soudním řízení podle čl. 12 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte, jakož i právo na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny a právo na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod byla způsobilá porušit i právo stěžovatelů na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny [srov. k tomu např. nález ze dne 26. 8. 2010 sp. zn. III. ÚS 3007/09 (N 172/58 SbNU 503)]. Tato porušení základních ústavně zaručených práv nezletilého totiž představovala i zásadní interferenci s řádným průběhem dokazování. Na základě výše uvedeného tedy Ústavní soud shledal porušení práva na soudní ochranu stěžovatelů. Ústavní soud však shledal i další porušení ústavně zaručených práv stěžovatelů, jak rozvádí níže.

Porušení ústavně zaručených práv stěžovatelů

49. Vedle porušení ústavně zaručeného práva nezletilého vedlejšího účastníka shledal Ústavní soud také porušení ústavně zaručených práv stěžovatelů, konkrétně práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s právem na ochranu rodinného

života podle čl. 10 odst. 2 Listiny. Tato ústavně zaručená práva stěžovatelů byla porušena zjevně nezákonným, a tudíž svévolným postupem a rozhodnutím Obvodního soudu pro Prahu 6.

50. Z obsahu soudního spisu i z napadených rozhodnutí vyplývá, že obvodní soud zahájil řízení „o změně osob pěstounů“ z moci úřední. Obvodní soud sice dovozuje, že prarodiče nezletilého byli aktivně legitimováni k podání návrhu na zahájení řízení, to však z právních předpisů nevyplývá (jak je podrobněji popsáno výše). Toto řízení vedl obvodní soud necelé čtyři roky, přičemž řízení prodlužoval se zjevným cílem, totiž aby si nezletilý vedlejší účastník na základě faktické střídavé péče „zvykl“ v prostředí prarodičů, které obvodní soud preferoval oproti stěžovatelům. Obvodní soud toto činil zjevně proto, aby vytvořil potřebné podmínky, respektive potřebný skutkový stav a mohl následně rozhodnout tak, jak od počátku zamýšlel, tj. svěřit nezletilého vedlejšího účastníka do péče jeho prarodičů. Konečný výrok v napadeném rozsudku, kterým obvodní soud změnil osoby pěstounů ze stěžovatelů na prarodiče nezletilého, však zákon nepředpokládá. Stejně tak nebyly splněny zákonem jasně vymezené podmínky pro vyslovení předběžné vykonatelnosti rozsudku.

51. Rozhodnutí obvodního soudu, jakož i řízení tomuto rozhodnutí předcházející, vykazuje prvky svévole. Obvodní soud rozhodoval v rozporu s kogentními normami podústavního práva, interpretoval normy podústavního práva takovým způsobem, aby tento výklad odpovídal jeho zamýšlenému rozhodnutí a své rozhodnutí nadto řádně a logicky neodůvodnil.

52. Podle čl. 83 Ústavy České republiky je Ústavní soud soudním orgánem ochrany ústavnosti. Tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod. Ústavní soud tak není součástí soustavy obecných soudů a jako takový tedy není povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí. Pravomoc Ústavního soudu je založena k přezkumu rozhodnutí, proti nimž stížnost směřuje, výlučně z hlediska dodržení ústavněprávních principů.

53. Ústavní soud obvykle nezkoumá, zda obecné soudy správně interpretovaly a aplikovaly podústavní právo, jelikož výklad jiných než ústavních předpisů, jakož i jejich aplikace v konkrétních soudních případech je v zásadě záležitostí obecných soudů. Nicméně v případě, kdy může svévolná aplikace podústavního práva obecnými soudy mít za následek porušení základních práv a svobod, Ústavní soud k přezkumu výkladového a aplikačního postupu obecných soudů naopak přistoupit musí. Konečně v případech, v nichž je ve hře primárně základní právo zakotvené v ústavním pořádku České republiky, je přezkum rozhodnutí obecných soudů ze strany Ústavního soudu intenzivnější, neboť jde o výklad ústavního, a nikoliv podústavního, práva.

54. V řízení o ústavních stížnostech má nesprávná aplikace podústavního práva obecnými soudy za následek porušení základních práv a svobod zejména v případě arbitrární aplikace podústavního práva [viz nálezn sp. zn. II. ÚS 446/06 ze dne 21. 11. 2007 (N 200/47 SbNU 591) a rozhodnutí tam citovaná]. Obecné soudy tak nesmí při výkladu ani aplikaci právních norem konat svévolně a jsou povinny vždy upřednostnit ústavně konformní výklad právních norem [tato povinnost plyne pro soudy jednak z čl. 90, jednak z čl. 95 odst. 2 Ústavy; viz nálezn sp. zn. Pl. ÚS 48/95 ze dne 26. 3. 1996 (N 21/5 SbNU 171; 121/1996 Sb.)].

55. Za svévolnou aplikaci podústavního práva Ústavní soud považuje zejména nerespektování jednoznačné kogentní normy; případy, kdy obecné soudy či orgány státní správy nedostojí povinnosti svá rozhodnutí v příslušném ohledu řádně, tj. adekvátně, racionálně a logicky odůvodnit; případy, že rozhodnutí vykazuje extrémní nesoulad mezi právními závěry a provedenými důkazy a z nich vyvozenými skutkovými závěry; či případy, je-li výklad a použití podústavního práva v extrémním rozporu s principy spravedlnosti

například v důsledku přepjatého formalismu [viz nálezn sp. zn. III. ÚS 94/97 ze dne 26. června 1997 (N 85/8 SbNU 287)].

56. Z obsahu soudního spisu, jakož i z obsahu napadených rozhodnutí je zjevné, že obvodní soud v řízení postupoval svévolně, jelikož zejména nerespektoval kogentní normy občanského práva hmotného i procesního a své rozhodnutí řádně neodůvodnil. Všechna jednotlivá procesní pochybení v zákonné rovině jsou (z hlediska podústavního práva) podrobně popsána v napadeném rozsudku městského soudu, který tato pochybení sám konstatoval a označil za nezákonná. Prvním pochybením obvodního soudu bylo konstatování aktivní legitimace prarodičů nezletilého k podání návrhu na změnu pěstounské péče. Městský soud shledal, že z dikce ustanovení § 969 občanského zákoníku je zřejmé, že prarodiče nejsou aktivně legitimované osoby pro podání návrhu na změnu pěstounské péče. To platí bez ohledu na nesplnění další podmínky existující ke dni zahájení řízení, a to existující (a navrhovatelem tvrzené) neshody mezi rodiči a pěstounem týkající se podstatné záležitosti nezletilého, která je důvodem pro podání návrhu (srov. bod 18 napadeného rozsudku městského soudu). Městský soud uzavřel, že obvodní soud vedl řízení a následně rozhodl v řízení o změně pěstounské péče ve smyslu ustanovení § 969 občanského zákoníku, které nemohl zahájit sám a nemohlo být ani zahájeno z podnětu prarodičů nezletilého podáním ze dne 27. 7. 2017. Za nezákonný postup považuje městský soud také to, jakým způsobem obvodní soud instruoval pěstouny (stěžovatele) k tomu, aby prodlužovali styk nezletilého s prarodiči, čímž dosáhl faktické střídavé péče. Obvodní soud pro Prahu 6 vydal dne 6. 2. 2017 rozsudek, č. j. 15 Nc 2530/2014-263, kterým svěřil nezletilého do pěstounské péče stěžovatelů a tento rozsudek nabyl právní moci dne 2. 6. 2017. Podle § 159a odst. 3 o. s. ř. byl tento rozsudek závazný pro obvodní soud i nadále. Městský soud dále shledal, že obvodní soud úmyslně vedl řízení po tak dlouhou dobu, aby si nezletilý zvykl na jiné prostředí (které obvodní soud v probíhajícím řízení preferoval a účastníkům to dával zřetelně najevo) a tím, že si nezletilý na nové prostředí zvykl, následně také odůvodnil svůj rozsudek. Takový postup obvodního soudu je však v rozporu s ustanovením § 471 odst. 2 z. ř. s., neboť své rozhodnutí soud nemůže odůvodňovat tím, že v důsledku jeho předchozího postupu v řízení v podstatě nebylo možno rozhodnout jinak (srov. bod 20 napadeného rozsudku městského soudu). Poslední pochybení shledal městský soud ve vyslovení předběžné vykonatelnosti rozsudku, o níž obvodní soud rozhodl v rozporu s ustanovením § 27a z. ř. s.

57. Městský soud však, veden záměrem chránit nejlepší zájem nezletilého, v napadeném rozhodnutí konstatoval, že i přes zjevnou nezákonnost rozsudek obvodního soudu nezruší. Konkrétně městský soud uvedl, že: „v důsledku nesprávného procesního postupu soudu I. stupně (délky řízení, faktických pokynů vedoucích k rovnoměrné péči navrhovatelů i zákonných pěstounů), nesprávného právního posouzení věci (absence aktivní legitimace navrhovatelů k možnosti změny pěstounů) došlo k natolik zásadním změnám v životě nezletilého, že by další změna v péči o něj (tedy navrácení nezletilého do pěstounské péče manželů Š.), byť by formálně odpovídala zákonné úpravě, nebyla v jeho nejlepším zájmu“ (srov. bod 23 napadeného rozsudku městského soudu). V nejlepším zájmu nezletilého je podle městského soudu zachování stavu, ve kterém se v tu chvíli nacházel na základě rozhodnutí obvodního soudu, tj. v péči prarodičů. Městský soud byl tedy zjevně veden snahou „ušetřit“ nezletilého dalšího soudního rozhodování a případné další změny v tom, v čí péči bude.

58. Ústavní soud po zralé úvaze dospěl k závěru, že postup městského soudu je v tomto konkrétním případě správný. Nyní projednáváný případ je specifický tím, že nezletilý byl v důsledku postupu orgánů veřejné moci, zejména Obvodního soudu pro Prahu 6, který jako opatrovnícký soud rozhodoval od počátku řízení, „přesouván“ mezi stěžovateli, tj. svými pěstouny a svými prarodiči. Jeho situace se navíc nepředvídatelně měnila vždy po uplynutí určité doby, po které si v daném prostředí „zvykl“. Z výše popsaných pochybení obvodního

soudu je zjevné, že nezletilý se stal objektem svévolného rozhodování, nikoliv plnoprávným subjektem řízení, kterým by měl být. Zejména obvodní soud tak vytvořil takový skutkový stav, který, byť byl dosažen protiústavním postupem a rozhodnutím, již Ústavní soud nebude (v nejlepším zájmu nezletilého) měnit. Byť lze vyjádřit určitou míru (laického) pochopení nad záměrem obvodního soudu navrátit nezletilého do jeho biologické rodiny, nelze než konstatovat, že jeho pochybení zasáhla ústavně zaručená práva stěžovatelů i nezletilého.

59. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva připouští, aby s cílem chránit nejlepší zájem dítěte soud ponechal dítě v péči osoby, ve které se nachází delší dobu, a to „na úkor“ jiných osob, kterým bylo dítě odebráno z péče protiprávně. Typičtější je přitom situace, kdy je dítě rozhodnutím soudu předáno do náhradní péče a biologická rodina (zejména rodiče) usiluje o jeho navrácení. Nyní projednávaný případ je však opačný, neboť obvodní soud svěřil nezletilého do péče jeho biologických prarodičů a jsou to pěstouni (stěžovatelé), kteří se domáhají vrácení nezletilého do své péče. Evropský soud pro lidská práva ve své judikatuře opakovaně vyslovil závěr, že pokud uběhla určitá doba, po kterou bylo dítě v náhradní péči, může být v jeho nejlepším zájmu, aby skutkový stav již nebyl měněn, a to i na úkor práv jeho rodičů (srov. např. *Kutzner proti Německu*, stížnost č. 46544/99). Podle názoru Ústavního soudu lze tento závěr vztáhnout i na nyní projednávaný případ o to víc, jelikož nezletilý se nyní nachází v péči své biologické rodiny. Přestože je tedy nesporné, že obvodní soud porušil ústavně zaručená práva stěžovatelů (jak je rozebráno výše), v nastalé situaci je v nejlepším zájmu dítěte ponechat jej v péči jeho biologické rodiny, kde se již po dlouhém soudním řízení adaptoval, a to i na úkor práv stěžovatelů.

60. Ústavní soud proto shledal, že napadený rozsudek obvodního soudu obsahuje výše vymezené kvalifikované vady, které zasáhly do ústavně zaručených práv stěžovatelů, konkrétně do jejich práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a do práva na ochranu rodinného života podle čl. 10 odst. 2 Listiny. V souladu s ochranou nejlepšího zájmu dítěte však nepřistoupil ke zrušení tohoto rozsudku.

61. Jedinou „světlou stránkou“ v postupu obvodního soudu je skutečnost, že se nezletilý mohl (byť v důsledku neústavního postupu soudu) adaptovat postupně v domácnosti svých prarodičů. Prarodiče nezletilého se navíc podle svých možností snažili umožnit nezletilému styk se stěžovateli a naopak. Ústavní soud proto apeluje na prarodiče nezletilého, aby nezletilému v jeho nejlepším zájmu nadále umožňovali styk se stěžovateli a podporovali jej v něm, pokud o něj bude stát. *Obiter dictum* Ústavní soud dodává, že je současně přesvědčen, že vzhledem k velmi specifickým okolnostem nyní projednávané věci je nanejvýš vhodné, aby obecné soudy rozhodly o styku nezletilého se stěžovateli, které je jistě možno považovat za nezletilému blízké osoby ve smyslu § 927 občanského zákoníku, a to za co nejširšího respektování názoru a přání nezletilého. Vzhledem k tomu, že v důsledku postupu obvodního soudu navázal nezletilý velmi silné citové vazby jak s prarodiči, tak se stěžovateli, je žádoucí, aby byl jeho styk s těmito pro něj důležitými osobami zajištěn právně závazným výrokem soudního rozhodnutí.

V. Závěr

62. Ústavní soud ústní jednání ve věci nenařizoval, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

63. Ústavní soud výrokem III tohoto nálezu přiznal ustanovené opatrovnici nezletilého vedlejšího účastníka, advokátce Mgr. Kateřině Richterové odměnu ve výši 4 600 Kč. Odměna je určena podle vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif) a sestává ze dvou úkonů právní služby (převzetí a příprava zastoupení a vyjádření k ústavní stížnosti), přičemž podle § 9 odst. 2 a odst. 4 písm. e) advokátního tarifu ve spojení s § 7 advokátního tarifu činí odměna za jeden úkon právní služby 1 000 Kč. Ústavní soud se vzhledem k náročnosti případu a rozsahu podkladů,

ze kterých opatrovnice vycházela, rozhodl pro navýšení odměny za úkon právní služby na dvojnásobek podle § 12 odst. 1 advokátního tarifu. Vedle odměny náleží opatrovnici také náhrada hotových výdajů podle § 12 odst. 4 advokátního tarifu, tj. 300 Kč na jeden úkon právní služby. V součtu proto Ústavní soud přiznal opatrovnici 4 600 Kč (2 x 2 300 Kč).

64. S ohledem na výše uvedené Ústavní soud vyslovil, že došlo k porušení ústavně zaručených práv stěžovatelů i nezletilého vedlejšího účastníka, avšak návrh na zrušení napadených rozhodnutí zamítl podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

Č. 131**Odměna advokáta za výkon funkce opatrovníka poškozených nezletilých
v trestním řízení
(sp. zn. II. ÚS 3204/22 ze dne 8. září 2023)**

Není rozumného důvodu, aby advokát poskytující právní službu v pozici opatrovníka ustanoveného soudem, byl ohodnocen odlišně od advokáta, který poskytuje totožnou právní službu na základě plné moci v pozici zmocněnce. Advokát zde není honorován za to, jakým způsobem byl ustanoven do funkce, tj. zda rozhodnutím soudu, nebo na základě plné moci, ale za to, jakou činnost vykonává.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu Tomáše Lichovníka (soudce zpravodaj) a soudců Jana Svatoně a Davida Uhlíře ve věci ústavní stížnosti stěžovatele Mgr. Luboše Kučírka, advokáta, sídlem Buzulucká 678/6, Praha 6, proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 25. 8. 2022 sp. zn. 9 To 269/2022, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení, takto:

I. Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 25. 8. 2022 sp. zn. 9 To 269/2022 byl porušen princip rovnosti ve spojení s právem stěžovatele získávat prostředky pro své životní potřeby prací a podnikat podle čl. 26 odst. 1 a 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Toto rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění**I.**

1. Ústavnímu soudu byl dne 21. 11. 2022 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), prostřednictvím něhož se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví citovaného rozhodnutí městského soudu, a to pro jeho rozpor s čl. 26, 36 a 37 Listiny základních práv a svobod.

2. Předtím, než se Ústavní soud začal věcí zabývat, přezkoumal podání po stránce formální a konstatoval, že podaná ústavní stížnost obsahuje veškeré náležitosti, jak je stanoví zákon o Ústavním soudu

II.

3. Na návrh státní zástupkyně byl usnesením Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 11. 1. 2019 sp. zn. 20 P a Nc 414/2018 stěžovatel ustanoven opatrovníkem nezletilých dětí, a to k ochraně jejich zájmů v trestním řízení vedeném proti jejich matce u Obvodního soudu pro Prahu 10 pod sp. zn. 51 T 121/2019. V souvislosti s uvedeným lze poznamenat, že v době

rozhodování již tehdy novelizovaný § 45 odst. 2 trestního řádu ukládal a umožňoval ustanovení opatrovníka přímo státnímu zástupci, a to bez dřívějších podmínek.

4. Následně stěžovatel v pozici opatrovníka poškozených nezletilých dětí uplatnil nárok na odměnu za zastupování v celkové výši 127 485, 60 Kč včetně DPH.

5. Usnesením Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 17. 5. 2022 bylo o žádosti stěžovatele rozhodnuto tak, že se mu přiznává odměna a náhrada hotových výdajů ve výši 124 533, 20 Kč (výrok I). Co do zbytku žádání, byl návrh stěžovatele v částce 2 952,40 Kč zamítnut.

6. K podané stížnosti obžalované (matky nezletilých) rozhodl Městský soud v Praze ústavní stížností napadeným usnesením tak, že rozhodnutí soudu prvního stupně zrušil a sám ve věci rozhodl. Stěžovateli byla nově stanovena odměna za opatrovnictví nezletilé Evy B. (jedná se o pseudonym) ve výši 600 Kč za každý úkon dle § 11 odst. 1 advokátního tarifu, tedy za 20 společných úkonů mu byla přiznána částka 11 700 Kč a náhrada hotových výdajů ve výši 6 000 Kč. Celkově mu tak byla přiznána částka 21 417 Kč včetně DPH. Obdobně pak bylo rozhodnuto též stran opatrovnictví nezletilého Jiřího B. (jedná se o pseudonym).

7. Z odůvodnění usnesení městského soudu se podává, že stěžovatel vystupoval v trestním řízení nikoliv jako zmocněnec na základě plné moci, ale toliko jako opatrovník v rámci opatrovnického řízení. Toto odlišné postavení pak dle stížnostního soudu vede i k jinému stanovení odměny za poskytnuté právní služby. Opatrovník vycházel nesprávně z tarifní hodnoty za právní úkon dle § 10 odst. 5 advokátního tarifu. To však dopadá toliko na případy, v nichž advokát působí jako zmocněnec poškozeného ve smyslu § 50 tr. ř. Vzhledem k ustanovení advokáta jako opatrovníka je však na místě stanovit tarifní hodnotu za právní úkon § 9 odst. 2 advokátního tarifu, který za zastupování v opatrovnických věcech považuje tarifní hodnotu částku 5 000 Kč.

8. Stěžovatel konstatoval, že stížnostní soud se snažil subsumpcí odměny opatrovníka pod § 9 odst. 2 advokátního tarifu nahradit bývalé postupy podle § 9 odst. 5 advokátního tarifu, které však bylo zrušeno nálezem Ústavního soudu ze dne 24. 9. 2019 sp. zn. Pl. ÚS 4/19. Krácení odměny advokáta vystupujícího v pozici opatrovníka ve složitých věcech je dle náhledu stěžovatele protiústavním postupem, porušujícím čl. 26 odst. 1 a 3 Listiny. Postup městského soudu považuje stěžovatel za protiústavní ve dvou rovinách. V první má za to, že odměnu v uvedené věci nelze podřadit pod § 9 odst. 2 advokátního tarifu, neboť se nejedná o věc opatrovnickou, ale trestní. Ve druhé rovině má stěžovatel za to, že i v případě, kdy by se na uvedený případ vztahovalo ustanovení § 9 odst. 2 advokátního tarifu, je třeba na věc vztáhnout závěry recentní judikatury o neústavnosti přiznání odměny advokáta v pozici opatrovníka, neboť se jednalo o věc trestní a hájení práv poškozených nezletilých. Stěžovatel má za to, že jím odvedená práce z postavení opatrovníka se nijak nelišila od množství a kvality práce, která by byla odvedena v pozici zmocněnce. Tímto odlišným zacházením je dle jeho mínění porušena zásada rovnosti v návaznosti na právo podnikat a právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací. Závěrem vyjádřil stěžovatel též svůj nesouhlas s tím, že některé úkony právní služby byly subsumovány pod úkony společné dle § 12 odst. 4 advokátního tarifu. Z povahy věci nemohou být úkony právní služby spočívající v přípravě a převzetí, porady s klienty, podání ve věci samé, úkony společnými.

III.

9. Městský soud v Praze ve svém vyjádření k ústavní stížnosti odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí. Z obsahu jednotlivých písemných podání je podle stížnostního soudu patrné, jaká argumentace byla v případě obou poškozených nezletilých stejná a nakolik se opatrovník naopak zabýval konkrétními skutečnostmi týkajícími se jednotlivých poškozených. V souvislosti s uvedeným se soud odkázal na nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1033/21.

10. Ústavní soud, veden zásadou hospodárnosti řízení, neshledal důvod pro zaslání vyjádření městského soudu stěžovateli k replice, neboť toto neobsahuje argumentaci, jež by byla pro rozhodnutí Ústavního soudu v dané věci zásadní. Stejně tak Ústavní soud k projednání a rozhodnutí o ústavní stížnosti nenařídil ani ústní jednání, neboť od něj neočekával další objasnění věci.

IV.

11. Ústavní soud předesílá, že není součástí soustavy obecných soudů, nýbrž je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 a čl. 91 odst. 1 Ústavy), který není povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí. Jeho pravomoc podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy je založena výlučně k přezkumu toho, zda v řízení nebo rozhodnutími v něm vydanými nebyla dotčena předpisy ústavního pořádku chráněná práva nebo svobody účastníka tohoto řízení, a zda řízení bylo vedeno v souladu s ústavními principy (zda je lze jako celek pokládat za spravedlivé). Ústavněprávním požadavkem též je, aby soudy vydaná rozhodnutí byla řádně, srozumitelně a logicky odůvodněna.

12. Nejprve je nutno zcela odmítnout odůvodnění městského soudu, který stěžovateli přiznal odměnu jako „opatrovníkovi v opatrovnickém řízení“. Jednalo se o zastupování v trestním, a nikoli opatrovnickém řízení. Za podstatnou však Ústavní soud považuje otázku, zda ve způsobu odměňování advokáta (stěžovatele), jenž byl pro účely trestního řízení rozhodnutím soudu ustanoven opatrovníkem nezletilých poškozených, lze dohledat nedůvodnou nerovnost oproti advokátům, kteří jsou za poskytování stejných či obdobných právních služeb odměňováni jako zmocněnci poškozených.

13. Ústavní soud se v minulosti (srov. nálezy Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 4/19 ze dne 24. 9. 2019, Pl. ÚS 26/19 ze dne 3. 3. 2020, Pl. ÚS 23/19 ze dne 5. 2. 2020, Pl. ÚS 22/2019 ze dne 14. 1. 2020, III. ÚS 3378/19 ze dne 2. 6. 2020, II. ÚS 1251/19 ze dne 10. 3. 2020 a I. ÚS 392/19 ze dne 12. 5. 2020) postavením, resp. odměňováním opatrovníka v trestním řízení zabýval. Učiněné závěry lze shrnout tak, že stanovení nižší odměny advokáta jako opatrovníka v konkrétním řízení vychází z nepodloženého předpokladu jednoduchosti a menší finanční náročnosti takového zastupování, což ohrožuje kvalitu poskytované právní pomoci. Zaručuje-li stát právním předpisem vymezeným účastníkům řízení právní pomoc ve formě opatrovnictví, musí také vytvořit podmínky pro to, aby taková právní pomoc byla poskytována na odpovídající úrovni.

14. Je-li podezření, že jeden z rodičů spáchal trestný čin ke škodě vlastního nezletilého dítěte, nemůže práva poškozeného vykonávat druhý z rodičů, a to vzhledem k možnosti střetu zájmů mezi rodiči a dítětem. V takovém případě je třeba ustanovit dítěti opatrovníka, který by poškozené dítě v trestním řízení zastupoval (R 13/1987-I). Tak se v projednávané věci i stalo a Obvodní soud pro Prahu 10 k návrhu státní zástupkyně ustanovil svým usnesením ze dne 14. 11. 2018 č. j. 20 P 38/2015-2267 nezletilým opatrovníka. Nejprve městskou část Praha 15, která byla usnesením téhož soudu ze dne 11. 1. 2019 č. j. 20 P 38/2015-2290 této funkce zproštěna a opatrovníkem byl nově ustanoven stěžovatel. Soud v odůvodnění svého usnesení poukázal na to, že se tak stalo z podnětu příslušné státní zástupkyně, přičemž změna je v zájmu dětí, neboť je vhodné, aby nezletilé děti v řízení zastupoval odborník na dané řízení. Nicméně již poukaz soudu na nutnost ustanovení opatrovníkem právního profesionála svědčí o tom, že právní pomoc, jež má být nezletilým poskytována, vyžaduje jisté odborné znalosti, což by se mělo projevit i ve výši následně přiznané odměny.

15. Ústavnímu soudu je známo, že v rámci soudní praxe není jednoznačně vyjasněna otázka rozsahu, v němž může ustanovený opatrovník poškozených hájit jejich práva v trestním řízení, zda se může v rámci přípravného řízení účastnit všech vyšetřovacích úkonů nebo pouze těch, kterých se mohou účastnit poškození. Veden zásadou minimalizace zásahu do činnosti obecných soudů ponechává Ústavní soud vyřešení této otázky na obecných

soudech. Z ústavněprávního hlediska není podstatné to, zda stát zajistí práva nezletilých v trestním řízení prostřednictvím opatrovníka či zmocněnce, ale že tak fakticky učiní. Jednoznačný požadavek na právní zastoupení nezletilých obětí v trestním řízení právním zástupcem vyplývá ze směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. 10. 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu. Pokud by obecné soudy v projednávané věci nehleděly na činnost opatrovníka jako na činnost zmocněnce, vyvstává otázka, zda vůbec došlo k naplnění požadavku shora uvedené směrnice.

16. Ústavní soud má za to, že není rozumného důvodu pro to, aby advokát poskytující právní službu v pozici opatrovníka ustanoveného soudem, byl ohodnocen odlišně od advokáta, který poskytuje stejnou právní službu na základě plné moci v pozici zmocněnce. Rozdíl zde netkví v činnosti samotné, ale toliko ve způsobu ustavení osoby, jež má práva poškozeného chránit. Rozdílný způsob ustavení do funkce však nemůže odůvodnit odlišný způsob zacházení, resp. ohodnocení. Nelze přehlížet, že advokát zde není honorován za to, jakým způsobem byl ustanoven do funkce, tj. zda rozhodnutím soudu nebo na základě plné moci, ale za to, jakou činností vykonává. Z rozhodnutí obecných soudů vyplývá, že stěžovatel vykázal pro účely výpočtu své odměny toliko úkony, které mohl provádět jako opatrovník. Městský soud se přitom nevypořádal s tím, jaký by byl kvalitativní rozdíl oproti situaci, kdy by tyto úkony byly prováděny zmocněncem - což by hypoteticky odůvodnit odlišnou výši odměny mohlo. Jsou-li však úkony prováděné opatrovníkem a zmocněncem obsahově shodné, není důvodu pro to, aby byla činěna odlišnost v jejich ohodnocení.

17. Ústavní soud k uvedené problematice v minulosti ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 516/20 ze dne 11. 8. 2020 dovodil, že: „Stanovil-li normotvůrce výrazně nižší výši odměny pro advokáta jmenovaného jako opatrovníka nezletilce, resp. i jiných osob zúčastněných na některém z řízení upravených regulovaných zákonem o zvláštních řízeních soudních (pohřešované osoby, osoby umístěné či převzaté do zdravotního ústavu, dědice, zemřelého manžela aj.), snížil tím hodnotu jejich práce oproti zastupování v případech jiných, a to bez jakéhokoliv rozumného opodstatnění. Je třeba respektovat zásadu, podle níž za odvedenou práci má každý právo na spravedlivou odměnu, přičemž tato odměna má být za srovnatelnou práci ve srovnatelné výši“.

18. Dovedeno k závěrům ad absurdum, by z pohledu advokátního stavu jako takového bylo výhodnější, aby opatrovník právní službu nezletilému neposkytl, ale udělil plnou moc k zastupování jinému advokátovi, jehož vyúčtování nákladů by se již odvíjelo od odlišných principů, než je tomu u opatrovníka. Takový postup však nelze považovat za souladný se zásadou hospodárnosti trestního řízení a především pro takto sofistikovaný způsob zvyšování nákladů není dán žádný rozumný důvod. To platí zvláště pak za situace, kdy opatrovník sám je dostatečně kvalifikovaný k tomu, aby právní pomoc poskytl.

19. Námitky stěžovatele stran hodnocení některých úkonů jako společných nepovažuje Ústavní soud za důvodné. Městský soud se v odst. 11 napadeného usnesení ústavně konformním způsobem vypořádal s důvody, pro které byly některé úkony právní služby považovány za společné. Ostatně ani stěžovatel neuvedl, v čem lze dohledat odlišnost právních úkonů u jednotlivých nezletilých.

20. Ve světle řečeného tudíž Ústavní soud vyhověl ústavní stížnosti a přistoupil dle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu ke zrušení napadeného usnesení Městského soudu v Praze ze dne 25. 8. 2022 sp. zn. 9 To 269/2022.

Č. 132**Extrémní snížení odměny soudního exekutora s odkazem na nespécifikovaná rozhodnutí Ústavního soudu (sp. zn. II. ÚS 1455/23 ze dne 13. září 2023)**

Jestliže obecný soud opírá nosné důvody svého rozhodnutí o judikaturu Ústavního (ale i kteréhokoliv jiného) soudu, nepostačí na ni v odůvodnění odkázat v obecné rovině, tj. bez jakékoliv identifikace konkrétních rozhodnutí. Obecný soud je vždy povinen jím využitou judikaturu plnohodnotně citovat a alespoň ve stručnosti vysvětlit, jakým způsobem dopadá na projednávaný případ.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Tomáše Lichovníka (soudce zpravodaj) a soudců Jana Svatoně a Davida Uhlíře ve věci ústavní stížnosti stěžovatelky Mgr. Kateřiny Skoupé, (zastupující) soudní exekutorky, sídlem Cornovova 45, Brno, zastoupené Mgr. Lucií Stejskalovou, advokátkou, sídlem Heršpická 5, Brno, směřující proti usnesení Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 15. 3. 2023 č. j. 49 EXE 465/2015-114, za účasti Okresního soudu v Českých Budějovicích jako účastníka řízení, takto:

I. Usnesením Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 15. 3. 2023 č. j. 49 EXE 465/2015-114 bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces (soudní ochranu), zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Toto rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění**I. Vymezení věci a předchozí průběh řízení**

1. Stěžovatelka, působící jako exekutorka, se ústavní stížností domáhá zrušení v záhlaví označeného rozhodnutí, kterým byla výrazně snížena její odměna za vedení exekučního řízení. Je přesvědčena, že obecný soud daným postupem porušil její právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a spolu s tím také vlastnické právo podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

2. Z ústavní stížnosti, přiloženého soudního rozhodnutí a vyžádaného spisu Okresního soudu v Českých Budějovicích sp. zn. 49 EXE 465/2015 zjistil Ústavní soud především následující skutečnosti.

3. Stěžovatelka je soudní exekutorkou, od roku 2022 zastupuje soudního exekutora JUDr. Zálešáka, kterému výkon exekutorského úřadu zanikl (dále budou aktivity prováděny původně JUDr. Zálešákem pro přehlednost přiřazeny stěžovatelce). Stěžovatelka byla v roce 2015 na základě vykonatelného exekučního titulu pověřena exekucí souboru movitých věcí obchodní společnosti (dále jen jako „povinná“). Povinná přes výzvu stěžovatelky svůj dluh vůči oprávněné dobrovolně nesplnila a stěžovatelka začala provádět úkony směřující

k zajištění majetku povinné. Provedení exekuce bránil návrh povinné na zastavení exekuce. S více než půlročním odstupem a po neúspěchu zmíněného návrhu na zastavení exekuce povinná uzavřela s oprávněnou dohodu o narovnání, podle které povinná část exekuovaných movitých věcí za dohodnutou částku odkoupila, zbytek vydala oprávněně.

4. Dne 14. 1. 2016 vydala stěžovatelka příkaz k úhradě nákladů exekuce, ve kterém stanovila výši nákladů exekuce a uložila je povinné k zaplacení. K námitkám povinné exekuční soud příkaz zrušil a vyslovil názor, že odměna za exekuci vydaných movitých věcí má vycházet z hodnoty věcí v době jejich odebrání (s přihlédnutím ke stáří a opotřebením věcí) a měla by zohledňovat skutečnost, že povinná přistoupila ke splnění povinností ještě před nuceným provedením exekuce. Stěžovatelka podle stanovených pokynů nově rozhodla o nákladech exekuce příkazem ze dne 3. 2. 2023, vypočtenou odměnu (založenou na ceně vydaných věcí) ve výši 193 040 Kč snížila o 35 % na částku 125 480 Kč (všechny částky jsou uváděny bez daně z přidané hodnoty). Toto ponížení reflektovalo skutečnost, že povinná sice plnila pod hrozbou probíhajícího exekučního řízení, ale nebylo třeba přímé exekuce (snížení bylo pojato jako polovina zákonem předvídaného 70 % snížení odměny, uplatnitelného v případě dobrovolného plnění povinné v 30denní lhůtě).

5. Proti příkazu podala povinná opětovně námitky. Exekuční soud v následném usnesení příkaz změnil a odměnu exekutora stanovil na částku 48 620 Kč. V odůvodnění konstatoval, že stěžovatelka vyčíslila svou odměnu správně a odmítl argumentaci povinné o dobrovolnosti jejího plnění. S ohledem na „rozhodnutí Ústavního soudu“ nicméně exekuční soud zohlednil náročnost vymáhání exekuované částky a rozhodl o krácení ve výši 75 %, „když tuto částku považuje za přiměřenou, pokud jde o vynaložené úsilí ze strany exekutora a složitost věci“.

II. Argumentace stěžovatelky

6. Stěžovatelka tvrdí, že postup exekučního soudu porušil její shora citovaná základní práva. Odměnu exekutora není možné bez dalšího snížit pouze s obecným odkazem na nespécifikované závěry Ústavního soudu. Lze považovat za svévoli, pokud exekuční soud odmítne námitky povinného a poté přesto sníží odměnu exekutorovi na čtvrtinu požadované částky, tj. dokonce více, než zákon umožňuje v případě dobrovolného plnění povinného v 30denní lhůtě, což ve věci nenastalo.

7. Dále stěžovatelka informuje, že napadené rozhodnutí bylo exekučním soudem chybně zasláno do datové schránky, kterou má zřízena jako soudní exekutorka Exekutorského úřadu Brno-venkov. Správně mělo být usnesení doručeno do datové schránky, kterou má zřízena jako soudní exekutorka pro zastupování JUDr. Lubomíra Zálešáka. Z té přitom bylo exekučnímu soudu doručováno a byla také uvedena v hlavičce všech vypravovaných písemností. Stěžovatelka si sice rozhodnutí přeposlala, domnívá se ovšem, že ji vzhledem ke zmíněné vadě nebylo dosud účinně doručeno.

III. Splnění podmínek řízení

8. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 *a contrario* zákona o Ústavním soudu), byla podána včas (§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu) a splňuje i ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

9. Ústavní soud podotýká, že námitka stěžovatelky týkající se chybného doručení napadeného usnesení je důvodná (srov. také níže). Zároveň se ale nejeví spravedlivé a procesně hospodárné odmítnout ústavní stížnost pro předčasnost z důvodu nesprávného doručení rozhodnutí v okamžiku, kdy se stěžovatelka s usnesením prokazatelně seznámila. Analogicky lze na situaci aplikovat ustálený právní názor Ústavního soudu, že soudy by neměly přehnaně formalistickou aplikací procesních pravidel omezovat přístup jednotlivce ke spravedlnosti, což samozřejmě platí tím spíše, pokud je původcem onoho pochybení veřejná

moc a není zde protistrana, která by byla tímto postupem poškozena (ve vztahu k doručování srov. např. nález ze dne 30. 6. 2022 sp. zn. III. ÚS 2373/21).

IV. Průběh řízení před Ústavním soudem

10. Ústavní soud vyzval účastníka řízení a povinnou (vedlejší účastnici), aby se k ústavní stížnosti vyjádřili.

11. Exekuční soud ve vztahu k výši odměny exekutora odkázal na odůvodnění svého usnesení. Doručení rozhodnutí pak považuje za řádné, o čemž podle něj svědčí skutečnost, že se stěžovatelka s obsahem usnesení seznámila a podává proti němu ústavní stížnost. Situaci pokládá exekuční soud za stejnou, jako když má fyzická osoba datovou schránku pro fyzickou osobu a podnikající fyzickou osobu.

12. Povinná na výzvu k vyjádření nereagovala, a lze tak mít za to, že se postavení vedlejší účastnice vzdala (§ 28 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

13. Protože vyjádření neobsahovalo žádné nové skutečnosti, Ústavní soud jej nezasílal stěžovatelce k replice. Podle § 44 zákona o Ústavním soudu rozhodl Ústavní soud bez konání ústního jednání, protože od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci.

V. Vlastní hodnocení Ústavního soudu

14. Ústavní soud mnohokrát zdůraznil, že je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který stojí mimo soustavu soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy), a vzhledem k tomu nelze řízení před ním považovat za další instanční přezkum v systému obecné justice. Jeho cílem v řízení o ústavní stížnosti je přezkoumat výhradně ústavnost soudních rozhodnutí, jakož i řízení, které jejich vydání předcházelo. Vzhledem k tomu platí, že vedení řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad podústavního práva a jeho aplikace na jednotlivý případ přísluší obecným soudům a o zásahu Ústavního soudu do jejich rozhodovací činnosti lze uvažovat pouze za situace, kdy je rozhodování obecných soudů stíženo vadami, které mají za následek porušení ústavnosti (srov. např. nález ze dne 4. 6. 2019 sp. zn. II. ÚS 996/18).

15. Po seznámení se s obsahem ústavní stížnosti, usnesením exekučního soudu a vyžádaným spisem dospěl Ústavní soud k závěru, že k porušení ústavnosti v přezkoumávaném případě došlo, konkrétně bylo porušeno stěžovatelčino právo na spravedlivý proces (soudní ochranu), zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Ústavní stížnost je proto důvodná.

16. Ústavní soud se již mnohokrát vyjadřoval k náležitostem podoby odůvodnění soudních rozhodnutí. Jeho judikatura vychází z předpokladu, že požadavek řádného odůvodnění je jedním za základních kritérií řádně vedeného soudního řízení a tvoří nedílnou součást práva na spravedlivý proces (soudní ochranu). Dostatečné odůvodnění rozhodnutí zaručuje mj. transparentnost a kontrolovatelnost rozhodování soudů a zajišťuje vyloučení svévole (libovůle), jež není v právním státě (čl. 1 odst. 1 Ústavy) akceptovatelná. Obecné soudy se proto musí přesvědčivým a logickým způsobem vypořádat nejen s důkazními návrhy účastníků řízení a argumentačními tvrzeními jimi uplatněnými, ale samozřejmě rovněž s platným legislativním rámcem a relevantní judikaturou (za všechny srov. např. nález ze dne 30. 9. 2021 sp. zn. IV. ÚS 1898/21 a starší judikatura tam citovaná).

17. Přezkoumávaná věc byla v zásadě skutkově i právně velmi jednoduchá, exekuční soud přezkoumával „pouze“ výši odměny stěžovatelky. Za této situace jistě nemusí odůvodnění dosahovat mnoha stran, naopak se zde příležitostně uplatní všeobecně známé rčení, že kvantita a kvalita spolu nutně nemusejí souviset. I v případě jednoduchých rozhodnutí se stručným odůvodněním proto samozřejmě stále platí výše uvedené východisko, že účastníkům řízení musejí být zřejmé důvody, které obecný soud k jeho výroku vedly.

18. Exekuční soud zkrátil odměnu stěžovatelky o extrémních 75 % (absolutně šlo o cca 80 000 Kč bez daně z přidané hodnoty, nejednalo se tedy o částku bagatelního rázu). Jádro odůvodnění výroku sestává z šesti relativně krátkých odstavců. Většinu tohoto prostoru exekuční soud věnoval vyvrácení tvrzení povinné [zprvė že plnila dobrovolně bez tlaku exekutorky (stěžovatelky), zadruhé poukazovala na chyby v nalézacím řízení] a souhlasu s vyčíslením nákladů stěžovatelkou – obojí logicky směřuje proti zkrácení odměny. Na protilehlou miskou příslovečných vah exekuční soud položil následující „závaží“: „Na druhé straně s ohledem na rozhodnutí Ústavního soudu exekuční soud zohledňuje otázku náročnosti vymáhání exekučované částky, a proto se rozhodl o krácení (jinak správně exekutorem vypočtené částky) tak, jak je uvedena ve výroku tohoto usnesení, a to o 3/4 když takto sníženou částku považuje soud za přiměřenou, pokud jde o vynaložené úsilí ze strany exekutora a složitost věci. Soud musí rovněž přiznat, že pro takovýto postup má zákonný podklad toliko v obecných pokynech vyplývajících z rozhodnutí Ústavního soudu.“ (poslední odstavec jádra odůvodnění napadeného usnesení).

19. Ústavní soud samozřejmě pozitivně vnímá snahu obecných soudů zohledňovat jeho judikaturu. Není nicméně akceptovatelné, aby byla používána bez citací konkrétních rozhodnutí a náležitě aplikace v nich obsažených právních názorů na projednávaný případ. V opačném případě totiž odkazování na nespécifikovanou rozhodovací činnost Ústavního soudu připomíná spíše používání jakéhosi všeobecného žolíka, kterým by bylo možné podpořit v podstatě cokoliv. Takový přístup s sebou ve výsledku nese nebezpečí výše poukazované libovůle ze strany rozhodujícího soudu. Účastníci řízení (případně nadřízených soudů) jednoduše nemohou být stavěni do role detektivů, pátrajících po příslušné judikatuře a dohadujících se, zda opravdu našli ta soudem „utajená“ rozhodnutí (pokud existují!) a zda jsou pro projednávaný případ relevantní. Soudní rozhodování v právním státě nesmí připomínat praktiky z kafkovských příběhů.

20. Absurdita rozhodnutí exekučního soudu je ještě zdůrazněna jeho poznámkou, že pro zvolený postup nemá žádný „zákonný podklad“ než ona (neodhalená) rozhodnutí Ústavního soudu (nabízí se mimochodem otázka, nakolik lze judikaturu zdejšího soudu považovat za zákon...), z čehož zdá se plyne, že se samosoudce se zvoleným řešením neztotožňoval. Proč ale poté považuje exekuční soud za přiměřené snížení odměny stěžovatelky zrovna o 75 % a jak se tento podíl váže k oné (byť neoznačené) rozhodovací praxi, z odůvodnění napadeného usnesení není zřejmé.

21. Z podaného je patrné, že přestože se exekuční soud odvolával na judikaturu Ústavního soudu, není v možnostech zdejšího soudu přezkoumat ústavnost závěrů napadeného usnesení (ve smyslu správnosti jejich obsahu) bez označení konkrétních rozhodnutí, na kterých mají být tyto závěry (a ještě výhradně!) založené. Proto si jen nad rámec uvedeného a v zájmu rozvoje konstruktivního soudního dialogu s obecnými soudy dovolí Ústavní soud poukázat na nedávný nálezu ze dne 23. 6. 2023 sp. zn. II. ÚS 2029/22, který shrnuje dosavadní judikaturu týkající se snižování odměn soudních exekutorů v mimořádných případech a na jejím základě dovozuje, že (ve stručnosti) exekuční soudy mají toliko omezenou možnost krátit sazby odměn exekutorů na základě vlastního uvážení.

22. Druhou poznámkou mimo *ratio decidendi* nálezu si Ústavní soud neodpustí ke způsobu doručení napadeného usnesení exekučním soudem. Není pochyb o tom, že zákon č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, zřetelně odlišuje jednotlivé subjekty datových schránek, a to i když se fakticky jedná o stejnou osobu. Ustálená rozhodovací praxe všech vrcholných českých soudů (shrnutá např. v již citovaném nálezu sp. zn. III. ÚS 2373/21) trvá na tom, že tato distinkce není formalistická a (nejen) orgány veřejné moci jsou povinny podle účelu zprávy zvolit správného adresáta. Ústavní soud samozřejmě rozumí, že nikdo není neomylný a v záplavě vypravovaných sdělení a rozhodnutí může výjimečně obecný soud zvolit neodpovídající datovou schránku (se s tím spojenými

důsledky). Značně méně pochopitelný se však jeví přezkoumávaný případ, ve kterém obecný soud trvá na neexistenci omylu i poté, co je na něj upozorněn, a dokonce jej ve vyjádření vysvětluje „analogickým příkladem“ (sic!), výslovně popírajícím již mnoho let platný právní rámec a praxi. Ústavnímu soudu nezbývá než konstatovat, že podobně přehlížívá vyjádření soudců ke svým pochybením, byť by se i týkaly zdánlivě nedůležitých případů, křehké důvěryhodnosti justice eufemisticky řečeno neprospívají.

VI. Závěr

23. Ústavní soud na základě shora uvedených důvodů dospěl k závěru, že napadeným rozhodnutím bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, proto ústavní stížnosti podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a napadené usnesení zrušil [§ 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona].

Č. 133**Naplnění všech znaků trestného činu krádeže ve světle čl. 39 Listiny
(sp. zn. I. ÚS 1531/23 ze dne 13. září 2023)**

Má-li být soudní rozhodnutí souladné s článkem 39 Listiny základních práv a svobod, je třeba prokázat naplnění všech znaků trestného činu. U trestného činu krádeže se tento ústavní požadavek projevuje především tak, že je nutné prokázat prisvojení si cizí věci tím, že se jí pachatel zmocnil, a existenci úmyslu nakládat s věcí jako s vlastní. Ačkoli nemusí být v konkrétním případě rozhodné, jakým způsobem pachatel s věcí nakládá poté, co se jí zmocní, obecné soudy nemohou automaticky rezignovat na dokazování ohledně dalšího osudu této věci, pokud takové dokazování může přispět k závěru o vině či nevině.

Z čl. 36, 39 a čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod přitom plyne požadavek, aby závěr o naplnění všech znaků trestného činu byl postaven mimo důvodnou pochybnost a aby skutková zjištění a vykonané důkazy nebyly v extrémním nesouladu. Prokázání všech rozhodných skutečností musí být patrné z odůvodnění rozsudku a zároveň konkrétní jednání, vyčerpávající všechny znaky skutkové podstaty, musí být alespoň v hrubých, typově odlišitelných obrysech popsáno ve skutkové větě rozsudku.

Obecné soudy by nadto měly srozumitelněji, prostřednictvím stylistiky či alespoň pomocí odstavců oddělit, kdy rekapitulují provedené důkazy a kdy již důkazy hodnotí a vyvozují z nich závěry, tak aby rozhodnutí bylo účastníkům srozumitelné a z pohledu vyšších instancí přezkoumatelné

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Pavla Šámala a soudců Jaromíra Jirsy a Jana Wintra (soudce zpravodaj) o ústavní stížnosti L. P., zastoupeného Mgr. Martinou Grochovou, MSt, Ph.D., advokátkou, se sídlem Šemberova 71/6, Olomouc, proti usnesení Nejvyššího soudu č. j. 4 Tdo 223/2023-186 ze dne 22. 3. 2023, usnesení Krajského soudu v Brně č. j. 9 To 364/2022-149 ze dne 10. 11. 2022 a rozsudku Okresního soudu v Jihlavě č. j. 1 T 102/2022-133 ze dne 26. 9. 2022, za účasti Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Brně a Okresního soudu v Jihlavě jako účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu č. j. 4 Tdo 223/2023-186 ze dne 22. 3. 2023, usnesením Krajského soudu v Brně č. j. 9 To 364/2022-149 ze dne 10. 11. 2022 a rozsudkem Okresního soudu v Jihlavě č. j. 1 T 102/2022-133 ze dne 26. 9. 2022 byla porušena ústavně zaručená základní práva stěžovatele podle čl. 36 odst. 1, čl. 39 a čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu č. j. 4 Tdo 223/2023-186 ze dne 22. 3. 2023, usnesení Krajského soudu v Brně č. j. 9 To 364/2022-149 ze dne 10. 11. 2022 a rozsudek Okresního soudu v Jihlavě č. j. 1 T 102/2022-133 ze dne 26. 9. 2022 se ruší.

Odůvodnění

I. Shrnutí dosavadního průběhu řízení

1. Stěžovatel se domáhá zrušení v záhlaví označených rozhodnutí Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Brně (dále jen „krajský soud“) a Okresního soudu v Jihlavě (dále jen „okresní soud“). Tvrdí, že jimi byla porušena jeho základní práva podle čl. 36 odst. 1, čl. 39 a čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Okresní soud uznal napadeným rozhodnutím stěžovatele vinným ze spáchání přečinu krádeže podle § 205 odst. 1 písm. a) zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku. Toho se měl dopustit tím, že bez souhlasu majitele nechal pokácet lesní porost o výměře 0,45 hektaru tím způsobem, že těžařům vytyčil pozemek, na kterém mají těžít, a dal pokyn k těžbě lesního porostu. Následně podle skutkové věty rozsudku stěžovatel s vytěženou dřevní hmotou nakládal jako s vlastním majetkem. Stěžovateli byl uložen peněžitý trest ve výši 48 300 Kč a dále náhrada škody poškozenému ve výši 39 816 Kč.

3. Stěžovatel podal proti rozsudku odvolání. V něm namítal zejména to, že jeho jednání spočívalo výhradně ve vytyčení pozemku k pokácení. Tvrdil, že se domníval, že mu k vytyčení pozemku k pokácení byl dán pokyn. Stěžovatel tak namítal, že nejen, že si dřevo nikdy nepřivlastnil, ale že mu také nebylo prokázáno zavinění ve formě úmyslu.

4. Krajský soud závěry okresního soudu potvrdil a odvolání stěžovatele (i státní zástupkyně) zamítl s tím, že v hodnocení soudu prvního stupně nebyly shledány logické rozpory.

5. Nakonec bylo odmítnuto i dovolání stěžovatele jako zjevně neopodstatněné. Nejvyšší soud především zdůraznil, že mu nepřisluší přehodnocovat dokazování soudu prvního a druhého stupně. Taktéž právní kvalifikaci skutku Nejvyšší soud potvrdil. Podle Nejvyššího soudu bylo prokázáno, že stěžovatel „svým předmětným jednáním naplnil všechny zákonné znaky přečinu krádeže (...), příslušný skutek byl bez jakýchkoliv pochybností objasněn, nalézací soud zvolil odpovídající právní kvalifikaci a uložený trest odpovídá všem zákonným kritériím.

II. Argumentace stěžovatele

6. Těžiště argumentace stěžovatele v ústavní stížnosti lze stručně rozdělit do tří větví.

7. Za prvé stěžovatel namítá porušení pravidla *in dubio pro reo*, tedy, že soudy rozhodly ve skutkových pochybnostech k jeho tíži. V tomto směru stěžovatel poukazuje na vícero důkazů, které jsou dle jeho názoru protichůdné, avšak přesto z nich byla dovozena jeho vina. Soudy podle stěžovatele upřednostnily ze dvou možných verzí výkladu důkazů tu pro stěžovatele méně příznivou, ačkoliv o její správnosti panují důvodné pochybnosti.

8. Za druhé stěžovatel uvádí, že nebyla dostatečně zkoumána věrohodnost klíčového svědka, který podle tvrzení stěžovatele mu dal pokyn, aby předmětné pozemky vytyčil k pokácení. Stěžovatel poukazuje na to, že tento svědek mohl mít zájem na výsledku řízení, jelikož pokud by se prokázalo, že pokyn k vytyčení pozemků stěžovateli skutečně dal, mohl by sám čelit občanskoprávnímu či trestněprávnímu postihu. Stěžovatel tedy také v tomto aspektu řízení spatřuje porušení pravidla *in dubio pro reo*, jelikož podle něj soudy převzaly skutkovou verzi svědka se zájmem na výsledku řízení, aniž by se zabývaly jeho věrohodností.

9. Za třetí stěžovatel namítá porušení článku 39 Listiny, tedy pravidla, že není trestu bez zákona. Obecné soudy se podle stěžovatele vůbec nezabývaly tím, zda (či kdy) došlo k odejmutí věci z faktické moci poškozeného, a tedy k údajnému přisvojení si cizí věci. Stěžovatel poukazuje na to, že nebylo prokázáno ani to, kdo si dřevo přisvojil, resp. kdo s ním nakládal. Stěžovatel tvrdí, že se soudy nevypořádaly s jeho námitkou o tom, že pouze vytyčil pozemek k těžbě, tedy že si dřevní hmotu nikdy nepřisvojil, a nemohl tak spáchat přečin

krádeže. Přes námitky stěžovatele se obecné soudy údajně odmítly zabývat tím, jak bylo následně se dřevem naloženo, zda bylo z místa odvezeno, případně kým.

10. Ústavní soud dále nepovažuje za účelné podrobněji rekapitulovat námitky stěžovatele ohledně skutkových okolností, jelikož se jedná o skutkové okolnosti relativně komplikované. Tyto námitky totiž bez širšího kontextu (jehož uvedení však Ústavní soud nepovažuje za efektivní) beztak nemají vypovídající hodnotu. Skutkový stav je navíc účastníkům řízení před Ústavním soudem znám, a to včetně argumentace z ústavní stížnosti, která byla účastníkům zaslána k vyjádření. Ústavní soud tedy na tomto místě pouze konstatuje, že se se všemi námitkami stran skutkových tvrzení (včetně těch výslovně neuvedených v rekapitulaci ústavní stížnosti) seznámil a pečlivě je zkoumal.

III. Vyjádření účastníků

11. K ústavní stížnosti se na žádost Ústavního soudu vyjádřili účastníci řízení.

12. Okresní soud uvedl, že po seznámení se s ústavní stížností nemá na svých závěrech co měnit. Konkrétněji se pak vyjádřil k námitce stěžovatele ohledně pravidla *in dubio pro reo*. Okresní soud uvedl, že toto pravidlo má své místo pouze v situacích, kdy zde existují pochyby na straně soudu. Shrnul, že pochybnosti zmiňované stranou řízení není povinen vnímat shodně a už vůbec není obligatorně povinen se s touto argumentací ztotožnit. Okresní soud také zopakoval, že nebyl důvod zkoumat věrohodnost svědka, který je v ústavní stížnosti zmiňován, neboť jeho výpověď nebyla jediným osamoceným důkazem, na kterém je rozhodnutí soudu založeno.

13. Krajský soud ve vyjádření zdůraznil, že se řídil ústavními principy, na které stěžovatel ve své ústavní stížnosti odkazuje. Dále uvádí, že se neodchýlil od pravidla *in dubio pro reo* a že vše podstatné bylo vzato v potaz.

14. Nejvyšší soud na výzvu Ústavního soudu uvedl, že se k ústavní stížnosti nebude vyjadřovat a že vše podstatné je uvedeno v odůvodnění napadeného rozhodnutí.

15. Vedlejší účastníci nevyužili svého práva vyjádření se k ústavní stížnosti, a tedy se svého postavení konkludentně vzdali.

16. Ústavní soud nezasílal vyjádření k replice stěžovateli, neboť by to bylo s ohledem na obsah těchto vyjádření zjevně neúčelné.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

17. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení. Shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž bylo vydáno rozhodnutí napadené v ústavní stížnosti. Ústavní soud je k projednání ústavní stížnosti příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu. Jeho ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

V./a Obecná východiska

18. Podle § 205 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku: „Kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoliv nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.“ Obecně přitom není sporu, že těžba dřeva a následné přisvojení si vytěžené dřevní hmoty bez souhlasu vlastníka pozemku se podle okolností kvalifikuje právě jako přečin krádeže (srov. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tdo 151/2021 ze dne 31. 3. 2021, všechna rozhodnutí Nejvyššího soudu jsou dostupná na <http://nsoud.cz>). K takovému závěru však musí být skutečně naplněny, prokázány a náležitě odůvodněny všechny znaky dané skutkové podstaty. To ostatně platí u jakéhokoli

trestného činu. V opačném případě by se jednalo o porušení ústavního principu, že jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem (zásada *nullum crimen sine lege* podle čl. 39 Listiny).

19. Ústavní soud dlouhodobě zdůrazňuje, že má-li být odsuzující rozsudek souladný s čl. 39 Listiny, z jeho odůvodnění musí být patrné, že bylo prokázáno naplnění všech znaků trestného činu, a nikoli pouze některých těchto znaků [nález sp. zn. I. ÚS 1038/17 ze dne 21. 9. 2017 (N 177/86 SbNU 819), sp. zn. I. ÚS 520/16 ze dne 22. 6. 2016 (N 119/81 SbNU 853), sp. zn. II. ÚS 254/08 ze dne 18. 11. 2008 (N 197/51 SbNU 393), sp. zn. IV. ÚS 38/06 ze dne 19. 6. 2006 (N 124/41 SbNU 539); všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>].

20. Jedním ze základních znaků skutkové podstaty přečinu krádeže je objektivní stránka, spočívající v jednání pachatele, který si присvojí cizí věc tím, že se jí zmocní. Již ze zákonné dikce plyne, že prisvojení a zmocnění se věci nelze ztotožňovat. Jedná se o dva odlišné znaky skutkové podstaty, přičemž z jednoho nelze automaticky dovozovat druhý. Zatímco ke zmocnění se věci, tedy odejmutí věci z dispozice vlastníka (či faktického držitele atp.), může dojít i prostřednictvím někoho jiného, tedy lze použít i tzv. živého nástroje, u znaku prisvojení si cizí věci jde již o získání možnosti trvalé dispozice s věcí na straně pachatele. Jinými slovy, znak prisvojení si cizí věci podle § 205 odst. 1 trestního zákoníku je naplněn, pokud pachatel získá možnost neomezené dispozice s cizí věcí, jíž se zmocnil, a jedná s vůlí nakládat s ní jako s vlastní, přičemž tuto vůli musí mít od počátku (srov. Šámal, P. § 205. In: Šámal, P. a kol.: Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 2547, marg. č. 9). Z toho důvodu je důležité úplné zkoumání skutkového děje i po zmocnění se věci, jelikož dle okolností přichází v úvahu také kvalifikace jako poškození cizí věci podle § 228 trestního zákoníku, kde je předmětem útoku stejně jako u krádeže cizí věc, která nenáleží pachateli (srov. Púry, F. § 228. In: Šámal, P. a kol.: Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 2933, marg. č. 1).

21. Mezi znaky skutkové podstaty přečinu krádeže dále patří subjektivní stránka. Ke spáchání se vyžaduje zavinění ve formě úmyslu (§ 15 trestního zákoníku). Pachatel musí mít úmysl prisvojit si cizí věc již v době, kdy se jí zmocnil, přičemž úmysl pachatele musí směřovat k dlouhodobému (trvalému) užívání cizí věci, potažmo k nakládání s věcí jako s vlastní (srov. Kandová, K., Čep, D. § 205. In: Ščerba, F. a kol. Trestní zákoník. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, marg. č. 13). Jinými slovy, pro prisvojení si cizí věci zmocněním se vyžaduje úmysl pachatele získat věc nikoli jen na přechodnou dobu (srov. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 6 Tdo 796/2014 ze dne 31. 7. 2014 či sp. zn. 3 Tdo 885/2018 ze dne 1. 8. 2018, obdobně Šámal, P.: § 205. In: Šámal, P. a kol.: Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 2547, marg. č. 16). Není sice rozhodné, jak pachatel s věcí skutečně nakládá poté, co se jí zmocní (např. zda ji někomu daruje), avšak znak „prisvojení si“ cizí věci je naplněn pouze, pokud pachatel získá možnost neomezené dispozice s cizí věcí, jíž se zmocnil, a jedná s vůlí nakládat s ní jako s vlastní (srov. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 444/2018 ze dne 30. 5. 2018 nebo Šámal, P. § 205. In: Šámal, P. a kol.: Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 2547, marg. č. 9).

22. Pokud by chtěl pachatel s cizí věcí disponovat jen po přechodnou dobu, a poté umožnit vlastníkovu, aby se ujal výkonu svých vlastnických práv, mohlo by se podle okolností jednat o neoprávněné užívání cizí věci (srov. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Tdo 579/2011 ze dne 21. 9. 2011). Od krádeže je nutno dle skutkových okolností těž odlišovat např. poškození cizí věci podle § 228 trestního zákoníku. Soudy tedy nemohou při zkoumání toho, zda došlo ke spáchání krádeže, automaticky rezignovat na dokazování ohledně skutkového stavu po zmocnění se cizí věci, jelikož tento skutkový stav může být rozhodný z hlediska dovození úmyslu nakládat s věcí jako s vlastní. Tím spíše nemohou rezignovat na dokazování toho, zda a kdy k prisvojení si cizí věci zmocněním vůbec došlo.

23. Nadto, konkrétní jednání, vyčerpávající všechny znaky skutkové podstaty, musí být alespoň v hrubých rysech popsáno nejen v odůvodnění odsuzujícího rozsudku, ale i ve skutkové větě výroku o vině, což plyne jak z ustanovení § 120 odst. 3 a § 125 trestního řádu, tak i z ustálené judikatury Ústavního soudu (srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 558/01 ze dne 25. 11. 2003).

24. Tyto závěry potvrzuje taktéž judikatura Nejvyššího soudu. Ve skutkové větě musí soud vždy uvést všechny zjištěné skutkové okolnosti, které jsou v posuzovaném případě konkrétním obsahem zákonných znaků skutkové podstaty příslušného zákonného ustanovení, podle kterého byl čin obžalovaného právně posouzen (srov. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 155/2016 ze dne 25. 2. 2016 nebo usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 3 To 105/93 ze dne 4. 3. 1994). Nestačí proto, pokud soud ve skutkové větě pouze cituje zákonné znaky skutkové podstaty nebo pouze zcela obecným způsobem popisuje jednání pachatele, které je přitom rozhodné pro dovození viny. K tomu je třeba doplnit, že Ústavní soud nemá za cíl přísně formalisticky přezkoumávat a rušit odsuzující rozsudky trestních soudů pouze pro přílišnou obecnost skutkové větě. Ta nemusí být zcela vyčerpávající, jelikož ji přirozeně doplňuje odůvodnění odsuzujícího rozsudku. Přesto však skutková věta musí alespoň elementárně odlišitelným způsobem popsat jednání pachatele, které je následně možné subsumovat pod konkrétní ustanovení trestního zákoníku.

25. Řečeno zcela jednoduše, obecné soudy nemohou ve skutkové větě výroku o vině např. konstatovat, že si pachatel „přisvojil cizí věc tím, že se jí zmocnil“, ale musí každý z těchto znaků objektivní stránky skutkové podstaty naplnit konkrétním prokázaným jednáním pachatele alespoň v hrubých rysech.

26. Konečně, z hlediska obecných východisek, považuje Ústavní soud za vhodné nastínit i referenční rámec, jehož prizmatem jsou posuzovány námitky týkající se pravidla *in dubio pro reo* vyplývajícího ze zásady presumpce neviny. Obsahem pravidla *in dubio pro reo* je, že není-li v důkazním řízení dosaženo praktické jistoty o existenci relevantních skutkových okolností, tj. jsou-li přítomny důvodné pochybnosti ve vztahu ke skutku či osobě pachatele, jež nelze odstranit ani provedením dalšího důkazu, je nutno rozhodnout ve prospěch obžalovaného [srov. nález sp. zn. I. ÚS 323/23 ze dne 18. 4. 2023, sp. zn. II. ÚS 1975/08 ze dne 12. 1. 2009 (N 7/52 SbNU 73) nebo sp. zn. III. ÚS 1624/09 ze dne 5. 3. 2010 (N 43/56 SbNU 479)]. Ani vysoký stupeň podezření přitom sám o sobě není s to vytvořit zákonný podklad pro odsuzující výrok. Trestní řízení tedy vyžaduje ten nejvyšší možný stupeň jistoty, který lze od lidského poznání požadovat, alespoň na úrovni obecného pravidla „prokázání mimo jakoukoliv rozumnou pochybnost“ [nález sp. zn. I. ÚS 553/05 ze dne 20. 9. 2006 (N 167/42 SbNU 407)].

27. S tím souvisí i skutečnost, že není úkolem Ústavního soudu přehodnocovat důkazy provedené v trestním řízení, a to již s ohledem na zásadu ústnosti a bezprostřednosti [srov. např. nález ze dne 20. 6. 1995 sp. zn. III. ÚS 84/94 (N 34/3 SbNU 257)]. Ústavní soud se může zabývat správností hodnocení důkazů obecnými soudy, jen zjistí-li, že v řízení byly porušeny ústavní procesní principy nebo pokud jsou skutková zjištění, o něž se opírají vydaná rozhodnutí, v extrémním nesouladu s vykonanými důkazy [srov. např. nález ze dne 30. 11. 1995 sp. zn. III. ÚS 166/95 (N 79/4 SbNU 255) či usnesení ze dne 14. 1. 2004 sp. zn. III. ÚS 376/03 (U 1/32 SbNU 451)]. V takovém případě jde o tzv. svévolné hodnocení důkazů, které je porušením jednoho ze základních ústavních principů dokazování a jako takové zakládá porušení práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny [srov. nález sp. zn. I. ÚS 1501/16 ze dne 30. 5. 2017 (N 92/85 SbNU 571) či Husseini, F., Kopa, M. čl. 36. In: Husseini, F., Bartoň, M., Kokeš, M., Kopa, M. a kol. Listina základních práv a svobod. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 199]. Lze tedy říci, že pravidlo *in dubio pro reo*, jakkoli plyne z ústavního pořádku, je především pokynem pro obecné soudy a Ústavní soud porušení tohoto pravidla může shledat jen v situacích zcela zjevných.

V./b Aplikace obecných východisek na projednávanou věc

28. Ústavní soud konstatuje, že obecné soudy výše uvedeným nárokům plynoucím z ústavního pořádku nedostály, čímž porušily právo stěžovatele podle čl. 36 odst. 1, čl. 39 a čl. 40 odst. 2 Listiny a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

29. Ve vztahu k rozsudku okresního soudu lze uvést, že ten se především nedostatečně zabýval objektivní, ale i subjektivní stránkou skutkové podstaty. Z žádné pasáže odsuzujícího rozsudku neplyne naplnění znaku přisvojení si cizí věci tak, že by pachatel získal možnost neomezené dispozice s cizí věcí, již se zmocnil, a především, že by jednal s vůlí nakládat s ní jako s vlastní. Tyto obligatorní znaky absentují jak ve skutkové větě, tak v odůvodnění rozsudku. Stěžovatel přitom opakovaně argumentoval, že s dřevem nikdy nenakládal jako s vlastním majetkem. Opačný závěr, tedy vyvrácení těchto důležitých tvrzení stěžovatele, však z rozsudku okresního soudu neplyne.

30. Přisvojením věci se okresní soud zabývá v bodě 3 odůvodnění, avšak nedostatečným způsobem. Uvádí zde, že stěžovatel „nechal vykácet [...] lesní porost [...], čímž způsobil majiteli škodu a tuto ani po té, co byl zjištěn jako osoba zodpovědná za vykácení lesa, ani dodatečně neuhradil, resp. neuvedl, kdo prodejem této dřevní hmoty se neoprávněně obohatil. Přisvojil si tak cizí věc tím, že se jí zmocnil[...]“. Ústavní soud hodnotí, že z takto shrnutého skutkového děje se zjevně nepodává přisvojení si cizí věci zmocněním. Sama implikace, že přisvojení si cizí věci zmocněním plyne z neuvedení, kdo se prodejem hmoty neoprávněně obohatil, je chybná. Ba naopak, nejistota ohledně toho, kdo se z těžby obohatil či kdo s dřevní hmotou po vytěžení nakládal, indikuje, že okresní soud v tomto podstatném aspektu skutkový stav spolehlivě neprokázal.

31. Ve skutkové větě rozsudku okresního soudu je uvedeno pouze, že stěžovatel nechal pokácet lesní porost tím způsobem, že těžářům vytyčil pozemek, na kterém mají těžít, a dal pokyn k těžbě lesního porostu. Přitom z odůvodnění rozsudku bez pochybností neplyne ani to, že by stěžovatel skutečně dal pokyn k těžbě. I kdyby to však z odůvodnění plynulo, ani to nestačí samo o sobě k naplnění skutkové podstaty krádeže. Odůvodnění okresního soudu je jen obtížně srozumitelné. Těžiště odůvodnění je obsaženo v zásadě výhradně jen v bodě 2, avšak i tento bod se převážně sestává z rekapitulace provedených důkazů a následně není vůbec zřejmé, které důkazy a jak soud vyhodnotil. Vlastní hodnocení okresního soudu považuje Ústavní soud za nedostačující. Obecné soudy by měly srozumitelněji, prostřednictvím stylistiky či alespoň pomocí odstavců, oddělit, kdy rekapituluji provedené důkazy, a kdy již důkazy hodnotí a vyvozují z nich závěry.

32. Následně je ve skutkové větě sice uvedeno i to, že stěžovatel s vytěženou dřevní hmotou nakládal jako s vlastním majetkem. Avšak tento závěr o nakládání s dřevem jako s vlastním majetkem nenachází žádnou oporu v odůvodnění rozsudku. V tomto případě se tedy jedná o nepřípustné, zcela obecné vymezení jednání pachatele ve skutkové větě. I kdyby nakládání s věcí jako s vlastním majetkem teoreticky plynulo z provedených důkazů obsažených ve spisovém materiálu a zároveň neplynulo z odůvodnění, jednalo by se o rozhodnutí protiústavní.

33. Nedostatečný je také způsob, jakým se okresní soud vypořádal se subjektivní stránkou trestného činu. Úmysl stěžovatele získat věc nikoli jen na přechodnou dobu nebyl prokázán, ba ani okresním soudem tvrzen. Stěžovatel sice věděl, že se v případě vytěženého lesa ve vlastnictví poškozeného jedná o cizí věc. To však není jediné rozhodné kritérium pro dovození úmyslu. Úmysl totiž musí zahrnovat všechny znaky objektivní stránky včetně přisvojení si věci. Okresní soud se však nevypořádal se stěžejní námitkou stěžovatele v tom smyslu, že mohl být uveden v omyl o tom, zda má dát vytěžit i pozemek pana B. (dříve pana Č.).

34. K tomu je potřeba uvést následující. Ačkoli Ústavní soud obecně nezasahuje do skutkových závěrů, v tomto případě Ústavní soud nemůže po seznámení se s obsahem spisu přehlédnout extrémní rozpor mezi provedenými důkazy na straně jedné a závěry z nich vyvozenými na straně druhé. Z úředního záznamu o podaném vysvětlení svědka R. je totiž zřejmé, že ten na základě předchozí dohody skutečně sdělil stěžovateli, aby vytěžil i les pana Č. (následně již prodaný panu B.). Konkrétně svědek R. uvedl: „[...]“, tak jsem řekl i panu P., že ať nezapomene na to, že až bude probíhat v tom místě těžba, ať nezapomene vytěžít i les pana Č.“ Podobně i ve výpovědi v hlavním líčení svědek R. uvedl: „[...] pan Č. mi řekl, že jestli, když tam budeme těžit, bychom mu jeho les nevytěžili. Tuto informaci jsem předal panu P. [...] Panu P. jsem řekl, že když tam budeme těžit les, který jsme tam ještě k těžbě měli, jestli bychom panu Č. nevytěžili ten les taky. Pan P. říkal ano, že ví, kde ten les je, že to uděláme najednou [...]“. Aniž by Ústavní soud předjímal konkrétní průběh skutkového děje, bylo tedy možné usuzovat, že tato část vytěženého dřeva sledovala „osud“ po právu a správně vytěžené dřevní hmoty, těžené pro svědka R. a jeho společnost. S těmito zásadními skutečnostmi se obecné soudy měly vypořádat, a nikoli je v odůvodnění rozhodnutí zcela pominout.

35. I kdyby bylo teoreticky možné uvažovat o tom, že stěžovatel se na spáchání přečinu podílel např. ve formě účastenství pouze tím, že vytyčil hranice pozemku k vytěžení (nebo dal pokyn k těžbě), okresní soud to měl náležitě odůvodnit. Pokud však samo vytyčení pozemku nebo dání pokynu k těžbě naopak nepostačuje k naplnění skutkové podstaty, pak bylo nutné zjistit, co se s dřevem po jeho pokácení dělo a kdo s ním nakládal. Nelze tedy přisvědčit závěrům obecných soudů, že by bylo nerozhodné, jak bylo s dřevem nakládáno. Dokazování v tomto smyslu naopak mohlo přispět k objasnění, kdo si vytěžené dřevo skutečně přisvojil. I na to však obecné soudy rezignovaly.

36. Ústavní soud dále v rozsudku okresního soudu spatřuje porušení čl. 36 odst. 1 Listiny, a to z důvodu absence odůvodnění ve vztahu k neprovedení navrhovaného důkazu v podobě výslechu svědka M. Stěžovatel navrhoval výslech tohoto svědka, který podle něj mohl objasnit, že si stěžovatel vytěženou dřevní hmotu nepřisvojil, jelikož svědek se jako těžář nacházel na místě v době těžby. Výslech však okresní soud nepřipustil pro nadbytečnost, a to s odůvodněním, že informace zjištěné od jiného svědka považuje za dostatečné a pravdivé. Takový postup však dle hodnocení Ústavního soudu nevyhovuje kritériím kladeným na odůvodnění nepřipuštění svědka. Nepřipuštění svědka vedlo k omezení možnosti stěžovatele předložit argumenty na svou podporu, a to přímo na podporu toho, že stěžovatel nenaplnil jeden ze znaků objektivní stránky skutkové podstaty. Tím došlo k porušení práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy (srov. rozsudek ESLP ve věci *Wierzbicki proti Polsku* ze dne 18. 6. 2002, stížnost č. 24541/94, nebo *Husseini, F., Kopa, M.*: čl. 36. In: *Husseini, F., Bartoň, M., Kokeš, M., Kopa, M. a kol. Listina základních práv a svobod. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 200*). Jedná se tak o tzv. opomenutý důkaz, tedy důkaz, jímž se soud bez adekvátního odůvodnění nezabýval a který zakládá nejen nepřezkoumatelnost vydaného rozhodnutí, ale současně též jeho protiústavnost [(srov. nález sp. zn. II. ÚS 623/05 ze dne 21. 11. 2007 (N 199/47 SbNU 585))].

37. Žádný z výše uvedených nedostatků pak nezhojil ani krajský soud. Ústavní soud poukazuje na rozpory v tom, že sám krajský soud v odůvodnění uvádí a bere za prokázané, že stěžovatel pouze zajistil těžařskou společnost, které vytyčil pozemky k těžbě, a že toto vše zajistil pro jinou osobu (viz první odstavec páté strany rozsudku krajského soudu). Přesto dospěl k tomu, že stěžovatel spáchal přečin krádeže. Tento závěr považuje Ústavní soud za neudržitelný a protiústavní, jelikož skutkový stav popsany ve skutkové větě a odůvodnění zjevně neodpovídá právní kvalifikaci skutku.

38. Za nesprávný a ve svém důsledku neústavní závěr krajského soudu považuje Ústavní soud i následující pasáž odůvodnění: „Obžalovaný vytyčil hranici k těžbě, využil

těžařů, tím došlo k tomu, že si přivlastnil dřevní hmotu, choval se k ní jako k vlastní, jednalo se o pozemky, kde bylo dřevo, o které měl původně zájem, v daném případě není významné, jak bylo dále se dřevem naloženo, kolik, kdo za dřevo zaplatil, to se pak jedná až o situaci dokončení trestného činu.“ Jak již bylo uvedeno výše, právě to, jak bylo se dřevem naloženo po jeho vytěžení, mohlo a mělo být hlavním vodítkem k tomu, zda stěžovatel skutečně jen omylem vytyčil pozemek k těžbě pro jinou osobu, jak tvrdí, anebo si on sám přivlastnil cizí věc s úmyslem nakládat s ní jako s vlastní.

39. Krajský soud, tak jako okresní soud, se navíc nevypořádal s některými stěžejními námitkami stěžovatele. Ten ve svém odvolání uvedl, že si „[...] hmotu neponechal a nenakládal s ní. Pokud by obžalovaný s dřevem nakládal jako s vlastním, musel by obdržet finanční náhradu. Že by obdržel peníze, to z žádného důkazu neplyne. Vzhledem k tomu, že nebylo prokázáno, že to byl obžalovaný, kdo se zmocnil dřeva, nakládal s ním a získal peníze, nemohlo dojít k naplnění základního znaku přečinu krádeže“. Stěžovatel k tomu doložil dokonce i faktury (které jsou součástí spisu na č. 1. 93–95), ze kterých podle jeho tvrzení plyne, že se z vytěžené dřevní hmoty neobohatil. Ani tímto argumentem se však krajský soud nezabýval.

40. Obdobné nedostatky se pak promítly i do rozhodnutí Nejvyššího soudu. Nejvyšší soud uvedl, že „...lze mít za prokázané, že obviněný vytyčil hranice lesního pozemku k vytěžení těžařům, ačkoliv se domníval, že majitelem pozemku je jiná osoba. Obviněný si tak přisvojil cizí věc tím, že se jí zmocnil a způsobil tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou a nelze proto spatřovat chybu v právní kvalifikaci jeho jednání jako přečinu krádeže podle § 205 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku“. Znovu se tedy ukazuje nesprávně směřování dvou dvojic pojmů. Zaprvé, soudy směšují a nedostatečně prokazují, zda došlo ze strany stěžovatele k vytyčení pozemku k těžbě (tedy pouhé označení někomu jinému, kde má těžít), nebo pokynu k těžbě. Za druhé, soudy směšují (a opět nedostatečně prokazují) zmocnění se věci, tedy vytěžení dřeva, a přisvojení si věci, tedy získání možnosti trvalé dispozice s věcí. Nejvyšší soud tedy, tak jako krajský i okresní soud, klade automatické rovnítko mezi vytyčením pozemků těžařům k těžbě a přisvojení si cizí věci tím, že se jí osoba zmocní. I pokud by takový závěr mohl být hypoteticky správný, musel by jej soud zvlášť přesvědčivě odůvodnit. Tak se však nestalo.

41. Nejvyšší soud se dále chybně vypořádal s námitkou stěžovatele ohledně nesprávného právního posouzení skutku. K námitce stěžovatele ohledně nesprávného právního posouzení uvedl totiž Nejvyšší soud, že se nemůže odchýlit od skutkového zjištění, které bylo provedeno v předcházejících řízeních. Nejvyšší soud tak vypořádal námitku stěžovatele ohledně právního (!) posouzení skutku pouhým odkazem na vázanost Nejvyššího soudu zjištěným skutkovým (!) stavem. Vůbec se však nezabýval správností právního posouzení skutku. Tato argumentace Nejvyššího soudu se míjí s uplatněným dovolacím důvodem podle § 265b odst. 1 písm. h) trestního řádu, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku, a zároveň tak aprobuje extrémní nesoulad mezi skutkovými zjištěními a právní kvalifikací [(srov. nálezy sp. zn. II. ÚS 3322/21 ze dne 18. 7. 2023 či sp. zn. III. ÚS 269/99 ze dne 2. 3. 2000 (N 33/17 SbNU 235)]. Nejvyšší soud tedy nevypořádal jednu z hlavních námitek předestřených v dovolání, tedy námitku, že došlo k nesprávnému právnímu posouzení skutku. Je to přitom právě Nejvyšší soud, který by měl zkoumat právní otázky vyvstalé v předchozím řízení.

42. Sám Nejvyšší soud přitom ve své judikatuře stanovil minimální kritéria pro formulaci skutkové věty a prizmatem těchto kritérií tedy měl napadená rozhodnutí přezkoumat. Neplyne-li ze skutkové věty a z odůvodnění úmysl pachatele přisvojit si cizí věc tím, že se jí zmocní, jedná se o nesprávné právní posouzení zakládající dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. h) trestního řádu [srov. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Tdo 579/2011 ze dne 21. 9. 2011 (přičemž v době tohoto rozhodnutí se jednalo o dovolací důvod

podle písm. g)]]. Nejvyšší soud se ani nemusel seznamovat se spisovým materiálem, aby dospěl k závěru, že formulace skutkové věty nekoresponduje s odůvodněním rozhodnutí ani s právní kvalifikací. Skutková věta odsuzujícího rozsudku neodpovídá požadavkům kladeným na dostatečnou určitost zjištěných skutkových okolností samotnou judikaturou Nejvyššího soudu (srov. k tomu např. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 1337/2015 ze dne 24. 11. 2015).

VI. Závěr, řízení po zrušení rozhodnutí

43. Lze tedy shrnout, že má-li být soudní rozhodnutí považováno za souladné s článkem 39 Listiny, pak je třeba prokázat naplnění všech znaků trestného činu. U trestného činu krádeže se tento ústavní požadavek projevuje mimo jiné tak, že je nutné prokázat, že si pachatel přisvojil cizí věc tím, že se jí zmocnil, a že zde existoval úmysl nakládat s věcí jako s vlastní, a to alespoň po určitou, nikoli přechodnou dobu. Ačkoli nemusí být v konkrétním případě rozhodné, jakým způsobem pachatel s věcí nakládá poté, co si ji přisvojí, obecné soudy nemohou automaticky rezignovat na dokazování ohledně dalšího osudu přisvojené věci, pokud toto dokazování může přispět k závěru o vině či nevině pachatele. Tím spíše nemohou obecné soudy rezignovat na dokazování a odůvodnění ohledně konkrétního momentu, kdy si pachatel přisvojil cizí věc tím, že se jí zmocnil.

44. Z čl. 36, 39 a čl. 40 odst. 2 Listiny přitom plyne požadavek, aby závěr o naplnění všech znaků trestného činu byl postaven mimo důvodnou pochybnost, aby skutková zjištění a vykonané důkazy nebyly v extrémním nesouladu, a aby prokázání všech rozhodných skutečností bylo patrné z odůvodnění rozsudku a zároveň konkrétní jednání, vyčerpávající všechny znaky skutkové podstaty, bylo alespoň v hrubých, typově odlišitelných obrysech, popsáno ve skutkové větě rozsudku.

45. V projednávaném případě obecné soudy nedostatečně zkoumaly skutkový stav věci, nevypořádaly se s některými závažnými námitkami stěžovatele, a především nezahrnuly do skutkové věty, ani do odůvodnění svých rozhodnutí všechny obligatorní znaky skutkové podstaty. Tím porušily stěžovatelovo právo na spravedlivý proces podle čl. 36 Listiny a čl. 6 Úmluvy a dále zásadu *nullum crimen sine lege* podle čl. 39 Listiny, jelikož nebylo prokázáno naplnění všech znaků trestného činu.

46. Po zrušení rozhodnutí postupují obecné soudy podle § 314h a násl. trestního řádu, a to při respektu k právním názorům vyjádřeným v tomto nálezu. Obecné soudy musí na základě provedených důkazů a v souladu s nimi ustálit skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí (§ 2 odst. 5, 6 trestního řádu). Nebylo-li by ani po doplněném dokazování možno dosáhnout praktické jistoty o existenci relevantních skutkových okolností, tj. zůstaly-li by v daném kontextu důvodné pochybnosti, jež nelze odstranit ani provedením dalších důkazů, bylo by nutné postupovat v souladu se zásadou *presumpce nevinny* (čl. 40 odst. 2 Listiny a § 2 odst. 2 trestního řádu) a z ní vyplývajícím pravidlem *in dubio pro reo*.

47. Pokud obecné soudy po opětovném posouzení věci v intencích tohoto nálezu budou chtít setrvat na svém závěru o vině stěžovatele, budou muset především prokázat, zda a kdy si stěžovatel přisvojil cizí věc tím, že se jí zmocnil, a dále, že ve vztahu k přisvojení si cizí věci zmocněním existovalo zavinění ve formě úmyslu. To znamená, že budou muset rozšířit dokazování nad rámec toho, že stěžovatel dal pouhý pokyn ke kácení těžařské společnosti či vytyčil pozemky k pokácení. Ani jeden z těchto závěrů totiž k dovození skutkové podstaty krádeže nepostačuje. Zároveň se obecné soudy budou muset vypořádat s právní kvalifikací prokazaného skutku a s otázkou zavinění stěžovatele, tedy budou muset odůvodnit, zda existoval úmysl nakládat s věcí (se dřevem) jako s vlastní věcí.

48. Na základě výše uvedeného Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) a § 82 odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, rozhodl, jak je ve výroku nálezu uvedeno.

Č. 134**Porušení práva na přístup k soudu nesprávným procesním postupem soudu
(sp. zn. II. ÚS 1931/21 ze dne 19. září 2023)**

Navrhl-li účastník řízení o rozvod s ohledem na rozhodné právo státu New York rozšíření předmětu řízení o vypořádání společného majetku rozvádějících se manželů, jedná se o případ tzv. objektivní kumulace (návrh na zahájení řízení podaný v již zahájeném řízení), nikoli o změnu žaloby podle § 95 o. s. ř. Měl-li soud za to, že se předmětné věci (rozvod a vypořádání majetku) nehodí ke společnému řízení, mohl rozhodnout o vyloučení věci týkající se vypořádání majetku k samostatnému řízení, nikoli nepřipustit změnu žaloby a řízení o vypořádání společného majetku nevést. Zamítl-li pak soud návrh stěžovatele na rozvod z důvodu, že chybí soudní rozhodnutí o vypořádání majetku, ač o podaném návrhu stěžovatele na vypořádání majetku měl vést řízení, porušil stěžovatelovo právo na přístup k soudu, které je součástí práva na soudní ochranu, zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jana Svatoně, soudkyně zpravodajky Veroniky Křesťanové a soudce Davida Uhlíře o ústavní stížnosti stěžovatele M. G., zastoupeného Mgr. Darinou Čunderlíkovou, advokátkou, sídlem Rumunská 22/28, Praha 2 – Vinohrady, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 13. května 2020 č. j. 19 Co 72/2020-585, rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 19. listopadu 2019 č. j. 48 C 58/2010-557 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 1. října 2019 č. j. 48 C 58/2010-525, za účasti Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 6 jako účastníků řízení a A. S. G., zastoupené JUDr. Davidem Jarošem, advokátem, sídlem Jílovská 1167/71a, Praha 4 – Braník, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 13. května 2020 č. j. 19 Co 72/2020-585, rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 19. listopadu 2019 č. j. 48 C 58/2010-557 a usnesením Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 1. října 2019 č. j. 48 C 58/2010-525 bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 13. května 2020 č. j. 19 Co 72/2020-585, rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 19. listopadu 2019 č. j. 48 C 58/2010-557 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 1. října 2019 č. j. 48 C 58/2010-525 se ruší

Odůvodnění**I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí**

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších

předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví označených rozsudků, kterými byl zamítnut návrh na rozvod manželství, a zrušení v záhlaví označeného usnesení, jímž se změna žaloby, navržená žalobcem podáním ze dne 15. 7. 2019, spočívající v rozšíření předmětu řízení o rozvod o vypořádání společného jmění manželů (dále jen „SJM“), nepřipouští. Tvrdí, že uvedenými rozhodnutími došlo k porušení jeho ústavně zaručených práv zakotvených v čl. 10 odst. 2 a čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Z ústavní stížnosti a připojených listin se podává, že stěžovatel se žalobou ze dne 17. 12. 2010 u Obvodního soudu pro Prahu 6 (dále jen „obvodní soud“) domáhal rozvodu manželství s vedlejší účastnicí. Obvodní soud usnesením ze dne 28. 11. 2012 č. j. 48 C 58/2010-35 řízení o rozvod manželství s odkazem na § 25 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, přerušil do doby, než bude rozhodnuto o úpravě poměrů nezletilé dcery A. pro dobu po rozvodu. Usnesením ze dne 8. 5. 2015 č. j. 48 C 58/2010-154 poté rozhodl tak, že v řízení o rozvod manželství se pokračuje, neboť odpadl důvod pro přerušení řízení, když dne 24. 4. 2015 nejmladší dítě manželů nabylo podle českých právních předpisů zletilosti. Obvodní soud na řízení aplikoval české hmotné právo. Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) usnesením ze dne 11. 3. 2016 č. j. 19 Co 9/2016-292 usnesení obvodního soudu potvrdil. Uzavřel, že je dána pravomoc českých soudů a je třeba použít hmotněprávní ustanovení českého práva, a proto má být v řízení pokračováno, když nejmladší dítě manželů dne 24. 4. 2015 dovršilo osmnáctého roku věku a dosáhlo zletilosti. K dovolání vedlejší účastnice Nejvyšší soud usnesením ze dne 28. 11. 2017 č. j. 21 Cdo 4096/2016-389 usnesení obou soudů o pokračování v řízení zrušil a vrátil obvodnímu soudu k dalšímu řízení. Uvedl, že oba soudy nesprávně dovodily použitelnost českého hmotného práva na řízení o rozvod manželství a z důvodu dvojího občanství stěžovatele na předmětné řízení automaticky aplikovaly české hmotné právo proto, že manželé jsou občany různých států. Stěžovatel i vedlejší účastnice jsou oba občany Spojených států amerických (a byli jimi i v okamžiku zahájení řízení), osobní poměry manželů se proto řídí právním řádem Spojených států amerických podle § 49 odst. 1 zákona č. 91/2012, o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „ZMPS“), a proto se rozvod manželství řídí v souladu s § 50 odst. 1 ZMPS příslušným právním řádem Spojených států amerických.

3. Po vyžádání předpisu cizího hmotného práva státu New York Domestic Relations Law (dále též jen „DRL“) obvodní soud usnesením ze dne 3. 10. 2018 č. j. 48 C 58/2010-461 rozhodl, že se v řízení pokračuje (výrok I) a současně řízení zastavil (výrok II). Shledal, že ve věci nelze rozhodnout z důvodu nekompatibility českých procesních předpisů s hmotným právem státu New York. Uzavřel, že není možné v současné době - i kdyby stěžovatel takový návrh nyní podal - zahájit řízení o vypořádání SJM, neboť české soudy by podle čl. 3 nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věch manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti nejsou příslušné k řízení o rozvodu, a to z důvodu, že ani jeden z manželů zde nemá obvyklý pobyt. Pokud schází pravomoc rozhodovat o rozvodu, na něž je podle českého práva navázána příslušnost rozhodovat o vypořádání společného jmění manželů (dále jen „SJM“), schází pravomoc českého soudu o této otázce rozhodnout. Městský soud usnesením ze dne 4. 3. 2019 č. j. 19 Co 21/2019-473 výrok II usnesení obvodního soudu změnil tak, že se řízení nezastavuje, a uložil obvodnímu soudu postupovat v řízení podle § 170 odst. 7 DRL a stanovit stěžovateli povinnost předložit rozhodnutí či dohodu o rozdělení majetku v manželství, vzdání se či rozhodnutí o výživném pro manželku, případně o výživném pro studující dosud nezaopatřené dítě s tím, že v případě nesplnění této podmínky nebudou splněny podmínky pro rozvod manželství.

4. Obvodní soud uložil stěžovateli usnesením ze dne 8. 4. 2019 č. j. 48 C 58/2010-476 povinnost, aby ve lhůtě 30 dnů ode dne doručení doložil soudu požadované listiny. Návrhem ze dne 15. 7. 2019 se stěžovatel domáhal „rozšíření“ předmětu řízení o vypořádání SJM, *in*

eventum samostatného vypořádání SJM. Usnesením ze dne 1. 10. 2019 č. j. 48 C 58/2010-525 obvodní soud rozhodl tak, že „rozšíření žaloby“ nepřipustil. Uvedl, že připuštění rozšíření žaloby se změnou skutkových tvrzení ve formě jejich doplnění o zcela nový skutkový obsah by bylo v rozporu se zásadou hospodárnosti a bylo by nutné použít rozdílné zásady pro vedení řízení a odlišný procesní právní předpis. Fakticky tedy nebylo podle názoru obvodního soudu možné, aby byla tato řízení vedena společně. Stěžovatel nesouhlasil s postupem obvodního soudu a opětovně podal návrh na rozšíření předmětu řízení o vypořádání SJM *in eventum* žalobu na vypořádání SJM a navrhl využít postupu podle § 170 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. s. ř.“), podle kterého soud není vázán usnesením, kterým se upravuje řízení. Navrhl mimo jiné přerušit řízení o rozvodu do pravomocného rozhodnutí o žalobě na vypořádání SJM.

5. Obvodní soud rozsudkem ze dne 19. 11. 2019 č. j. 48 C 58/2010-557 návrh stěžovatele na rozvod manželství zamítl. Zhodnotil, že z podání stěžovatele nijak nevyplývá, že by byla podána žaloba na vypořádání SJM, a že jde o procesní úkon podmíněný podle § 41 odst. 2 o. s. ř. Vyšel z toho, že návrh na rozšíření předmětu řízení byl zamítnut, žaloba o vypořádání SJM se nestala předmětem řízení, a nebylo ji tedy možno ani vyloučit k samostatnému projednání, a uzavřel, že nebyla splněna podmínka řízení, která by umožnila v řízení pokračovat, postupoval tedy podle závazného pokynu a návrh na rozvod zamítl.

6. K odvolání stěžovatele městský soud doplnil dokazování dílčími rozhodnutími Nejvyššího soudu státu New York a uvedl mimo jiné, že řízení u soudu v České republice řeší jen samotný rozvod bez dalších nároků, které ukládá spolu s rozvodem řešit. Shrnuje, že stěžovatel nesplnil podmínky vyřešení ekonomických otázek v podobě dohody nebo soudního rozhodnutí pro jejich včlenění do rozsudku o rozvodu podle rozhodného práva. Rozsudek obvodního soudu potvrdil jako věcně správný.

II. Argumentace stěžovatele

7. Stěžovatel namítá, že mu soudy odmítly poskytnout právo na soudní ochranu, jelikož po více než deseti letech neprojednaly jeho návrh na rozvod, porušily procesní předpisy a zásadu předvídatelnosti soudních rozhodnutí a neřídily se závazným právním názorem Nejvyššího soudu, který dovedl mezinárodní pravomoc českého soudu a rozhodné právo, právo státu New York, a dále stanovil, že k řízení o rozvod probíhajícímu u Nejvyššího soudu státu New York, zahájenému dne 22. 8. 2012 k návrhu vedlejší účastnice (podanému dne 1. 9. 2011), nemají obecné soudy přihlížet. V souvislosti s nepřiměřenou délkou řízení o rozvod manželství odkázal na rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 19. 10. 2007 ve věci *Aresti Charalambous proti Kypru*, stížnost č. 43151/04.

8. Podle stěžovatele obecné soudy zasáhly do jeho práva na rodinný život, jelikož manželé spolu již deset let nežijí, stěžovatel žije osm let s novou partnerkou a spornou otázkou je pouze mezinárodní pravomoc soudů. Zásah spatřuje stěžovatel i v tom, že obecné soudy nastavily podmínky rozvodu tak, aby manželství nemohlo být rozvedeno v České republice a postupovaly striktně tak, aby mohly žalobu zamítnout. Podle stěžovatele postupovaly obecné soudy formalisticky, pakliže jej vyzvaly, aby doložil dohodu o vypořádání SJM nebo soudní rozhodnutí o téže věci, a odmítly projednat jeho žalobu na vypořádání SJM. Stěžovatel považoval podmínku předložení dohody nebo soudního rozhodnutí o vypořádání SJM za nesplnitelnou, neboť vedlejší účastnice odmítala na dohodu přistoupit. Soudy se nezabývaly jeho návrhem na rozšíření předmětu řízení o vypořádání společného jmění, *in eventum* návrhem na vyloučení žaloby na vypořádání SJM k samostatnému projednání a přerušit řízení o rozvodu do rozhodnutí o vypořádání SJM. Stěžovatel se domnívá, že obecné soudy měly cizozemské právo aplikovat v souladu s rozhodnutím Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 96/2016 a umožnit spojení řízení o rozvod a řízení o vypořádání SJM, neboť jejich spojení předpokládají hmotněprávní normy

rozhodného práva, konkrétně Domestic Relations Law, § 170 odst. 7. Stěžovatel argumentoval možností použít české rozhodné právo (*lex fori*) podle § 50 odst. 2 ZMPS, pokud cizí právo určené podle § 50 odst. 1 ZMPS rozvod připouští za podmínek mimořádně tíživých, podle stěžovatele tedy podmínek kladených na manžele usilující o rozvod.

9. Stěžovatel namítá, že mu obecné soudy upřely právo, aby jeho věc projednal nestranný a nezávislý soud i ve vztahu k následnému případnému uznání rozsudku Nejvyššího soudu státu New York o vypořádání SJM. Podle názoru stěžovatele by uznání cizozemského rozhodnutí bránila překážka litispendence § 15 odst. 1 písm. b) ZMPS a absence vzájemnosti ve smyslu § 15 odst. 1 písm. f) ZMPS. Stěžovatel dodává, že soudní řízení vedené Nejvyšším soudem státu New York nenaplnuje principy spravedlivého procesu a rovnosti zbraní.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

10. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že Ústavní soud je příslušný k projednání ústavní stížnosti. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv.

11. Usnesením ze dne 19. 8. 2020 sp. zn. III. ÚS 2206/20 Ústavní soud odmítl ústavní stížnost stěžovatele původně jako předčasnou, jelikož současně s ústavní stížností podal stěžovatel proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 13. 5. 2020 č. j. 19 Co 72/2020-585 a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 19. 11. 2019 č. j. 48 C 58/2010-557 dovolání, o kterém nebylo Nejvyšším soudem do té doby rozhodnuto. V usnesení uvedl, že po rozhodnutí dovolacího soudu nově podanou ústavní stížnost v zákonné lhůtě Ústavní soud projedná. S ohledem na skutečnost, že v případě odmítnutí pro opožděnost by došlo k případu *denegationis iustitiae*, vzal Ústavní soud v předmětné věci v potaz datum doručení usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2021 č. j. 24 Cdo 3429/2020-629 o odmítnutí dovolání a podle něj posoudil včasnost podání ústavní stížnosti.

IV. Průběh řízení před Ústavním soudem

12. Původní soudce zpravodaj podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslal ústavní stížnost k vyjádření obvodnímu soudu, městskému soudu a vedlejší účastnici.

13. Obvodní soud ve vyjádření ze dne 11. 7. 2023 odkázal na odůvodnění rozsudku a právní názor v něm vyjádřený, rekapituloval, že rozhodoval v souladu se závaznými právními názory Nejvyššího soudu a městského soudu, tj. použití hmotného práva státu New York a povinnost předložení dohody či soudního rozhodnutí o rozdělení majetku v manželství, vzdání se či soudní rozhodnutí o výživném pro manželku, případně výživné pro studující nezaopatřené děti. Jelikož stěžovatel ve stanovené třicetidenní lhůtě povinnosti nedostál, nebyly naplněny hmotněprávní podmínky rozhodného práva a návrh byl zamítnut. Konečně obvodní soud odkázal na usnesení ze dne 1. 10. 2019 o nepřipuštění navrhovaného rozšíření žaloby a na vypořádání se s procesními návrhy stěžovatele ve svém rozsudku.

14. Městský soud ve vyjádření ze dne 14. 6. 2023 plně odkázal na skutečnosti uvedené v odůvodnění napadeného rozsudku, které jej vedly k závěru vyslovenému ve výrokové části jeho rozhodnutí.

15. Vedlejší účastnice ve vyjádření ze dne 3. 7. 2023 uvedla, že považuje ústavní stížnost za nedůvodnou a nepřipustnou. Je přesvědčena, že stěžovatel měl předvídat postup soudů za situace, kdy v České republice manželé neměli ani poslední společné bydliště, nežily zde jejich děti a řízení u cizozemského soudu a následnému uznání rozsudku v České republice nic nebránilo. Zopakovala, že od roku 2011 je vedeno řízení o rozvod manželství u Nejvyššího soudu státu New York, ve kterém se soud komplexně vypořádává s jednotlivými hmotněprávními podmínkami, tj. vypořádání SJM, výživného mezi manžely a dlužného

výživného na již zletilé děti. Pokud má stěžovatel zájem na rychlém ukončení manželství, může tak podle vedlejší účastnice učinit právě v probíhajícím řízení Nejvyššího soudu státu New York, v němž využívá svá práva účastníka řízení a je procesně aktivní. Vedlejší účastnice je přesvědčena, že není dán důvod k postupu podle § 50 odst. 2 ZMPS. Naopak v případě vydání rozsudku o rozvodu manželství by nebylo možné jej v USA uznat a došlo by k nežádoucímu účinku v podobě *matrimonium claudians*. Obvodní soud tedy postupoval správně, pokud uložil stranám povinnost splnění hmotněprávních podmínek rozhodného práva a nepřipustil rozšíření žaloby s ohledem na nesouladnou procesní úpravu obou typů řízení. Navrhuje, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl a uložil stěžovateli povinnost k zaplacení náhrady nákladů řízení.

16. Ústavní soud zaslal obdržena vyjádření stěžovateli k replice. Možnosti repliky již stěžovatel nevyužil.

17. Podle § 44 zákona o Ústavním soudu rozhodl Ústavní soud ve věci bez konání ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

18. Ústavní soud ustáleně judikuje, že jeho úkolem je jen ochrana ústavnosti, a nikoliv zákonnosti (čl. 83 Ústavy). Ústavní soud v řízení o ústavní stížnosti podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy není povolán k přezkumu aplikace podústavního práva a může tak činit jen tehdy, jestliže současně shledá porušení základního práva či svobody, protože základní práva a svobody vymezují nejen rámec normativního obsahu aplikovaných právních norem, nýbrž také rámec jejich ústavně konformní interpretace a aplikace. Interpretace a aplikace zákonných a podzákonných právních norem, které nešetří základní práva v co nejvyšší míře, při současném dodržení účelu aplikovaných právních norem, pak znamenají porušení základního práva či svobody, a právě k tomu v projednávané věci došlo.

19. Ústavní soud připomíná, že z práva na spravedlivý proces zakotveného v čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a čl. 36 odst. 1 Listiny plyne závazek státu, aby v jeho právním systému existoval účinný právní prostředek nápravy umožňující domáhat se občanských práv (viz např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 12. 11. 2002 ve věci *Běleš proti České republice*, stížnost č. 47273/99, § 49). Z práva na spravedlivý proces tedy plyne „právo na soud“ a přístup k němu (viz rozsudek pléna Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. 2. 1975 ve věci *Golder proti Spojenému království*, stížnost č. 4451/70, § 36).

20. Je namístě rovněž připomenout, že cílem Úmluvy i Listiny je ochrana práv, která nejsou teoretická a iluzorní, nýbrž praktická a účinná. S ohledem na to, jak významné místo zastává právo na spravedlivý proces v demokratické společnosti, se tento vůdčí princip Úmluvy a Listiny týká rovněž práva na přístup k soudu [viz rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. 10. 1998 ve věci *Ait-Mouhoub proti Francii*, stížnost č. 22924/93, § 52; obdobně náleží Ústavního soudu ze dne 20. 2. 2018 sp. zn. II. ÚS 3112/17 (N 30/88 SbNU 431); bod 15 (všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>)].

21. Součástí požadavku na účinnou ochranu občanských práv jakožto jednoho z aspektů práva na přístup k soudu je rovněž nárok účastníka na to, aby soud v jeho věci vydal meritorní rozhodnutí, nebrání-li tomu žádné procesní překážky.

22. Po prostudování ústavní stížnosti, vyžádaného spisu a zaslaných vyjádření dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

23. Z obsahu spisu Ústavní soud ověřil znění ustanovení rozhodného práva, ze kterého obecné soudy vycházely (č. 1. 426 spisu). Ustanovení § 170 odst. 7 DRL říká, že „[v]ztah manžela a manželky je nenapravitelně rozvrácen po období nejméně šesti měsíců s podmínkou, že jedna ze stran o tomto učinila prohlášení pod přísahou. Podle tohoto

odstavce nebude vynesena rozsudek o rozvodu, pokud a dokud nebudou stranami vyřešeny nebo soudem rozhodnuty a do rozvodového rozsudku včleněny ekonomické otázky spravedlivého rozdělení majetku v manželství, platby nebo vzdání se zabezpečení výživného pro manžele, platby výživného na děti, platby odměn a náklady právních zástupců a znalců a rovněž výchova a styk s nezletilými dětmi z tohoto manželství.“

24. Obvodní soud přihlédl k návrhu stěžovatele ze dne 15. 7. 2019, posoudil jej jako návrh na rozšíření dosavadního předmětu řízení (rozvod manželství) i na vypořádání SJM a pro rozpor se zásadou hospodárnosti řízení návrh postupem podle § 95 odst. 2 o. s. ř. nepřipustil (blíže viz výše bod 4 odůvodnění). K později podanému identickému návrhu pak již pro podmíněnost postupem podle § 41 a odst. 2 o. s. ř. nepřihlížel, ač při jednání dne 19. 11. 2019 sdělil, že návrh bude postoupen civilnímu oddělení k samostatnému řízení (č. l. 533 a násl. spisu). V bodu 28 odůvodnění svého rozsudku pak uvedl, že podle obsahu podání stěžovatel navrhoval rozšíření předmětu řízení o vypořádání SJM a kromě nadpisu podání z něho neplynulo, že se jedná o žalobu na vypořádání společného jmění. Dále dospěl k závěru, že návrh na rozšíření byl zamítnut, žaloba na vypořádání SJM se předmětem řízení nestala a nelze ji tedy ani vyloučit.

25. Obvodní soud správně přihlížel k návrhu ze dne 15. 7. 2019 a zcela správně i hodnotil, že návrh na vypořádání SJM je založen na zcela odlišném skutkovém základu. Nesprávně však tento svůj závěr (o tom, že rozvod a vypořádání SJM je něco zcela odlišného) vyjádřil rozhodnutím o nepřipuštění rozšíření (změny) žaloby. Správně však tato zjevná odlišnost předmětu řízení měla vést obvodní soud k závěru, že podle obsahu nejde o návrh na rozšíření (změnu) žaloby podle § 95 o. s. ř., ač je tak nazván, nýbrž že jde o případ tzv. objektivní kumulace - návrh na zahájení řízení podaný v již zahájeném řízení.

26. K výkladu objektivní kumulace nároků se vyjádřil Nejvyšší soud. Podle jeho rozsudku ze dne 24. 3. 1999 sp. zn. 2 Cdon 535/97 „[o] změnu žaloby nejde v případě, kdy žalobce kromě dosavadního nároku, který uplatňuje i nadále, uplatní další samostatný nárok a dojde tak k tzv. objektivní kumulaci nároků. Žalobce tak nadále uplatňuje v řízení dva samostatné nároky, aniž by původní předmět řízení doznal změny; uplatnění tohoto dalšího nároku je třeba považovat za další žalobu. Pokud soud dospěje k závěru, že tyto nároky se ke společnému projednání nehodí, rozhodne o vyloučení věci k samostatnému řízení (§ 112 odst. 2 OSŘ), nemůže však rozhodnout o nepřipuštění ‚změny návrhu na zahájení řízení‘“.

27. Dospěl-li tedy obvodní soud k závěru, že stěžovatelův návrh na vypořádání SJM se nehodí k společnému projednání s návrhem na rozvod manželství, neměl rozhodovat o nepřipuštění žaloby, nýbrž měl rozhodnout o vyloučení věci k samostatnému řízení. Řízení o rozvod pak mohl postupem podle § 109 odst. 1 písm. b) o. s. ř. přerušit. Stěžovatel tedy správně navrhoval vyloučení věci k samostatnému projednání v případě, že soud dospěje k závěru, že se věci ke spojení nehodí.

28. Obvodní soud tedy měl vést k návrhu stěžovatele řízení o vypořádání SJM (buď společně – pod jednou spisovou značkou – s řízením o návrh na rozvod manželství, nebo po vyloučení věci samostatně pod jinou spisovou značkou) a neměl návrh na rozvod zamítat z důvodu, že stěžovatel nesplnil hmotněprávní podmínky a nepředložil dohodu nebo soudní rozhodnutí. Jakkoliv jde formálně o meritorní (zamítavé) rozhodnutí, fakticky se obvodní soud vyhnul posouzení věci samé (totiž, zda má být stěžovatelovo manželství rozvedeno) odkazem na chybějící předchozí rozhodnutí. Ze shora vyložených důvodů však takový postup soudu nebyl v souladu s procesními předpisy. Ve výsledku tak obvodní soud svým postupem odepřel stěžovateli přístup k soudu, čímž porušil jeho právo na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny.

29. Tétož porušení práva stěžovatele se dopustil městský soud, který rozhodnutí obvodního soudu aproboval a dokonce uvedl, že pokud obvodní soud zvažoval před

zahájením jednání vyloučení věci a poté rozhodl jinak, nejedná se o procesní vadu, nýbrž postup činěný s rozmyslem po zvážení zjištěných skutečností.

30. Na základě výše uvedeného Ústavní soud shledal ústavní stížnost důvodnou a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu stížností napadené rozsudky obou soudů zrušil a zrušil i usnesení obvodního soudu, jímž se nepřipouští rozšíření žaloby, jak stěžovatel navrhoval. Proti takovému rozhodnutí sice není ústavní stížnost samostatně přípustná (srov. stanovisko pléna ze dne 15. 11. 2016 sp. zn. Pl. ÚS-st. 43/16). Zde je však stížnost podávána i proti rozhodnutím, proti kterým stížnost přípustná je, a tato stížnost byla posouzena jako důvodná. Důvodnost přitom tkví v neústavnosti předmětného usnesení.

31. Vzhledem k tomu, že Ústavní soud ruší rozhodnutí uvedená ve výroku již z důvodů popsaných výše, dále se pro nadbytečnost nevypořádá s dalšími argumenty stěžovatele.

32. Na obvodním soudu nyní bude, aby posoudil, zda vyloučí k samostatnému řízení věc týkající se vypořádání SJM, nebo o ní povede jedno řízení.

Č. 135**Právo účastníka řízení vyjádřit se k odlišnému právnímu názoru odvolacího soudu****(sp. zn. I. ÚS 1555/23 ze dne 19. září 2023)**

Pokud odvolací soud účastníkům řízení před vydáním rozhodnutí nekomunikoval informaci, že dospěl k jinému právnímu názoru, než jaký byl zastáván v předchozím řízení či předestřen v odvolání, pak stěžovatel nedostal možnost přesvědčit odvolací soud o svém právním názoru a tímto postupem odvolacího soudu bylo porušeno právo stěžovatele vyjádřit se k prováděným důkazům zaručené v čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, jakož i jeho právo na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny. Povinnost odvolacího soudu informovat účastníky řízení o možnosti odlišného právního hodnocení je ještě naléhavější v situaci, pokud se v důsledku nového právního hodnocení odvolacího soudu významně změní právní postavení účastníka řízení. Rovněž je tato povinnost soudu o to více žádoucí v procesní situaci, v níž po přijetí rozhodnutí odvolacího soudu již stěžovatel nemá další procesní nástroj, kterým by mohl své argumenty uplatnit.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu Pavla Šámala a soudců Jaromíra Jirsy a Jana Wintra (soudce zpravodaj) o ústavní stížnosti Mgr. Ing. Jana Vavřiny, advokáta, se sídlem Na Poříčí 1046/24, Praha 1, proti usnesení Městského soudu v Praze č. j. 29 Co 35/2023-1137 ze dne 3. 3. 2023, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení a Obvodního soudu pro Prahu 6 jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Usnesením Městského soudu v Praze č. j. 29 Co 35/2023-1137 ze dne 3. 3. 2023 došlo k porušení základních práv stěžovatele zaručených v čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Městského soudu v Praze č. j. 29 Co 35/2023-1137 ze dne 3. 3. 2023 se ruší.

Odůvodnění**I. Skutkové okolnosti věci a obsah napadených rozhodnutí**

1. Stěžovatel byl usnesením Obvodního soudu pro Prahu 6 č. j. 26 D 760/2020-285 ze dne 2. 9. 2020 jmenován opatrovníkem nezletilé pozůstalé.

2. O pozůstalosti rozhodl Obvodní soud pro Prahu 6, jednající pověřenou soudní komisařkou – notářkou, usnesením č. j. 26 D 760/2020-1097 ze dne 14. 11. 2022 tak, že výrokem I stanovil hodnotu pozůstalosti, výrokem II schválil dohodu dědiců o rozdělení pozůstalosti, výrokem III určil odměnu notářky, výrokem IV určil odměnu stěžovatele za výkon funkce opatrovníka nezletilé pozůstalé ve výši 1 981 610,95 Kč, výroky V a VI rozhodl

o odměně správkyň části pozůstalosti a výroky VII a VIII rozhodl o nákladech řízení. Ve stejný den se stěžovatel jménem nezletilé pozůstalé vzdal práva na odvolání; tohoto práva se vzdal i druhý pozůstalý (bratr nezletilé pozůstalé) i obě správkyň části pozůstalosti, o nichž bylo rozhodnuto výroky V a VI usnesení.

3. Proti usnesení obvodního soudu však podala odvolání Česká republika, jednající prostřednictvím Obvodního soudu pro Prahu 6 (dále jen „odvolatel“), a to pouze v rozsahu proti výroku IV usnesení týkajícímu se odměny stěžovatele.

4. V odvolání, resp. doplnění odvolání, se odvolatel vyjádřil ke své aktivní procesní legitimaci a vysvětlil, proč se obvodní soud odvolává proti vlastnímu usnesení. Vysvětlil specifickou procesní situaci pozůstalostního řízení, v němž se úkony notářky považují za úkony prvoinstančního soudu. Poukázal na ustálenou judikaturu v obdobné problematice při sporech o náklady exekutora a uvedl, že při posuzování subjektivní legitimace je třeba vycházet z výroku napadeného rozhodnutí a případnou újmu posuzovat pouze z procesního hlediska. Pokud se napadené rozhodnutí dotýká právní sféry státu, resp. daného soudu, je tento soud nadán subjektivní legitimací k podání odvolání. Dle odvolatele je nastalá situace obdobná, byť jde o rozhodnutí notářky, nikoliv exekutora. V obou případech bylo odvolání podáno do výroku o úhradě odměny účastníka, k níž je povolán soud jako orgán státu, přičemž tato povinnost dopadá do jeho majetkové sféry, a to i v případě, že je odměna přiznávána stěžovateli jakožto ustanovenému opatrovníkovi.

5. Odvolatel dále v odvolání vyjádřil nesouhlas se stěžovatelem uvedeným výčtem úkonů, které v rámci řízení o pozůstalost učinil a za něž požaduje vypočtenou náhradu. Na základě vlastního posouzení vykázaných úkonů odvolatel označil některé z nich za nesouvisející či neuznatelné a uzavřel, že stěžovateli by měla být přiznána odměna toliko za úkony vztahující se k řízení o pozůstalosti. Navrhl proto, aby odvolací soud výrok IV napadeného usnesení změnil tak, že se stěžovateli přiznává odměna ve výši 1 455 254,90 Kč (včetně DPH).

6. Městský soud v Praze zaslal odvolání i doplnění odvolání na vědomí stěžovateli, aniž by ho výslovně vyzval k vyjádření. Stěžovatel se k odvolání nevyjádřil.

7. V záhlaví označeným usnesením Městský soud v Praze změnil usnesení obvodního soudu ve výroku IV. tak, že odměna stěžovatele činí 44 891 Kč. Městský soud ve věci nenařizoval jednání, což odůvodnil odkazem na § 214 odst. 2 písm. c) občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“). V odůvodnění usnesení nejprve odvolateli přiznal subjektivní legitimaci, protože mu byla rozhodnutím obvodního soudu uložena povinnost peněžitého plnění, přičemž odvolatel neměl jinou možnost proti tomuto rozhodnutí brojit. Odmítnutí odvolání z důvodu nedostatku subjektivní legitimace by dle městského soudu znamenalo odepření spravedlnosti.

8. K odměně stěžovatele jakožto opatrovníka nezletilé pozůstalé městský soud uvedl, že náklady právního zastoupení se řídí vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb, (dále jen „advokátní tarif“), ve znění aktuálním k datu provedení jednotlivých úkonů právní pomoci. Dle názoru městského soudu se na odměnu za úkony právní pomoci provedené stěžovatelem v období od právní moci jeho ustanovení (18. 9. 2020) do dne 31. 12. 2021 vztahovalo ustanovení § 12a advokátního tarifu, podle něhož činí sazba mimosmluvní odměny za jeden úkon právní služby nejvýše 5 000 Kč. Toto ustanovení bylo sice s účinností od 1. 1. 2022 zrušeno, avšak dle přechodného ustanovení zrušujícího předpisu se § 12a použije na úkony právní služby poskytnuté do 31. 12. 2021.

9. Městský soud přezkoumal stěžovatelem předložené úkony právní služby a vyčíslil celkovou odměnu stěžovatele částkou 44 891 Kč. Dle městského soudu značná výše hodnoty dědického podílu nezletilé pozůstalé, vyčíslená ve stovkách milionů Kč, neznamenala v pozůstalostním řízení mimořádnou náročnost úkonů prováděných stěžovatelem, a to ani

skutkově, ani právně. Úkony provedené právní pomoci byly svou povahou víceméně jednoduchými úkony, které bylo přiměřené odměnit ve výši limitované ustanovením § 12a advokátního tarifu, na rozdíl od přiznání odměny v řádu staniců Kč, která se městskému soudu jeví jako velmi neobvyklá. Závěrem městský soud uvedl, že se cítí být vázán přechodným ustanovením vyhlášky, kterou bylo ustanovení § 12a advokátního tarifu zrušeno, a proto je přesvědčen, že se svým rozhodnutím nepřičítá judikatuře Ústavního soudu.

10. Usnesení městského soudu napadl stěžovatel ústavní stížností, v níž se domáhá jeho zrušení pro rozpor s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Argumentace stěžovatele a vyjádření dalších účastníků řízení

11. Stěžovatel namítá, že městský soud porušil jeho právo na spravedlivý proces v důsledku svévolné interpretace a aplikace § 12a advokátního tarifu, neboť napadeným rozhodnutím změnil výši odměny přiznané stěžovateli z částky 1 981 610,95 Kč na částku 44 891 Kč, aniž by stěžovatele předtím vyzval k vyjádření a aniž by své rozhodnutí náležitě odůvodnil.

12. Dle stěžovatele je výčet řízení uvedených v ustanovení § 12a advokátního tarifu výčtem taxativním a měl by být - jako výjimka z pravidla - vykládán restriktivně. Řízení podle zákona o zvláštních řízeních soudních (dále jen „z. ř. s.“), které bylo ve věci vedeno, stejně jako například řízení dle soudního řádu správního, není v § 12a advokátního tarifu uvedeno, a proto § 12a při stanovení odměny advokáta jmenovaného opatrovníkem v dědickém řízení podle z. ř. s. aplikovat nelze.

13. Stěžovatel dále vytýká městskému soudu, že napadené rozhodnutí nesplňuje požadavek na náležité odůvodnění soudního rozhodnutí. Odvolatel rozporoval pouze počet úkonů právní služby, ale nepožadoval snížení odměny z jiného důvodu. Pokud městský soud usoudil, že je spravedlivé snížit odměnu stěžovatele, měl zohlednit specifika posuzovaného případu a svůj postup náležitě odůvodnit. Stěžovatel byl připraven přijmout nižší odměnu ve výši 1 455 254,90 Kč navrženou odvolatelem, avšak odměnu přiznanou městským soudem ve výši 44 891 Kč považuje za extrémně nespravedlivou a nedostatečně odůvodněnou. Závěrem stěžovatel poukazuje na judikaturu Ústavního soudu, z níž vyplývá, že předpokladem aplikace § 12a advokátního tarifu v případech, kdy je přípustná (což dle stěžovatele posuzovaný případ není), je náležité zvážení okolností konkrétní věci a pečlivé odůvodnění.

14. Podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu byla ústavní stížnost zaslána k vyjádření Městskému soudu v Praze jako účastníkovi řízení a Obvodnímu soudu pro Prahu 6 jako vedlejšímu účastníkovi řízení. Další účastníky prvoinstančního řízení o pozůstalosti Ústavní soud k vyjádření nevyzval, neboť ústavní stížností napadené usnesení vydané v odvolacím řízení se nijak nedotýká jejich práv a povinností.

15. Městský soud v Praze ve svém vyjádření ze dne 1. 8. 2023 uvedl, že považoval za dostatečné, že odvolání obvodního soudu bylo stěžovateli v souladu s § 210 o. s. ř. ve spojení s § 1 odst. 3 a 4 z. ř. s. doručeno, tudíž se s jeho obsahem měl příležitost včas seznámit a podle svého uvážení se k němu vyjádřit, ačkoli nebyl výslovně k vyjádření vyzván. Za důležitou považuje městský soud okolnost, že stěžovatel je kvalifikovaným advokátem. Co se týče odlišného právního názoru zaujatého v odvolacím řízení, městský soud uvedl, že šlo o řízení, pro něž není zapotřebí nařizovat před odvolacím soudem jednání [srov. § 214 odst. 2 písm. c) o. s. ř.]. Jelikož odvolací soud rozhodoval neveřejně, účastníci se logicky dozvěděli o odlišném právním posouzení nároku opatrovníka na odměnu až poté, co jim bylo rozhodnutí odvolacího soudu doručeno. Městský soud má za to, že jeho rozhodnutí nemohlo být pro stěžovatele výjimečně překvapivé, neboť o existenci odlišného právního názoru na výši jeho odměny jako opatrovníka byl stěžovatel informován v okamžiku doručení odvolání obvodního soudu.

16. Ústavní soud nezasílal vyjádření městského soudu stěžovateli k replice, neboť by to bylo s ohledem na jeho obsah neúčelné. Obvodní soud pro Prahu 6 se ve stanovené lhůtě k ústavní stížnosti nevyjádřil.

III. Hodnocení Ústavního soudu

17. Ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který jakožto advokát nemusí být právně zastoupen a který vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*). Stížnost je tedy přípustná a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný.

18. Po posouzení napadeného rozhodnutí a vyžádaného soudního spisového materiálu Ústavní soud shledal, že ústavní stížnost je důvodná. Při zkoumání důvodnosti ústavní stížnosti se přitom Ústavní soud nezabýval správností meritorního rozhodnutí ve věci, ale zaměřil se toliko na splnění procesních předpokladů řádného procesu a jejich dopad na ústavní konformitu napadeného rozhodnutí městského soudu.

19. Listina základních práv a svobod garantuje v čl. 38 odst. 2 každému právo, aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům. Základním cílem práva být slyšen je dát účastníkovi řízení možnost aktivně se účastnit řízení, ve kterém je rozhodováno o jeho právech, a to zejména respektováním jeho práva vyjádřit se k věci a navrhopvat důkazy na podporu svých tvrzení. Současně v sobě právo být slyšen zahrnuje povinnost rozhodujícího soudu odpovídajícím způsobem na přednesenou argumentaci reagovat, nebo dokonce účastníka o možnosti uplatnění některých procesních práv poučit. Právo vyjádřit se ke všem prováděným důkazům zaručené v čl. 38 odst. 2 Listiny nepředstavuje jen právo zaujmout stanovisko k provedeným důkazům, ale jeho obsahem je bezpochyby i možnost reagovat na všechny skutečnosti, tvrzení a úvahy, které jsou v řízení předneseny, a zajistit tak účastníkům možnost ovlivnit úvahy a závěry soudu při rozhodování o věci. Vykonávání tohoto práva předpokládá, že účastníci znají jak předmět řízení, tak možnost (či vícero možností) jeho hmotněprávního posouzení, aby mohli předkládat argumentaci a aby rozhodnutí soudu ve věci nebylo rozhodnutím překvapivým. Právo vyjádřit se ke skutkovým a právním otázkám významným pro rozhodnutí ve věci je přitom součástí práva na soudní ochranu zaručeného v čl. 36 odst. 1 Listiny [srov. nález sp. zn. III. ÚS 2748/18 ze dne 25. 2. 2020 (N 34/98 SbNU 363), bod 18; rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz/>].

20. Princip předvídatelnosti soudního rozhodnutí, resp. zákaz vydání překvapivého rozhodnutí, představuje jednu ze zásad práva na soudní ochranu (srov. nález sp. zn. II. ÚS 3257/21 ze dne 13. 6. 2022, bod 18). Podle judikatury Ústavního soudu se o překvapivé rozhodnutí jedná mimo jiné tehdy, pokud účastníci řízení nedostanou příležitost vyjádřit se k odlišnému hodnocení důkazů (nález sp. zn. III. ÚS 1980/13 ze dne 9. 1. 2014, body 14–15) nebo k odlišnému právnímu hodnocení (nález sp. zn. I. ÚS 777/07 ze dne 31. 7. 2008, bod 15). Zákaz překvapivých rozhodnutí však přitom neznamená, že by účastníci řízení měli vždy znát závěry soudu ještě předtím, než soud vynese rozhodnutí; znamená však, že účastníci řízení musí mít možnost účinně argumentovat ve vztahu ke všem otázkám, na jejichž řešení bude rozhodnutí soudu spočívat (nález sp. zn. II. ÚS 2804/10 ze dne 21. 4. 2011; nález sp. zn. I. ÚS 451/11 ze dne 11. 1. 2012, bod 15; či nález sp. zn. I. ÚS 2315/15 ze dne 12. 4. 2016, bod 42). Účastníkům řízení má být zřejmé, které otázky jsou pro řešení věci relevantní, ať jde o otázky skutkové, či právní. Je proto nezbytné, aby soud účastníky řízení poučil, že hodlá vycházet z jiné právní úpravy, jiného právního posouzení či jiných skutkových zjištění, než mohou účastníci řízení předvídat vzhledem k dosavadnímu průběhu řízení (nález sp. zn. I. ÚS 615/17 ze dne 10. 8. 2017 či nález sp. zn. IV. ÚS 233/17 ze dne 27. 2. 2018).

21. Ze soudního spisu vyplývá, že městský soud v odvolacím řízení podle výše uvedených zásad nepostupoval.

22. Obvodní soud, jednající pověřenou soudní komisařkou - notářkou, přiznal stěžovateli odměnu opatrovníka ve výši 1 981 610,95 Kč. Tentýž obvodní soud, jednající za stát, do jehož majetkové sféry toto rozhodnutí dopadá, následně v odvolání požadoval, aby byla odměna stěžovatele snížena na částku 1 455 254,90 Kč. Městský soud však na situaci aplikoval odlišnou právní úpravu a vyčíslil odměnu stěžovatele na částku 44 891 Kč, tedy na 2,27 % původně přiznané částky, aniž by účastníky řízení seznámil se svým odlišným právním názorem a poskytl jim prostor pro vyjádření. Ze soudního spisu plyne, že stěžovateli bylo odvolání obvodního soudu zasláno na vědomí, takže ačkoli ho městský soud explicitně nevyzval k vyjádření k odvolání, měl stěžovatel možnost tak učinit. To však nic nemění na tom, že městský soud účastníkům řízení před vydáním rozhodnutí nekomunikoval informaci, že dospěl k jinému právnímu názoru, než jaký byl zastáván v předchozím řízení či předestřen v odvolání.

23. Pro stěžovatele bylo přitom v odvolacím řízení velmi podstatné, zda má brojit proti argumentům uvedeným v odvolání, tedy prokazovat účelnost a uznatelnost jednotlivých vyčíslených úkonů v pozůstalostním řízení (což se rozhodl nedělat, neboť byl připraven přijmout nižší odměnu navrhovanou v odvolání), nebo zda má městskému soudu nabídnout právní argumentaci k možnosti či nemožnosti použít na projednávanou situaci § 12a advokátního tarifu. Otázka krácení odměny podle § 12a advokátního tarifu totiž nevyvstala ani v předchozím řízení, ani v podaném odvolání, a stěžovatel tak nemohl vědět, že tato otázka může být v odvolacím řízení relevantní a že může vést k výsledku pro něj mnohem nepříznivějšímu.

24. Povinnost odvolacího soudu informovat účastníky řízení o možnosti odlišného právního hodnocení je ještě naléhavější v situaci, pokud se v důsledku nového právního hodnocení odvolacího soudu změní právní postavení účastníka řízení tak významně jako v případě stěžovatele, jemuž byla napadeným rozhodnutím snížena odměna za právní zastoupení o téměř 98 %. Rovněž je tato povinnost soudu o to více žádoucí v procesní situaci, v níž po přijetí rozhodnutí odvolacího soudu již stěžovatel nemá další procesní nástroj, kterým by mohl své argumenty uplatnit. Dovolání proti rozhodnutí v části týkající se výroku o nákladech řízení totiž ze zákona není přípustné, jak plyne z § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř. ve spojení s § 1 odst. 3 a § 30 z. ř. s. Vzhledem k tomu, že v odvolacím řízení nebylo nařízeno jednání a že kromě podaného odvolání a jeho preposlání stěžovateli neproběhla v odvolacím řízení žádná další komunikace mezi městským soudem a účastníky řízení, nemohl stěžovatel žádným způsobem dovést, jaký právní názor městský soud zastává.

25. Postupem městského soudu tak byla stěžovateli odňata možnost vyjádřit se k odlišnému právnímu závěru, konkrétně k možnosti či nemožnosti aplikace § 12a advokátního tarifu na projednávanou situaci. Stěžovatel tak nedostal možnost případně přesvědčit odvolací soud o svém právním názoru. Tím bylo porušeno právo stěžovatele vyjádřit se k prováděným důkazům zaručené v čl. 38 odst. 2 Listiny, jakož i jeho právo na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny (srov. též nálezný sp. zn. III. ÚS 2748/18 ze dne 25. 2. 2020).

IV. Závěr

26. Ze všech výše uvedených důvodů Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a rozhodl, že napadeným rozhodnutím městského soudu byla porušena základní práva stěžovatele garantovaná v čl. 38 odst. 2 a v čl. 36 odst. 1 Listiny. V návaznosti na to podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadené rozhodnutí městského soudu zrušil.

27. V novém řízení bude městský soud opět rozhodovat o výši odměny stěžovatele a bude mít příležitost napravit procesní pochybení, která založila protiústavnost napadeného rozhodnutí. Ústavně souladný postup městského soudu v odvolacím řízení vyžaduje, aby soud v souladu s výše uvedenými požadavky vytvořil procesní prostor pro účastníky řízení k vyjádření jejich právního názoru na interpretaci a aplikaci předmětných ustanovení advokátního tarifu, včetně právní otázky možnosti či nemožnosti aplikace § 12a advokátního tarifu na zvláštní řízení soudní, která v tomto ustanovení nejsou – na rozdíl od jiných typů řízení – výslovně uvedena.

28. Ústavní soud v tomto kontextu zdůrazňuje, že nastavení výše odměn za právní zastoupení je primárně úkolem normotvůrce, který svou představu o vhodné úpravě jejich výpočtu vtělil do textu advokátního tarifu. Není přitom úkolem Ústavního soudu, aby normotvůrcem přijaté řešení bez dalšího hodnotil. Ústavní soud se přesto ve své judikatuře již mnohokrát vyjádřil k analogické aplikaci § 12a advokátního tarifu na situace, které v tomto ustanovení nejsou výslovně předvídané. Za určitých podmínek je možný i takový výklad advokátního tarifu, podle něž lze ustanovení § 12a aplikovat i na jiné situace (srov. např. nálezy sp. zn. III. ÚS 1033/21 ze dne 16. 11. 2021; sp. zn. III. ÚS 1137/19 ze dne 2. 5. 2019; sp. zn. III. ÚS 1404/18 ze dne 2. 4. 2019; či sp. zn. IV. ÚS 3103/17 ze dne 29. 5. 2018). Analogická aplikace ustanovení § 12a advokátního tarifu je však možná pouze při náležitém a pečlivém odůvodnění takového postupu. Podmínkou korigování (snižování) přiznané odměny za právní zastoupení v rozporu s původním úmyslem normotvůrce totiž zůstává důkladné vysvětlení, proč by v dané konkrétní situaci byly náklady na právní zastoupení plynoucí z advokátního tarifu nepřiměřeně vysoké (srov. přiměřeně nálezy sp. zn. III. ÚS 1033/21 ze dne 16. 11. 2021, bod 22 a judikaturu tam citovanou).

29. Ústavní soud rozhodl o ústavní stížnosti mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků, neboť dospěl k závěru, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu). Úkolem městského soudu nyní bude ve věci znovu rozhodnout, přičemž bude vázán výše vysloveným právním názorem Ústavního soudu.

Č. 136**Odůvodnění rozhodnutí o nepoložení předběžné otázky Soudnímu dvoru
Evropské unie
(sp. zn. I. ÚS 1675/23 ze dne 19. září 2023)**

Pokud stěžovatelka sama bezúspěšně navrhla soudu poslední instance položení (i znění) předběžné otázky, soud by mohl její ústavně zaručená práva porušit dvěma způsoby. Zprvém, soud by porušil stěžovatelčino právo na spravedlivý proces garantované v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod tím, že by se s jejím návrhem na položení předběžné otázky nevypořádal vůbec. Zadruhé, porušením stěžovatelčiných práv by také bylo, pokud by se soud poslední instance s jejím návrhem sice vypořádal, avšak jeho odůvodnění by bylo neudržitelné či svévolné. Postupem vrchního soudu nedošlo k porušení procesních práv stěžovatelky, neboť vrchní soud jakožto soud poslední instance se jednak se stěžovatelčíným návrhem na položení předběžné otázky vypořádal, a nadto svůj výklad unijního práva odůvodnil způsobem, který nelze považovat za neudržitelný či svévolný.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu Pavla Šámala a soudců Jaromíra Jirsy a Jana Wintra (soudce zpravodaj) o ústavní stížnosti obchodní společnosti X., se sídlem Biskupský dvůr 2095/8, Praha 1 – Nové Město, zastoupené prof. JUDr. Tomášem Gřivnou, Ph.D., advokátem, se sídlem Revoluční 1044/23, Praha 1 – Staré Město, proti usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 14 To 35/2023 ze dne 6. 4. 2023, za účasti Vrchního soudu v Praze jako účastníka řízení, takto:

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění**I. Vymezení věci**

1. Ústavní stížností se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví citovaného rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, neboť má za to, že jí bylo porušeno její ústavně zaručené právo na soudní ochranu garantované v čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), právo na zákonného soudce dle čl. 38 Listiny, právo na spravedlivý proces dle čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), jakož i vlastnické právo dle čl. 11 Listiny ve spojení s čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě.

II. Skutkové okolnosti a rekapitulace procesního vývoje

2. Stěžovatelka je českou obchodní společností. Jejím jediným jednatelem a společníkem je belgický občan, proti němuž je v České republice vedeno trestní řízení

v součinnosti s Úřadem evropského veřejného žalobce, neboť je podezřelý ze spáchání rozsáhlé přeshraniční daňové trestné činnosti.

3. Stěžovatelce byly zajištěny nemovitosti usnesením Policie České republiky, Národní centrály proti organizovanému zločinu SKPV, Odboru daní, 3. oddělení (dále jen „policejní orgán“) ze dne 20. 2. 2023. Policejní orgán majetek zajistil na základě vyžádání španělského evropského pověřeného žalobce prostřednictvím české evropské pověřené žalobkyně dle čl. 30 odst. 1 písm. d) Nařízení Rady (EU) 2017/1939 ze dne 12. 10. 2017, kterým se provádí posílená spolupráce za účelem zřízení Úřadu evropského veřejného žalobce (dále jen „nařízení EPPO“), přičemž zajištění provedl jako zajištění náhradní hodnoty podle ustanovení § 79g ve spojení s § 79a zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „trestní řád“).

4. Proti usnesení policejního orgánu podala stěžovatelka k Vrchnímu soudu v Praze stížnost, v níž namítala, že policejní orgán zajistil náhradní hodnotu v rozporu s čl. 30 nařízení EPPO. Dle stěžovatelky obsahuje nařízení EPPO taxativní výčet vyšetřovacích úkonů a jiných opatření, které může policejní orgán učinit. Evropský pověřený žalobce má dle čl. 30 odst. 1 písm. d) nařízení EPPO pravomoc nařídit nebo vyžádat zajištění nástrojů trestné činnosti a výnosů z ní, nikoli však zajištění náhradní hodnoty ve smyslu § 79g trestního řádu. Náhradní hodnota je dle stěžovatelky zcela samostatný institut a zajištění náhradní hodnoty nelze subsumovat pod instituty podle čl. 30 odst. 1 písm. d) nařízení EPPO. Z tohoto důvodu stěžovatelka namítá, že policejní orgán vůbec nedisponoval zákonným oprávněním, aby náhradní hodnotu zajistil. Pokud měl vrchní soud o výkladu čl. 30 nařízení EPPO pochybnosti, stěžovatelka navrhla, aby přerušil řízení a položil Soudnímu dvoru předběžné otázky, jež ve stížnosti sama formulovala.

5. Vrchní soud stížnost stěžovatelky napadeným usnesením zamítl. Uvedl, že v postupu policejního orgánu nezjistil žádné procesní vady, které by mohly mít vliv na správnost rozhodnutí. Dle vrchního soudu musí být při výkladu a aplikaci zohledněn celý obsah nařízení, a proto nelze čl. 30 odst. 1 písm. d) nařízení EPPO vykládat restriktivně tak, že evropský pověřený žalobce má méně práv a možností, než vnitrostátní žalobce v podobném řízení. S odkazem na preambuli nařízení vrchní soud uvedl, že členský stát by měl udělit evropským pověřeným žalobcům přinejmenším stejné pravomoci jako vnitrostátním žalobcům (bod 33 preambule) a že kromě minimálního souboru vyšetřovacích úkonů uvedených v nařízení by evropští pověřený žalobci měli mít právo požadovat nebo nařizovat jakékoli úkony, jež jsou v podobných vnitrostátních případech dostupné pro vnitrostátní žalobce (bod 71 preambule). Vrchní soud považoval za zřejmé, že čl. 30 nařízení EPPO nepředstavuje taxativní výčet pravomocí evropských pověřených žalobců, nýbrž minimální rozsah pravomocí, které jim bezpodmínečně musí být svěřeny. Ve vztahu k návrhu stěžovatelky na položení předběžné otázky Soudnímu dvoru vrchní soud uzavřel, že o výkladu relevantních ustanovení unijního práva nemá pochybnosti, a proto „nespatřuje důvod k přerušení řízení a předložení předběžných otázek Soudnímu dvoru Evropské unie, ani ve znění navrhovaném stěžovatelkou, ani ve znění jiném“.

III. Argumentace stěžovatelky

6. Proti usnesení vrchního soudu podává stěžovatelka ústavní stížnost, v níž namítá porušení svého práva na soudní ochranu garantovaného v čl. 36 Listiny základních práv a svobod, práva na zákonného soudce dle čl. 38 Listiny, práva na spravedlivý proces dle čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a vlastnického práva dle čl. 11 Listiny ve spojení s čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě. Porušení těchto práv stěžovatelka shledává v nesplnění povinnosti vrchního soudu přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru předběžnou otázku na výklad relevantního ustanovení unijního práva. Stěžovatelka argumentuje především rozsudkem Soudního dvora ze dne 6. 10. 1982 ve věci 283/81 CILFIT

(ECLI:EU:C:1982:335), který stanoví tři výjimky z povinnosti soudů poslední instance pokládat předběžné otázky. Dle stěžovatelky nebyla jí navržena předběžná otázka v řízení před vrchním soudem ani nerelevantní (první výjimka), ani vyřešená existující judikaturou (druhá výjimka), ani zcela jasná (třetí výjimka), a proto měl vrchní soud povinnost předběžnou otázku položit. Tím, že se na Soudní dvůr neobrátil, podle stěžovatelky pochybil, neboť nedůvodné nepoložení předběžné otázky samo o sobě představuje porušení základních práv.

7. Podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslal soudce zpravodaj ústavní stížnost k vyjádření vrchnímu soudu, ten se však ve stanovené lhůtě ke stížnosti nevyjádřil.

IV. Posouzení Ústavním soudem

8. Ústavní soud nejprve posoudil splnění podmínek řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána ve lhůtě osobou oprávněnou k jejímu podání a řádně zastoupenou, k jejímu projednání je Ústavní soud příslušný a návrh je přípustný. Následně Ústavní soud posoudil obsah ústavní stížnosti i napadeného rozhodnutí a dospěl k závěru, že ústavní stížnost není důvodná.

A) Ústavnost dočasných majetkových zajišťovacích institutů

9. Ústavní soud v prvé řadě konstatuje, že jeho úkol spočívá v ochraně ústavnosti (čl. 83 Ústavy). Do pravomoci ostatních soudů či jiných orgánů veřejné moci je oprávněn zasáhnout pouze tehdy, byla-li jejich rozhodnutí porušena ústavně zaručená práva. Ústavní soud ve své obsáhlé judikatuře zdůrazňuje princip sebeomezení a minimalizace zásahů. To se týká i rozhodování o dočasném zajištění nástrojů trestné činnosti, výnosů z trestné činnosti či náhradní hodnoty podle ustanovení § 79a a násl. trestního řádu. Ústavní soud při rozhodování o ústavních stížnostech směřujících proti takovým rozhodnutím vždy zachovával maximální zdrženlivost (viz např. usnesení sp. zn. II. ÚS 267/03, I. ÚS 331/04, I. ÚS 155/06, I. ÚS 105/07, II. ÚS 2475/08, IV. ÚS 1935/09, IV. ÚS 1054/12, II. ÚS 2531/22, IV. ÚS 258/22, I. ÚS 797/23 a další).

10. Majetkové zajišťovací instituty upravené v ustanovení § 79a a násl. trestního řádu představují významný nástroj napomáhající objasňování, potrestání a eliminaci následků závažné, zejména hospodářské kriminality. Ústavní soud je obecně považuje za opatření zasahující do základního práva na pokojné užívání majetku, na něž se vztahuje ochrana čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, jakož i čl. 11 Listiny [srov. především nálezy sp. zn. III. ÚS 3647/14 ze dne 13. 8. 2015 (N 147/78 SbNU 275) či nálezy sp. zn. I. ÚS 1181/21 ze dne 30. 8. 2021]. Zároveň však ve své judikatuře připomíná, že jde o prostředek pouze dočasný, svou povahou zatímní a zajišťovací, nepředstavující konečné rozhodnutí ve věci. Nelze tudíž mluvit o „zbavení majetku“, nýbrž pouze o „úpravě užívání majetku“ podle čl. 1 Protokolu [srov. nálezy sp. zn. I. ÚS 2485/13 ze dne 2. 12. 2013 (N 206/71 SbNU 429) či nálezy sp. zn. III. ÚS 24/17 ze dne 14. 11. 2017 (N 210/87 SbNU 429)]. Při posouzení ústavnosti dočasných majetkových zajišťovacích institutů přitom Ústavní soud vychází ze smyslu a účelu těchto opatření, jímž je náležité zjištění trestných činů a spravedlivé potrestání pachatelů, jakož i snaha v co nejvyšší možné míře eliminovat škodu způsobenou případnou trestnou činností [srov. např. nálezy sp. zn. I. ÚS 2485/13 ze dne 2. 12. 2013 (N 206/71 SbNU 42)].

11. Policejní orgán zajistil nemovitosti stěžovatelky postupem podle § 79g odst. 1 ve spojení s § 79a odst. 1 trestního řádu jako náhradní hodnotu, neboť dle jeho dosavadních zjištění se stěžovatelka mohla podílet na legalizaci majetku pocházejícího z trestné činnosti svého jediného jednatele, který je podezřelý ze spáchání rozsáhlé přeshraniční daňové trestné činnosti. Jak uvedl policejní orgán v odůvodnění zajišťovacího usnesení, mezi účty podezřelého a jím ovládaných obchodních společností docházelo k transakcím, které se jeví jako podezřelé ve smyslu AML pravidel. Podezřelý minimálně zčásti převáděl vysoké

finanční obnosy přes soukromé a firemní bankovní účty, a proto existuje podezření, že se výnosy z trestné činnosti mohly alespoň částečně dostat do vlastnictví či dispozice stěžovatelky a že se stěžovatelka mohla nákupem předmětných nemovitostí podílet na legalizaci majetku pocházejícího z trestné činnosti.

12. Požadavky, jež jsou na rozhodnutí o zajištění majetku (§ 79a a násl. trestního řádu) z pohledu ústavního rámce kladeny, Ústavní soud zformuloval do následujících tří tezí: rozhodnutí musí mít zákonný podklad (čl. 2 odst. 2 Listiny), musí být vydáno příslušným orgánem (čl. 2 odst. 2 a čl. 38 odst. 1 Listiny) a nemůže být projevem svévole (čl. 1 odst. 1 Ústavy a čl. 2 odst. 2 a 3 Listiny).

13. Splnění druhé a třetí podmínky nebylo v dané věci stěžovatelkou zpochybněno, Ústavní soud proto pouze ve stručnosti konstatuje, že rozhodnutí o zajištění majetku stěžovatelky bylo vydáno příslušným policejním orgánem a nevykazuje žádné znaky svévole. Co se týče první podmínky, tedy zákonného podkladu pro zajištění majetku, Ústavní soud zde považuje za důležité uvést, že stěžovatelka v ústavní stížnosti nijak nezpochybňuje možnost použití ustanovení § 79a trestního řádu na projednávanou situaci; za protiústavní však považuje použití ustanovení § 79g trestního řádu. Dle stěžovatelky totiž čl. 30 nařízení EPPO umožňuje zajištění výnosů z trestné činnosti, nikoliv však zajištění náhradní hodnoty. Pro provedení postupu dle ustanovení § 79g trestního řádu při přeshraniční spolupráci pak dle stěžovatelky chybí jakékoliv zmocnění dle českého či unijního práva.

14. Tato námitka stěžovatelky však nemá oporu v textu a systematicke nařízení EPPO. Ustanovení čl. 30 odst. 1 písm. d) sice skutečně umožňuje „zajistit nástroje trestné činnosti a výnosy z ní“, což na vnitrostátní úrovni odpovídá ustanovení § 79a trestního řádu, avšak čl. 30 odst. 4 dále stanoví, že evropští pověřeni žalobci „mají pravomoc vyžádat si nebo nařídit ve svých členských státech vedle úkonů uvedených v odstavci 1 jakákoli další opatření, která jsou podle vnitrostátního práva v podobných případech státním zástupcům dostupná“. Pokud tedy stěžovatelka namítá, že zajištění náhradní hodnoty je zcela samostatným institutem odlišným od zajištění výnosů z trestné činnosti, pak Ústavní soud samostatnost tohoto institutu nijak nezpochybňuje, pouze odkazuje na citované ustanovení čl. 30 odst. 4 nařízení EPPO, které vyžádání či nařízení dalších opatření výslovně umožňuje. Tvrzení stěžovatelky, že seznam opatření v čl. 30 odst. 1 nařízení EPPO „je nutné považovat za taxativní,“ je proto v rozporu se samotným textem tohoto nařízení. Použití institutu zajištění náhradní hodnoty podle § 79g trestního řádu je totiž příkladem dalšího opatření předvídaného ustanovením čl. 30 odst. 4 nařízení EPPO.

15. Ústavní soud dospěl k závěru, že všechny tři podmínky ústavnosti zajištění majetku stěžovatelky byly v tomto případě splněny. Policejní orgán v zajišťovacím usnesení sice stručně, ale řádně odůvodnil svůj postup ve věci, a proto z ústavněprávního hlediska samotnému zajištění není co vytknout. K námitce stěžovatelky, že napadené usnesení ignoruje omezující podmínku dle čl. 30 odst. 1 písm. d) nařízení EPPO, neboť stěžovatelka není osobou podezřelou ani u ní není předpoklad, že by mařila výkon rozhodnutí, Ústavní soud konstatuje, že pro použití majetkového zajišťovacího institutu není rozhodné, zda je trestní řízení vedeno proti osobě, jejíž majetkové hodnoty jsou dotčeny, anebo je z předmětné trestné činnosti podezřelá osoba jiná. Majetkové zajišťovací instituty se totiž ukládají ve vztahu k věci, a není podstatný vztah osoby, které věc nebo majetková hodnota náleží, k trestné činnosti, z níž má jako výnos pocházet (viz usnesení sp. zn. II. ÚS 1829/15 ze dne 21. 7. 2015).

16. V projednávané věci však stěžovatelka nenapadá zajišťovací usnesení policejního orgánu a nenamítá protiústavní zásah do svých ústavně zaručených majetkových práv v důsledku samotného zajištění jejího majetku. Napadá pouze usnesení vrchního soudu, v jehož postupu – konkrétně v nepoložení předběžné otázky Soudnímu dvoru – shledává porušení svých procesních práv, a v důsledku toho rovněž svých majetkových práv. Ústavní

soud se proto ve svém přezkumu zaměřil na postup vrchního soudu ve světle standardů, jež plynou z ustálené judikatury týkající se nepoložení předběžné otázky soudem poslední instance.

B) Ústavnost nepoložení předběžné otázky soudem poslední instance

17. Ústavní soud předně připomíná, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti, zatímco položení předběžné otázky je otázkou unijního práva. Vysoký standard kladený na vnitrostátní soudy poslední instance v ustanovení čl. 267 odst. 3 Smlouvy o fungování Evropské unie (dále jen „SFEU“) není předmětem dohledu ústavních soudů.

18. Na druhou stranu však Ústavní soud opakovaně uvedl, že za určitých okolností může nepoložení předběžné otázky v rozporu s právem Evropské unie zapříčinit i porušení ústavně garantovaných práv na spravedlivý proces (čl. 36 odst. 1 Listiny) či na zákonného soudce (čl. 38 odst. 1 Listiny); nepoložení předběžné otázky může být rovněž porušením čl. 6 Úmluvy, jak ve své judikatuře opakovaně uvedl i Evropský soud pro lidská práva [srov. nálezn. sp. zn. I. ÚS 1434/17 ze dne 11. 6. 2018 (N 108/89 SbNU 593), body 69 a 70 a judikaturu tam citovanou].

19. Předběžná otázka představuje nástroj spolupráce (dialogu) mezi vnitrostátními soudy a Soudním dvorem, který jediný je oprávněn konečně a autoritativně vykládat obsah unijního práva [srov. nálezn. sp. zn. II. ÚS 3432/17 ze dne 11. 9. 2018 (N 153/90 SbNU 483), bod 19 a násl.]. Vnitrostátní soudy se podle čl. 267 odst. 2 SFEU mohou na Soudní dvůr obrátit s otázkou na výklad či platnost ustanovení unijního práva, je-li pro řešení věci relevantní. Vystane-li taková otázka při jednání před vnitrostátním soudem poslední instance, je tento soud podle čl. 267 odst. 3 SFEU povinen obrátit se na Soudní dvůr.

20. V ustálené judikatuře Soudního dvora jsou přitom uvedeny tři výjimky z této povinnosti soudů poslední instance (srov. rozsudek Soudního dvora ze dne 6. 10. 1982 ve věci 283/81 *CILFIT*, srov. též potvrzení této doktríny v rozsudku ze dne 6. 10. 2021 ve věci C-561/19 *Conorzio Italian Management*, body 40–46). Vnitrostátní soudy poslední instance se nemusí obrátit na Soudní dvůr, jestliže: 1. předmětná otázka unijního práva není významná pro řešení daného případu; 2. již existuje ustálená judikatura Soudního dvora k dané otázce (tzv. *acte éclairé*); a 3. výklad a správná aplikace unijního práva jsou natolik zřejmé, že nedávají žádný prostor pro rozumné pochybnosti (tzv. *acte clair*; srov. nálezn. sp. zn. II. ÚS 1854/20 ze dne 18. 10. 2021, bod 55 a judikaturu tam citovanou).

21. V projednávané věci rozhodoval vrchní soud o stížnosti stěžovatelky jako soud, jehož rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky podle vnitrostátního práva, tedy jako soud poslední instance ve smyslu čl. 267 odst. 3 SFEU. Zároveň stěžovatelka soudu položení předběžné otázky navrhovala, dokonce ji ve své stížnosti i sama formulovala. Za této situace měl vrchní soud pouze dvě možnosti: buď předběžnou otázku Soudnímu dvoru položit, nebo v napadeném rozhodnutí pečlivě vysvětlit, která z výše uvedených tří výjimek formulovaných v judikatuře Soudního dvora byla v dané věci naplněna. Z judikatury Ústavního soudu i Evropského soudu pro lidská práva přitom plyne, že rozsah a kvalita odůvodnění nepoložení předběžné otázky mají odrážet relevanci předběžné otázky pro správné rozhodnutí ve věci [srov. nálezn. sp. zn. IV. ÚS 2607/17 ze dne 4. 9. 2018 (N 149/90 SbNU 433) či nálezn. sp. zn. I. ÚS 2839/21 ze dne 22. 11. 2022, body 36 a 37, a tam citovanou judikaturu ESLP].

22. Ústavní soud dále opakovaně judikoval, že za řádné odůvodnění nelze považovat pouhé konstatování soudu poslední instance, že výklad unijního práva považuje za zřejmý; zejména takové konstatování nestačí v situaci, jako tomu je i v nyní projednávané věci, pokud některý z účastníků řízení názoru soudu oponuje [srov. např. nálezn. sp. zn. II. ÚS 1009/08 ze dne 8. 1. 2009 (N 6/52 SbNU 57), bod 22, či nálezn. sp. zn. I. ÚS 865/20 ze dne 24. 11. 2020 (N 217/103 SbNU 234), bod 16]. Zároveň však platí, že pouhé tvrzení účastníka řízení, že vyvstala potřeba položení otázky, samo o sobě nestačí k tomu, aby byla založena povinnost

soudu ve smyslu čl. 267 odst. 3 SFEU, pokud soud současně nedospěje k tomu, že mu povinnost k předložení předběžné otázky skutečně vznikla (srov. nálezy sp. zn. I. ÚS 1434/17, bod 72, či II. ÚS 1854/20, bod 57).

23. Pokud stěžovatelka sama bezúspěšně navrhla soudu poslední instance položení (i znění) předběžné otázky, soud by mohl její ústavně zaručená práva porušit dvěma způsoby.

24. Zaprvé, soud by porušil stěžovatelčino právo na spravedlivý proces garantované v čl. 36 odst. 1 Listiny tím, že by se s jejím návrhem na položení předběžné otázky nevypořádal vůbec. Protiústavnost by v takové situaci založila již sama skutečnost, že se obecný soud nevypořádal s námitkou účastníka řízení, která má současně vztah k projednávané věci (srov. nálezy sp. zn. IV. ÚS 2607/17, body 21 až 25, a tam citovaná judikatura). K tomu však v projednávané věci nedošlo, neboť vrchní soud v závěru napadeného usnesení konstatoval, že „nemá pochybnosti o výkladu relevantních ustanovení vnitrostátního práva ani použitých ustanovení Nařízení a dalších předpisů Unie, proto nespátňuje důvod k přerušení řízení a předložení předběžných otázek Soudnímu dvoru Evropské unie, ani ve znění navrhovaném stěžovatelkou, ani ve znění jiném.“ Ačkoli jde o konstatování značně minimalistické, nelze říct, že by se vrchní soud s návrhem stěžovatelky nevypořádal vůbec.

25. Zadruhé, porušením stěžovatelčiných práv by také bylo, pokud by se soud poslední instance s jejím návrhem sice vypořádal, avšak jeho odůvodnění by bylo neudržitelné či svévolné. Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně odkazoval na pojetí německého Spolkového ústavního soudu, podle něhož lze za svévoli považovat takový postup soudu posledního stupně, jestliže: 1. soud měl sám pochybnosti ohledně správného výkladu unijního práva, ale přesto se na Soudní dvůr neobrátil; 2. soud se úmyslně odchýlil od ustáleného výkladu dané otázky Soudním dvorem, aniž by zahájil řízení o předběžné otázce; nebo 3. v situaci, kdy neexistovala (nebo zatím neexistuje) ustálená judikatura Soudního dvora k dané otázce nebo tato judikatura nepokrývala celou problematiku, soud překročil míru svého uvážení a vyložil unijní právo bez položení předběžné otázky, ačkoli bylo třeba jednoznačně upřednostnit jiný názor na výklad či platnost unijního práva (srov. výše citované nálezy sp. zn. II. ÚS 1009/08, bod 23; I. ÚS 1434/17, bod 73; II. ÚS 3432/17, bod 28; či II. ÚS 1854/20, bod 58).

26. První z uvedených situací v projednávané věci nenastala, neboť vrchní soud ohledně výkladu čl. 30 nařízení EPPO sám pochybnosti neměl, což je zřejmé z odůvodnění napadeného rozhodnutí. Ani druhou z uvedených situací nelze na projednávanou věc vztáhnout, neboť Soudní dvůr se doposud výkladem čl. 30 nařízení EPPO nezabýval, a proto výklad provedený vrchním soudem nemůže představovat úmyslné odchýlení se od ustálené judikatury Soudního dvora. Zbývá tedy posoudit, zda vrchní soud překročil míru svého uvážení a vyložil čl. 30 nařízení EPPO bez položení předběžné otázky, ačkoli bylo třeba jednoznačně upřednostnit jiný výklad tohoto ustanovení.

27. Ústavní soud nepovažuje unijní právo za součást ústavního pořádku a necítí se příslušný k tomu, aby toto právo vykládal [srov. nálezy sp. zn. II. ÚS 1658/11 ze dne 29. 11. 2011 (N 202/63 SbNU 357), bod 17]. Někdy však může být ustanovení unijního práva „tak zřejmé, že neponechává prostor pro žádnou rozumnou pochybnost o způsobu vyřešení položené otázky,“ kterou pak lze označit za *acte clair*, jak uvedl Soudní dvůr ve výše citovaném rozsudku *CILFIT*. Z dalších bodů rozsudku *CILFIT* plyne, že tento závěr musí vnitrostátní soud posuzovat v závislosti na 1. specifických rysech unijního práva a zvláštních metodách jeho výkladu; 2. porovnání různých jazykových verzí unijního práva s přihlédnutím k jeho autonomní terminologii; a 3. výkladu předmětného ustanovení v jeho celkové souvislosti. Uvedené podmínky vymezení *acte clair* považuje velká část doktríny za takřka nespílitelné. Generální advokát Nils Wahl dokonce v jednom ze svých stanovisek uvedl, že pravá situace *acte clair* je asi tak pravděpodobná „jako setkání s jednorožcem“ (srov.

stanovisko generálního advokáta ze dne 13. 5. 2015 ve spojených věcech C-72/14 a C-197/14 *X a van Dijk*, bod 62; srov. též náleznost sp. zn. II. ÚS 3432/17, body 26 a 27).

28. V nyní projednávané věci však výklad použitého ustanovení práva EU skutečně neponechává prostor pro žádnou rozumnou pochybnost. Pokud totiž čl. 30 odst. 4 nařízení EPPO stanoví, že evropští pověřeni žalobci „mají pravomoc vyžádat si nebo nařídít ve svých členských státech vedle úkonů uvedených v odstavci 1 jakákoli další opatření, která jsou podle vnitrostátního práva v podobných případech státním zástupcům dostupná,“ pak nelze výklad provedený vrchním soudem označit za neudržitelný.

29. Neudržitelná je naopak interpretace nabízená stěžovatelkou, podle níž je nutné výčet vyšetřovacích úkonů v čl. 30 odst. 1 nařízení EPPO považovat za taxativní. Stěžovatelka v ústavní stížnosti uvádí, že „pokud by měl být výklad opačný, postačilo by v čl. 30 nařízení explicitně zmínit, že lze požadovat dále jakékoli vyšetřovací úkony dle vnitrostátního práva členského státu.“ Přesně tuto výslovnou zmínku však lze nalézt ve výše citovaném čl. 30 odst. 4 nařízení EPPO, jenž umožňuje nařídít i jakákoli další opatření. Zatímco tedy ustanovení čl. 30 odst. 1 konkrétně zmiňuje možnost zajištění nástrojů trestné činnosti a výnosů z ní, což jsou instituty zakotvené v § 79a trestního řádu, institut zajištění náhradní hodnoty podle § 79g trestního řádu je příkladem dalšího opatření předvídaného v čl. 30 odst. 4 nařízení EPPO. Soudní dvůr navíc svou CILFIT doktrínu upřesnil v pozdější judikatuře, kde uvedl, že pouhá možnost vyložit určité ustanovení unijního práva jiným způsobem, než jak ho vyložil vnitrostátní soud, sama o sobě nedovoluje se domnívat, že o správném výkladu tohoto ustanovení panuje rozumná pochybnost, pokud se takový jiný výklad nejeví dotyčnému vnitrostátnímu soudu jako dostatečně hodnověrný, zejména s ohledem na kontext a účel uvedeného ustanovení (viz výše citovaný rozsudek ve věci *Conorzio Italian Management*, bod 48).

30. Majetkové zajišťovací instituty upravené v § 79a a násl. trestního řádu mají všechny stejný smysl a účel: napomáhat objasňování závažné, zejména hospodářské kriminality prostřednictvím omezení dispozičního práva s majetkovými prostředky tak, aby nemohlo dojít k jejich zneužití a aby v případě odsouzení pachatele mohl být naplněn účel trestního řízení formulovaný v § 1 odst. 1 větě první trestního řádu, tedy aby trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni. V případě majetkové trestné činnosti mohou soudy uložit pachateli mimo jiné trest propadnutí věci či náhradní hodnoty podle ustanovení § 70 až 72 trestního zákoníku a použití majetkových zajišťovacích institutů již v průběhu trestního řízení má napomoc k tomu, aby uložení těchto trestů bylo možné. Bezprostředním účelem trestu propadnutí věci či náhradní hodnoty totiž je odejmout pachateli věc nebo jinou majetkovou hodnotu, která by mohla sloužit k dalšímu páčání trestných činů, ztížit tomuto pachateli podmínky k další trestné činnosti a případně mu i odejmout prospěch ze spáchaného trestného činu [srov. PŮRY, František. § 70 (Propadnutí věci). In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1211, marg. č. 1].

31. V souladu s výše uvedenými požadavky zohlednil Ústavní soud rovněž další jazykové verze nařízení EPPO a došel k závěru, že nic nenasvědčuje tomu, že by se česká verze nařízení od ostatních jazykových verzí jakkoli lišila. I z verze anglické, francouzské, německé, slovenské či polské totiž plyne stejný závěr: že unijní normotvůrce nezamýšlel, aby byl výčet v čl. 30 odst. 1 nařízení EPPO taxativní, neboť v čl. 30 odst. 4 explicitně umožňuje využít i jakákoli další opatření (any other measures; toute autre mesure; andere Maßnahmen; akékoľvek iné opatrenia; wszelkich innych czynności), která jsou podle vnitrostátního práva v podobných případech státním zástupcům dostupná. Od příslovečného setkání s jednorozčecem tak sice Ústavní soud dělí srovnání dalších osmnácti jazykových verzí nařízení EPPO, avšak dle novější judikatury Soudního dvora nemůže být vnitrostátní soud povinen zkoumat každou z jazykových verzí daného ustanovení unijního práva; musí však vzít v úvahu rozdíly mezi

jazykovými zněními, s nimiž je obeznámen (viz výše citovaný rozsudek ve věci *Conorzio Italian Management*, bod 44).

32. Pokud tedy vrchní soud považoval předmětnou otázku výkladu čl. 30 odst. 1 nařízení EPPO za *acte clair*, nelze jeho právní názor považovat za ústavně neakceptovatelné překročení míry jeho uvážení.

33. Ze všech výše uvedených důvodů Ústavní soud uzavírá, že postupem vrchního soudu nedošlo k porušení procesních práv stěžovatelky, neboť vrchní soud jakožto soud poslední instance se jednak se stěžovatelčím návrhem na položení předběžné otázky vypořádal, a nadto svůj výklad unijního práva odůvodnil způsobem, který nelze považovat za neudržitelný či svévolný.

34. Nad rámec všeho výše uvedeného Ústavní soud konstatuje, že se ztotožňuje s tvrzením vrchního soudu, podle něhož musí být při výkladu a aplikaci předmětného ustanovení zohledněn celý obsah nařízení EPPO. Ve vztahu ke kvalitě odůvodnění napadeného usnesení však Ústavní soud shledává, že by bylo vhodnější, pokud by vrchní soud opíral svou argumentaci o ustanovení nařízení EPPO, spíše než o jeho preambuli. Z judikatury Soudního dvora plyne, že preambule nemá právní závaznost a nelze ji použít jako základ pro derogaci právních aktů (srov. rozsudek Soudního dvora ze dne 19. 11. 1998 ve věci C-162/97 *Nilsson*, bod 54, citovaný i stěžovatelkou), ani nemůže být uplatňována jako důvod pro odchýlení se od vlastních ustanovení dotčeného aktu ani pro výklad těchto ustanovení ve smyslu zjevně odporujícím jejich znění (srov. rozsudek Soudního dvora ze dne 24. 11. 2005 ve věci C-136/04 *Deutsches Milch-Kontor*, bod 32). Z toho sice nelze dovodit, že by byl obsah preambule zcela irelevantní; pokud je ale relevantní právní norma obsažena přímo v čl. 30 odst. 4 nařízení EPPO, není dán důvod pro hledání stejného pravidla v bodech 33 a 71 jeho preambule. Tento postup vrchního soudu však sám o sobě nemůže založit protiústavnost napadeného rozhodnutí.

35. Ústavní soud na základě výše uvedených důvodů po projednání věci mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků ústavní stížnost podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítl.

Č. 137**Odměna obhájce nesprávně ustanoveného odsouzenému obecným soudem
k podání ústavní stížnosti
(sp. zn. I. ÚS 1706/23 ze dne 19. září 2023)**

Obecné soudy nemají pravomoc podle § 33 odst. 2 trestního řádu rozhodnout, že odsouzený má nárok na bezplatnou obhajobu a v návaznosti na to ustanovit obhájce ex offo odsouzenému k podání ústavní stížnosti, neboť řízení před Ústavním soudem není pokračováním trestního řízení a stěžovatel v něm nemá postavení obviněného, resp. odsouzeného. Ustanovil-li přesto nalézací soud, i když k tomu neměl pravomoc, odsouzenému obhájce za účelem podání ústavní stížnosti, v zásadě nemá ustanovený obhájce jinou možnost, než ustanovení přijmout, protože obhájce ex offo je v pozici určené soudem a má jen velmi omezené možnosti tuto práci odmítnout; trestní řád již vůbec nepočítá s možností, že by obhájce mohl ustanovení odmítnout z důvodu nesprávného postupu soudu. Přitom obhájce je v závislém postavení nejen na soudu, který ho ustanoví, ale i na klientovi, jehož instrukcemi se při poskytování právních služeb v mezích zákona musí řídit. Poskytl-li takto ustanovený obhájce prokazatelně odsouzenému potřebnou právní pomoc za účelem podání ústavní stížnosti, náleží mu přiznání odměny a náhrady hotových výdajů podle advokátního tarifu, resp. nemůže mu být odepřena odměna za vykonanou práci. Stát uhrazením odměny a náhrady hotových výdajů obhájce umožňuje odsouzenému realizovat jeho ústavně zaručené právo na právní pomoc. Nepřizná-li v takovém případě obecný soud ustanovenému obhájci odměnu a náhradu hotových výdajů s odůvodněním, že rozhodnutí o bezplatné obhajobě a opatření o ustanovení obhájce byla vydána nedůvodně, resp. byla nadbytečná, poruší tím ústavně zaručená základní práva obhájce na spravedlivou odměnu za práci podle čl. 28 Listiny základních práv a svobod a na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Pavla Šámala (soudce zpravodaj) a soudců Jaromíra Jirsy a Jana Wintra o ústavní stížnosti stěžovatele Mgr. Jiřího Hermana, advokáta, sídlem Hroznová 62/7, České Budějovice, proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 13. března 2023 č. j. 44 To 74/2023-133, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení a Městského státního zastupitelství v Praze jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 13. března 2023 č. j. 44 To 74/2023-133 byla porušena ústavně zaručená základní práva stěžovatele na spravedlivou odměnu za práci podle čl. 28 Listiny základních práv a svobod a na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 13. března 2023 č. j. 44 To 74/2023-133 se zrušuje

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví označeného rozhodnutí s tvrzením, že jím došlo k porušení jeho ústavně zaručených základních práv a svobod zakotvených v čl. 28 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Z ústavní stížnosti a předložených podkladů se podává, že stěžovatel byl opatřením Obvodního soudu pro Prahu 4 (dále jen „obvodní soud“) ze dne 18. 6. 2020 sp. zn. 0 Nt 7123/2019 ustanoven obhájcem dnes již odsouzeného M. Z. (dále jen „odsouzený“) za účelem podání ústavní stížnosti ve věci přerušení výkonu trestu odnětí svobody odsouzeného.

3. Usnesením obvodního soudu ze dne 8. 2. 2023 sp. zn. 0 Nt 7123/2019 byla podle § 151 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, stěžovateli za danou obhajobu odsouzeného přiznána odměna a náhrada hotových výdajů v celkové částce 16 680 Kč.

4. K stížnosti příslušného státního zástupce Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) napadeným usnesením usnesení obvodního soudu podle § 149 odst. 1 trestního řádu zrušil. Po přezkoumání věci přisvědčil státnímu zástupci v tom, že v řízení o ústavní stížnosti nelze rozhodovat o bezplatné obhajobě a náhradě nákladů řízení, resp. o určení „obhaječného“ obhájci podle trestního řádu, neboť řízení před Ústavním soudem není pokračováním trestního řízení a stěžovatel v něm nemá postavení obviněného. Zdůraznil, že podle § 83 zákona o Ústavním soudu je zajištěno právo na bezplatnou právní pomoc v řízení před Ústavním soudem osobám nemajetným, přičemž o příslušném návrhu, nebyla-li ústavní stížnost odmítnuta, rozhoduje soudce zpravodaj a náklady zastoupení pak hradí Ústavní soud ze svého rozpočtu. Nadto se městský soud ztotožnil s názorem státního zástupce, že sepsání a podání ústavní stížnosti ve věci nevyhovění žádosti o přerušení výkonu trestu odnětí svobody odsouzeného není úkon natolik mimořádný, aby se s ním pojila nadstandardní odborná zátěž (obvodní soud stěžovateli přiznal dvojnásobné zvýšení odměny, když stěžovatel požadoval trojnásobné zvýšení odměny s poukazem na časovou náročnost úkonu vyžadující hlubokou zkušenost a erudici), přičemž požadavky stěžovatele na přiznání odměny a náhrady hotových výdajů označil za troufalé rovněž z pohledu časové souslednosti a frekvence činění úkonů právní služby, když mu sepsání ústavní stížnosti trval více než rok. Z uvedených důvodů městský soud uzavřel, že usnesení obvodního soudu bylo vydáno nedůvodně, resp. bylo nadbytečné.

II. Argumentace stěžovatele

5. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítá, že byl podle § 33 odst. 4 trestního řádu ustanoven obhájcem odsouzeného na základě jeho výslovné žádosti za účelem podání ústavní stížnosti ve věci přerušení výkonu trestu odnětí svobody. Účel žádosti byl rozhodujícím soudu znám, neboť jasně vyplýval z formulace žádosti odsouzeného. Stěžovatel uvádí, že obvodní soud neměl sice pravomoc rozhodnout opatřením o ustanovení obhájce za účelem podání ústavní stížnosti, neboť podání ústavní stížnosti není trestním řízením ve smyslu trestních předpisů, avšak učinil-li tak, on (stěžovatel) neměl jinou možnost, než takové ustanovení přijmout. Z uvedeného důvodu poskytl odsouzenému požadovanou právní pomoc a následně požádal o přiznání odměny podle advokátního tarifu, která mu napadeným rozhodnutím městského soudu byla odeprána.

6. Stěžovatel je přesvědčen, že postupem městského soudu mu byla odňata možnost domáhat se stanoveným postupem svého práva na odměnu za poskytnuté právní služby jako ustanoveného obhájce u nezávislého a nestranného soudu. Obhájce podle něj nemá při ustanovení povinnost prověřovat, zda byl ustanoven v souladu s trestním řádem. Naopak je povinen obhajobu převzít. Trestní řád sice dává obhájci omezené možnosti k podání žádosti o zproštění obhajoby, avšak trestní řád zároveň nepočítá s možností, že by obhájce mohl ustanovení odmítnout z důvodu nesprávného postupu soudu. K tomu poukazuje na nález Ústavního soudu ze dne 29. 11. 1994 sp. zn. I. ÚS 89/94 (N 58/2 SbNU 151; všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>), který se týká porušení práva na spravedlivou odměnu za práci.

7. Závěrem ústavní stížnosti stěžovatel dodává, že má-li mít obecně obviněný, jemuž byl obhájce ustanoven podle § 38 a násl. trestního řádu, rovný přístup k právu na soudní ochranu, nesmí výkon činnosti ustanoveného obhájce svou kvalitou zaostávat za činností obhájce zvoleného a placeného obviněným, přičemž nepředvídatelnost, zda ustanovenému obhájci bude poskytnuta odměna či nikoliv, v konečném důsledku oslabuje výkon obhajoby. Z nejistoty obhájce, kolik mu bude nakonec zapláceno a zda vůbec mu bude odměna přiznána, může podle něj plynout neúměrný tlak na co nejnižší rozsah obhájcem prováděných úkonů a s tím související riziko nepřijatelného zásahu do materiálních podmínek realizace práva na právní pomoc.

III. Vyjádření účastníka řízení a vedlejšího účastníka řízení

8. Ústavní soud vyzval podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu účastníka řízení a vedlejšího účastníka řízení, aby se k ústavní stížnosti vyjádřili.

9. Městský soud odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí.

10. Náměstek Městského státního zástupce v Praze (dále jen „náměstek městského státního zástupce“) ve svém vyjádření uvedl, že s ohledem na skutečnost, že nelze aplikovat trestní řád na řízení o nákladech vzniklých v souvislosti s řízením o ústavní stížnosti, je napadené usnesení městského soudu správné a zákonné. Dále poukazuje na to, že jakkoli odsouzený žádal obvodní soud o ustanovení obhájce pro účely řízení před Ústavním soudem, opatření obvodního soudu, kterým byl stěžovatel ustanoven obhájcem odsouzeného, rozsah obhajoby nijak nelimitovalo. Stěžovatel tak mohl podle něj obvodnímu soudu vyúčtovat své dřívější služby, které pro odsouzeného učinil před podáním ústavní stížnosti. Dospělo-li řízení až do té fáze, kdy bylo namístě podat ústavní stížnost, měl podle náměstka městského státního zástupce stěžovatel řádně odsouzeného poučit, že je možné, aby měl právo na bezplatnou obhajobu i v řízení před Ústavním soudem, nicméně pouze za situace, že ústavní stížnost nebude odmítnuta, a že o tom rozhoduje Ústavní soud. Vedle toho mohl ústavní stížnost vypracovat *pro bono* nebo poučit klienta o tom, že může požádat o ustanovení advokáta pro účely vypracování ústavní stížnosti Českou advokátní komoru, což neučinil. Náměstek městského státního zástupce má rovněž za to, že je v zásadě nepřezkoumatelné, zda porady s klientem, které si stěžovatel vyúčtoval, se týkaly spíše obhajoby v pravém slova smyslu či podání ústavní stížnosti. Připouští, že městský soud mohl nejméně za tyto úkony odměnu stěžovateli přiznat, na straně druhé však podle něj nesprávný názor městského soudu, že odměnu za nahlížení do spisu a třikrát poradu s klientem je povinen uhradit odsouzený namísto státu, nelze považovat za exces ústavněprávního rozměru. Závěrem dodává, že vztah advokáta a jeho klienta a odměna za advokátní služby není předmětem ochrany podle čl. 28 Listiny.

11. Stěžovatel následně využil svého práva repliky, v níž opětovně zdůrazňuje, že jelikož odsouzený trval na podání ústavní stížnosti a žádosti o upuštění od výkonu zbytku trestu odnětí svobody ze zdravotních důvodů podával opakovaně, bylo s ním dohodnuto, že žádost o přerušování výkonu trestu odnětí svobody ze zdravotních důvodů podá sám

(odsouzený) znovu a že v případě jejího zamítnutí podá stěžovatel ústavní stížnost proti poslednímu zamítavému rozhodnutí soudu. Z uvedeného důvodu vznikly mezi jednotlivými úkony včetně podání ústavní stížnosti časové prodlevy. Ohledně možnosti zproštění obhajoby z důležitých důvodů poukazuje na svou zkušenost z jiné trestní věci, ve které požádal soud o zproštění obhajoby z důvodu ztráty důvěry v klienta, přičemž soud jeho žádost odmítl s tím, že nejde o důležitý důvod ke zproštění obhajoby. K možnosti sjednat si smluvní odměnu s odsouzeným stěžovatel uvádí, že toto nebylo myslitelné, když odsouzený je recidivistou s několika exekucemi a žádným příjmem, navíc vzhledem ke svému zdravotnímu stavu ani nemůže ve výkonu trestu odnětí svobody pracovat. Poukazuje rovněž na důvodné očekávání všech obhájců vyplývající z trestního řádu, že nechají-li se zapsat u soudu do seznamu, ze kterého soud vybírá a ustanovuje obhájce *ex offio*, činí tak v očekávání, že jim bude v případě jejich ustanovení „obhajné“ uhrazeno bez výjimky a že nutná obhajoba není práce *pro bono*. Dodává, že soud učinil rozhodnutí o jeho ustanovení při znalosti přesného účelu v žádosti odsouzeného a že jemu nezbylo než obhajobu realizovat. Závěrem upozorňuje na to, že v důsledku napadeného usnesení městského soudu mu nebylo přiznáno „obhajné“ ani za úkony v trestním řízení, které prokazatelně realizoval, a jež předcházely samotnému sepsání a podání ústavní stížnosti.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

12. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení. Shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž bylo vydáno rozhodnutí napadené v ústavní stížnosti. Stěžovatel je advokátem, tudíž podle stanoviska pléna Ústavního soudu ze dne 8. 10. 2015 sp. zn. Pl. ÚS-st. 42/15 (ST 42/79 SbNU 637; 290/2015 Sb.) nemá povinnost být právně zastoupen jiným advokátem, jak vyžaduje § 30 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

13. Ústavní soud ustáleně judikuje, že je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Není součástí soustavy soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy), není jim instančně nadřízen, a nezasahuje do rozhodovací činnosti soudů vždy, když došlo k porušení „běžné zákonitosti nebo k jiným nesprávnostem“, ale až tehdy, představuje-li takové porušení zároveň porušení ústavně zaručeného základního práva nebo svobody [srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 25. 1. 1995 sp. zn. II. ÚS 45/94 (N 5/3 SbNU 17), všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>]. V řízení o ústavní stížnosti tedy není sama o sobě významná námitka „nesprávnosti“ napadeného rozhodnutí, a není rozhodné, je-li dovozována z hmotného či procesního (podústavního) práva.

14. Po posouzení věci Ústavní soud shledal, že ústavní stížnost stěžovatele je důvodná, neboť napadeným rozhodnutím byla porušena práva stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a na spravedlivou odměnu za práci podle čl. 28 Listiny.

a) Obecná východiska

15. Ustanovení čl. 28 Listiny, kterého se stěžovatel dovolává, mimo jiné zaručuje právo zaměstnanců na spravedlivou odměnu za práci. Ačkoliv se toto ustanovení zmiňuje o zaměstnancích, jeho působnost se neomezuje na zaměstnance ve smyslu podústavního práva a je třeba ji v souladu s ustálenou judikaturou Ústavního soudu vykládat šířeji.

16. Již v nálezu ze dne 29. 11. 1994 sp. zn. I. ÚS 89/94 (N 58/2 SbNU 151) Ústavní soud dovodil, že neposkytnutí odměny advokátovi, který byl *ex offio* ustanoven a jemuž nebyla poskytnuta úhrada za jeho služby, je postupem rozporným s čl. 28 Listiny *per analogiam*, byť advokát v tomto vztahu není z hlediska podústavního práva zaměstnancem. Široký výklad tohoto ustanovení je v judikatuře Ústavního soudu zastáván doposud [viz např. nález ze dne 13. 9. 2016 sp. zn. I. ÚS 190/15 (N 171/82 SbNU 657), bod 57; nález ze dne 29. 3. 2012 sp. zn. II. ÚS 2873/11 (N 67/64 SbNU 759); nález ze dne 21. 4. 2011 sp. zn. II. ÚS 2388/10 (N 80/61 SbNU 261) či nález ze dne 13. 12. 2007 sp. zn. II. ÚS 398/03 (N 220/47 SbNU 903)]. Plénum Ústavního soudu pak z čl. 28 Listiny dovodilo zásadu, že „za odvedenou práci má každý právo na spravedlivou odměnu“ a uplatnilo toto ustanovení ve vztahu k odměně advokáta ustanoveného jako opatrovníka [nález ze dne 14. 1. 2020 sp. zn. Pl. ÚS 22/19 (28/2020 Sb.), bod 19; nález ze dne 28. 1. 2020 sp. zn. Pl. ÚS 23/19 (43/2020 Sb.), bod 16; nález ze dne 3. 3. 2020 sp. zn. Pl. ÚS 26/19 (176/2020 Sb.), bod 15].

17. V posuzované věci proto Ústavní soud přisvědčil argumentaci stěžovatele, že odměna advokáta, který byl ustanoven *ex offio*, spadá do působnosti práva na spravedlivou odměnu za práci podle čl. 28 Listiny.

18. Účel hrazení nákladů obhajoby státem, jde-li o soudem (státem) ustanoveného obhájce, jenž v určitých případech musí v zájmu fair procesu obhajovat obviněného, je nutno z ústavního hlediska chápat jako vytvoření nezbytných materiálních podmínek pro realizaci základního práva na právní pomoc, které garantuje čl. 37 odst. 2 Listiny [srov. např. nález ze dne 18. 2. 2010 sp. zn. I. ÚS 3336/09 (N 31/56 SbNU 353) či nález ze dne 6. 2. 2009 sp. zn. II. ÚS 3201/08 (N 19/52 SbNU 187)]. Právě proto má podle § 151 odst. 2 trestního řádu obhájce, který byl obviněnému ustanoven, vůči státu nárok na odměnu a náhradu hotových výdajů. Účelem tohoto ustanovení je, aby byl obhájce za vykonanou činnost pro stát odměněn, neboť jako obhájce byl státem ustanoven, a proto mu vůči státu svědčí legitimní majetkový nárok.

19. Nastavením pravidel pro odměňování advokátů jsou tedy ovlivněny nejen finanční zájmy advokáta jako podnikatele, ale i naplnění jeho role jako ochránce základních práv (jeho role při řádném výkonu spravedlnosti). Stát uhrazením odměny obhájce umožňuje obviněnému realizovat jeho ústavně zaručené právo na právní pomoc. Je tak podle Ústavního soudu nutné, aby určení odměny nestavělo advokáty do situace, že své roli ochránce základních práv dostojí, avšak na úkor svého základního práva získávat prostředky pro své životní potřeby prací [srov. nález ze dne 24. 9. 2019 sp. zn. Pl. ÚS 4/19 (č. 302/2019 Sb., N 163/96 SbNU 88)]. Účel práva na právní pomoc (obhajobu) je totiž naplněn jedině tehdy, zajistí-li stát účastníku řízení, který ať už z jakéhokoliv důvodu nemůže svá práva v řízení bránit vlastními silami, takovou pomoc a podporu, aby se mohl bránit stejně efektivně jako účastník řízení, který nikterak v možnosti bránit se omezen není.

20. Ostatně, daný vztah mezi právem na právní pomoc a právem získávat prostředky pro své životní potřeby prací nutno podle názoru Ústavního soudu vnímat v ještě širším kontextu. Již ve shora zmíněném nálezu sp. zn. I. ÚS 89/94 Ústavní soud zmiňuje, že právo na právní pomoc (citovaný nález hovoří o „právním zastoupení *ex offio*“) je nepochybně jednáním pro ochranu práv druhých ve smyslu čl. 9 odst. 2 písm. d) Listiny, a proto nesmí být kvalifikováno jako nucená práce, a současně že je jedním z prvků právního státu. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 4/19 Ústavní soud konstatoval, že na správnosti tohoto závěru nic nemění skutečnost, že ve své navazující judikatuře [srov. zejména stanovisko pléna ze dne 21. 5. 1996 sp. zn. Pl. ÚS-st. 1/96 (ST 1/9 SbNU 471) a přiměřeně též stanovisko pléna ze dne 12. 9. 2006 sp. zn. Pl. ÚS-st. 23/06 (ST 23/42 SbNU 545)] identifikoval Ústavní soud jako možnou diskrepanci, související s chybně stanovenými podmínkami určení odměny za výkon advokacie, porušení práva získávat prostředky pro své životní potřeby prací podle čl. 26 odst. 3 Listiny, a nikoliv tedy porušení práva zaměstnanců na spravedlivou odměnu za práci

podle čl. 28 Listiny, které v nálezu sp. zn. I. ÚS 89/94 aplikoval Ústavní soud na advokáty *per analogiam* (srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 4/19).

21. Jakkoliv Ústavní soud nepochybuje o tom, že kvalita odvedené právní služby advokáta se neodvíjí primárně od výše poskytnuté odměny, je třeba současně respektovat zásadu, podle níž za odvedenou práci má každý právo na spravedlivou odměnu (čl. 28 Listiny), a to za srovnatelnou práci ve srovnatelné výši. Není přitom podstatné, že právní pomoc není poskytována na základě smlouvy, nýbrž na základě rozhodnutí soudu, a že takovým rozhodnutím stát plní svoji povinnost chránit v právních řízeních práva těch, jež nemohou svá práva dostatečně hájit sami. Rozhodující je okolnost, že plnění (respektive splnění) takové povinnosti je obsahově ekvivalentní poskytnutí právní pomoci na základě smlouvy a mělo by být přiměřené i co do poskytnutí odměny za takovou činnost (srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 22/19).

b) Aplikace obecných východisek na posuzovanou věc

22. V nyní posuzované věci bylo usnesením obvodního soudu ze dne 24. 4. 2020 sp. zn. 0 Nt 7123/2019 (viz č. 1. 64 spisu obvodního soudu) podle § 33 odst. 2 trestního řádu rozhodnuto, že odsouzený má nárok na bezplatnou obhajobu. Opatřením obvodního soudu ze dne 18. 6. 2020 sp. zn. 0 Nt 7123/2019 (viz č. 1. 69 spisu obvodního soudu) byl pak odsouzenému ustanoven obhájce (stěžovatel). Opatření bylo stěžovateli doručeno prostřednictvím datové schránky dne 22. 6. 2020. Dne 10. 7. 2020 nahlédl stěžovatel do předmětného spisu (viz č. 1 98 spisu obvodního soudu) a zjistil, že byl ustanoven na základě žádosti odsouzeného ze dne 24. 2. 2020 (viz č. 1. 53 spisu obvodního soudu), ze které se podává, že odsouzený požádal o přidělení obhájce za účelem podání ústavní stížnosti ve věci přerušení výkonu trestu odnětí svobody ze zdravotních důvodů.

23. V okamžiku převzetí obhajoby bylo posledním pravomocným rozhodnutím o žádosti odsouzeného o přerušení výkonu trestu odnětí svobody usnesení městského soudu ze dne 11. 3. 2020 sp. zn. 5 To 76/2020. V době ustanovení stěžovatele obhájcem odsouzeného tak již uplynula lhůta k podání ústavní stížnosti proti zmíněnému rozhodnutí.

24. Po převzetí obhajoby stěžovatelem odsouzený opětovně požádal o přerušení výkonu trestu odnětí svobody, přičemž jeho žádost byla zamítnuta usnesením obvodního soudu ze dne 9. 4. 2021 sp. zn. 0 Nt 7001/2021 ve spojení s usnesením městského soudu ze dne 17. 5. 2021 č. j. 44 To 154/2021-34.

25. Následně odsouzený udělil v dané věci stěžovateli dne 2. 8. 2021 speciální plnou moc k zastupování před Ústavním soudem a podal ústavní stížnost proti usnesení městského soudu ze dne 17. 5. 2021 č. j. 44 To 154/2021-34, usnesení obvodního soudu ze dne 9. 4. 2021 sp. zn. 0 Nt 7001/2021, usnesení městského soudu ze dne 11. 3. 2020 sp. zn. 5 To 76/2020, usnesení obvodního soudu ze dne 29. 1. 2020 sp. zn. 0 Nt 7187/2019, usnesení městského soudu ze dne 2. 10. 2019 sp. zn. 5 To 390/2019 a usnesení obvodního soudu ze dne 26. 8. 2019 sp. zn. 0 Nt 7123/2019, kterými byly zamítnuty návrhy odsouzeného na přerušení výkonu trestu odnětí svobody. V části směřující proti usnesením obvodního soudu ze dne 26. 8. 2019, městského soudu ze dne 2. 10. 2019, obvodního soudu ze dne 29. 1. 2020 a městského soudu ze dne 11. 3. 2020 Ústavní soud ústavní stížnost odmítl jako opožděně podanou a v části směřující proti usnesením městského soudu ze dne 17. 5. 2021 a obvodního soudu ze dne 9. 4. 2021 ústavní stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněnou.

26. Podáním ze dne 16. 10. 2022 stěžovatel navrhl, aby mu byly přiznány náklady obhajoby v celkové výši 23 800 Kč (viz č. 1. 99 spisu obvodního soudu). K návrhu stěžovatel přiložil záznam o prostudování spisu ze dne 10. 7. 2020 (viz č. 1. 98 spisu obvodního soudu), plnou moc k zastupování před Ústavním soudem (viz č. 1. 97 spisu obvodního soudu) a potvrzení o poradě s odsouzeným ze dnů 21. 8. 2020, 20. 12. 2020 a 2. 8. 2021 (viz č. 1. 101 spisu obvodního soudu).

27. Obvodní soud usnesením ze dne 8. 2. 2023 sp. zn. 0 Nt 7123/2019 přiznal stěžovateli odměnu a náhradu hotových výdajů (dále i jen „odměna“) v celkové částce 16 680 Kč, avšak toto usnesení ke stížnosti příslušného státního zástupce městský soud napadeným usnesením zrušil s tím, že v řízení o ústavní stížnosti nelze rozhodovat o bezplatné obhajobě a náhradě nákladů řízení, neboť řízení před Ústavním soudem není pokračováním trestního řízení a stěžovatel v něm nemá postavení obviněného. Uzavřel proto, že usnesení obvodního soudu bylo vydáno nedůvodně, resp. bylo nadbytečné.

28. Ústavní soud po posouzení věci shledal, že rozhodnutí městského soudu nemůže s ohledem na shora uvedená obecná východiska obstát. Stěžovatel byl odsouzenému obvodním soudem ustanoven podle § 33 odst. 4 trestního řádu jako jeho obhájce podle výslovné žádosti odsouzeného, přičemž na základě shora popsanych skutečností nelze pochybovat o tom, že účel žádosti (tj. podání ústavní stížnosti ve věci přerušení výkonu trestu odnětí svobody) byl obvodnímu soudu přesně znám, neboť jasně vyplýval z formulace žádosti.

29. Není sporu o tom, že obvodní soud neměl pravomoc rozhodnout o ustanovení obhájce odsouzenému k podání ústavní stížnosti, neboť podání ústavní stížnosti, jak správně uvedl městský soud v odůvodnění svého rozhodnutí, není trestním řízením ve smyslu trestních předpisů. Podle § 83 zákona o Ústavním soudu je zajištěno právo na bezplatnou právní pomoc v řízení před Ústavním soudem osobám nemajetným, přičemž o příslušném návrhu, nebyla-li ústavní stížnost odmítnuta, rozhoduje soudce zpravodaj a náklady zastoupení pak hradí Ústavní soud ze svého rozpočtu. K tomu je třeba uvést, že Ústavní soud účastníkům advokáty neustanovuje, na rozdíl od soudů obecných (srov. § 30 občanského soudního řádu, § 33 odst. 2 až 4 trestního řádu). Účastníci si zásadně náklady spojené s právním zastoupením hradí sami (viz § 62 odst. 3 zákona o Ústavním soudu). Protože by však povinné zastoupení advokátem spolu s povinností hradit náklady zastoupení mohlo pro nemajetné stěžovatele představovat překážku efektivní ochrany základních práv, s možnými důsledky spočívajícími v porušení principu rovnosti v přístupu k Ústavnímu soudu a k jím poskytované ochraně, umožňuje zákon o Ústavním soudu rozhodnout o tom, že náklady zastoupení zcela nebo zčásti zaplatí stát, což má nakonec obdobné důsledky, jakoby byl advokát stěžovateli ustanoven (srov. § 140 odst. 2 občanského soudního řádu).

30. Ustanovil-li však přesto, i když k tomu neměl pravomoc, obvodní soud stěžovatele obhájcem odsouzeného za účelem podání ústavní stížnosti ve věci přerušení výkonu trestu odnětí svobody, v zásadě neměl stěžovatel jinou možnost, než ustanovení přijmout. Stěžovatel prokazatelně poskytl odsouzenému potřebnou právní pomoc za účelem podání ústavní stížnosti a následně požádal o přiznání odměny podle advokátního tarifu, čemuž obvodní soud vyhověl. Zrušil-li městský soud rozhodnutí obvodního soudu jako nedůvodné, resp. nadbytečné, připravil tím stěžovatele o odměnu za vykonanou práci. Je sice pravdou, že řízení před Ústavním soudem není trestním řízením ve smyslu trestních předpisů, avšak v dané souvislosti nelze přehlížet, že obhájce ex offio je v pozici určené soudem a má jen velmi omezené možnosti tuto práci odmítnout. Je tak v závislém postavení nejen na soudu, který ho ustanoví, ale i na klientovi, jehož instrukcemi se při poskytování právních služeb v mezích zákona musí řídit.

31. Stěžovateli je třeba přisvědčit, že obhájce nemá při ustanovení povinnost prověřovat, zda byl ustanoven v souladu s trestním řádem. Naopak je povinen obhajobu převzít, neboť trestní řád nepočítá s možností, že by obhájce mohl ustanovení odmítnout z důvodu nesprávného postupu soudu.

32. Jak již bylo shora zmíněno, stát uhrazením odměny obhájce umožňuje obviněnému realizovat jeho ústavně zaručené právo na právní pomoc. Je tedy podle Ústavního soudu nutné, aby určení odměny nestavělo advokáty do situace, že své roli ochránce základních práv

dostojí, avšak na úkor svého základního práva získávat prostředky pro své životní potřeby prací (srov. nálezn. sp. zn. Pl. ÚS 4/19).

33. Současně Ústavní soud podotýká, že mu v této fázi řízení nepřísluší posuzovat otázku výše odměny stěžovatele v tomto konkrétním případě, ostatně jako jakoukoliv jinou otázku podústavního práva, neboť to je svěřeno obecným soudům. Bude však třeba, aby městský soud posoudil účelnost všech úkonů, které stěžovatel v průběhu řízení učinil, přičemž pouze skutečnost, že stěžovatel neměl být v trestním řízení ustanoven k podání ústavní stížnosti, a mělo být postupováno podle zákona o Ústavním soudu, nemůže být s ohledem na shora uvedené okolnosti důvodem pro odeřření odměny za tento úkon. Dále městský soud znovu posoudí také všechny související otázky vztahující se k výši odměny stěžovatele.

VI. Závěr

34. Ústavní soud dospěl na základě shora uvedených skutečností k závěru, že postupem městského soudu bylo porušeno ústavně zaručené právo stěžovatele na spravedlivou odměnu za práci podle čl. 28 Listiny, jakož i jeho právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, proto ústavní stížnosti vyhověl a napadené usnesení městského soudu podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. V té souvislosti je třeba zdůraznit, že ustanovený obhájce *ex offio* je v pozici určené soudem a má jen velmi omezené možnosti tuto práci odmítnout; trestní řád již vůbec nepočítá s možností, že by obhájce mohl ustanovení odmítnout z důvodu nesprávného postupu soudu. Přitom obhájce je v závislém postavení nejen na soudu, který ho ustanoví, ale i na klientovi, jehož instrukcemi se při poskytování právních služeb v mezích zákona musí řídit.

35. Úkolem městského soudu, vázaného právě vysloveným právním názorem Ústavního soudu, bude ve věci opětovně rozhodnout, a to zejména při zohlednění všech relevantních aspektů věci, jak byly popsány výše.

36. Ústavní soud rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků, neboť měl za to, že od něj nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 138**Vypořádání se soudu s klíčovou argumentací žalobce v civilním řízení
(sp. zn. II. ÚS 565/21 ze dne 25. září 2023)**

Účastníkem tvrzené porušení ústavně garantovaného základního práva nebo svobody musí být ze strany obecného soudu adekvátně vypořádáno již v řízení před ním vedeným; tento závěr platí o to více, spočívá-li účastníkem vznesený nárok přímo v nápravě tvrzeného zásahu do jeho základního práva nebo svobody a představuje tak klíčový bod žalobní argumentace. Tato povinnost pro obecný soud plyne jednak z jeho povinnosti vypořádat se se všemi pro meritorní rozhodnutí relevantními námitkami účastníků řízení (čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod) a jednak z povinnosti všech soudů poskytovat ochranu základním právům a svobodám (čl. 4 Ústavy).

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Tomáše Lichovníka, soudce Jana Svatoně a soudce zpravodaje Davida Uhlíře o ústavní stížnosti stěžovatelky Domácí péče Tachov, s. r. o., IČO 263 55 850, se sídlem Prokopa Velikého 707, Tachov, zastoupené Mgr. Štěpánem Holubem, advokátem společnosti Holubová advokáti, s. r. o., IČO 246 86 727, se sídlem Za Poříčskou bránou 365/21, Praha 8, proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 21. října 2019 č. j. 12 C 516/2018-216, rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 11. června 2020 č. j. 53 Co 130/2020-249 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. listopadu 2020 č. j. 23 Cdo 3328/2020-272, za účasti Obvodního soudu pro Prahu 3, Městského soudu v Praze a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení a Všeobecné zdravotní pojišťovny České republiky, IČO 411 97 518, se sídlem Orlická 2020/4 Praha 3, zastoupené Mgr. Ondřejem Trnkou, advokátem, se sídlem Záhřebská 154/30, Praha 2, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 21. října 2019 č. j. 12 C 516/2018-216, rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 11. června 2020 č. j. 53 Co 130/2020-249 a usnesením Nejvyššího soudu ze dne 30. listopadu 2020 č. j. 23 Cdo 3328/2020-272 byla porušena ústavně zaručená práva stěžovatelky na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 21. října 2019 č. j. 12 C 516/2018-216, rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 11. června 2020 č. j. 53 Co 130/2020-249 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. listopadu 2020 č. j. 23 Cdo 3328/2020-272 se proto ruší.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. V ústavní stížnosti doručené Ústavnímu soudu 2. března 2021 se stěžovatelka postupem dle § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) domáhá zrušení v záhlaví označených rozhodnutí obecných soudů. Stěžovatelka namítá, že napadenými rozhodnutími došlo k porušení jí ústavně garantovaného práva podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost dle čl. 26 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Dále stěžovatelka v napadených rozhodnutích spatřuje porušení práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), přičemž jejich vydáním měly obecné soudy porušit rovněž čl. 90 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“), dle kterého bylo jejich ústavní povinností poskytnout ochranu právům stěžovatelky, a nakonec i čl. 95 odst. 1 Ústavy, který kodifikuje princip vázanosti soudu zákonem a kvalifikovanými mezinárodními smlouvami.

II. Skutkový základ a shrnutí řízení před obecnými soudy

2. Z obsahu ústavní stížnosti, jejích příloh a vyžádaného soudního spisu vyplývá, že stěžovatelka byla v postavení žalobkyně účastnicí civilního řízení, které se v prvním stupni vedlo před Obvodním soudem pro Prahu 3 (dále jen „soud prvního stupně“) o zaplacení peněžních částek ve výši 864 782,15 Kč s příslušenstvím a ve výši 1 229 459,96 Kč s příslušenstvím, jichž se stěžovatelka domáhala na Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky, IČO 411 97 518, (dále jen „vedlejší účastnice“) z titulu dlužných úhrad za zdravotní péči poskytnutou stěžovatelkou pojištěncům vedlejší účastnice v letech 2016 a 2017.

3. Stěžovatelka je zdravotnickým zařízením poskytujícím zdravotní péči (domácí ošetrovatelskou péči pod odborností 925), přičemž v této souvislosti uzavřela s vedlejší účastnicí dne 30. prosince 2007 smlouvu o poskytování a úhradě zdravotní péče na dobu určitou do 31. prosince 2015, která byla následně prodloužena do 31. prosince 2016. K této smlouvě byl pro rok 2016 uzavřen dne 12. ledna 2016 úhradový dodatek, v němž si stěžovatelka s vedlejší účastnicí sjednaly úhradu poskytnuté zdravotní péče podle vyhlášky č. 273/2015 Sb. Vedlejší účastnice vyúčtovala stěžovatelce postupem dle uvedené vyhlášky stěžovatelkou poskytnutou zdravotní péči v roce 2016 tak, že stanovila výši úhrady za péči na částku 2 898 643,51 Kč a dále jí uhradila za vykázanou dopravu související s poskytováním péče částku 816 922,96 Kč (tj. celkem 3 715 566,47 Kč). Uvedená smlouva byla dne 8. prosince 2016 nahrazena s účinností od 1. ledna 2017 další (obdobnou) smlouvou, k níž byl pro rok 2017 uzavřen úhradový dodatek č. 1, v němž si stěžovatelka s vedlejší účastnicí sjednaly úhradu zdravotní péče poskytnuté v roce 2017 podle úhradové vyhlášky č. 348/2016 Sb. Vedlejší účastnice následně vyúčtovala stěžovatelce postupem dle uvedené vyhlášky stěžovatelkou poskytnutou zdravotní péči v roce 2017 tak, že stanovila výši úhrady na částku 3 177 653,02 Kč a také jí uhradila částku 928 223,71 Kč za vykázanou dopravu (tj. celkem 4 105 867,73 Kč). Stěžovatelka s těmito vyúčtováními nesouhlasila a po změně žaloby (podání ze dne 12. června 2019, ve spise na č. l. 102 a 103; změna žaloby připuštěna usnesením soudu prvního stupně ze dne 24. června 2019, ve spise na č. l. 133) se na vedlejší účastnici domáhala dodatečného navýšení úhrady za rok 2016 o částku 864 782,15 Kč (tj. celkem na částku 4 580 348,62 Kč) a úhrady za rok 2017 o částku 1 229 459,96 Kč (tj. celkem na částku 5 335 336,69 Kč).

4. Má-li Ústavní soud zrekapitulovat žalobní argumentaci stěžovatelky (ve stadiu po změně žaloby), pak jejím základem byla tvrzení, že výše úhrad od vedlejší účastnice nepokryla v daných obdobích stěžovatelkou skutečně a účelně vynaložené náklady na

poskytování dané péče ani ji nedovolila dosáhnout přiměřené ziskovosti jejího provozu. Stěžovatelka v řízení tvrdila, že domácí ošetrovatelskou péčí a její rozsah (objem) předepisuje konkrétnímu pacientovi jeho praktický lékař, tedy osoba odlišná od stěžovatelky, přičemž stěžovatelka nemá mít žádné právní či jiné nástroje k tomu, aby rozsah indikované a následné poskytované péče dle svého úsudku omezovala. Na rozdíl od ostatních poskytovatelů zdravotní péče nevykazuje stěžovatelka lékařskou odbornost a dané výkony v terénu (tj. v domácnostech u pacientů) poskytují zdravotní sestry - nelze proto uvažovat o tom, že by stěžovatelka zkoumala či revidovala rozsah (popř. dokonce medicínskou potřebnost) domácí péče předepsané tomu kterému pacientovi (k tomu viz též § 18 odst. 1 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „ZVZP“). Stejně tak je stěžovatelka v případném odmítnutí pacienta do péče či ukončení péče o něj limitována ustanovením § 48 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „ZZP“), dle kterého lze odmítnout pacienta jen z taxativně určených (objektivních) důvodů a za podmínek v daném ustanovení vymezených. Obdobně má být stěžovatelka v možnosti odmítnutí péče pacienta limitována v důsledku závazků poskytovat péči pojištěncům vedlejší účastnice převzatých výše zmíněnými smlouvami o poskytování a úhradě zdravotní péče. Přestože tedy stěžovatelka poskytla pojištěncům vedlejší účastnice v zúčtovacím období let 2016 a 2017 praktickými lékaři indikovanou ošetrovatelskou domácí péčí, a to v rozsahu, který vedlejší účastnice nerozporevala, dostalo se jí v důsledku tzv. zastropování výše úhrad prostřednictvím regulačního mechanismu vystavěného na hodnotách z minulých referenčních období takových úhrad, jejichž výše nepokryla ani náklady vynaložené stěžovatelkou na poskytnutí péče a neumožnila tvorbu přiměřeného zisku. Úhrady vypočtené na základě kalkulačních vzorců, které jsou navázané na koeficienty navýšení plynoucích z tzv. úhradových vyhlášek, totiž nezohlednily faktický meziroční nárůst rozsahu zdravotní péče, kterou byla stěžovatelka povinna v hodnocených letech poskytnout pojištěncům vedlejší účastnice dle indikací praktických lékařů těchto pojištěnců. Způsob limitace úhrad za péči, který je v zúčtovacím roce v základu založen na omezení průměrnou úhradou za unikátního pojištěnce v předcházejícím roce (v tzv. referenčním období), má v případě výrazného nárůstu průměrné náročnosti péče o pojištěnce vedlejší účastnice mezi zúčtovacím a referenčním obdobím jít ekonomicky toliko k tíži stěžovatelky. Takto zregulované výše úhrad dle stěžovatelky postrádají jakoukoli „souvztažnost“ k objemu péče, kterou ve skutečnosti poskytla pojištěncům vedlejší účastnice v hodnocených obdobích. Tento stav považuje stěžovatelka za hrubě nespravedlivý a neústavní, neboť zasahuje do jejího práva podnikat, které jí zaručuje čl. 26 Listiny základních práv a svobod, a neústavně na ní přenáší část nákladovosti na poskytování zdravotní péče pojištěncům vedlejší účastnice (zhruba ve výši necelé 1/4 z účelně vynaložených nákladů na péči). Stěžovatelka k důkazu – mimo jiné – navrhla a předložila znalecký posudek č. 268-9/2019 vyhotovený v dubnu 2019 Ing. Ladislavem Kollárikem (dále jen „znalecký posudek“), který měl prokazovat stěžovatelkou tvrzenou skutečnost, že úhrady za péči od vedlejší účastnice za rok 2016 nemají pokrývat ani náklady v daném roce vynaložené stěžovatelkou na péči o pojištěnce vedlejší účastnice s tím, že výše těchto nákladů měla být v místě a čase obvyklá. Stěžovatelka dále k důkazu navrhla doplnění (dodatek) tohoto znaleckého posudku o odborné zhodnocení skutečnosti, zdali částku 430 053,27 Kč, kterou požaduje na kompenzaci (nedosaženého) zisku za rok 2016, lze v daných poměrech považovat za „zisk obvyklý a přiměřený“. Dále stěžovatelka soudu prvního stupně písemně avizovala, že je připravena obdobným způsobem prokazovat tvrzené skutečnosti o nedostatečnosti plateb od vedlejší účastnice také ohledně roku 2017. V rámci ústavněprávní argumentační linie stěžovatelka ve svých podáních průběžně odkazovala na nálezovou judikaturu Ústavního soudu, a to konkrétně na nález

sp. zn. Pl. ÚS 24/99 ze dne 23. května 2000 (N 73/18 SbNU 135; 167/2000 Sb.), nález sp. zn. Pl. ÚS 3/2000 ze dne 21. června 2000 (N 93/18 SbNU 287; 231/2000 Sb.), nález sp. zn. Pl. ÚS 19/13 ze dne 22. října 2003 (N 178/71 SbNU 105; 396/2013 Sb.), nález sp. zn. I. ÚS 2785/08 ze dne 13. září 2011 (N 157/62 SbNU 373) a nález sp. zn. IV. ÚS 2545/16 ze dne 18. července 2017 (N 127/86 SbNU 169).

5. Vedlejší účastnice navrhla žalobu zamítnout jako nedůvodnou s argumentací, že vůči stěžovatelce plnila veškeré své smluvní i další právní povinnosti plynoucí zejména z tzv. úhradových vyhlášek řádně a včas. Dále tvrdila předčasnost žaloby, neboť i pokud by žalované nároky vznikly, nebyly při podání žaloby ještě splatné. Ve vztahu k ústavněprávní argumentaci stěžovatelky vedlejší účastnice namítala i samotný nedostatek pasivní legitimace s tím, že pokud by měl být soudem žalovaný nárok co do jeho základů shledán za důvodný, není za jeho úhradu odpovědná ona, neboť ona si veškeré své právní povinnosti plní, a zároveň pravidla veřejného zdravotního pojištění a nastavení jeho parametrů neurčuje. Dále vedlejší účastnice v ústavní rovině argumentovala tím, že případné vyhovění žalobě by založilo případ nedovolené pravé retroaktivity a v této souvislosti odkázala na stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 28. dubna 2009 sp. zn. Pl. ÚS-st. 27/09 (ST 27/53 SbNU 885; 136/2009 Sb.), které se sice týkalo regulace nájemného za užívání bytů, avšak jeho obecná východiska mají být použitelná i pro souzenou věc. V počáteční fázi řízení pak vedlejší účastnice vznášela v rámci své obrany rovněž (povahou spíše formální) námítky týkající se obsahu a členění žalobního petitu stěžovatelky, který označovala za vadný a nesrozumitelný, nicméně s ohledem na připuštění změny žaloby není třeba tyto argumenty již blíže rozvádět.

6. Obvodní soud pro Prahu 3 (dále jen „soud prvního stupně“) napadeným rozsudkem ze dne 21. října 2019, č. j. 12 C 516/2018-216, zamítl žalobu co do částky 864 782,15 Kč se specifikovaným úrokem z prodlení (výrok pod bodem I), zamítl žalobu co do částky 1 229 459,96 Kč se specifikovaným úrokem z prodlení (výrok pod bodem II) a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok pod bodem III). Soud prvního stupně především poukázal na ustanovení § 17 ZVZP a konstatoval, že žalobkyně s žalovanou uzavřela smlouvu na rok 2016 ve shodě s vyhláškou č. 273/2015 Sb. a na rok 2017 ve shodě s vyhláškou č. 348/2016 Sb., v nichž byl stanoven systém úhrad, který je předvídatelný. Uvedené smlouvy jsou pro obě smluvní strany závazné, obsahově standardní a vedlejší účastnice si své platební závazky z nich plynoucí splnila. Stěžovatelka ostatně ani porušení uzavřených smluv výslovně netvrdila. Uvedené smlouvy ani nejsou smlouvami adhezními „v pravém slova smyslu“ (jak v původní žalobě argumentovala stěžovatelka), jejich obsah „nevychází pouze z libovůle“ vedlejší účastnice, nýbrž je dán zákonem a prováděcím podzákonným právním předpisem, což má plynout hlavně z jejich specifického charakteru a předmětu plnění (veřejný zájem na co možná nejefektivnějším fungování českého veřejného zdravotnictví). Stěžovatelčiny odkazy na judikaturu Ústavního soudu označil soud prvního stupně za skutkově nepřiléhavé. Ani znalecký posudek neměl prokazovat, že došlo k zásahu do stěžovatelčina práva na podnikání. Stěžovatelka se dle názoru soudu prvního stupně měla podanou žalobou „de facto domáhat“ změny smlouvy v rozsahu ujednání o ceně, což je třeba považovat za nepřípustné.

7. Proti výrokům I až III rozsudku soudu prvního stupně podala stěžovatelka odvolání k Městskému soudu v Praze (dále jen „odvolací soud“), ve kterém namítala neúplné zjištění skutkového stavu věci, nesprávná skutková zjištění a nesprávné právní posouzení věci. Odvolací argumentace stěžovatelky v principu kopírovala argumentaci žalobní, když byla opět vystavěna na ústavněprávním základě s tvrzeným porušením práva na podnikání zaručeného čl. 26 odst. 1 Listiny. Stěžovatelka odvolacímu soudu navrhla změnu rozsudku soudu prvního stupně spočívající v plném vyhovění žalobě, alternativně navrhl zrušení napadeného rozsudku a vrácení věci soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Odvolací soud odvolání stěžovatelky shledal nedůvodným, neboť rozsudek soudu prvního stupně považoval za věcně správný, ve všech odvoláních napadených výrocích jej potvrdil a vedlejší účastnici

přiznal náhradu nákladů odvolacího řízení. Odvolací soud předně neshledal ze strany soudu prvního stupně žádné pochybení při provádění dokazování, jeho hodnocení ani v dosažených skutkových závěrech. Odvolací soud se též ztotožnil s jeho právními závěry, které výslovně označil za přiléhavé a v podrobnostech na ně odkázal. Samotné hospodaření stěžovatelky nemělo být s ohledem na právní závěry soudu prvního stupně pro věc rozhodné, a proto nebylo nutné provádět další dokazování ohledně v tomto směru stěžovatelkou tvrzených skutečností (k tomu viz body 9, 10 a 15 rozsudku odvolacího soudu). Nad rámec odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně odvolací soud blíže rozvedl některé vlastní doplňující úvahy na téma adhezních smluv a zásady *pacta sunt servanda* (body 11 a 12 rozsudku odvolacího soudu). Ústavněprávním námitkám stěžovatelky se odvolací soud věnoval v bodech 13 a 14 jeho rozsudku, přičemž dospěl (stručně řečeno) k závěru, že stěžovatelka nemohla úspěšně zargumentovat nedostatečnou výši úhrad od vedlejší účastnice, neboť institut jejich limitace ústavněprávním přezkumem v minulosti úspěšně prošel, a protiústavní důsledky by v majetkové sféře stěžovatelky bývaly mohly nastat až za stavu, kdy by úhrady od vedlejší účastnice nekryly ani stěžovatelkou „nutně vynaložené náklady“ na poskytnutou péči, což ale v řízení prokázáno nebylo.

8. Proti výroku I rozsudku odvolacího soudu, kterým byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně, stěžovatelka podala dovolání k Nejvyššímu soudu (dále jen „dovolací soud“), přičemž v dovolání v rámci vymezení předpokladů jeho přípustnosti argumentovala potřebou vyřešení osmi právních otázek – prozatím dovolacím soudem v jeho judikatuře nezodpovězených – týkajících se celé řady právních aspektů její situace a aplikace zdravotnického úhradového mechanismu, na nichž měl být dle stěžovatelky rozsudek odvolacího soudu závislý, a které odvolací soud posoudil nesprávně. Dovolací argumentace stěžovatelky opět byla v rozhodné části argumentací ústavněprávní povahy a stručně řečeno byla založena na požadavku spravedlivých a srovnatelných (rovných) úhrad poskytovatelům zdravotní péče za poskytnuté výkony alespoň ve výši kryjící účelně vynaložené náklady na pojištění té které zdravotní pojišťovny. Stěžovatelka v dovolání odkázala na závěry vyslovené v již shora uvedených nálezech Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 3/2000, sp. zn. Pl. ÚS 19/13 a sp. zn. IV. ÚS 2545/16. Dovolací soud dovolání stěžovatele napadeným usnesením odmítl jako nepřípustné, neboť zčásti shledal otázky vznesené stěžovatelkou vyřešenými (otázky I a II), zčásti je hodnotil jako vycházející z nedovolené skutkové polemiky (otázka III) a zčásti je považoval za nerozhodné (otázky IV až VIII), neboť na jejich řešení napadený rozsudek odvolacího soudu založen nebyl a stěžovatelka jimi jen zpochybňovala „ústavnost právních předpisů upravujících úhradu zdravotní péče“. V závěrečných pasážích svého usnesení dovolací soud zrekapituloval vybranou judikaturu Ústavního soudu i judikaturu vlastní, která má představovat ustálenou rozhodovací praxi vrcholných orgánů soudní moci, v níž byly charakteristické znaky úhradového mechanismu v českém zdravotnictví soudně opakovaně zkoumány a jejich ústavnost aprobevána.

III. Argumentace stěžovatelky

9. Stěžovatelčinu stížnostní argumentaci lze pro přehlednost rozdělit na dvě námitky procesní povahy (porušení čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy) a námitku substantivní (porušení čl. 26 odst. 1 Listiny).

10. První procesní pochybení obecných soudů (resp. soudu prvního stupně a soudu odvolacího, který jej následně nenapravit) má spočívat v tom, že ačkoli dle názoru stěžovatelky soud prvního stupně své rozhodnutí o zamítnutí žaloby přinejmenším zčásti založil na závěru, že stěžovatelka neunesla důkazní břemeno ohledně tvrzení, že úhrady přijaté od vedlejší účastnice nepokrývají ani účelně vynaložené náklady na poskytování péče jejím pojištěncům, nepoučil ji v rozporu s § 118a o. s. ř. o tom, že má své důkazní návrhy

odpovídajícím způsobem doplnit. Odvolací soud tento procesní lapsus soudu prvního stupně nezachytil a prvostupňový rozsudek potvrdil.

11. Druhé procesní pochybení se týká úsudku dovolacího soudu při posuzování naplnění předpokladů přípustnosti stěžovatelčina dovolání. Dovolací soud se měl dle stěžovatelky dopustit očividně nesprávného vyhodnocení většiny jím vznesených právních otázek ve zřejmém rozporu se zásadami právní logiky (v tom směru, že na jejich řešení rozsudek odvolacího soudu údajně nezávisí, ačkoli tomu dle stěžovatelky ve skutečnosti bylo právě naopak). Toto pochybení dovolacího soudu má vykazovat takovou intenzitu, že v jeho důsledku došlo k odepření meritorního projednání dovolání a porušení stěžovatelčina základního práva domáhat se právní ochrany u soudu stanoveným postupem.

12. K námitce substantivní povahy (porušení čl. 26 odst. 1 Listiny) odkazuje Ústavní soud na bod 4 tohoto nálezu, v němž je již dostatečně shrnuta – ústavněprávní argumentace obsažená v ústavní stížnosti se v tomto ohledu nijak podstatně neliší od argumentace žalobní a do značné míry se s ní shoduje.

IV. Řízení před Ústavním soudem

13. Ústavní soud si u soudu prvního stupně vyžádal spis o řízení před obecnými soudy. Následně Ústavní soud vyzval účastníky řízení a vedlejší účastníci k vyjádření se k podané ústavní stížnosti.

14. Soud prvního stupně ve svém vyjádření uvedl, že „se v ní neobjevuje nic nového, čím by již obecné soudy pečlivě nezabývaly, argumentace ve stížnosti se zcela rozchází s rozhodovacími důvody odvolacího i dovolacího soudu...“. Dále soud prvního stupně odkázal na odůvodnění napadených rozhodnutí a navrhl odmítnutí stížnosti jako zjevně neopodstatněné, popř. její zamítnutí.

15. Odvolací soud ve svém vyjádření zdůraznil, že stěžovatelkou namítané pochybení soudu prvního stupně, který jí údajně neposkytl příslušné procesní poučení ohledně nutnosti doplnit žalobní tvrzení či důkazní návrhy, není ve věci podstatné, neboť důvody, pro které soud prvního stupně žalobu zamítl, nebyly opřeny o závěr o neunesení břemene tvrzení či břemene důkazního. Dovolací soud se pak touto namítanou procesními vadou zabývat nemohl, neboť neshledal dovolání přípustným. V ostatním odvolací soud odkázal na odůvodnění svého rozsudku a navrhl odmítnutí ústavní stížnosti.

16. Dovolací soud ve svém vyjádření stručně odkázal na argumentaci obsaženou v napadeném usnesení, dále vyjádřil přesvědčení, že svým rozhodnutím neporušil ústavní práva stěžovatelky, a navrhl odmítnutí ústavní stížnosti.

17. Vedlejší účastnice v poměrně obsáhlém vyjádření uvedla, že se s napadenými rozhodnutími a jejich odůvodněním ztotožňuje. Navrhla odmítnout ústavní stížnost jako zjevně neopodstatněnou. Na podporu svého návrhu podrobně zrekapitulovala skutkové a právní závěry všech napadených rozhodnutí. Obrana vedlejší účastnice týkající se stěžovatelkou tvrzeného porušení práva na podnikání je v základu pokračováním argumentace z řízení před obecnými soudy a Ústavní soud ji proto nebude pro nadbytečnost opakovat. Lze shrnout, že vedlejší účastnice považuje stěžovatelkou odkazovanou judikaturu za nepřiléhavou, jelikož tato řešila případy se zásadně odlišnými skutkovými okolnostmi. K údajnému procesnímu pochybení soudu prvního stupně, který stěžovatelku neměl řádně poučit postupem dle § 118a o. s. ř., vedlejší účastnice uvedla (obdobně jako odvolací soud), že z odůvodnění napadených rozhodnutí plyne, že tyto nebyly založeny neunesení břemene tvrzení ani břemene důkazního, neboť stěžovatelkou tvrzené skutečnosti o neústavně nízké výše úhrad obecné soudy nepovažovaly za „relevantní“ pro rozhodnutí sporu. K tvrzenému pochybení dovolacího soudu při posuzování přípustnosti stěžovatelčina dovolání vedlejší účastnice argumentuje tak, že přípustnost dovolání posoudil dovolací soud zcela správně,

příčemž obsahem práva na spravedlivý proces není „právo na meritorní posouzení věci“ v dovolacím řízení, je-li dovolání nepřipustné.

18. Ústavní soud zaslal vyjádření účastníků řízení a vyjádření vedlejší účastnice stěžovatelce k replice. Stěžovatelka v replice ještě jednou shrnula svoji shora popsanou argumentaci bez žádných podstatných novot či doplnění.

V. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

19. Ústavní soud před meritorním posouzením ústavní stížnosti zkoumá, zda ústavní stížnost splňuje procesní požadavky stanovené zákonem o Ústavním soudu. Ústavní soud dospěl k závěru, že projednávaná ústavní stížnost byla podána stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, ve kterém byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností. Stěžovatelka vyčerpala před podáním ústavní stížnosti všechny opravné prostředky zákonem jí poskytnuté k ochraně jejích práv. Ústavní stížnost byla také podána včas a splňuje veškeré zákonem o Ústavním soudu stanovené náležitosti, včetně povinného zastoupení advokátem (§ 29 až 31 zákona o Ústavním soudu).

VI. Vlastní posouzení návrhu Ústavním soudem

20. Poté, co se Ústavní soud seznámil s argumentací stěžovatelky obsaženou v ústavní stížnosti, napadenými rozhodnutími, vyjádřeními účastníků řízení, vyjádřením vedlejší účastnice řízení a obsahem vyžádaného soudního spisu, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

21. Ústavní soud se prioritně zaměřil na posouzení procesní stránky stěžovatelčiny věci, přičemž zdůrazňuje, že argumentací obsaženou v ústavní stížnosti není vázán.

22. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) a není součástí soustavy obecných soudů (čl. 91 Ústavy). Ústavní soud konstantně judikuje, že právo na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny zahrnuje i právo na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí [k tomu viz např. nález sp. zn. III. ÚS 84/94 ze dne 20. června 1995 (N 34/3 SbNU 257), nebo nález sp. zn. III. ÚS 176/96 ze dne 26. září 1996 (N 89/6 SbNU 151)]. Soudy proto mají povinnost se v odůvodnění svých rozhodnutí vypořádat s námitkami účastníků řízení způsobem, který odpovídá míře závažnosti těchto námitek [k tomu viz např. nález sp. zn. I. ÚS 1589/07 ze dne 9. dubna 2008 (N 69/49 SbNU 45), nález sp. zn. II. ÚS 289/06 ze dne 11. června 2009 (N 138/53 SbNU 717); nález sp. zn. III. ÚS 961/09 ze dne 22. září 2009 (N 207/54 SbNU 565) nebo nález sp. zn. III. ÚS 1167/17 ze dne 31. července 2017 (N 134/86 SbNU 273)]. Tento závazek soudů sice neznamená, že nutně musí dát podrobnou odpověď na všechny argumenty účastníků řízení, protože v úvahu je třeba brát relevanci daného argumentu a jeho možnost ovlivnit výsledek řízení, nicméně nelze opominout argument, který je pro výsledek řízení klíčový [k tomu viz nález sp. zn. I. ÚS 1041/14 ze dne 4. prosince 2014 (N 217/75 SbNU 431) nebo nález sp. zn. I. ÚS 1895/14 ze dne 10. března 2015 (N 52/76 SbNU 717)]. Obdobně na danou problematiku nahlíží i Evropský soud pro lidská práva ve své judikatuře k právu na spravedlivý proces dle čl. 6 Úmluvy (k tomu viz např. rozsudek ve věci *Van de Hurk proti Nizozemsku* č. 16034/90 ze dne 19. dubna 1994, § 59 a 61; rozsudek ve věci *Vetrenko proti Moldavsku* č. 36552/02 ze dne 18. května 2010, rozsudek ve věci *Ramda proti Francii* č. 78477/11 ze dne 19. prosince 2017, nebo rozsudek ve věci *Jokšas proti Litvě* č. 25330/07 ze dne 12. prosince 2013). S právem účastníků na vypořádání klíčových námitek přímo souvisí i zajištění možnosti pochopení úvah soudu pro potřeby posouzení opodstatněnosti podání příslušného řádného či mimořádného opravného prostředku proti dotčenému rozhodnutí, včetně vyhodnocení všech variant zákonem nabízených důvodů pro podání daného opravného prostředku. Nedostatečně odůvodněné soudní rozhodnutí výrazně ztěžuje plnohodnotnou participaci účastníků řízení ve víceinstančním procesu a snižuje efektivitu přezkumu rozhodnutí nižších instancí. Řádné

a významu věci odpovídající odůvodnění soudního rozhodnutí rovněž přispívá k jeho přesvědčivosti a v důsledku vylučuje či alespoň zužuje mantinely pro případnou libovůli soudu.

23. Podle čl. 4 Ústavy jsou základní práva a svobody pod ochranou soudní moci, tedy i pod ochranou soudů obecných. Je tedy jejich povinností, aby – se zřetelem ke konkrétním okolnostem – tento právněstátní princip respektovaly a uspokojivě se vypořádaly s lidskoprávními námitkami účastníků řízení již v řízeních před nimi vedenými, jsou-li takové námitky součástí žalobní či obranné argumentace.

24. Po změně žaloby (provedené po změně právního zastoupení v řízení) stěžovatelka výslovně opírala jí uplatněné peněžité nároky o porušení práva na podnikání dle čl. 26 odst. 1 Listiny. Jak již bylo podrobněji popsáno shora, žalobní tvrzení a klíčová argumentace stěžovatelky spočívala v tom, že výše úhrad od vedlejší účastnice neměla pokrývat ani stěžovatelkou účelně vynaložené náklady na péči o pojištěnce vedlejší účastnice a neměla jí umožňovat dosažení přiměřeného zisku. Fakticky tedy měla péči o pojištěnce vedlejší účastnice dotovat, a to přibližně v rozsahu 1/4 účelně vynaložených nákladů na péči. Objem indikované péče není sama s to ovlivnit, dostatečně dopředu odhadnout či předvídat, a v případném odmítnutí péče je omezena smlouvou s vedlejší účastnicí a zákonem. Stěžovatelka tento stav klasifikovala jako porušení jejího práva podnikat, tento zásah tvrdila, přinejmenším částečně i prokazovala, a požadovala jeho nápravu. Jinak řečeno, esencí argumentace stěžovatelka bylo, že zastropované platby od vedlejší účastnice, které sice mohou odpovídat smluvním ujednáním a úhradovým vyhláškám, mají být v konkrétních poměrech souzené věci co do jejich výše za účelem ochrany jejího práva podnikat prolomeny (o žalované peněžní částky). Další právní otázky ve sporu stěžovatelkou vznesené anebo obecnými soudy řešené – např. povaha smluv o poskytování a úhradě zdravotní péče a úhradových dodatků, rovnost poskytovatelů péče – byly dle názoru Ústavního soudu spíše podružné a netýkaly se hlavní podstaty věci (ostatně – jako již bylo shora uvedeno – stěžovatelka porušení smluvních ujednání ze strany vedlejší účastnice ani netvrdila).

25. Jak vyplývá z podání činěných průběžně během celého řízení před obecnými soudy stěžovatelkou i vedlejší účastnicí, a jak je patrné i z napadených rozhodnutí obecných soudů, jsou si všichni účastníci tohoto řízení před Ústavním soudem dobře vědomi dosavadní judikatury Ústavního soudu řešící ústavní souvislosti cenové regulace a limitace úhrad ve zdravotnictví. Proto Ústavní soud pouze stručně odkáže na významnější závěry dosažené v této oblasti v jeho nálezech (převážně odkazovaných již shora v bodě 4 tohoto nálezu). V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 19/13, ve kterém s negativním výsledkem posuzoval ústavnost tzv. úhradové vyhlášky pro rok 2013, výslovně připustil možné dopady poskytování zdravotní péče za regulované úhrady do práva na podnikání poskytovatelů zdravotní péče (viz zejm. body 68 až 77), přičemž v bodě 72 nálezu se přihlásil k tezi, že cenová regulace i v tak specifické oblasti, jakou je zdravotnická péče, má určité ústavněprávní meze, když uvedl „... že ačkoliv z práva podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost neplyne právo na zisk, stát je povinen vytvářet takové podmínky, které umožní jednotlivcům usilovat o jeho dosažení. Tento závěr se v plné míře uplatní i ve specifických poměrech podnikání v oblasti poskytování zdravotní péče, kde jsou v některých odbornostech hrazeny zdravotní výkony převážně nebo dokonce výlučně z veřejného zdravotního pojištění. Důsledkem jsou tak požadavky ve vztahu k regulaci úhrad za poskytnuté výkony, které by při normálním běhu věcí, odhlédnouv od případných rizik přirozeně spojených s podnikáním, měly umožňovat (nikoliv zajišťovat) víc než jen pokrytí nákladů poskytovaných služeb. Z hlediska práva na podnikání by naopak byla nepřijatelná taková úprava, která by tyto náklady, byť jen částečně, systémově přenášela na poskytovatele...“. Obdobně Ústavní soud nahlížel na možné zásahy cenové regulace do práva podnikat i ve vztahu k tzv. úhradové vyhlášce na rok 2015 v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 5/15 (viz část VIII a zejm. body 54 až 57). V rovině individuální ústavní

stížnosti se Ústavní soud problematikou limitací plateb v zdravotnictví zabíral v také již shora odkazovaném nálezu sp. zn. IV. ÚS 2545/16 (viz zejm. oddíl VII. b), v němž rozvedl, že „sám technický způsob výpočtu úhrad pro určitý segment zdravotní péče, samotná výše hodnoty bodu či případné limity úhrad nemají samy o sobě ústavní rozměr. Ten může být dán až konkrétní výší částky, kterou je péče hrazena, ať už je tato částka vymezena prováděcím předpisem (úhradovou vyhláškou), nebo stanovena soudem analogickým použitím pravidel v úhradové vyhlášce stanovených. Ústavní hranici, která by připouštěla v posuzovaném případě derogační zásah Ústavního soudu, netvoří samotný technický způsob určení ceny plnění, resp. způsob, jak k ceně plnění obecné soudy dospěly, nýbrž až případný výsledek tohoto určení ceny posuzovaný v kontextu a podmínkách konkrétního případu. Referenčním kritériem pro posouzení ústavnosti či protiústavnosti výše ceny plnění bude čl. 26 odst. 1 Listiny, jehož porušení stěžovatelka taktéž namítá...“. V témže oddílu tohoto nálezu dále uvedl, že v minulosti „... zrušil právní úpravu z důvodu, že obsahuje určité úhradové limity, přičemž v ní zároveň nejsou obsaženy záruky kompenzace při přečerpání stanoveného objemu zdravotní péče, pokud by se poskytovatel péče dostal do výše předvídané situace spočívající v nemožnosti pokrýt z úhrad za zdravotní péči náklady této péče. Ústavní soud v řízení o abstraktní kontrole právních předpisů z povahy věci neposuzuje konkrétní případ. Z uvedeného nálezu nelze dovodit, že v každém jednotlivém případě musí aplikace pravidel z úhradové vyhlášky, ať již přímo, či analogicky, způsobovat protiústavní důsledky, neboť ty jsou závislé na kontextu použití pravidel upravených v právním předpise, tedy vždy na konkrétních skutkových okolnostech posuzovaného případu. Protiústavní důsledky mohou nastat právě až ve chvíli, kdy bude tvrzeno a prokázáno, že úhrada za zdravotní péči není způsobilá pokrývat ani „nutně vynaložené náklady“ na tuto péči. To nelze prokázat pouhým doložením rozdílu mezi cenou fakturovanou a cenou skutečně vyplacenou ani doložením rozdílu mezi cenou plnění v rozhodném roce a v letech předcházejících. Úhradovým obdobím je kalendářní rok, přičemž řada rozhodných skutečností, které mají vliv na výši úhrad za zdravotní péči, se každý rok mění...“. V závěrečné pasáži téhož bodu Ústavní soud konstatoval, že „... nárok poskytovatele zdravotní péče, má-li být před obecnými soudy, resp. následně v řízení o ústavní stížnosti úspěšný, musí být z hlediska závěrů Ústavního soudu uvedených v nálezech sp. zn. Pl. ÚS 3/2000 a sp. zn. Pl. ÚS 19/13 opřen o tvrzení a prokázání těch předpokladů, na kterých Ústavní soud staví možnou protiústavnost cenové regulace“. V nedávné době se k těmto závěrům Ústavní soud opětovně přihlásil v plenárním nálezu sp. zn. Pl. ÚS 49/18 ze dne 26. dubna 2022 (k tomu viz zejm. body 201 a 202) a v řízení o individuální ústavní stížnosti např. v usnesení sp. zn. IV. ÚS 1702/18 ze dne 4. května 2022 (viz zejm. bod 20). Tato koncepční východiska jsou dle názoru Ústavního soudu obecně platná směrem ke všem poskytovatelům poskytujícím zdravotní péči za úhrady od zdravotních pojišťoven z prostředků plynoucích ze systému zdravotního pojištění, kteří jsou zároveň podnikateli – jejich použitelnost se nejeví nijak zvláště podmíněná skutkovými, smluvními či jinými specifickými okolnostmi věci, v nichž byly Ústavním soudem vysloveny.

26. Jak je patrné z předchozího bodu tohoto nálezu, nelze tvrzení stěžovatelky a na něj navázanou právní argumentaci co do jejího předmětu korektně hodnotit jako *prima facie* irelevantní (a proto snad opominutelnou). Ústavnímu soudu se dokonce jeví, že stěžovatelka při změně žaloby upravila svoji argumentaci – ve srovnání s tou původní – právě tak, aby lépe cílila na podstatu závěrů o eventuální neústavnosti některých dopadů limitace plateb ve smyslu uvedené prejudikatury. Možný závěr o zjevné irelevanci lidskoprávních námitek stěžovatelky pak nelze učinit ani z důvodu určitého „hybridního“ postavení vedlejší účastnice, která v daném vztahu vůči stěžovateli sice otevřeně nevystupuje v nadřazené (mocenské) pozici srovnatelné s orgány veřejné moci, ale zároveň zjevně není soukromoprávní subjekt s právním postavením shodným se stěžovatelkou (tvrzení o opaku by dle názoru Ústavního soudu popíralo systémovou a ekonomickou realitu a není třeba se jím blíže zabírat). Pokud

Ústavní soud dovodil, že ve vybraných případech působí základní práva i na horizontální úrovni mezi dvěma na roveň postavenými subjekty (jednotlivci či jinými soukromoprávními osobami), zcela nepochybně může být otázka nápravy tvrzeného zásahu do určitého základního práva poskytovatele zdravotní péče relevantní i ve vztahu mezi ním a zdravotní pojišťovnou [k tomu v základu viz nálezy ve věci sp. zn. I. ÚS 185/04 ze dne 14. 7. 2004 (N 94/34 SbNU 19) a z recentní doby např. nálezy II. ÚS 1587/20 ze dne 12. ledna 2022; zejm. body 17 až 19].

27. I přesto všechno však Ústavní soud žádné úvahy soudu prvního stupně stran tvrzeného porušení stěžovatelčina práva podnikat dle čl. 26 odst. 1 Listiny v jeho napadeném rozsudku nenalezl. Ústavní soud z odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně pro ilustraci shrnuje: v řízení mělo zůstat sporné, zdali došlo k porušení stěžovatelčina práva na podnikání a zdali má stěžovatelka nárok na úhradu žalovaných částek (bod 5 rozsudku). Poté soud dospěl k závěru, že vedlejší účastnice postupovala v souladu s uzavřenými smlouvami, jež řádně splnila (bod 13). Načež vylíčil zjištění učiněná ze znaleckého posudku, která ale označil za nedostatečná co do prokázání účelnosti vynaložených nákladů a efektivity stěžovatelčina hospodaření (bod 15). V témže bodě zároveň označil tvrzení stěžovatelky činěná „v tomto směru“ (bez bližšího upřesnění) za nedostatečná, avšak s ohledem na „publikovaný právní názor“ nepovažoval za nutné stěžovatelku poučit o povinnosti doplnit skutková tvrzení a označit k jejich prokázání potřebné důkazy. Tento právní názor pak je (patrně) rozveden v bodech 19 a 20 rozsudku. V bodě 19 soud uvedl, že za situace, kdy stěžovatelka netvrdila, že vedlejší účastnice porušila smlouvu, přičemž vedlejší účastnice vykázanou péčí dle smlouvy uhradila, není žaloba důvodná. V bodě 20 soud dále uvedl, že s ohledem na prokázané skutečnosti neprováděl žádné další důkazy, neboť měl za to, že skutkový stav věci byl náležitě prokázán důkazy již provedenými; případné vypracování znaleckých posudků, jimiž by měly být prokázány náklady vynaložené na poskytnutou zdravotní péči a stanoven přiměřený zisk, považoval s ohledem na fakt, že mezi stranami byl sjednán způsob úhrady, za nadbytečné. Ani z bodů 16 a 17 rozsudku, v nichž se soud vyslovoval k údajné (ne)použitelnosti závěrů z nálezů sp. zn. IV. ÚS 2545/16 a sp. zn. Pl. ÚS 19/13 na stěžovatelčinu věc, se nepodávají žádné úvahy soudu prvního stupně vyvracející argumentaci stěžovatelky o mandatorním prolomení smluvních ujednání mezi stěžovatelkou a vedlejší účastnicí, které bylo žalovaným prostředkem ochrany jejího práva podnikat (ačkoli v bodě 5 rozsudku tuto právní otázku soud výslovně označil za spornou). Dle názoru Ústavního soudu tak nelze jinak než uzavřít, že soud prvního stupně adekvátně nereagoval na hlavní argumentaci stěžovatelky. Posouzení stěžovatelčiny věci soudem prvního stupně se v hmotněprávní rovině do značné míry minulo s její podstatou: ve sporu nešlo o jakýsi abstraktní přezkum dodržování smluv a fungování regulačního mechanismu plateb ve zdravotnictví (ostatně úhradové vyhlášky nebyly zpochybněny ani v řízení o ústavní stížnosti před Ústavním soudem – tj. nebylo navrženo jejich zrušení dle § 74 zákona o Ústavním soudě) – nýbrž o stěžovatelkou namítané dopady užití (důsledky aplikace) této regulace do jejích práv v konkrétních poměrech jejího případu. Tyto dvě situace se od sebe diametrálně liší a je zapotřebí k nim i odlišně argumentačně přistupovat. Ne zcela pochopitelný je rovněž přístup soudu prvního stupně k dokazování, který blízce souvisí s námitkou stěžovatelky ohledně porušení poučovací povinnosti soudu dle § 118a o. s. ř., kdy na jedné straně soud prvního stupně připustil a provedl dokazování (dle jeho názoru neprůkazným) znaleckým posudkem o účelně vynaložených nákladech na péči, aby následně uzavřel, že další dokazování je v tomto směru nadbytečné. Proč tedy vůbec k provedení tohoto důkazu soud prvního stupně přistoupil, pokud dokazované skutečnosti nebyly pro rozhodnutí významné, popř. k jakým (novým) zjištěním či právním závěrům soud dospěl mezi provedením důkazu znaleckým posudkem a dosažením závěru o nadbytečnosti dalšího dokazování, není z odůvodnění rozsudku zřejmé. Skutečnosti, že mezi stěžovatelkou a vedlejší účastnicí byly

uzavřeny smlouvy o poskytování a úhradě zdravotní péče s úhradovými dodatky a že vedlejší účastnice své platební závazky z nich plynoucí splnila, byly známy od počátku řízení a nebyly sporné. Z důvodu zjištěného opominutí podstatné části argumentace stěžovatelky soudem prvního stupně se již Ústavní soud pro nadbytečnost samostatně nezabýval stěžovatelkou tvrzeným porušením § 118a o. s. ř., neboť i v případě jeho porušení by co do závažnosti šlo v komparaci s opominutím argumentace o pochybení druhotného významu.

28. Ani odvolací soud pochybení soudu prvního stupně spočívající v neúplném posouzení věci nenapravit. I když odvolací soud ve svém rozsudku explicitně uvedl, že „rozhodným je vždy kontext použití limitace v konkrétním případě“ a že protiústavní důsledky by mohly nastat až ve chvíli, kdy bude tvrzeno a prokázáno, že úhrada za zdravotní péči není způsobilá pokrývat ani „nutně vynaložené náklady“ za tuto péči, přesto se ani on danou argumentací stěžovatelky adekvátně nezabýval. Jak jinak by již stěžovatelka měla svá tvrzení v řízení před obecnými soudy vymezit, aby dosáhla posouzení žalovaných nároků prizmatem ochrany jejího práva na podnikání, není z napadených rozhodnutí patrné – dle názoru Ústavního soudu nemůže být velkého sporu o tom, že stěžovatelka v řízení tvrdila a snažila se prokázat právě tu situaci, o níž v citaci obsažené v předchozí větě hovoří odvolací soud, a která vychází z východisek zformulovaných Ústavním soudem ve výše uvedených nálezech.

29. Dovolací soud opominutí klíčové části žalobní argumentace soudy nižších stupňů rovněž nezachytil. Přitom v rámci posouzení předpokladů přípustnosti dovolání v rozsahu stěžovatelkou vznesených otázek IV až VIII jen poukázal na to, že napadený rozsudek odvolacího soudu tyto otázky neřeší. S tímto posouzením by sice bylo možno (striktně) formálně souhlasit, nicméně by byl přehlédnut fakt, že odvolací soud některé z těchto právních otázek řešit v reakci na stěžovatelčinu odvolací argumentaci správně měl, a to minimálně v rozsahu otázek předestřených dovolacímu soudu pod body VII a VIII, které byly součástí argumentace stěžovatelky v podstatě po celou dobu řízení od změny žaloby, a které spolu logicky přímo souvisí.

30. Stěžovatelka v dovolání pod bodem VII vznesla právní otázku, zdali je poskytovatel domácí péče povinen nést rozdíl mezi náklady péče řádně provedené a úhradou ze zdravotního pojištění z vlastních (soukromých) zdrojů při splnění kumulativních podmínek, že: (i) rozsah maximální úhrady pro daný rok je určen zcela nezávisle na jeho vůli, (ii) ve chvíli, kdy je tento rozsah maximální úhrady stanoven (období mezi 30. října předchozího roku a prvním kvartálem daného roku), již poskytovatel pro daný rok nemůže smlouvu vypovědět (srov. § 17 odst. 2 ZVZP, dle něhož lze smlouvu vypovědět teprve s účinností k 1. lednu roku následujícího), a musí ji tedy plnit, (iii) poskytovatel domácí péče nemůže žádným způsobem ovlivnit rozsah poskytované péče, kdy ani nestanoví rozsah indikací (což činí lékař), ani nemůže indikovanou péči u konkrétního pojištěnce zúžit (k tomu jako zdravotník-nelékař není oprávněn), ani jako smluvní poskytovatel nemůže pojištěnce odmítnout [§ 48 odst. ZZP, § 11 odst. 1 písm. b) ZVZP], ani jako smluvní poskytovatel nemůže za péči formálně hrazenou, avšak poskytnutou nad úhradový limit daný pojišťovnou, požadovat po pojištěnci doplatek [srov. § 11 odst. 1 písm. d) ZVZP].

31. Pod bodem VIII stěžovatelka v dovolání vznesla otázku, zdali je situace, kdy je poskytovatel péče povinen nést rozdíl mezi náklady poskytnuté péče a úhradou ze zdravotního pojištění ze svých soukromých zdrojů (tj. při kladné odpovědi na předchozí otázku pod bodem VII), slučitelná s ústavními právy poskytovatele péče zakotvenými v čl. 26, popř. v čl. 11 Listiny.

32. Ústavní soud má za to, že takto formulované otázky obsahově odpovídají podstatné části odvolací argumentace stěžovatelky, byť v odvolání takto přesně strukturovány nebyly, a jejich zodpovězení jistě mohlo být relevantní pro výsledek řízení (k nevypořádané odvolací argumentaci, která se obsahově kryje s právními otázkami VII a VIII vznesenými

v dovolání – viz zejm. část III od posledního odstavce na str. 2 po čtvrtý odstavec na str. 4 odvolání stěžovatelky; ve spise na č. l. 226 až 228). Jak Ústavní soud uzavřel například v nedávném nálezu sp. zn. II. ÚS 1625/21 ze dne 24. listopadu 2021 (viz zejm. body 33 až 35), přípustnost dovolání nemůže bez dalšího vyloučena, jestliže dovolatel vymezí předpoklady přípustnosti dovolání v souladu s § 241a odst. 2 o. s. ř. prostřednictvím určité otázky hmotného nebo procesního práva, na které mělo záviset rozhodnutí odvolacího soudu a která byla uplatněna v odvolání, odvolací soud se s ní však nevypořádal anebo ji vypořádal jen fakticky (mlčky) tak, že zaujal právní názor, z něhož lze odpověď na uvedenou právní otázku nepřímou jen dovodit. Opačný postup by nedával valný smysl, když opominutím určitého právního argumentu odvolacím soudem by byl (v podstatě legálně) vyloučen možný kasační zásah odvolacího soudu a právní otázka, jež správně měla být odvolacím soudem řešena, by zůstala v řízení nevypořádána. Dovolací soud musí v takovéto situaci posoudit, zda rozhodnutí odvolacího soudu není v příslušné části nepřezkoumatelné, což by zakládalo důvod vyhovění dovolání pro nemožnost posoudit jeho přípustnost z hledisek § 237 o. s. ř. Dovolací soud se však takovému posouzení v nyní souzeném případě vyhnul a obešel jej právě poukazem na to, že dovoláním napadený rozsudek odvolacího soudu stěžovatelkou vznesené právní otázky neřeší, aniž by ale dostatečně zohlednil, zdali je stěžovatelka v odvolání uplatnila a zdali je odvolací soud adekvátně argumentačně vypořádal. Tímto postupem dovolací soud stěžovatelce v rozsahu těchto otázek odepřel v napadeném usnesení přezkoumání rozsudku odvolacího soudu, pro který jinak byly splněny zákonné podmínky, v důsledku čehož porušil stěžovatelčino základní právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

33. Ústavní soud zvažoval, zdali je namístě se jakkoli konkrétněji vyjádřit k substantivní stránce sporu (ve vztahu k tvrzenému porušení stěžovatelčina práva podnikat dle čl. 26 odst. 1 Listiny), avšak dospěl k názoru, že takové vyjádření by v této procesní fázi bylo předčasné, a tudíž nepatřičné. K této úvaze ho vedly dva důvody. Prvním je ten, že v substantivní rovině je meritorní přezkoumání proveditelné až ohledně takových rozhodnutí obecných soudů, které adekvátně vypořádávají argumentaci stěžovatelky, a jsou tak (materiálně) z ústavněprávního hlediska přezkoumatelné – u napadených rozhodnutí by však prozatím nebylo možno jejich ústavnost v tomto směru zhodnotit vůbec nebo jen velmi útržkovitě. Druhým důvodem je fakt, že v řízení ještě s velkou pravděpodobností nebyl dokončen ani proces dokazování, z čehož plyne, že soudy nebyla učiněna veškerá potřebná skutková zjištění a kompletně zachycen ucelený skutkový stav, což je naprostý základ pro případné právní posouzení stěžovatelčiny věci i na ústavním půdorysu.

34. V tuto chvíli se proto Ústavní soud především omezí na odkazy na výše citovaná ústavněprávní východiska k řešené problematice (viz bod 25 tohoto nálezu), od nichž nespátňuje důvod se jakkoli odchýlit ani v tomto nálezu.

35. Lidskoprávní argumentaci stěžovatelky nelze bez dalšího uspokojivě vyřešit pouhými poukazy na vedlejší účastníci splněná smluvní ujednání a na existenci úhradových vyhlášek, z nichž plyne mechanismus limitace plateb, zvláště je-li stěžovatelkou tvrzena určitá systémovost daného jevu (dva po sobě jdoucí roky). Akceptace takto široce pojatého, paušalizovaného a mezi okolnostmi nerozlišujícího závěru obecných soudů by ve svém důsledku znamenala, že je-li mezi poskytovatelem a příslušenou zdravotní pojišťovnou uzavřena obvyklá smlouva a tato smlouva je co do její litery ze strany pojišťovny plněna (v souladu s úhradovými vyhláškami, což nemusí být ani sporné), bude zastropovaná výše úhrad za poskytnutou péči vždy a za všech okolností konečná a neprolomitelná (snad vyjma úhrad provedených na základě jednostranných rozhodnutí zdravotních pojišťoven nebo na základě ad hoc dohod uzavřených později s poskytovateli). Takový závěr se při absenci vskutku silné argumentace na jeho podporu jeví jako přehnaně absolutistický až extrémní a z nálezové prejudikatury Ústavního soudu uvedené v bodě 25 tohoto nálezu neplyne (ba

naopak). Právní situace v této oblasti vznikající mohou být vysoce individuální a podstatně komplexnější, nota bene u poskytovatelů typu stěžovatelky, která – jak se podává z jejich tvrzení, jejichž zpochybnění Ústavní soud v napadených rozhodnutích ani ve zbytku spisového materiálu zatím nezaznamenal – jí poskytovanou zdravotní péči neindikuje, její rozsah dosti dobře nepředvídá a přímo neovlivňuje a přesto je právně povinna ji pojištěncům vedlejší účastnice poskytnout.

36. V dalším řízení tedy obecné soudy buď lépe vysvětlí a zargumentují své vlastní případné závěry o apriorní irelevanci klíčové žalobní argumentace stěžovatelky (a z toho plynoucí nadbytečnosti dokazování tvrzení o nedostatečnosti úhrad od vedlejší účastnice), a to podstatně přesvědčivěji než jak prozatím učinily, nebo stěžovatelce poskytnou dostatečný prostor pro to, aby svá tvrzení mohla prokázat, přičemž budou dbát na řádné plnění poučovacích povinností zakotvených v § 118a o. s. ř., bude-li toho zapotřebí (k některým ústavním souvislostem poučovacím povinnostem soudu dle § 118a o. s. ř. viz např. recentní nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 287/21 ze dne 15. února 2022; zejm. body 85 až 88). V průběhu dalšího řízení pak i vedlejší účastnice dostane možnost ještě jednou uplatnit své eventuální obranné námitky, které v řízení před obecnými soudy také zůstaly prozatím neřešeny (nedostatek pasivní legitimace, nedovolená retroaktivita, apod.). Přitom bude nutné mít při vypořádání argumentace stěžovatelky na zřeteli i normativní fakt, že na rozdíl od práva na ochranu majetku či vlastnictví dle čl. 11 Listiny, se kterým stěžovatelka dle názoru Ústavního soudu v řízení operovala spíše jen okrajově, se lze práva na podnikání dle čl. 26 odst. 1 Listiny dovolávat toliko v mezích zákonné úpravy (čl. 41 odst. 1 Listiny). Ústavně zakotvená hospodářská, sociální a kulturní práva obsažená v ustanoveních vyjmenovaných v čl. 41 odst. 1 Listiny nejsou přímo aplikovatelná ve stejném rozsahu jako základní lidská práva či práva politická.

37. Na tomto místě Ústavní soud ještě pro úplnost konstatuje, že v souvislostech posuzované problematiky považuje pojmy „účelně vynaloženého nákladu“ a „nutně vynaloženého nákladu“ za vzájemně zaměnitelná synonyma; v obou případech jde o náklady, které jsou jednak věcně potřebné k poskytnutí dané zdravotní péče a jednak jsou hospodárně poskytovatelem vynaloženy ve výši, která je v daném místě a čase objektivně odůvodnitelná.

38. Ústavní soud taktéž zdůrazňuje, že tímto nálezem ani implicitně nepředjímá samotný výsledek sporu mezi stěžovatelkou a vedlejší účastnicí, a to zejména co do výše jednotlivých stěžovatelkou uplatněných nároků.

VII. Závěr

39. Ústavní soud uzavírá, že soud prvního stupně a soud odvolací při vydání napadených rozsudků, v nichž adekvátně nevypořádaly základní tvrzení a klíčovou argumentaci stěžovatelky v míře odpovídající jejich závažnosti (relevanci), porušily stěžovatelčino právo na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Dovolací soud se poté při vydání napadeného usnesení dopustil porušení stěžovatelčina práva na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny, když při posuzování přípustnosti dovolání nezohlednil toto opominutí stěžovatelčiny odvolací argumentace odvolacím soudem. Takovýto postup obecných soudů byl v souhrnu vadný v takové intenzitě, že jejich rozhodnutí nelze považovat za ústavně konformní. Dle názoru Ústavního soudu je procesně nejefektivnějším postupem vrácení věci do řízení na prvním stupni.

40. Jelikož Ústavní soud stěžovatelčinu ústavní stížnost shledal důvodnou, vyhověl jí podle § 82 odst. 1, odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu v plném rozsahu a všechna napadená rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil; ústní jednání ve věci nenařizoval, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 139

Odůvodnění rozhodnutí ve věci přiměřenosti smluvní pokuty (sp. zn. I. ÚS 990/23 ze dne 27. září 2023)

Neodůvodní-li obecný soud řádně svůj závěr ohledně přiměřenosti smluvní pokuty, byť účastníci řízení přiměřenost kvalifikovaně zpochybňovali a její moderaci požadovali, poruší jejich právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a 4 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Pavla Šámala, soudce Jana Wintra a soudce zpravodaje Jaromíra Jirsy o ústavní stížnosti stěžovatelů 1. Miroslava Budinského, 2. Dagmar Budinské, zastoupených JUDr. Petrem Langerem, Ph.D., LL.M., advokátem, se sídlem v Ostravě, Sokolská třída 1331/31, proti usnesení Nejvyššího soudu č. j. 33 Cdo 640/2022-97 ze dne 26. 1. 2023 a rozsudku Krajského soudu v Ostravě č. j. 16 Co 154/2021-73 ze dne 15. 11. 2021, za účasti Nejvyššího soudu a Krajského soudu v Ostravě jako účastníků řízení a společnosti M & M reality holding, a. s., se sídlem v Praze 1, Krakovská 583/9, zastoupené Mgr. Peterem Harmečkem, advokátem, se sídlem v Ostravě, Macharova 302/13, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu č. j. 33 Cdo 640/2022-97 ze dne 26. 1. 2023 a rozsudkem Krajského soudu v Ostravě č. j. 16 Co 154/2021-73 ze dne 15. 11. 2021 bylo porušeno právo stěžovatelů na soudní ochranu podle článku 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu č. j. 33 Cdo 640/2022-97 ze dne 26. 1. 2023 a rozsudek Krajského soudu v Ostravě č. j. 16 Co 154/2021-73 ze dne 15. 11. 2021 se zrušují.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Ústavní stížností se stěžovatelé domáhají zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí, neboť jsou přesvědčeni, že jimi bylo porušeno jejich základní právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod („Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod („Úmluva“).

2. Klíčovou otázkou v projednávané věci je, zda obecné soudy odpovídajícím způsobem vyhodnotily přiměřenost (spravedlivost) smluvní pokuty, kterou mají stěžovatelé v důchodovém věku zaplatit realitní kanceláři za to, že jí během pandemie koronaviru neumožnili uskutečnit jednu prohlídku prodávaného bytu.

II. Skutkové okolnosti věci a rekapitulace procesního vývoje

3. Stěžovatelé jsou manželé v důchodovém věku; dne 8. 1. 2020 uzavřeli s vedlejší účastnicí („realitní kancelář“) na dobu tří měsíců smlouvu o zprostředkování příležitosti koupě bytu v jejich vlastnictví. Kupní cena bytu činila 1 690 000 Kč; provize realitní kanceláře byla sjednána na 60 000 Kč.

4. Stěžovatelé se v předmětné smlouvě kromě jiného zavázali nemařit zprostředkovatelskou činnost realitní kanceláře a umožnit provádění prohlídek bytu se zájemci. Prohlídky stěžovatelé umožňovali až do 16. 3. 2020, kdy realitní kanceláři oznámili, že s ohledem na propuknutí koronavirové pandemie – a na ni reagující rozhodnutí vlády o vyhlášení nouzového stavu – nadále provádění prohlídek bytu neumožní.

5. Ve smlouvě bylo sjednáno, že poruší-li stěžovatelé některou ze smluvních povinností, jsou povinni zaplatit realitní kanceláři smluvní pokutu ve výši provize. Dne 9. 4. 2020 (následující den po ukončení účinnosti smlouvy s realitní kanceláří) stěžovatelé uzavřeli kupní smlouvu, kterou prodali předmětný byt zájemci, jehož nezprostředkovala realitní kancelář, za kupní cenu 1 500 000 Kč.

6. Realitní kancelář se žalobou proti stěžovatelům domáhala zaplacení 60 000 Kč s příslušenstvím s tím, že stěžovatelé porušili svoji povinnost poskytnout součinnost potřebnou k uzavření kupní smlouvy. Okresní soud v Ostravě („nalézací soud“) žalobu zamítl rozsudkem č. j. 26 C 210/2020-27 ze dne 5. 2. 2021. Dospěl k závěru, že odmítli-li stěžovatelé v dosud bezprecedentní a život ohrožující situaci pandemie prohlídky předmětného bytu, jednali oprávněně v zájmu svého zdraví, života a jejich jednání bylo zároveň solidární vůči celé společnosti; neposkytnutí součinnosti podle nalézacího soudu nelze v tomto mimořádném kontextu hodnotit jako porušení právní povinnosti. Skutečnost, že stěžovatelé ihned po ukončení smluvního vztahu s realitní kanceláří předmětný byt prodali třetí osobě, nalézací soud nehodnotil jako nepoctivé a nemravné jednání, protože v té době již nebyli vázáni smluvním vztahem a se svou nemovitostí mohli volně nakládat. Byt byl prodán bez osobního kontaktu s kupujícím, který vypracování smlouvy zajistil a v elektronické podobě ji stěžovatelům zaslal.

III. Obsah napadených rozhodnutí

7. Krajský soud v Ostravě („odvolací soud“) ústavní stížností napadeným rozsudkem rozhodnutí nalézacího soudu změnil a uložil stěžovatelům povinnost zaplatit realitní kanceláři 60 000 Kč s příslušenstvím. Dospěl k závěru, že sporná pokuta byla sjednána platně a nelze ji v okolnostech případu hodnotit jako nepřiměřenou vzhledem k její výši, která je stejná jako předpokládaná provize. Konstrukce smluvní pokuty je podle odvolacího soudu logická, protože v případě, že by stěžovatelé mařili prohlídky bytu, zabránili by jeho prodeji zájemcům, čímž by realitní kanceláři vznikly marně vynaložené náklady (na inzerci, fotografie, zaměstnance atd.). Na uvedeném nic nemění, že na začátku roku 2020 propukla koronavirová pandemie, na kterou vláda reagovala četnými opatřeními. Zprostředkovatelská činnost realitních kanceláří byla podle odvolacího soudu uskutečnitelná i v době po 16. 3. 2020, protože mimořádná opatření pro ni činila výjimku. Odvolací soud považoval za rozhodné, že stěžovatelé v prodávaném bytě nebydleli a jejich osobní přítomnost při prohlídkách nebyla nezbytná; předání klíčů, které realitní kancelář nabízela, mohlo proběhnout bezkontaktně, protože stěžovatelé bydleli v blízkosti prodávaného bytu. Argumentační obranu stěžovatelů považoval odvolací soud za účelovou, protože stěžovatelé den následující po skončení smluvního vztahu s realitní kanceláří uzavřeli kupní smlouvu s jiným zájemcem; nová smlouva přitom podle odvolacího soudu byla podepsána stěžovateli osobně na poště.

8. Nejvyšší soud ústavní stížností napadeným usnesením dovolání stěžovatelů odmítl, neboť z jeho judikatury vyplývá, že ujednání o smluvní pokutě lze posuzovat jako neplatný

právní úkon pro rozpor s dobrými mravy pouze v případě, že by se dobrým mravům přičily okolnosti, za kterých byla smluvní pokuta sjednána; ujednání nelze považovat za neplatné jen z důvodu nepřiměřenosti výše sjednané smluvní pokuty. Podle Nejvyššího soudu byla nevýhodnost ujednání o odměně pro realitní kancelář (vznik práva na její zaplacení až okamžikem, kdy zprostředkuje příležitost uzavřít se zájemcem kupní smlouvu) vyvažována plněním smluvních povinností ze strany stěžovatelů po dobu trvání zprostředkovatelské smlouvy, a to především povinností poskytovat potřebnou součinnost, nemařit zprostředkovatelskou činnost a umožnit provádění prohlídek se zájemci. Smluvní pokuta měla sloužit právě k uvedenému účelu, tj. nutit stěžovatele ke splnění dohodnutých povinností.

IV. Shrnutí argumentace stěžovatelů

9. Stěžovatelé namítají, že obecné soudy nedostatečně zohlednily významné okolnosti, které nastaly po uzavření zprostředkovatelské smlouvy; jsou přesvědčeni, že sporná smluvní pokuta je nepřiměřená (a ujednání o ní neplatné), protože z důvodu pandemických opatření vlády bylo nejen oprávněné a odůvodněné zájmem stěžovatelů na ochranu jejich zdraví a života, ale i solidární ve vztahu ke zbytku společnosti. Stěžovatelé rovněž odkazují na aktuální rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 2273/2022 ze dne 11. 1. 2023, z něhož vyplývá, že při posouzení přiměřenosti smluvní pokuty mohou hrát roli nejen okolnosti známé již v době sjednávání smluvní pokuty, ale i ty, které zde byly při porušení smluvní povinnosti, jakož i okolnosti, jež nastaly později.

V. Vyjádření k ústavní stížnosti a replika

10. Soudce zpravodaj podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu vyzval účastníky řízení a vedlejší účastníci řízení, aby se k ústavní stížnosti vyjádřili.

11. Podle Nejvyššího soudu nebyla napadeným usnesením porušena základní práva stěžovatelů. Zákaz maloobchodního prodeje a služeb v provozovnách se podle Nejvyššího soudu na realitní činnost nevztahoval. Nejvyšší soud dále uvedl, že stěžovatelé do okamžiku koncentrace řízení podle § 118b odst. 1 občanského soudního řádu, jež nastala dne 5. 2. 2021 při jednání nalézacího soudu, pouze namítali, že ujednání o pokutě je neplatné; netvrdili, že smluvní pokuta je nepřiměřená se zřetelem k hodnotě či významu zajišťované povinnosti a v rozporu se zněním § 2051 občanského zákoníku ani nenavrhli její snížení (moderaci). Nepřiměřenost smluvní pokuty tedy nebyla do okamžiku koncentrace předmětem žalobních tvrzení. Ze stejného důvodu není přiléhavý odkaz stěžovatelů na rozsudek sp. zn. 31 Cdo 2273/2022, neboť se týká moderace smluvní pokuty, nikoli neplatnosti ujednání podle § 1813 občanského zákoníku. Odvolací soud ve vyjádření pouze odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí.

12. Podle realitní kanceláře není ústavní stížnost stěžovatelů důvodná. Citované rozhodnutí velkého senátu bylo zveřejněno až dne 10. 2. 2023, a Nejvyšší soud k němu proto v napadeném usnesení nemohl přihlédnout. Obecné soudy se s přiměřeností smluvní pokuty řádně vypořádaly. Tvrzení stěžovatelů o nouzovém stavu považuje realitní kancelář za účelové; situaci bylo možné vyřešit předáním klíčů, což zástupce realitní kanceláře stěžovatelům navrhoval. Stěžovatelé si nepoctivě obstarali vlastního zájemce, jednali s ním za trvání smluvního vztahu s realitní kanceláří a následně mu nemovitost prodali (za spolupráce s advokátní kanceláří smlouvu uzavřeli na poště, kde byla vyšší koncentrace lidí, než by byla v předmětném bytě).

13. Stěžovatelé ve své replice uvádějí, že vyjádření Nejvyššího soudu není pravdivé. Z protokolu o jednání před nalézacím soudem ze dne 5. 2. 2021 vyplývá, že stěžovatelé do skončení prvního jednání (v závěrečném návrhu) navrhli, aby nalézací soud pro případ, že by ujednání o smluvní pokutě shledal platným, výši smluvní pokuty moderoval. Dospěl-li odvolací soud – na rozdíl od nalézacího soudu – k závěru, že je ujednání o smluvní pokutě

platné, měl se návrhem stěžovatelů na moderaci smluvní pokuty zabývat, což mu provedené dokazování umožňovalo. Podle stěžovatelů se výjimka z pandemických opatření týkající se realitních služeb týkala pouze provozoven realitních kanceláří, nikoliv bytu stěžovatelů. Možnost předání klíčů byla vyloučena, protože stěžovatelé měli v bytě osobní věci a podle uzavřené smlouvy měla prohlídka proběhnout za jejich přítomnosti.

VI. Upuštění od ústního jednání

14. Ústavní soud podle § 44 zákona o Ústavním soudu zvážil, zda ve věci není třeba konat ústní jednání a dospěl k závěru, že by to nepřispělo k dalšímu objasnění věci. Nekonání ústního jednání odůvodňuje také skutečnost, že Ústavní soud nepovažoval za potřebné provádět dokazování.

VII. Předpoklady řízení před Ústavním soudem

15. Ústavní soud je k projednání ústavní stížnosti příslušný. Ústavní stížnost byla podána oprávněnými osobami [§ 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, („zákon o Ústavním soudu“)], je včasná a není nepřijatelná podle § 75 odst. 1 téhož zákona, stěžovatelé jsou řádně zastoupeni advokátem.

VIII. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

16. Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost stěžovatelů je důvodná.

17. Součástí ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 a 4 Listiny a čl. 6 Úmluvy je rovněž povinnost obecných soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit [viz např. náleží sp. zn. IV. ÚS 2468/11 ze dne 21. 1. 2014 (N 6/72 SbNU 83) či bod 19 nálezu sp. zn. III. ÚS 3411/19 ze dne 2. 6. 2020 (N 115/100 SbNU 299)].

18. Právo na odůvodnění rozhodnutí není absolutní a nelze je chápat tak, že vyžaduje podrobnou odpověď na každý argument (viz např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 2. 12. 2014 ve věci *Emel Boyraz proti Turecku*, č. stížnosti 61960/08, bod 74). Rozsah, v jakém se povinnost soudu odůvodnit rozhodnutí aplikuje, může být různý podle povahy rozhodnutí a musí být stanoven s ohledem na konkrétní okolnosti případu. Šíře práva účastníků na odůvodněné rozhodnutí se odvíjí od předmětu a povahy řízení, jakož i návrhů a argumentů jimi uplatněných. Obecné soudy mají povinnost vypořádat se s argumentací účastníků řízení adekvátně, aby jejich rozhodnutí byla srozumitelná, logická a přezkoumatelná [náleží sp. zn. III. ÚS 961/09 ze dne 22. 9. 2009 (N 207/54 SbNU 565) či bod 10 nálezu sp. zn. IV. ÚS 3754/19 ze dne 12. 5. 2020 (N 95/100 SbNU 130)]. Nejsou-li zřejmé důvody soudního rozhodnutí, svědčí to o libovůli v soudním rozhodování, která je v rozporu se zásadou právního státu [viz např. náleží sp. zn. II. ÚS 169/09 ze dne 3. 3. 2009 (N 43/52 SbNU 431)].

19. Z judikatury Ústavního soudu zároveň vyplývá, že princip nezávislosti soudů při výkonu jejich pravomoci je nutno chápat tak, že soudcům nelze přikazovat, jak mají ve věci rozhodnout, jaké důkazy mají před svým rozhodnutím provést a jak je hodnotit (viz např. usnesení sp. zn. I. ÚS 3036/19 ze dne 12. 11. 2019). Z perspektivy základního práva na soudní ochranu účastníků řízení nelze akceptovat případy, kdy z odůvodnění rozhodnutí nevyplývá vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů a právními závěry. Jinými slovy, ústavně nekonformní jsou rozhodnutí soudů, ve kterých jsou učiněná skutková zjištění v extrémním nesouladu s vykonanými důkazy [náleží sp. zn. III. ÚS 166/95 ze dne 30. 11. 1995 (N 79/4 SbNU 255)].

20. Ústavní soud v nyní projednávaném případě dospěl k závěru, že odůvodnění obecných soudů ve světle právě shrnutých ústavněprávních požadavků neobstojí.

21. Obecné soudy stěžovatelům ústavně konformním způsobem vysvětlily, proč samotné sjednání smluvní pokuty ve výši provize realitní kanceláře nepovažují za zakázané

ve smyslu § 1813 občanského zákoníku. Odvolací soud konkrétně uvedl, že povinnost zaplatit smluvní pokutu v případě neumožnění prohlídek nenastoluje významnou nerovnováhu v neprospěch stěžovatelů (spotřebitelů), protože zprostředkovatelská činnost realitní kanceláře je přímo podmíněna součinností prodávajících (viz body 14–17 napadeného rozsudku). Nejvyšší soud v napadeném usnesení uvedl, že povinnost stěžovatelů zaplatit smluvní pokutu byla vyvážena nevýhodností (nejistotou) odměny, kterou realitní kancelář obdrží pouze v případě úspěšného zprostředkování koupě nemovitosti. Uvedený dílčí závěr je podle Ústavního soudu srozumitelný, logický, a není excesivní.

22. Za nedostatečné však Ústavní soud považuje hodnocení další otázky týkající se přiměřenosti výše sjednané smluvní pokuty a její případné moderace ve světle okolností, které nastaly při a po porušení smluvní povinnosti stěžovatelů.

23. Podle Ústavního soudu se odvolací soud a Nejvyšší soud otázkou přiměřenosti smluvní pokuty a její případnou moderací zabývat měly bez ohledu na převažující procesní strategii stěžovatelů (srov. vyjádření Nejvyššího soudu; bod 11 tohoto nálezu). Byť stěžovatelé od počátku řízení především namítají, že sjednaná smluvní pokuta byla v důsledku její nepřiměřenosti „neplatně ujednaná“ ve smyslu § 1813 občanského zákoníku, proti nepřiměřenosti smluvní pokuty ve vztahu k okolnostem pandemie se bránili od počátku řízení. Již u prvního jednání před nalézacím soudem kupříkladu tvrdili, že je „uplatnění smluvní pokuty nepřiměřené“ s ohledem na pandemickou situaci a opatření vlády (viz č. 1. 25). Obecným soudům tedy již před okamžikem koncentrace řízení ve smyslu § 118b odst. 1 občanského soudního řádu, jež nastala dne 5. 2. 2021 při jednání nalézacího soudu, muselo být zřejmé, z jakých skutkových tvrzení a důkazních návrhů stěžovatelé „nepřiměřenost“ smluvní pokuty dovozují.

24. Není přitom významné, zda stěžovatelé moderaci smluvní pokuty z důvodu její nepřiměřenosti zmínily až po okamžiku koncentrace podle § 118b odst. 1 o. s. ř. Zástupce stěžovatelů ve svém závěrečném návrhu u prvního a jediného jednání před nalézacím soudem výslovně uvedl, že alternativně „soud může výši smluvní pokuty moderovat [...]“ (viz č. 1. 26). I když tedy výslovně neodkázal na § 2051 občanského zákoníku (odkázal pouze na § 1815 občanského zákoníku), bylo zřejmé, že stěžovatelé moderaci sjednané smluvní pokuty z důvodu její tvrzené nepřiměřenosti alternativně navrhují, k čemuž zároveň uplatňovali svoji věcnou argumentaci od počátku řízení. Uvedený závěr je v souladu i s aktuální judikaturou Nejvyššího soudu, podle kterého platí, že „za návrh na snížení smluvní pokuty ve smyslu § 2051 o. z. lze považovat i takový procesní úkon (námitku) dlužníka (žalovaného), ze kterého je patrné, že se dlužník domáhá (byť i jen částečného) zamítnutí žaloby z důvodu, že má požadovanou smluvní pokutu za nepřiměřenou (popírá přiměřenost její výše). Není nezbytné, aby se dlužník výslovně dožadoval aplikace moderačního oprávnění soudem, tj. aby výslovně navrhoval snížení smluvní pokuty“ (viz rozsudek Nejvyššího soudu č. j. 23 Cdo 1398/2022-155 ze dne 3. 5. 2023). Návrh na moderaci smluvní pokuty podle § 2051 je především hmotněprávní námitkou, na kterou se zásadně nevztahuje princip koncentrace řízení, vychází-li (jako v tomto případě) ze skutkového stavu, který byl včas (do okamžiku koncentrace) vylíčen, a nejsou-li s ním spojeny žádné „skutkové novoty“. Úvaha, že hmotněprávní námitka je po okamžiku koncentrace řízení bez dalšího nepřipustná, je podle Ústavního soudu excesivní.

25. Navrhli-li stěžovatelé v souladu s § 2051 občanského soudu snížení smluvní pokuty, měly se obecné soudy tímto alternativním návrhem zabývat. Nejvyšší soud tak neučinil, a to v rozporu s „průlomovým“ rozsudkem velkého senátu Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 2273/2022. V něm Nejvyšší soud uvedl následující: „[P]ostup soudu při moderaci podle § 2051 o. z. lze rozlišit na následující fáze (kroky). V prvním kroku soud při využití interpretačních pravidel stanovených v § 555 a násl. o. z. nejprve zjistí, jakou funkci měla smluvní pokuta plnit. Poté se zabývá konkrétními okolnostmi s přihlédnutím ke zjištěné

funkci smluvní pokuty. Zřetel přitom vezme na všechny okolnosti konkrétního případu, přičemž zohlední nejen okolnosti známé již v době sjednávání smluvní pokuty, nýbrž též okolnosti, které byly dány při porušení smluvní povinnosti, jakož i okolnosti nastalé později, mají-li v samotném porušení smluvní povinnosti původ [...] Na základě těchto okolností zodpoví otázku, zda výše smluvní pokuty je přiměřená vzhledem k věřitelovým zájmům, které byly narušeny v důsledku porušení smluvní povinnosti a měly být smluvní pokutou chráněny. Dospěje-li soud v předchozím kroku k závěru, že smluvní pokuta není nepřiměřená, případně nepodaří-li se mu na základě provedeného dokazování objasnit rozsah následků porušené smluvní povinnosti ve sféře věřitele, aby mohl učinit právní závěr o nepřiměřenosti nároku ze smluvní pokuty, nemůže nárok věřitele na smluvní pokutu snížit. V opačném případě soud ve třetím kroku sníží smluvní pokutu na přiměřenou výši (spravedlivou *in concreto*) se zřetelem k těm funkcím, které má plnit, a s přihlédnutím k hodnotě a významu zajišťované povinnosti. Je přitom limitován výší škody vzniklé do doby rozhodnutí porušením povinnosti, na kterou se smluvní pokuta vztahuje.“

26. Nejvyšší soud v tomto případě tři vymezené fáze (kroky) posuzování přiměřenosti smluvní pokuty pominul a nezážil později nastalé relevantní okolnosti porušení smluvní povinnosti stěžovatelů, čímž porušil jejich právo na soudní ochranu. Namítá-li v tomto ohledu realitní kancelář, že citované „průlomové“ rozhodnutí velkého senátu bylo publikováno po vydání napadeného usnesení v projednávané věci (viz bod 12), lze k tomu jen dodat, že bylo vydáno přibližně dva týdny po rozhodnutí velkého senátu. Je věcí Nejvyššího soudu, aby svoje vnitřní procesy rozhodování upravil tak, aby se mohl řídit svojí vlastní, v době rozhodování existující a závaznou judikaturou v souladu s legitimním očekáváním účastníků řízení (srov. § 13 občanského zákoníku). Pro rozhodnutí soudu je vždy významný stav v době jeho vyhlášení (§ 154 odst. 1 ve spojení s § 167 odst. 2 o. s. ř.). Odvolací soud okolnosti vzniklé po sjednání smluvní pokuty navíc v tomto případě výslovně hodnotil a zabýval se nepřiměřeností vzniklého nároku, nikoliv jen nepřiměřeností ujednání o smluvní pokutě; podle Ústavního soudu tak neučinil dostatečným způsobem.

27. Odvolací soud se vyjádřil k přiměřenosti (spravedlivosti) smluvní pokuty tak, že příslušná pandemická opatření obsahovala výjimku pro realitní zprostředkovatelskou činnost, a proto byly prohlídky bytu možné i v období od 16. 3. 2020 do 8. 4. 2020 (viz bod 19 napadeného rozsudku). Odvolací soud však nereagoval na argumentaci stěžovatelů, že se předmětné výjimky vztahovaly pouze na činnost realitních kanceláří, nikoliv na fyzické osoby (viz vyjádření stěžovatelů k odvolání na č. 1. 60).

28. Podle Ústavního soudu však není podstatné, zda se zmiňované výjimky mimořádných opatření kromě jednání v provozovnách realitních kanceláří vztahovaly i na prohlídky nabízených bytů. Odvolací soud se měl podrobněji zabývat tím, zda bylo po stěžovatelích v důchodovém věku ze strany realitní kanceláře přiměřené požadovat, aby umožnili (jednu) prohlídku bytu v době bezprecedentního stavu pandemie, který objektivně život (nejen) starších lidí ohrožoval. Bylo to především období počátku pandemie, jež bylo ovlivněno intenzivními obavami z dosud nepoznaného hromadného nebezpečí. Podle Ústavního soudu nelze brát odůvodněné obavy stěžovatelů o jejich zdraví na lehkou váhu, a to zejména s ohledem na jejich vysoký věk i každodenní varování státních orgánů a sdělovacích prostředků o nebezpečnosti viru (ať už byla činěna v jakékoliv formě).

29. Z napadeného rozsudku vyplývá, že odvolací soud považoval tvrzení o obavě stěžovatelů o jejich zdraví za účelové. Podle Ústavního soudu však uvedený závěr není v odůvodnění rozhodnutí dostatečně vysvětlen. Uvádí-li odvolací soud, že stěžovatelé mohli realitnímu makléři předat klíče bytu bezkontaktně (viz bod 19 napadeného rozsudku), pomíjí jejich námitku, že v prodávaném bytě měli své osobní věci, a že proto měli oprávněný zájem se prohlídky bytu účastnit (viz č. 1. 60). V tomto ohledu se odvolací soud nevypořádal ani s tím, že ve zprostředkovatelské smlouvě není uvedeno, že realitní kancelář může

uskutečňovat prohlídky v nepřítomnosti stěžovatelů; naopak, v bodu 10. 1 smlouvy je výslovně uvedeno, že kromě obecné povinnosti poskytnout součinnost má klient povinnost „účastnit se jednání se zájemci a RK [realitní kanceláří], dostavovat se na naplánované schůzky, jednat o podmínkách Smlouvy se zájemcem“ (viz přílohy soudního spisu).

30. Odvolací soud dále uvedl, že argumentace stěžovatelů byla účelová, protože stěžovatelé den po ukončení smluvního vztahu uzavřeli kupní smlouvu s třetí osobou (viz bod 20 napadeného rozsudku). V tomto ohledu však soud nereagoval na vznesenou námitku stěžovatelů, že nový kupní zájemce (třetí osoba) stěžovatele kontaktoval sám telefonicky, netrval na prohlídce bytu a smluvní dokumentaci vypracovanou advokátní kanceláří zaslal stěžovatelům elektronicky; stěžovatelé přitom tvrdili, že zájemci existenci smluvního vztahu s realitní kanceláří oznámili (viz č. 1. 60). Podle Ústavního soudu v napadeném rozsudku chybí bližší vysvětlení, proč by takové tvrzené jednání během existence smluvního vztahu s realitní kanceláří mělo bez dalšího účelovost chování stěžovatelů potvrzovat.

31. Obdobně podle Ústavního soudu nelze bez dalšího dovodit, že podepsali-li stěžovatelé kupní smlouvu osobně na poště, znamená to, že se mohli účastnit osobní prohlídky bytu (viz bod 20 napadeného rozsudku). Úřední ověření podpisů na vkladovém listě je – jak známo – zákonnou podmínkou pro provedení vkladu do katastru nemovitostí. Kdyby v tomto smyslu stěžovatelé měli být absolutně konzistentní a nevycházeli by z domu za žádných okolností, znamenalo by to, že kupní smlouvu běžným způsobem uzavřít nemohli vůbec. I v tomto aspektu tedy účelovost jednání stěžovatelů není zjevná tak, jak ji odvolací soud prezentoval.

32. Konečně, odvolací soud se ve vztahu k účelovosti argumentace stěžovatelů nezabýval ani tím, že stěžovatelé kupní smlouvu s novým zájemcem nakonec uzavřeli za nižší cenu 1 500 000 Kč (oproti potenciální kupní ceně 1 630 000 Kč po započtení provize realitní kanceláře) [viz bod 6 rozsudku nalézacího soudu]. V tomto smyslu není zřejmé, jakou významnou výhodu by měli stěžovatelé účelovým „obejitím“ realitní kanceláře získat.

33. Závěr odvolacího soudu o účelovosti jednání stěžovatelů se přitom jeví jako nepřesvědčivý především ve světle toho, že odvolací soud při jednání neprovedl výslech příslušného realitního makléře, nového kupce ani stěžovatelů (viz protokol o jednání před odvolacím soudem, č. 1. 62–63), což by mohlo některé pochybnosti stran účelovosti jednání stěžovatelů rozptýlit (nebo naopak vyvrátit). Byl-li tedy odvolací soud – na rozdíl od nalézacího soudu – přesvědčen o účelovosti jednání stěžovatelů, měl přinejmenším zvážit provedení výslechu výše zmiňovaných osob, a to zejména s ohledem na skutečnost, že provedení takových důkazů z procesní opatrnosti navrhovali stěžovatelé i realitní kancelář (viz protokol o jednání před nalézacím soudem, č. 1. 26). Odvolací soud měl v návaznosti na jeho změnu posouzení merita věci neprovedení dříve navrhovaných důkazů u nalézacího soudu znovu přesvědčivě odůvodnit v souladu s požadavky judikatury týkající se tzv. opomenutých důkazů [srov. např. nález sp. zn. IV. ÚS 1891/18 ze dne 9. 10. 2018 (N 169/91 SbNU 121)].

34. Za podstatné Ústavní soud dále považuje, že odvolací soud při posuzování přiměřenosti výše smluvní pokuty blíže nereflektoval chování stěžovatelů před vypuknutím pandemie. Jak vyplývá ze zjištěného skutkového stavu, stěžovatelé prohlídky realitní kanceláři provádět umožňovali, a to od 8. 1. 2020 do 16. 3. 2020, tedy více než dvě třetiny doby trvání smluvního vztahu. Jinými slovy, realitní kancelář možnost smlouvu zprostředkovat po nikoliv bezvýznamný čas měla. Proč by měla získat celou smluvní pokutu jako v případě, kdy by stěžovatelé nespoupracovali vůbec, odvolací soud nevysvětluje.

35. Lze uzavřít, že odvolací soud se při hodnocení přiměřenosti smluvní pokuty dostatečně nezabýval významnými okolnostmi, které nastaly po jejím sjednání, přestože se jimi v souladu s právem stěžovatelů na soudní ochranu zabývat měl.

IX. Závěr

36. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud napadené usnesení Nejvyššího soudu a napadený rozsudek odvolacího soudu zrušil podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

37. Úkolem odvolacího soudu nyní bude znovu zvážit možnost moderace smluvní pokuty a znovu zhodnotit přiměřenost (spravedlivost) uplatňovaného nároku ve vztahu ke konkrétním okolnostem věci.

38. Závěr tohoto nálezu Ústavního soudu není takový, že stěžovatelé při jednání s realitní kanceláří bez dalšího účelově nejednali, ani že odvolací soud měl výši smluvní pokuty nutně snížit. Dospěje-li odvolací soud opětovně k závěru o účelovosti jednání stěžovatelů či neshledá-li důvod k moderaci smluvní pokuty, musí tak učinit ústavně konformním způsobem, tj. musí svoje právní závěry založit na solidních skutkových zjištěních a současně je pečlivě odůvodnit, a to již v souladu s aktuální judikaturou Nejvyššího soudu a s nosnými důvody odůvodnění tohoto nálezu.

Č. 140**Náhrada nákladů řízení ve sporech o ochranu osobnosti
(sp. zn. III. ÚS 3454/21 ze dne 9. října 2023)**

1. Ústavní soud se k problematice nákladů řízení staví rezervovaně a podrobuje ji pouze omezenému ústavněprávnímu přezkumu. Z hlediska kritérií spravedlivého procesu totiž nelze klást rovnítko mezi řízení vedoucí k rozhodnutí ve věci samé a nákladové rozhodování, neboť „spor“ o náklady řízení zpravidla nedosahuje intenzity opodstatňující výrok Ústavního soudu o porušení ústavně zaručených práv stěžovatele. Otázka náhrady nákladů řízení proto může nabýt ústavněprávní dimenzi pouze v případě extrémního vykročení z pravidel upravujících toto řízení, což nastává např. v důsledku interpretace a aplikace příslušných ustanovení zákona, v nichž by byl obsažen prvek svévole.

2. Rovněž ve sporech o ochranu osobnosti se rozhoduje o nákladech řízení podle rozsahu úspěchu ve věci samé a plná náhrada nákladů nemusí navzdory rozhodnutí o důvodnosti základu žaloby nastupovat automaticky, je-li to odůvodněno okolnostmi konkrétního případu a tyto okolnosti jsou účastníkům řízení odpovídajícím způsobem v průběhu řízení i samotném rozhodnutí vysvětleny.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Radovana Suchánka a Vojtěcha Šimíčka (soudce zpravodaj) o ústavní stížnosti stěžovatele Mgr. Radka Pokorného, zastoupeného JUDr. Jozefem Mikloškem, LL.M., advokátem, se sídlem Klimentská 1216/46, Praha 1, proti IV. a V. výroku rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 7. 10. 2021 č. j. 22 Co 130/2021-518, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení, takto:

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění**I. Skutkové okolnosti věci a obsah napadeného rozhodnutí**

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatel domáhá zrušení napadených nákladových výroků shora uvedeného soudního rozhodnutí s tvrzením, že jimi bylo porušeno jeho právo na ochranu cti a soukromého a rodinného života podle čl. 10 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), právo vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny a právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

2. Ústavní soud si za účelem posouzení opodstatněnosti a důvodnosti ústavní stížnosti vyžádal soudní spis vedený Obvodním soudem pro Prahu 7 (dále jen „obvodní soud“) pod

sp. zn. 10 C 390/2017 (došlý Ústavnímu soudu z důvodu probíhajícího řízení o dovolání ve věci samé dne 13. 6. 2023), z jehož obsahu vyplývají následující skutečnosti.

3. Stěžovatel se žalobou podanou u obvodního soudu domáhal, aby se obchodní společnost E. S. Best s. r. o. (dále jen „první žalovaný“) a Erik Stallings Best (dále jen „druhý žalovaný“) zdrželi zveřejňování článku s názvem „Pokorný a Rafaj“ (a jeho anglického ekvivalentu) nebo jeho částí citovaných v petitu žaloby, zveřejněného na webových stránkách www.fsfinalword.cz (česky), www.fsfinalword.com (anglicky) a prostřednictvím odkazů také na www.facebook.com/FSFinalWord/ a <https://twitter.com/erikbest>. Dále požadoval zveřejnění omluvy ve znění: „Omlouváme se Mgr. Radkovi Pokornému, že jsme o něm na našich stránkách www.fsfinalword.cz, www.fsfinalword.com a www.facebook.com/FSFinalWord/ publikovali článek s názvem Pokorný a Rafaj, v němž jsme nepravdivě uvedli, že si jej najala společnost Kapsch, aby u předsedy Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže zařídil zrušení tendru na výběr mýtného, čímž by se měl dopustit trestného činu. Zveřejněním tohoto nepravdivého článku bylo nezákonně zasaženo do jeho cti, důstojnosti a vážnosti.“ Po každém ze žalovaných stěžovatel rovněž požadoval peněžité zadostiučinění ve výši 200 000 Kč.

4. V průběhu řízení před obvodním soudem stěžovatel „upravil“ petit své žaloby (srov. spis, č. I. 318) tak, že žalovaní jsou povinni zdržet se zveřejňování článku s názvem „Pokorný a Rafaj“, který obsahuje text: „Pokorného si teď najal Kapsch, aby u Rafaje zařídil zrušení tendru na výběr mýtného“ a „Řekněme si na rovinu, co se tady děje – Pokorný a Rafaj by se takovým jednáním dopustili trestného činu“ (a jeho anglického ekvivalentu) na shora uvedených webových stránkách, a požadoval omluvu ve znění: „Omlouváme se Mgr. Radkovi Pokornému, že jsme o něm na našich stránkách www.fsfinalword.cz, www.fsfinalword.com a www.facebook.com/FSFinalWord/ publikovali článek s názvem Pokorný a Rafaj, v němž jsme nepravdivě uvedli, že si jej najala společnost Kapsch, aby u předsedy Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže zařídil zrušení tendru na výběr mýtného.“ Stěžovatel setrval na nároku na peněžitou náhradu nemajetkové újmy. Usneseními vyhlášenými v rámci ústního jednání obvodní soud rozhodl, že „připouští změnu petitu žalobního návrhu“ (srov. spis, č. I. 358) ve shora uvedené podobě.

5. Obvodní soud rozsudkem ze dne 4. 2. 2021, č. j. 10 C 390/2017-362, vyhověl stěžovateli co do zdržovacího nároku i požadované omluvy, když shledal jejich oprávněnost vyplývající ze zásahu do osobnostních práv stěžovatele shora citovanými výroky žalovaných. Druhému žalovanému, který byl autorem předmětného článku, rovněž uložil povinnost zaplatit stěžovateli částku 200 000 Kč jako náhradu nemajetkové újmy a prvnímu žalovanému povinnost k náhradě nemajetkové újmy ve výši 100 000 Kč. Ve zbytku (tj. co do 100 000 Kč) žalobu zamítl. Obvodní soud měl přitom za to, že s ohledem na závažnost tvrzení žalovaných, kteří jednání stěžovatele kvalifikovali jako trestný čin, jakož i na dosah těchto článků, je pouhá omluva nedostačující. Vyšší míru odpovědnosti pak shledal u druhého žalovaného, který byl autorem článků.

6. O náhradě nákladů řízení rozhodl obvodní soud podle § 142 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. s. ř.“) tak, že uložil žalovaným povinnost zaplatit stěžovateli plnou náhradu nákladů řízení ve výši 76 063 Kč. V odůvodnění rozsudku uvedl, že i když stěžovatel „provedl úpravu zdržovacího nároku, zůstala podstata zdržovacího nároku stejná, šlo o nepatrnou změnu (§ 142 odst. 3 o. s. ř.). Pokud jde o omluvu, pak [...] i v tomto byl úspěšný, a to i přesto, že provedl úpravu, zůstala podstata omluvy stejná, šlo jen o nepatrnou změnu (§ 142 odst. 3 o. s. ř.). Pokud jde o druhého žalovaného šlo o § 142 odst. 1 o. s. ř. a u prvního žalovaného o § 142 odst. 3 o. s. ř.“ (bod 28 odůvodnění).

7. Proti rozhodnutí obvodního soudu podali žalovaní odvolání, na jehož základě městský soud rozsudek obvodního soudu ve výrocích I až IV, jimiž bylo vyhověno žalobě

stěžovatele stran zdržovacího nároku a omluvy, potvrdil jako věcně správné, a ve výrocích V a VII, kterými obvodní soud přiznal stěžovateli peněžitou náhradu nemajetkové újmy, žalobu zamítl. Dospěl přitom k závěru, že „skutečné a dostatečně účinné odčinění způsobené újmy zajistí již veřejná omluva. Pro poskytnutí zadostiučinění v penězích tu podmínky dány nejsou. Omluva představuje [...] přiměřenou satisfakci k odčinění újmy“ (bod 27 odůvodnění).

8. Městský soud dále rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů, a to podle míry úspěchu ve věci podle § 142 odst. 2 o. s. ř., přičemž stěžovateli přiznal na náhradě nákladů řízení 16 884,20 Kč (IV. výrok rozsudku městského soudu). Výrokem V pak městský soud rozhodl o povinnosti nahradit náklady řízení státu, a to v případě stěžovatele ve výši 1 335,66 Kč a v případě každého z žalovaných ve výši 1 335,67 Kč.

9. V odůvodnění městský soud uvedl, že stěžovatel „byl v řízení ve vztahu ke každému ze žalovaných převážně úspěšný. Výsledně uspěl v rozsahu zdržovacího nároku a požadavku na zadostiučinění omluvou, v rozsahu požadavku na zadostiučinění v penězích neuspěl ani částečně. Jeho úspěch byl tedy dvoutřetinový a úspěch žalovaných vždy třetinový, proto má žalobce postupem podle § 142 odst. 2 o. s. ř. (pro odvolací řízení ve spojení s § 224 odst. 1 o. s. ř.) právo na náhradu jedné třetiny vynaložených nákladů řízení. To však platí pouze pro tu část řízení, kdy žalobcův požadavek na zdržení se byl omezen pouze na část textu článku. Původně totiž žalobce požadoval uložení zdržovací povinnosti ve vztahu k celému článku. Teprve návrhem učiněným v průběhu jednání před soudem prvního stupně [...] významně omezil požadavek na zdržení se na rozsah, jak mu bylo výsledně vyhověno. Ve vztahu k části řízení do 1. 10. 2020 je tak třeba úspěch žalobce ohledně zdržovacího požadavku hodnotit pouze jako částečný, stejně tak úspěch žalovaných. Ohledně celého předmětu řízení ve fázi řízení do 1. 10. 2020 včetně to pak znamená, že úspěch žalobce byl poloviční (plný ve vztahu k omluvě, kde omezení požadovaného textu nebylo tak významné jako u zdržovacího požadavku) a poloviční ve vztahu k zdržovacímu nároku) a žalovaných také poloviční (plný ve vztahu k zadostiučinění v penězích a poloviční ve vztahu k zdržovacímu nároku), proto ve vztahu k této fázi řízení si každý z účastníků postupem podle § 142 odst. 2 o. s. ř. nese náklady řízení sám“ (bod 30).

10. Městský soud s odkazem na nálezy (nesprávně citován jako usnesení) Ústavního soudu ze dne 22. 6. 2000 sp. zn. III. ÚS 170/99 (N 96/18 SbNU 339); veškerá judikatura zdejšího soudu je dostupná na <https://nalus.usoud.cz>, a několik usnesení o odmítnutí ústavních stížností (u posledního z nich městský soud odkazuje na neexistující spisovou značku, správně se jedná o usnesení ze dne 19. 7. 2019 sp. zn. II. ÚS 833/19) uvedl, že „i ve sporech o ochranu osobnosti se rozhoduje o nákladech řízení podle rozsahu úspěchu ve věci samé, kdy sama okolnost, že žaloba byla důvodná co do základu, avšak nikoli co do všech uplatněných nároků, není důvodem pro přiznání plné náhrady nákladů řízení“ (bod 33 odůvodnění).

II. Argumentace stěžovatele

11. Stěžovatel rekapituluje průběh řízení před soudy a obsah napadeného rozhodnutí, zejména jeho nákladových výroků, přičemž namítá porušení svých výše uvedených základních práv a svobod (viz bod 1). Napadené výroky rozsudku městského soudu podle něj nezohledňují povahu sporů ve věci ochrany osobnosti a jsou v rozporu s judikaturou Ústavního soudu i Nejvyššího soudu. Uvádí, že městský soud „svým rozhodnutím o náhradě nákladů řízení ve svém důsledku neposkytl řádnou ochranu právům stěžovatele, když navzdory konstatování, že došlo k podstatnému zásahu do osobnosti stěžovatele, rozhodl pouze o jeho nepatrném úspěchu ve vztahu k náhradě nákladů řízení, když z celkem 20,5 úkonů právní služby [...] tedy z nákladů ve výši celkem 141 947 Kč přiznal stěžovateli náhradu pouze ve výši 16 884,20 Kč, což představuje cca 1/10 celkových nákladů stěžovatele, a tedy 9/10 celkových nákladů na soudní řízení musí nést stěžovatel sám. Takovým

rozhodnutím o náhradě nákladů soudního řízení, kdy poškozený je nucen na ochranu svých osobnostních práv vynaložit z vlastních prostředků částku více než 125 000 Kč, aby zabránil úmyslnému a vědomému poškozování svých osobnostních práv ze strany žalovaných, odvolací soud de facto konstatuje (minimálně majetkový) neúspěch poškozeného a naopak, takovým rozhodnutím odvolací soud dává samotným škůdcům (jakož i třetím osobám, veřejnosti) najevo, že nemusí poškozené plně odškodnit a napravit tak důsledky svého nezákonného jednání, resp. že tato povinnost bude pro škůdce minimální.“

12. Zdůrazňuje, že i když provedl upřesnění petitu žaloby (nikoliv však jeho změnu či částečné zpětvzetí), je zřejmé, že podstata uplatněného nároku zůstala nezměněna. Odůvodnění nákladových výroků rozsudku městského soudu je podle něj nedostatečné a nepřezkoumatelné. Z rozhodnutí především „vůbec neplyne, co se má rozumět významným omezením požadavku na zdržení se, když městský soud a) neposkytl žádné relevantní odůvodnění tohoto svého závěru, ani b) neposoudil skutkové tvrzení ve vztahu k celkovému kontextu článku [...] a ani c) žádným způsobem nevzal v úvahu dosavadní průběh řízení a podstatu celého sporu, který vznikl právě publikací onoho nepravdivého skutkového tvrzení“. Stěžovatel je toho názoru, že faktické účinky zákazu publikovat celý článek s přesně specifikovaným obsahem a zákazu publikovat v konkrétním článku jednu nebo několik přesně určených vět, jsou totožné.

13. Stěžovatel „nesouhlasí se zcela povšechným závěrem městského soudu, že pokud je žaloba ve sporech o ochranu osobnosti důvodná co do základu, ale nikoliv do všech uplatněných nároků, není to důvodem pro přiznání plné náhrady nákladů řízení“. Z judikatury Ústavního soudu, na kterou odkázal městský soud, podle stěžovatele nevyplývá, že „soudy mají v případě nepřiznání veškerých nároků (tedy např. omluvy, peněžité satisfakce, zdržení se) postupovat tak, že nepřiznají plnou náhradu nákladů řízení“. Naopak, především z nálezu ze dne 22. 6. 2000 sp. zn. III. ÚS 170/99 (N 96/18 SbNU 339), a případně též z nálezu ze dne 5. 8. 2009 sp. zn. I. ÚS 1310/09 (N 180/54 SbNU 249), jasně plyne, že i v případě částečného úspěchu náleží žalobci plná náhrada nákladů řízení, pokud byl prokázán základ nároku, resp. meritum věci, kterým byl v posuzované věci zásah do osobnostních práv stěžovatele. Konstatuje, že „plně uspěl co do podstaty sporu (tj. byl prokázán neoprávněný zásah a způsobení újmy) a bylo mu přiznáno přiměřené zadostiučinění (i když nikoliv veškeré jím požadované zadostiučinění), je tak [...] vzhledem ke všem okolnostem daného případu namísto rozhodnout tak, že měl stěžovatel v řízení plný úspěch a náleží mu tak úplná a nekrácená náhrada nákladů řízení“.

III. Vyjádření k ústavní stížnosti a replika stěžovatele

14. Ústavní soud vyzval městský soud, aby se vyjádřil k ústavní stížnosti. Městský soud poukázal na to, že ve věci probíhá řízení o dovolání a odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí s tím, že „závěr o opodstatnění ústavní stížnosti nesdílí“. Opakovaně poukázal na to, že rozhodl v souladu s judikaturou Ústavního soudu, na niž odkázal v odůvodnění napadeného rozhodnutí. Zdůraznil, že závěr o hodnocení míry úspěchu ve sporu postavil na materiálním porovnání původního znění žaloby a její změny, nikoli na porovnání formálním.

15. Stěžovatel ve své replice shrnul výše uvedenou argumentaci a poukázal dále na to, že městský soud při rozhodování o nákladech řízení nezohlednil ani snahu stěžovatele uzavřít se žalovanými smír. Zdůraznil, že rozhodnutí o podobě a výši přiměřeného zadostiučinění záviselo na úvaze soudu, pročež bylo na místě použít § 142 odst. 3 o. s. ř. Namísto toho městský soud rozhodl o náhradě nákladů řízení formalisticky podle § 142 odst. 2 o. s. ř. a žádným způsobem se nevypořádal s možností přiznání plné náhrady nákladů řízení podle § 142 odst. 3 o. s. ř. Tím dle stěžovatele porušil jeho právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Stěžovatel zde odkázal především na nálezy ze dne 19. 7. 2022 sp. zn. IV. ÚS 649/22 ohledně náhrady nákladů řízení v případě rozhodování o zadostiučinění za

nemajetkovou újmu. Ústavní stížnost podle stěžovatele přesahuje jeho vlastní zájmy a poukazuje na to, že přístup městského soudu zvýhodňuje zejména „bulvární novináře“, kteří nutně porovnávají zisk z prodeje s předpokládanými náklady na vedení soudního sporu.

16. Ústavní soud zaslal ústavní stížnost spolu s výzvou k vyjádření také žalovaným, kterým by náleželo postavení vedlejších účastníků řízení. Ti se nicméně k výzvě Ústavního soudu ve stanovené lhůtě, a ani posléze, nevyjádřili, protože se má v souladu s jim poskytnutým poučením za to, že se postavení vedlejších účastníků vzdali.

IV. Podmínky řízení před Ústavním soudem

17. Ústavní stížnost byla podána oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž bylo vydáno napadené rozhodnutí. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je zastoupen advokátem podle § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu, jakkoliv jako advokát v tomto řízení zastoupen být nemusí [srov. stanovisko Pl. ÚS-st. 42/15 ze dne 8. 10. 2015 (ST 42/79 SbNU 637; 290/2015 Sb.)].

18. Ústavní soud dále uvádí, že ústavní stížnost byla v době svého podání (tj. dne 27. 12. 2021) v důsledku souběžně probíhajícího a stěžovatelem iniciovaného dovolacího řízení nepřipustná a jako taková měla být v intencích ustálené judikatury samosoudcovsky odmítnuta podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu [srov. zejména publikované usnesení ze dne 30. 5. 2019, sp. zn. III. ÚS 941/19 (U 8/94 SbNU 435), z jehož právní věty se podává, že „ústavní stížnost účastníka řízení podaná proti výroku rozhodnutí odvolacího soudu o nákladech řízení předtím, než dovolací soud rozhodne o jeho dovolání proti výroku ve věci samé, je podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu nepřipustná“].

19. Ústavní soud (resp. původní soudce zpravodaj) se proto dopustil zjevného pochybení, když na tuto procesní situaci odpovídajícím způsobem nezareagoval po období řady měsíců, přičemž byl na okolnost souběžně podaného dovolání upozorněn již v ústavní stížnosti ze dne 27. 12. 2021 (srov. s. 12). Toto pochybení však nelze nyní stěžovateli klást k tíži, neboť odmítnutím ústavní stížnosti pro předčasnost v okamžiku, kdy již bylo skončeno dokonce i stěžovatelem zahájené dovolací řízení ve věci samé (srov. níže), by se zdejší soud dopustil v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny odepření přístupu k soudu (*denegatio iustitiae*). Ústavní soud tudíž konstatuje, že procesní podmínky řízení byly v nyní posuzovaném případě v důsledku shora popsaných okolností splněny dodatečně (*via facti*), a proto přistoupil k meritornímu posouzení ústavní stížnosti.

V. Změna soudce zpravodaje

20. Ústavní stížnost byla dle rozvrhu práce přidělena soudci Radovanu Suchánkovi jako soudci zpravodaji. Jeho návrh na rozhodnutí však při posouzení věci senátem dne 29. 8. 2023 nebyl přijat. Proto byl předsedou senátu postupem podle ustanovení § 55 zákona o Ústavním soudu jako nový soudce zpravodaj určen soudce Vojtěch Šimíček.

VI. Posouzení věci Ústavním soudem

21. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti stojícím mimo soustavu soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy). K zásahu do jejich rozhodovací činnosti je Ústavní soud oprávněn jen tehdy, kdyby obecné soudy porušily ústavně zaručená práva stěžovatele. Tak se tomu ale v nyní posuzované věci nestalo, a proto byla ústavní stížnost shledána nedůvodnou.

22. Ústavní soud v prvé řadě připomíná, že k problematice nákladů řízení se konstantně staví rezervovaně a podrobuje ji pouze omezenému ústavněprávnímu přezkumu. Z hlediska kritérií spravedlivého procesu totiž nelze klást rovnítko mezi řízení vedoucí k rozhodnutí ve věci samé a nákladové rozhodování, neboť „spor“ o náklady řízení zpravidla nedosahuje intenzity opodstatňující výrok Ústavního soudu o porušení ústavně zaručených práv

stěžovatele. Uvedená zdrženlivost je dána rovněž okolností, že proti nákladovým výrokům není podle zákonné úpravy přípustné ani dovolání [§ 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř.], takže nedává logický smysl, aby sjednocování judikatury v této agendě Nejvyšším soudem bylo – obecně vzato – nahrazováno judikaturou Ústavního soudu. Otázka náhrady nákladů řízení může nabýt ústavněprávní dimenzi (podobně jako kupř. věci týkající se tzv. bagatelní částky) pouze v případě extrémního vykročení z pravidel upravujících toto řízení, což nastává např. v důsledku interpretace a aplikace příslušných ustanovení zákona, v nichž by byl obsažen prvek svévole [srov. např. náleze ze dne 3. 4. 2012 sp. zn. IV. ÚS 2119/11 (N 70/65 SbNU 3)]. K tomu však v nyní posuzované věci nedošlo.

23. Ústavní soud především konstatuje, že městský soud ústavněprávně plně akceptovatelným způsobem odůvodnil, proč stěžovateli přiznal náhradu nákladů řízení ve shora specifikované výši. Po přezkoumání obsahu ústavní stížnosti a napadeného rozhodnutí Ústavní soud shledal, že ze své pozice orgánu ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) nemá proti přijatým právním závěrům městského soudu výhrad, jelikož v nich nejsou obsaženy znaky libovůle, překvapivosti nebo nepředvídatelnosti, či přílišný formalistický postup. Městskému soudu nelze vytknout, že ohledně náhrady nákladů řízení rozhodl právě shora rekapitulovaným způsobem, neboť důvody svého rozhodnutí podrobně a přesvědčivě vysvětlil. Lze shrnout, že závěry městského soudu týkající se výkladu a aplikace § 142 o. s. ř. jsou v kontextu nyní posuzovaného případu plně udržitelné a ústavně konformní.

24. Ústavní soud na tomto místě proto jen stručně odkazuje na odůvodnění městského soudu, shrnuté již výše (srov. rozsudek městského soudu, body 30–31). Ústavní soud současně s odkazem na zásadu minimalizace zásahů do rozhodování obecných soudů pro úplnost dodává, že porušení práva na soudní ochranu či spravedlivý proces nemůže sám o sobě založit ani jeho případně rozdílný názor na interpretaci a aplikaci podústavního práva, tj. v tomto případě ustanovení § 142 o. s. ř. [srov. usnesení ze dne 5. 8. 2002 sp. zn. IV. ÚS 303/02 (U 25/27 SbNU 307)].

25. Ústavní soud dále v souvislosti s hodnocením kontextu věci podotýká, že stěžovatelův případ nemá ani jakýkoliv zvláštní „sociální rozměr“, který by eventuálně odůvodnil závěr, že městským soudem zvolený způsob vypořádání nákladů řízení nedostojí požadavkům spravedlnosti, jež musí být přítomna v každém procesu, v němž se interpretuje a aplikuje právo [srov. náleze ze dne 11. 10. 2022 sp. zn. III. ÚS 978/22, bod 32; srov. rovněž náleze ze dne 25. 6. 2002 sp. zn. Pl. ÚS 36/01 (N 80/26 SbNU 317; 403/2002 Sb.), zdůrazňující ústavním pořádkem stanovenou povinnost orgánů veřejné moci zajistit zvláštní ochranu osobám, které jsou z rozličných důvodů ve zranitelném postavení]. Ústavní soud rovněž nepřehlédl, že stěžovatel, profesí advokát, se nechal zastoupit právním zástupcem působícím ve stejné advokátní kanceláři. Lze přitom zmínit, že v obdobných případech zdejší soud dříve aproboval i závěr obecných soudů o nepřiznání náhrady nákladů (odměny advokáta a paušální náhrady za právní služby) s odůvodněním, že nešlo o účelně vynaložené náklady, neboť stěžovatel byl v daném případě advokátem s generální praxí, a tudíž úkony v řízení mohl provést sám (srov. usnesení ze dne 26. 6. 2014 sp. zn. II. ÚS 1857/14).

26. V souvislosti s hodnocením celkového kontextu věci rovněž nelze přehlédnout, že usnesením ze dne 8. 8. 2023 sp. zn. I. ÚS 1834/23, Ústavní soud odmítl ústavní stížnost stejného stěžovatele a ve stejné věci (jen ne explicitně ve vztahu k nákladovým výrokům). Přitom z petitu této (odmítnuté) ústavní stížnosti, na jejímž základě bylo přezkoumáváno mj. též rozhodnutí Nejvyššího soudu o stěžovatelem podaném dovolání proti meritorním výrokům stěžovaného rozsudku městského soudu (srov. výše), se podává, že „pokud by Ústavní soud ČR shledal, že se zrušenými výroky II. a III. rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 7. 10. 2021, č. j. 22 Co 130/2021-518, jsou spjaty i výroky IV. a V. rozsudku (týkající se nákladů řízení), které byly napadeny samostatnou ústavní stížností datovanou 27. 12. 2021, nechť Ústavní soud ČR zruší rovněž tyto výroky IV. a V. rozsudku Městského soudu v Praze ze dne

7. 10. 2021, č. j. 22 Co 130/2021-518“. Jinak řečeno, eventuální petit cílil i na nákladové výroky, které jsou napadeny nyní posuzovanou ústavní stížností. Ústavní soud je proto toho názoru, že odmítnutím ústavní stížnosti bylo postaveno najisto, že z hlediska merita věci rozhodl městský soud ústavně konformně, přičemž byla přinejmenším nepřímo posouzena rovněž ústavnost nákladových výroků. Odmítnutí ústavní stížnosti v nyní posuzované věci je tudíž zcela v souladu s předchozími závěry zdejšího soudu vyslovenými v téže věci, přičemž není dán žádný rozumný důvod je nyní jakkoliv zpochybňovat.

27. Ústavní soud dále považuje za podstatné vyjádřit se ke stěžovatelem předestřené otázce přiznání náhrady nákladů řízení v případech, v nichž je žaloba důvodná – tak jako v nyní posuzované věci – co do svého základu. Stěžovatel v této části své argumentace v odkazu na shora citovaný nálezn sp. zn. I. ÚS 1310/09 zdůrazňuje, že přizná-li obecný soud žalobci nižší přiměřené zadostiučinění, než jakého se domáhal, uplatní se při rozhodování o náhradě nákladů řízení § 142 odst. 3 o. s. ř., jenž v takovém případě, tedy závisí-li rozhodnutí o výši plnění na úvaze soudu, umožňuje i částečně úspěšnému žalobci přiznat náhradu nákladů řízení v plném rozsahu. Odkaz na citovaný nálezn a případně též na navazující náleznovou judikaturu zdejšího soudu (srov. např. stěžovatelem uváděný nálezn ze dne 19. 7. 2022 sp. zn. IV. ÚS 649/22) ovšem není v nyní posuzovaném případě přesvědčivý. Je totiž namístě připomenout, že v citovaných případech rozhodovaly obecné soudy ve sporech, v nichž se stěžovatel domáhal na České republice – Ministerstvu spravedlnosti zaplacení zadostiučinění za nemajetkovou újmu, což je podstatně odlišná situace než v nyní posuzované věci, v níž byl řešen spor mezi dvěma soukromými subjekty.

28. Městský soud nadto povinností plynoucím z uvedené náleznové judikatury dostál. Jak se totiž podává z právní věty nálezu sp. zn. IV. ÚS 649/22, „rozhodne-li obecný soud o náhradě nákladů řízení podle § 142 odst. 2 občanského soudního řádu, aniž se náležitě vypořádá s možností použití § 142 odst. 3 ve spojení s § 136 téhož zákona (při určení konkrétní výše přiměřeného zadostiučinění za nemajetkovou újmu úvahou soudu v režimu zákona č. 82/1998 Sb.), poruší právo žalobce zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod“. Jak již přitom bylo uvedeno výše, z odůvodnění ústavní stížností napadeného rozhodnutí dostatečně plyne, proč městský soud postupoval podle § 142 odst. 2 o. s. ř., a tedy nikoliv podle § 142 odst. 3 o. s. ř. Nutno navíc dodat, že tento postup městského soudu nemohl být pro stěžovatele ani překvapivý, neboť otázka nepřiznání náhrady nákladů řízení, resp. otázka nepřiznání náhrady nákladů v plné výši, „rezonovala“ v průběhu celého odvolacího řízení, když byla předestřena a odůvodněna již v odvolání žalovaných (srov. spis, č. I. 374 a rozsudek městského soudu, bod 8). Pro úplnost lze dodat, že stěžovateli byl poskytnut procesní prostor k vyjádření k odvolání žalovaných, čehož (výslovně též ve vztahu k otázce náhrady nákladů řízení) také využil (srov. spis, č. I. 394–396). Postupu městského soudu tudíž Ústavní soud nemůže z ústavněprávního hlediska nic podstatného vytknout.

29. Na předchozím hodnocení nic nemění ani další stěžovatelův odkaz na nálezn sp. zn. III. ÚS 170/99, jenž již – nutno dodat – z hlediska předmětu řízení na nyní posuzovaný případ dopadá. Stěžovateli lze tedy dát v obecně rovině zapravdu, že nepřiznání náhrady nákladů ve sporech o osobnostní práva může představovat zásah do základních práv účastníka civilního řízení. I tuto linii judikatury lze nicméně v nyní posuzovaném případě odmítnout.

30. V citované věci totiž Ústavní soud především zohlednil, že navrhovateli, jenž byl úspěšný v hlavní otázce řízení týkající se zásahu do jeho osobnostních práv, byla stanovena povinnost nahradit žalovanému náklady odvolacího řízení. Podobného „přešlapu“ se ovšem městský soud v nyní posuzované věci nedopustil. Neméně podstatná je ovšem okolnost, že městský soud současně vysvětlil (srov. výše), proč stěžovateli přiznal toliko omezenou náhradu nákladů řízení, když mj. přihlédl k jím provedené změně žaloby. Řečeno jinak – se zopakováním shora vysloveného – městský soud v nyní posuzované věci své rozhodnutí o nákladech řízení odpovídajícím způsobem odůvodnil, což naopak odvolací soud rozhodující

ve věci vedené u zdejšího soudu pod sp. zn. III. ÚS 170/99 neučinil, čímž zavalil příčinu ke kasaci daného rozhodnutí.

31. Ústavní soud současně dodává, že nehodlá (a ani nemůže) jakkoliv zpochybňovat závěr městského soudu, že v nyní posuzovaném případě došlo ke změně žaloby, neboť obecně vzato není jeho úkolem posuzovat obsah procesních úkonů učiněných účastníky v průběhu řízení před obecnými soudy. Rozhodl-li tedy městský soud, že úkon stěžovatele, samotným stěžovatelem označený jako návrh na úpravu petitu žaloby, ze dne 1. 10. 2020 je změnou žaloby, jde o závěr ústavně nezávislého orgánu, do jehož rozhodovací kompetence je ingerence Ústavního soudu v zásadě nepřípustná, ledaže by byly splněny podmínky uvedené shora (srov. bod 21 tohoto nálezu), jejichž existenci ovšem Ústavní soud neshledal.

32. S ohledem na shora provedené konkluze lze tudíž konstatovat, že již výše citovaný závěr městského soudu (srov. rozsudek městského soudu, bod 33) opřeny o judikaturu zdejšího soudu, „že i ve sporech o ochranu osobnosti se rozhoduje o nákladech řízení podle rozsahu úspěchu ve věci samé, kdy sama okolnost, že žaloba byla důvodná co do základu, avšak nikoli co do všech uplatněných nároků, není důvodem pro přiznání plné náhrady nákladů řízení“, je ve své podstatě správný. Plná náhrada nákladů totiž nemusí navzdory rozhodnutí o důvodnosti základu žaloby nastupovat automaticky, je-li to odůvodněno okolnostmi konkrétního případu s tím, že tyto okolnosti směřující k toliko částečnému přiznání náhrady nákladů jsou účastníkům řízení (zejména pak žalobci) odpovídajícím způsobem v průběhu řízení i samotném rozhodnutí vysvětleny. Uvedené odpovídá rovněž právní větě citovaného nálezu sp. zn. III. ÚS 170/99, z níž nevyplývá kategorická povinnost poskytnout v základu žaloby úspěšnému navrhovateli plnou náhradu nákladů řízení ve smyslu § 142 odst. 3 o. s. ř., ale toliko povinnost vysvětlit, proč tomu tak v konkrétním případě nemá být. Řečeno ještě jinak, Ústavní soud v citovaném nálezu uvádí, že bylo-li nepřiznání požadované náhrady nemajetkové újmy dáno úvahou soudu (§ 136 o. s. ř.), a tedy měl-li žalobce formálně úspěch jen částečný – tak jako v nyní posuzovaném případě – plná náhrada nákladů přichází „pouze“ v úvahu. Z napadeného rozhodnutí přitom dostatečně vyplývá, že městský soud se těmito úvahami zabýval, přičemž odpovídajícím způsobem vysvětlil, proč stěžovateli nepřiznal plnou náhradu nákladů řízení. Jeho postup i rozhodnutí tak odpovídají požadavkům plynoucím z nálezu Ústavního soudu a lze je považovat za ústavně konformní a akceptovatelné.

33. Ústavní soud proto ze shora uvedených důvodů ústavní stížnost podle ustanovení § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítl jako nedůvodnou.

Odlišná stanoviska

Odlišné stanovisko soudce Radovana Suchánka

Nesouhlasím s výrokem ani s odůvodněním nálezu, pročež k němu podle § 22 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, zaujímám toto odlišné stanovisko:

1. V první řadě považuji za nutné stručně se vyjádřit k tvrzení o zjevném pochybení původního soudce zpravodaje (bod 19 odůvodnění), tj. mé osoby, které je spatřováno v tom, že ihned po podání ústavní stížnosti nebyla odmítnuta pro nepřípustnost podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu. Takové pochybné „hodnocení“ z níže uvedených důvodů zcela odmítám.

2. Je třeba předeslat, že Městský soud v Praze nepřiznal stěžovateli náhradu nákladů řízení ani ve vztahu k těm částem žaloby (tzv. zdržovacímu výroku a omluvě), v nichž byl ve věci samé plně úspěšný, a proti vyhovujícímu výroku logicky nepodal dovolání. Stěžovatel podal dovolání toliko proti dvěma z celkem pěti výroků rozsudku městského soudu, přičemž namítal zejména nesprávnost závěrů městského soudu o nepřiznání peněžitého zadostiučinění

za nemajetkovou újmu. Proti výrokům rozsudku městského soudu o náhradě nákladů řízení bylo dovolání objektivně nepřijatelné [§ 238 odst. 1 písm. h) občanského soudního řádu], přičemž především otázka (ne)přiznání náhrady nákladů řízení ve vazbě na údajnou změnu žaloby ve vztahu k tzv. zdržovacímu petitu a omluvě (kde bylo stěžovateli ve věci samé vyhověno), vůbec nebyla předmětem dovolacího řízení ani řízení o ústavní stížnosti ve věci sp. zn. I. ÚS 1834/23, a jejich předmětem objektivně vzato být ani nemohla. Tuto skutečnost, která ji také výrazně odlišuje od věci sp. zn. III. ÚS 941/19 (na níž je v odůvodnění nálezu odkazováno), senátní většina opomíjí.

3. V návaznosti na právě uvedené je nadto třeba upozornit, že odkazuje-li náleze v bodu 18 odůvodnění na „zpravodajské“ usnesení ze dne 30. 5. 2019 sp. zn. III. ÚS 941/19 (U 8/94 SbNU 435), nelze než konstatovat, že usnesení Ústavního soudu nejsou pro jeho soudce právně závazná (čl. 85 odst. 2, čl. 88 odst. 2 a čl. 89 odst. 2 Ústavy), a to ani tehdy, jsou-li publikována ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu. Relativní horizontální závazností se vyznačují pouze nálezy Ústavního soudu, resp. právní názory v nich obsažené (§ 13 a 23 zákona o Ústavním soudu), a contrario nikoliv pouhá usnesení, natož pak „zpravodajská“. Odkazovat v této souvislosti na intence „ustálené judikatury“ je přitom značně nepřipadné. V době po vydání odkazovaného usnesení sp. zn. III. ÚS 941/19 bylo totiž přijato např. na usnesení ze dne 7. 3. 2023 sp. zn. III. ÚS 177/23, kde byl stěžovatelkou napaden toliko nákladový výrok rozsudku odvolacího soudu a současně probíhalo dovolací řízení (viz bod 9 jeho odůvodnění), přičemž řízení o dovolání ještě neskončilo. Ústavní stížnost přitom nebyla odmítnuta „zpravodajsky“ jako nepřijatelná [§ 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu], ale byla podrobena kvazimeritornímu přezkumu v senátu, přestože hypoteticky ještě mohl svým případným zrušujícím rozsudkem „vstoupit do hry“ Nejvyšší soud (nehledě na to, jakým účastníkem bylo dovolání podáno). K odmítnutí ústavní stížnosti jako celku došlo v senátu (jen) pro zjevnou neopodstatněnost podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu (viz bod 10 jeho odůvodnění). Součástí tohoto senátu v tehdejší věci byl i nový soudce zpravodaj v nynější věci, který pro odmítnutí věci pro zjevnou neopodstatněnost (a nikoliv „zpravodajsky“ pro nepřijatelnost) musel v senátu nutně hlasovat (viz § 19 odst. 2 větu druhou zákona o Ústavním soudu). I zde tak platí biblické: „Jak to, že vidíš třísku v oku svého bratra, ale trám ve vlastním oku nepozoruješ?“ (Matouš 7: 3–5, též Lukáš 6: 41, 42; Český ekumenický překlad).

4. Stejně tak musím jednoznačně odmítnout náznak jakési káravé argumentace obsažené rovněž v bodu 19 nálezu, podle níž „po období řady měsíců“ docházelo k nečinnosti při posuzování věci. Čtení kolegové (resp. nový soudce zpravodaj) zjevně přehlédli, že délka řízení se odvíjela především od toho, že Ústavní soud neměl po dlouhé měsíce k dispozici vyžádaný spis vedený obvodním soudem, z něhož bylo potřeba (vzdor názoru uvedenému v bodu 31 nálezu) ověřit si mimo jiné tvrzení stěžovatele o absenci změny žaloby, která byla zásadním důvodem pro nepřiznání plné náhrady nákladů řízení městským soudem. Vyžádaný spis byl Ústavnímu soudu doručen po urgencích (součástí spisu Ústavního soudu je i úřední záznam o zjišťování průběhu řízení před obecnými soudy a časového horizontu poskytnutí spisu) až dne 13. 6. 2023, přičemž bezprostředně poté jsem předložil senátu návrh vyhovujícího nálezu (viz bod 20 odůvodnění).

5. Nezpochybňuji obecné východisko přezkumu nákladových výroků spočívající ve zdrženlivém přístupu Ústavního soudu, který se projevuje v jejich posuzování v tzv. omezeném testu ústavnosti. Stejně tak nezpochybňuji závěr, že v merituu věci městský soud rozhodl ústavně souladným způsobem, jak ostatně konstatoval Ústavní soud v usnesení ze dne 8. 8. 2023 sp. zn. I. ÚS 1834/23. Na druhé straně však platí, že i rozhodování o nákladech řízení tvoří nedílnou součást soudního řízení jako celku, pročež na něj dopadají postuláty ústavně zaručeného práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny [náleze ze dne 18. 11. 2020 zn. III. ÚS 402/20 (N 212/103 SbNU 191), bod 13]. Ústavní soud tudíž do rozhodovací

činnosti obecných soudů zasáhne mimo jiné tehdy, je-li výklad a použití ustanovení zákona o náhradě nákladů řízení projevem svévole nebo libovůle soudu [srov. např. nálezy ze dne 30. 6. 2020 sp. zn. II. ÚS 648/18 (N 140/100 SbNU 536), ze dne 3. 4. 2014 sp. zn. III. ÚS 1561/13 (N 52/73 SbNU 59) nebo ze dne 28. 5. 2013 sp. zn. II. ÚS 2570/10 (N 95/69 SbNU 457)]. Jsem přitom názoru, že této svévole se městský soud dopustil, když zcela zjevně nesprávně dovedl existenci změny žaloby stěžovatelem a flagrantně se rovněž odchýlil od ustálené judikatury Ústavního soudu, čímž při rozhodování o náhradě nákladů řízení porušil stěžovatelovo právo na soudní ochranu.

6. Klíčové je, že se stěžovatel domáhal ochrany osobnosti proti difamujícím článkům, resp. konkrétním výrokům v nich obsažených, a v petitu své žaloby požadoval, aby se žalovaní tohoto zásahu zdrželi, omluvili se mu a poskytli peněžité zadostiučinění nemajetkové újmy. V základu věci byl přitom stěžovatel úspěšný, když obvodní soud i městský soud uznali, že žalovaní částí předmětných článků zasáhli do jeho práva na ochranu osobnosti a vyhověli žalobě co do tzv. zdržovacího nároku i požadované omluvy. Obvodní soud dokonce stěžovateli přiznal i větší část peněžitého zadostiučinění a s odkazem na § 142 odst. 3 občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“) též plnou náhradu nákladů řízení. Městský soud naproti tomu zamítl žalobu co do nároku na peněžité zadostiučinění nemajetkové újmy, protože uvážil, že dostatečnou se jeví omluva, a stěžovateli přiznal pouze nepatrnou část náhrady nákladů řízení, když vyšel toliko z § 142 odst. 2 o. s. ř., a nikoliv z § 142 odst. 3 téhož zákona.

7. Ustanovení § 142 odst. 3 o. s. ř. stanoví, že „i když měl účastník ve věci úspěch jen částečný, může mu soud přiznat plnou náhradu nákladů řízení, měl-li neúspěch v poměrně nepatrné části nebo záviselo-li rozhodnutí o výši plnění na znaleckém posudku nebo na úvaze soudu“. Jde o ustanovení zvláštní vůči pravidlům obsaženým v § 142 odst. 1 (plný úspěch ve věci) a odst. 2 o. s. ř. (částečný úspěch ve věci). Zda soud přistoupí k použití § 142 odst. 3 o. s. ř., nemůže být projevem jeho libovůle, neboť při naplnění hypotézy této právní normy naopak účastníkům řízení vzniká legitimní očekávání, že soudy podle ní budou při rozhodování o náhradě nákladů řízení postupovat [viz např. nálezy ze dne 15. 5. 2012 sp. zn. II. ÚS 3388/11 (N 104/65 SbNU 431) nebo ze dne 9. 12. 2013 sp. zn. I. ÚS 2881/12 (N 212/71 SbNU 495)]. Rovněž právní teorie zdůrazňuje, že „jsou-li splněny předpoklady pro aplikaci § 142 odst. 3 o. s. ř., soud podle něho musí postupovat“ (SVOBODA, K. Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 623). I tuto skutečnost senátní většina zcela ignoruje. Skutečnost, že byl stěžovateli poskytnut „procesní prostor“ k vyjádření se k odvolání žalovaných (bod 28 *in fine* odůvodnění nálezu) na věci vůbec nic nemění.

8. Nemohu souhlasit ani s nepodloženým závěrem, že výroky o náhradě nákladů řízení jsou dostatečně a „ústavněprávně plně akceptovatelným způsobem“ odůvodněny (bod 23 nálezu). To platí tím spíše, když se městský soud ohledně náhrady nákladů řízení zcela odklonil od postupu obvodního soudu, který stěžovateli podle § 142 odst. 3 o. s. ř. přiznal plnou náhradu nákladů řízení ve výši 76 063 Kč, kdežto městský soud pouze částečnou náhradu ve výši 16 884,20 Kč, a to za řízení před soudy obou stupňů (!). Rozhodnutí o náhradě nákladů řízení přitom odůvodnil městský soud pouze tak, že stěžovatel nebyl plně úspěšný (byl však úspěšný v základu věci, což je zde podstatné), v průběhu řízení změnil žalobu (což však nebyla pravda – viz níže), a odkázal dále bez dalšího na judikaturu Ústavního soudu, zejména na nálezy (v odůvodnění napadeného rozhodnutí označen jako „usnesení“) ze dne 22. 6. 2000 sp. zn. III. ÚS 170/99 (N 96/18 SbNU 339). To, že tento nálezy na posuzovanou věc z hlediska svého předmětu dopadá, připouští ostatně i nynější nálezy ve svém bodu 29. Z předmětného nálezu však vyplývá přesný opak toho, co v nynější věci dovedl městský soud i Ústavní soud. V odkazovaném nálezu totiž Ústavní soud vyjádřil, že „vzal za nepochybné, že navrhovatel v předmětném sporu uspěl jen částečně, uspěl však

v tom, co tvořilo meritum věci, tedy v otázce, zda bylo zasaženo do jeho osobnostních práv, neboť soud mu dal ve výroku rozsudku za pravdu, když rozhodl, že difamující výroky žalovaného o něm jsou nepravdivé... Soud pochybil, pokud rozhodoval o nákladech řízení, když vycházel z toho, že žádný z účastníků neměl v podstatě výrazný úspěch či neúspěch (bez bližšího odůvodnění svého závěru). Soud nemůže v takových případech postupovat mechanicky, ale musí věcně posoudit, co je v dané věci hlavní a co doprovodné. Navrhovatel měl úspěch v hlavní otázce, tj. v tom, že bylo zasaženo nepřipustným způsobem do jeho osobních práv. Nepřiznání požadované náhrady nemajetkové újmy bylo dáno úvahou soudu (§ 136 o. s. ř.), takže i když měl žalobce formálně úspěch jen částečný, přichází v tomto případě v úvahu plná náhrada nákladů řízení ve smyslu ustanovení § 142 odst. 3 o. s. ř.“.

9. Ze shora citovaného nálezu tak v žádném případě nevyplývá závěr městského soudu (a potažmo i senátní většiny), že podle této judikatury „sama okolnost, že žaloba byla důvodná co do základu, avšak nikoli co do všech uplatněných nároků, není důvodem pro přiznání plné náhrady nákladů řízení“ (bod 33 odůvodnění rozsudku městského soudu, bod 32 odůvodnění nálezu). Z nálezové (!) judikatury Ústavního soudu je naopak třeba dovodit, že je-li žaloba co do základu důvodná (byl-li prokázán zásah do osobnostních práv žalobce) a závisela-li forma a výše tohoto zadostiučinění na úvaze soudu, je namístě postupovat podle § 142 odst. 3 o. s. ř. Stejně závěry je třeba dovodit i podle právní nauky (viz bod 7 výše). Stěžovateli tedy „bezpochyby svědčilo legitimní očekávání, s ohledem na výrok odvolacího soudu ve věci samé, že mu bude náhrada nákladů řízení před soudy obou stupňů... přiznána postupem podle § 224 odst. 2 ve spojení s § 142 odst. 3 o. s. ř. Postup odvolacího soudu, jak vyplývá z odůvodnění rozsudku, byl přitom překvapivě zcela opačný. Rovněž není možné odhlédnout od výše nákladů řízení, která není v projednávané věci zanedbatelná ... Shrnutí lapidárně: nelze udělat ze strany ve sporu poražené vítěze“ (nález sp. zn. I. ÚS 2881/12). Městský soud pominul, že rozhodnutí o náhradě nákladů řízení má být zřejmým a logickým ukončením celého soudního řízení [viz nálezy ze dne 6. 2. 2017 sp. zn. I. ÚS 2904/16 (N 22/84 SbNU 283), bod 18, nebo ze dne 14. 8. 2019 sp. zn. I. ÚS 613/18 (N 146/95 SbNU 268), bod 16], v jehož základu byl stěžovatel úspěšný, když prokázal porušení svých osobnostních práv oběma žalovanými.

10. Nesouhlasím v této konkrétní věci ani s chybným přístupem senátní většiny, že „nehodlá (a ani nemůže) jakkoliv zpochybňovat závěr městského soudu, že v nyní posuzovaném případě došlo ke změně žaloby, neboť obecně vzato není jeho úkolem posuzovat obsah procesních úkonů učiněných účastníky v průběhu řízení před obecnými soudy“ (bod 31). Důvod mého nesouhlasu spočívá již v tom, že nesprávnost závěru městského soudu o údajné změně žaloby je zcela zjevná z obsahu vyžádaného spisu a ostatně i z rekapitulace průběhu řízení, resp. obsahu daného procesního úkonu (viz již bod 4 odůvodnění nálezu). Nadto se při posouzení povahy tohoto procesního úkonu městský soud bez jakéhokoliv odůvodnění odchytil od kogentního ustanovení zákona (§ 95 o. s. ř.), což ve vazbě na nepřiznání plné náhrady nákladů řízení samo o sobě představuje projev soudní svévole, proti níž musí být stěžovateli poskytnuta ochrana i v řízení o ústavní stížnosti směřující toliko proti nákladovým výrokům (viz bod 5 výše).

11. Podstatou upřesnění tzv. zdržovacího nároku petitu žaloby bylo, že stěžovatel požadoval zdržení se zveřejnění článků s citovaným (oproti původní žalobě zkráceným, nikoliv rozšířeným!) textem, a to místo toho, aby se žalovaní zdrželi zveřejňování článků „nebo“ jejich částí v petitu citovaných. Ohledně nároku na omluvu pak došlo k nepatrné úpravě v tom směru, že stěžovatel v textu omluvy netrval na poslední větě, podle níž „zveřejněním tohoto nepravdivého článku bylo nezákonně zasaženo do jeho cti, důstojnosti a vážnosti ...“. Oběma těmito nárokům ve znění upřesněných petitů obvodní soud i městský soud plně vyhověly. O změnu žaloby podle § 95 o. s. ř. nemohlo pojmově jít již z toho důvodu, že stěžovatel žalobní petit nerozšířil o žádné další difamující výroky žalovaných

a setrval na podstatě tzv. zdržovacího nároku, omluvy i peněžitého zadostiučinění z titulu zásahu do osobnostních práv, a to na základě téhož skutkového základu. Rovněž podle právní teorie platí, že změnou žaloby je možné chápat pouze situaci, jestliže „žalobce ve srovnání s dosavadním předmětem řízení po žalovaném požaduje něco jiného nebo více anebo sice totéž, ale z jiného skutkového důvodu než dosud“ (SVOBODA, K. Žaloba v civilním řízení. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 121). To v posuzované věci zjevně nenastalo. Městský soud tedy nemohl ani s odkazem na údajnou změnu žaloby podle § 95 o. s. ř. stěžovateli „zkrátit“ náhradu nákladů řízení za část řízení probíhající do 1. 9. 2020. Nad rámec toho je třeba podotknout, že v případě zdržovacího nároku a omluvy coby nepeněžitých plnění by nebylo použití § 142 odst. 3 o. s. ř. vyloučeno ani tehdy, „kdyby sice nebylo rozhodováno přesně podle návrhu účastníka (nejedná-li se o peněžité plnění), avšak v zásadě mu bylo vyhověno“ [BÍLÝ, M., § 142 (Náhrada podle úspěchu) In SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., DOLEŽÍLEK, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 3. vyd. (1. online aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 9]. V nynější věci přitom není sebemenšího sporu o tom, že stěžovatel byl v základu věci (meritu žaloby) úspěšný.

12. Konečně považuji za naprosto nepatřičný přístup mých kolegů v senátu, kteří sice nehodlají jakkoliv posuzovat zákonnost a ústavnost zcela zjevně chybného posouzení procesního úkonu městským soudem (bod 31 nálezu), současně však „lustrují“ právního zástupce stěžovatele, který měl působit ve stejné advokátní kanceláři jako stěžovatel (bod 25 nálezu). Podotýkám přitom, že odůvodnění napadených nákladových výroků městského soudu nebylo ani zčásti založeno na tom, že by stěžovatel byl sám advokátem, případně že by byl zastoupen jiným advokátem působícím však v tu dobu ve stejné advokátní kanceláři. Odkazuje-li v bodu 25 in fine odůvodnění nálezu senátní většina na usnesení ze dne 26. 6. 2014 sp. zn. II. ÚS 1857/14, jde o odkaz nepřipadný. V odkazované věci totiž závěr o tom, že žalobce je sám advokátem, učinil přímo obecný soud a uvedl jej v odůvodnění rozhodnutí k posouzení účelnosti vynaložených nákladů právního zastoupení (což v nyní posuzované věci nenastalo), a současně soud konstatoval, že „žalovaná pohledávka byla nesporná“. V nynější věci šlo naproti tomu o řádově složitější spor o ochranu osobnosti, stěžovatelem byly uplatněny tři samostatné nároky a ve věci se provádělo obsáhlé dokazování. Kolegové přehlížejí rovněž skutečnost, že náklady řízení nejsou tvořeny pouze náklady právního zastoupení, ale i soudním poplatkem, který musel stěžovatel jako žalobce zaplatit. Stejně tak nálezu zcela odhlíží od toho, že V. výrokem rozsudku městský soud dokonce co do merita žaloby úspěšnému stěžovateli uložil povinnost k náhradě nákladů řízení (tlumočného) státu, a to ve stejné výši jako každému z žalovaných (!).

13. Z výše uvedených důvodů mám za to, že ústavní stížnost je důvodná. Ústavní soud jí proto měl podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhovět a podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona napadené nákladové výroky rozsudku Městského soudu v Praze zrušit.

Č. 141**Přípustnost dovolání; odepření přístupu k soudu Nejvyšším soudem
(sp. zn. III. ÚS 2722/22 ze dne 11. října 2023)**

Označí-li Nejvyšší soud právní otázku předestřenou v dovolání za polemiku se skutkovým stavem či námitku jiné vady v řízení, a proto neposoudí, zda tato právní otázka zakládá přípustnost dovolání, dopouští se tím odepření přístupu k soudu.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jiřího Zemánka, soudkyně zpravodajky Veroniky Křesťanové a soudce Vojtěcha Šimíčka o ústavní stížnosti stěžovatelky České republiky – Státního pozemkového úřadu, sídlem Husinecká 1024/11a, Praha 3 – Žižkov, zastoupené doc. JUDr. Janem Brodcem, LL.M., Ph.D., advokátem, sídlem Rubešova 162/8, Praha 2 – Vinohrady, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. července 2022 č. j. 28 Cdo 1044/2022-1239 a rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 14. září 2021 č. j. 22 Co 112/2021-1166, 22 Co 113/2021, za účasti Nejvyššího soudu a Krajského soudu v Praze jako účastníků řízení a Heleny Bártlové, Kateřiny Černíkové a Kristýny Sekáčové, všech zastoupených Mgr. Martinem Mládkem, advokátem, sídlem Ostrovní 2064/5, Praha 1 – Nové Město, jako vedlejších účastnic řízení, takto:

I. Výrokem I usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. července 2022 č. j. 28 Cdo 1044/2022-1239 v rozsahu, kterým bylo odmítnuto dovolání stěžovatelky, bylo porušeno ústavně zaručené právo stěžovatelky na přístup k soudu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. července 2022 č. j. 28 Cdo 1044/2022-1239 se ve výroku I v rozsahu, jímž bylo odmítnuto dovolání stěžovatelky, a ve výroku II zrušuje.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění**I. Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadených rozhodnutí**

1. Stěžovatelka se ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) domáhá zrušení v záhlaví uvedených soudních rozhodnutí s tvrzením, že jimi byla porušena její práva podle čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jakož i čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Stěžovatelka rovněž namítá porušení principů demokratického právního státu plynoucích z čl. 1 odst. 1 a čl. 90 Ústavy a čl. 2 odst. 1 Listiny.

2. Z ústavní stížnosti, jakož i z vyžádaného spisu Okresního soudu v Berouně (dále jen „okresní soud“) sp. zn. 3 C 164/2018 se podává, že vedlejší účastnice (v původním řízení žalobkyně) podaly k okresnímu soudu žalobu na nahrazení projevu vůle stěžovatelky uzavřít s vedlejšími účastnicemi dohodu o bezúplatném převodu pozemků podle zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, (dále jen „zákon o půdě“).

3. Okresní soud rozhodl o žalobě vedlejších účastnic rozsudkem ze dne 25. 9. 2020 č. j. 3 C 164/2018-813 tak, že ohledně některých pozemků vypočtených ve výroku I žalobě vyhověl a nahradil projev vůle stěžovatelky, ohledně dalších pozemků žalobu zamítl (výrok II) a rozhodl o nákladech řízení (výroky III a IV).

4. Napadeným rozsudkem rozhodl Krajský soud v Praze (dále jen „krajský soud“) tak, že rozhodnutí okresního soudu ve výroku I potvrdil a dále částečně změnil rozhodnutí ve výroku II tak, že se nahrazuje projev vůle stěžovatelky ve vztahu k jednomu z dalších pozemků, ve zbytku výrok II potvrdil (vše výrok I napadeného rozsudku krajského soudu). Dále krajský soud rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů (výroky II, III a IV).

5. Napadeným usnesením Nejvyšší soud odmítl dovolání vedlejších účastnic i stěžovatelky. Ve stěžovatelčině dovolání Nejvyšší soud identifikoval tři námitky. Ohledně jedné z nich, jež se týkala posouzení, zda jeden konkrétní pozemek byl vhodný k vydání, dospěl Nejvyšší soud k závěru, že dovolání není pro řešení této otázky přípustné, neboť krajský soud rozhodl v souladu se závěry judikatury Nejvyššího soudu. Ohledně námitky nesprávnosti nákladových výroků (již stěžovatelka dovozovala z nesprávnosti rozhodnutí ve věci samé) Nejvyšší soud konstatoval, že dovolání není v tomto rozsahu přípustné pro vyluku založenou § 238 odst. 1 písm. h) občanského soudního řádu. Konečně v případě námitky označené v dovolání stěžovatelky písmenem A, týkající se dokazování znaleckým posudkem, Nejvyšší soud konstatoval, že stěžovatelka polemizuje se skutkovými závěry, a vytýká-li, že krajský soud neprovedl důkaz celým znaleckým posudkem, jde o námitku jiné vady řízení podle § 242 odst. 3 občanského soudního řádu.

II. Argumentace stěžovatelky

6. Stěžovatelka napadenému usnesení Nejvyššího soudu vytýká, že odmítl její dovolání, aniž posoudil jeho přípustnost pro řešení jedné z předložených otázek, přestože stěžovatelka přesně vymezila dovolací důvod i důvod přípustnosti dovolání, a to včetně odkazu na konkrétní rozhodnutí Nejvyššího soudu, s nímž byl postup krajského soudu v rozporu.

7. Dále stěžovatelka namítá, že rozhodnutím soudů, jimiž byl nahrazen její projev vůle, ač k tomu nebyly splněny zákonné předpoklady, byla zbavena vlastnictví pozemků, čímž byla zkrácena ve svém právu vlastnit majetek.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

8. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení. Dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, ve kterém byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Její ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť vyčerpala všechny zákonné prostředky k ochraně svého práva.

9. Napadeným usnesením Nejvyššího soudu bylo tímž výrokiem I rozhodnuto o odmítnutí dovolání vedlejších účastnic i stěžovatelky. Napadá-li stěžovatelka usnesení Nejvyššího soudu jako celek, jde v rozsahu, jímž bylo tímto usnesením rozhodnuto o dovolání vedlejších účastnic, o návrh podaný někým zjevně neoprávněným.

10. Obdobný závěr lze učinit o té části výroku I rozsudku krajského soudu, jímž byla potvrzena část výroku II rozsudku okresního soudu o zamítnutí žaloby vedlejších účastnic. Toto rozhodnutí bylo vydáno ve prospěch stěžovatelky, a proto směřuje-li ústavní stížnost i proti němu, je v tomto rozsahu ústavní stížnost třeba hodnotit jako návrh podaný někým zjevně neoprávněným.

11. Ve zbytku byla ústavní stížnost podána oprávněnou stěžovatelkou.

IV. Vyjádření účastníků a replika stěžovatelky

12. Nejvyšší soud se vyjádřil, že napadeným usnesením nedošlo k zásahu do ústavně zaručených práv stěžovatelky a navrhl ústavní stížnost odmítnout jako zjevně neopodstatněnou. Ve svém vyjádření polemizoval s argumenty stěžovatelky ohledně nahrazení projevu vůle ve vztahu k jednomu pozemku, o nichž rozhodoval i v dovolání. Ve zbytku odkázal Nejvyšší soud na odůvodnění svého rozhodnutí.

13. Vedlejší účastnice poukázaly ve svém vyjádření na to, že Ústavní soud nemá být čtvrtou instancí, jež by sloužila k dodatečnému přezkumu soudních rozhodnutí. Ve svém vyjádření polemizovaly s argumenty stěžovatelky a dospěly k závěru, že napadená rozhodnutí jsou věcně správná. Proto uzavřely, že nedošlo k porušení ústavně zaručených práv stěžovatelky a navrhují ústavní stížnost odmítnout jako zjevně neopodstatněnou.

14. Vyjádření Nejvyššího soudu a vedlejších účastnic zaslal Ústavní soud stěžovatelce a poskytl jí možnost repliky. Této možnosti stěžovatelka využila. Namítla, že Nejvyšší soud se ve svém vyjádření vůbec nevěnoval její námitce, že odmítl její dovolání, aniž posoudil jeho přípustnost ohledně všech otázek předložených stěžovatelkou v dovolání. Dále stěžovatelka polemizovala s vyjádřením vedlejších účastnic a s jejich závěrem, že napadená rozhodnutí ob stojí. Stěžovatelka setrvala na svém návrhu na zrušení obou napadených rozhodnutí.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

15. Po prostudování ústavní stížnosti, vyjádření účastníků a spisového materiálu, dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je částečně důvodná.

16. Ústavní soud posoudil na prvním místě námitky týkající se porušení procesních práv stěžovatelky, jak to vyžaduje jím zastávaná doktrína minimalizace zásahu do rozhodování obecných soudů [srov. nálezy ze dne 25. 9. 1997 sp. zn. III. ÚS 148/98 (N 113/9 SbNU 65) a ze dne 23. 11. 1999 sp. zn. Pl. ÚS 28/98 (N 161/16 SbNU 185)]; všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>]. Je-li zrušujícím nálezem vytvořen nový procesní prostor pro ochranu hmotných ústavních práv uvnitř soustavy obecných soudů, pak pro ústavní posouzení rozhodnutí obecného soudu platí subsidiarita hmotněprávního vůči procesně právnímu přezkumu [srov. nález ze dne 11. 12. 1997 sp. zn. III. ÚS 205/97 (N 159/9 SbNU 375)]. V daném případě to pak znamená, že se Ústavní soud musel nejprve zabývat námitkami proti postupu Nejvyššího soudu, který napadeným usnesením odmítl stěžovatelčino dovolání.

V. a) Obecná východiska přezkumu rozhodnutí, jímž se odmítá dovolání

17. Ústavní soud úvodem připomíná, že ve své konstantní judikatuře nepovažuje právo na dovolání za ústavně garantované; z pohledu ústavněprávního by obstála i úprava, v níž by tzv. mimořádné opravné prostředky nebyly připuštěny vůbec, jestliže by plnění úkolů vrcholného soudního orgánu (čl. 91 odst. 1 a čl. 92 Ústavy) bylo zajištěno cestou jiných procesních prostředků. Na druhou stranu však zdůrazňuje, že rozhodne-li se zákonodárce institut dovolání vytvořit, rozhodování o něm nelze vyjímát z rámce ústavněprávních principů a ústavně zaručených práv a svobod jednotlivce, a to zejména práva na přístup k soudu [srov. z mnoha např. nález ze dne 11. 2. 2004 sp. zn. Pl. ÚS 1/03 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.) či ze dne 10. 5. 2005 sp. zn. IV. ÚS 128/05 (N 100/37 SbNU 355)].

18. Co se týče možnosti přezkumu rozhodnutí Nejvyššího soudu o přípustnosti dovolání, Ústavní soud v minulosti judikoval, že „může přehodnocovat posouzení přípustnosti dovolání podle § 237 o. s. ř. pouze z hlediska jeho ústavnosti. Fakticky se tak jeho přezkum omezuje na posouzení dvou otázek, a to, zda dovolací soud neodepřel účastníku řízení soudní ochranu tím, že odmítl dovolání, aniž by se ve svém odůvodnění, pokud jde o jeho přípustnost, náležitě vypořádal se stěžovatelem řádně předestřenou právní otázkou, nebo tím, že v rámci svého posouzení právní otázky, ať už vyústilo do odmítnutí dovolání nebo připuštění dovolacího přezkumu, aproboval právní výklad, který je v rozporu s ústavně zaručenými základními právy a svobodami.“ [náleze ze dne 9. 2. 2016 sp. zn. II. ÚS 2312/15 (N 30/80 SbNU 391), bod 20].

19. Ústavní soud ve své judikatuře vychází z toho, že dovolání je mimořádným opravným prostředkem, přičemž je v zásadě věcí zákonodárce, k nápravě jakých vad jej určí, a také (v určité souvislosti s tím i) to, zda stanoví přísnější požadavky na jeho „kvalitu“, s čímž souvisí povinnost být v dovolacím řízení zastoupen kvalifikovanou osobou (advokátem), není-li dostatečně kvalifikován samotný dovolatel. Ústavní soud připustil (např. usnesení ze dne 28. 3. 2017 sp. zn. III. ÚS 506/17), že právní úprava klade na účastníky řízení relativně vysoké nároky, jde-li o řádné naplnění obsahových náležitostí dovolání; je ovšem třeba vzít v úvahu, že tomu tak není bezdůvodně (k tomu blíže např. usnesení ze dne 26. 6. 2014 sp. zn. III. ÚS 1675/14). Stejný názor ohledně nároků na dovolání a úkoly právního zastoupení zastává i Evropský soud pro lidská práva (viz rozsudek ze dne 15. 9. 2016 ve věci *Trevisanato proti Itálii*, č. 32610/07). Účastníci dovolacího řízení (potažmo jejich advokáti) mají ostatně k dispozici obsáhlou judikaturu Nejvyššího soudu, která se obsahovými náležitostmi dovolání a konkrétně problematikou vymezení jeho přípustnosti podrobně zabývá. Jestliže přesto dovolatelé svým povinnostem nedostojí, je podle uvedené judikatury odmítnutí dovolání jako vadného souladné s ústavním pořádkem. Ústavní soud v minulosti i ve vztahu k jiným procesním povinnostem konstatoval, že „[p]akliže má občanské soudní řízení sloužit (k nalézáni hmotného práva a spravedlivému řešení sporů mezi účastníky), musí být civilní soudnictví funkční jako celek, což v první řadě předpokládá, že zákonodárce stanoví procesní pravidla, kterými se musí soudy i účastníci řízení řídit. Pokud tak účastníci v konkrétním případě nečiní, logickým a ústavně konformním důsledkem může být neúspěch ve sporu, a to bez ohledu na hmotné právo.“ [náleze ze dne 22. 9. 2015 sp. zn. I. ÚS 1944/15 (N 176/78 SbNU 617)].

20. Ústavní soud také ve svých rozhodnutích konstatoval, že zákon nestanoví konkrétní způsob, jakým má být v dovolání uvedeno, v čem dovolatel spatřuje naplnění předpokladů přípustnosti dovolání. Tyto skutečnosti z něj musí být seznatelné, mohou však být vyjádřeny v kterékoliv jeho části. Není proto nezbytně nutné, aby dovolatel výslovně použil určitou uvozující formulaci, z níž by vyplynulo, že se zabývá otázkou přípustnosti dovolání. Tento údaj může být v dovolání formulován v jakékoliv jeho části a může mít jakoukoliv formu, jestliže z ní bude jednoznačně vyplývat, v čem dovolatel naplnění podmínek dovolání spatřuje. Jinými slovy, při posuzování obsahových náležitostí nesmí Nejvyšší soud postupovat přepjatě formalisticky a odmítnout dovolání jen z toho důvodu, že dovolatel určitou náležitost nevyjádřil zcela pregnantně [náleze ze dne 3. 5. 2017 sp. zn. I. ÚS 2135/16 (N 70/85 SbNU 247), bod 19].

21. Dovolání je určeno pouze pro řešení právních otázek. Za vodítko pro posouzení, zda je určitá otázka otázkou právní či skutkovou, přitom Ústavní soud považuje možnost zobecnění v případě otázek právních na rozdíl od otázek skutkových, jež jsou jedinečné pro každý jednotlivý případ [náleze ze dne 19. 12. 2017 sp. zn. III. ÚS 1441/17 (N 234/87 SbNU 801), bod 24].

V. b) Uplatnění obecných východisek na konkrétní věc

22. Stěžovatelka se v dovolání (č. l. 1188 až 1190) vymezuje vůči postupu krajského soudu, který v rámci odvolacího řízení provedl důkaz pouze částí znaleckého posudku předloženého stěžovatelkou. Podle stěžovatelky ovšem bylo možno znalecký posudek vyhotovený na základě dosud nedostupných mapových podkladů, který nebyl dokončen do rozhodnutí soudu prvního stupně, uplatnit v odvolání jako důkaz podle § 205a písm. f) občanského soudního řádu.

23. Podstatou přezkumu dovolacího soudu sice nemůže být samotné přehodnocování skutkového stavu, jeho kontrole však lze podrobit vlastní proces zjišťování skutkového stavu soudy nižších stupňů, bude-li samozřejmě relevantní právní otázka (jako otázka procesního práva) splňovat náležitosti podle § 241a odst. 2 a § 237 o. s. ř. [náleze ze dne 8. 8. 2017 sp. zn. III. ÚS 3432/15 (N 140/86 SbNU 399), bod 18].

24. Stěžovatelčiny výhrady vůči postupu krajského soudu, který provedl dokazování pouze částí znaleckého posudku, jsou tak námitkou nesprávného právního posouzení věci. Přestože stěžovatelka neformulovala explicitní otázku v podobě jediné (tázací) věty, z jejího podání jako celku je zřejmé, že stěžovatelka předložila v dovolání právní otázku procesního práva, jejíž podstatou byla interpretace ustanovení § 205a písm. f) občanského soudního řádu.

25. Jednou z otázek, které bylo třeba v řízení před obecnými soudy vyřešit jako otázku předběžnou, bylo určení výše restitučního nároku vedlejších účastnic. Stěžovatelka zpochybňovala ocenění pozemků, jež byly právním předchůdcům vedlejších účastnic odnаты, a tím i výši restitučního nároku. Kdyby soudy na základě dokazování dospěly k závěru o správnosti tvrzení stěžovatelky, mělo by to vliv na rozhodnutí ve věci samé, neboť by žalobě na nahrazení projevu vůle nemohlo být vyhověno. Proto je třeba mít za to, že rozhodnutí krajského soudu závisí na řešení této právní otázky a tato právní otázka tak může založit přípustnost dovolání.

26. Přípustnost dovolání pro řešení této otázky stěžovatelka spatřovala v tom, že se krajský soud jako soud odvolací odchýlil od ustálené judikatury Nejvyššího soudu. Konkrétně stěžovatelka odkázala na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2018 sp. zn. 22 Cdo 2711/2018.

27. Bylo proto povinností Nejvyššího soudu posoudit, zda je dovolání přípustné pro řešení předestřené právní otázky. Neprovedl-li Nejvyšší soud toto posouzení a uzavřel, že jde o pouhou námitku jiné vady řízení, odepřel stěžovatelce přístup k soudu, jakožto jednu ze složek práva na soudní ochranu zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny.

VI. Závěr

28. Odmítl-li Nejvyšší soud dovolání, aniž by napřed zjistil, zda je přípustné podle § 237 o. s. ř. pro řešení jedné z otázek předestřených v dovolání, dopustil se tím zásahu do stěžovatelčina práva na přístup k soudu chráněného čl. 36 odst. 1 Listiny.

29. Ústavní soud proto ústavní stížnosti v části směřující proti usnesení Nejvyššího soudu vyhověl, a to v rozsahu části výroku I, kterou Nejvyšší soud odmítl dovolání stěžovatelky (nikoli tedy i v části, kterou odmítl dovolání vedlejších účastnic) a akcesorického výroku II o nákladech dovolacího řízení a napadené rozhodnutí v tomto rozsahu podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

30. Ve zbývajících částech Ústavní soud ústavní stížnost dílem jako návrh podaný někým zjevně neoprávněným podle § 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu a dílem jako návrh nepřipustný podle § 43 odst. 1 písm. e) ve spojení s § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu odmítl, neboť v návaznosti na zrušení usnesení Nejvyššího soudu a s ohledem na zásadu minimalizace zásahů do rozhodovací činnosti obecných soudů mu již dále nepřisluší přezkoumávat napadené rozhodnutí krajského soudu. Tento přezkum bude nyní v kompetenci Nejvyššího soudu, který bude muset – vázán nálezem Ústavního soudu – o dovolání znovu

rozhodnout. Ústavní stížnost, týkající se rozhodnutí krajského soudu, je tak v tomto případě procesním prostředkem předčasným.

31. Ústavní soud takto rozhodl bez ústního jednání, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 142**Překvapivé rozhodnutí odvolacího soudu o nákladech řízení
(sp. zn. III. ÚS 460/23 ze dne 11. října 2023)**

Pokud odvolací soud ve sporu o určení vlastnictví k nemovitosti vyjde z fiktivní tarifní hodnoty 50 000 Kč podle § 9 odst. 4 písm. b) advokátního tarifu, ač účastníci řízení i soud prvního stupně vycházeli při stanovení výše nákladů řízení z § 8 odst. 1 advokátního tarifu, považujícího za tarifní hodnotu skutečnou cenu nemovitosti, a s tímto svým názorem účastníky řízení předem neseznámí, a neposkytne jim tak prostor pro předložení jejich argumentace, poruší zákaz tzv. překvapivých rozhodnutí a nedostojí požadavku, aby rozhodnutí bylo pro účastníky předvídatelné. Takový postup odvolacího soudu je porušením práva na soudní ochranu zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Má-li soud ve sporu o určení vlastnictví k nemovitosti k dispozici ocenění nemovitosti z jiného (např. pozůstalostního) řízení, měl by při rozhodování o nákladech řízení vycházet zásadně z něj. Vyjde-li soud v rozporu s tím z fiktivní tarifní hodnoty 50 000 Kč podle § 9 odst. 4 písm. b) advokátního tarifu, poruší právo účastníka řízení, kterému svědčí právo na náhradu nákladů řízení, na ochranu vlastnictví zaručené čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Důvodem, proč by z ocenění nemovitosti z jiného řízení soud pro účely stanovení tarifní hodnoty ve sporu o určení vlastnictví k nemovitosti vycházet neměl, nemůže být jen to, že některý z účastníků řízení o určení vlastnictví k nemovitosti se onoho jiného řízení neúčastnil; to platí zejména tehdy, vyšleli z takového ocenění při vyčíslení svých nákladů řízení i ten z účastníků řízení o určení vlastnictví k nemovitosti, který se onoho jiného řízení neúčastnil.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jiřího Zemánka, soudkyně zpravodajky Veroniky Křesťanové a soudce Vojtěcha Šimíčka o ústavní stížnosti stěžovatelů Ing. Bc. Jarmily Elznerové a Lukáše Svobody, obou zastoupených JUDr. Lukášem Rezkem, advokátem, sídlem Opletalova 1525/39, Praha 1 – Nové město, proti výrokům II a III rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 6. dubna 2022 č. j. 7 Co 1499/2021-254, ve znění opravného usnesení téhož soudu ze dne 13. června 2022 č. j. 7 Co 1499/2021-294, za účasti Krajského soudu v Českých Budějovicích jako účastníka řízení a Petra Svobody, zastoupeného JUDr. Filipem Pundou, advokátem, sídlem Pražská 100, Jindřichův Hradec, jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Výroky II a III rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 6. dubna 2022 č. j. 7 Co 1499/2021-254, ve znění opravného usnesení téhož soudu ze dne 13. června 2022 č. j. 7 Co 1499/2021-294, bylo porušeno právo stěžovatelů na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na ochranu vlastnictví zaručené čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výroky II a III rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 6. dubna 2022 č. j. 7 Co 1499/2021-254, ve znění opravného usnesení téhož soudu ze dne 13. 6. 2022 č. j. 7 Co 1499/2021-294, se ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatelé domáhají zrušení v záhlaví uvedených výroků rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích (dále jen „krajský soud“) s tvrzením, že jimi byla porušena jejich ústavně zaručená práva zakotvená v čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Krajský soud předmětným rozsudkem potvrdil rozsudek Okresního soudu v Jindřichově Hradci (dále jen „okresní soud“) ze dne 30. 4. 2021 č. j. 2 C 98/2018-190 ve výroku I (výrok I), změnil výrok II o náhradě nákladů řízení tak, že vedlejší účastník je povinen zaplatit na náhradě nákladů řízení před okresním soudem stěžovatelce částku 62 888,21 Kč a stěžovateli částku 42 888,21 Kč (výrok II), dále uložil vedlejšímu účastníkovi zaplatit každému ze stěžovatelů na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 17 526,85 Kč (výrok III) a na účet okresního soudu na náhradě nákladů řízení státu částku 197,31 Kč (výrok IV). Krajský soud se neztotožnil s okresním soudem v tom, že lze vycházet při stanovení nákladů řízení z hodnoty předmětných nemovitostí zjištěné v řízení o pozůstalosti, navíc když vedlejší účastník nebyl účastníkem tohoto řízení. Krajský soud stanovil tarifní hodnotu podle § 9 odst. 3 písm. a) a odst. 4 písm. b) vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve výši 50 000 Kč, po snížení o 20 % podle § 12 odst. 4 advokátního tarifu tak odměna za jeden úkon právní služby činila částku 2 480 Kč.

3. Z obsahu vyžádaného spisu okresního soudu sp. zn. 2 C 98/2018 se pak podává, že okresní soud rozsudkem uvedeným výše zamítl žalobu o určení, že vedlejší účastník je vlastníkem spoluvlastnického podílu o velikosti ideální 1/2 pozemku parc. č. X1 a pozemku parc. č. X2, jehož součástí je stavba č. p. X3, vše zapsané na listu vlastnictví č. X4 pro k. ú. obec a okres Jindřichův Hradec (výrok I) a vedlejšímu účastníkovi uložil zaplatit každému ze stěžovatelů na náhradě nákladů řízení částku 130 262 Kč (výrok II). Okresní soud přiznal v řízení úspěšným stěžovatelům náhradu nákladů řízení podle § 142 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. s. ř.“). Vycházel z tarifní hodnoty ve výši 1 120 000 Kč, tedy poloviny hodnoty předmětných nemovitostí zjištěné v dědickém řízení (usnesení okresního soudu ze dne 10. 4. 2018 č. j. 22 D 57/2018-50), po snížení o 20 % podle § 12 odst. 4 advokátního tarifu činila odměna za jeden úkon právní služby částku 10 224 Kč u každého ze stěžovatelů.

4. Rozsudek krajského soudu napadl vedlejší účastník v celém rozsahu dovoláním, které Nejvyšší soud výrokiem I svého usnesení ze dne 17. 1. 2023 č. j. 24 Cdo 3890/2022-361 odmítl jako nepřipustné [ve věci samé podle § 243c odst. 1 o. s. ř. a v části napadající výroky krajského soudu o náhradě nákladů řízení podle § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř.] a výrokiem II uložil vedlejšímu účastníkovi zaplatit na náhradě nákladů dovolacího řízení každému ze stěžovatelů částku 12 522 Kč. Pro účely náhrady nákladů dovolacího řízení vycházel ze stejné tarifní hodnoty jako okresní soud s odkazem na § 8 odst. 1 advokátního tarifu.

II. Argumentace stěžovatelů

5. Stěžovatelé nesouhlasí se způsobem výpočtu nahrazovaných nákladů řízení, jak byl proveden krajským soudem, který vycházel při výpočtu z tarifní hodnoty podle § 9 odst. 3 písm. a) a odst. 4 písm. b) advokátního tarifu. Naopak okresní soud vypočetl výši nahrazovaných nákladů řízení na základě tarifní hodnoty vycházející z hodnoty předmětných nemovitostí zjištěné v pozůstalostním řízení. Postup okresního soudu považují stěžovatelé za správný. Podle názoru stěžovatelů nebyla pro aplikaci tarifní hodnoty podle § 9 advokátního tarifu splněna zákonná podmínka, že nelze hodnotu věci nebo práva vyjádřit v penězích nebo ji lze zjistit jen s nepoměrnými obtížemi. Stěžovatelé poukazují na judikaturu Ústavního soudu, podle které se částka uvedená v § 9 odst. 3 písm. a) advokátního tarifu považuje za tarifní hodnotu pouze v řízeních o určení k věcem nebo právům, které jsou neocenitelné, naopak je-li předmětem řízení věc, právo nebo plnění penězi ocenitelné, pak podle uvedeného ustanovení postupovat nelze. Stěžovatelé uvádějí, že v jejich věci krajský soud odmítl postup při zjišťování tarifní hodnoty podle § 8 odst. 1 advokátního tarifu a naopak použil § 9 odst. 3 písm. a) ve spojení s odst. 4 písm. b) advokátního tarifu, aniž by se snažil hodnotu předmětných nemovitostí vůbec zjistit, když odmítl použití hodnoty nemovitostí zjištěné v pozůstalostním řízení z důvodu, že vedlejší účastník nebyl účastníkem takového řízení. V důsledku postupu krajského soudu došlo ke krácení každého ze stěžovatelů v řízení před okresním soudem o částku 61 952 Kč, v odvolacím řízení o částku 15 488 Kč. Stěžovatelé mají za to, že nehodlal-li krajský soud přijmout skutkové závěry z řízení o pozůstalosti, měl zajistit, aby byla zjištěna hodnota předmětných nemovitostí jiným způsobem. Je zřejmé, že s tím vzniklé náklady by byly nižší než výše uvedená škoda, která stěžovatelům vznikla.

III. Vyjádření účastníků řízení a replika stěžovatele

6. Soudkyně zpravodajka podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslala ústavní stížnost k vyjádření krajskému soudu a vedlejšímu účastníkovi řízení.

7. Krajský soud ve svém vyjádření setrval na názoru, že při stanovení tarifní hodnoty by se nemělo vycházet z ceny nemovitosti zjištěné v jiném řízení, kterého se všichni účastníci stávajícího nezúčastnili. Přestože advokátní tarif nestanoví přesnou (exaktní) metodu, jak určit obvyklou hodnotu předmětu sporu, krajský soud považuje za potřebné, aby všichni účastníci měli reálnou možnost ovlivnit i samotný proces zjišťování obvyklé hodnoty předmětu sporu. V nyní posuzované věci vedlejší účastník účastníkem pozůstalostního řízení nebyl, neměl tedy žádný vliv na určení obvyklé ceny majetku a jiných aktiv pozůstalosti, výši dluhů a dalších pasiv pozůstalosti a čisté hodnoty pozůstalosti. Krajský soud upozornil, že za účelem stanovení výše náhrady nákladů řízení by muselo být provedeno nezanedbatelné dokazování, které by vyžádalo další nemalé náklady řízení a oddálilo by konečné rozhodnutí o věci, jde tedy o nepoměrné obtíže spojené se zjištěním hodnoty předmětu sporu. Krajský soud nesdílí názor stěžovatelů, že dostatečným podkladem by bylo pouhé vyjádření realitní kanceláře o ceně nemovitostí.

8. Vedlejší účastník ve svém vyjádření konstatuje, že nedošlo k zásahu do ústavně zaručených práv a svobod stěžovatelů, a proto navrhuje, aby ústavní stížnost byla jako zjevně neopodstatněná odmítnuta. Vedlejší účastník připomíná, že otázka hodnoty nemovitostí nebyla předmětem řízení, nýbrž řízení dědického, kterého se neúčastnil a nemohl se k závěrům orgánu projednávajícího dědictví nijak vyjádřit. Hodnota nemovitostí nebyla v dědickém řízení projednávána ani dokazována, byla v podstatě určena shodným prohlášením dědiců, což připouštějí i stěžovatelé, kteří uvedli, že soudy měly v tomto řízení cenu zjišťovat znaleckým posudkem. Vedlejší účastník poukazuje na usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 9. 2019 sp. zn. I. ÚS 2355/19 nebo ze dne 1. 4. 2022 sp. zn. II. ÚS 1186/21, podle kterých zjišťování přesné ceny nemovitosti pouze za účelem stanovení odměny za

právní zastoupení, jež by vedlo ke vzniku dalších nákladů, je právě situací, na kterou lze vztáhnout § 9 odst. 4 písm. b) advokátního tarifu, umožňující při rozhodování o nákladech řízení upustit od zjištění hodnoty předmětu řízení. Vedlejší účastník doplnil, že Ústavní soud v nálezu ze dne 17. 10. 2017 sp. zn. I. ÚS 269/16 (N 187/87 SbNU 71) v rámci *obiter dicti* dal k úvaze, zda by nebylo vhodnější z důvodu vyloučení nahodilosti při rozhodování o nákladech řízení, vycházející z existence nebo neexistence ověřitelného údaje o ceně nemovitostí, používat § 9 odst. 4 písm. b) advokátního tarifu vždy.

9. Vyjádření krajského soudu a vedlejšího účastníka zaslal Ústavní soud stěžovatelům na vědomí a k případné replice. Stěžovatelé v replice uvedli, že krajský soud nevysvětlil, proč nezkoumal hodnotu předmětných nemovitostí jiným způsobem, nehodlal-li vycházet z ceny zjištěné v dědickém řízení. Stěžovatelé poukazují na judikaturu Ústavního soudu, podle které má být tarifní hodnota určená paušální částkou pouze ve výjimečných případech neocenitelných věcí, tak tomu však v nyní posuzované věci nebylo. Stěžovatelé se taktéž ohrazují proti tvrzení, že navrhovali, aby obecné soudy zjišťovaly cenu nemovitostí znaleckým posudkem. Pochybení krajského soudu stěžovatelé spatřují nikoli v tom, že nestanovil cenu nemovitostí na základě znaleckého posudku, nýbrž že úplně rezignoval na zjištění hodnoty předmětných nemovitostí, kterou mohl bez obtíží zjistit i jiným způsobem.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

10. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla včas podána oprávněnými stěžovateli, kteří byli účastníky řízení, v nichž byl vydán rozsudek napadený ústavní stížností. Ústavní soud je k projednání ústavní stížnosti příslušný. Stěžovatelé jsou právně zastoupeni v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatelé vyčerpali všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

11. Při posuzování včasnosti ústavní stížnosti, podané dne 16. 2. 2023, přihlédl Ústavní soud k tomu, že ústavní stížnost podaná stěžovateli dne 13. 7. 2022 byla usnesením ze dne 15. 8. 2022 sp. zn. III. ÚS 1884/22 podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu jako návrh nepřipustný odmítnuta, neboť vedlejší účastník podal dne 22. 7. 2022 proti rozsudku krajského soudu dovolání. Ústavní soud v uvedeném usnesení dospěl k závěru, že nebyla splněna podmínka vyčerpání posledního procesního prostředku (§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu), dokud nebylo dosaženo rozhodnutí o podaném mimořádném opravném prostředku. Stěžovatelé sice napadali toliko výroky II a III rozsudku krajského soudu (o nákladech řízení), avšak i tyto výroky byly napadeny dovoláním, a Nejvyšší soud je tak mohl v rámci řízení o dovolání zrušit. Za této procesní situace Ústavní soud neshledal důvod, aby řízení o ústavní stížnosti ve věci sp. zn. III. ÚS 1887/22 přerušil a vyčkával rozhodnutí o dovolání, proto ústavní stížnost odmítl a stěžovatele poučil, že jim nic nebude bránit v tom, aby po doručení rozhodnutí o dovolání, resp. rozhodnutí na něm založeném, podali novou ústavní stížnost. Lhůta k podání ústavní stížnosti podle § 72 odst. 3, odst. 4 zákona o Ústavním soudu bude stěžovatelům v takovém případě zachována. Stěžovatelé v nyní posuzované věci Ústavnímu soudu sdělili, že usnesení Nejvyššího soudu, kterým Nejvyšší soud dovolání podané vedlejším účastníkem odmítl, jim bylo doručeno dne 6. 2. 2023.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

12. Po prostudování spisového materiálu dospěl Ústavní soud k názoru, že ústavní stížnost je důvodná.

13. Ústavní soud úvodem připomíná, že není součástí soustavy soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy) a nepřísluší mu výkon dozoru nad jejich rozhodovací činností. Do rozhodovací činnosti soudů je Ústavní soud v řízení o ústavní stížnosti podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy

oprávněn zasáhnout pouze tehdy, byla-li pravomocným rozhodnutím těchto orgánů porušena ústavně zaručená základní práva nebo svobody stěžovatele.

14. Z hlediska opodstatněnosti ústavních stížností směřujících proti náhradově nákladovým výrokům rozhodnutí obecných soudů Ústavní soud ve své judikatuře konstantně zastává stanovisko, že spor o náhradu nákladů řízení, i když se může dotknout některého z účastníků řízení, zpravidla nedosahuje intenzity opodstatňující porušení základních práv a svobod, neboť povaha (jen procesní) soudem konstituovaného práva, resp. povinnosti způsobuje, že zde není zjevné reflexe ve vztahu k těm základním právům a svobodám, které jsou chráněny prameny ústavního pořádku. Z uvedených důvodů přistupuje Ústavní soud k návrhům týkajícím se rozhodování o náhradě nákladů řízení, včetně rozhodování o odměně pro advokáta některého z účastníků řízení a určování její výše, značně zdrženlivě.

15. Ústavní soud však současně připomíná, že ačkoliv se žádný z článků Listiny o nákladech civilního řízení, resp. o jejich náhradě, výslovně nezmiňuje, principy spravedlivého procesu zakotvené v čl. 36 a násl. Listiny, resp. čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), je nezbytné aplikovat i na rozhodování obecných soudů o nákladech řízení v civilních věcech. Současně však je třeba mít na zřeteli, že jde-li o konkrétní výši náhrady, není úkolem Ústavního soudu jednat jako odvolací soud nebo jako soud třetí nebo čtvrté instance ve vztahu k rozhodnutím přijatým obecnými soudy. Je úlohou obecných soudů interpretovat a aplikovat relevantní pravidla procesní a hmotněprávní povahy. Navíc jsou to obecné soudy, které mají nejlepší podmínky pro posouzení všech okolností konkrétní věci. Ústavní soud je ovšem oprávněn posoudit, zda postup nebo rozhodnutí soudů při rozhodování o nákladech řízení vyhovovalo požadavkům procesní spravedlivosti obsaženým v hlavě páté Listiny, resp. čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

16. Podstatou ústavní stížnosti je tvrzení stěžovatelů, že postup podle § 9 odst. 3 a odst. 4 písm. b) advokátního tarifu nepřicházel v úvahu, neboť předmět řízení byl penězi ocenitelný [jak plyne z nálezu ze dne 23. 2. 2011 sp. zn. IV. ÚS 1332/07 (N 22/60 SbNU 239)]; všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>], resp. že není pravda, že cenu předmětných nemovitostí bylo možno zjistit jen s nepoměrnými obtížemi.

17. Podle § 9 odst. 3 písm. a) advokátního tarifu platí, že částka 35 000 Kč se považuje za tarifní hodnotu ve věcech určení, zda tu je právní vztah nebo právo, určení neplatnosti právního jednání, jde-li o určení práva k věci penězi neocenitelné. Ustanovení § 9 odst. 4 písm. b) advokátního tarifu stanoví, že částka 50 000 Kč se považuje za tarifní hodnotu ve věcech uvedených v odstavci 3 písm. a), jde-li o právní vztah k obchodnímu závodu, nemovité věci, nebo právo z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví. Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně konstatoval, že interpretace § 9 odst. 3 písm. a) advokátního tarifu je zásadně věcí právních úvah obecných soudů a není úkolem ústavního soudnictví rozhodovat o tom, podle jakých předpisů bude vypočítávána odměna advokátů (např. usnesení ze dne 8. 12. 2011 sp. zn. III. ÚS 2269/11 nebo ze dne 10. 11. 2008 sp. zn. I. ÚS 2582/07).

18. Ústavní soud ve shora zmíněných nálezech sp. zn. IV. ÚS 1332/07 a II. ÚS 598/2000 vyslovil právní názor, že z dikce § 9 odst. 3 písm. a) advokátního tarifu, v tehdy platném znění, jednoznačně vyplývá, že částka 10 000 Kč (dnes 35 000 Kč) „se považuje za tarifní hodnotu ve věcech určení neplatnosti právního úkonu, jen pokud předmětem tohoto úkonu je věc nebo plnění penězi neocenitelné. Lze tedy dovodit, že pokud je věc nebo plnění, které je předmětem daného právního úkonu, penězi ocenitelné, pak se tato částka 10 000 Kč za tarifní hodnotu nepovažuje. S ohledem na skutečnost, že citovaný právní předpis rozlišuje situace, kdy je předmět právního úkonu, o jehož platnosti je vedeno řízení, penězi ocenitelný, a kdy nikoli, pak není možné vycházet z názoru, že vždy, když je předmětem řízení určení neplatnosti smlouvy, nelze tento předmět penězi ocenit. Je tedy třeba v každém konkrétním případě zkoumat, zda lze předmět právního úkonu (tj. plnění) ocenit, a v závislosti na tom

stanovit i výši náhrady nákladů. Předmětem právního úkonu byla věc nemovitá, která je penězi ocenitelná, v důsledku čehož nelze vycházet z tarifní hodnoty věci stanovené v § 9 odst. 3 citované vyhlášky“. Obdobný názor zaujal Ústavní soud i v nálezu ze dne 11. 6. 2009 sp. zn. II. ÚS 2811/08 (N 141/53 SbNU 747) ohledně odměny advokáta v řízení o žalobě na určení vlastnického práva k nemovitostem.

19. V nálezu ze dne 19. 12. 2017 sp. zn. IV. ÚS 2688/15 (N 230/87 SbNU 763), na který stěžovatelé poukazují v ústavní stížnosti, Ústavní soud uvedl, že s ohledem na novelizaci § 9 advokátního tarifu, v tehdy platném znění, provedenou vyhláškou č. 486/2012 Sb., s účinností od 1. 1. 2013, již není bez dalšího použitelný dříve vyslovený právní názor obsažený např. v nálezech sp. zn. II. ÚS 598/2000 nebo I. ÚS 712/01, v souladu s nímž paušální částka podle § 9 odst. 3 písm. a) advokátního tarifu může být považována za tarifní hodnotu ve věcech týkajících se věci nebo plnění *stricto sensu* neocenitelných. Ústavní soud proto nálezem sp. zn. IV. ÚS 2688/15 zrušil rozhodnutí obecných soudů, které pojem nepoměrných obtíží interpretovaly nepřiměřeně extenzivně, když spatřovaly „nepoměrné obtíže“ zejména v tom, že zjišťování ceny předmětných nemovitostí by vedlo ke vzniku dalších nákladů a zapříčinilo by prodloužení sporu. Ústavní soud v této souvislosti uvedl, že je „pochopitelně na jedné straně žádoucí, aby obecné soudy nebyly zatěžovány zbytečnými spory o výši nákladů řízení, na straně druhé by však nemělo docházet k situacím, kdy je evidentní, že předmět řízení má vysokou hodnotu, ale jen proto, že tato hodnota nebyla v řízení vyčíslena zcela pregnantně, je při určení výše nákladů řízení postupováno dle ustanovení § 9 advokátního tarifu, odpovídajícího hodnotě mnohonásobně nižší“.

20. Tak tomu bylo i v nyní posuzované věci, kdy krajský soud při stanovení výše náhrady nákladů vyšel z tarifní hodnoty 50 000 Kč [§ 9 odst. 3 písm. a) a odst. 4 písm. b) advokátního tarifu] s odůvodněním, že hodnota předmětných nemovitostí není rozhodnou skutečností, a uložil vedlejšímu účastníkovi zaplatit oběma stěžovatelům v součtu na náhradě nákladů řízení před okresním soudem celkem 105 776,42 Kč, zatímco okresní soud vycházel z tarifní hodnoty ve výši 1 120 000 Kč a uložil vedlejšímu účastníkovi zaplatit oběma stěžovatelům na náhradě nákladů řízení před okresním soudem v součtu částku 260 524 Kč. Stejným způsobem, tj. s využitím fiktivní tarifní hodnoty 50 000 Kč, pak postupoval krajský soud při výpočtu náhrady nákladů odvolacího řízení.

21. V odůvodnění napadeného rozsudku krajský soud k otázce náhrady nákladů řízení pouze konstatoval, že nelze vycházet z hodnoty předmětných nemovitostí zjištěné v průběhu pozůstalostního řízení, neboť vedlejší účastník nebyl účastníkem takového řízení a skutková zjištění v něm učiněná pro něj tedy nejsou závazná. Teprve ve vyjádření k ústavní stížnosti krajský soud uvedl, že za účelem stanovení výše náhrady nákladů řízení by muselo být provedeno nezanedbatelné dokazování, o jaké dokazování by však mělo jít, krajský soud neupřesnil.

22. Toto odůvodnění (ani vysvětlení) však nemůže obstát. Z obsahu spisu vyplývá, že se krajský soud hodnotou předmětu sporu nijak nezabýval, neprováděl v tomto smyslu dokazování, ani účastníci nepředložili žádné důkazní návrhy týkající se hodnoty dotčených nemovitostí, vedlejší účastník proti výši nákladů stanovených okresním soudem v podaném odvolání ničeho nenamítal, stejně tak stěžovatelé ve vyjádření k odvolání. Ze zvukového záznamu z jednání konaného dne 23. 2. 2022 před krajským soudem Ústavní soud zjistil, že se krajský soud k otázce nákladů řízení vyjadřoval v souvislosti se snahou přivést účastníky k uzavření smíru. Krajský soud účastníky upozornil, že již náklady řízení stanovené okresním soudem představují nezanedbatelnou částku, jejich výše dále poroste a mohlo by se stát, že hodnota poloviny nemovitostí by v konečném důsledku z podstatné části mohla „padnout“ na náklady řízení. Při jednání dne 1. 4. 2022 přednesli účastníci před krajským soudem své závěrečné návrhy s tím, že výši nákladů sdělí soudu do sedmi dnů.

23. Z vyčíslení nákladů řízení vedlejšího účastníka založeného na č. l. 257 spisu vyplývá, že právní zástupce vedlejšího účastníka požaduje odměnu a režijní paušál za třináct úkonů právní služby provedených v řízení před okresním soudem i krajským soudem (odměna za jeden úkon ve výši 12 780 Kč vypočtená z tarifní hodnoty 1 120 000 Kč) plus DPH, náhradu za ztrátu času, cestovné a soudní poplatky. Na č. l. 263 spisu je založeno vyčíslení nákladů řízení stěžovatelů před krajským soudem za tři úkony právní služby a režijní paušál (odměna za jeden úkon ve výši 20 448 Kč) plus DPH, náhradu za ztrátu času, opotřebení vozidla a pohonné hmoty.

24. Jak vedlejší účastník jakožto žalobce, tak stěžovatelé coby žalovaní, tedy vycházeli při výpočtu nákladů řízení, resp. odměny za úkony právní služby svých právních zástupců z tarifní hodnoty představující hodnotu nemovitostí zjištěnou v pozůstalostním řízení, tedy postupovali podle § 8 odst. 1 ve spojení s § 7 bod 6 advokátního tarifu. Po celou dobu sporu nebylo mezi účastníky řízení sporné, že by se hodnota předmětných nemovitostí pro účely náhrady nákladů řízení měla počítat z jiné hodnoty, než z jaké vycházel okresní soud (zjištěné v pozůstalostním řízení vedeném okresním soudem pod sp. zn. 22 D 57/2018). Ani krajský soud nijak nenaznačil, že by pohlížel na otázku stanovení tarifní hodnoty v dané věci jinak než okresní soud, naopak (jak je zmíněno již shora) při ústním jednání dne 23. 2. 2022 apeloval na účastníky, aby z důvodů vysokých nákladů řízení (konkrétně hovořil o částce 130 262 Kč, jak ji uložil vedlejšímu účastníkovi zaplatit každému ze stěžovatelů okresní soud), zvážili možnost soudního smíru.

25. Postup krajského soudu, který výše uvedeným způsobem změnil výrok okresního soudu o náhradě nákladů a rozhodl o nákladech odvolacího řízení, je proto překvapivý. Ústavní soud ve své judikatuře setrvává na zákazu tzv. překvapivých rozhodnutí, resp. na požadavku, aby rozhodnutí bylo pro účastníky předvídatelné. Předvídatelností rozhodnutí odvolacího soudu lze docílit tím, že odvolací soud seznámí účastníky se svým odlišným právním názorem a dá jim příležitost se k tomuto názoru vyjádřit. Účastník tak ví, že odvolací soud na věc nahlíží jinak, než soud prvního stupně, a může tomu přizpůsobit své právní a skutkové námítky. Nutnost zpřístupnění odchylného právního názoru účastníkům vyplývá i z faktu, že odvolatel svým odvoláním brojí proti určitému skutkovému stavu a jeho právnímu posouzení, jak k němu dospěl soud prvního stupně; druhá strana se potom vyjadřuje k argumentaci obsažené v odvolání. Argumentace odvolatele i protistrany se tedy vztahuje k napadenému prvoinstančnímu rozhodnutí, přičemž žádný z nich v době, kdy podává odvolání nebo vyjádření k němu, nemůže předpokládat, zda odvolací soud zaujme jiný právní názor, jakou bude mít tento právní názor podobu a jaké skutkové a právní důvody by z hlediska tohoto odlišného právního názoru měly být relevantní. To platí i pro výroky týkající se nákladů řízení. Stěžovatelům byla v nyní posuzované věci možnost skutkové a právní argumentace upřena, přičemž není důvod pochybovat o tom, že kdyby tomu tak nebylo, stěžovatelé by svou argumentaci, jak je zahrnuta do ústavní stížnosti, uplatnili již v odvolacím řízení.

26. Krajský soud svým překvapivým rozhodnutím podstatně snížil okresním soudem stanovenou výši nákladů řízení ve zjevném rozporu s výkladem podústavního práva, neboť v řízení před krajským soudem nebylo ani tvrzeno nebo dokazováno, že by šlo o určení práva k věci penězi neocenitelné (§ 9 odst. 1 advokátního tarifu).

27. Jako nadbytečné se pak jeví polemizovat s krajským soudem o tom, zda by za účelem stanovení výše náhrady nákladů řízení jiným způsobem muselo být provedeno nezanedbatelné dokazování. Touto otázkou se krajský soud v průběhu řízení ani v napadeném rozsudku nezabýval, a tento svůj postup nemůže dodatečně zhojit argumentací předestřenou ve vyjádření k ústavní stížnosti. Pouze nad rámec věci tak Ústavní soud odkazuje na své závěry vyplývající z nálezu sp. zn. IV. ÚS 2688/15, ve kterém uvedl, že „čím větší je disproporce mezi odměnou určenou dle § 8 advokátního tarifu, ve srovnání s odměnou dle § 9

téhož předpisu, tím spíše lze tolerovat jisté časové a finanční náklady vynaložené na ocenění předmětu sporu. V uvedeném nálezu Ústavní soud výslovně připustil, že „není tedy vyloučeno, aby soud pro účely ocenění předmětných nemovitostí využil například účastníkem předložené stanovisko realitní kanceláře, a to zejména za situace, kdy ostatní účastníci řízení obsah tohoto stanoviska nerozporují. Obecným soudům nic nebrání ani v tom, aby případně na základě vlastní úvahy údaj uváděný účastníkem dále korigovaly ... Jinými slovy řečeno, k právu vítězného účastníka na náhradu nákladů řízení je i významně podhodnocený odhad ceny nemovitosti mnohem šetrnější, než když soud na určení ceny zcela rezignuje“.

28. Vybočení napadených výroků rozsudku krajského soudu z mantinelů výkladu podústavního práva, resp. nesprávnost kvalifikace tarifní hodnoty podle advokátního tarifu, nepřímo potvrdil i Nejvyšší soud v dané věci k dovolání vedlejšího účastníka. Nejvyšší soud ve svém usnesení poukázal na svou judikaturu, podle které i po novelizaci advokátního tarifu vyhláškou č. 486/2012 Sb. je nezbytné primárně vycházet z § 8 odst. 1 advokátního tarifu, podle kterého není-li stanoveno jinak, považuje se za tarifní hodnotu výše peněžitého plnění nebo cena věci anebo práva v době započetí úkonu právní služby, jež se právní služba týká. Teprve tehdy, nelze-li hodnotu věci nebo práva vyjádřit v penězích, nebo ji zjistit jen s nepoměrnými obtížemi, je nezbytné za tarifní hodnotu mimo jiné ve sporech o určení vlastnictví k nemovité věci považovat fixní tarifní hodnotu podle § 9 odst. 4 písm. b) advokátního tarifu. Nejvyšší soud proto při stanovení výše nahrazovaných nákladů dovolacího řízení vyšel z téže tarifní hodnoty 1 120 000 Kč jako okresní soud a nepřejal závěry krajského soudu. Podle Nejvyššího soudu přitom není významné, že se vedlejší účastník takového řízení nezúčastnil, protože advokátní tarif nestanoví exaktní metodu, jak zjistit obvyklou cenu (hodnotu) předmětu sporu. Nejvyšší soud neměl pochybnosti o výši takto zjištěné obvyklé ceny, zvláště bylo-li rozhodnutí v pozůstalostním řízení vydáno v bezprostřední časové souvislosti před podáním žaloby v této věci.

29. Se závěrem Nejvyššího soudu, že v posuzované věci není podstatné, že se vedlejší účastník pozůstalostního řízení nezúčastnil, se Ústavní soud ztotožňuje, a to nejen proto, že není rozumného důvodu, proč by nemělo být přihlíženo k hodnotě nemovitostí vzešlé z dědického řízení, ale také proto, že samotný vedlejší účastník při vyúčtování svých nákladů před okresním soudem i krajským soudem vycházel z tarifní hodnoty 1 120 000 Kč, a požadoval za jeden úkon právní služby částku 12 780 Kč. Tvrdí-li nyní vedlejší účastník ve vyjádření k ústavní stížnosti, že nesouhlasí s výší tarifní hodnoty, jak k ní dospěl okresní soud, protirečí si, když z takto stanovené tarifní hodnoty při výpočtu jemu vzniklých nákladů řízení sám vycházel. To platí i pro tvrzení vedlejšího účastníka, že z obsahu ústavní stížnosti vyplývá, že stěžovatelé navrhovali stanovení ceny předmětných nemovitostí znaleckým posudkem. V ústavní stížnosti stěžovatelé pouze připouštějí, že vedlejší účastník, který nebyl účastníkem pozůstalostního řízení, v něm nemohl např. předložit vlastní znalecký posudek k hodnotě předmětných nemovitostí. Tuto skutečnost však stěžovatelé současně označili za méně zasahující do práv vedlejšího účastníka než zásah, k jakému v důsledku postupu krajského soudu došlo do jejich práv.

30. Ze shora uvedeného je zřejmé, že krajský soud založil své rozhodnutí o nákladech řízení na jiném právním závěru než okresní soud, jeho odlišný názor však nebyl z dosavadního průběhu řízení nikterak patrný a stěžovatelé jej nemohli ani rozumně předvídat. Svůj právní závěr o použití § 9 odst. 3 písm. a) a odst. 4 písm. b) advokátního tarifu nadto krajský soud řádně neodůvodnil. Za situace, kdy krajský soud neumožnil stěžovatelům vyjádřit se k odlišnému právnímu názoru při určení tarifní hodnoty pro stanovení odměny, došlo jeho postupem k zásahu do práva stěžovatelů na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Tato povinnost je o to více žádoucí právě v odvolacím řízení, neboť po přijetí rozhodnutí odvolacího soudu již stěžovatelé nemají procesní nástroj, kterým mohou uplatnit své argumenty [§ 238 odst. 1 písm. h) občanského soudního řádu], a tyto poprvé vznesli až

v řízení před Ústavním soudem. V důsledku uvedeného postupu krajského soudu pak došlo také k zásahu do práva stěžovatelů na ochranu vlastnictví zakotveného v čl. 11 odst. 1 Listiny.

31. Z výše popsaných důvodů Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a napadené výroky II a III rozsudku krajského soudu podle § 82 odst. 3 písm. a) tohoto zákona zrušil. Ústavní soud takto rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 143**Svévolné rozhodnutí o nákladech řízení
(sp. zn. III. ÚS 1504/23 ze dne 11. října 2023)**

Soud jedná svévolně, nerespektuje-li žalobcovo právo na náhradu nákladů řízení podle § 142 odst. 3 o. s. ř., přestože své rozhodnutí o výši plnění založí toliko na znaleckém posouzení a na své úvaze a žalobu v žádném konkrétním rozsahu nezamítá z důvodu, že ohledně něj je nedůvodná co do základu. Takové svévolné rozhodnutí soudu, které je vydáno v extrémním rozporu s tím, jak řízení proběhlo, je porušením práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jiřího Zemánka, soudkyně zpravodajky Veroniky Křest'ánové a soudce Vojtěcha Šimíčka o ústavní stížnosti stěžovatele Petra Carvana, zastoupeného JUDr. Petrou Carvanovou, advokátkou, sídlem Huťská 1383, Kladno, proti výroku II rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 22. března 2023 č. j. 11 Co 22/2023-910 a výroku VI rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 31. srpna 2022 č. j. 4 C 202/2002-889, za účasti Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 7 jako účastníků řízení a České republiky – Ministerstva spravedlnosti, jednajícím Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových, sídlem Rašínovo nábřeží 390/42, Praha 2 – Nové Město, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Výrokem II rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 22. března 2023 č. j. 11 Co 22/2023-910 bylo porušeno ústavně zaručené právo stěžovatele na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výrok II rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 22. března 2023 č. j. 11 Co 22/2023-910 se zrušuje.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění**I. Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadených rozhodnutí**

1. Stěžovatel se ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) domáhá zrušení napadených nákladových výroků v záhlaví uvedených rozhodnutí s tvrzením, že jimi byla porušena jeho práva podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Z ústavní stížnosti a jí napadených rozhodnutí se podává, že stěžovatel byl vlastníkem chemické laboratoře, jež mu byla v roce 1998 odcizena. Stěžovatel si obstaral soukromého detektiva, za jehož pomoci policie laboratoř v listopadu 1998 našla a následně zajistila. V průběhu zajištění byla část laboratoře odcizena a další část poškozena. Stěžovatel

v roce 2002 podal k Obvodnímu soudu pro Prahu 7 (dále jen „obvodní soud“) žalobu, jíž se domáhal náhrady škody způsobené nesprávným úředním postupem. Celkem stěžovatel požadoval částku 4 697 105 Kč se zákonným úrokem z prodlení z části požadované částky.

3. Rozsudkem obvodního soudu uvedeným v záhlaví bylo žalobě vyhověno co do částky 1 494 135,32 Kč s úrokem z prodlení z částky 1 051 718 Kč od 6. 7. 2000 do zaplacení (výrok I). Ohledně zbývající částky 3 202 969,68 Kč a úroku z prodlení z částky 1 051 718 Kč od 28. 2. 2000 do 5. 7. 2000 byla žaloba zamítnuta (výrok II). Dále rozhodl o náhradě nákladů státu (výroky III a IV) a napadeným výrokem VI bylo rozhodnuto o náhradě nákladů řízení mezi účastníky řízení tak, že žádný z nich na náhradu nákladů řízení nemá právo.

4. K odvolání stěžovatele i vedlejší účastnice Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) napadeným rozsudkem částečně změnil výrok I rozsudku obvodního soudu tak, že žalobu zamítl ještě co do částky 46 367,54 Kč s úrokem z prodlení z částky 36 147,54 Kč od 6. 7. 2020 do zaplacení, ve zbytku vyhovující výrok potvrdil. Rovněž potvrdil zamítavý výrok II rozsudku obvodního soudu. Výroky III a IV rozsudku obvodního soudu změnil jen co do výše přiznané částky, jinak je také potvrdil. Napadeným výrokem II městský soud rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů.

5. Odůvodnění napadených nákladových výroků vychází z toho, že stěžovatel byl úspěšný pouze s částí uplatněného nároku, která odpovídá méně než polovině žalované částky. Nebylo namístě uplatnit § 142 odst. 3 občanského soudního řádu, neboť od znaleckého posudku záviselo pouze rozhodnutí o části požadovaného plnění. Závěr, že ve vztahu k části plnění, ohledně něhož byla žaloba zamítnuta, není stěžovatelův nárok dán, ze znaleckého posudku nevycházel. Proto městský soud dospěl k závěru, že poměrům věci je adekvátní závěr, aby si každá ze stran nesla své náklady.

II. Argumentace stěžovatele

6. Stěžovatel ve své ústavní stížnosti rekapituluje svůj příběh a průběh řízení před soudy, a dospívá k závěru, že ač se o nalezení své laboratoře sám zasloužil, v důsledku chyb policie mu na ní vznikla škoda, o jejíž náhradu se musel 21 let soudit.

7. Rozhodnutí o nákladech řízení považuje stěžovatel za necitlivé a překvapivé, neboť to byl on, kdo musel svým úsilím v průběhu let odstraňovat nesprávný postup policie a domáhat se náhrady škody.

8. Soudy pominuly, že základ jeho nároku byl dán, čemuž mělo odpovídat jejich rozhodnutí o nákladech řízení. Z pohledu stěžovatele není důvod, aby v jeho věci bylo rozhodováno odlišně než v případech náhrady nemajetkové újmy způsobené nezákonným rozhodnutím či nesprávným úředním postupem, v nichž je přiznáván nárok na náhradu nákladů řízení, je-li základ nároku dán.

9. Podle stěžovatele rovněž nelze přehlížet, že po právní moci napadeného rozsudku městského soudu mu vedlejší účastnice vyplatila vedle přiznané jistiny rovněž úrok ve výši 3 841 826 Kč. Tyto úroky tak samy o sobě dosahovaly téměř výše původně žalované částky, což by podle stěžovatele mělo být při rozhodování o náhradě nákladů rovněž zohledněno.

10. Stěžovatel v řízení poukazoval na judikaturu, z níž dovozoval, že má právo na náhradu nákladů řízení. Ve své ústavní stížnosti zmiňuje, že i městský soud sám v případě majetkové škody přiznává plnou náhradu nákladů. Konkrétně stěžovatel poukázal na rozsudek městského soudu ze dne 10. 12. 2019 č. j. 30 Co 383/2019-452. Stěžovatel má za to, že městský soud zatížil své rozhodnutí vadou, pokud tento jeho argument výslovně nevypořádal.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

11. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení. V ústavní stížnosti stěžovatel navrhuje zrušit výrok IV rozsudku obvodního soudu. Ústavní stížnost směřující

proti tomuto výroku by byla návrhem podaným někým k tomu zjevně neoprávněným, neboť tímto výrokem byla uložena povinnost vedlejší účastníci, a nikoliv stěžovateli. V kontextu celého stěžovatelova podání, a v něm obsažené argumentace, i s ohledem na rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Bulena proti České republice* (rozsudek ze dne 20. 4. 2004, stížnost č. 57567/00), Ústavní soud vyhodnotil stěžovatelovo podání tak, že směřuje proti výroku VI rozsudku obvodního soudu, jímž bylo rozhodováno o nároku stěžovatele na náhradu nákladů řízení mezi účastníky.

12. V rozsahu, ve kterém ústavní stížnost směřuje proti výroku VI rozsudku obvodního soudu, však Ústavní soud není k projednání ústavní stížnosti příslušný. Není totiž povolán rušit, co již bylo změněno, respektive zde odklizen rozhodnutím městského soudu. Vzhledem k tomu, že městský soud svým rozsudkem částečně změnil rozsudek obvodního soudu, sám znovu postupem podle § 224 odst. 2 občanského soudního řádu rozhodoval výrokem II svého rozsudku o nákladech řízení mezi účastníky před soudy obou stupňů, tedy i znovu („originálně“) o nákladech řízení před obvodním soudem jako soudem prvního stupně. Rozhoduje-li odvolací soud znovu o nákladech řízení před soudem prvního stupně, je tím automaticky odklizen nákladový výrok rozhodnutí soudu prvního stupně, aniž by to bylo třeba výslovně vyjadřovat ve výroku rozhodnutí odvolacího soudu.

13. Ohledně zbylého rozsahu ústavní stížnosti, tj. v rozsahu, kterým stěžovatel napadá výrok II rozsudku městského soudu, dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, ve kterém byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností. Ústavní soud je k projednání ústavní stížnosti v tomto rozsahu příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Jeho ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť vyčerpal všechny zákonné prostředky k ochraně svého práva.

IV. Vyjádření účastníků a replika stěžovatele

14. Soudkyně zpravodajka si vyžádala vyjádření účastníků a vedlejší účastnice a poskytla stěžovateli možnost repliky.

15. Obvodní soud odkázal na odůvodnění napadeného rozsudku a vyjádřil přesvědčení, že jeho rozhodnutím nedošlo k porušení ústavně zaručených základních práv stěžovatele.

16. Městský soud rovněž odkázal na odůvodnění napadeného rozsudku, zejména na jeho bod 13 vysvětlující předmět řízení a na body 32 a 33 vysvětlující rozhodnutí o nákladech řízení.

17. Vedlejší účastnice navrhla stěžovatelovu ústavní stížnost odmítnout jako zjevně neopodstatněnou. Poukazuje-li stěžovatel na výši příslušenství, které spolu s jistinou získal, a srovnává ho s žalovanou částkou, připomíná vedlejší účastnice, že v takovém případě je třeba stěžovatelův úspěch ve věci poměřovat rovněž se zohledněním výše příslušenství, které mu přiznáno nebylo, jež by bylo ještě vyšší, neboť by odpovídalo vyšší částce, ohledně níž byla žaloba zamítnuta. Vedlejší účastnice dále zdůrazňuje, že stěžovatel se pokouší aplikovat judikaturu týkající se nemajetkové újmy na svůj případ, v němž šlo o újmu majetkovou, aniž by pro to byl rozumný důvod. Konečně vedlejší účastnice zmiňuje, že nebylo povinností městského soudu výslovně vypořádat každou stěžovatelovu námitku, je-li z odůvodnění jeho rozhodnutí zřejmé, na základě jakých úvah soud rozhodl.

18. Stěžovatel ve své replice vyjádřil přesvědčení, že přístup obecných soudů v jeho věci má daleko ke spravedlivému řešení věci. Zdůraznil, že řízení trvalo 21 let, a bylo-li nutné vést soudní řízení k tomu, aby se stát přihlásil k odpovědnosti za škodu, která vznikla v důsledku jeho pochybení, je namístě, aby uhradil též náklady, které stěžovatel s vedením řízení měl.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

19. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který stojí mimo soustavu soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy). Vzhledem k tomu jej nelze, vykonává-li svoji pravomoc tak, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému soudnímu rozhodnutí, považovat za další, „superrevizní“ instanci v systému obecné justice, oprávněnou vlastním rozhodováním (nepřímo) nahrazovat rozhodování soudů; jeho úkolem je „toliko“ přezkoumat ústavnost soudních rozhodnutí, jakož i řízení, které jejich vydání předcházelo.

20. Ústavní soud zpravidla přistupuje k problematice rozhodování o nákladech řízení rezervovaně [nález ze dne 17. 4. 2019 sp. zn. II. ÚS 2632/18 (N 65/93 SbNU 301), bod 19; všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>]. Do rozhodovací činnosti obecných soudů zasáhne zpravidla až tehdy, je-li interpretace nebo aplikace ustanovení, týkajících se náhrady nákladů řízení obecnými soudy, projevem svévole, libovůle nebo je-li v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, v důsledku čehož dochází k porušení práva stěžovatele podle čl. 36 odst. 1 Listiny [viz např. nálezy ze dne 21. 1. 2019 sp. zn. II. ÚS 1696/18 (N 8/92 SbNU 78), ze dne 13. 10. 2015 sp. zn. III. ÚS 411/15 (N 186/79 SbNU 111) a ze dne 30. 10. 2014 sp. zn. II. ÚS 2417/13 (N 199/75 SbNU 239)]. Takové okolnosti shledal Ústavní soud i v nynější věci.

21. Vedlejší účastníci lze přisvědčit v tom, že samotná délka řízení není okolností, která by měla být zohledňována při rozhodování o nákladech řízení. Může případně založit odpovědnost státu za újmu způsobenou nepřiměřenou délkou řízení, posuzování této otázky však není předmětem nynějšího řízení.

22. Jakkoliv délka řízení měla vliv na výši úroku z prodlení, jenž byl následně stěžovateli vyplacen, nelze s touto částkou automaticky pracovat při posuzování nároku na náhradu nákladů řízení. Ústavní soud zohlednil, že stěžovatel požadoval úrok z prodlení pouze z částky 1 051 718 Kč, a nikoliv z celé žalované částky, jak se patrně mylně domnívala vedlejší účastnice, když namítala, že výši příslušenství nelze zohledňovat, neboť stěžovatel byl logicky ohledně podstatné části příslušenství neúspěšný, byla-li žaloba zamítnuta ohledně více než poloviny žalované částky. Současně ani nelze mechanicky pracovat pouze s kapitalizovanou výši úroku na konci řízení, neboť na počátku řízení je úrok zcela minimální, a přirůstá postupně, a bylo by třeba zde hodnotit i odpovídající výši úroku při každém úkonu v řízení. Z dále vyložených důvodů ovšem měl Ústavní soud otázku výše přiznaného příslušenství za nerozhodnou, neboť dospěl k závěru, že napadené rozhodnutí městského soudu neobstojí z jiného důvodu.

23. Odůvodnění nákladového výroku rozsudku městského soudu vychází ze závěru, že v podstatné části předmětu řízení byl stěžovatel neúspěšný co do základu nároku, neboť významná část požadované částky se týkala membrán, které byly podle soudu poškozeny již před převzetím laboratoře policií. Tento závěr je ovšem v extrémním rozporu s tím, jak řízení ve skutečnosti probíhalo.

24. V předchozím průběhu řízení obvodní soud vydal rozsudek dne 5. 12. 2019 č. j. 4 C 202/2002-789, jímž stěžovateli přiznal částku 957 889,50 Kč s úrokem z prodlení ve výši 10 % p. a. od 6. 7. 2000 do zaplacení (výrok I). Dále pak obvodní soud žalobu zamítl co do částky 3 739 215,50 Kč s příslušenstvím (výrok II).

25. Tento rozsudek byl usnesením městského soudu ze dne 27. 5. 2020 č. j. 11 Co 76/2020-817 v plném rozsahu zrušen a věc byla vrácena obvodnímu soudu k dalšímu řízení. Městský soud dospěl k závěru, že obvodní soud pochybil při výpočtu přiznané částky, neboť dílčí položky uváděné v odůvodnění rozsudku spolu dohromady nedávají přiznanou částku. Navíc obvodní soud přehlédl, že stěžovatel se domáhal úroku z prodlení pouze z částky 1 051 718 Kč, v části výroku II tak obvodní soud rozhodl o něčem, co nebylo předmětem

řízení. Pro další řízení městský soud uložil obvodnímu soudu, aby se zabýval hodnotou každé jednotlivé věci převzaté policií mimo membrán, neboť ty měly již při převzetí nulovou hodnotu.

26. Právě uvedené rozhodnutí městského soudu je klíčové pro rozhodnutí o náhradě nákladů řízení, a tím i pro posouzení ústavní stížnosti. Pokud by totiž měl být pravdivý závěr z odůvodnění napadeného rozsudku, tedy že stěžovatel nebyl v převážné části předmětu řízení úspěšný co do základu svého nároku, musel by výrok usnesení městského soudu ze dne 27. 5. 2020 č. j. 11 Co 76/2020-817 znít tak, že se zamítavý výrok rozsudku obvodního soudu v určité části (jež by odpovídala částce, kterou stěžovatel požadoval za membrány a ohledně níž nebyl úspěšný již co do základu) potvrzuje.

27. Tím, že městský soud zrušil celé rozhodnutí obvodního soudu, v plném rozsahu mu věc vrátil k dalšímu řízení a zároveň mu uložil, aby k hodnotě membrán (neboť ji posoudil jako nulovou) již nepřihlížel, vytvořil procesní situaci, v níž obvodní soud napadeným rozsudkem mohl přiznat celou žalovanou částku 4 697 105 Kč, dospěl-li by obvodní soud na základě znaleckého posudku či na základě své úvahy podle § 136 občanského soudního řádu, že hodnota zbývajících věcí z laboratoře (v zásadě pojímané jako věc hromadná) odpovídá alespoň této částce. Jinak také řečeno, soud nedospěl k závěru, že v rozsahu nějaké konkrétní částky není žaloba důvodná již co do základu. Takovou částkou nemůže být ani částka 3 404 828 Kč zmíněná obvodním soudem v bodu 15 odůvodnění rozsudku, neboť ta v součtu s přiznanou částkou (1 447 767,78 Kč) převyšuje žalovanou částku (4 697 105 Kč), ale pouze uzavřel (učinil úvahu), že měly-li membrány nulovou hodnotu již před zajištěním, měly nulovou hodnotu i při zajištění (a obvodní soud tak při zjišťování hodnoty zbytku cestou znaleckého posudku k membránám nemusí přihlížet). K tomu Ústavní soud jen na okraj poznamenává, že je sice typické, že věc, která má v určitý čas nulovou hodnotu, ji má i později, ale není to nutné. I proto je namíste zde hledět na závěr o nulové hodnotě jako na závěr založený na úvaze soudu. Jinak by tomu bylo, pokud by v řízení vyšlo najevo, že membrány vůbec nebyly součástí laboratoře, či nebyly ve stěžovatelově vlastnictví.

28. Pokud tedy v dalším řízení napadeným rozsudkem obvodní soud žalobě částečně vyhověl a částečně ji zamítl, rozhodoval o celém předmětu řízení na základě znaleckého posudku a na základě své vlastní úvahy (o nulové hodnotě membrán). Soudy také odůvodňují nákladové výroky tím, že přiznaná částka, jejíž výše se odvíjela od znaleckého posudku, představovala méně než polovinu žalované částky. Nikde ale nezmiňují, že důvodem pro zamítnutí žaloby v nadpoloviční části bylo to, že nebyl dán základ nároku. Jak je uvedeno výše, soudy totiž vůbec neuvažují o žádné částce, u které nebyl dán základ nároku, nýbrž pouze v části nároku staví na úvaze, že hodnota membrán je nulová. Čili soudy rozhodovaly i v rozsahu, ve kterém žalobě nevyhověly, na základě znaleckého posudku a své vlastní úvahy. Použití § 142 odst. 2 občanského soudního řádu by přicházelo do úvahy, pokud by žaloba byla zamítnuta v konkrétním rozsahu co do základu v (nad)polovičním rozsahu. Zde však bylo namíste při rozhodování o náhradě nákladů řízení aplikovat ve prospěch stěžovatele § 142 odst. 3 občanského soudního řádu a přiznat mu náhradu (účelně vynaložených) nákladů řízení před soudy obou stupňů. Co do základu byl zde nárok stěžovatele dán a rozhodnutí o výši plnění záviselo pouze na znaleckém posudku a úvaze soudu. Současně úspěch stěžovatele nebyl nepatrný (extrémně malý), neboť uspěl v rozsahu 30 % jistiny, a nebyl tak ani důvod aplikovat § 142 odst. 3 občanského soudního řádu ve prospěch vedlejší účastnice. To, že stěžovatel v rozsahu 70 % neuspěl, není důvodem k tomu, aby neměl právo na náhradu nákladů řízení, nýbrž k tomu, aby náhrada nákladů za právní zastoupení a výše nahrazovaného soudního poplatku vycházela v souladu s ustálenou judikaturou pouze z výše přisouzené jistiny (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 9. 2016 sp. zn. 25 Cdo 3974/2015, které bylo publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 121/2017), pouze ve vztahu k této výši jde totiž o náklady vynaložené účelně.

29. Jestliže soudy při svém rozhodování o nákladech řízení ignorovaly shora popsané rozhodné skutečnosti, dopustily se vůči stěžovateli svévole a jejich rozhodnutí bylo v extrémním rozporu s tím, co v řízení vyšlo najevo.

30. Ústavní soud tak uzavírá, že výrokem II rozsudku městského soudu došlo k porušení stěžovatelova práva na spravedlivé soudní řízení podle čl. 36 odst. 1 Listiny, a proto Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl a napadené rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

31. Ve zbylém rozsahu Ústavní soud ústavní stížnost směřující proti výroku VI rozsudku obvodního soudu z důvodů popsaných výše v bodu 12 odmítl podle § 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu.

32. Ústavní soud rozhodl bez ústního jednání, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 144**Náklady řízení o přiměřeném zadostiučinění za nemajetkovou újmu, jehož výše byla určena úvahou soudu
(sp. zn. I. ÚS 1934/23 ze dne 11. října 2023)**

I. Ústavní soud se již mnohokrát ve své judikatuře vyjádřil k principu právního státu, z něhož vyplývá i závaznost vykonatelných rozhodnutí Ústavního soudu ve smyslu čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky. Vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná pro všechny orgány a osoby, tj. i pro samotný Ústavní soud [srov. náleží Ústavního soudu ze dne 11. 6. 2003 sp. zn. Pl. ÚS 11/02 (N 87/30 SbNU 309; 198/2003 Sb.)]. Není přitom závazný jen výrok nálezu, ale i jeho odůvodnění, resp. ty jeho části, jež obsahují „nosné“ důvody. Právní názor obsažený v odůvodnění rozhodnutí Ústavního soudu – má-li obecnou povahu – je závazný při řešení typově shodných případů.

II. Uzná-li soud ve sporu o přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou při výkonu veřejné moci nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem základ žalobcová nároku, tj. existenci nemajetkové újmy, avšak přiměřené zadostiučinění mu nepřizná v plné žalované výši, má podle judikatury Ústavního soudu při rozhodování o náhradě nákladů řízení přesto postupovat podle § 142 odst. 3 občanského soudního řádu, jenž umožňuje přiznat i částečně úspěšnému žalobci náhradu nákladů řízení v plném rozsahu, neboť rozhodnutí o výši plnění závisí na úvaze soudu. To platí přiměřeně i pro rozhodování o nákladech odvolacího řízení, odvolal-li se žalobce proti výši náhrady mu přiznané. Nepostupuje-li takto odvolací soud, aniž zároveň dostatečně vysvětlí (s ohledem na konkrétní okolnosti věci) z jakého důvodu, porušuje tím právo stěžovatele, který se jinak domohl odškodnění, na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, a podle okolností věci také jeho právo na ochranu vlastnictví zaručené v čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Pavla Šámala (soudce zpravodaj) a soudců Jaromíra Jirsy a Jana Wintra o ústavní stížnosti stěžovatelky Radmily Malé, zastoupené Mgr. Ing. Janem Boučkem, advokátem, sídlem Opatovická 1659/4, Praha 1 – Nové Město, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 28. června 2023 č. j. 62 Co 115/2023-97, 62 Co 162/2023, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení, takto:

I. Výrokem IV rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 28. června 2023 č. j. 62 Co 115/2023-97, 62 Co 162/2023 byla porušena práva stěžovatelky zaručená v čl. 11 odst. 1 a v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výrok IV rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 28. června 2023 č. j. 62 Co 115/2023-97, 62 Co 162/2023 se proto ruší.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

IV. Návrh na zrušení § 15 odst. 1 a 2 a § 31 odst. 4 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, se odmítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí Městského soudu v Praze (dále jen „městský soud“), přičemž tvrdí, že výrokem I, v části týkající se rozhodnutí o zákonném úroku z prodlení z částky 44 000 Kč od 2. 3. 2022 do 29. 6. 2022, a výrokem IV, kterým bylo rozhodnuto o nákladech odvolacího řízení, byla porušena základní práva zakotvená v čl. 11 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jakož i v čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Současně s ústavní stížností podala stěžovatelka návrh na zrušení § 15 odst. 1 a 2 a § 31 odst. 4 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon č. 82/1998 Sb.“).

3. Z ústavní stížnosti a z vyžádaného soudního spisu se podává, že Obvodní soud pro Prahu 2 (dále jen „obvodní soud“) rozsudkem ze dne 14. 2. 2023 č. j. 16 C 24/2022-56 ve znění doplňujícího rozsudku ze dne 4. 5. 2023 č. j. 16 C 24/2022-82 zamítl žalobu v části, ve které se stěžovatelka domáhala zaplacení částky 156 000 Kč s úrokem z prodlení ve výši 11,75 % ročně z této částky od 2. 3. 2022 do zaplacení a s úrokem z prodlení ve výši 11,75 % z částky 17 750 Kč od 2. 3. 2022 do 29. 6. 2022 (výrok I), dále žalované, České republice – Ministerstvu spravedlnosti (dále jen „žalovaná“), uložil povinnost zaplatit stěžovatelce částku 17 750 Kč s úrokem z prodlení ve výši 11,75 % ročně z této částky od 30. 6. 2022 do zaplacení (výrok II) a dále jí uložil povinnost zaplatit stěžovatelce náklady řízení ve výši 20 694,50 Kč (výrok III). Doplňujícím rozsudkem ze dne 4. 5. 2023 obvodní soud výše uvedený rozsudek doplnil o další výrok, kterým zamítl žalobu co do úroku z prodlení za den 1. 3. 2022 ve výši 11,75 % ročně z částky 156 000 Kč a dále úrok z prodlení za den 1. 3. 2022 ve výši 11,75 % ročně z částky 17 750 Kč (výrok I doplňujícího rozsudku) a vyslovil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (výrok II doplňujícího rozsudku). Takto obvodní soud rozhodl o žalobě, kterou se stěžovatelka domáhala po žalované účastnici náhrady nemajetkové újmy způsobené nesprávným úředním postupem spočívajícím v nepřiměřené délce soudního řízení vedeného u obvodního soudu pod sp. zn. 26 C 93/2019, jehož byla účastnicí na straně žalobců, když šlo o kompenzační řízení (dále též jen „rozsudek obvodního soudu“).

4. Proti rozsudku obvodního soudu podala stěžovatelka odvolání. Městský soud napadeným rozsudkem rozsudek obvodního soudu ve znění doplňujícího rozsudku ve výroku I rozsudku a ve výroku I doplňujícího rozsudku potvrdil (výrok I). Ve výroku II rozsudek obvodního soudu změnil jen tak, že zamítl žalobu ohledně částky 1 250 Kč s úrokem z prodlení ve výši 11,75 % ročně z této částky od 30. 6. 2022 do zaplacení, jinak rozsudek obvodního soudu v tomto výroku ohledně částky 16 500 Kč s úrokem z prodlení ve výši 11,75 % ročně z této částky od 30. 6. 2022 do zaplacení potvrdil (výrok II). Dále městský soud rozhodl, že žalovaná je povinna zaplatit stěžovatelce náhradu nákladů řízení před obvodním soudem ve výši 20 694,50 Kč (výrok III). Výrokem IV rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení.

5. Ve vztahu k ústavní stížnosti napadené části rozsudku městský soud v odůvodnění svého rozhodnutí uvedl, že spolu s částkou 42 750 Kč přísluší stěžovatelce též úrok z prodlení podle § 1970 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a § 2 nařízení vlády č. 351/2013 Sb., kterým se určuje výše úroků z prodlení a nákladů spojených s uplatněním pohledávky, určuje odměna likvidátora, likvidačního správce a člena orgánu právnické osoby jmenovaného soudem a upravují některé otázky Obchodního věstníku, veřejných rejstříků právnických a fyzických osob a evidence svěřenských fondů a evidence údajů o skutečných majitelích, (dále jen „nařízení vlády č. 351/2013 Sb.“), kdy žalovaná se dostala do prodlení po uplynutí šestiměsíční lhůty k předběžnému projednání nároku podle § 15 odst. 2 zákona č. 82/1998 Sb., tedy od 30. 6. 2022, jak to stanovil obvodní soud. Městský soud nepřisvědčil námitkám stěžovatelky, že šestiměsíční lhůta k předběžnému projednání nároku je nepřiměřeně dlouhá, když byla stanovena před více než 50 lety (k tomu srov. též § 10 dříve platného zákona č. 58/1969 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou rozhodnutím orgánu státu nebo jeho nesprávným úředním postupem), a v současné době již neodpovídá možnostem a postupům ministerstva. Městský soud konstatoval, že § 15 odst. 2 zákona č. 82/1998 Sb. stanoví šestiměsíční lhůtu k předběžnému projednání nároku a během této doby prodlení nemůže nastat (podobně též stanovisko Nejvyššího soudu dne 13. 4. 2011 sp. zn. Cpnj 206/2010). Názor stěžovatelky o možné kratší lhůtě podpořený poukazem na nálezy Ústavního soudu ze dne 23. 2. 2010 sp. zn. II. ÚS 1612/09 [(N 33/56 SbNU 373), všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>], považoval městský soud za spíše úvahy „*de lege ferenda*“.

6. S ohledem na částečnou změnu prvostupňového rozsudku rozhodoval městský soud o nákladech řízení před soudy obou stupňů. Ve vztahu k nákladům prvostupňového řízení městský soud dovodil, že v řízení před obvodním soudem byla v převážné části úspěšná stěžovatelka, která uspěla v základu sporu, a má tak podle § 142 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. s. ř.“) právo na náhradu nákladů řízení sestávajících ze zaplaceného poplatku ve výši 2 000 Kč a z nákladů právního zastoupení v plné výši, tj. 20 694,50 Kč. V odvolacím řízení byl úspěch u účastnic přibližně stejný, kdy stěžovatelka se svým odvoláním neuspěla a žalovaná uspěla jen v malé části. Městský soud proto rozhodl, že každá z nich si ponese náklady řízení ze svého (§ 142 odst. 2 o. s. ř. za použití § 224 odst. 1 a 2 o. s. ř.).

II. Argumentace stěžovatelky

7. V ústavní stížnosti stěžovatelka namítá, že napadené rozhodnutí městského soudu je ve výroku o nákladech odvolacího řízení překvapivé. Napadené rozhodnutí „je projevem naprostého paradoxu“, neboť v případě nákladů řízení před soudem prvního stupně respektuje konstantní judikaturu a v případě nákladů řízení před odvolacím soudem tu samou konstantní judikaturu popírá. Stěžovatelka poukazuje na to, že totožnou právní otázku nákladů odvolacího řízení rozhodoval Ústavní soud svým nálezem ze dne 20. 6. 2023 sp. zn. III. ÚS 1125/23. Stěžovatelka dodává, že proti bagatelnosti nároku svědčí již samotná skutečnost, že o obdobných věcech rozhodoval Ústavní soud svými nálezy ze dne 19. 7. 2022 sp. zn. IV. ÚS 649/22, ze dne 20. 6. 2023 sp. zn. III. ÚS 1125/23 a ze dne 5. 9. 2023 sp. zn. IV. ÚS 3194/22. Stěžovatelka uvádí, že aplikace § 142 odst. 2 o. s. ř., na rozhodování o nákladech v řízeních, ve kterých forma a výše nároku závisí na úvaze soudu, je zjevným excesem z konstantní judikatury. Stěžovatelka poukazuje na to, že ačkoliv byla v řízení před soudy obou stupňů úspěšná, princip úspěchu ve věci byl ve smyslu konstantní judikatury aplikován pouze při rozhodování o nákladech řízení před soudem prvního stupně a při rozhodování o nákladech odvolacího řízení byl popřen. Podle závěrů konstantní judikatury uspěje-li stěžovatelka se svým nárokem co do základu věci, pak jí náleží 100% náhrada nákladů řízení, neboť úspěch závisí na volné úvaze soudu (§ 142 odst. 1 a odst. 3 o. s. ř.). Stěžovatelka dále uvádí, že

v řízení před obecnými soudy argumentovala tím, že šestiměsíční lhůta na předběžné projednání nároku podle zákona č. 82/1998 Sb., je nepřiměřená a excesivní. Závěr Ústavního soudu ohledně otázky počátku prodlení a nepřiměřenosti uvedené lhůty obsažený v nálezu ze dne 20. 6. 2023 sp. zn. III. ÚS 1125/23 považuje stěžovatelka za „formalistický výsměch spravedlnosti“. Bez bližšího odůvodnění stěžovatelka navrhla rovněž zrušení výše uvedených zákonných ustanovení.

III. Vyjádření účastníka řízení

8. Soudce zpravodaj zaslal podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu ústavní stížnost k vyjádření městskému soudu a žalované.

9. Městský soud ve svém vyjádření k podané ústavní stížnosti odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí. Městský soud uvedl, že aplikace § 142 odst. 2 o. s. ř. na nákladový výrok v odvolacím řízení byla namísto za situace, kdy v odvolacím řízení byl úspěch obou účastníků v podstatě stejný. Úspěch stěžovatelky v řízení co do základu byl dostatečně zohledněn tím, že stěžovatelce byla přiznána plná výše náhrady nákladů řízení za prvostupňové řízení. V odvolacím řízení však byla situace odlišná, úspěch v tomto řízení je nutno poměřovat samostatně a v něm stěžovatelka se svým odvoláním neuspěla. Zásada „úspěchu ve věci“ je pak základním principem, který rozhodování o nákladech řízení ovládá, a není důvodu pro to, aby v této fázi řízení byla stěžovatelka, která se svým odvoláním neuspěla, jakkoli zvýhodněna oproti druhému účastníku řízení (žalované). Městský soud odkázal na odůvodnění svého rozsudku i jde-li o zdůvodnění prodlení žalované. Městský soud uvedl, že názor jím zastávaný je v souladu s již ustálenou a k této problematice obsáhlou judikaturou Nejvyššího soudu reprezentovanou zejména Stanoviskem občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 13. 4. 2011 sp. zn. Cpjn 206/2010. Úvahy stěžovatelky o délce doby, která uplynula od zavedení této šestiměsíční lhůty k předběžnému projednání nároku podle § 15 odst. 2 zákona č. 82/1998 Sb., když stejná lhůta byla obsažena již v dříve platném zákoně č. 58/1969 Sb., shledal městský soud nepatřičnými. Stěžovatelka totiž zaměňuje tuto zákonnou dobu s dobou, která by podle jejího názoru k předběžnému projednání byla adekvátní a technicky možná. Podle městského soudu ústavní práva stěžovatelky zaručená Listinou porušena nebyla, a proto navrhl, aby ústavní stížnost byla jako neopodstatněná odmítnuta nebo v případě věcného projednání byla zamítnuta.

10. Žalovaná se k podané ústavní stížnosti ve stanovené lhůtě nevyjádřila, a proto měl Ústavní soud v souladu s poskytnutým poučením za to, že se postavení vedlejšího účastníka v řízení konkludentně vzdala.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

11. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž bylo vydáno napadené rozhodnutí. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“). Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

12. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který stojí mimo soustavu soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy). Vzhledem k tomu jej nelze, vykonává-li svoji pravomoc tak, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému soudnímu rozhodnutí, považovat za další, „superrevizní“ instanci v systému obecné justice, oprávněnou vlastním rozhodováním (nepřímo) nahrazovat rozhodování

obecných soudů; jeho úkolem je „toliko“ přezkoumat ústavnost soudních rozhodnutí, jakož i řízení, které jejich vydání předcházelo. Proto vedení řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad podústavního práva a jeho aplikace na jednotlivý případ je v zásadě věcí obecných soudů, a o zásahu Ústavního soudu do jejich rozhodovací činnosti lze uvažovat za situace, kdy je jejich rozhodování stíženo vadami, které mají za následek porušení ústavnosti (tzv. kvalifikované vady); o jaké vady přitom jde lze zjistit z judikatury Ústavního soudu.

13. Proces interpretace a aplikace podústavního práva pak bývá stížen takovouto kvalifikovanou vadou zpravidla tehdy, nezohlední-li obecné soudy správně (či vůbec) dopad některého ústavně zaručeného základního práva (svobody) na posuzovanou věc, nebo se dopustí – z hlediska řádně vedeného soudního řízení – neakceptovatelné „libovůle“, spočívající buď v nerespektování jednoznačně znějící kogentní normy, nebo ve zjevném a neodůvodněném vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi respektován, resp. který odpovídá všeobecně akceptovanému (doktrinárnímu) chápání dotčených právních institutů [srov. náleze ze dne 25. 9. 2007 sp. zn. Pl. ÚS 85/06 (N 148/46 SbNU 471)].

A) Obecná východiska pro posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

14. K problematice nákladů řízení se Ústavní soud, jak plyne z jeho ustálené judikatury, staví zdrženlivě a podrobuje ji toliko omezenému ústavněprávnímu přezkumu. Ačkoliv i rozhodnutí o nákladech řízení může mít citelný dopad do majetkové sféry účastníků řízení, samotný spor o nákladech řízení zpravidla nedosahuje intenzity způsobit porušení jejich základní práva a svobody. Na druhé straně je však třeba mít na zřeteli, že rozhodování o nákladech řízení je integrální součástí celého soudního procesu, kdy výrok o nákladech řízení musí korespondovat s výsledkem řízení ve věci samé s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem případu, a proto i na něj dopadají požadavky (řádného) spravedlivého procesu [srov. např. usnesení ze dne 5. 8. 2002 sp. zn. IV. ÚS 303/02 (U 25/27 SbNU 307) nebo náleze ze dne 23. 3. 2021 sp. zn. IV. ÚS 998/20)]. Evropský soud pro lidská práva v rozsudku ze dne 5. 9. 2013 ve věci *Čeppek proti České republice*, stížnost č. 9815/10 (dostupný na <http://hudoc.echr.coe.int>, v českém překladu na <http://portal.justice.cz/>), uvedl, že i část civilního řízení týkající se nákladů řízení musí být zohledněna při určení, zda toto řízení ve svém celku vyhovělo požadavku spravedlnosti.

15. Otázka náhrady nákladů řízení tak může nabýt ústavněprávní dimenzi v případě extrémního vykročení z pravidel upravujících toto řízení, což nastává např. v důsledku interpretace a aplikace příslušných ustanovení zákona, týkajících se náhrady nákladů řízení obecnými soudy, v nichž by byl obsažen prvek svévole, libovůle nebo je-li v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, v důsledku čehož dochází k porušení práva stěžovatele podle čl. 36 odst. 1 Listiny [např. nálezy Ústavního soudu ze dne 8. 7. 1999 sp. zn. III. ÚS 224/98 (N 98/15 SbNU 17), ze dne 4. 7. 2001 sp. zn. II. ÚS 598/2000 (N 100/23 SbNU 23), ze dne 17. 5. 2001 sp. zn. III. ÚS 727/2000 (N 75/22 SbNU 145), ze dne 24. 5. 2001 sp. zn. III. ÚS 619/2000 (N 79/22 SbNU 165), ze dne 10. 1. 2006 sp. zn. I. ÚS 633/05, ze dne 13. 10. 2015 sp. zn. III. ÚS 411/15 (N 186/79 SbNU 111), bod 18, a ze dne 30. 10. 2014 sp. zn. II. ÚS 2417/13 (N 199/75 SbNU 239), bod 20, a další].

16. V nálezu ze dne 19. 7. 2022 sp. zn. IV. ÚS 649/22 Ústavní soud konstatoval, že rozhodne-li obecný soud o náhradě nákladů řízení podle § 142 odst. 2 o. s. ř., aniž se náležitě vypořádá s možností použití § 142 odst. 3 ve spojení s § 136 téhož zákona (při určení konkrétní výše přiměřeného zadostiučinění za nemajetkovou újmu úvahou soudu v režimu zákona č. 82/1998 Sb.), poruší právo žalobce zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny.

17. Rovněž v nálezu ze dne 20. 6. 2023 sp. zn. III. ÚS 1125/23 Ústavní soud dovodil, že prokáže-li žalobce ve sporu o přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu základ svého nároku (existenci nemajetkové újmy způsobené při výkonu veřejné moci nezákonným

rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem), avšak přiměřené zadostiučinění mu není přiznáno v plné žalované výši, přesto se při rozhodování o náhradě nákladů postupuje podle § 142 odst. 3 o. s. ř., jenž umožňuje přiznat i částečně úspěšnému žalobci náhradu nákladů řízení v plném rozsahu, neboť rozhodnutí o výši plnění závisí na úvaze soudu. Nepostupuje-li takto obecný soud, aniž by zároveň vysvětlil (s ohledem na konkrétní okolnosti případu) z jakého důvodu, porušuje tím právo stěžovatele, který se jinak domohl odškodnění, na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

18. V nálezu ze dne 5. 9. 2023 sp. zn. IV. ÚS 3194/22 Ústavní soud vyslovil, že uzná-li soud ve sporu o přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou při výkonu veřejné moci nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem základ žalobcova nároku, tj. existenci nemajetkové újmy, avšak přiměřené zadostiučinění mu nepřizná v plné žalované výši, má podle judikatury Ústavního soudu při rozhodování o náhradě nákladů řízení přesto postupovat podle § 142 odst. 3 o. s. ř., jenž umožňuje přiznat i částečně úspěšnému žalobci náhradu nákladů řízení v plném rozsahu, neboť rozhodnutí o výši plnění závisí na úvaze soudu. To platí přiměřeně i pro rozhodování o nákladech odvolacího řízení, odvolal-li se žalobce proti výši náhrady mu přiznané. Nepostupuje-li takto soud, aniž zároveň dostatečně vysvětlí (s ohledem na konkrétní okolnosti věci) z jakého důvodu, porušuje tím právo stěžovatele, který se jinak domohl odškodnění, na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny, a podle okolností věci také jeho právo na ochranu vlastnictví zaručené v čl. 11 odst. 1 Listiny.

19. Ústavní soud se již mnohokrát ve své judikatuře vyjádřil k principu právního státu, ze kterého vyplývá i závaznost vykonatelných rozhodnutí Ústavního soudu ve smyslu čl. 89 odst. 2 Ústavy. Vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná pro všechny orgány a osoby, tj. i pro samotný Ústavní soud [viz např. nález Ústavního soudu ze dne 12. 6. 1997 sp. zn. IV. ÚS 197/96 (N 77/8 SbNU 243), či nález ze dne 11. 6. 2003 sp. zn. Pl. ÚS 11/02 (N 87/30 SbNU 309; č. 198/2003 Sb.)].

20. Není přitom závazný jen výrok nálezu, ale i odůvodnění, resp. ty jeho části, jež obsahují „nosné“ důvody [např. nálezy Ústavního soudu ze dne 19. 3. 2003 sp. zn. Pl. ÚS 2/03 (N 41/29 SbNU 371), ze dne 28. 1. 2004 sp. zn. Pl. ÚS 41/02 (N 10/32 SbNU 61) či ze dne 22. 3. 2005 sp. zn. Pl. ÚS 45/04 (N 60/36 SbNU 647). Ústavní soud opakovaně uvedl [srov. např. nálezy ze dne 28. 1. 2004 sp. zn. Pl. ÚS 41/02 (N 10/32 SbNU 61; č. 98/2004 Sb.), ze dne 18. 3. 1997 sp. zn. I. ÚS 70/96 (N 29/7 SbNU 191), ze dne 5. 9. 2023 sp. zn. IV. ÚS 3194/22 a další], že právní názor obsažený v odůvodnění rozhodnutí Ústavního soudu – má-li obecnou povahu – je závazný při řešení typově shodných případů. Je tomu tak mj. proto, že jde ve svém důsledku o způsob interpretace a aplikace norem ústavního pořádku. Ústavní soud dovodil vázanost obecných soudů právním názorem Ústavního soudu také z obecného principu rovnosti v právech podle čl. 1 věty první Listiny, neboť rovnost v právech ve vztahu k obecným soudům zakládá právo kromě jiného též na předvídatelné rozhodování v obdobných případech, čímž vylučuje libovůli při aplikaci práva. Za porušení principu rovnosti v právech je v této souvislosti nutno považovat zejména ty případy, kdy obecný soud neposkytne účastníkům ochranu jejich základních práv a svobod, ačkoliv ve skutkově obdobných případech v minulosti byla Ústavním soudem přiznána.

21. Rozhodnutí Ústavního soudu tak představují závazná interpretační vodítka pro rozhodování ve skutkově a právně obdobných věcech, od nichž je sice možné se odklonit, to ovšem pouze ve výjimečných a racionálně odůvodněných případech. Judikatura Ústavního soudu přitom plně zavazuje rovněž samotný Ústavní soud, resp. jeho jednotlivé senáty (s výjimkou případu uvedeného v § 23 zákona o Ústavním soudu, podle něhož dospěje-li senát v souvislosti se svou rozhodovací činností k právnímu názoru odchylnému od právního názoru Ústavního soudu vysloveného v nálezu, předloží otázku k posouzení plénu, přičemž stanoviskem pléna je senát v dalším řízení vázán).

B) Aplikace obecných východisek na posuzovaný případ

22. Podstatou ústavní stížnosti je nesouhlas stěžovatelky s rozhodnutím městského soudu o nákladech odvolacího řízení. Stěžovatelka namítá, že rozhodnutí městského soudu ve vztahu k nákladům odvolacího řízení pro ni bylo překvapivé, neboť nerespektuje judikaturu Ústavního soudu vydanou ve skutkově a právně obdobných věcech týkající se rozhodování o nákladech v řízeních, ve kterých výše nároku závisela na úvaze soudu.

23. Z ustálené judikatury Ústavního soudu vyplývá, že prokáže-li žalobce ve sporu o přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu podle zákona č. 82/1998 Sb., základ svého nároku (existenci nemajetkové újmy způsobené při výkonu veřejné moci nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem), avšak přiměřené zadostiučinění mu posléze není přiznáno v plné žalované výši, přesto se při rozhodování o náhradě nákladů postupuje podle § 142 odst. 3 o. s. ř., jenž umožňuje přiznat i částečně úspěšnému žalobci náhradu nákladů řízení v plném rozsahu, neboť rozhodnutí o výši plnění závisí na úvaze soudu [viz např. nálezy ze dne 22. 6. 2000 sp. zn. III. ÚS 170/99 (N 96/18 SbNU 339), ze dne 5. 8. 2009 sp. zn. I. ÚS 1310/09 (N 180/54 SbNU 249), ze dne 4. 4. 2011 sp. zn. II. ÚS 2412/10 (N 60/61 SbNU 9), ze dne 15. 5. 2012 sp. zn. II. ÚS 3388/11 (N 104/65 SbNU 431), ze dne 19. 3. 2013 sp. zn. I. ÚS 1665/11 (N 47/68 SbNU 461), ze dne 29. 3. 2016 sp. zn. I. ÚS 42/16 (N 53/80 SbNU 643) či ze dne 11. 8. 2020 sp. zn. I. ÚS 799/20].

24. V návaznosti na tuto judikaturu se Ústavní soud v nálezu ze dne 19. 7. 2022 sp. zn. IV. ÚS 649/22 (a následně i v dalších nálezech ze dne 20. 6. 2023 sp. zn. III. ÚS 1125/23 a ze dne 5. 9. 2023 sp. zn. IV. ÚS 3194/22), zabýval otázkou, zda se priorita prokázání základu nároku nad určením jeho přiměřené výše (tzn. pro účely rozhodování o náhradě nákladů řízení) uplatní i při rozhodování o nákladech odvolacího řízení, v němž odvolací soud již neřeší (jako v nyní posuzované věci) otázku základu nároku, nýbrž na základě jeho uznání určuje volnou úvahou podle § 136 o. s. ř., konkrétní výši přiměřeného zadostiučinění. Východisko pro řešení této otázky Ústavní soud spatřuje v tom, že na dané řízení je nutno nahlížet jako na jeden celek a úspěšným v něm byl tehdejší stěžovatel, neboť základ samotného nároku sporný nebyl a také mu bylo přiznáno zadostiučinění v penězích, byť nikoliv ve výši, jakou požadoval; to však není rozhodující, neboť dané rozhodování, na rozdíl od posuzování existence újmy, obecně splňuje podmínky pro použití § 136 o. s. ř., a tedy představuje úvahu soudu ve smyslu tohoto ustanovení, kdy neexistuje žádná exaktní metoda, jak stanovit přiměřenost zadostiučinění (jeho výši). Nepostupuje-li obecný soud takto, aniž by zároveň náležitě vysvětlil (s ohledem na konkrétní okolnosti případu) z jakého důvodu, porušuje tím právo stěžovatele, který se jinak domohl odškodnění, na soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny). Na tomto stanovisku podle Ústavního soudu nic nemohla změnit ani okolnost, že šlo o spor o náhradu nákladů řízení, nadto v bagatelní výši, když daný typ rozhodnutí je podle Ústavního soudu významný z pohledu kvalitativního [nikoli kvantitativního - viz nálezy ze dne 10. 4. 2014 sp. zn. III. ÚS 3725/13 (N 55/73 SbNU 89)], a z důvodu ochrany ústavnosti proto přesahuje svým významem věc samotnou. I takové rozhodnutí se totiž dotýká účelu, podstaty a smyslu ústavního práva na náhradu škody.

25. Jak bylo již výše uvedeno, podle čl. 89 odst. 2 Ústavy jsou vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu závazná pro všechny orgány i osoby, přičemž tento příkaz platí i pro Ústavní soud. První senát Ústavního soudu proto v návaznosti na výše uvedené respektuje závěry obsažené zejména v nálezech ze dne 19. 7. 2022 sp. zn. IV. ÚS 649/22, ze dne 20. 6. 2023 sp. zn. III. ÚS 1125/23 a ze dne 5. 9. 2023 sp. zn. IV. ÚS 3194/22, neboť uvedené nálezy vzešly ze skutkově i právně obdobných věcí.

26. Jak vyplývá z výše provedené rekapitulace, také v nyní posuzované věci neměly soudy pochybnosti o důvodnosti základu nároku (existence nemajetkové újmy způsobené stěžovatelce byla nesporná a základ stěžovatelčina nároku byl prokázán), na rozdíl od názoru

stěžovatelky však obecné soudy shledaly jako přiměřenou jinou výši zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu. Její určení záviselo na úvaze obecných soudů (a to nejen obvodního soudu, ale i městského soudu). Proto při rozhodování o náhradě nákladů řízení byl namísto závěr, že stěžovatelka byla plně úspěšná při prokázání základu nároku, byť byla jen zčásti úspěšná při určení jeho výše. Jak z výše uvedené judikatury Ústavního soudu vyplývá, prioritou prokázání základu nároku nad určení jeho přiměřené výše (tzn. pro účely rozhodování o náhradě nákladů řízení) se uplatní i při rozhodování o nákladech odvolacího řízení. Městský soud v nyní posuzované věci pochybil, rozhodl-li o náhradě nákladů s odůvodněním, že v odvolacím řízení byl úspěch u účastnic přibližně stejný, kdy stěžovatelka se svým odvoláním neuspěla a žalovaná uspěla jen v malé části, a proto si každá z nich ponese náklady řízení ze svého (§ 142 odst. 2 o. s. ř. za použití § 224 odst. 1 a 2 o. s. ř.).

27. Městský soud tedy v předmětné věci bez jakéhokoli odůvodnění v rozporu s čl. 89 odst. 2 Ústavy nerespektoval v typově shodné věci závazné právní názory obsažené v nálezech Ústavního soudu (především v době jeho rozhodování již vydaném nálezu ze dne 19. 7. 2022 sp. zn. IV. ÚS 649/22). Odchýlil se tak neodůvodněně od příslušného standardu výkladu práva, tedy postupoval libovolně, čímž zatížil své rozhodnutí kvalifikovanou vadou mající za následek neústavnost jeho rozhodnutí o náhradě nákladů řízení. Porušil tím právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, a protože stěžovatelce nepřiznal náhradu nákladů odvolacího řízení, pak také její právo na ochranu vlastnictví podle čl. 11 odst. 1 Listiny.

28. Ze shora uvedených důvodů dospěl Ústavní soud k závěru, že popsáním postupem městského soudu došlo k porušení práva stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a dále k zásahu do jejího vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 Listiny.

29. V ústavní stížnosti se stěžovatelka domáhala rovněž zrušení výroku I. rozsudku městského soudu v rozsahu rozhodnutí o zákonném úroku z prodlení z částky 44 000 Kč od 2. 3. 2022 do 29. 6. 2022. Ve vztahu k tomuto svému návrhu však žádnou argumentaci v ústavní stížnosti neuvedla. Ústavní soud v této souvislosti odkazuje na nálezy ze dne 20. 6. 2023 sp. zn. III. ÚS 1125/23, ve kterém se Ústavní soud zabýval námitkou ohledně nepřiměřenosti šestiměsíční lhůty spojenou právě s nesouhlasem vyvolaným omezením požadovat úrok z prodlení za delší období a dovodil, že samotné omezení k uplatnění úroku z prodlení vyvolané delší lhůtou ve vztahu k žadatelům (poškozeným) úvahy ospravedlňující existenci šestiměsíční lhůty k předběžnému projednání nároku zpochybnit nemůže. Ústavní soud proto ústavní stížnost stěžovatelky v této části posoudil jako zjevně neopodstatněnou.

30. Ústavní soud nevyhověl ani návrhu stěžovatelky na zrušení § 15 odst. 1 a 2 zákona č. 82/1998 Sb. Šlo-li o stěžovatelkou tvrzenou nepřiměřenost šestiměsíční lhůty k předběžnému projednání nároku na odškodnění ve smyslu § 15 zákona č. 82/1998 Sb., Ústavní soud především poukazuje na to, že stěžovatelka v ústavní stížnosti žádnou argumentaci ohledně neústavnosti této lhůty neuvedla. Ústavní soud v této souvislosti připomíná, že návrhem na zrušení uvedeného ustanovení – jak je ostatně stěžovatelce známo – se zabýval již v nálezu ze dne 20. 6. 2023 sp. zn. III. ÚS 1125/23, vydaném ve skutkově a právně obdobné věci. V uvedeném nálezu Ústavní soud dovodil, že aplikací § 15 odst. 1 a 2 zákona č. 82/1998 Sb. nenastala taková skutečnost, která by byla v rozporu s ústavním pořádkem, a proto návrh odmítl. Přitom Ústavní soud poukázal na to, že komentářová literatura k uvedené lhůtě uvádí [srov. k tomu Ištváněk, F. Zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem: komentář. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2020, s. 153 a následující], že tato (být může v právní praxi vyvolávat otázky) má stále svůj význam v tom, že dostatečný časový prostor v rámci nikoliv striktně formalizovaného řízení před příslušným úřadem při posouzení nároku na zadostiučinění [aniž by žadatel o náhradu škody či zadostiučinění za způsobenou újmu, tedy začasť právní laik, musel být v dané fázi zastoupen advokátem (pozn.

odtud také vychází zákonná výluka ve smyslu § 31 odst. 4 zákona č. 82/1998 Sb., na náhradu nákladů zastoupení)] umožňuje příslušnému úřadu uplatněné nároky vyřídit bez nutnosti vedení následného soudního sporu.

31. Ústavní soud dále poukazuje na to, že v nálezu ze dne 20. 6. 2023 sp. zn. III. ÚS 1125/23 výstižně připomněl, že předmětnou lhůtu nepovažoval za neústavní ani ve stěžovatelské odkazované věci ze dne 23. 2. 2010 sp. zn. II. ÚS 1612/09 (N 33/56 SbNU 373), ve kterém Ústavní soud návrh na zrušení § 15 zákona č. 82/1998 Sb., odmítl (ústavní stížnost byla zamítnuta). Nepřisvědčil tak argumentaci tehdejšího stěžovatele, že specifická úprava zakotvená v zákoně č. 82/1998 Sb. nedůvodně zvýhodňuje stát či subjekty vykonávající veřejnou moc, zakotvuje-li uvedený zákon odchýlnou úpravu na náhradu škody (újmy) od právní úpravy obecné, jak je uvedena v občanskoprávních předpisech. Ústavní soud dále uvedl, že na tomto stanovisku přitom nic nemění ani skutečnost, že v závěru stěžovatelské odkazované věci sp. zn. II. ÚS 1612/09 Ústavní soud vyjádřil přesvědčení, že by uvedená lhůta - s ohledem na vývoj veřejné správy - mohla být zákonodárcem zkrácena. Usuzovat na nepřiměřenost uvedené lhůty jen proto, že od vydání nálezu sp. zn. II. ÚS 1612/09, uplynula delší doba, by přitom bylo podle Ústavního soudu přinejmenším unáhlené, neboť je nutno minimálně zohlednit do jisté míry pozitivní trend spočívající v tom, že různorodé subjekty se neváhají domáhat odškodnění. To ovšem evidentně vyvolává u orgánů pro rozhodování podle zákona č. 82/1998 Sb. k případné náhradě škody (újmy) příslušných zátěž, kterou je třeba při úvahách o přiměřenosti lhůty uvedené podle § 15 zákona č. 82/1998 Sb., rovněž odpovídajícím způsobem reflektovat. Takové poměrování však stěžovatel v ústavní stížnosti vedené pod sp. zn. III. ÚS 1125/23 nenabídl, když jeho úvaha o nepřiměřenosti šestiměsíční lhůty byla vedena (navíc implicitně) toliko nesouhlasem vyvolaným omezením požadovat úrok z prodlení za delší období. Ačkoliv Ústavní soud nikterak nehodlal povinnosti subjektů podle zákona č. 82/1998 Sb., mj. k hrazení úroku z prodlení zpochybňovat, samotné omezení k uplatnění tohoto úroku vyvolané delší lhůtou ve vztahu k žadatelům (poškozeným) shora uvedené úvahy ospravedlňující existenci šestiměsíční lhůty k předběžnému projednání nároku zpochybnit nemůže. Ze všech těchto důvodů proto senát Ústavního soudu nepřerušil řízení o ústavní stížnosti stěžovatele ve věci sp. zn. III. ÚS 1125/23 za účelem posouzení ústavnosti § 15 zákona č. 82/1998 Sb. plénem. Právě takové okolnosti jsou dány i v nyní posuzované věci.

32. Ústavní soud nevyhověl ani návrhu na zrušení § 31 odst. 4 zákona č. 82/1998 Sb., ve kterém stěžovatelka rovněž žádnou argumentaci neuvedla. Ústavní soud v této souvislosti opětovně poukazuje na náleze ze dne 20. 6. 2023 sp. zn. III. ÚS 1125/23 vydaný ve skutkově a právně obdobné věci, ve kterém Ústavní soud dovodil, že aplikací § 31 odst. 4 zákona č. 82/1998 Sb. nenastala taková skutečnost, která by byla v rozporu s ústavním pořádkem, a proto návrh odmítl. Ústavní soud v uvedeném nálezu poukázal na to, že výluka z nároku na náhradu nákladů zastoupení žadatele (resp. eventuálního poškozeného) v řízení o předběžném projednání nároku u příslušného úřadu je pak dána neformálností takového řízení. Není-li žadatel (poškozený) s výsledkem takového předběžného posouzení nároku spokojen, může se obrátit na soud, kdy pro řízení před soudem již uvedená výluka z povinnosti hradit náklady zastoupení dána není. Jen pro úplnost Ústavní soud současně v uvedeném nálezu připomněl, že údajný rozpor § 31 odst. 4 zákona č. 82/1998 Sb. s ústavním pořádkem neshledal ani Ústavní soud ani Nejvyšší soud (srov. k tomu usnesení Ústavního soudu ze dne 20. 12. 2011 sp. zn. III. ÚS 3120/11 a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 11. 2011 sp. zn. 30 Cdo 1191/2011).

33. Od výše uvedených závěrů obsažených v nálezu ze dne 20. 6. 2023 sp. zn. III. ÚS 1125/23, vydaném ve skutkově a právně obdobné věci, neshledal Ústavní soud důvod se odchýlit ani v nyní posuzované věci. Protože ani v nyní posuzované věci aplikací § 15 odst. 1 a 2 a § 31 odst. 4 zákona č. 82/1998 Sb., nenastala taková skutečnost, která by byla v rozporu

s ústavním pořádkem, Ústavní soud návrh stěžovatelky na zrušení výše uvedených zákonných ustanovení odmítl.

VI. Závěr

34. Protože městský soud nerespektoval závazný nálezn Ústavního soudu, Ústavní soud ústavní stížnosti částečně vyhověl a výrok IV. rozsudku městského soudu, kterým bylo rozhodnuto o nákladech odvolacího řízení, zrušil [§ 82 odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu], neboť dospěl k závěru, že popsáním postupem městského soudu došlo k porušení práva stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, a v konečném důsledku porušil i vlastnické právo stěžovatelky podle čl. 11 odst. 1 Listiny.

35. Úkolem městského soudu bude znovu rozhodnout v předmětné věci o náhradě nákladů odvolacího řízení při vázanosti právním názorem Ústavního soudu vysloveným v tomto nálezu. V dalším řízení městský soud přihlédne rovněž k výše uvedeným nálezům Ústavního soudu, neboť je právním názorem i v těchto nálezích vysloveným vázán (čl. 89 odst. 2 Ústavy).

36. Ve zbývající části, ve které se stěžovatelka domáhala zrušení výroku I rozsudku městského soudu, v rozsahu rozhodnutí o zákonném úroku z prodlení z částky 44 000 Kč od 2. 3. 2022 do 29. 6. 2022, Ústavní soud ústavní stížnost podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu, odmítl jako návrh zjevně neopodstatněný.

37. Návrh na zrušení § 15 odst. 1 a 2 a § 31 odst. 4 zákona č. 82/1998 Sb. Ústavní soud odmítl podle § 43 odst. 2 písm. b) ve spojení s § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

38. Ústavní soud o ústavní stížnosti rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků, neboť dospěl k závěru, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 145**Nedostatečné odůvodnění vazebního rozhodnutí
(sp. zn. III. ÚS 1664/23 ze dne 17. října 2023)**

I. Rozhoduje-li soud o vazbě více obviněných, musí být z jeho úvah a závěrů zřejmé, jak se individuálně týkají každého z nich. Obviněné nelze vzít do vazby „skupinově“ a podmínky pro její užití musí být zcela splněny a jejich splnění srozumitelně vysvětleno u každého z obviněných. Zvláště při hodnocení osobních poměrů obviněného představují neindividualizované závěry porušení čl. 8 odst. 5 Listiny základních práv a svobod.

II. Při posuzování hrozby vysokého trestu nemůže soud vycházet toliko ze zákonné sazby uvedené v trestním zákoníku. Soud musí na základě individualizovaných skutkových i právních úvah dospět nejen k závěru, že obviněnému hrozí uložení trestu odnětí svobody alespoň ve výši osmi let, ale zároveň hrozba uložení trestu v této výši nesmí vzbuzovat vážné pochybnosti.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jiřího Zemánka, soudce Radovana Suchánka a soudkyně zpravodajky Daniely Zemanové o ústavní stížnosti stěžovatele R. K., t. č. ve Vazební věznici Praha-Pankrác, zastoupeného JUDr. Lukášem Zárybnickým, advokátem, sídlem Kodaňská 1007/40, Praha 10 – Vršovice, proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 8. června 2023 sp. zn. 61 To 360/2023 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 5. května 2023 sp. zn. 43 Nt 28/2023 a o návrhu na přiznání náhrady nákladů řízení před Ústavním soudem, za účasti Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 1 jako účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 8. června 2023 sp. zn. 61 To 360/2023 byla porušena stěžovatelova ústavní práva podle čl. 8 odst. 5 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 8. června 2023 sp. zn. 61 To 360/2023 se ruší.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost zamítá.

IV. Městský soud v Praze je povinen nahradit stěžovateli do tří dnů od vykonatelnosti tohoto nálezu náklady řízení před Ústavním soudem ve výši 3 400 Kč k rukám JUDr. Lukáše Zárybnického.

Odůvodnění**I. Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadených rozhodnutí**

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudě, ve znění pozdějších

předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí s tím, že jimi došlo k porušení jeho ústavních práv vyplývajících z čl. 8 odst. 5 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Z obsahu ústavní stížnosti a jejích příloh vyplývá, že v záhlaví uvedeným usnesením Obvodního soudu pro Prahu 1 (dále jen „obvodní soud“) byl stěžovatel (spolu s dalšími dvěma obviněnými) vzat do vazby z důvodu uvedeného v § 67 písm. a) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů. Zároveň soud rozhodl, že nepřijímá písemný slib stěžovatele. Stěžovatel byl v dané trestní věci obviněn usnesením Policie České republiky, Obvodního ředitelství policie Praha 1, Odbor obecné kriminality, 5. oddělení (dále jen „policejní orgán“) ze dne 3. 5. 2023 č. j. KRPA-184163-380/TČ-2022-001175-1-TUČ ze spáchání zvláště závažného zločinu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 1 a 2 písm. a) a c) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „trestní zákoník“). Toho se měl dopustit, stručně řečeno, tak, že v rámci organizované skupiny zaměřující se na výrobu a distribuci pervitinu a fungující nejméně od listopadu 2020 do zadržení jejích členů v roce 2023 vykonával v objektu, kde se pervitin vařil, pomocné práce (např. zednické nebo elektrikářské, zavedení vzduchotechniky, náklad a výklad chemikálií a laboratorního skla). Na základě provedených důkazů dospěl soud k závěru o existenci důvodného podezření, že se stal popsáný trestný čin a dopustil se jej stěžovatel. Zároveň jsou podle obvodního soudu u stěžovatele dány důvody tzv. útěkové vazby. Všichni obvinění jsou osobami, které mají trestní minulost (včetně výkonu trestu odnětí svobody) a nemají stálou řádnou práci. Existuje tak důvodná obava, že se budou skrývat nebo uprchnou do zahraničí a pro české orgány zůstanou nekontaktní. Obvodní soud odkázal na názor Ústavního soudu, podle kterého již hrozba vysokým trestem zakládá důvodnost obavy před vyhýbáním se trestnímu stíhání. Stěžovateli hrozí trest odnětí svobody ve výši dvou až deseti let. Účelu vazby nelze dosáhnout jiným způsobem.

3. Proti usnesení obvodního soudu podal stěžovatel stížnost, kterou Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) zamítl napadeným usnesením. V plném rozsahu přitom odkázal na podrobné, přesné a výstižné odůvodnění usnesení obvodního soudu. Doplnil k němu, že stěžovatel je cizím státním občanem, který se nezdržuje ani v místě trvalého bydliště, ani na jím uvedené adrese. Je bez pracovního poměru a nemá k České republice žádné významné vazby. V České republice se zdržuje dlouhodobě nelegálně, avšak z důvodu probíhajícího válečného konfliktu ho nelze vyhostit. Právě válečného konfliktu, který neprobíhá na celém území státu, by mohl stěžovatel využít a vrátit se na Ukrajinu, kde jistě má nějaké zázemí, neboť jeho vydání zpět do České republiky by nebylo s ohledem na ukrajinskou právní úpravu možné. Stěžovatel by mohl rovněž uprchnout do jiného státu Evropské unie, v čemž mu nelze zabránit ani odebráním pasu, neboť v současné nepřehledné situaci se po celé Evropě pohybuje několik milionů občanů Ukrajiny a nalezení konkrétní osoby (navíc s falešnými doklady) je téměř vyloučeno.

II. Argumentace stěžovatele

4. Stěžovatel namítá, že závěry obecných soudů jsou v extrémním rozporu s obsahem provedených důkazů. V napadeném rozhodnutí městský soud uvedl, že stěžovatel se podle sdělení Policie České republiky (dále jen „policie“) nezdržuje na jím uváděné adrese. Stěžovatel se však na této adrese (v bytě vlastněném jeho bývalou manželkou) zdržuje zhruba poslední tři roky. Spis neobsahuje žádný důkaz, který by závěr soudů podporoval. Naopak jejich tvrzení je vyloučeno tím, že stěžovatel byl na této adrese zadržen a z jediného sdělení policie založeného ve spise vyplývá, že podle posledních informací se má stěžovatel na této adrese zdržovat. Dále bylo v návrhu na vzetí do vazby nesprávně uvedeno, že stěžovatel odmítl vypovídat, což rovněž neodpovídá skutečnosti, neboť vypovídal jak před policejním

orgánem, tak v řízení před soudem, kde žádal o status spolupracujícího obviněného. Zcela nepravdivým je tvrzení, že stěžovatel má zkušenosti s výkonem trestu odnětí svobody, neboť nemá žádný záznam v Rejstříku trestů (a dokonce ani přestupků).

5. Dále stěžovatel namítá, že soudy riziko útěku dovodily v rozporu s judikaturou Ústavního soudu pouze ze stěžovatelova cizího státního občanství. Stěžovatel navíc prokázal, že nemá na Ukrajině žádné zázemí ani vazby. Stížnostní soud pak nepochopitelně současnou situaci na Ukrajině vyhodnotil jako příhodnou pro stěžovatele, neboť by nebylo možné žádat o jeho vrácení do České republiky, případně by se mohl „ztratit“ s falešnými doklady v chaotickém proudu ukrajinských uprchlíků v jiné zemi Evropské unie. Takové odůvodnění považuje stěžovatel pouze za souhrn nepodložených domněnek za hranicí slušnosti.

6. Stížnostní soud se nevypořádal ani s dalšími meritorními námitkami, z nichž podle stěžovatele vyplývá nedůvodnost vazby. Stěžovatel poukazuje na povahu jednání, z něhož je obviněn (pouze provádění stavebních prací). Dále upozorňuje, že neopustil Českou republiku (ač by tak podle orgánů činných v trestním řízení jistě učinil) poté, kdy byli před dlouhou dobou do vazby vzati hlavní organizátoři trestné činnosti. Stěžovatel je navíc ve špatném zdravotním stavu, který mu útěk v podstatě znemožňuje. Ve zbytku pak stížnostní soud pouze odkázal na odůvodnění obvodního soudu, což považuje stěžovatel za porušení práv na soudní ochranu a na spravedlivý proces.

7. Soudy dále v rozporu s judikaturou Ústavního soudu pouze odkázaly na hrozící trestní sazbu, aniž by jakkoliv konkretizovaly, jaký trest stěžovateli hrozí. Hrozba uložení vysokého trestu nemůže být podle téže judikatury jediným důvodem pro vzetí obviněného do vazby. Stěžovatel tudíž uzavírá, že soudy rozhodly o jeho vazbě bez uvedení jediné konkrétní okolnosti založené na objektivně zjištěném skutkovém stavu, z níž by hrozba útěku vyplývala.

8. Návrh na přiznání náhrady nákladů řízení před Ústavním soudem stěžovatel odůvodňuje svými majetkovými poměry. Nevlastní žádný významný majetek a je proti němu vedeno exekuční řízení. Stěžovatel je v současné době nezaměstnaný (nadto ve vazbě), a nemůže tedy reálně hradit náklady své obhajoby. Zároveň je ve špatném zdravotním stavu. Odkazuje na nálezy ze dne 23. 4. 2019 sp. zn. I. ÚS 3966/17, podle kterého je nutno majetkové poměry obviněného zkoumat ke dni rozhodování.

III. Vyjádření ostatních účastníků řízení a replika stěžovatele

9. Soudkyně zpravodajka postupem podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslala ústavní stížnost k vyjádření účastníkům a vedlejším účastníkům řízení.

10. Městský soud svým vyjádřením odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí.

11. Obvodní soud ve svém vyjádření uvedl, že ústavní stížnost považuje za zjevně neopodstatněnou. Do ústavních práv stěžovatele nebylo žádným nezákonným způsobem zasazeno. Soud dále uvedl, že ve vazebním řízení nedochází k hodnocení skutkových okolností jako v hlavním líčení. Zjišťuje se pouze to, zda jsou dány vazební důvody.

12. Městské státní zastupitelství v Praze (dále jen „městské státní zastupitelství“) a Obvodní státní zastupitelství pro Prahu 1 se k výzvě nevyjádřily. Protože byly ve výzvě poučeny, že nevyjádří-li se, bude to podle § 28 odst. 2 a § 63 zákona o Ústavním soudu bráno jako vzdání se postavení vedlejšího účastníka řízení, nebylo s nimi již dále jednáno.

13. Podaná vyjádření byla stěžovateli zaslána na vědomí a k případné replice, čehož však stěžovatel nevyužil.

14. Až po poskytnuté lhůtě k vyjádření k ústavní stížnosti zaslalo městské státní zastupitelství přípis, k němuž přiložilo kopie listin, které si Ústavní soud od něj vyžádal, a zároveň uvedlo, že v průběhu trestního řízení bylo stěžovatelovo jednání překvalifikováno jako zvláště závažný zločin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. c) a odst. 4 písm. c) trestního zákoníku. Vzhledem k časové prodlevě s tímto vyjádřením

a vzhledem ke skutečnosti, že jde o novou okolnost, která se netýká napadených rozhodnutí (viz níže), nezasílal Ústavní soud tento přípis stěžovateli na vědomí a k další případné replice.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

15. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva; ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

16. Po zvážení všech výše uvedených okolností a obsahu spisu obvodního soudu sp. zn. 43 Nt 28/2023 dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je zčásti důvodná.

17. Těžištěm stěžovatelovy argumentace jsou námitky, že soudy posoudily podmínky pro uplatnění institutu vazby ústavně nesouladným způsobem a své závěry nedokázaly dostatečně a přezkoumatelně odůvodnit. Druhé z uvedených námitek Ústavní soud přisvědčil.

VI. Obecné ústavní principy rozhodování o tzv. útěkové vazbě

18. Obsahem institutu vazby je vymezení ústavně souladných důvodů zbavení osobní svobody obviněného podle čl. 8 odst. 1 a 2 Listiny s cílem znemožnit zmaření nebo ztížení dosažení účelu trestního řízení [srov. např. náleze ze dne 12. 10. 1994 sp. zn. Pl. ÚS 4/94 (N 46/2 SbNU 57; 214/1994 Sb.); všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz/>]. Vždy musí jít o opatření nezbytné k tomu, aby mohly orgány činné v trestním řízení uskutečnit a ukončit toto řízení, a to při respektování presumpce nevinny [srov. např. náleze ze dne 6. 3. 1997 sp. zn. III. ÚS 271/96 (N 24/7 SbNU 153)]. Možnost takového zbavení osobní svobody výslovně připouští čl. 8 odst. 5 Listiny i čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

19. Ústavní soud ve vazebních věcech rozhoduje konstantně tak, že takovým rozhodnutím musí být věnována mimořádná pozornost vzhledem k tomu, že jde o výrazný zásah do osobní svobody jednotlivce. Rozhodování o vazbě je rozhodováním o osobní svobodě jednotlivce, která představuje v demokratickém právním státě jednu z nejdůležitějších hodnot. Výjimečnost tohoto zajišťujícího institutu je dána především tím, že zbavuje svobody a vystavuje všem negativním dopadům osobu před definitivním zjištěním viny [viz náleze ze dne 15. 12. 2015 sp. zn. III. ÚS 1301/13 (N 212/79 SbNU 419)]. Soudy tedy nemohou k uvalení či ponechání jednotlivce ve vazbě přistupovat lehkovážně bez zohlednění všech okolností týkajících se konkrétního obvinění a konkrétní osoby.

20. Z judikatury Ústavního soudu vyplývá, že na rozhodnutí o vazbě se vztahují všechny obecné požadavky na soudní rozhodnutí, zejména požadavky náležitého odůvodnění a zákazu libovůle, které lze dovodit z práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Z rozhodnutí tudíž musí vyplývat vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry soudu na straně druhé, a to při respektování skutečnosti, že rozhodování o vazbě je vedeno vždy v rovině pouhé pravděpodobnosti, a nikoli jistoty ohledně důsledků, které mohou nastat [srov. např. nálezy ze dne 3. 2. 2000 sp. zn. III. ÚS 103/99 (N 17/17 SbNU 121) a ze dne 19. 12. 2001 sp. zn. II. ÚS 413/01 (N 201/24 SbNU 513)]. Aby soud dostal ústavněprávnímu požadavku zdrženlivosti ve vazebních věcech a příkazu maximální šetrnosti k právům obviněného, musí výslovně, přehledně a logicky vysvětlit, ze kterých konkrétních skutečností vyplývá obava, že se obviněný bude chovat jedním ze způsobů uvedených v § 67 trestního řádu [srov. např. náleze ze dne 30. 11. 2006 sp. zn. III. ÚS 612/06 (N 215/43 SbNU 393)].

21. Povrchní a obecné odůvodnění rozhodnutí, jímž je omezena osobní svoboda, není v souladu s ústavním pořádkem [náleze ze dne 7. 7. 2008 sp. zn. I. ÚS 1348/07 (N 124/50 SbNU 79)]. Z odůvodnění vazebních rozhodnutí musí být zřejmé, že se soud náležitě zabýval všemi relevantními okolnostmi. Soudy rozhodující o vazbě sice nejsou povinny se ve svých rozhodnutích vypořádat jednotlivě s každým argumentem uplatněným obviněným nebo jeho obhájcem, měly by však (zvláště v přezkumném řízení) dostatečně reagovat na všechna tvrzení, která jsou způsobilá zpochybnit oprávněnost vazebního omezení osobní svobody (srov. např. náleze ze dne 8. 12. 2022 sp. zn. I. ÚS 2987/22).

22. V obecné rovině lze souhlasit s úvahami obsaženými v bodě 17 napadeného usnesení obvodního soudu o tom, že není jeho povinností všechny relevantní skutečnosti prokazovat bez důvodných pochybností. I přes tento závěr není přípustné, aby výhradně povaha daného řízení dávala soudu možnost vynášet skutkové závěry bez dostatečné důkazní opory. Soudy rovněž nemohou pouze nekriticky přebírat nepodložená tvrzení státního zastupitelství nebo policie, neboť tím by se jejich úloha garantů zákonnosti trestního řízení a ochránců základních práv a svobod v podstatě vyprázdnila. Snížená „latka“ procesu dokazování při rozhodování o tzv. útekové vazbě tedy znamená, že soud beroucí obviněného do vazby musí z dostupných důkazů dovést existenci důvodné obavy, že obviněný uprchne nebo se bude skrývat. Neznamená to však, že by existenci těchto skutečností mohl soud tvrdit bez důkazní opory, popř. předložené důkazy zcela pominout. Úvahy soudů ve vazebním rozhodnutí, které se pochopitelně musí přezkoumatelným způsobem promítnout do odůvodnění, musejí být důvodné a o obsah důkazů opřené obavy, nikoliv nerozumné obavy z útěku každého obviněného.

23. Do úvah soudů plynoucích ze skutkových zjištění známých v době jejich rozhodování se Ústavní soud považuje být oprávněn zasáhnout zpravidla jen tehdy, není-li rozhodnutí soudu o vazbě podloženo buď vůbec, nebo jestliže tvrzené a nedostatečně zjištěné důvody vazby jsou v extrémním rozporu s principy vyplývajícími z ústavního pořádku (viz např. náleze ze dne 18. 4. 2023 sp. zn. I. ÚS 21/23). Zároveň důvodem pro zrušení vazebních rozhodnutí nebudou dílčí, oddělitelná pochybení obecných soudů. Vyplývá-li podle soudů obava z útěku či skrývání se obviněného z množiny různých samostatných skutečností, zruší Ústavní soud napadená rozhodnutí pouze tehdy, nelze-li za ústavně konformní oporu tzv. útekové vazby považovat žádnou z těchto skutečností. Obdobně Ústavní soud nezruší vazební rozhodnutí opírající se o více vazebních důvodů, obстоjí-li alespoň jeden z těchto důvodů samostatně (srov. např. usnesení ze dne 4. 10. 2016 sp. zn. I. ÚS 2682/16 nebo ze dne 11. 7. 2013 sp. zn. III. ÚS 1816/13). Na druhou stranu Ústavní soud nemůže sám dovozovat, zda tzv. útekovou vazbu obviněného lze dovést z jiných skutečností, než které uvedly obecné soudy.

VII. Uplatnění obecných principů na stěžovatelův případ

24. Ústavní soud tedy přistoupil k posouzení závěrů, jimiž obecné soudy v napadených rozhodnutích odůvodnily nutnost vzetí stěžovatele do tzv. útekové vazby, optikou výše uvedených principů.

25. Z výše uvedené podrobné rekapitulace odůvodnění napadených rozhodnutí (srov. body 2 a 3 tohoto nálezu) dospěl Ústavní soud k závěru, že soudy opřely důvodnost útekové vazby o 1) absenci rodinných, majetkových či jiných důležitých vazeb k území České republiky, s tím související 2) absenci trvalého bydliště a 3) absenci trvalého zaměstnání, 4) trestní minulost a zkušenosti s trestem odnětí svobody, 5) hrozící trest odnětí svobody v rozmezí 2 až 10 let a 6) možnost zneužití válečného konfliktu na Ukrajině (resp. migračních problémů s ním spojených) k odchodu z České republiky po případném opatření si falešných dokladů.

26. Jako samostatnou skutečnost, o níž by bylo možné důvodnost vazby opřít, Ústavní soud nepovažoval to, že stěžovatel na území České republiky pobývá „nelegálně“. Samotnou ztrátu pobytového oprávnění, za situace existence sociálního a majetkového zázemí cizince, nelze bez dalšího hodnotit jako zvýšené riziko útěku stěžovatele do ciziny.

27. Po posouzení uvedených šesti skutečností dospěl Ústavní soud k závěru, že argumentace obecných soudů nespĺňuje požadavky na ústavně souladné odůvodnění vazebního rozhodnutí. Nad rámec níže uvedených výtek k jednotlivým závěrům obecných soudů lze konstatovat, že odůvodnění napadených rozhodnutí vykazuje nepřijatelnou míru zkratkovitosti a zevšeobecnění. Úvahy soudů nejsou z velké části vztaženy ke konkrétním obviněním. V podstatné části rozhodnutí soudy nekriticky převzaly tvrzení státní zástupkyně (neodůvodněná) a na námitky obhajoby (odpovídající předmětu řízení) vůbec nereagovaly. Takové pochybení by Ústavní soud případně mohl tolerovat u rozhodnutí, jímž se skupina obviněných bere do vazby a jehož vydání (a předchozí řízení) je z dobrých důvodů svázáno krátkými procesními lhůtami. O neústavní nedostatek jde však u rozhodnutí, které vzniklo v jakémkoliv druhu přezkumného řízení (ať již řízení u stížnostního soudu anebo při periodickém přezkumu zákonnosti vazby).

VII./a Absence vazeb k České republice

28. V návrhu státní zástupkyně na vzetí stěžovatele do vazby se uvádí, že „bylo zjištěno, že obviněný nemá na území České republiky žádné pevné vazby“. Podle protokolu z vazebního zasedání (č. l. 7 a násl. spisu obvodního soudu sp. zn. 43 Nt 28/2023) k tomu stěžovatel uvedl, že v České republice je asi 15 let. Dále vypověděl podle protokolu: „Na Ukrajině žádnou rodinu nemám, bratr zemřel ve válce, maminka je v Polsku, nemám kam utíkat (...) zdržuji se X. Bydlím tam s manželkou, to je moje manželka, se kterou bydlíme 12 let spolu, ale tři nebo čtyři roky zpět jsme se rozvedli, jedná se o bývalou manželku, máme dobré vztahy, bydlíme spolu. Manželka bývalá je Ruska (...) Do zahraničí nemám možnost utéct. Mám bratra na Ukrajině, myslím, že šel do války [podle zvukového záznamu z vazebního zasedání stěžovatel uvedl, že „brácha mi zemřel ve válce“], maminku mám v Polsku, tak nemám kam utíkat.“ Stěžovatelův obhájce v závěrečné řeči uvedl, že stěžovatel má v České republice vazby, dlouhodobě žije se svou bývalou manželkou. Na Ukrajině (a ani jinde) nemá naopak žádné vazby.

29. Obvodní soud okolnost absence vazeb stěžovatele na Českou republiku zmínil, avšak nijak ji k naplnění podmínek vazby nehodnotil. Stěžovatel se ve stížnosti proti usnesení obvodního soudu rovněž touto skutečností nikterak konkrétně nezabýval a pouze obecně uvedl, že podle nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 347/96 nemůže být cizí státní občanství jediným důvodem pro vzetí cizince do vazby. Žádné vazby na cizinu podle stížnosti neexistují a ve stěžovatelově zemi původu navíc probíhá válečný konflikt (č. l. 29). Ze spisu nevyplývá, že by se orgány státního zastupitelství ke stížnosti vyjádřily. Městský soud rozhodl o podané stížnosti v neveřejném zasedání, o jehož průběhu uvedl, že „Bylo přečteno: napadené usnesení, podané stížnosti, podstatný obsah spisu“ (č. l. 48). V napadeném usnesení městský soud uvedl, že stěžovatel není k žádnému konkrétnímu místu v České republice (ale evidentně ani nikde jinde) nijak vázán, a to ani rodinnými ani jinými vazbami.

30. Z uvedeného je zřejmé, že z obsahu napadených rozhodnutí (jakož i celého spisu) nevyplývá žádná konkrétní úvaha o absenci stěžovatelových vazeb k České republice. Soudy se nezabývaly délkou stěžovatelova pobytu v České republice, zázemím v zahraničí, zda stěžovatel ovládá jakékoliv cizí jazyky, jak často cestoval do své domovské či jiné země atd. Absence zásadnějších vazeb k České republice by mohla být jednou ze skutečností podporujících nutnost užití institutu vazby (viz např. usnesení ze dne 4. 9. 2014 sp. zn. I. ÚS 1828/14), musela by však být dostatečně konkrétní a podložená. Z obsahu spisu vyplývá, že městský soud převzal neodůvodněný závěr státní zástupkyně z návrhu na vzetí stěžovatele do

vazby. Podstatné je, že městský soud nepromítl jakékoliv úvahy k závěru o absenci vazeb stěžovatele v České republice do odůvodnění svého rozhodnutí, které již proto nemůže obstát.

31. Z hlediska ochrany stěžovatelových práv je však stejně podstatné, že se městský soud též nevypořádal s tvrzeními a námitkami stěžovatele, kterými (nepodložené) tvrzení státní zástupkyně vyvracel (existence stálého bydliště, pobyt v České republice trvající 15 let, trvající dvanáctileté spoluzití s bývalou manželkou v České republice) a které zároveň nelze považovat za natolik zjevně nedůvodné, že by je mohl soud ignorovat. Obvodní soud absenci vazeb stěžovatele k České republice jako důvod vazby neuvedl, proto lze závěr městského soudu považovat zároveň za překvapivý.

VII./b Absence stálého bydliště

32. Podobné pochybení Ústavní soud shledal i v závěrech soudů týkajících se stálého bydliště stěžovatele. V návrhu státní zástupkyně na vzetí stěžovatele do vazby je k jeho bydlišti uvedeno, že „poslední trvalý pobyt má hlášen na adrese Y, kde se v současnosti již nezdržuje, stejně jako na další obviněným uváděné adrese X“. Ve vazebním zasedání k tomu stěžovatel uvedl, jak již bylo uvedeno výše, že se zdržuje na adrese X, kde bydlí se svojí bývalou manželkou. Obhájce v závěrečné řeči konstatoval, že státní zastupitelství bez jakéhokoliv konkrétního důkazu uvádí, že stěžovatel se nezdržuje na uvedené adrese. Takový závěr musí být důkazně podložen, jak podle něj vyplývá z nálezu z 28. 7. 2014 sp. zn. I. ÚS 1694/14 (N 146/74 SbNU 241). Stěžovatel na této adrese podle obhájce bydlí již tři roky a je v tomto místě kontaktní. Stěžovatel v závěrečné řeči uvedl „Určitě se budu zdržovat na adrese X. Zdržuji se tam pořád tři roky, nikam nejzdím. Jinou adresu nemám. Nevím odkud státní zástupkyně má informace, že se tam nezdržuju.“

33. Obvodní soud v napadeném usnesení absenci trvalého bydliště jako důvod ke vzetí stěžovatele do vazby vůbec neuvedl. Ve stížnosti proti tomuto usnesení stěžovatel zopakoval, že tvrzení o jeho nezdržování se na uvedené adrese je důkazně zcela nepodložené, neodpovídá skutečnosti a není zřejmé, jak k takovému závěru soud dospěl. V doplnění stížnosti (č. 1. 38) stěžovatel uvedl, že důkazně nepodložené tvrzení státní zástupkyně o tom, že se stěžovatel na uváděné adrese vůbec nezdržuje, je vyvráceno tím, že stěžovatel byl na této adrese zadržen policejním orgánem. V druhém doplnění stížnosti (č. 1. 42) stěžovatel uvedl, že další důkaz o nedůvodnosti tvrzení státní zástupkyně vyplývá ze samotného spisu, v němž je obsažen úřední záznam policejního orgánu, který o stěžovateli uvádí, že „podle posledních informací se má zdržovat na adrese X“. Skutečnost, že na této adrese bydlí stěžovatel poslední tři roky, doložila obhajoba písemným prohlášením jeho bývalé manželky, která byt vlastní. Městský soud po neveřejném zasedání dospěl v napadeném usnesení k závěru, že stěžovatel se nezdržuje v místě svého trvalého bydliště a „dle sdělení policie“ se pravidelně nezdržuje ani na jím uváděné adrese v ulici X.

34. Stejně jako u okolnosti absence vazeb k České republice byla i absence stálého bydliště použita „překvapivě“ jako odůvodnění vazby až v usnesení městského soudu. Ke zjišťování stálého bydliště stěžovatele však jsou ve spisu založeny určité důkazy. Sám obhájce ke stížnosti přiložil úřední záznam, který zřejmě následně městský soud označil za „sdělení policie“. Tento úřední záznam uvádí, že stěžovatel se nezdržuje na adrese trvalého bydliště. Podle „posledních informací se má zdržovat na adrese X, případně někde ve stavební buňce v Hostivaři, kde není konkrétní adresa známa. Relevantnost adresy v X se nepodařilo ověřit.“ Naproti tomu obhajoba předložila písemné vyjádření stěžovatelovy bývalé manželky, podle kterého stěžovatel bydlí tři roky v jejím bytě v X ulici. Zároveň se obhajoba dovolávala protokolu o stěžovatelově zadržení, podle něhož byl zadržen právě na této adrese. V takové situaci stručný závěr městského soudu o absenci stálého bydliště nemůže obstát. Namítala-li obhajoba nepravdivost neodůvodněného tvrzení státní zástupkyně, k čemuž sama předkládala důkazy, bylo povinností soudu se s těmito námitkami vypořádat. Tato povinnost je o to

naléhavější, nevykazuje-li ani uvedený policejní úřední záznam dostatečnou určitost a jistotu ohledně existence či naopak absence stálého bydliště (viz vyjádření „relevantnost adresy se nepodařilo ověřit“). Pro srovnání lze odkázat na podrobnější vyjádření uvedená ve stejném úředním záznamu ohledně dalších obviněných, z nichž vyplývá, že vyšetřovatelé fyzicky prověřili uvedené adresy a zjistili, co se na daných adresách nachází.

35. Pro úplnost považuje Ústavní soud za vhodné doplnit, že podle jeho judikatury není skutečnost, že se osoba nezdržuje na adrese svého trvalého bydliště, z hlediska naplnění podmínek tzv. útekové vazby významná (srov. bod 36 nálezu sp. zn. I. ÚS 1694/14), má-li obviněný zároveň jiné stálé známé bydliště. Soudy jsou povinny se touto okolností zabývat, neboť je pro naplnění podmínek tzv. útekové vazby významná (srov. např. usnesení sp. zn. II. ÚS 288/17 ze dne 21. 2. 2017). Vyvarovat by se přitom měly příliš společensky „konformnímu“ a formalistickému hodnocení stálosti bydliště, neboť u určitých profesí (např. zednické) není neobvyklé, že dotyčné osoby jistou část svého profesního života tráví v dočasných mobilních ubytováních v místě výkonu práce (o možnosti zdržování se stěžovatele ve „stavební buňce“ hovoří i výše zmíněný úřední záznam). Taková skutečnost však sama o sobě nečiní jejich „pevné“ bydliště nestálé a tyto osoby nekontaktní nebo rizikové z hlediska vyhýbání se trestnímu řízení.

VII./c Absence stálého zaměstnání

36. Rovněž v části týkající se absence stálého zaměstnání jsou úvahy soudů nedostatečně odůvodněny. V návrhu na vzetí stěžovatele do vazby se k jeho zaměstnání neuvádí nic konkrétního mimo výše uvedený (neodůvodněný) závěr o absenci vazeb k České republice. Ve vazebním zasedání obvodní soud jako důkaz provedl záznamy o zahájení trestního řízení, usnesení o zahájení trestního stíhání, protokoly o zadržení a osobní výkazy obviněných (zejména opisy Rejstříku trestů). Při svém výslechu stěžovatel ke svému zaměstnání uvedl „žívím se zedničinou, nyní mám brigády. Nyní 29. mám zase začít brigádu“, přičemž žádné další otázky v tomto směru nenásledovaly (pro úplnost je vhodné doplnit, že podle zvukového záznamu z vazebního zasedání stěžovatel uvedl, že když měl „papíry v pořádku“, měl stálou práci, zatímco nyní vykonává jen brigády). V napadeném usnesení dospěl obvodní soud k závěru, že „obvinění nemají řádnou stálou práci“. Stěžovatel tento závěr ve stížnosti proti usnesení obvodního soudu konkrétně nezpochybnil nad rámec obecné námitky o nepřezkoumatelnosti závěrů obvodního soudu. Městský soud v napadeném usnesení odkázal na odůvodnění obvodního soudu a k jeho závěrům o absenci řádné stálé práce sám nic nedoplnil.

37. Z uvedeného popisu je zřejmé, že závěr soudů je nejen nedostatečně odůvodněný, ale především nevztážený ke stěžovateli. Z napadeného usnesení (jakož i obsahu důkazů provedených ve vazebním zasedání) není zřejmé, z čeho obvodní soud svůj závěr dovodil (např. jakou dobu stěžovatel nevykonává práci pravidelně). Považoval-li snad stěžovatelem uvedené živobytí za nestálé či neřádné, pak i takové úvaze chybí jakékoliv konkrétní odůvodnění k naplnění podmínek tzv. útekové vazby.

38. K výše uvedenému lze doplnit, že samotná absence „řádné stálé“ práce je z hlediska podmínek tzv. útekové vazby jen velmi málo významnou skutečností. Výkon zaměstnání bude jen výjimečně představovat okolnost, která by sama o sobě výrazně posilovala vazby obviněného k České republice. Představuje-li řádná práce především zdroj příjmů, jde o skutečnost, kterou musejí soudy zvažovat v případě naplnění podmínek tzv. předstížené vazby. Riziko útěku však taková okolnost zásadně nesnižuje. Naopak absence dostatečných příjmů z pravidelného zaměstnání může riziko útěku do zahraničí snižovat. Pokud soudy tuto okolnost zmiňují jako relevantní, musejí pečlivě odůvodnit její vztah k naplnění podmínek útekové vazby.

VII./d Trestní minulost a zkušenost s výkonem trestu odnětí svobody

39. U této okolnosti v odůvodnění napadených rozhodnutí nejen absentuje řádné odůvodnění, závěry soudů jsou dokonce v zjevném extrémním nesouladu s obsahem provedených důkazů. V návrhu státní zástupkyně není ke stěžovatelově trestní minulosti uvedeno nic (uvádí se pouze jedna exekuce na dlužnou částku 10 178 Kč). Oproti tomu u každého z dalších dvou obviněných je uvedeno 12 záznamů v rejstříku trestů. Ve vazebním zasedání soud provedl opisy z rejstříku trestů a usnesení o zahájení trestního stíhání, v němž se rovněž výslovně uvádí, že u stěžovatele nebyly zjištěny žádné informace o jeho odsouzení nebo evidovaných přestupcích (srov. str. 7 usnesení o zahájení trestního stíhání). Při svém výslechu stěžovatel uvedl, že nebyl trestán. Obvodní soud následně dospěl k stručnému závěru, že „obvinění jsou osobami, které mají trestní minulost i zkušenosti s trestem odnětí svobody“. V podané stížnosti proti usnesení obvodního soudu stěžovatel tento závěr několikrát výslovně zpochybnil. K doplnění stížnosti přiložil výše uvedený úřední záznam, který kromě zjištění o stěžovatelově bydlišti rovněž uvádí: „V RT nemá uveden žádný záznam.“ Městský soud v úvodu odůvodnění napadeného usnesení odkázal na odůvodnění usnesení obvodního soudu. S námitkami stěžovatele se nijak nevypořádal.

40. Z uvedeného je zřejmé, že napadená rozhodnutí nemohou v této části obstát. Ač měly oba soudy údajně provést několik důkazů o stěžovatelově trestní bezúhonnosti, dospěl obvodní soud k neindividualizovanému a neodůvodněnému závěru o stěžovatelově trestní minulosti. Stěžovatel tento závěr konkrétně napadl, avšak městský soud se s jeho námitkou nikterak konkrétně nevypořádal a odkázal na „skutečně podrobné, přesné a výstižné“ odůvodnění usnesení obvodního soudu.

VII./e Hrozící trest odnětí svobody

41. Okolnost hrozby vysokého trestu může za určitých okolností odůvodňovat nutnost užití institutu tzv. útěkové vazby. Podmínkami pro zohlednění hrozícího trestu při vzetí obviněného do tzv. útěkové vazby se Ústavní soud ve své judikatuře již opakovaně zabýval (viz např. body 25 a násl. nálezu sp. zn. I. ÚS 1694/14). Hrozba vysokého trestu musí být konkrétní, reálná a aktuální. Musí se tedy jednat o tzv. pozitivní podezření, tj. podložené v každém jednotlivém případě u konkrétního obviněného, nikoliv o neurčité podezření, plynoucí pouze z vysoké horní hranice trestní sazby (srov. např. usnesení ze dne 19. 2. 2013 sp. zn. II. ÚS 4717/12). Relevantní je zákonná sazba uvedená v ustanovení použitého podle úvahy soudů, které nejsou vázány právní kvalifikací jednání užitou policejním orgánem nebo státním zastupitelstvím.

42. Jak vyplývá z výše uvedeného, byl stěžovatel obviněn z jednání, které podle policejního orgánu naplňuje znaky zvlášť závažného zločinu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 1 a 2 písm. a) a c) trestního zákoníku. Soudy se s touto právní kvalifikací v napadených rozhodnutích ztotožnily. Podle jejich názoru tak stěžovateli hrozí trest odnětí svobody ve výši 2 až 10 let. Ve vazebním zasedání stěžovatelův obhájce výslovně zpochybnil právní kvalifikaci stíhaného jednání a tuto argumentaci následně zopakoval i v podané stížnosti. Oba soudy se s těmito námitkami opomněly vypořádat. Takové pochybení by však samo o sobě nemohlo postačovat ke zrušení napadených rozhodnutí, neboť jedna z právních kvalifikací stíhaného jednání, kterou obhajoba připouštěla (tzv. účastenství na zvlášť závažném zločinu podle § 283 odst. 2 trestního zákoníku), je sankcionována totožnou trestní sazbou ve výši 2 až 10 let trestu odnětí svobody.

43. Z výše uvedeného je zřejmé, že soudy postupovaly v rozporu se závěry judikatury Ústavního soudu, neboť náleze ze dne 1. 4. 2004 sp. zn. III. ÚS 566/03 (N 48/33 SbNU 3) soudům prikazoval hrozící trest individualizovat a nevycházet pouze z obecné zákonné sazby.

44. Obvodní soud k hrozbě uložení vysokého trestu uvedl, že Ústavní soud judikoval, že „již hrozba vysokým trestem zakládá důvodnost obavy před vyhýbáním se trestnímu stíhání a tím naplnění důvodnosti vazebního důvodu dle § 67 písm. a) trestního řádu (viz III. ÚS 566/03, III. ÚS 188/99)“. Dále jen konstatoval, že obviněným hrozí uložení trestu odnětí svobody ve výši 2 až 10 let. Městský soud se k této okolnosti nikterak nevyjádřil (uvedl, že stěžovatel je „ohrožen uložení vysokého trestu odnětí svobody“) a odkázal na odůvodnění napadeného usnesení obvodního soudu (navzdory argumentaci obsažené ve stížnosti, kterou stěžovatel namítal absenci individualizace hrozícího trestu). U dalšího z obviněných však městský soud upozornil na hrozící vysoký trest odnětí svobody s odkazem na jeho bohatou trestní minulost.

45. Ústavní soud pro úplnost (ve snaze nerušit formalisticky rozhodnutí, v nichž sice došlo k pochybení, ale z okolností je zřejmé, že jiné rozhodnutí nepřichází v úvahu) pristoupil k posouzení toho, zda ve stěžovatelově případě není hrozba vysokého trestu natolik zřejmá, že by opomenutí její individualizace představovalo pouhé formální pochybení. Ústavnímu soudu zásadně nepřisluší hodnotit skutkové okolnosti, které jsou způsobilé ovlivnit případnou výměru trestu, tím spíše pak v přípravné fázi trestního řízení. Opomněly-li však soudy provést takové hodnocení a z uvedené zákonné sazby je zřejmé, že její větší část se nachází mimo kategorii vysokého trestu odnětí svobody, jak je popsána v uvedené judikatuře (ve výši osmi let), musí Ústavní soud k takovým okolnostem přihlédnout, má-li zhodnotit, zda se opomenutí soudů reálně projevilo v porušení stěžovatelových hmotných práv. Po zvážení všech relevantních okolností vyplývajících ze spisu obvodního soudu lze podle Ústavního soudu přinejmenším vážně pochybovat o tom, že by k okamžiku rozhodování obecných soudů byl stěžovatel ohrožen trestem odnětí svobody ve výši nejméně osmi let.

46. Výchozí skutečností je zákonná sazba ve výši 2 až 10 let. Podstatu stěžovatelova jednání policejní orgán charakterizoval jako pomocné práce (zednické a elektrikářské, např. zavedení vzduchotechniky), přímo na „vaření“ pervitinu se stěžovatel nepodílel, pomáhal nicméně s nakládáním a vykládáním chemikálií a skla. Z žádného místa usnesení o zahájení trestního stíhání nevyplývá, že by stěžovatel ve skupině zastával jakékoliv přední postavení, spíše naopak. Na rozdíl od ostatních obviněných nebyl stěžovatel nikdy trestán. Při výslechu po svém zadržení se stěžovatel k danému jednání doznal a označil vedoucího celé skupiny. Spáchání výše popsaného jednání v podstatě doznal (byť bez „pocitu viny“) i ve vazebním zasedání a uvedl, že orgánům činným v trestním řízení již pomohl a chce nadále pomáhat. Z takto zjištěných okolností nelze hodnotit jako vysoce pravděpodobné, že by stěžovateli hrozil trest ve výši osmi let, tedy vysoko v horní polovině zákonné sazby. Hrozbu vysokého trestu tak nebylo v dané věci možno považovat za okolnost odůvodňující trvání útěkové vazby, která by byla zřejmá i bez řádného odůvodnění ze strany soudů.

47. Bylo-li v mezidobí stěžovatelovo jednání kvalifikováno jako trestný čin s přísnější trestní sazbou (jak bylo naznačeno v původním návrhu na vzetí do vazby a uvedeno v přípisu městského státního zastupitelství Ústavnímu soudu), jde o okolnost, kterou lze zohlednit ve znovuotevřeném vazebním řízení. Zkoumání takového procesního vývoje leží mimo rámec řízení o ústavní stížnosti směřující proti soudním rozhodnutím.

VII./f Zneužití válečného konfliktu na Ukrajině k uprchnutí z České republiky

48. Tuto okolnost uvedl v napadeném usnesení pouze městský soud. V obecné rovině Ústavní soud kvituje, že městský soud nevycházel jen z obecné okolnosti stěžovatelova ukrajinského státního občanství a pokusil se rizika z ní vyplývající individualizovat. Podle názoru Ústavního soudu tak nicméně učinil v nedostatečné míře. Samotné cizí státní občanství a obecná hrozba uprchnutí do cizí země k použití institutu tzv. útěkové vazby nepostačuje.

49. Městský soud uvedl, že válečný stav stěžovateli spíše „nahrává“, neboť pokud by se rozhodl odjet na Ukrajinu, kde má jistě zázemí, nic by mu v tom nebránilo, neboť válečný

konflikt neprobíhá na území celého státu. Bez ohledu na válečný konflikt by nemohl být vydán do České republiky (vzhledem k Ústavě Ukrajiny). Totožná situace by podle městského soudu nastala, kdyby se stěžovatel rozhodl uprchnout do jiného státu Evropské unie, v čemž by mu nezabránilo ani odebrání pasu. Na území Evropské unie se totiž pohybuje několik milionů občanů Ukrajiny, situace je tudíž velice nepřehledná a najít zde konkrétní osobu (třeba s falešnými doklady) je téměř vyloučeno.

50. Uvedeným úvahám je nutno především vytknout vysokou míru paušalizace. Z napadeného rozhodnutí (ani obsahu spisu) není zřejmé, z čeho městský soud dovodil, že stěžovatel má na Ukrajině zázemí. Stěžovatel to výslovně popřel s tím, že nejbližší rodinní příbuzní jsou po smrti a posledních 15 let žije v České republice. Soudy tato jeho tvrzení nikterak nevyvrátily (ani je nevzaly v potaz). Závěr soudu, že válečný konflikt neprobíhá na celém území Ukrajiny, je nerozhodný v situaci, kdy soud nezjišťoval, kde stěžovatel má jím dovozané (avšak důkazně nepodložené) zázemí. V tomto směru by byla relevantní úvaha, zda stěžovatel podléhá branné povinnosti a hrozil by mu odvod k výkonu vojenské služby, což by naopak jeho motivaci k útěku mohlo snižovat.

51. Stejně povrchní a nepodložené jsou úvahy o stěžovatelově možnosti útěku do jiného státu Evropské unie. Soud se v tomto směru nezabýval stěžovatelovými majetkovými a sociálními poměry a jazykovými schopnostmi. Není zřejmé, z čeho městský soud dovozuje velkou nepřehlednost situace s migrujícími občany Ukrajiny a nemožnost jejich vypátrání. Ze spisového materiálu vyplývá, že stěžovatel má tzv. biometrický pas, nelze proto předpokládat, že by jeho nezaměnitelné údaje nebyly dostupné v rámci databází pro spolupráci států Evropské unie. Bez znalostí stěžovatelových jazykových a obdobných schopností na straně jedné a majetkových a sociálních možností na straně druhé nelze podle Ústavního soudu „automaticky“ předpokládat, že by stěžovatel byl schopen úspěšného dlouhodobého skrývání se před policejními orgány ostatních států Evropské unie. K tomu je třeba zohlednit i stěžovatelovo tvrzení o jeho špatném zdravotním stavu. Vycházel-li městský soud z vlastní širší úřední činnosti, bylo jeho povinností tuto úvahu odůvodnit a spojit ji s okolnostmi zjištěnými o osobě stěžovatele. Uvedené nepodložené úvahy městského soudu tak nemohou být důvodem pro trvání tzv. útěkové vazby.

VIII. Závěrečné shrnutí

52. Po posouzení všech výše uvedených okolností dospěl Ústavní soud k závěru, že soudy v dané věci nesplnily svou ústavní povinnost chránit stěžovatelova základní práva a svobody (viz čl. 4 Ústavy) a povinnost řádně odůvodnit své rozhodnutí o omezení osobní svobody (viz čl. 8 odst. 5 a čl. 36 odst. 1 Listiny). Přestože se pokusily nutnost uplatnění institutu vazby odůvodnit několika okolnostmi, nedostály jejich úvahy o žádné z nich ústavním požadavkům na rozhodnutí o vazbě. Částečně jejich úvahy představovaly nekritické převzetí neodůvodněných a obhajobou kvalifikovaně zpochybňovaných tvrzení orgánů činných v trestním řízení (viz zejména část VII./a nebo VII./b tohoto nálezu), částečně šlo o úvahy bez potřebné individualizace k osobě stěžovatele (viz zejména části VII./c, VII./d nebo VII./e), nadto zjevně odporující obsahu spisu (viz část VII./d) nebo judikaturě Ústavního soudu (viz část VII./e). Celkově pak závěry soudů byly nedostatečně odůvodněné.

53. Množství na první pohled zjevných nedostatků odůvodnění usnesení obvodního soudu (např. o stěžovatelově trestní minulosti nebo absence individualizace trestu) nenapravit ani městský soud, přestože byl na nedostatečnost úvah podřízeného soudu výslovně upozorněn a (na rozdíl od obvodního soudu) měl širší časový rámec na to, aby se okolnostmi věci zabýval. Namísto toho převážně odkázal na odůvodnění usnesení obvodního soudu, které navzdory výše uvedenému a navzdory jeho krátkému rozsahu (fakticky jsou veškeré úvahy obvodního soudu obsaženy jen asi ve čtyřech větách bodu 19, které se navíc týkají všech tří obviněných) označil za „skutečně podrobné, přesné a výstižné“. Podle Ústavního soudu tak

především městský soud selhal v roli stížnostního orgánu, neboť přinejmenším vůči stěžovateli (vůči ostatním obviněným Ústavní soud nemohl závěry soudů přezkoumat) postrádá odůvodnění usnesení obvodního soudu základní náležitosti, které jsou zákonem a ustálenou judikaturou kladeny na soudní rozhodnutí o vazbě.

54. Vzhledem k tomu, že Ústavní soud shledal nedostatky „pouze“ v odůvodnění napadených rozhodnutí (a nikoliv procesu, který k jejich vydání vedl), jsou podle jeho názoru všechna pochybení zásadně napavitelná ve stížnostním řízení. Z toho důvodu Ústavní soud přistoupil ke zrušení usnesení městského soudu, v jehož kompetenci je všechna pochybení obvodního soudu napravit. Podle Ústavního soudu není namístě (a odporovalo by to zásadě minimalizace zásahů Ústavního soudu) v této fázi řízení rušit rovněž rozhodnutí obvodního soudu a věc mu vracet k novému posouzení.

55. Povinností městského soudu ve znovuotevřeném řízení bude bezodkladně vyhodnotit, zda v dané věci byly objasněny všechny relevantní aspekty okolností důležitých pro aplikaci institutu útekové vazby. Dospěje-li k závěru, že nikoliv, bude jeho povinností tyto aspekty objasnit v míře nezbytné pro jeho rozhodnutí. Bude-li provádět nové důkazy, musí tak zásadně učinit ve veřejném zasedání. Zároveň platí, že neobjeví-li se v další fázi řízení žádné nové skutečnosti anebo se nepodaří hlouběji objasnit skutečnosti nedostatečně uvedené v napadených rozhodnutích, nebude další trvání vazby ve stěžovatelově případě ospravedlnitelné. To pochopitelně platí za předpokladu, že se vzhledem k vývoji v dané trestní věci a po řádném procesu neukáže nutnost omezení stěžovatelovy osobní svobody z jiného důvodu (např. tzv. předstížnou vazbou).

56. Ze všech uvedených důvodů Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu částečně ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona zrušil napadené rozhodnutí městského soudu. Rozhodl tak bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu). Návrh na zrušení napadeného usnesení obvodního soudu zamítl podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, neboť vyhovění tomuto návrhu by podle Ústavního soudu představovalo neúčelný a nevhodný postup.

57. Stěžovatel rovněž navrhl, aby mu byla přiznána náhrada nákladů řízení před Ústavním soudem. Ačkoliv je obecnou zásadou, že účastníci řízení před Ústavním soudem si své náklady hradí sami (srov. § 62 odst. 3 zákona o Ústavním soudu), může Ústavní soud v odůvodněných případech uložit některému z účastníků, aby zcela nebo zčásti nahradil jinému účastníkovi jeho náklady řízení (srov. § 62 odst. 4 téhož zákona). V dané věci Ústavní soud podmínky pro použití uvedeného ustanovení shledal. Z výše popsanych skutečností jednak dostatečně vyplývají majetkové poměry stěžovatele (umocněné navíc jeho pobytem ve vazbě), jakož i povaha porušení jeho ústavních práv, které odůvodňují, aby Ústavní soud uložil městskému soudu povinnost nahradit stěžovateli náklady řízení před Ústavním soudem. Výši této náhrady stanovil ve výši 3 400 Kč [3 100 Kč za jen úkon právní služby (podání návrhu ve věci samé) a 300 Kč režijní paušál podle § 7 bodu 5 ve spojení s § 9 odst. 4 písm. e), § 11 odst. 1 písm. d) a § 13 odst. 4 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů]. Ústavní soud stěžovateli nepřiznal požadovanou náhradu nákladů za úkon označený jako „příprava a převzetí zastoupení včetně první porady“, neboť ze spisu obvodního soudu vyplynulo, že JUDr. Lukáš Zárybnický byl stěžovatelovým obhájcem v celém předchozím trestním řízení, s věcí byl tedy dobře seznámen a náhradu za úkon právní služby za přípravu a převzetí věci již v přechozím řízení obdržel.

Č. 146

Podmínky pro krácení dotace v plné výši (sp. zn. III. ÚS 1344/23 ze dne 18. října 2023)

V podmínkách právního státu má být v každém konkrétním případě pečlivě zvažována intenzita nesplnění právní povinnosti (resp. zákonem stanovených podmínek) ve vztahu k negativním dopadům z tohoto porušení vyplývajícím. Je-li proto v zákonné normě výslovně předvídáno správní uvážení poskytovatele dotace, musí této svoji povinnosti dostát. V opačném případě se totiž protíví základnímu principu právního státu, podle kterého lze státní moc uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví (čl. 2 odst. 2 Listiny a čl. 2 odst. 3 Ústavy).

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Vojtěcha Šimíčka (soudce zpravodaj) a Daniely Zemanové o ústavní stížnosti stěžovatelky KOLOVRAT, ČM, spol. s r. o., sídlem Sportovní 219, Chýnov, zastoupené JUDr. Miroslavem Mikou, advokátem, sídlem Národní třída 43, Praha 1, proti rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 3. 2023 č. j. 4 Afs 344/2021-52, za účasti Nejvyššího správního soudu jako účastníka řízení a Ministerstva průmyslu a obchodu jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 3. 2023 č. j. 4 Afs 344/2021-52 bylo porušeno základní právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Tento rozsudek se proto ruší.

Odůvodnění

I. Vymezení věci a průběh předchozího řízení

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví označeného rozsudku Nejvyššího správního soudu, neboť má za to, že jím byla porušena její základní práva zaručená čl. 11, čl. 26 odst. 1, čl. 35 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě.

2. Z obsahu ústavní stížnosti a vyžádaného spisového materiálu se podává, že Ministerstvo průmyslu a obchodu (dále také „vedlejší účastník“ či „ministerstvo“) zkrátilo opatřením ze dne 6. 8. 2020 č. j. MPO 524450/20/61150 o 100 % částku dotace, kterou stěžovatelka požadovala v pořadí již druhou žádostí o dotaci v rámci programu označeného jako „Operační program Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost – program Úspory

energie“ na projekt „Ekologizace zdroje tepla v areálu firmy KOLOVRAT ČM v Chýnově“. Důvodem krácení bylo dle § 14e odst. 1 zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), nesplnění časové podmínky ve vztahu ke způsobilým výdajům; způsobilým výdajem byl přitom pouze ten, který vznikl nejdříve v den přijatelnosti projektu, tedy nejdříve v den podání žádosti o podporu. Ministr průmyslu a obchodu jako nadřízený správní orgán nevyhověl pozdějším námitkám stěžovatelky a opatření jako plně oprávněné potvrdil rozhodnutím ze dne 12. 10. 2020 č. j. MPO 546851/20/61100/01000.

3. Správní žalobu proti tomuto rozhodnutí zamítl Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) rozsudkem ze dne 16. 9. 2021, č. j. 11 A 6/2021-35, jako nedůvodnou. Městský soud neshledal důvodnou námitku legitimního očekávání, které mělo stěžovatelce vzniknout v návaznosti na sdělení vedlejšího účastníka v době po podání správní žaloby o zastavení řízení o první žádosti stěžovatelky o dotaci. Dále se zabýval odůvodněním správního uvážení vedlejšího účastníka při rozhodování o vyplacení či nevyplacení dotace. Za dostatečné a nevybočující ze zákonných mezí přitom považoval vysvětlení, že žalobkyni nelze dotaci vyplatit, neboť jednoznačným způsobem porušila dotační podmínky a rovněž se ztotožnil s poukazem vedlejšího účastníka na význam zásady rovného zacházení s jednotlivými žadateli. Jde-li o řízení o první žádosti stěžovatelky, městský soud uvedl, že rozhodnutí o zastavení řízení o první žádosti není předmětem nynějšího řízení a bylo samostatně soudně přezkoumatelné. Soud ho proto nemůže přezkoumávat v rámci nyní podané žaloby.

4. Kasační stížnost stěžovatelky Nejvyšší správní soud ve smyslu § 110 odst. 1 věty druhé zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, (dále jen „s. ř. s.“) zamítl. Konstatoval, že nepovažuje uvedenou kasační námitku podle § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s. za důvodnou a neshledává naplněným ani kasační důvod podle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. Ve shodě s městským soudem vypořádal jak námitku legitimního očekávání stěžovatelky, tak námitku nepřezkoumatelnosti správních rozhodnutí.

II. Argumentace stěžovatelky

5. Stěžovatelka v první řadě zdůrazňuje, že z § 14e odst. 1 zákona č. 218/2000 Sb., dle kterého jí byla dotace zkrácena, nevyplývá pro správní orgány povinnost nevyplatit dotaci či její část, pokud žadatel nesplňuje podmínky po její udělení, nýbrž je zde dán prostor pro správní uvážení, zda žadateli dotaci nevyplatit i v případě, že nesplnil či porušil podmínky pro její přiznání. Ministerstvo však při krácení dotace postupovalo formalisticky, pokud nevzalo při správním uvážení v úvahu specifické a nestandardní skutkové okolnosti věci a neprovedlo materiální posouzení jejího případu. Přestože došlo k naplnění cíle dotačního programu, nevzalo to ministerstvo v úvahu, což podle stěžovatelky zakládá nepřezkoumatelnost jeho rozhodnutí.

6. Výjimečné okolnosti posuzované věci stěžovatelka spatřuje ve skutečnosti, že již v minulosti předložila jednu žádost o tutéž dotaci, řízení o ní však bylo usnesením ministerstva ze dne 1. 2. 2019 č. j. MPO 12021/2019, PID MIPOX02FPVHS zastaveno. Důvodem zastavení měla být okolnost, že stěžovatelka údajně nedoložila potvrzení elektronické podatelny rejstříkového soudu a kopii podání příloh k rozvaze za dvě poslední uzavřená účetní období. Stěžovatelka však tvrdí, že potřebné listiny na rejstříkový soud i ministerstvu včas předložila. Tuto skutečnost ministerstvu doložila dne 27. 2. 2019 a žádala, aby v rámci autoremedury došlo ke zrušení předmětného usnesení a vyhovění podané žádosti. Jelikož ministerstvo nereagovalo, podala stěžovatelka městskému soudu správní žalobu vedenou pod sp. zn. 15 A 45/2019. Stěžovatelka podotýká, že byla přesvědčena o úspěšnosti žaloby.

7. V mezidobí stěžovatelka realizovala výměnu kotle, která měla být příslušnou dotací spolufinancována, a je přesvědčena, že tím naplnila dotační cíl žádosti.

8. Po podání správní žaloby obdržela stěžovatelka dne 11. 4. 2019 dopis vedlejšího účastníka resp. ředitele příslušného odboru, Ing. Jana Piskáčka, ve kterém na jedné straně konstatoval, že stanovené podmínky pro kladné rozhodnutí o dotaci splněny nebyly, ale zároveň stěžovatelku upozornil, že žádost lze podat znovu a dotaci získat, neboť výzva disponuje vysokou alokovanou částkou zajišťující dotaci de facto každému projektu. Stěžovatelka toto sdělení považovala za snahu ministerstva o smírné řešení situace, za návrh na alternativní řešení sporu, tedy jako nepřímé sdělení, aby správní žaloba byla vzata zpět s tím, že žádost o dotaci lze podat znovu a dotaci získat. Stěžovatelka tvrdí, že pod vlivem tohoto doporučení vzala žalobu v celém rozsahu zpět a formálně podala opětovně do stejné výzvy operačního programu Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost – program Úspory energie dne 25. 4. 2019 novou žádost o dotaci s názvem projektu: Ekologizace zdroje tepla v areálu firmy KOLOVRAT ČM v Chýnově, číslo projektu: CZ.01.3.10/0.0/0.0/18_183/0017180. Na jejím základě podala následně i žádost o platbu číslo: CZ.01.3.10/0.0/0.0/18_183/0017180/2020/001/POST. Co do obsahu byla tato žádost totožná s výše uvedenou žádostí registrační číslo projektu CZ.01.3.10./0.0/0.0/18_183/0014446, tj. byl podán stejný a nepozměněný projekt, se stejnými způsobilými výdaji, jak bylo Ing. Piskáčkem doporučeno.

9. Žádosti bylo v této podobě nejprve vyhověno (rozhodnutím ze dne 21. 4. 2020), avšak následně vydalo ministerstvo již výše citované opatření (resp. rozhodnutí) ze dne 6. 8. 2020, kterým byla požadovaná dotace (žádost o platbu) ve výši 1 458 865,84 Kč zkrácena o 100 %. Později (dne 14. 8. 2020) Ing. Piskáček e-mailem stěžovatelce vysvětlil důvody, proč k této situaci došlo, a omluvil se za pochybení manažera, neboť důvod ke krácení, příp. nepřiznání dotace mohl odhalit dříve.

10. Stěžovatelka tvrdí, že přestože z ryze formálního hlediska podmínky pro poskytnutí dotace splněny být nemusely, s ohledem na shora uvedené okolnosti a na spravedlnost není (materiálního) důvodu, proč dotaci krátit. Je to přesně ta kategorie specifických případů, kde správní orgán mohl ve smyslu § 14e odst. 1 rozpočtových pravidel učinit správní uvážení a dotaci přiznat, resp. nezkrátit. Důležitými aspekty, které měly být vzaty do úvahy při správním uvážení, měly být jednak vztah obou žádostí stěžovatelky, která druhou žádost považuje spíše za součást žádosti první, dále pak legitimní očekávání, které mělo stěžovatelce vzniknout v souvislosti se sdělením zástupce ministerstva k možnosti podat novou žádost o dotace, a zajistit si tak její schválení, a které vedlo ke zpětvzetí její žaloby proti rozhodnutí o zastavení řízení o první žádosti o poskytnutí dotace, a konečně i skutečnost, že byl fakticky naplněn cíl operačního programu a zachován motivační účinek nařízení Komise (EU) č. 651/2014 ze dne 17. 7. 2014, kterým se v souladu s články 107 a 108 Smlouvy prohlašují určité kategorie podpory za slučitelné s vnitřním trhem (dále jen „GBER“).

11. Správní orgán stěžovatelčinu argumentaci zcela pominul a podle stěžovatelky se k ní ani nevyjádřil. Správní soudy později tento postup aprobovaly, pokud stěžovatelkou vznesenou námitku nepřezkoumatelnosti rozhodnutí ministerstva hodnotily pouze z hlediska naplnění podmínek pro nevyplacení dotace a nikoliv z hlediska provedení správního uvážení či nevypořádání se s námitkami stěžovatelky.

12. Stěžovatelka uzavírá, že soudy v její věci nadřadily formální stránku stránce materiální, což stěžovatelka považuje za chybné a formalistické.

III. Vyjádření účastníka a vedlejšího účastníka řízení

13. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřil Nejvyšší správní soud, který uvedl, že se námitky stěžovatelky neliší od kasačních námitek a jsou opětovným opakováním toho, co stěžovatelka namítala nejen v žalobě, ale i v kasační stížnosti. On sám

přítom poskytl odpovědi na všechny stěžovatelkou vytčené sporné body, které byly pro posouzení daného případu stěžejní, aniž se dopustil zásahu do stěžovatelkou označených základních práv. Proto pouze stručně uvádí, že nesouhlasí-li stěžovatelka s důvody, pro které jí nebyla dotace udělena, nezakládá to nepřezkoumatelnost správního rozhodnutí. Nepřezkoumatelnost nezpůsobuje ani okolnost, že není rozhodnutí odůvodněno podle přání či očekávání účastníka řízení, nýbrž stručně řečeno to, že z jeho obsahu nelze seznat nosné důvody podporující výrok rozhodnutí, v důsledku čehož takové rozhodnutí nelze podrobit věcnému přezkumu. Nejvyšší správní soud přitom odkazuje na odst. 24 až 26 napadeného rozsudku a jedná-li se o otázku správního uvážení, k té soud dále zaujal stanovisko také v odst. 44 a 45 tamtéž. Na tam uvedených závěrech setrvává. Nejvyšší správní soud stejně tak setrvává na závěru, že k legitimnímu očekávání stěžovatelky v posuzovaném případě nedošlo; k tomu odkazuje na odůvodnění napadeného rozhodnutí městského soudu (odst. 32 až 35 a 43).

14. Podle Nejvyššího správního soudu je nadbytečné zabývat se naplněním cíle operačního programu, ve kterém stěžovatelka o dotaci žádala, pokud nebylo možno stěžovatelce dotaci přiznat z důvodů, že svoji první žádost (o niž se však nyní spor nevede) učinila bez potřebných náležitostí (pozdní doložení účetních závěrek ve veřejném rejstříku) a v případě druhé (nyní řešené) žádosti o dotaci nesplnila časovou podmínku ve vztahu ke způsobilým výdajům [způsobilým výdajem byl pouze ten, který vznikl nejdříve v den podání žádosti o podporu, což vyplývalo z bodu 5. 1. písm. c) výzvy k čerpání dotací z programu ze dne 29. 6. 2018]. Stěžovatelka se především sama jako žadatelka o dotaci měla pečlivě seznámit s podmínkami a předpoklady, za nichž jí tato dotace může (ale nemusí) být poskytnuta. Na dotaci totiž podle § 14 odst. 1 rozpočtových pravidel není právní nárok.

15. Ministerstvo průmyslu a obchodu se ve vyjádření k ústavní stížnosti odvolává na svá dřívější vyjádření k žalobě a kasační stížnosti stěžovatelky a nad jejich rámec uvádí, že základem pro výpočet dotace, kterou je možné vyplatit, jsou tzv. způsobilé výdaje projektu. Způsobilé výdaje musí splňovat obecné principy způsobilosti výdajů z hlediska věcného, přiměřenosti, času, umístění a účelu. Počáteční časový rámec každého projektu je stanoven mj. v rozhodnutí o poskytnutí dotace datem prvního dne způsobilosti výdajů (rovnající se datu podání žádosti o podporu); u stěžovatelky bylo rozhodné datum 25. 4. 2019. Stěžovatelka si podle vedlejšího účastníka zřejmě neuvědomila, že podáním identického projektu s již realizovanými opatřeními (instalací nového kotle) nesplní podmínky způsobilosti daných výdajů a poruší zejména motivační účinek podpory vycházející z GBER (čl. 6), byť to vědět měla a mohla. Za podporu s motivačním účinkem se považuje podpora splňující parametr: „pokud příjemce předložil dotyčnému členskému státu písemnou žádost o podporu před zahájením prací na projektu nebo činnosti.“ To je důvod, pro který se neztotožňuje s názorem stěžovatelky, že cíl dotace (úspora energií) naplněn byl a byl zachován i motivační účinek ve smyslu nařízení GBER.

16. Vedlejší účastník dále zdůrazňuje, že se v případě stěžovatelky jedná o prostředky z rozpočtu Evropské unie, kdy celý proces administrace a přidělování finančních prostředků z fondů Evropské unie je svázán přísnými pravidly a v případě jejich nedodržení či nedodržení základních podmínek a principů by prostředky, které by byly konečným příjemcům vyplaceny, a přitom by jako nezpůsobilé proplaceny být neměly, byly prohlášeny za nezpůsobilé k proplacení z Evropské unie. Vedlejší účastník v postavení poskytovatele dotace je sám vázán určitými pravidly stanovenými evropskou legislativou. Členskými státem je přitom uložena obecná povinnost dbát předcházení nesrovnalostí, které zahrnují jakékoli porušení právního předpisu, v jehož důsledku by mohl být z rozpočtu Evropské unie uhrazen neoprávněný výdaj (čl. 122 odst. 2 nařízení EU č. 1303/2013). Proto úvaha stěžovatelky, že vedlejší účastník měl možnost správního uvážení a v případě, že žadatel nesplňuje podmínky pro udělení dotace, mu přesto dotaci udělit a nelpět na striktním formalismu, je zcela absurdní

a odporuje zásadě, povinnosti a zájmu správního orgánu na ochraně veřejných financí. Veškeré dotace v rámci Výzvy IV. programu podpory Úspory energie byly poskytnuty a vypláceny podle nařízení GBER, režim podpory byl přitom stanoven právě dotčenou výzvou. Byla-li by vyplacena dotace v rozporu s tímto nařízením, jednalo by se o úhradu neoprávněného výdaje, vznik nesrovnalosti a o nezákonnou veřejnou podporu, kterou musí každý členský stát vymáhat.

17. K námitce stěžovatelky vztahující se k legitimnímu očekávání ministerstvo s odkazem na rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 5. 3. 2019 ve věci C-349/17 (EESTI PAGAR) uvedlo, že legitimního očekávání se lze dovolávat jen tehdy, když ujištění o veřejné podpoře poskytnou orgány Unie. Unijní právo musí být vykládáno v tom smyslu, že vnitrostátní orgán nemůže poskytnutím podpory na základě nesprávného použití nařízení č. 800/2008 vzbudit u příjemce této podpory legitimní očekávání ohledně její oprávněnosti.

18. Vedlejší účastník se neztotožnil ani s tvrzením stěžovatelky o porušení práva na podnikání a provozování jiné hospodářské činnosti či porušení práva na ochranu vlastnictví a pokojného užívání majetku. Argumentace dobrou vírou, důvodného očekávání a vzniku finanční škody je nepřijatelná. Výdaje, které by byly stěžovatelce vyplaceny, aniž by splňovaly podmínky nastavené pro daný program podpory, by naplňovaly znaky nesrovnalosti, resp. porušení rozpočtové kázně dle § 44 zákona o rozpočtových pravidlech, které by následně řešil příslušný finanční úřad (orgán finanční správy). Napadené rozhodnutí Nejvyššího správního soudu tedy považuje vedlejší účastník za přezkoumatelné a správné.

19. S ohledem na obsah vyjádření účastníků řízení, ve kterých se neobjevují žádné nové argumenty nad rámec těch, které byly uplatněny již v předchozím řízení, je Ústavní soud nezasílal stěžovatelce k případné replice, jelikož by to bylo zjevně neúčelné.

IV. Splnění podmínek řízení

20. Ústavní soud předně posuzoval splnění procesních podmínek řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastníkem řízení, v němž byla vydána napadená rozhodnutí, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena advokátem podle § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), neboť stěžovatelka vyčerpala všechny procesní prostředky k ochraně svých práv.

21. Ústavní soud dospěl vzhledem k obsahu ústavní stížnosti k závěru, že není nutné nařizovat ústní jednání, neboť od něj nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

V. Vlastní posouzení věci Ústavním soudem

22. Po prostudování ústavní stížnosti, vyžádaných spisů a zasláných vyjádření dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

23. Ústavní soud předně uvádí, že jakkoliv platí, že na získání dotace zásadně není právní nárok (§ 14 odst. 1 rozpočtových pravidel), je třeba v podmínkách právního státu princip právní jistoty vykládat ve spojení se zákazem arbitrárnosti tak, aby možnost uvážení státních orgánů byla omezena procedurami, které zabrání zneužití tohoto volného uvážení, přičemž tou nejlepší prevencí i následnou ochranou proti arbitrárnosti v postupu orgánů veřejné správy je přístup k soudu, který správní uvážení podrobí soudní kontrole. Proto Ústavní soud již dříve konstatoval, že „pozastavení výplaty části dotace představuje zásah do legitimního očekávání příjemce na nabytí majetku, tj. zásah do práva na ochranu majetku a vlastnického práva, zakotveného v čl. 11 Listiny základních práv a svobod a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě“ [nálezný sp. zn. Pl. ÚS 12/14 ze dne 16. 6. 2015 (N 109/77 SbNU 577; 177/2015 Sb.)]. Je tak zřejmé, že i zkrácením dotace (dokonce o 100 %, jako je tomu v nyní posuzované věci) může dojít k zásahu do ústavně zaručeného vlastnického práva,

příčemž platí, že takovýto zásah je přezkoumatelný soudem (čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny). Z těchto ústavněprávních východisek vycházel ve svých dalších úvahách.

24. Dotační právo je upraveno především v rozpočtových pravidlech, a dále v zákoně č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů. V nynější věci bylo postupováno podle rozpočtových pravidel. Oba zákony se řídí shodnými principy, mimo jiné i zásadou přiměřenosti ve vztahu k postihům příjemců dotací, kteří porušili své povinnosti. V rozpočtových pravidlech je tato zásada zakotvena v § 14e, kde je výslovně uvedeno, že „poskytovatel nemusí vyplatit dotaci nebo její část, domnívá-li se důvodně, že její příjemce v přímé souvislosti s ní porušil povinnosti stanovené právním předpisem nebo nedodržel účel dotace nebo podmínky, za kterých byla dotace poskytnuta; je-li stanoven nižší odvod za porušení rozpočtové kázně podle § 14 odst. 5, výše nevyplacené části dotace musí být stanovena v rámci částek vypočítaných podle § 14 odst. 5. Přitom v rámci procentního rozmezí přihlédne poskytovatel k závažnosti porušení a jeho vlivu na dodržení účelu dotace“.

25. Požadavek přiměřenosti odvodů či krácení dotací je příznačný pro veškeré dotační právo. Jejím použitím se opakovaně zabýval Nejvyšší správní soud, a to především v usnesení rozšířeného senátu ze dne 30. 10. 2018 č. j. 1 Afs 291/2017-33 (<https://vyhledavac.nssoud.cz>), jehož závěry lze použít i v případech, kdy je dotace krácena ještě před jejím vyplacením. V citovaném usnesení rozšířený senát výslovně konstatoval, že při stanovení výše odvodu za porušení rozpočtové kázně je třeba vycházet ze zásady přiměřenosti, tedy rozumného vztahu mezi závažností porušení rozpočtové kázně a výší za ně předepsaného odvodu. Správce daně musí zvážit, zda je důvod k odvodu v plné výši čerpaných či poskytnutých prostředků státního rozpočtu, či pouze k odvodu odpovídajícímu závažnosti a významu porušení povinnosti a své rozhodnutí náležitě odůvodnit.

26. V rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 4. 2023 č. j. 10 Afs 319/2022-33 v obdobné věci zaznělo, že „zásada přiměřenosti se tedy v českém dotačním právu objevuje ve spojitosti se všemi druhy postihu příjemců dotací, kteří porušili některou povinnost [...] Ani NSS tedy nevidí důvod, proč by stěžovatel v nynější věci nemohl po zohlednění zásady přiměřenosti přiznat žalobci s ohledem na malou závažnost porušení podmínek dotační smlouvy sníženou hodnotu faktury. Nikdo nezpochybňuje, že žalobce podmínky dotační smlouvy (byť marginálně) porušil. Krácení dotace však nesmí být přepjatě formalistické a nepřiměřené ve vztahu k závažnosti porušení dotační smlouvy a naplnění jejího účelu“.

27. Jinak řečeno, ke krácení dotace v plné výši by mělo docházet teprve v těch nejzávažnějších případech porušení pravidel či za existence zvláštních okolností. To ostatně vyplývá i z rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 7. 2023, č. j. 1 Afs 209/2022-32, kterým byla zamítnuta kasační stížnost daňového subjektu ve věci odvodu za porušení rozpočtové kázně. V této věci Nejvyšší správní soud vyhodnotil, že daňový subjekt flagrantně porušil zásady transparentnosti a rovného zacházení a jeho cílem zjevně nebylo efektivní, účelné a hospodárné vynaložení dotačních prostředků, nýbrž vylákat z veřejných rozpočtů maximální možnou částku dotace bez ohledu na kvalitu dodaného plnění. Toho dosáhl prostřednictvím výběrových řízení, která připravil tak, aby v nich zvítězila konkrétní společnost, s níž byl daňový subjekt propojen, přičemž tuto společnost nevyřadil z výběrového řízení, přestože nesplňovala kvalifikační předpoklady. Nejvyšší správní soud konstatoval, že právě takovéto jednání daňového subjektu je „ukázkovým příkladem“ toho, kdy je namíste uložit odvod ve výši 100 % prostředků.

28. Závěry, obsažené v právě citovaných rozhodnutích, lze vztáhnout i na nyní posuzovanou věc, a Ústavní soud tak dává stěžovateli za pravdu, že rozhodnutí o zkrácení dotace o 100 % nelze odůvodnit pouze nesplněním některé z podmínek, za kterých byla dotace poskytnuta, nesplněním povinností stanovených právním předpisem, resp. nedodržení účelu dotace (viz § 14a rozpočtových pravidel). Tyto skutečnosti mohou být

totiž samy o sobě důvodem nevyplacení dotace pouze v případech nejzávažnějších pochybení. I v těchto případech jsou však primárním předpokladem, po jehož naplnění následuje provedení určitého správního uvážení (o charakteru a závažnosti pochybení), a nikoliv nutně přímo krácení celé dotace. Pouze tento výklad považuje Ústavní soud za odpovídající gramatickému znění a zejména smyslu § 14e rozpočtových pravidel, podle kterého „poskytovatel nemusí vyplatit dotaci nebo její část“ (tzn. nikoliv „nesmí“, nebo „nevyplatí“), přičemž v rámci procentního rozmezí přihlédne „k závažnosti porušení a jeho vlivu na dodržení účelu dotace“. Pokud by totiž jakékoliv nesplnění povinností stanovených právním předpisem, resp. nedodržení účelu dotace vždy nutně vedlo k úplnému krácení dotace, pak by citovaná právní norma postrádala rozumný smysl. Již z jejího gramatického znění je totiž zřejmé, že se předpokládá, aby poskytovatel dotace vždy zvažil důvodnost nevyplacení dotace nebo její části a závažnost porušení povinností jejího příjemce.

29. Z ústavněprávního hlediska je pak podstatné, že v podmínkách právního státu má být v každém konkrétním případě pečlivě zvažována intenzita nesplnění právní povinnosti (resp. zákonem stanovených podmínek) ve vztahu k negativním dopadům, z tohoto porušení vyplývajícím. Jinak řečeno: samozřejmě platí, že zákonodárce může nastavit zákonnou úpravu i velmi striktně a výslovně stanovit, že nesplněním jakékoliv jasně vymezené podmínky musí být žádost o dotaci odmítnuta. Je-li však v zákonné normě výslovně předvídáno správní uvážení poskytovatele dotace, musí této svojí povinnosti dostát. V opačném případě se totiž protíví základnímu principu právního státu, podle kterého lze státní moc uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví (čl. 2 odst. 2 Listiny a čl. 2 odst. 3 Ústavy).

30. Konstatuje-li Nejvyšší správní soud ve shodě s vedlejším účastníkem, že ke správnímu uvážení přistoupí v souladu s § 14e odst. 1 zákona o rozpočtových pravidlech poskytovatel dotace při rozhodování o jejím vyplacení vždy, neboť je právě na uvážení správního orgánu, zda dotaci vyplatí či nikoliv, považuje Ústavní soud za nezbytné připomenout rozdíl mezi posuzováním naplnění hypotézy právní normy a samotným správním uvážením. V této věci jsou obě techniky zaměňovány, pokud je za správní uvážení vydáváno právě posuzování naplnění hypotézy, po kterém má správní uvážení teprve následovat. Jinak řečeno, v případě existence podmínek určených hypotézou právní normy (nesplnění některé z podmínek, za kterých byla dotace poskytnuta, nedodržení účelu dotace atd.) se před správním orgánem otevírá více možných řešení, mezi nimiž musí správní orgán volit, a to při respektování principu proporcionality.

31. Vyjadřuje-li se však vedlejší účastník v tom smyslu, že „žalobkyně požadovala proplatit výdaje, které vznikly před podáním žádosti, proto jí byla dotace krácena. Žalovaný musí přistupovat ke všem žadatelům stejně a je povinností žalobkyně, aby dodržovala dotační podmínky“ (viz bod 10 či 22 rozsudku městského soudu), pak je zjevné, že vedlejší účastník jiné možnosti *a priori* vyloučil a splnění podmínek obsažených v hypotéze spojuje pouze s jedním možným právním následkem – krácením dotace v plné výši. Fázi správního uvážení tedy jednoznačně pominul a důvodem ke krácení dotace bylo pouze nesplnění podmínek poskytnutí dotace. To potvrzuje i sám vedlejší účastník, který označil požadavek na provedení správního uvážení, případně (i částečné) vyplacení dotace v případě nesplnění podmínek, stejně jako nelpění na striktním formalismu přímo za absurdní (viz vyjádření vedlejšího účastníka k ústavní stížnosti).

32. Takový výklad však nemůže Ústavní soud akceptovat. V této souvislosti nelze uznat ani argumentaci vedlejšího účastníka rovným přístupem k žadatelům, neboť smyslem správního uvážení je naopak právě možnost zohlednění specifických okolností posuzované věci tak, aby postihy příjemců dotací nebyly nepřiměřeně tvrdé a nevedly k nim důvody, které jsou marginální.

33. Dospěl-li vedlejší účastník k závěru, že stěžovatelka určitým způsobem podmínky pro poskytnutí či vyplacení dotace skutečně porušila (neboť podle něj nelze obě žádosti považovat za jednu a tutéž, a tedy podle něj nebyla formálně dodržena časová podmínka podání žádosti před samotnou realizací projektu), pak byl povinen provést správní uvážení, na jehož konci může být zcela jistě i krácení dotace v plné výši. Ovšem právě proto, že zákonodárce nespojil porušení pravidel výhradně s takovým závěrem (zkrácení dotace o 100 %), musí vždy správní orgán přesvědčivě odůvodnit, jaké aspekty vzal v tom kterém konkrétním případě do úvahy, a které skutečnosti jej vedly k závěru, zda vůbec a v jaké výši bude příjemci dotaci krátit.

34. Ze shora předestřených okolností věci se přitom podává, že stěžovatelka svou první žádostí časový test splnila, nicméně protože bylo řízení o této žádosti ministerstvem zastaveno (nedoložila údajně jiné náležitosti), podala proti tomuto rozhodnutí správní žalobu, kterou vzala zpět teprve poté, kdy komunikaci s vedlejším účastníkem pochopila jako doporučení k podání žádosti nové, a tedy jako alternativní řešení nastalé situace. Za potvrzení správnosti svého postupu mohla ostatně považovat i následné vyhovující rozhodnutí ministerstva ze dne 21. 4. 2020, kterým jí byla dotace přiznána. Teprve následně došlo ke zkrácení dotace o 100 %, tzn. fakticky k jejímu odnětí.

35. Jak přitom vyplývá z výše citované rozhodovací praxe Nejvyššího správního soudu, krácení dotace nesmí být přepjatě formalistické a nepřiměřené ve vztahu k závažnosti porušení a naplnění účelu dotace. To je nutné posoudit právě v kontextu existence specifických okolností případu stěžovatelky, zejména existence již její první žádosti o dotaci, která byla bezesporu podána před realizací opatření k úspoře energie. Tato okolnost například zjevně dokládá, že stěžovatelka byla fakticky dotačním programem motivována. Další okolností, která může ovlivnit závěr vedlejšího účastníka, je i jeho vlastní značně nestandardní postup nejen ve smyslu (svým způsobem zavádějící) komunikace se stěžovatelkou po podání žaloby proti zastavení řízení o první žádosti o dotaci, ale i ohledně délky lhůt, ve kterých byly žádosti vedlejším účastníkem vyřizovány (viz níže). Součástí správního uvážení by mělo být rovněž posouzení, zda šlo ze strany stěžovatelky o zneužití dotace, jak poskytovatel hodnotil závažnost porušení podmínek a jeho vliv na dodržení účelu dotace, resp. zda by byl vyplacením dotace popřen smysl a účel dotačního programu. O rozsahu krácení dotace by pak mělo být rozhodováno s ohledem na zásadu přiměřenosti postihů v dotačním právu.

36. V této souvislosti nelze odhlédnout ani od praxe při přidělování dotací, která ponechává žadatele poměrně dlouhou dobu v nejistotě, a staví je tak do nevýhodné pozice. Pokud například vedlejší účastník uvedl, že si stěžovatelka musela být vědoma, že rozhodnutí o poskytnutí dotace představuje závazný dokument a podmínky v něm musí splnit (viz bod 19 napadeného rozhodnutí), pak je s podivem, že rozhodl až po roce od podání žádosti o dotaci. Postavení žadatelů totiž není, jak se i v případě stěžovatelky názorně ukázalo, vůbec snadné. Buď jsou totiž nuceni s realizací projektu, na který chtějí dotaci čerpat, vyčkat do skončení procesu schvalování a vydání rozhodnutí, k čemuž v nyní posuzované věci došlo až s odstupem jednoho roku od podání (druhé) žádosti, anebo k realizaci projektu přikročí z různých důvodů dříve, ovšem pak jsou nuceni nést riziko, že může být řízení o jejich žádosti zastaveno (případ první žádosti o dotaci), anebo že nemusí splnit závazné podmínky, které jsou stanoveny v rozhodnutí vydaném až o rok později, kdy již mnohdy nemají možnost dodatečně některé z formálních podmínek splnit. Z povahy věci by přitom mělo platit, že žadatelé o dotaci ji nezbytně potřebují k naplnění jejího účelu, což lze někdy obtížně uskutečnit, je-li toto řízení nepřiměřeně dlouhé.

37. Nutno rovněž připomenout, že i v případě rozhodování o dotacích se uplatní zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů, který ukládá správním orgánům vyřizovat věci bez zbytečných průtahů (§ 6 správního řádu), což mohlo sehrát roli, bylo-li by

usnesení o zastavení řízení o první žádosti vydáno tak, aby mohla stěžovatelka o dotaci ještě i podruhé požádat před samotnou výměnou kotle.

VI. Závěr

38. Po přezkoumání ústavní stížnosti napadeného rozsudku Ústavní soud konstatuje, že Nejvyšší správní soud tím, že akceptoval výklad učiněný vedlejším účastníkem a následně i městským soudem, podle kterého v těchto případech není třeba provést správní uvážení a zvažování přiměřenosti výše krácení dotace ve vztahu k závažnosti porušení dotačních podmínek, porušil právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny. Správní orgány a později správní soudy totiž interpretovaly § 14e odst. 1 zákona o rozpočtových pravidlech tím způsobem, že důsledkem porušení povinnosti stanovené právním předpisem v přímé souvislosti s dotací nebo nedodržení účelu dotace nebo podmínky, za kterých byla dotace poskytnuta, by mělo být vždy krácení dotace jejich příjemcům v plné výši. Postupovaly tak v rozporu se zněním i smyslem tohoto ustanovení a neřídily se ani zásadou přiměřenosti, která se dle ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího správního soudu při postihování příjemců dotací uplatní.

39. Porušení dalších stěžovatelkou tvrzených základních práv Ústavní soud neshledal. Vycházel-li totiž z toho, že je vázán petitem podaného návrhu a stěžovatelka se domáhala výhradně zrušení napadeného rozsudku Nejvyššího správního soudu, je zjevné, že tímto rozsudkem nemohlo být přímo zasaženo vlastnické právo stěžovatelky nebo její právo svobodně podnikat. Předmětem řízení před Nejvyšším správním soudem totiž nebylo přímo rozhodování o zkrácení dotace stěžovatelce, nýbrž pouze přezkum rozhodnutí městského soudu, zda v této věci poskytl odpovídající soudní ochranu.

40. Proto Ústavní soud podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadený rozsudek Nejvyššího správního soudu zrušil a vytvořil tím procesní situaci, kdy se věc vrací do stádia rozhodování o kasační stížnosti, o které bude muset Nejvyšší správní soud rozhodovat znovu, vázán právním názorem obsaženým v tomto nálezu.

Č. 147

Rozhodování o nákladech řízení podle § 142 občanského soudního řádu v řízeních majících povahu iudicii duplicis (sp. zn. III. ÚS 1470/23 ze dne 18. října 2023)

V řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, majícím povahu iudicii duplicis, není-li žaloba zamítnuta, zpravidla nelze určit, který účastník měl ve věci plný úspěch (§ 142 odst. 1 o. s. ř.). Je proto obecným východiskem pro rozhodování o nákladech řízení souladným s ochranou vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 a práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, aby žádný z účastníků neměl právo na náhradu nákladů řízení vůči jinému účastníku, ledaže by pro to byly dány zvláštní důvody.

Nález

Ústavní soud rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků v senátu složeném z předsedy senátu Jiřího Zemánka, soudce Vojtěcha Šimíčka (soudce zpravodaj) a soudkyně Daniely Zemanové o ústavní stížnosti stěžovatele města Hodonín, sídlem Masarykovo nám. 53/1, Hodonín, zastoupeného Mgr. Petrem Práškem, advokátem, sídlem Sámova 410/28, Praha 10, směřující proti výroku V rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 2. 2. 2023 č. j. 38 Co 176/2021-395, za účasti Krajského soudu v Brně jako účastníka řízení a 1) Jaroslava Jedličky a 2) Stanislavy Jedličkové, obou zastoupených Mgr. Zdeňkem Jouklem, advokátem, sídlem Jakubské náměstí 580/4, Brno, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Výrokem V rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 2. 2. 2023 č. j. 38 Co 176/2021-395 bylo porušeno ústavně zaručené právo stěžovatele vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1, právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a zásada rovnosti účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Tento rozsudek se proto ve výroku V ruší.

Odůvodnění

I. Průběh předchozího řízení a podstatný obsah ústavní stížnosti

1. Na stěžovatele jako spoluvlastníka sporných pozemků byla vedlejšími účastníky podána žaloba na zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví. O této žalobě rozhodoval Okresní soud v Hodoníně. Na základě rozhodnutí okresního soudu byl nově vytvořen pozemek, který v důsledku svého tvaru a šíře údajně nemohl být stěžovatelem využit k žádnému účelu, a současně rozdělením pozemku došlo k výraznému snížení odhadní ceny. Z těchto důvodů stěžovatel napadl rozhodnutí okresního soudu odvoláním. V odvolání navrhl, aby namísto rozdělení sporného pozemku došlo k jeho přikázání jako celku stěžovateli, který by pozemek využil jako veřejné prostranství (samozřejmě za odpovídající finanční náhradu).

2. Krajský soud v Brně („krajský soud“) odvolání stěžovatele nevyhověl a pozemek přikázal jako celek žalobcům – vedlejším účastníkům. Výrokem V nyní napadeného rozhodnutí pak rozhodl, že stěžovatel je povinen nahradit žalobcům na nákladech řízení před soudy obou stupňů veškeré náklady řízení (326 278 Kč). Toto své rozhodnutí odůvodnil tím, že bylo rozhodnuto v souladu s původním návrhem žalobců, a proto bylo namístě uplatnit hledisko úspěšnosti v řízení.

3. Stěžovatel v ústavní stížnosti tvrdí, že napadeným výrokem V napadeného rozsudku krajského soudu bylo porušeno jeho základní právo vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1, právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a zásada rovnosti účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod („Listina“). Stěžovatel přitom nepochybně samotné meritorní rozhodnutí o způsobu vypořádání podílového spoluvlastnictví, nýbrž výhradně rozhodnutí o nákladech řízení. Namítá, že krajský soud jednak nerespektoval právní úpravu a rozhodovací praxi Ústavního soudu ohledně přikazování nákladů v rámci typově obdobných řízeních (vycházel prý z již překonané nálezové judikatury) a zároveň zcela iracionálním způsobem posoudil úspěšnost účastníků v řízení. Při poměrování úspěšnosti totiž pominul, že meritorně rozhodl *de facto* v souladu s návrhem obou stran sporu a nereflekoval ani změnu procesních stanovisek žalobců v průběhu soudního řízení. Tím, že krajský soud přikázal stěžovateli nahradit náklady řízení protistraně v plném rozsahu, a to v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, které má povahu tzv. *iudicium duplex*, došlo ze strany soudu k porušení základních práv stěžovatele. S odkazem na novější judikaturu totiž stěžovatel tvrdí, že v případě tzv. *iudicium duplex* má být pravidlem nepřiznání náhrady nákladů žádnému z účastníků řízení podle § 142 odst. 2 občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“). Recentní nálezová judikatura Ústavního soudu tedy stanoví pro přisouzení nákladů v daném typu řízení zcela opačné pravidlo, nežli použil v napadeném rozhodnutí krajský soud.

4. Stěžovatel si je vědom skutečnosti, že ve výjimečných případech může být postupováno jinak, ovšem takový postup by měl být podmíněn zvláštními okolnostmi případu, zejména např. šikanózním výkonem práva či obstrukčním jednáním. Stěžovatel je však přesvědčen, že mu není možné klást k tíži skutečnost, že až do konce řízení prosazoval jiný způsob vypořádání spoluvlastnictví, nežli ke kterému dospěl krajský soud.

5. Proto navrhuje, aby Ústavní soud jeho rozsudek v napadeném rozsahu zrušil.

II. Vyjádření účastníků řízení

6. Krajský soud se na výzvu Ústavního soudu k ústavní stížnosti nevyjádřil.

7. Vedlejší účastníci ve vyjádření zdůraznili, že řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví pro ně skončilo plným procesním úspěchem. Přestože předmětem sporu nebyla nijak složitá věc, spor trval přibližně 8,5 roku. Na délce řízení se podstatnou měrou podílel právě stěžovatel, který několikrát v průběhu řízení změnil svoje procesní stanovisko ohledně způsobu vypořádání. Přitom vedlejší účastníci se opakovaně snažili o smírné, mimosoudní vyřízení, dokonce nabízeli vyřešení sporu s tím, že se vzdají nákladů řízení. S mimosoudním vyřízením věci však stěžovatel nesouhlasil a svým procesním postupem nadále protahoval celou věc. To logicky vedlo i k nárůstu nákladů řízení. Vedlejší účastníci závěrem poukazují na účelovost jednání stěžovatele, o níž svědčí zejména to, že stěžovatel nevyužil vůči meritornímu rozhodnutí možnosti podat dovolání. Jednání stěžovatele lze proto označit za obstrukční a nekonstruktivní. Za takové situace by proto bylo odnětí práva na náhradu nákladů vedlejším účastníkům zjevně nespravedlivé.

8. Stěžovatel v replice k vyjádření vedlejších účastníků zdůraznil, že krajský soud své rozhodnutí zdůvodnil výhradně hlediskem úspěšnosti ve věci, což však nijak nerozvedl a neodůvodnil (např. právě vedlejšími účastníky tvrzeným šikanózním jednáním stěžovatele). Stěžovatel poukazuje na přijaté stanovisko pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 59/23, ve kterém jsou kvalifikovaně popsána specifika řízení *iudicii duplicis* a právní závěry při posuzování otázky

rozhodnutí o nákladech řízení, s nimiž se plně ztotožňuje. Stěžovatel se ohrazuje proti tvrzení o natahování soudního sporu a o šikanózním jednání a uvádí, že on nepodal soudní žalobu a současně nikdy nerozporoval požadavek vedlejších účastníků na zrušení spoluvlastnictví. Je pravda, že stěžovatel ve věci opakovaně podával odvolání, na druhou stranu však odvolací soud vždy napadené prvostupňové rozhodnutí zrušil, případně napadené rozhodnutí sám změnil. S označením svého jednání jako obstrukčního či snad šikanózního proto nemůže souhlasit a dodává, že ani krajský soud nic takového netvrdí.

III. Návrh stanoviska plénu

9. Usnesením ze dne 26. 7. 2023 č. j. III. ÚS 1470/23-17 III. senát Ústavního soudu přerušil řízení o této ústavní stížnosti a předložil plénu Ústavního soudu návrh na zaujetí stanoviska k právnímu názoru odchylnému od právního názoru vysloveného v nálezech ze dne 22. 9. 2011 sp. zn. I. ÚS 1441/11 a ze dne 10. 6. 2020 sp. zn. III. ÚS 186/20.

10. Dne 13. 9. 2023 plénem k uvedenému návrhu přijalo stanovisko sp. zn. Pl. ÚS-st. 59/23, čímž odpadl důvod přerušení řízení. Proto Ústavní soud rozhodl usnesením ze dne 18. 9. 2023 č. j. III. ÚS 1470/23-35 o jeho pokračování.

IV. Vlastní hodnocení Ústavního soudu

11. Ústavní soud připomíná, že řízení s povahou *iudicii duplicis* může být zahájeno k návrhu kteréhokoli z budoucích účastníků a přes formální označení, odpovídající dikci zákona, jsou všichni účastníci vzájemně v postavení odpovídajícím procesní pozici žalobce i žalovaného současně, nehledě na to, kdo žalobu podal. Řízení týkající se vypořádání spoluvlastnictví je označováno za sporné v podstatě pouze proto, že není upraveno v zákoně o zvláštních řízeních soudních, nýbrž v občanském soudním řádu, který však upravuje různé typy řízení, a to i takové, které pro jejich materiální povahu lze za sporná označit jen obtížně.

12. „Spor“ o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví může být zahájen na základě žaloby kteréhokoli spoluvlastníka, který se cítí být ve spoluvlastnictví nespokojen a nechce v něm setrvat. Soud vydává v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví konstitutivní rozhodnutí; návrhy účastníků přitom není vázán, vázán je pouze zákonným pořadím jednotlivých způsobů vypořádání podle § 1144 a násl. o. z. (rozdělení věci, přikázání věci jednomu či více spoluvlastníkům za náhradu, nařízení prodeje věci ve veřejné dražbě). Volba konkrétního způsobu vypořádání je v konečném důsledku na úvaze soudu. Účastník řízení fakticky nemá nad způsobem vypořádání soudem zrušeného spoluvlastnictví kontrolu, navrhnout způsob vypořádání ani není jeho povinností, nedisponuje předmětem řízení volně jako například v případě žaloby na plnění, čímž je výrazně oslabena dispoziční zásada ovládající jinak sporné řízení. Právě výše zmíněná specifika řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví je třeba mít na paměti i při rozhodování o nákladech takového řízení.

13. S ohledem na nejednotnost vlastní rozhodovací praxe Ústavní soud k této problematice přijal sjednocující stanovisko. Podle právní věty přijatého stanoviska ze dne 13. 9. 2023 sp. zn. Pl. ÚS-st. 59/23 platí, že: „V řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, majícím povahu *iudicii duplicis*, není-li žaloba zamítnuta, zpravidla nelze určit, který účastník měl ve věci plný úspěch (§ 142 odst. 1 o. s. ř.). Je proto obecným východiskem pro rozhodování o nákladech řízení souladným s ochranou vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 a práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, aby žádný z účastníků neměl právo na náhradu nákladů řízení vůči jinému účastníku, ledaže by pro to byly dány zvláštní důvody.“ Tímto stanoviskem je Ústavní soud v tomto i dalších řízeních vázán.

14. V nyní posuzované věci Ústavní soud uvádí, že při vázanosti právě citovaného stanoviska nepřehlédl, že vedlejší účastníci navrhovali zrušení a vypořádání spoluvlastnictví

v té podobě, jak bylo nakonec soudy skutečně rozhodnuto. Nelze se však ztotožnit s tvrzením, že by toto řešení stěžovatel odmítal *a priori* akceptovat.

15. Již z prvního vyjádření stěžovatele k podané žalobě totiž vyplývá, že stěžovatel projevil vůli věc vyřešit mimosoudně a smírně, ve věci bylo vypracováno několik návrhů směnných smluv, geometrických plánů atp. (viz vyjádření k žalobě ze dne 16. 5. 2014; č. l. 21 a násl.). Jednání mezi účastníky o mimosoudním smírném řešení probíhala opakovaně. Stěžovatel nakonec s mimosoudním řešením nesouhlasil z toho důvodu, že o stěžovatelův spoluvlastnický podíl projevíly zájem třetí osoby, které byly ochotny od stěžovatele podíl odkoupit. Jelikož je stěžovatel jakožto veřejnoprávní korporace – obec – vázán principem účelného hospodaření se svými prostředky, nemohl na navrhovaný smír přistoupit. Stejně motivy vedly stěžovatele k podání prvního odvolání (viz odvolání stěžovatele proti rozsudku Okresního soudu v Hodoníně, č. l. 93 a násl.).

16. Výše uvedené pouze ilustruje, že zrušení a vypořádání spoluvlastnictví bylo v této věci komplikované a dále je komplikovalo rovněž postavení stěžovatele, na kterého se vztahuje mj. i zákon o obcích a povinnosti plynoucí z jeho postavení veřejnoprávní korporace. Od počátku řízení však nelze chování stěžovatele označit za obstrukční či šikanózní ve smyslu shora uvedeného stanoviska.

17. Jak se nicméně podává z obsahu napadeného rozhodnutí (odst. 12), krajský soud postupoval při rozhodování o nákladech řízení podle § 142 odst. 1 o. s. ř. s odůvodněním, že „nelze pominout výsledek řízení a skutečnost, že v konečném důsledku bylo rozhodnuto v souladu s původním návrhem žalobců, který žalovaný po celou dobu řízení odmítal akceptovat“. Přestože tedy stěžovatel v pozici žalovaného nebyl ve věci neúspěšný, což plyne ze samotné povahy řízení, podrobně popsané v citovaném stanovisku, krajský soud přiznal žalobcům plnou náhradu nákladů řízení. Krajský soud toto své rozhodnutí opřel mj. o nález Ústavního soudu ze dne 10. 6. 2020 sp. zn. III. ÚS 186/20. Tento nález byl však výše citovaným stanoviskem Ústavního soudu překonán (viz odst. 49 stanoviska Ústavního soudu ze dne 13. 9. 2023 sp. zn. Pl. ÚS-st. 59/23), přičemž z důvodu stručnosti postačuje na odůvodnění tohoto stanoviska odkázat, neboť se v něm Ústavní soud podrobně vypořádal s touto překonanou argumentací.

18. Jelikož Ústavní soud v návaznosti na obsah spisu a průběh předchozího řízení nezjistil, že by se stěžovatel v řízení choval jakkoliv nestandardně v tom směru, že by např. průběh řízení záměrně zdržoval či uplatňoval opravné prostředky zjevně účelově a bezúspěšně, pak je nutné v plném rozsahu odkázat na závěry výše citovaného stanoviska. Podle něj zpravidla nelze určit, který účastník měl ve věci plný úspěch (§ 142 odst. 1 o. s. ř.), a proto je pro rozhodování o nákladech řízení obecným východiskem, aby žádný z účastníků neměl právo na náhradu nákladů řízení vůči jinému účastníku.

V. Závěr

19. Ústavní soud proto shledal ústavní stížnost důvodnou a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadené rozhodnutí v části označené ve výroku tohoto nálezu zrušil.

20. Úkolem krajského soudu bude znovu rozhodnout o nákladech řízení. Při tomto rozhodování bude krajský soud vázán tímto nálezem a zejména stanoviskem pléna Ústavního soudu, na které se v tomto nálezu odkazuje.

Č. 148**(Ne)vydání pozemku jako součásti funkčně propojeného souboru nemovitostí v restituci církvi
(sp. zn. II. ÚS 2042/22 ze dne 19. října 2023)**

Ustanovení § 7 odst. 1 písm. a) zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi stanoví, že oprávněné osobě se vydá věc, jež s nemovitou věcí ve vlastnictví oprávněné osoby funkčně souvisela nebo souvisí. Účelem citovaného ustanovení je umožnit církvím a náboženským společnostem restituci i takového nemovitého majetku, u kterého lze důvodně předpokládat, že bez něho by nemohl být majetek, který již vlastní, náležitě využíván, případně takového majetku, který by nemohla dotčená povinná osoba řádně užívat, a který tedy lépe poslouží oprávněné osobě.

Jestliže by nevydání pozemku v restituci kvůli sporné stavbě na tomto pozemku vedlo k tomu, že bude rozbito funkční propojení s ostatními nemovitostmi ve vlastnictví oprávněné osoby, neboť dotčený pozemek tvoří součást funkčně provázaného souboru nemovitostí, pak jde o neústavní závěr obecných soudů.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Tomáše Lichovníka, soudce zpravodaje Davida Uhlíře a soudce Jana Svatoně ve věci ústavní stížnosti stěžovatelky Římskokatolické farnosti Kostelní Radouň, se sídlem Kostelní 74, Jindřichův Hradec, zastoupené JUDr. Matoušem Jírou, advokátem, se sídlem v Praze, 28. října 1001/3, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. května 2022 č. j. 28 Cdo 1320/2022-220, proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 3. února 2022 č. j. 4 Co 250/2020-192 a proti rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 14. srpna 2020 č. j. 11 C 54/2016-170, za účasti Nejvyššího soudu, Vrchního soudu v Praze, Krajského soudu v Českých Budějovicích a České republiky, Státního pozemkového úřadu, za kterou jedná Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 24. 5. 2022 č. j. 28 Cdo 1320/2022-220, rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 3. 2. 2022 č. j. 4 Co 250/2020-192 a rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 14. 8. 2020 č. j. 11 C 54/2016-170 bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu a na spravedlivý proces, zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Tato rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění**I. Řízení před obecnými soudy**

1. Stěžovatelka je osobou oprávněnou podle § 3 zákona č. 482/2012 Sb. o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů, (dále též jen

„zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi“ nebo „zákon č. 482/2012 Sb.“) a žalobou se domáhala nahrazení rozhodnutí Státního pozemkového úřadu, jímž byl zamítnut její nárok na vydání pozemku st. p. č. 35/7 v katastrálním území Kostelní Radouň. Dne 1. června 2022 jí bylo doručeno usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 5. 2022 č. j. 28 Cdo 1320/2022-220, jímž bylo odmítnuto její dovolání proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 3. 2. 2022, č. j. 4 Co 250/2020-192. Stěžovatelka proti citovanému usnesení Nejvyššího soudu a jemu předcházejícímu rozsudku Vrchního soudu v Praze, jakož i proti rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 14. 8. 2020 č. j. 11 C 54/2016-170, podává ústavní stížnost, jelikož v těchto rozhodnutích spatřuje zásah do svých ústavně zaručených základních práv a svobod, a to práva na soudní ochranu a na spravedlivý proces dle článku 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, a na legitimní očekávání zmnožení svého majetku zakotveného v čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

2. Stěžovatelka usilovala o vydání pozemku st. p. č. 35/7, eventuálně vydání jeho částí, označených v geometrickém plánu č. 453-183/2020 jako parcely č. 35/7, 35/12, 996 a 995, to vše v k. ú. Kostelní Radouň. Soud prvního stupně svým prvním rozsudkem ze dne 23. 1. 2017 žalobě vyhověl, když dospěl k závěru, že předmětná stavba, jejíž existenci na části pozemku tvrdila vedlejší účastnice, nebyla vybudována v souladu se stavební dokumentací a předmětná stavba nemá charakter stavby, která by mohla představovat výlukou dle § 8 odst. 1 písm. a) zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi.

3. Odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně, pokud jde o vydání předmětného pozemku, potvrdil, přičemž konstatoval, že z tvrzení účastníka však nelze učinit jednoznačný závěr o tom, že se jedná z hlediska občanskoprávního o samostatnou stavbu, která je se zemí spojena pevným základem. Za situace, kdy v tomto smyslu nebyly ze strany účastníka řízení, jehož v tomto případě shora uvedené břemeno tíží, žádné rozhodné skutečnosti tvrzeny a o tomto tvrzení navrženy důkazy, soud prvního stupně uzavřel, že se vedlejší účastnici nepodařilo prokázat, že předmětná stavba je z hlediska občanskoprávního stavbou samostatnou. Odvolací soud však nepovažoval za správný závěr soudu prvního stupně, že v řízení nebylo prokázáno, že předmětná stavba byla vybudována v souladu se stavebním zákonem. Nelze totiž přehlédnout, že vlastníkem stavby není stát ani oprávněná osoba, ale třetí osoba dle § 8 odst. 1 písm. a) předposlední věta za středníkem (společnost ZEVEVA, a. s.), u níž zákonodárce splnění podmínky vybudování stavby v souladu se stavebním zákonem nevyžaduje.

4. Nejvyšší soud svým rozsudkem ze dne 30. 5. 2019 výše uvedená rozhodnutí zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Soud prvního stupně v souladu se závazným právním názorem dovolacího soudu doplnil dokazování mimo jiné i místním ohledáním a dospěl k závěru, že na předmětném pozemku se nachází stavba ve smyslu občanskoprávních předpisů, která výlukový důvod zakládá. Vyšel ze skutkových zjištění, že na pozemku je konstrukce, která je částečně spojena se zemí pevným základem, a to v místě průjezdu a v částech se stěnami vyzděnými z cihel, jakož i v objektu garáží, částečně umístěném na jižní straně st. p. č. 35/7 a ve zbývajících místech je její základ tvořen kamennými patkami, na nichž je umístěna dřevěná konstrukce (starý šrotovník, zčásti bývalý seník, nyní užívaný k parkování zemědělské techniky). Jedná se o poměrně rozlehlou stavbu, jejíž jednotlivé části napravo a nalevo od průjezdu jsou v místě průjezdu propojeny společnou střešní konstrukcí. Svým rozsudkem ze dne 14. 8. 2020 tak soud prvního stupně žalobu na vydání pozemku st. p. č. 35/7 (a eventuálně jeho částí), zamítl.

5. Soud prvního stupně k doplněným tvrzením a důkazům ze strany stěžovatelky uvedl, že k těmto nemůže z důvodu koncentrace řízení přihlídnout, když břemeno tvrzení, že pozemek není zatížen překážkou bránící jeho vydání a břemeno důkazní k tomu nese žalobce, jelikož se jedná o tvrzení, z nichž pro sebe vyvozuje prospěch. Koncentrace řízení tedy dopadá i na toto tvrzení. Žalobce s ním však přišel až ve značně pozdější fázi řízení, po

zrušení a vrácení věci Nejvyšším soudem, kdy uvedl, že stavby na parcele č. st. 35/7, resp. část traktu tvořícího kratší rameno písmene L a zčásti zasahující na předmětný pozemek, existovaly ještě před odnětím tohoto pozemku církvi a navrhl k tomu důkazy. Posléze své tvrzení korigoval tak, že doposud bylo jednáno pouze o stavbě sýpky a šrotovníku, nikoli o zastřešení průjezdu a další části stavby na parcele č. 35/7, která je se stavbou sýpky a šrotovníku spojena průjezdem, avšak, jak je popsáno v rámci dále uvedených důkazů, jde o tvrzení účelové, neboť od počátku řízení, zejména z vyjádření příslušného stavebního úřadu, ortofotosnímku apod. není nikde uvedeno, že by se nemělo jednat o všechny stavby na parcele č. 35/7, nic takového nevyplývá ani ze žaloby.

6. Soud tedy dospěl k závěru, že tvrzení o existenci staveb na pozemku ještě před jeho odnětím církvi bylo uplatněno opožděně, v rozporu se zásadou koncentrace řízení a současně není naplněna žádná z výjimek dle § 250d odst. 2 o. s. ř., proto se jím vůbec nezabýval a důkazní návrhy žalobcem k němu předložené zamítl pro nadbytečnost.

7. Odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně potvrdil, když se zcela ztotožnil s právním názorem soudu prvního stupně, a to i pokud jde o závěr o koncentraci řízení a nemožnosti provést stěžovatelkou navrhovaných důkazů. Proti rozsudku odvolacího soudu podala stěžovatelka dovolání.

8. Nejvyšší soud konstatoval, že v situaci, kdy vedlejší účastník již před skončením prvního jednání uvedl, že se na předmětném pozemku nachází zemědělské stavení, stěžovatelka měla a mohla (před nastoupením účinků koncentrace) namítnout, že stavba vznikla ještě před spácháním majetkové křivdy. Dále Nejvyšší soud uvedl, že stěžovatelce musela být známa situace se zastavěností pozemku již před konáním místního šetření, když při prvním jednání dne 23. 1. 2017 byla uplatněna tvrzení, že v době odnětí původního pozemku státem byla na pozemku situovaná pouze stavba fary č. p. 1 a předmětná zemědělská stavba byla vybudována „na zeleném“ až po spáchání majetkové křivdy.

II. Vývoj případu a argumentace stěžovatelky

9. Stěžovatelka v odůvodnění ústavní stížnosti uvedla, že již ve svém odvolání poukazovala na nesprávné závěry soudu prvního stupně, který tvrdil, že od počátku řízení byly předmětem dokazování všechny stavby nacházející se na předmětném pozemku. Jak vyplývá z odůvodnění prvního rozsudku soudu prvního stupně ze dne 23. 1. 2017, v prvním řízení se zmiňovala pouze dřevěná stavba stodoly (ta je pak rozdělována do částí – šrotovník, sýpka a kolna sloužící jako garáž zemědělské techniky), případně tzv. spojovací krček. Tato skutečnost vyplývá jak z provedených důkazů, tak ze samotných skutkových závěrů soudu prvního stupně, který ze sdělení ZEVEŘA, a. s., ze dne 18. 11. 2013 zjistil, že stavba na předmětné parcele byla vybudována cca v roce 1953. Jedná se o dřevěnou stavbu bez pevného základu, spojenou se zemí prostřednictvím tzv. betonových patek. Menší část stavby je nevyužívána (šrotovník plus sýpka), větší část využívá společnost jako garáž zemědělských strojů. Stavby bez pevného základu se na katastrálním úřadu nezapisovaly. Také z vyjádření Městského úřadu v Jindřichově Hradci ze dne 17. 1. 2011 soud zjistil, že je jím potvrzována existence stavby na stavebním pozemku parc. č. 35/7, a to stodoly a spojovacího krčku. Potvrzení bylo vydáno na žádost vlastníka stavby jako doklad k provedení zápisu do evidence nemovitostí. Z čestného prohlášení Vladislava Červa a Jiřího Neuhorta z 19. 1. 2017 bylo zjištěno, že se jedná o stavbu šrotovníku a dřevěné kolny, částečně zasahující na parc. č. st. 35/7. Konečně pak soud konstatoval, že tvar stavby nekoresponduje s tvarem předmětné stavební parcely. Z provedených důkazů a zejména pak ze skutkových závěrů soudu prvního stupně učiněných v prvním vydaném rozsudku je zřejmé, že se v předmětné věci posuzovala pouze dřevěná stavba, případně tzv. spojovací krček, tedy zastřešený průjezd. Ze žádného tvrzení vedlejší účastnice, které bylo učiněno před vrácením věci Nejvyšším

soudem, nevyplývá, že by se na předmětném pozemku měly nacházet jakékoliv zděné stavby spojené s dřevěnou stavbou spojovacím krčkem.

10. Tvrzení soudu prvního stupně i soudu odvolacího, že od počátku řízení byly předmětem dokazování všechny stavby nacházející se na předmětném pozemku (tedy, že vedlejší účastnice řízení, kterou tíží důkazní břemeno ohledně existence výlukového důvodu, tvrdila a prokazovala i existenci zděných staveb na pozemku, které by měly navazovat na spojovací krček z druhé strany než dřevěná stavba), je v extrémním rozporu s realitou, resp. s důkazy provedenými v řízení a také se skutkovými závěry uvedenými v prvním rozsudku soudu prvního stupně ze dne 23. 1. 2017; rozsudky soudu prvního stupně a odvolacího soudu tak odporují čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (viz např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2077/14 ze dne 21. 7. 2015, I. ÚS 3269/12 ze dne 25. 7. 2013, I. ÚS 947/09 ze dne 17. 3. 2010)

11. Stěžovatelka namítala, že až potom, co byla věc vrácena soudu prvního stupně Nejvyšším soudem, se konalo místní ohledání, na kterém bylo zjištěno, že na předmětné stavební parcele v její jihovýchodní části stojí další budova, a to budova zděná, přičemž mezi dřevěnou stavbou stodoly a touto zděnou stavbou je zastřešený průjezd. Prokurista společnosti ZEVEA, a. s., svědek Matějka, který byl u místního ohledání přítomen, ukázal, že ve zděné budově se nachází garáže. Až v tomto momentu, tedy až při místním ohledání dne 3. 12. 2019, vyšlo najevo, že zděná stavba stojí na jihovýchodní části předmětného pozemku, tedy že na předmětném pozemku není pouze dřevěná stodola a průjezd, o kterých se do té doby jednalo, a také až na tomto místním ohledání při výslechu svědka Matějky zaznělo poprvé tvrzení, že všechny budovy, včetně zděné budovy, vznikly kolem roku 1960.

12. V návaznosti na tato zjištění při místním ohledání (tedy že se na předmětném pozemku nachází i zděná stavba) a také v reakci na tvrzení svědka Matějky navrhla stěžovatelka provedení listinných důkazů (zejména v podání ze dne 3. 6. 2020 a dále v podání ze dne 9. 5. 2020) prokazujících její „nové“ tvrzení, že zděná stavba na jihovýchodní části předmětného pozemku stála na tomto místě před majetkovou křivdou a byla ve vlastnictví stěžovatelky. Zděná stavba také zasahovala před majetkovou křivdou až do míst, kde se v současné době nachází zastřešený průjezd. Pro přehlednost stěžovatelka uvádí, že zděná stavba stojí na parcele vyznačené v GP jako st. parc. č. 35/12 a průjezd se nachází na parc. č. 995.

13. Dovolací soud ve svém odůvodnění pouze konstatoval, že v situaci, kdy účastnice řízení, již před skončením prvního jednání, uvedla, že se na předmětném pozemku nachází zemědělské stavění, žalobkyně měla a mohla před nastoupením účinků koncentrace řízení uplatnit skutkové tvrzení, že výlukový důvod není naplněn, když stavba vznikla před spácháním majetkové křivdy. Toto obecné konstatování dovolacího soudu ovšem opět přehlíží skutečnost, že vedlejší účastnice při prvním jednání ve věci tvrdila a prokazovala pouze existenci dřevěné stavby bez pevného základu (přičemž tato byla skutečně postavena až po spáchání majetkové křivdy), žádný důkaz (a v zásadě ani tvrzení) označený vedlejší účastnicí při prvním jednání nesměřoval k existenci jakékoliv zděné stavby na předmětném pozemku (přitom zděná stavba byla postavena na pozemku před spácháním majetkové křivdy). Pokud dovolací soud konstatoval, že stěžovatelce musela být známa situace se zastavěností pozemku již před konáním místního šetření, když při prvním jednání dne 23. 1. 2017 byla uplatněna tvrzení, že v době odnětí původního pozemku státem byla na pozemku situovaná pouze stavba fary č. p. 1 a předmětná zemědělská stavba byla vybudována „na zeleném“ až po spáchání majetkové křivdy, jde o zjevnou dezinterpretaci, když žádná taková tvrzení na jednání uvedena nebyla (viz protokol o jednání ze dne 23. 1. 2017).

14. Důkazní břemeno ohledně existence výlukového důvodu nese vždy povinná osoba, která musí existenci výlukového důvodu nejen konstatovat, ale také řádně a dostatečně specificky tvrdit a také prokázat. Bylo tedy povinností vedlejší účastnice (mimo jiné)

jednoznačně tvrdit a doložit, že všechny stavby na předmětném pozemku vznikly až po rozhodném období. Jinými slovy řečeno, nemohlo být povinností stěžovatelky tvrdit a prokazovat neexistenci výlukového důvodu za situace, kdy sama vedlejší účastnice řízení existenci takového výlukového důvodu, pro existenci zděné stavby na předmětné části pozemku, netvrdila a ani neprokazovala. V prvním řízení před soudem prvního stupně směřovaly tvrzení vedlejší účastnice řízení pouze k dřevěné stavbě stodoly, případně k průjezdu, který ovšem není stavbou.

15. Nalézací soudy podle stěžovatelky porušily její právo na spravedlivý proces, pokud nepřihlédly k tvrzením a důkazům stěžovatelky, jež se týkaly nenaplnění výlukového důvodu v důsledku existence zděné stavby na pozemku před majetkovou křivdou.

16. Soud odvolací i soud prvního stupně k částem pozemku st. 35/7 specifikovaným v GP jako parc. č. 996 a parc. č. 995 konstatovaly, že byt' nejsou přímo zastavěné stavbou, jsou nezbytné pro přístup do šrotovníku a seníku (části dřevěné stavby), jakož i pro přístup do zděné stavby s garážemi na jižní části pozemku, kde vjezd je z východní strany. Stěžovatelka již ve svém dovolání namítala, že výše uvedené skutkové závěry soudů jsou v extrémním rozporu s provedenými důkazy, případně nejsou podloženy žádnými důkazy.

17. V prvé řadě je však podle stěžovatelky nutné uvést (příčemž tato skutečnost byla v řízení tvrzena i prokázána), že stěžovatelka je vlastníkem společného dvora na pozemku parc. č. st. 35/1, skrze který je zajištěn přístup ke stavbám společnosti ZEVEA, a. s., z hlavní komunikace, a dále pozemku parc. č. 142/1, skrze který vede vjezd do stodoly, konkrétně do části užívané pro parkování zemědělské techniky. Rovněž je vlastníkem pozemku parc. č. 904/2, a téměř dokonale tak stavby společnosti ZEVEA, a. s., obklopuje. Pozemky p. č. 996 a p. č. 995 dle geometrického plánu tak nezajišťují přístup do stodoly, kde jsou garáže, když přístup do této části budovy vede přes pozemek 142/1, ani do zděné budovy s garážemi, tento přístup je zajištěn přes parcelu 904/1 z východní strany (vyplývá z ohledání na místě a ortofoto mapy). Pokud jde o vjezd do šrotovníku, tento vjezd by musel být zajišťován zejména přes pozemek st. 35/1, pokud by ovšem takový vjezd byl vůbec potřebný. Jak totiž vyplývá i ze skutkových zjištění soudů, část dřevěné stavby, kde se nachází bývalý šrotovník, se vůbec neužívá (viz bod 32 rozsudku soudu prvního stupně). Vedlejší účastnice v řízení netvrdila, a tedy ani neprokazovala, z jakého důvodu by měly být pozemky p. č. 996 a p. č. 995 dle GP považovány za nezbytné pro užívání stavby. Naopak pro stěžovatelku mají tyto pozemky velký význam, jelikož tyto sama potřebuje k řádnému obhospodařování svých nemovitostí, neboť se jedná o spojnici mezi dvorem (a farou) na pozemku parc. č. st. 35/1 a pozemkem parc. č. 142/1. Současný stav tuto spojnici přetrhává.

18. V postupu soudu prvního stupně, soudu odvolacího i soudu dovolacího sledává stěžovatelka zásah do svého práva na spravedlivý proces, který spočívá jednak v extrémním rozporu skutkových zjištění soudů s provedenými důkazy, a dále v nesprávném postupu odvolacího soudu, který zcela opomněl námitky stěžovatelky uvedené v odvolání a k těmto se žádným způsobem nevyjádřil, přičemž dovolací soud na nápravu tohoto porušení také rezignoval (srov. nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2077/14 ze dne 21. 7. 2015, I. ÚS 3269/12 ze dne 25. 7. 2013, I. ÚS 947/09 ze dne 17. 3. 2010). V této souvislosti stěžovatelka odkazuje i na nález Ústavního soudu ze dne 21. 12. 2016 sp. zn. I. ÚS 3507/16.

19. Stěžovatelka dále konstatovala, že ačkoli výše popsáním způsobem nebylo zasaženo do jejího již existujícího vlastnického práva, posuzované řízení je řízením restitučním, bezprostředně směřujícím k získání vlastnického práva k předmětným nemovitostem. Stěžovatelce tak svědčí legitimní očekávání, že v případě úspěchu ve zdejší věci získá k těmto nemovitostem vlastnické právo, přičemž takové legitimní očekávání požívá ve smyslu čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod stejně ústavní ochrany jako samotné vlastnické právo.

III. Vyjádření účastníků řízení a vedlejších účastníků řízení

20. Ústavní soud si k posouzení věci vyžádal vyjádření účastníků řízení a vedlejší účastnice řízení, jakož i zaslání příslušných spisových materiálů.

21. Nejvyšší soud ve svém vyjádření uvedl, že odvolací soud, shodně se soudem prvního stupně, po zrušení jejich předchozích rozhodnutí rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2019 č. j. 28 Cdo 3566/2018-100, dospěl k závěru, že stěžovatelka je sice osobou oprávněnou podle ustanovení § 3 zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi), ve znění nálezu Ústavního soudu publikovaného pod č. 177/2013 Sb., jejíž majetek se stal předmětem majetkové křivdy ve smyslu ustanovení § 5 písm. a) zákona č. 428/2012 Sb., nicméně vydání nárokovaného pozemku parc. č. st. 35/7 v katastrálním území Kostelní Radouň, eventuálně vydání pozemků nově oddělených geometrickým plánem z dosavadní parcely č. st. 35/7 označených jako pozemky parc. č. 35/7, parc. č. 35/12, parc. č. 996 a parc. č. 995, vše v katastrálním území Kostelní Radouň, brání ustanovení § 8 odst. 1 písm. a) zákona č. 428/2012 Sb. Soudy nižších stupňů dospěly k závěru, že vydání předmětného pozemku znemožňuje na něm situovaná stavba, která náleží do vlastnictví jiné osoby, než je stát nebo oprávněná osoba, neboť se jedná o poměrně rozlehlou a jednoduše nedemontovatelnou stavbu spojenou se zemí částečně pevným základem (stěnami vyzděnými z cihel) a částečně pomocí kamenných patek, na nichž je umístěna dřevěná konstrukce (šrotovník a zčásti bývalý seník, nyní užívaný k parkování zemědělské techniky), přičemž celá stavba je propojena společnou střešní konstrukcí; jde tak z právního hlediska o samostatnou věc. Shledaly přitom, že část předmětného pozemku, na níž se uvedená stavba nerozprostírá, s touto stavbu bezprostředně souvisí a je nezbytně nutná k jejímu užívání. Tvzení, že část stavby na předmětném pozemku existovala ještě před vznikem majetkové křivdy na straně stěžovatelky, popřípadě že v řízení bylo doposud jednáno pouze o některých částech stavby, uplatnila stěžovatelka dle názoru soudů nižších stupňů v rozporu se zásadou koncentrace řízení, a proto k němu ani k souvisejícím důkazním návrhům soudy nižších stupňů nepřihlédly.

22. Přípustnost dovolání stěžovatelky byla zkoumána z pohledu tří dovolacích námitek. Žádná z nich však přípustnost dovolání podle názoru Nejvyššího soudu založit nemohla. Uplatnění nové skutečnosti spočívající v tvrzení o době vzniku části stavby stojící na pozemku parc. č. 35/7 před vznikem majetkové křivdy uplatnila stěžovatelka po nastoupení účinků koncentrace řízení (tato námitka přitom byla se značně vstřícným přístupem dovolacího soudu posouzena z obsahového hlediska jako vymezená otázka procesního práva), přičemž Nejvyšší soud s odkazem na vlastní ustálenou rozhodovací praxi (v napadeném rozhodnutí připomenutou) dospěl k závěru, že odvolací soud, potažmo i soud prvního stupně se při řešení této otázky od judikatury dovolacího soudu neodchýlili. Ohledně druhé námitky založené na nesouhlasu stěžovatelky se závěrem dovolacího soudu, že pozemky parc. č. 996 a parc. č. 995, oba v katastrálním území Kostelní Radouň, vzniklé na základě oddělovacího geometrického plánu, jsou nezbytně nutné k užívání stavby na předmětném pozemku, Nejvyšší soud naznal, že jejím prostřednictvím mu není k posouzení předloženo řešení otázky hmotného či procesního práva, nýbrž v rozporu s ustanovením § 241a odst. 1 o. s. ř. předestřena polemika se skutkovými závěry, z nichž odvolací soud při svém rozhodnutí vycházel a nabídnuto takové právní posouzení věci, vycházející z jiného skutkového stavu, než jaký zjistil odvolací soud. Skutkové námitky tudíž nemohly založit ani přípustnost dovolání dle ustanovení § 237 o. s. ř. Dovolací soud neshledal v režimu ustanovení § 237 o. s. ř. přípustnost dovolání ani u třetí námitky založené na kritice postupu dovolacího soudu, popřípadě i soudu prvního stupně, jež měly zasáhnout do ústavně zaručeného práva stěžovatelky na spravedlivý proces (článek 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod). Ve vztahu k této námitce Nejvyšší soud odkázal nejen na judikaturu Ústavního soudu, ale

i rozhodovací praxi Evropského soudu pro lidská práva a na jimi vymezené požadavky na kvalitativní a kvantitativní parametry odůvodnění soudních rozhodnutí.

23. Nejvyšší soud považuje argumentaci obsaženou v ústavní stížnosti za pokračující polemiku stěžovatelky se skutkovými a právními závěry, k nimž dospěly soud prvního stupně a odvolací soud, a kteréžto nemohly doznat změny ani v dovolacím řízení. Tvrzené porušení práva stěžovatelky na spravedlivý proces, (článek 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod) a práva na legitimní očekávání zmnožení majetku (článek 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod) je založeno na uplatnění stejných námitek jako v řízení před obecnými soudy. V této souvislosti Nejvyšší soud poukazuje na závěry nálezové judikatury Ústavního soudu, podle nichž Ústavní soud akcentuje subsidiární povahu ústavní stížnosti jako prostředku ochrany základních práv a svobod a principu minimalizace zásahů do pravomoci jiných orgánů veřejné moci [náleze ze dne 3. 6. 2003 sp. zn. I. ÚS 177/01 (N 75/30 SbNU 203) nebo náleze ze dne 1. 2. 1994 sp. zn. III. ÚS 23/93 (N 5/1 SbNU 41)]. Nejvyšší soud je tedy přesvědčen, že v poměrech projednávané věci k zásahu do základních práv a svobod stěžovatelky nedošlo.

24. Zvláště k námitce o porušení práva na legitimní očekávání zmnožení majetku získaného v restitučním řízení stěžovatelka s odkazem na náleze Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2006 sp. zn. I. ÚS 458/06, z něhož cituje, dovozuje, že obecné soudy porušily její právo na legitimní očekávání zmnožení majetku, jehož mohla dosáhnout v restitučním řízení vydáním pozemku parc. č. 35/7, popřípadě z něho oddělených část, kteréžto je z ústavněprávního hlediska postaveno naroveň právu vlastnit majetek. Ústavněprávní relevanci této námítky Nejvyšší soud přisvědčit nemůže. Judikatura Nejvyššího soudu vycházející i z ustálené rozhodovací praxe Ústavního soudu je založena na konkluzi, že ústavní ochrana ve smyslu článku 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod přiznávána pouze již konstituovanému vlastnickému právu, a nikoliv „toliko“ uplatněnému restitučnímu nároku (srovnej např. nálezy Ústavního soudu ze dne 25. 4. 1995 sp. zn. I. ÚS 3/94, a ze dne 3. 5. 2001 sp. zn. II. ÚS 719/2000 či usnesení Ústavního soudu ze dne 11. 12. 2008 sp. zn. I. ÚS 1430/08 a ze dne 19. 1. 2016 sp. zn. I. ÚS 2655/15 nebo rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 21. 6. 2016 sp. zn. 28 Cdo 1246/2016 a ze dne 29. 8. 2017 sp. zn. 28 Cdo 1590/2017). Ostatně, odkaz na stěžovatelkou označený náleze je nepřipadný a v něm (stěžovatelkou citované) závěry se v poměrech nyní posuzované věci nemohou prosadit. V odkazované věci se Ústavní soud vyjádřil k prosazení práva na legitimní očekávání na zmnožení majetku za (s projednávanou věcí) nesouměřitelných skutkových okolností (odepření odměny a hotových výdajů advokáta jako ustanoveného opatrovníka vzdor tomu, že vykonával v ustanovené funkci advokátní činnost, jež se podle aktuálně platných právních předpisů prováděla za úplatu). S uplatněním restitučního nároku (i podle zákona č. 428/2012 Sb.) přitom není automaticky spojeno očekávání oprávněné osoby, že jí bude (vždy) vyhověno bez ohledu na podmínky nastavené právní úpravou, do nichž se projektovala vůle zákonodárce po zmírnění (nikoliv odstranění) některých (nikoliv všech) majetkových křivd.

25. Se zřetelem k výše uvedenému je Nejvyšší soud přesvědčen, že výkladem a aplikací relevantních ustanovení právních předpisů nebyla v projednávané věci porušena ústavně zaručená práva stěžovatelky (článek 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod; článek 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a článek 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě) a navrhuje, aby Ústavní soud ústavní stížnost podle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu jako zjevně neopodstatněnou odmítl.

26. Vrchní soud v Praze ve svém vyjádření uvedl, že pokud nebude podaná ústavní stížnost odmítnuta, souhlasí s upuštěním od ústního jednání a pokud bude ústní jednání přesto nařízeno, z důvodu pracovní zaneprázdněnosti omlouvá svoji neúčast a žádá, aby Ústavní soud rozhodl „v jeho osobní nepřítomnosti“. K podané ústavní stížnosti uvedl, že dle jeho názoru neobsahuje stížnost žádné skutečnosti, které by zakládaly porušení ústavně zaručených

základních práv a svobod stěžovatelky způsobené rozhodnutím Vrchního soudu v Praze shora uvedeným, popř. že by předcházející řízení trpělo takovými vadami. Navrhl proto, aby Ústavní soud ústavní stížnost ve vztahu k napadenému rozhodnutí odvolacího soudu odmítl.

27. Krajský soud v Českých Budějovicích ve vyjádření konstatoval, že jako soud prvního stupně provedl poměrně obsáhlé dokazování, včetně ohledání na místě samém, které teprve objasnilo poměrně složitou a z obsahu spisu ne zcela dobře zřejmou situaci staveb existujících na sporném pozemku. Prvoinstanční soud plně odkázal na odůvodnění svého rozsudku, v němž se procesní stránkou věci prý podrobně zaobíral. Rovněž nesouhlasí s argumentem žalobce, že došlo k porušení jeho práva vlastnit majetek v důsledku neústavního jednání, neboť se při své rozhodovací činnosti žádného takového jednání nedopustil a rozhodoval zcela v souladu s platnou právní úpravou i judikaturou vyšších soudů.

28. Vedlejší účastnice řízení před Ústavním soudem se podle svého vyjádření rozhodně neztotožňuje s argumentací stěžovatelky uvedenou v podané ústavní stížnosti, vydaná soudní rozhodnutí považuje za rozhodnutí správná, když v průběhu řízení se soudy vypořádaly se všemi podstatnými skutečnostmi, učinily svá rozhodnutí na základě příslušných odpovídajících podkladů a v souladu s nimi, po jejich řádném vyhodnocení a zvážení, svá rozhodnutí podložily i četnou judikaturou. Vedlejší účastnice hodnotí již rozhodnutí soudu první instance jako rozhodnutí mimořádně pečlivě vypracované, stejně jako všechna soudní rozhodnutí následující a tvrzení stěžovatelky o tom, že soudy rezignovaly na nápravu svého nesprávného postupu považuje za tvrzení ryze účelové, v jehož protikladu stojí všechna předmětná soudní rozhodnutí, resp. vedené soudní řízení. Stěžovatelka stejně jako v podaném dovolání v podstatě prý jen opakuje svá tvrzení, jimiž se snaží zvrátit pravomocná rozhodnutí, opakuje svá přesvědčení a nad rámec toho neuvádí žádnou skutečnost, která by, dle názoru vedlejší účastnice, byla natolik zásadní, že by zakládala důvodnost podání ústavní stížnosti dle platných zákonných ustanovení. Stěžovatelka ve svém podání zejména zdůrazňuje účel restitucí, k jehož naplnění je nezbytné, aby restituční zákony byly interpretovány ve vztahu k oprávněným osobám co nejvštrícněji, se snahou o nápravu některých křivd, v jejichž důsledku k odnětí majetku došlo. Vedlejší účastnice si je toho vědoma, nicméně stěžovatelka zcela opomíjí konkrétní zákonná ustanovení zákona č. 428/2012 Sb., zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi, která formulují podmínky, za nichž je majetek vydáván a dochází tak k nápravě některých křivd, stejně jako skutečnost, že hranice této stěžovatelkou zmiňované vštrícnosti jsou dány a vymezeny, a to právě platnou zákonnou úpravou. Je pochopitelné a zcela logické, že se stěžovatelka domáhá vydání majetku právě proto, že je vedena úmyslem tento majetek zmnožit a při podání žaloby tedy očekává „zmnožení svého majetku“, nicméně do svých tvrzení již nezahrnuje skutečnost, že v daném případě zákonné podmínky pro vydání majetku naplněny nejsou, a to právě s ohledem na řádně provedené důkazy a správné vyhodnocení a posouzení stavu věci v daném případě. Vedlejší účastnice řízení proto navrhla, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl, popř. v plném rozsahu zamítl.

IV. Ústavněprávní posouzení věci

29. Ústavní stížnost je důvodná.

30. Ústavní soud neposuzuje postup orgánů veřejné moci, zejména obecných soudů, pouze v jeho formálním vyjádření. Při konkrétní či abstraktní kontrole norem či při přezkumu výkonu státní moci zvažuje skutečnou povahu konkrétního postupu orgánů veřejné moci a v něm poté nalézá případný zásah do základních práv a svobod v jejich materiálním pojetí. Tímto přístupem Ústavní soud mimo jiné respektuje doktrínu materiálního právního státu, na kterou se ve své judikatuře opakovaně odvolává.

31. Při úvahách o vymezení hranice mezi ústavním a podústavním právem Ústavní soud již mnohokrát podrobně popsal situace, za nichž má nesprávná aplikace podústavního

práva za následek porušení základního práva či svobody. Jde zejména o porušení normy podústavního práva, kvalifikované jako svévole (např. nerespektováním kogentní normy), nebo o interpretaci, jež se dostane do extrémního nesouladu s principy spravedlnosti.

32. V případě, kdy existuje více možností výkladu určitého právního předpisu či některého jeho ustanovení je třeba přihlížet k účelu právní úpravy, kterým je v případě restitučních zákonů snaha o zmírnění následků některých majetkových křivd způsobených totalitním státem v rozhodném období. Jsou-li k dispozici dva rovnocenné výklady, z nichž jeden je extenzivní a druhý restriktivní, musí soud zvolit ten z nich, jenž odpovídá dalším metodám výkladu, zejména pak teleologické úvaze. *Ratio legis* restitučních zákonů spočívá ve snaze napravit alespoň částečným způsobem následky porušení základních práv vlastníků v době totality všude, kde je to možné. Ústavně konformním výkladem je tedy výklad extenzivní: zákon a jeho jednotlivá ustanovení, jakož i předpisy související je třeba vykládat tak, abych jejich aplikací bylo možno dosáhnout účelu, který zákonodárce sledoval. Soudy jsou tak povinny volit takovou interpretaci, která by směřovala k maximálnímu naplnění účelu restituce (srov. např. náleží Ústavního soudu ze dne 14. července 2004 sp. zn. IV. ÚS 176/03)

33. Ve zkoumaném případě není mezi účastníky řízení sporu o tom, že se jedná o parcely, které byly historickým církevním majetkem, odňatým státem v rozhodném období bez vyplacení náhrady a oprávněné osobě tak byla způsobena křivda. Soud prvního stupně svým prvním rozsudkem ve věci žalobě ostatně vyhověl, když dospěl k závěru, že předmětná stavba, jejíž existenci na části pozemku tvrdila vedlejší účastnice, nebyla vybudována v souladu se stavební dokumentací a předmětná stavba nemá charakter stavby, která by mohla představovat výlukou dle § 8 odst. 1 písm. a) zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi.

34. Procesním vývojem (srov. podrobně výše) však došlo k tomu, že soud prvního stupně v souladu se závazným právním názorem dovolacího soudu doplnil dokazování místním ohledáním a dospěl k závěru, že na předmětném pozemku se nachází stavba ve smyslu občanskoprávních předpisů, která výlukový důvod naopak zakládá. K doplněným tvrzením a důkazům, kterými na situaci reagovala stěžovatelka, uvedl, že k nim nemůže z důvodu koncentrace řízení přihlídnout, když břemeno tvrzení, že pozemek není zatížen překážkou bránící jeho vydání a břemeno důkazní nese žalobce, jelikož se jedná „o tvrzení, z nichž pro sebe vyvozuje prospěch“.

35. Stěžovatelka přitom mimo jiné namítala, že až při místním ohledání dne 3. 12. 2019 vyšlo najevo, že zděná stavba stojí na jihovýchodní části předmětného pozemku, tedy že na předmětném pozemku není pouze dřevěná stodola a průjezd, o kterých se do té doby jednalo, a navrhla provedení listinných důkazů prokazujících, že zděná stavba na jihovýchodní části předmětného pozemku stála na tomto místě již v období před majetkovou křivdou a byla ve vlastnictví stěžovatelky. Za pozornost stojí také názor stěžovatelky, že bylo naopak povinností vedlejší účastnice tvrdit a doložit, že všechny stavby na předmětném pozemku vznikly až po rozhodném období - tedy nemohlo být povinností stěžovatelky tvrdit a prokazovat neexistenci výlukového důvodu za situace, kdy sama vedlejší účastnice řízení existenci takového výlukového důvodu, pro existenci zděné stavby na předmětné části pozemku, netvrdila a ani neprokazovala. V prvním řízení před soudem prvního stupně směřovaly tvrzení vedlejší účastnice řízení pouze k dřevěné stavbě stodoly, případně k průjezdu, který ovšem není stavbou.

36. Lze konstatovat, že o co obsáhleji zkoumal krajský soud charakter dané stavby, o to stručněji se vypořádal s právem stěžovatelky na vydání nárokovaných nemovitostí, když (spolu s odvolacím a dovolacím soudem) konstatoval výlukový důvod a opačné důkazy odmítl poukazem na zásadu koncentrace řízení. Vyslovením takového závěru ovšem krajský soud a oba vyšší soudy opomenuly zvážit celý komplex otázek, klíčových pro souzenou věc

a pominuly, že rozhodují o restitučním nároku oprávněné osoby, žádající zmírnění následků některých majetkových křivd.

37. Ustanovení § 7 odst. 1 písm. a) zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi stanoví, že oprávněné osobě se vydá věc, jež s nemovitou věcí ve vlastnictví oprávněné osoby funkčně souvisela nebo souvisí. Tuto historickou nebo aktuální funkční souvislost nutno dovozovat z užitné souvztažnosti, dané faktickými možnostmi hospodářského využití, a to s ohledem na stavební či jinou hospodářskou podobu předmětných nemovitostí nebo jejich přírodní ráz, kdy jedna nemovitá věc je obvykle předpokladem fungování či řádného využívání nemovité věci jiné, přičemž toto využití je bez druhé nemovitosti nemožné nebo ztížené a oddělením jedné věci od druhé by byla jejich ekonomická hodnota podstatně snížena.

38. Smyslem a účelem citovaného ustanovení (srov. např. náleží Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 287/21) je umožnit církvím a náboženským společnostem restituci i takového nemovitého majetku, u kterého lze důvodně předpokládat, že bez něho by nemohl být majetek, který již vlastní (nebo na základě tohoto zákona vlastnit budou), náležitě využíván, případně takového majetku, který by nemohla dotčená povinná osoba řádně užívat a který tedy lépe poslouží oprávněné osobě. Záměrem zákonodárce tedy bylo v restitučním procesu zajistit rozumné uspořádání vlastnických poměrů, tj. tak, aby majetek byl – pokud možno – účelně využit, a tím došlo k naplnění záměru zákonodárce (fakticky) zmírnit některé majetkové křivdy, a také aby se předešlo sporům, jež by mohly vzniknout v důsledku střetu práv vlastníků funkčně souvisejících nemovitých věcí. Jak plyne z důvodové zprávy, půjde zejména o pozemky pod stavbou, pozemek, který bezprostředně souvisí se stavbou a je podmínkou jejího provozu, anebo nemovité věci umístěné na pozemku ve vlastnictví oprávněné osoby. Ústavní soud ve shodě s obecnými soudy vychází z toho, že z hlediska naplnění podmínky funkční souvislosti bude rozhodným (a ústavně-konformním) hledisko hospodářsko-technické, tedy zda nemovitá věc může plnit svou funkci, aniž by to pro dotčený subjekt eventuálně mělo závažný negativní ekonomický dopad.

39. Stěžovatelka v řízení zdůrazňovala, že je vlastnící společného dvora na pozemku parc. č. st. 35/1, skrze který je zajištěn přístup ke stavbám společnosti ZEVEVA, a. s., z hlavní komunikace, a dále pozemku parc. č. 142/1, skrze který vede vjezd do stodoly, konkrétně do části užívané pro parkování zemědělské techniky. Stěžovatelka je rovněž vlastníkem pozemku parc. č. 904/2, a téměř dokonale tak svými nemovitostmi stavby společnosti ZEVEVA, a. s., obklopuje (podrobněji k její argumentaci viz bod č. 17 tohoto nálezu), přičemž zdůraznila, že pro ni mají tyto pozemky velký význam a potřebuje je k řádnému obhospodařování svých nemovitostí, neboť se jedná o spojnici mezi dvorem a farou na pozemku parc. č. st. 35/1 a pozemkem parc. č. 142/1; současný stav pak tuto spojnici přetrhává. Odvolací soud se k jejím námitkám v tomto směru žádným způsobem nevyjádřil a odkázal na skutkové závěry soudu prvního stupně, zatímco dovolací soud námitku označil za pouhou polemiku se skutkovými závěry, která nemůže založit dovolací důvod. K tomu Ústavní soud jen připomíná, že tak zvané opomenuté důkazy, tj. důkazy, o nichž v řízení nebylo soudem rozhodnuto, případně důkazy, jimiž se soud podle zásady volného hodnocení důkazů nezabýval, téměř vždy založí nejen nepřezkoumatelnost vydaného rozhodnutí, ale současně též jeho protiústavnost.

40. Zároveň Ústavní soud zdůrazňuje, že v daném případě je nutno posoudit kolizi mezi zájmem vlastníka stavby a zájmem restituenta na zachování funkčního celku nemovitých věcí a zvážit, jaká újma by vlastníkovu stavby, jehož právní postavení se nemění (zůstal by vlastníkem stavby na cizím pozemku), vznikla v porovnání s tím, jaké důsledky by mělo nevyhovění restitučnímu nároku. Jestliže by nevydání pozemku v restituci kvůli sporné stavbě na tomto pozemku vedlo k tomu, že bude rozbito funkční propojení s ostatními nemovitostmi ve vlastnictví oprávněné osoby, neboť dotčený pozemek tvoří součást funkčně provázaného

souboru nemovitostí – jak tvrdí stěžovatelka a nabízí k tomu důkazy – pak jde o nesprávný a neústavní závěr obecných soudů.

41. Ústavní soud tedy aprobuje nutnost respektovat funkční souvislost dotčeného celku nemovitostí; obecně srov. judikáty sp. zn. II. ÚS 1697/21 nebo I. ÚS 217/17. Je-li v určitých případech překážkou vydání pozemku v restitučním řízení okolnost, že dotčený pozemek tvoří součást funkčně provázaného souboru nemovitostí (jak o tom svědčí judikatura Nejvyššího soudu), tím spíše v opačném případě (když je zjevné, že v restituci vydaný celek by mohl bez určité části jen obtížně plnit svoji funkci) platí, že požadovaná nemovitost musí být navrácena, což odpovídá důrazu, který zákonodárce položil na nápravu křivd všude tam, kde je to možné.

42. Ústavní soud opět zdůrazňuje, že v restitučních věcech je povinností obecných soudů interpretovat právní předpisy ve vztahu k oprávněným osobám co nejvstřícněji. Po veškerých orgánech veřejné moci se pak žádá respekt k hodnotovým základům církevních restitucí, zejména v případech, jež vyžadují posouzení specifických skutkových okolností. V těchto věcech je vždy nezbytné vycházet z individuálních rozměrů každého jednotlivého případu. Rozhodnutí, jímž není vyhověno restitučnímu nároku, pak vyžaduje, aby se obecné soudy vypořádaly s každou relevantně předloženou právní otázkou. Obecné soudy tak podle Ústavního soudu neměly a nemohly uzavřít daný případ pouhým závěrem o naplnění výluky. Jejich povinností bylo posoudit řádně veškeré okolnosti věci, což se však nestalo. V kontextu řízení sledujícího ústavně chráněný restituční účel však jde mnohem více o zjištění objektivní pravdy, je-li možné k tomu provést navržené či nabízející se důkazy, či prostě se opřít o to, co zcela zjevně vyšlo v řízení najevo (shora zdůrazněná otázka tzv. funkční souvislosti); jen takový procesní postup pak skutečně odpovídá hodnotově pojaté zásadě materiálního právního státu.

V. Závěr

43. Ústavní soud tedy dospěl k závěru, že obecné soudy rozhodující ve věci porušily právo stěžovatelky na soudní ochranu a na spravedlivý proces, zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Z uvedených důvodů bylo ústavní stížnosti vyhověno, v souladu s § 82 odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů. V dalším průběhu řízení budou obecné soudy vázány nosnými důvody nálezu Ústavního soudu.

Č. 149

Ke lhůtě pro doplnění odůvodnění blanketní stížnosti proti rozhodnutí o vykonání zbytku trestu odnětí svobody (sp. zn. IV. ÚS 1749/23 ze dne 24. října 2023)

Krajský soud tím, že rozhodl před uplynutím konce stěžovatelem avizované lhůty pro doplnění odůvodnění stížnosti, aniž by uvedl relevantní důvod pro nutnost vydat rozhodnutí neprodleně a aniž by stěžovateli sdělil, že jím uvedenou lhůtu považuje za nepřiměřenou a stanovil mu namísto toho lhůtu přiměřenou, porušil jeho ústavně zaručená práva na soudní ochranu a na obhajobu podle čl. 36 odst. 1 a čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, jakož i jeho právo na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Radovana Suchánka a soudců Josefa Baxy a Josefa Fialy (soudce zpravodaj) o ústavní stížnosti stěžovatele O. V., zastoupeného Mgr. Ivanou Křenkovou, advokátkou, sídlem Příční 197, Uničov, proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 30. května 2023 č. j. 8 To 149/2023-57, za účasti Krajského soudu v Brně jako účastníka řízení, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 30. května 2023 č. j. 8 To 149/2023-57 byla porušena stěžovatelova práva na soudní ochranu a na obhajobu podle čl. 36 odst. 1 a čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 30. května 2023 č. j. 8 To 149/2023-57 se zrušuje.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí Krajského soudu v Brně (dále jen „krajský soud“) s tvrzením, že jím byla porušena jeho ústavně zaručená práva, zejména právo na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a právo na obhajobu zaručené v čl. 40 odst. 3 Listiny.

2. Z ústavní stížnosti, jejích příloh a vyžádaného soudního spisu Okresního soudu v Břeclavi (dále jen „okresní soud“) sp. zn. 21 PP 215/2021 se podává, že okresní soud usnesením ze dne 26. října 2021 č. j. 21 PP 215/2021-29 rozhodl podle § 88 odst. 1 písm. a) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, o podmíněném

propuštění stěžovatele z výkonu trestu odnětí svobody, stanovil zkušební dobu a uložil mu povinnost dostavit se k probačnímu úředníkovi a zdržet se ve zkušební době požívání omamných a psychotropních látek. Na základě zjištění, že stěžovatel se ve zkušební době neosvědčil, okresní soud usnesením ze dne 27. 4. 2023 č. j. 21 PP 215/2021-49 rozhodl, že podle § 91 odst. 1 trestního zákoníku stěžovatel vykoná zbytek trestu odnětí svobody, který mu byl uložen v délce trvání tří let ve věci vedené u Okresního soudu v Olomouci pod sp. zn. 4 T 273/2013 a zbytek trestu uložený mu tímž soudem pod sp. zn. 2 T 26/2017 v délce trvání čtyřiceti osmi měsíců.

3. Proti usnesení okresního soudu podal stěžovatel podle § 143 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, stížnost, kterou krajský soud napadeným usnesením podle § 148 odst. 1 písm. c) trestního řádu zamítl. V odůvodnění krajský soud konstatoval, že stěžovatel podal proti usnesení okresního soudu včas stížnost, kterou blíže neodůvodnil, přesto přezkoumal napadené usnesení i řízení, které mu předcházelo, avšak stížnost neshledal důvodnou, neboť se ztotožnil s názorem okresního soudu v tom, že stěžovateli byla dána šance v podobě podmíněného propuštění, ale stěžovatel prokazatelně nevyhověl podmínkám, které mu byly při podmíněném propuštění stanoveny, kdy nedodrжуje přiměřené omezení zdržet se ve zkušební době požívání návykových a psychotropních látek, neplní probační plán, neboť nespolupracuje s probačním úředníkem, a nedostavuje se na osobní konzultace.

II. Argumentace stěžovatele

4. Stěžovatel rekapituluje, že usnesením okresního soudu č. j. 21 PP 215/2021-49 bylo rozhodnuto, že vykoná zbytek trestu odnětí svobody, z něhož byl podmíněně propuštěn, neboť se ve stanovené zkušební době neosvědčil. Proti tomuto usnesení podal dne 2. 5. 2023 blanketní stížnost s tím, že ji odůvodní ve lhůtě do 30 dnů. Tato lhůta uplynula dnem 2. 6. 2023 a odůvodnění stížnosti bylo okresnímu soudu doručeno poslední pracovní den před jejím uplynutím, tj. dne 1. 6. 2023. Krajský soud však na doplnění odůvodnění stížností zjevně nevyčkal a již dne 30. 5. 2023 vydal napadené rozhodnutí, aniž si ověřil, zda již stěžovatel odůvodnění stížnosti okresnímu soudu doručil. Takto krajský soud postupoval i přesto, že stěžovateli nestanovil ani jinou konkrétní lhůtu pro doplnění jeho stížnosti a neuvedl ani důvody, proč na odůvodnění stěžovatelovy stížnosti nevyčkal.

5. V této souvislosti stěžovatel odkazuje na judikaturu Ústavního soudu [např. nálezy ze dne 16. 7. 2020 sp. zn. IV. ÚS 478/20 (N 150/101 SbNU 53) nebo ze dne 28. 5. 2020 sp. zn. II. ÚS 816/20 (N 106/100 SbNU 243)]; rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>], na jejímž základě dovozuje, že krajský soud měl vyčkat na doplnění odůvodnění jeho stížnosti podané ve smyslu § 141 a násl. trestního řádu, a když tak nepostupoval, porušil stěžovatelova základní práva.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

6. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatel před jejím podáním vyčerpal veškeré zákonné procesní prostředky ochrany svých práv (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

IV. Průběh řízení před Ústavním soudem

7. Soudce zpravodaj podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslal ústavní stížnost účastníkovi a Krajskému státnímu zastupitelství v Brně k vyjádření.

8. Krajský soud jen lapidárně uvedl, že v celém rozsahu odkazuje na odůvodnění „citovaného“ rozhodnutí. Návrh na rozhodnutí o ústavní stížnosti neformuloval.

9. Krajské státní zastupitelství v Brně na výzvu k vyjádření nereagovalo, proto v souladu s poučením má Ústavní soud za to, že se postavení vedlejšího účastníka vzdalo.

10. Vyjádření krajského soudu nezasílal Ústavní soud stěžovateli na vědomí, neboť neobsahovalo žádné nové skutečnosti a na argumentaci stěžovatele nereagovalo.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

V. a) Obecná východiska

11. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod, a proto respektuje zásadu minimalizace zásahů do činnosti orgánů veřejné moci [srov. nálezy ze dne 1. 2. 1994 sp. zn. III. ÚS 23/93 (N 5/1 SbNU 41)]. Ústavní soud není vrcholem soustavy soudů a zpravidla neposuzuje ani výklad a použití podústavního práva provedené obecnými soudy. Výjimku tvoří případy, kdy výklad podústavního práva, jenž obecné soudy zvolily, založil porušení některého základního práva stěžovatele, případně ve střetu dvou výkladových alternativ byl pominut možný výklad jiný, ústavně souladný, anebo je výrazem zřejmého opomenutí příslušné kogentní normy nebo zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů právního výkladu, jenž je v soudní praxi respektován, a představuje tím nepředvídatelnou interpretační libovůli, resp. je v rozporu s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti.

12. K problematice blanketního opravného prostředku uvedl Ústavní soud v nálezu ze dne 4. 6. 1998 sp. zn. III. ÚS 308/97 (N 63/11 SbNU 119), že je především věcí toho, kdo takový opravný prostředek podal, aby si přiměřeným způsobem vytvořil situaci, aby mohlo být soudem v době rozhodování o něm přihlédnuto ke všemu, co v následném, a tedy opožděném, odůvodnění přednesl. V praxi jde především o oznámení obhájce soudu, že blanketní stížnost dodatečně písemně odůvodní, a sdělení lhůty, ve které toto odůvodnění doručí.

13. V nálezech ze dne 10. 11. 2008 sp. zn. I. ÚS 1895/08 (N 194/51 SbNU 345), ze dne 16. 7. 2013 sp. zn. II. ÚS 200/13 (N 123/70 SbNU 127), ze dne 4. 9. 2018 sp. zn. I. ÚS 1692/18 (N 150/90 SbNU 443) a ze dne 1. 4. 2020 sp. zn. I. ÚS 3955/19 (N 65/99 SbNU 224) se Ústavní soud zabýval případy, kdy si stěžovatelé (jejich obhájci), vytvořili výše zmíněný předpoklad, aby mohlo být soudem v době rozhodování o stížnosti náležitě přihlédnuto k námitkám v odůvodněních stížností, které zaslali v dodatečné a předem oznámené lhůtě, avšak soudy k těmto námitkám nepřihlédly, ačkoliv tu možnost měly nebo mohly mít. Ústavní soud v těchto nálezech dovedl, že právo na řádný proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny zahrnuje povinnost obecných soudů vypořádat se se vším, co vyšlo v průběhu řízení najevo a co účastníci řízení tvrdí, má-li to vztah k projednávané věci, a skutečnost, že se soud s námitkou, která má vztah k projednávané věci, nijak nevypořádal, zásadně zakládá neústavnost daného rozhodnutí [srov. nálezy ze dne 20. 12. 2005 sp. zn. I. ÚS 593/04 (N 230/39 SbNU 443) a ze dne 3. 10. 2006 sp. zn. I. ÚS 74/06 (N 175/43 SbNU 17)].

14. K blanketní stížnosti se Ústavní soud vyjádřil rovněž v nálezu ze dne 8. 8. 2017 sp. zn. Pl. ÚS 32/16 (N 139/86 SbNU 369; 345/2017 Sb.), v němž řešil mimo jiné otázku, zda lze považovat za souladnou s ústavním pořádkem část § 143 odst. 1 trestního řádu, v níž se stanoví, že stížnost je nutno podat do tří dnů od oznámení usnesení. Dospěl přitom k závěru, že třídní lhůta je z ústavněprávního hlediska akceptovatelná, nicméně je třeba, aby orgány činné v trestním řízení při rozhodování o stížnosti šetřily podstatu a smysl základních práv a svobod, a že je jejich povinností zajistit, aby bylo na zákonné úrovni respektováno právo

stěžovatele na obhajobu. Ústavní soud v této souvislosti konstatoval, že je-li podána blanketní stížnost, v níž si stěžovatel (obhájce) vyhradil lhůtu pro její odůvodnění, lze na orgán rozhodující o stížnosti klást požadavek, aby buď upozornil stěžovatele (obhájce) na nepřiměřenost jím navržené lhůty a stanovil mu namísto toho lhůtu přiměřenou, nebo aby vyčkal doplnění stížnosti. Pouze výjimečně, kdy aktuální procesní situace jiný postup neumožňuje, může orgán o stížnosti rozhodnout bez dalšího (bod 93 odůvodnění nálezu). Důvodem, pro něž by bylo možno rozhodnout bez ohledu na avizované doplnění stížnosti a bez předchozího upozornění stěžovatele, však nemůže být požadavek na urychlené vyřizování trestních věcí (§ 2 odst. 4 trestního řádu); tento požadavek je totiž stanoven k ochraně osoby, proti níž se trestní řízení vede, a žádá-li tato osoba, aby bylo s rozhodnutím posečkáno v zájmu její obhajoby, je třeba takový návrh upřednostnit před požadavkem na rychlost řízení [srov. náleze ze dne 12. 5. 2020 sp. zn. IV. ÚS 905/20 (N 98/100 SbNU 144), bod 15 odůvodnění].

V. b) Uplatnění obecných východisek na posuzovanou věc

15. Shora uvedená obecná východiska uplatněná na posuzovanou věc vedou Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

16. Stěžovatel v blanketní stížnosti jednoznačně oznámil svůj záměr stížnost doplnit o odůvodnění, a to včetně doby, do kdy tak hodlá učinit. V odůvodnění napadeného usnesení krajský soud však nezminil, že stěžovatel vyjádřil záměr stížnost doplnit, ani neuvedl žádný relevantní důvod, pro něž by bylo nutno o stížnosti rozhodnout neprodleně.

17. Za této procesní situace byl krajský soud podle Ústavního soudu povinen vyčkat stěžovatelem avizovaného odůvodnění stížnosti anebo mu určit jiný termín, dokdy musí odůvodnění stížnosti doplnit.

18. Krajským soudem přezkoumávané usnesení okresního soudu se věcně týkalo závažné otázky bezprostředně související s osobní svobodou stěžovatele (jak bylo uvedeno výše), takže případné o několik dnů delší vyčkání krajského soudu na avizované doplnění stížnosti nemohlo být nikomu na újmu, bylo však v zájmu stěžovatele.

VI. Závěr

19. Krajský soud tím, že rozhodl o instanční stížnosti, aniž by vyčkal na stěžovatelem ohlášené doplnění odůvodnění stížnosti, ani si u okresního soudu neověřil, zda již bylo toto podání doručeno, nebo stěžovateli nestanovil konkrétní lhůtu pro doplnění blanketního podání, když v odůvodnění napadeného usnesení neuvedl relevantní důvod pro nutnost vydat rozhodnutí neprodleně, porušil práva stěžovatele podle čl. 36 odst. 1 a čl. 40 odst. 3 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

20. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona napadené usnesení zrušil. Rozhodl tak bez nařízení ústního jednání, neboť má za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu)

Č. 150

Posouzení schopnosti podmíněně propuštěného platit náhradu škody v průběhu zkušební doby (sp. zn. II. ÚS 2065/23 ze dne 24. října 2023)

I. Byla-li odsouzenému při podmíněném propuštění uložena povinnost „podle svých sil zaplatit náhradu škody“, nemohou soudy rozhodnout o výkonu zbytku trestu odnětí svobody z pouhé skutečnosti neplacení škody, nýbrž musí zkoumat, zda odsouzený měl reálnou možnost cokoliv zaplatit.

II. Nesplnění povinnosti zaplatit způsobenou škodu nelze odsouzenému dávat vždy za vinu, je-li způsobena exekucním postihem jeho majetku, zvláště předchází-li časově vymáhané pohledávky okamžiku odsouzení.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Tomáše Lichovníka a soudců Jana Svatoně (soudce zpravodaj) a Davida Uhlíře o ústavní stížnosti stěžovatelky I. J., zastoupené Mgr. Janem Vargou, advokátem, sídlem Fügnerovo náměstí 1808/3, Praha 2 – Nové Město, proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. května 2023 č. j. 67 To 170/2023-495 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 12. dubna 2023 č. j. 16 PP 70/2017-477, spojené s návrhem na odklad vykonatelnosti napadených rozhodnutí, za účasti Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 6 jako účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 31. května 2023 č. j. 67 To 170/2023-495 a usnesením Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 12. dubna 2023 č. j. 16 PP 70/2017-477 byla porušena stěžovatelčina základní práva a svobody podle čl. 8 odst. 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. května 2023 č. j. 67 To 170/2023-495 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 12. dubna 2023 č. j. 16 PP 70/2017-477 se ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí obecných soudů s tvrzením, že jimi došlo k porušení jejích ústavních práv vyplývajících z čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

2. Z obsahu ústavní stížnosti a spisu Obvodního soudu pro Prahu 6 (dále jen „obvodní soud“) sp. zn. 16 PP 70/2017 vyplývá, že v záhlaví uvedeným usnesením obvodní soud podle

§ 91 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „trestní zákoník“) rozhodl, že stěžovatelka vykoná tresty odnětí svobody v trvání 360 dnů z trestu, který jí byl uložen rozsudkem Okresního soudu ve Strakonících ze dne 28. 4. 2010 sp. zn. 18 T 130/2009 ve spojení s usnesením Okresního soudu ve Strakonících ze dne 24. 6. 2014 sp. zn. 18 T 130/2009, a v trvání 2 let, který jí byl uložen rozsudkem Okresního soudu v Prachaticích ze dne 11. 9. 2014 sp. zn. 4 T 176/2014, ze kterých byla podmíněně propuštěna usnesením obvodního soudu ze dne 25. 5. 2017 č. j. 16 PP 70/2017-117. Přitom jí byla stanovena zkušební doba v trvání 5 let a povinnost, aby podle svých sil zaplatila škodu, kterou trestnou činností způsobila. Obvodní soud výše uvedeným způsobem rozhodl v nepřítomnosti stěžovatelky, která byla o konání veřejného zasedání řádně informována a bez omluvy se nedostavila. Soud se písemně dotázal poškozených, zda jim stěžovatelka nahradila způsobenou škodu. Ti, kteří se soudu ozvali, uvedli, že si nejsou takové úhrady vědomi, případně že žádná škoda uhrazena nebyla. Soud tak dospěl k závěru, že stěžovatelka řádně neplnila jedinou povinnost, kterou jí při podmíněném propuštění uložil. Uvedla-li stěžovatelka, že jí byly prostředky strhávány srážkami ze mzdy, nevyplývá z jejího vyjádření, že peníze byly zasílány poškozeným. Ti se naopak vyjádřili, že žádné peníze nedostali. V daném řízení přitom soud neshledal natolik výjimečné okolnosti, které by odůvodňovaly jiný postup než vykonání zbytku trestu odnětí svobody. Stěžovatelka má v rejstříku trestů celkem 7 záznamů. V minulosti nereagovala na dotazy soudu a bez omluvy se nedostavila k veřejnému zasedání. Její chování tak soud považoval za nezodpovědné.

3. Proti usnesení obvodního soudu podala stěžovatelka stížnost, kterou Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) zamítl napadeným usnesením. Stěžovatelka podle něj během celé zkušební doby nedoložila, že srážkami ze mzdy byly hrazeny pohledávky poškozených. Taková informace nevyplývá ani ze stěžovatelkou předestřené seznamu exekucí, které jsou proti ní vedeny. Nebylo ani prokázáno, že by stěžovatelka poškozené jakkoliv kontaktovala a snažila se s nimi domluvit na úhradě svých dluhů. Z toho městský soud dovodil, že stěžovatelka neučinila maximum možného pro splnění uložené povinnosti. Nadto je podle městského soudu zřejmé, že se účelově vyhýbala veřejnému zasedání před obvodním soudem. Ze stěžovatelkou předložených lékařských zpráv vyplývá, že její hospitalizace nekolidovala s veřejným zasedáním a nešlo o stav přímo ohrožující její život. Stěžovatelka se z účasti nepokusila ani telefonicky omluvit. Nebylo tak porušeno její právo na projednání věci za její účasti.

II. Argumentace stěžovatelky

4. Stěžovatelka namítá, že napadená rozhodnutí vyjadřují nepřiměřeně přísné závěry o splnění podmínek podmíněného propuštění a zároveň jsou projevem přepjatého formalismu. Soudy nezkoumaly, jakým způsobem stěžovatelka hradila škodu způsobenou trestnou činností. Stěžovatelka si ihned po propuštění našla práci a po celou dobu žila řádným životem. Přestala pracovat teprve v nedávné době kvůli svému špatnému zdravotnímu stavu. Z její mzdy byly prováděny exekuce srážkami, přičemž stěžovatelka se domnívala, že jde o úhradu způsobené škody. Ačkoliv šlo v dané věci o klíčovou otázku, soudy se jí nikterak nezabývaly a zcela nedostatečně opřely svá rozhodnutí o korespondenci s poškozenými. Po srážkách ze mzdy stěžovatelce zůstávaly toliko prostředky na úhradu jejích životních nákladů. Přesto stěžovatelka poškozeným zasílala alespoň drobné částky. Soudy se rovněž nikterak nevypořádaly s možností prodloužení zkušební doby, aby se mohla stěžovatelka více dozvědět o tom, kam míří prostředky, které jí jsou exekučně zabavovány. Stěžovatelka tvrdí, že pro splnění své povinnosti nemohla učinit více. Stěžovatelka uvádí, že trpí vážnými zdravotními problémy, je jí již 63 let a výkon trestu odnětí svobody by pro ni byl likvidační (nedokáže se běžně hýbat) a představoval by pro ni ztrátu bydlení, jako poslední životní

jistoty. Nadto stěžovatelka namítá, že soudy neměly rozhodovat v její nepřítomnosti, která byla způsobena zdravotní indispozicí (hospitalizací).

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

5. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva; ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

IV. Průběh řízení před Ústavním soudem

6. Ústavní soud usnesením ze dne 9. 8. 2023 č.j. II. ÚS 2065/23-15 odložil vykonatelnost napadených usnesení do právní moci rozhodnutí Ústavního soudu o ústavní stížnosti.

7. Následně soudce zpravodaj postupem podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslal ústavní stížnost k vyjádření ostatním účastníkům řízení.

8. Městský soud ve svém vyjádření především odkázal na odůvodnění napadeného usnesení. K tomu navíc dodal dvě poznámky, přičemž v první odmítl, že by soudy postupovaly v rozporu se stěžovatelčím ústavním právem na konání veřejného zasedání za její přítomnosti. Stěžovatelka nebyla předvolána, neboť soud nepovažoval její přítomnost za nezbytnou. Zároveň neuvedla žádné skutečnosti, které by její přítomnosti bránily. K samotnému meritu věci městský soud poznamenal, že podmíněné propuštění není nárokovým institutem a většina odsouzených se takového postupu vůbec nedočká. Na to je podle městského soudu třeba myslet i při hodnocení údajné přísnosti podmínek takového propuštění. Ve stěžovatelčině případě šlo o „zostřené“ podmíněné propuštění, neboť stěžovatelce byly uloženy zvláštní podmínky (nahradit škodu). Již samotné nedodržení této podmínky může být důvodem nařízení výkonu zbytku trestu.

9. Obvodní soud ve svém vyjádření toliko odkázal na odůvodnění napadeného usnesení.

10. Městské státní zastupitelství v Praze a Obvodní státní zastupitelství pro Prahu 6 se k výzvě nevyjádřila. Protože byla ve výzvě poučena, že nevyjádří-li se, bude to podle § 28 odst. 2 a § 63 zákona o Ústavním soudu bráno jako vzdání se postavení vedlejšího účastníka řízení, nebylo s nimi již dále jednáno.

11. Podaná vyjádření byla stěžovatelce zaslána na vědomí a k případné replice. V ní stěžovatelka uvedla, že je nadále přesvědčena o povinnosti soudu nekonat veřejné zasedání v její nepřítomnosti, neboť tím jí byla odepřena možnost se k věci vyjádřit. Ačkoliv lékařská zpráva byla vystavena k pozdějšímu času, nacházela se stěžovatelka v nemocnici právě v okamžiku konání veřejného zasedání. K důvodům nařízení výkonu zbytku trestu odnětí svobody stěžovatelka uvádí, že povinnost zaplatit náhradu škody jí byla uložena v rozsahu „podle svých sil“. Stěžovatelka byla přesvědčena, že právě tak postupuje, docházelo-li k exekčním srážkám z jejích příjmů. Menší částky hradila sama prostřednictvím poštovních poukázek. Právě plnění dané povinnosti „podle svých sil“ soudy nereflektovaly. Jiné finanční prostředky stěžovatelka k dispozici neměla.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

12. Ústavní soud posoudil všechny výše uvedené skutečnosti a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

13. Předmětem přezkumu Ústavního soudu bylo posouzení ústavní konformity postupu a závěrů soudů rozhodujících o tom, zda stěžovatelka ve zkušební době splnila podmínky,

keré jí byly stanoveny při jejím podmíněném propuštění. Přestože konkrétní výměra individuálního trestu a rozhodování o jeho výkonu náleží do výlučné pravomoci obecných soudů (čl. 40 odst. 1 Listiny), může Ústavní soud do této jejich rozhodovací činnosti zasáhnout, vykročí-li soudy z obecných mantinelů, které jim dává ústavní pořádek [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 1202/17 ze dne 15. 8. 2017 (N 151/86 SbNU 527)]. To platí tím spíše, je-li důsledkem takového soudního rozhodnutí bezprostřední zásah do osobní svobody podle čl. 8 Listiny, jakožto jednoho z nejdůležitějších lidských práv. Rozhodování o výkonu podmíněně odloženého trestu odnětí svobody, jakož i výkonu zbytku trestu obětí svobody, z něž byla odsouzená osoba propuštěna, chápe Ústavní soud jako rozhodování o osobní svobodě jednotlivce [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 4022/18 ze dne 30. 7. 2019 (N 142/95 SbNU 230)].

14. Závěry, k nimž Ústavní soud dospěl při posuzování soudních rozhodnutí o výkonu podmíněně odloženého trestu odnětí svobody podle § 86 trestního zákoníku, jsou podle Ústavního soudu aplikovatelné rovněž při posuzování rozhodnutí o výkonu zbytku trestu odnětí svobody, z něž byl odsouzený podmíněně propuštěn (srov. § 91 odst. 1 trestního zákoníku), a to zejména z důvodu obdobně formulovaného znění obou ustanovení. Rovněž z hlediska ochrany základních práv a svobod jde o srovnatelné situace, v nichž je rozhodováno o tom, zda se jedinec ve vymezené době a po uložení specifických povinností osvědčil, anebo zda bude nutné uvalit na něj významné omezení jeho osobní svobody.

15. Přisvědčit Ústavní soud nemohl stěžovatelčiným námitkám o vadném postupu obvodního soudu, který rozhodl o výkonu zbytku trestu odnětí svobody v nepřítomnosti stěžovatelky. Závěry soudů v tomto směru odpovídají ustálené praxi a stěžovatelčinu omluvu z veřejného zasedání nebylo možné považovat za řádnou, jak přesvědčivě rozvedl městský soud (srov. bod 5 napadeného usnesení), byť není zřejmé, jaké závěry z tohoto hodnocení skutkového stavu městský soud dovodil (viz níže). Z hlediska ochrany procesních práv stěžovatelky nemohl Ústavní soud řízení, v němž byla napadená rozhodnutí vydána, cokoliv vytknout.

16. Jde-li o závěry napadených rozhodnutí a důvody, o něž je soudy opřely (srov. body 2 a 3 tohoto nálezu), musel Ústavní soud námitkám stěžovatelky přisvědčit.

17. Vzhledem k tomu, že ústavní nedostatky napadených rozhodnutí shledal především v jejich odůvodnění, považuje Ústavní soud za vhodné šířeji popsat kontext trestní věci, v níž byla vydána. Rozsudkem Okresního soudu ve Strakonících ze dne 28. 4. 2010 č. j. 18 T 130/2009-2133 byla stěžovatelka uznána vinnou ze spáchání trestného činu podvodu podle § 250 odst. 1 a odst. 3 písm. b) zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění účinném do 31. 12. 2009, (dále jen „trestní zákon“) a trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí podle § 171 odst. 1 písm. c) trestního zákona. Podstatu stěžovatelčiny trestné činnosti tvořilo zejména 29 samostatných skutků různě podvodné povahy (např. sjednávání smluv o půjčkách, které stěžovatelka neměla v úmyslu vrátit, sjednávání telefonních služeb, za něž neměla v úmyslu zaplatit, vydávání se za zprostředkovatele společnosti poskytující půjčky a vybírání poplatků za poskytnuté služby nebo vydávání se za zástupce dobročinné organizace a vybírání příspěvků na pomoc postiženým dětem). Touto činností způsobila velkému množství poškozených (přesný počet rozsudek neuvádí, nepochybně však přesáhl stovku) různou majetkovou škodu od padesáti korun do několika desítek tisíc korun. Za to byl stěžovatelce mimo jiné uložen souhrnný trest odnětí svobody v trvání tří let, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání pěti let.

18. Rozsudkem Okresního soudu v Prachaticích ze dne 11. 9. 2014 č. j. 4 T 176/2014-305 byla stěžovatelka uznána vinnou ze spáchání pokračujícího přečinu podvodu podle § 209 odst. 1, 2 a 3 trestního zákoníku. Podstata této trestné činnosti spočívala v tom, že stěžovatelka, jakožto zaměstnankyně penzionu na pozici pokojské, pod smyšleným jménem vystavovala zálohové faktury na ubytování a peníze od klientů penzionu si nechala zasílat na

svůj účet. Tím způsobila poškozené společnosti (provozující penzion) škodu ve výši 263 438 Kč. Za toto jednání byla stěžovatelka odsouzena k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání dvou let.

19. Usnesením ze dne 24. 5. 2017 č. j. 16 PP 70/2017-117 rozhodl obvodní soud, že stěžovatelku podmíněně propouští z výkonu trestu odnětí svobody uloženého výše uvedenými rozsudky, stanovuje jí zkušební dobu v trvání pěti let a ukládá jí, aby podle svých sil zaplatila škodu, kterou způsobila trestnou činností. Usnesení neobsahuje odůvodnění, neboť se stěžovatelka i státní zástupkyně vzdaly práva podat stížnost.

20. Z protokolu o veřejném zasedání (srov. č. l. 114 a 115) vyplývá, že stěžovatelka měla slib bydlení a zaměstnání, díky němuž by mohla splácet způsobenou škodu (tu sama vyčíslila na cca 360 000 Kč, přičemž soud k tomu nic neuvedl). Pracovala i ve vězení a ze mzdy jí byly exekučně sráženy prostředky „co se týče škody“. Stěžovatelka si byla vědoma velkého množství pohledávek. Poškozené nekontaktovala, nicméně některým něco poslala. Oslovila „ty velké škody“, což doložila podacími listy. Exekučně uhradila necelých 40 000 Kč, z kapesného 2 650 Kč, někdy z něj musela platit léky. Exekuce jsou podle ní „srážky na poškozené“ a má i „své exekuce“ (přednostní pohledávky jsou ale podle ní poškození z trestné činnosti). Jako důkaz soud provedl hodnocení věznice, žádost stěžovatelky, odsuzující rozhodnutí, zprávu obecního úřadu a rejstřík trestů. Státní zástupkyně uznala, že stěžovatelka platí náhradu škody, nicméně s propuštěním byla „na vázkách“, jelikož dobrovolně nenastoupila do výkonu trestu.

21. Poté spis (mimo pravidelných trestních a přestupkových lustrací) obsahuje žádost obvodního soudu ze dne 25. 5. 2018, aby stěžovatelka obratem sdělila adresu zaměstnavatele a údaje o úhradě škody. Na to stěžovatelka reagovala zasláním kopií výplatních pásek od června 2017 do června 2018 (č. l. 147 a násl.). Z nich je zřejmé, že s výjimkou prvního měsíce každý další měsíc podléhala část mzdy exekučním srážkám. Další obdobnou žádost zaslal soud stěžovatelce dne 22. 6. 2020 (č. l. 177). Stěžovatelčina odpověď se ve spise nevyskytuje. Poté obvodní soud v lednu a únoru 2023 obeslal všechny poškozené s dotazem, zda jim byla nahrazena způsobená škoda. Jejich odpovědi (vesměs negativní) pak tvoří většinu zbývajících částí spisu (č. l. 247–449). Po nařízení veřejného zasedání na 21. 3. 2023 obdržel obvodní soud dne 19. 3. 2023 stěžovatelčinu žádost o odročení z důvodu nemoci, v níž stěžovatelka uvedla, že trpí omezenou pohyblivostí a lékařskou zprávu dodá po ošetření. K tomu stěžovatelka připojila přípis, v němž popisuje, jak v průběhu zkušební doby hradila způsobenou škodu (č. l. 465), přičemž uvádí dvě období zaměstnání (na rehabilitační klinice a v tzv. call centru) a několik období pracovní neschopnosti v důsledku různých zdravotních problémů. Podle vyjádření v dané době probíhalo řízení o přiznání starobního důchodu. Jak ze mzdy, tak z dávek byly stěžovatelce strhávány různé částky „na náhradu škody“. K tomu stěžovatelka přiložila tabulku 29 exekučních řízení, vedených různými exekutorskými úřady, s různým poměrem splacených dlužných částek (pouze tři jsou splaceny úplně, u většiny nebylo uhrazeno nic). Následně stěžovatelka soudu zaslala starší lékařské zprávy (z let 2020 a 2021) potvrzující tehdejší problémy s pohybovým aparátem. Z důvodu nepřítomnosti stěžovatelky soud odročil veřejné zasedání na 12. 4. 2023, k němuž se stěžovatelka bez omluvy nedostavila. Ve veřejném zasedání obvodní soud jako důkaz provedl rozhodnutí o propuštění, stěžovatelčiny výplatní pásky, opis rejstříku trestů, zprávy poškozených, opis evidence přestupků a stěžovatelčin dopis na č. l. 465. Poté vyhlásil napadené usnesení (srov. bod 2 tohoto nálezu).

22. Stěžovatelka proti usnesení obvodního soudu podala stížnost, kterou odůvodnila obdobně jako ústavní stížnost (srov. bod 4 tohoto nálezu). Zejména poukázala na to, že její příjmy byly ve zkušební době postiženy exekučními srážkami a že jí zdravotní stav nedovoloval opatřit si další příjmy. Obvodní soud zaslal stížnost k vyjádření státnímu zastupitelství, které však této možnosti nevyužilo. Městský soud následně v neveřejném

zasedání vydal napadené usnesení (srov. bod 3 tohoto nálezu), přičemž podle protokolu přečetl napadené usnesení, podanou stížnost a podstatný obsah spisu.

23. Podle Ústavního soudu popsany postup a závěry soudů z ústavněprávního hlediska neobstojí.

24. Podle první věty § 91 odst. 1 trestního zákoníku platí, že „jestliže podmíněně propuštěný (...) vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, vysloví soud, že se osvědčil; jinak rozhodne, a to popřípadě již během zkušební doby, že se zbytek trestu vykoná“. Za nesporné lze v dané věci považovat, že stěžovatelce byla uložena povinnost, aby „podle svých sil zaplatila škodu, kterou trestnou činností způsobila“ (srov. § 89 odst. 2 trestního zákoníku). Z výše uvedeného je však podle Ústavního soudu zřejmé, že soudy splnění této povinnosti náležitě nezkontrolovaly, resp. rezignovaly na kvalifikované zhodnocení atributu uložené povinnosti, vyjádřeného slovy „podle svých sil“ (srov. body 2 a 3 tohoto nálezu). Nepříjemně se spokojily pouze s lakonickým konstatováním o neplacení náhrady škody (navíc důkazně problematicky podloženému – viz níže) a toliko na jeho základě rozhodly o omezení stěžovatelčiny osobní svobody.

25. Obvodní soud sice uvedl, že dospěl k závěru o nesplnění povinnosti zaplatit náhradu škody podle svých sil, nicméně tento závěr dostatečně neodůvodnil. V první řadě stěžovatelce vytкнуł, že z jejího vyjádření nevyplývá, kam exekučně zabavené peníze směřovaly (poškození se v převažující míře vyjádřili, že žádné nedostali). Dále se už zabýval pouze možností mírnějšího postupu než nařízením výkonu trestu. Městský soud své závěry sice odůvodnil zevrubněji, ale hodnocení naplnění klíčových podmínek pro aplikaci uvedené právní normy se podle Ústavního soudu přesto vyhnul. I městský soud stěžovatelce vytкнуł, že nedoložila, zda exekuce, kterými byla postižena, směřovaly k uspokojení poškozených (listiny předložené stěžovatelkou jsou v tomto ohledu neprůkazné). Nebylo ani prokázáno, že by se stěžovatelka pokusila poškozené kontaktovat. Nebyla tak podle městského soudu dbalá plnění, potažmo kontroly plnění svých povinností a pro úhradu náhrady škody neučinila maximum možného. Totéž soud zopakoval v obecných úvahách obsažených v bodě 7 napadeného usnesení, které doplnil v tom směru, že stěžovatelka již byla sedmkrát soudně trestaná a ani hrozba nařízení výkonu zbytku trestu jí neodradila od porušení stanovených podmínek.

26. Dále usnesení městského soudu obsahuje obsáhlé úvahy o účelovosti a obstrukční povaze stěžovatelčina jednání ve snaze vyhnout se soudu (srov. bod 5 napadeného usnesení). Z nich není podle Ústavního soudu zřejmé, zda takové jednání považuje městský soud za další důvod pro rozhodnutí o nařízení výkonu zbytku trestu. Ústavní soud tedy pro úplnost doplňuje, že případné vyhýbání se veřejnému zasedání (či jinému soudnímu jednání) nemůže být samotným důvodem pro nařízení výkonu trestu odnětí svobody, jakkoliv může jako skutková okolnost dokreslovat morální profil odsouzené osoby v kontextu dalších důkazů. I taková úvaha by nicméně musela být přísně individuální. Uvedla-li stěžovatelka, že důvodem její nepřítomnosti byly život neohrožující zdravotní problémy, nezakládá taková situace právo na odročení soudního jednání, avšak zároveň z ní lze jen stěží dovodit morální „pokleslost“ stěžovatelky. Nelze zaměňovat nerespektování autority zákona, z jehož porušování lze dovodit, že odsouzený nevedl řádný život, s nerespektováním autority konkrétních soudů či soudců.

27. Vzhledem k tomu, že soudy jiné důvody neuvedly (např. nehodnotily stěžovatelčin záznam v registru přestupků na č. l. 196, k němuž nejsou ve spise žádné další informace), omezil se Ústavní soud rovněž toliko na hodnocení skutečností souvisejících s odůvodněním napadených rozhodnutí.

28. V argumentaci obecných soudů absentují kvalifikované úvahy ohledně naplnění atributu uložené podmínky, vyjádřeného slovy „podle svých sil“. Aby mohla stěžovatelka podle svých sil zaplatit jakoukoliv náhradu jí způsobené škody, musí mít nějaké zbytné

peněžní prostředky či významný majetek, který by se dal ku prospěchu poškozených zpeněžit. Anebo musí mít možnost si tyto prostředky opatřit. Takové hodnocení však soudy vůbec neprovedly. Jde-li o aktuální majetnost stěžovatelky, absentují v napadených rozhodnutích jakákoliv skutková zjištění nad rámec stěžovatelčiny tvrzení. Ostatně ani ze spisu nevyplývá, že by se soudy pokoušely v tomto směru cokoliv zjistit.

29. Co se týče potenciální majetnosti stěžovatelky (tedy příjmů, jejichž opatření by po ní bylo možné spravedlivě požadovat), může sice být výchozím bodem úvah soudů zásada, podle níž zdravý jedinec v produktivním věku je schopen výdělečné práce, a tedy alespoň dílčího splácení způsobené škody. V dané věci však proti aplikaci této zásady nasvědčovala přinejmenším stěžovatelčina tvrzení o jejím vysokém věku (v době rozhodování obvodního soudu bylo stěžovatelce 63 let) a špatném zdraví (ve spisech se nachází několik kopií lékařských zpráv o různých zdravotních problémech). Ani tato tvrzení soudy nepodrobily žádnému kritickému hodnocení, ač si těchto skutečností byly částečně vědomy již v okamžiku propouštění stěžovatelky na svobodu v roce 2017.

30. Nelze-li dospět k závěru o stěžovatelčině aktuální či potenciální majetnosti, což napadená rozhodnutí ani spisový materiál prozatím neumožňují, je třeba nahlížet na nařízení výkonu trestu odnětí svobody pro neplacení náhrady škody jako na faktické trestání stěžovatelky za její nemajetnost. Z ústavněprávního hlediska jde podle Ústavního soudu o obdobnou situaci, jakou je v čl. 8 odst. 2 Listiny zapovězené zbavení osobní svobody pro neschopnost dostát smluvnímu závazku. Aby odsouzená osoba mohla být výkonem trestu odnětí svobody postižena za nezaplacení náhrady škody, musí být alespoň částečnou příčinou tohoto stavu její vůle, nikoliv toliko setrvalý (a v právním řádem nastavených mantinelech neřešitelný) stav nedostatku peněžních prostředků.

31. Uvedený ústavní nedostatek je podle Ústavního soudu zesílen způsobem, jakým soudy přistoupily k hodnocení stěžovatelkou předložených důkazů. Již při podmíněném propuštění stěžovatelky si soudy byly vědomy, že je část jejich příjmů exekučně zabavována. Toto tvrzení stěžovatelka zopakovala i v roce 2018 a konečně i v roce 2023 (srov. bod 21 tohoto nálezu). Stěžovatelka tím podle Ústavního soudu fakticky vznesla námitku, že disponibilní část jejich příjmů je mimo její kontrolu, a to hned v důsledku několika desítek exekučních řízení. Oba soudy na to reagovaly závěrem, že stěžovatelka neprokázala, že by dané exekuce směřovaly ku prospěchu poškozených. Takový závěr je však podle Ústavního soudu nepřijatelný a odporující logice exekučního řízení.

32. Jsou-li stěžovatelčina tvrzení pravdivá, což soudy nedokázaly kvalifikovaně vyvrátit, musí se Ústavní soud ztotožnit s jejím nepochopením, co více mohla pro náhradu škody udělat. Stěžovatelka, která byla v exekučních řízeních v postavení povinné, nedisponuje předmětem tohoto řízení. To především znamená, že nemůže toto řízení zahájené na návrh jiné osoby ukončit jinak než zaplacením dlužné částky. Zároveň sama nemůže zahájit exekuční řízení ve prospěch obětí své trestné činnosti. Povinný, nacházející se v podstatě v dluhové pasti (byť by si jí zavinil sám), může jen těžko ovlivnit „tok“ zabavených peněžních prostředků. Skutečnost, že podstatná část stěžovatelčiny prostředků byla exekutorem, tedy jedním státním orgánem, nuceně zabavena, nemůže být zásadně druhým státním orgánem, brána k tíži stěžovatelky způsobem, který vyústí v nařízení výkonu trestu odnětí svobody pro neplacení pohledávek. Aby mohl závěr soudů obstát, musely by kvalifikovaně uzavřít, že exekuce jsou důsledkem stěžovatelčina nezodpovědného života ve zkušební době nebo jde např. o fiktivní pohledávky, kterými se stěžovatelka snaží „vyvést“ své příjmy z postihované sféry na nějakou blízkou osobu. Jde-li o příjmy, které stěžovatelce po exekucích zbyly, je nutné zkoumat, zda dosahovaly takové výše, aby z nich stěžovatelka mohla cokoliv hradit, a to s přihlédnutím ke stěžovatelčiným konkrétním potřebám (souvisejícím např. s jejím zdravotním stavem).

33. Uvedený závěr soudů neobstojí rovněž z toho důvodu, že kladl nepřiměřené procesní nároky na stěžovatelku. Podle Ústavního soudu mohly soudy poměrně snadno zjistit podrobnosti o daných exekučních řízeních výzvou příslušným exekutorským úřadům, případně dalším orgánům, od nichž stěžovatelka obdržela v předchozích letech finančních prostředky (např. Česká správa sociálního zabezpečení). Faktickým důvodem nařízení výkonu zbytku trestu odnětí svobody nemůže být skutečnost, že odsouzený nevede po mnoho let precizní evidenci desítek exekučních řízení. Soudy tak ani nepostavily najisto, zda některé z daných exekučních řízení nebylo vedeno ve prospěch některého z poškozených. Naproti tomu za nadbytečný (ba dokonce neúčelný) považuje Ústavní soud postup, jímž soud, vědomý si pravděpodobné nemajetnosti stěžovatelky, jako první krok osloví dopisy mnoho desítek poškozených (některých s adhezním nárokem nedosahujícího ani výše 100 Kč), z nichž většina učinila poslední procesní kroky v dané věci před devíti a více lety. Z odpovědí je zřejmé, že řada poškozených nebyla schopna s jistotou určit, zda jim bylo něco hrazeno, a někteří ani nechápali, s jakou věcí dopis soudu souvisí či jej považovali za omyl (srov. č. l. 305 nebo 392). Vzhledem k indiciím založeným ve spise mělo být prvním krokem soudu zjištění majetnosti stěžovatelky a „tok“ jejich příjmů v řízeních vedených u státních orgánů. To však Ústavní soud dodává nad rámec *rationis decidendi* tohoto nálezu. Sám o sobě by popsany postup soudů nemohl vést ke zrušení napadených rozhodnutí.

34. Z uvedených důvodů dospěl Ústavní soud k závěru, že nedostatečným odůvodněním napadených rozhodnutí soudy porušily stěžovatelčino právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, v důsledku čehož došlo rovněž k porušení jejího ústavního práva na ochranu osobní svobody podle čl. 8 odst. 2 Listiny (srov. bod 13 tohoto nálezu).

35. Ve znovuotevřeném řízení bude úkolem obvodního soudu důkladně se zabývat stěžovatelčinou (ne-)majetností v průběhu zkušební doby, aby mohl posoudit, nakolik mohla stěžovatelka „podle svých sil“ platit náhradu škody, jak jí bylo uloženo při podmíněném propuštění. Teprve poté bude možné dospět ke kvalifikovanému závěru o (ne)plnění uložených povinností.

36. Z těchto důvodů Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona napadená rozhodnutí zrušil. Rozhodl tak bez nařízení ústního jednání, neboť od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 151
**Odepření práva účastníku řízení na přístup k soudu administrativním
pochybením soudu**
(sp. zn. II. ÚS 2638/23 ze dne 24. října 2023)

Pokud soud omylem zastaví řízení pro nezaplacení soudního poplatku, aniž by předtím účastníka vyzval k úhradě, odepře mu tím právo na přístup k soudu v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Tomáše Lichovníka a soudců Davida Uhlíře (soudce zpravodaj) a Jana Svatoně o ústavní stížnosti stěžovatelky MEDICAL PLUS, s. r. o., se sídlem Obchodní 1507, Uherské Hradiště, zastoupené Mgr. Lukášem Regecem, advokátem, se sídlem V parku 2316/12, Praha, proti usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 10. srpna 2023 č. j. 8 Afs 91/2023-20, za účasti Nejvyššího správního soudu jako účastníka řízení a Odvolacího finančního ředitelství jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího správního soudu ze dne 10. 8. 2023 č. j. 8 Afs 91/2023-20 bylo porušeno právo stěžovatele na přístup k soudu a na spravedlivý proces zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 10. 8. 2023 č. j. 8 Afs 91/2023-20 se ruší.

Odůvodnění

I. Vymezení věci a argumentace v ústavní stížnosti

1. Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítá, že jí Nejvyšší správní soud odepřel právo na přístup k soudu podle čl. 36 Listiny základních práv a svobod, protože napadeným usnesením zastavil řízení pro nezaplacení soudního poplatku, aniž by stěžovatelku řádně vyzval.

2. Stěžovatelka se obrátila na správní soudy žalobou proti rozhodnutí podle § 65 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, (s. ř. s.). Správce daně totiž provedl u stěžovatelky daňovou kontrolu na dani z příjmů právnických osob. Na základě kontroly orgány finanční správy neuznaly stěžovatelce uplatněný bonusový odpočet nákladů vynaložených na podporu výzkumu a vývoje podle § 34 odst. 4 a násl. zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů. Odvolání proti jednotlivým platebním výměřům zamítlo Odvolací finanční ředitelství (vedlejší účastník) rozhodnutím ze dne 28. 7. 2021 č. j. 28986/5200-11433-710862. Krajský soud v Brně však žalobu rozsudkem ze dne 29. 3. 2023 č. j. 29 Af 60/2021-90 zamítl jako nedůvodnou.

3. Proti rozhodnutí krajského soudu podala stěžovatelka kasační stížnost, o níž rozhodl Nejvyšší správní soud nyní napadeným usnesením tak, že řízení o kasační stížnosti zastavil

(výrok I) s tím, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (výrok II). V odůvodnění konstatoval, že společně s podáním kasační stížnosti stěžovatelka nesplnila poplatkovou povinnost [podle § 4 odst. 1 písm. d) ve spojení s § 2 odst. 2 písm. b) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích]. Nejvyšší správní soud ji proto vyzval usnesením ze dne 7. 6. 2023 č. j. 8 Afs 91/2023-11 k zaplacení soudního poplatku ve výši 5 000 Kč, a to do 15 dnů ode dne doručení daného usnesení. Usnesení bylo zástupci stěžovatelky doručeno 7. 6. 2023, stěžovatelka na něj však ve lhůtě stanovené soudem (ani později ke dni vydání usnesení) nijak nereagovala a uvedené výzvě nevyhověla. Jelikož stěžovatelka neuhradila soudní poplatek, Nejvyšší správní soud řízení o kasační stížnosti podle § 47 písm. c) ve spojení s § 120 s. ř. s. zastavil s ohledem na § 9 odst. 1 zákona o soudních poplatcích.

4. Ústavní stížností brojí stěžovatelka proti usnesení Nejvyššího správního soudu o zastavení řízení. Namítá, že jí soud odepřel právo na přístup k soudu. Řízení totiž zastavil bez řádné výzvy k zaplacení soudního poplatku. Až z usnesení o zastavení se stěžovatelka o domnělé výzvě dozvěděla. Tato skutečnost plyne i z usnesení ze dne 29. srpna 2023 č. j. 8 Afs 91/2023-30, kterým jí soud vrátil soudní poplatek uhrazený v reakci na zastavení. V rozhodnutí o vrácení poplatku soud uvedl, že stěžovatelka po zastavení řízení požádala o „prověření a nápravu“ s tím, že ji ke splnění poplatkové povinnosti soud nevyzval. Současně s tím soudní poplatek uhradila. Jak již Nejvyšší správní soud stěžovatelce sdělil v přípisu z 14. 8. 2023 č. j. 8 Afs 91/2023-26, prověřením informačního systému soudu zjistil, že z důvodu administrativního pochybení nebyla k datové zprávě připojena výzva k uhrazení soudního poplatku (byť datová zpráva podle svého označení tuto výzvu obsahovat měla). Soud vyšel z označení datové zprávy, tedy z toho, že stěžovatelka byla k úhradě poplatku řádně vyzvána. Tím, že usnesení o zastavení řízení bylo účastníkům doručeno, je jím soud ze zákona vázán (§ 55 odst. 2 s. ř. s) a není oprávněn uvedené usnesení zrušit ani je jakkoliv změnit. Oprávnění toto usnesení zrušit přísluší podle usnesení o vrácení soudního poplatku pouze Ústavnímu soudu v řízení o ústavní stížnosti. K obsahu usnesení o vrácení soudního poplatku stěžovatelka dodává, že za daných okolností nelze nezaplacení soudního poplatku přičítat stěžovatelce k její tíži.

II. Posouzení Ústavním soudem

5. Ústavní soud nejprve posoudil splnění podmínek řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas (rozhodnutí bylo vydáno dne 10. 8. 2023 a téhož dne nabylo právní moci), oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastníkem řízení, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), neboť vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

6. Ústavní soud za daných okolností nevyzýval účastníka ani vedlejšího účastníka k vyjádření k ústavní stížnosti. Stěžovatelka k ústavní stížnosti přiložila korespondenci mezi advokátem stěžovatelky a Nejvyšším správním soudem, v níž soud výslovně uznává, že došlo k administrativnímu přehlédnutí, které může napravit jedině Ústavní soud. Skutečnost, že označení zásilky na doručence neodpovídalo jejímu reálnému obsahu, plyne taktéž z usnesení o vrácení poplatku ze dne 29. srpna 2023 č. j. 8 Afs 91/2023-30. Toto usnesení je veřejnou listinou. Stěžovatelka přiložila veškeré relevantní části spisu k ústavní stížnosti. Podstatné skutečnosti o datu rozhodnutí a právní moci jsou pak ověřitelné z veřejné databáze www.nssoud.cz. Z pohledu aplikace práva se jedná o vertikální vztah mezi jednotlivcem a státem, proto ani skutečnost, že Ústavní soud nevyzval vedlejšího účastníka řízení k vyjádření, nejde k tíži základním právům a svobodám. Správní orgán totiž jejich nositelem není. Ústavní soud podle § 44 zákona o Ústavním soudu zvážil, zda ve věci není třeba konat

ústní jednání. Jednání by ale nepřispělo k dalšímu objasnění věci, než jak se s ní Ústavní soud seznámil z podání stěžovatelky.

7. Ústavní stížnost je důvodná.

8. Ústavní soud v souladu se svou ustálenou rozhodovací praxí připomíná, že zásadně není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť dle čl. 83 Ústavy je soudním orgánem ústavnosti, nikoliv součástí soustavy obecných soudů. Jeho pravomoc je založena výlučně k přezkumu rozhodnutí z hlediska dodržení ústavněprávních principů, tj. zda v řízení nebyly dotčeny ústavně chráněné práva a svobody jeho účastníka, zda řízení bylo vedeno v souladu s ústavními principy a zda je lze jako celek pokládat za spravedlivé. V nyní projednávané věci došlo administrativním pochybením v konečném důsledku k odepření práva na přístup k soudu. Stěžovatelčina kasační stížnost nebyla projednána, protože řízení bylo zastaveno, aniž by soud stěžovatelku řádně vyzval k zaplacení soudního poplatku. Stěžovatelku pouze poučil o jejích právech zasláním informací o řízení, usnesení však k zásilce nepřiložil. Nejvyšší správní soud sám uznal v ústavní stížnosti uvedené pochybení, jak plyne z již citovaného usnesení o vrácení poplatku.

9. Rozhodování velkého množství kauz vyžaduje nepochybně pečlivost a svědomitost soudní správy, aby nedocházelo k nežádoucím zásahům do práv účastníků. Člověk ale není stroj a mylné nepřiložení zásilky v nyní projednávané věci není ničím jiným než přehlédnutím, které se v konečném důsledku podařilo v krátkém čase zvrátit a šetřit procesní práva stěžovatele, která mu náleží [obdobně tak Ústavní soud konstatoval v nálezu sp. zn. II. ÚS 3330/20 ze dne 12. 1. 2021 (N 10/104 SbNU 100), vydaném v trestním řízení].

III. Závěr

10. V řízení před Nejvyšším správním soudem byla porušena práva stěžovatelky na přístup k soudu zaručená v čl. 36 odst. 1 Listiny. Ústavní soud proto stížnosti vyhověl podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu a napadené rozhodnutí zrušil. V dalším řízení bude stěžovatelka řádně vyzvána k zaplacení soudního poplatku, a dostane tak řádně možnost meritorního přezkumu Nejvyšším správním soudem – pakliže odstraní vady stížnosti a splní podmínku řízení, kterou je splnění poplatkové povinnosti.

Č. 152**Odůvodnění výjimek stanovených opatřeními obecné povahy, které omezilo přítomnost žáků na školách
(sp. zn. IV. ÚS 1642/22 ze dne 31. října 2023)**

Soud nedostojí ústavnímu požadavku na přezkum opatření obecné povahy, shledá-li takové opatření zákonným, ačkoli neobsahuje přezkoumatelné odůvodnění úpravy určité otázky. Toto odůvodnění soud nemůže dovozovat z jiných opatření, přestože obsahují obdobnou úpravu.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Radovana Suchánka, soudce zpravodaje Josefa Baxy a soudce Josefa Fialy o ústavních stížnostech nezletilých stěžovatelek 1) A. A. K., 2) E. H. K. a 3) S. D. K., zastoupených zákonným zástupcem P. K., advokátem, proti usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 21. dubna 2022 č. j. 5 Ao 13/2021-71 a usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 21. dubna 2022 č. j. 5 Ao 6/2021-68, za účasti Nejvyššího správního soudu jako účastníka řízení a Ministerstva zdravotnictví jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Usneseními Nejvyššího správního soudu ze dne 21. dubna 2022 č. j. 5 Ao 13/2021-71 a č. j. 5 Ao 6/2021-68 bylo porušeno ústavně zaručené základní právo stěžovatelek na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 21. dubna 2022 č. j. 5 Ao 13/2021-71 a č. j. 5 Ao 6/2021-68 se zrušují.

Odůvodnění**I. Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadených rozhodnutí**

1. Stěžovatelky se ústavními stížnostmi podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) domáhají zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí s tvrzením, že jimi byla porušena jejich základní práva zaručená v čl. 4, čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a dále též čl. 6 odst. 1, čl. 14 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě. Rovněž mělo napadenými rozhodnutími dojít k porušení čl. 1 a čl. 2 odst. 3 Ústavy.

2. Z ústavních stížností a jejich příloh se podává, že dne 6. 4. 2021, v době stavu pandemické pohotovosti podle § 1 odst. 3 zákona č. 94/2021 Sb., o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19 a o změně některých souvisejících zákonů, (dále jen „pandemický zákon“) vydal vedlejší účastník (dále jen „ministerstvo“) mimořádné opatření č. j. MZDR 14592/2021-3/MIN/KAN (dále jen „napadené mimořádné opatření“). S odkazem

na § 69 odst. 1 písm. i) a odst. 2 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o ochraně veřejného zdraví“) jím omezilo osobní přítomnost žáků ve školách. Ta byla umožněna pouze za podmínky, že se žáci dvakrát týdně podrobí vyšetření prostřednictvím neinvazivního antigenního testu na přítomnost antigenu viru SARS-CoV-2 způsobujícího onemocnění covid-19 a prokáží se negativním výsledkem tohoto vyšetření (čl. I napadeného mimořádného opatření). Výjimka z povinnosti podrobit se testování se vztahovala mimo jiné na osoby, které prodělaly laboratorně potvrzené onemocnění covid-19 a u kterých neuběhlo od prvního pozitivního testu více než 90 dní [čl. II písm. a) napadeného mimořádného opatření], nebo osoby disponující certifikátem o očkování za předpokladu, že od očkování uběhla požadovaná doba [čl. II písm. c) napadeného mimořádného opatření].

3. V rozhodné době byla první stěžovatelka žákyní víceletého gymnázia, druhá stěžovatelka se účastnila povinného předškolního vzdělávání v mateřské škole a třetí stěžovatelka byla žákyní základní školy. Stěžovatelky se dvěma kasačními návrhy obrátily na Nejvyšší správní soud a domáhaly se zrušení napadeného mimořádného opatření (ve znění pozdějších změn). Tvrdily, že onemocnění covid-19 prodělaly v prosinci 2020 a že podle laboratorních testů mají dostatek protilátek. Nezákonnost spatřovaly mimo jiné v tom, že v napadeném mimořádném opatření nebyla zakotvena výjimka z testování pro osoby, které prodělaly onemocnění a prokáží se dostatečnou hladinou laboratorně naměřených protilátek.

4. Nejvyšší správní soud usneseními ze dne 24. 6. 2021 č. j. 5 Ao 6/2021-40 a č. j. 5 Ao 13/2021-44 odmítl návrhy stěžovatelek jako zjevně neopodstatněné podle § 13 odst. 3 věty první pandemického zákona. K výše uvedené námitce Nejvyšší správní soud uvedl, že stěžovatelky nemají laboratorně potvrzeno prodělání onemocnění covid-19 a svým návrhem se „v podstatě dožadují toho, aby byla v mimořádném opatření stanovena další výjimka vztahující se na osoby s dostatečným množstvím protilátek“, a aby tak byly tyto osoby postaveny „na roveň osobám očkováným“. Nejvyšší správní soud konstatoval, že „nemá pravomoc doplňovat jakékoli ustanovení (další výjimku) do napadeného opatření“, neboť by tím nepřipustně zasáhl do pravomoci ministerstva. Úlohou správních soudů totiž není opatření obecné povahy „dotvářet či hledat optimální řešení“. Mimořádné opatření jako akt smíšené povahy „v mnohém připomíná právní předpis“ a úlohu Nejvyššího správního soudu lze „připodobnit roli Ústavního soudu jako tzv. negativního zákonodárce; ustanovení zákonů, která jsou v rozporu s ústavním zákonem, může zrušit, nemůže je však nahradit svým vlastním rozhodnutím“. Nejvyšší správní soud proto uzavřel, že „může napadené opatření obecné povahy nebo jeho část zrušit, nemůže ho ovšem nijak doplnit či dotvořit vlastním rozhodnutím, jak fakticky požadují navrhovatelky, neboť by si tím osoboval více oprávnění, než mu ze zákona přísluší“ (viz usnesení č. j. 5 Ao 6/2021-40, body 20 a 21 odůvodnění, a č. j. 5 Ao 13/2021-44, body 21 a 22 odůvodnění).

5. Ústavní soud rozhodl o ústavních stížnostech stěžovatelek proti výše citovaným usnesením nálezem ze dne 16. 11. 2021 sp. zn. II. ÚS 2385/21 (všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>), jímž obě usnesení zrušil. Nejvyššímu správnímu soudu zejména vytknul, že se s odkazem na nedostatek pravomoci odmítl věcně zabývat námitkou stěžovatelek, podle které je úprava obsažená v napadeném mimořádném opatření nedostatečná.

6. V dalším řízení Nejvyšší správní soud napadenými usneseními návrhy stěžovatelek opět odmítl jako zjevně neopodstatněné. Zdůraznil svou vázanost nálezem Ústavního soudu a provedl přezkum námitky stěžovatelek ohledně tvrzené nezákonnosti mimořádného opatření spočívající v nezohlednění postavení osob, které mají laboratorně zjištěné protilátky proti onemocnění covid-19. Při tomto přezkumu Nejvyšší správní soud připomněl, že otázka srovnatelnosti postavení osoby s naměřenými protilátkami s osobami očkovánými či s laboratorně potvrzeným proděláním nemoci již byla řešena rozsudkem Nejvyššího

správního soudu ze dne 21. 10. 2021 č. j. 8 Ao 22/2021-183. Jeho závěry je proto s ohledem na incidentní retrospektivu působení judikatury třeba vztáhnout i na nynější návrhy.

II. Argumentace stěžovatelek

7. Stěžovatelky v ústavních stížnostech namítají, že se Nejvyšší správní soud nevypořádal se svojí prejudikaturou. Chtěl-li se Nejvyšší správní soud odchýlit od dříve vyjádřených právních názorů, měl věc postoupit rozšířenému senátu.

8. Stěžovatelky dále Nejvyššímu správnímu soudu vytýkají, že se nevypořádal s výsledkovými listy jejich vyšetření, které mu předložily jako důkazy. V nich je výslovně uvedeno, že při „vyšší hladině protilátek je možno očkování odložit“. Z toho stěžovatelky dovozují, že byly ve srovnatelném postavení jako osoby očkované, a nebylo možno tyto důkazy přejít pouze paušálním odkazem na rozsudek č. j. 8 Ao 22/2021-183.

9. Konečně stěžovatelky namítají, že napadené mimořádné opatření dále omezilo výjimku pro osoby, které prodělaly nemoc covid-19, pouze na 90 dní, přičemž tuto námitku Nejvyšší správní soud nevypořádal.

10. Stěžovatelky tvrdí, že Nejvyšší správní soud měl přinejmenším konstatovat nezákonnost napadeného mimořádného opatření a přiznat jim náhradu nákladů řízení. Protože tak neučinil, porušil rovněž jejich majetková práva.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

11. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení. Dospěl k závěru, že ústavní stížnosti byly podány včas oprávněnými stěžovatelkami, které byly účastnicemi řízení, ve kterých byla vydána napadená rozhodnutí. Ústavní soud je k jejich projednání příslušný. Jejich ústavní stížnosti jsou zároveň přípustné (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť vyčerpaly všechny zákonné prostředky k ochraně svého práva.

12. Jde-li o splnění podmínky právního zastoupení, odkazuje Ústavní soud na bod 12 nálezu sp. zn. II. ÚS 2385/21, jímž ve vztahu ke stejným stěžovatelkám konstatoval, že zastoupení jejich zákonným zástupcem, jenž je současně advokátem, splňuje podmínku právního zastoupení, jak vyplývá z požadavků § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu.

13. Ústavní stížnost stěžovatelky 1) a ústavní stížnost stěžovatelek 2) a 3) byly usnesením ze dne 19. 7. 2022 sp. zn. IV. ÚS 1642/22 a sp. zn. I. ÚS 1643/22 spojeny ke společnému řízení.

IV. Vyjádření účastníka řízení a replika stěžovatelek

14. Ústavní soud si vyžádal vyjádření Nejvyššího správního soudu a ministerstva. Jejich vyjádření následně zaslal stěžovatelkám na vědomí a poskytl jim příležitost k případné replice.

15. Nejvyšší správní soud poukázal na to, že rozhodnutí č. j. 6 Ao 21/2021-23 a č. j. 9 Ao 13/2021-36 přímo neřešila otázku, zda osoby s laboratorně naměřenými protilátkami lze postavit na roveň osobám, které podstoupily očkování nebo prodělaly onemocnění covid-19. V těchto rozsudcích Nejvyšší správní soud shledal nezákonnost napadeného opatření proto, že ministerstvo nevymezilo žádný důvod odlišného zacházení s osobami očkovanými a osobami s laboratorně naměřenými protilátkami.

16. Až v návaznosti na uvedené rozsudky ministerstvo předestřelo v odůvodnění dalších opatření svou argumentaci, proč nelze naměřené protilátky pokládat za období očkování, a tato argumentace byla posouzena Nejvyšším správním soudem v rozsudku č. j. 8 Ao 22/2021-183, který byl následně vyhlášen ve Sbírce rozhodnutí Nejvyššího správního soudu. V něm dospěl k závěru, že osoby s laboratorně naměřenými protilátkami nejsou ve srovnatelném postavení jako očkované osoby nebo osoby, které prodělaly onemocnění covid-19. Proto bylo třeba v dalších řízeních vycházet právě z tohoto rozsudku, a nikoli

z rozhodnutí, na která odkazují stěžovatelky. Nejvyšší správní soud své vyjádření uzavřel tím, že v napadených usneseních vypořádal všechny námítky stěžovatelek a jejich věcmi se dostatečně zabýval a neporušil jejich ústavně zaručená práva. Proto navrhl ústavní stížnosti odmítnout, případně zamítnout.

17. Ministerstvo se ztotožnilo s posouzením Nejvyššího správního soudu. Napadené mimořádné opatření podle něj splňuje požadavky proporcionality, neboť je vhodné, potřebné a přiměřené. Dále ministerstvo uvedlo, že výjimka z povinnosti absolvovat pravidelné testování pro očkované osoby byla dána z toho důvodu, že dle dostupných vědeckých poznatků je po očkování pravděpodobnost reinfekce velmi malá. Obdobně tomu je v případě prodělání onemocnění covid-19. V době vydání mimořádného opatření nebylo známo, jak dlouho trvá ochrana po očkování. S ohledem na to, že v té době (na jaře 2021) bylo očkování teprve na svém počátku, nebyla stanovena v opatření žádná doba, po níž by se již k očkování nepřihlíželo. V případě překonání onemocnění byla v době vydání napadeného mimořádného opatření shoda odborníků na tom, že imunita trvá minimálně 90 dní, čemuž odpovídalo příslušné ustanovení. Ministerstvo navrholo ústavní stížnosti zamítnout.

18. Stěžovatelky s uvedenými vyjádřeními nesouhlasily. Poukázaly na to, že důvodem, proč se očkované osoby a osoby, které prodělaly onemocnění covid-19, nemusejí testovat, je předpoklad ministerstva, že tyto osoby mají odpovídající imunitu, a tudíž je u nich nízké riziko infekce. Tento předpoklad je však pouze předpokladem, neboť existence či konkrétní hladina protilátek se u těchto osob neověřuje. V tomto směru jsou stěžovatelky s takovými osobami přinejmenším obecně ve srovnatelném postavení.

19. Stěžovatelky dále uvedly, že ministerstvo již v roce 2018 v odpovědi na žádost o poskytnutí informace reagovalo tak, že neočkované dítě se považuje za imunní mimo jiné tehdy, jestliže je koncentrace jeho sérových protilátek (tj. protilátek třídy IgG) vyšší než 10 IU/litr. Z toho stěžovatelky dovodily, že i ministerstvo akceptuje, že určitá výše protilátek poskytuje neočkované osobě imunitu, jež ji staví na roveň osobě očkované.

20. Konečně stěžovatelky poukázaly na to, že jejich právní zástupce nechal dne 23. 8. 2022 znovu otestovat nejstarší z nich, přičemž z výsledku vyšetření předloženého spolu s vyjádřením k ústavní stížnosti je zřejmé, že hladina protilátek za rok neklesla, nýbrž stoupla.

21. Stěžovatelky trvají na tom, že Nejvyšší správní soud se řádně nevypořádal s jimi předloženými důkazy (tedy s výsledky vyšetření stěžovatelek, jež konstatovaly vysokou hladinu protilátek). Odkazuje-li Nejvyšší správní soud na svůj rozsudek sp. zn. 8 Ao 31/2021 a tvrdí, že není vědecká shoda na tom, jaká hladina protilátek je považována za dostatečnou, pokládají stěžovatelky takový argument za absurdní, neboť z něj podle nich vyplývá, že v takovém případě ani osoby očkované nebo osoby po prodělaném onemocnění nelze považovat za „bezproblémové“ a měly by být testovány i ony.

22. Obdobně mají stěžovatelky za neudržitelný argument Nejvyššího správního soudu, podle kterého při testování protilátek může docházet k nestandardizovaným postupům. Stěžovatelky absolvovaly vyšetření ve státem akreditované laboratoři. Byl-li by argument Nejvyššího správního soudu platný, nebylo by možné akceptovat ani PCR testy prováděné rovněž ve státem akreditovaných laboratořích.

23. Stěžovatelky svou repliku uzavřely tím, že úvahy předkládané Nejvyšším správním soudem nemohou jít nad rámec napadeného mimořádného opatření a jeho odůvodnění ministerstvem.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

24. Ústavní soud v nálezu ze dne 16. 11. 2021 sp. zn. II. ÚS 2385/21 vyslovil mj. závěr, že se Nejvyšší správní soud „měl věcně zabývat tím, zda námítka nedostatečné úpravy výjimek v předmětném mimořádném opatření je či není důvodná a na tomto základě měl případně v situaci, kdy by dospěl k závěru, že je úprava výjimek v napadeném opatření

obecné povahy nedostatečná, napadené mimořádné opatření (jeho relevantní část) případně zrušit či vyslovit jeho nezákonnost“. K tomuto názoru dospěl zejména proto, že Nejvyšší správní soud v předchozím řízení rezignoval na svoji pravomoc věcně přezkoumat napadené mimořádné opatření v rozsahu námitek stěžovatelek, resp. tuto svoji pravomoc popřel. Ústavní soud proto zdůraznil, že ačkoli obecné soudy nemají pravomoc opatření obecné povahy doplňovat nebo měnit, jejich neústavnost nebo nezákonnost mohou zkoumat z hlediska dostatečnosti úpravy určité otázky. Pokud shledají nedostatek, musí opatření obecné povahy nebo jeho část zrušit (viz body 16 a 17 odůvodnění nálezu).

25. Ústavní soud se proto zaměřil na to, zda Nejvyšší správní soud nyní napadenými usneseními přezkoumal napadené mimořádné opatření v souladu se závazným právním názorem.

V. a) Soudní přezkum mimořádných opatření – obecná východiska

26. Předně je třeba připomenout, že základním stavem jednotlivce ve smyslu čl. 2 odst. 3 Listiny je stav svobody. Stát je sice ústavně zmocněn k tomu, aby do tohoto stavu zasáhl, avšak pouze v ústavně stanovených mezích (čl. 2 odst. 2 Listiny). Regulace práv a povinností osob, která nadto omezuje jejich základní práva a svobody, musí být provedena právními předpisy formou relativně určitých příkazů a zákazů, které budou odpovídajícím způsobem odůvodněny [přiměřeně viz náleze ze dne 9. 2. 2021 sp. zn. Pl. ÚS 106/20 (N 25/104 SbNU 288, 123/2021 Sb.)].

27. Již v předchozím zrušujícím nálezu sp. zn. II. ÚS 2385/21 v této věci Ústavní soud připomněl, že mimořádná opatření vydávaná podle zákona o ochraně veřejného zdraví mají povahu opatření obecné povahy. Opatření obecné povahy přitom nejsou výlučně jen akty normativními či individuálními, ale jsou jejich určitou kombinací. Jedná se o správní akty smíšené s konkrétně určeným předmětem regulace a obecně vymezeným okruhem adresátů. Pro účely jejich přezkumu Ústavním soudem jej lze v materiálním smyslu podřadit pod pojem „rozhodnutí“ ve smyslu čl. 36 odst. 2 Listiny [viz např. náleze ze dne 17. 3. 2009 sp. zn. IV. ÚS 2239/07 (N 57/52 SbNU 267)].

28. Ústavní požadavky na soudní přezkum zákonnosti opatření obecné povahy lze naplnit zejména na základě jejich dostatečného odůvodnění [viz náleze ze dne 8. 11. 2018 sp. zn. I. ÚS 178/15 (N 179/91 SbNU 225)]. „Požadavek racionálního a navenek seznatelného odůvodnění opatření zasahujícího do základních práv, a to způsobem, který vyvolává mezi srovnatelnými subjekty rozdílné dopady, je přitom imanentní součástí testu diskriminace, tzn. posouzení toho, zda jde o odlišné zacházení dostatečně odůvodněné a přiměřené. Jen v tomto případě je možno považovat toto odlišné zacházení za ospravedlnitelné. V podmínkách právního státu je totiž nemyslitelné, aby jakýkoliv akt orgánu veřejné moci, který zasahuje do základních práv, nebyl racionálně a přesvědčivě odůvodněn, případně aby alespoň nebylo toto jeho odůvodnění seznatelné v rámci následného soudního přezkumu.“ (viz citovaný náleze sp. zn. Pl. ÚS 106/20). V témže nálezu Ústavní soud zdůraznil, že požadavky na rozsah a kvalitu odůvodnění je třeba posuzovat i v kontextu naléhavosti a míry předvídatelnosti situace, ve které je právní regulace přijímána, ale i dostupnosti úplných a spolehlivých odborných podkladů a doporučení. Je však třeba trvat na tom, aby byly důvody dokládající potřebu zásahu do základních práv a svobod veřejně přístupné, zvláště uplynula-li již od začátku pandemie delší doba. V opačném případě takový zásah postrádá legitimitu, tím spíše, je-li nerovný.

29. Požadavek na řádné odůvodnění mimořádných opatření vydaných podle zákona o ochraně veřejného zdraví koneckonců vyplývá i z § 3 odst. 2 ve spojení s § 4 pandemického zákona. Pro úplnost je třeba zmínit, že nyní napadené mimořádné opatření bylo ke dni 1. 7. 2021 zrušeno mimořádným opatřením ministerstva zdravotnictví ze dne 17. 6. 2021 č. j. MZDR 20029/2021-3/MIN/KAN. Tato skutečnost však jeho soudnímu přezkumu nebrání,

neboť podle § 13 odst. 4 ve spojení s § 13 odst. 1 pandemického zákona platí, že „pozbylo-li mimořádné opatření platnosti v průběhu řízení o jeho zrušení, nebrání to dalšímu postupu v řízení, a to i bez změny návrhu. Dojde-li soud k závěru, že mimořádné opatření nebo jeho části byly v rozporu se zákonem, nebo že ten, kdo je vydal, překročil meze své působnosti a pravomoci, anebo že mimořádné opatření nebylo vydáno zákonem stanoveným způsobem, v rozsudku vysloví tento závěr“.

30. Z uvedeného vyplývá, že závazný právní názor vyslovený Ústavním soudem v předchozím zrušujícím nálezu sp. zn. II. ÚS 2385/21 a obecně ústavní požadavek na soudní přezkum mimořádných opatření mohl Nejvyšší správní soud naplnit až na základě dostatečného odůvodnění napadeného mimořádného opatření. Pouze přezkoumatelné opatření totiž umožňuje hodnotit věcnou legitimitu argumentů ospravedlňujících zásah do základních práv a svobod stěžovatelek, včetně jeho přiměřenosti. Bylo tedy na ministerstvu, aby důvody stanovení určitých výjimek včetně nezahrnutí výjimky pro osoby s laboratorně naměřenými protilátkami alespoň rámcově uvedlo v napadeném mimořádném opatření, případně je dovysvětlilo během soudního řízení.

31. Požadavek na řádné odůvodnění mimořádných opatření přitom reflektuje i judikatura Nejvyššího správního soudu, jak bude vysvětleno níže. Na tomto místě proto Ústavní soud připomíná, že není žádoucí, aby o totožných či obdobných věcech rozhodovaly soudy rozdílně, neboť materiální právní stát je vystaven mimo jiné na důvěře občanů v právo a právní řád (viz náleze ze dne 19. 7. 2021 sp. zn. IV. ÚS 2431/21). Princip rovnosti před zákonem pak vyžaduje, aby byl zákon vykládán pro všechny případy splňující „stejně podmínky stejně“ [náleze Ústavního soudu ze dne 20. 9. 2006 sp. zn. II. ÚS 566/05 (N 170/42 SbNU 455)].

V. b) Uplatnění obecných východisek na věci stěžovatelek

32. Nejvyšší správní soud při přezkumu napadeného mimořádného opatření vycházel zejména ze svého dřívějšího rozsudku ze dne 20. 10. 2023 č. j. 8 Ao 22/2021-183 (4283/2022 Sb. NSS), podle kterého neexistuje vědecká shoda ohledně existence imunity proti onemocnění covid-19 v případě laboratorně naměřených protilátek. V tomto rozsudku však Nejvyšší správní soud rovněž zdůraznil, že „specifika soudního přezkumu mimořádných opatření odpůrce vystavěných začasťe na odborných podkladech a východiscích nicméně nelze vykládat tak, že by soud neměl ověřovat, zda je odůvodnění napadeného opatření opřeno o relevantní zdroje, není vnitřně rozporné či nelogické apod. (a to samozřejmě i z hlediska odborného). Opačný výklad by totiž z povahy věci fakticky vylučoval soudní přezkum mimořádných opatření. Shora citovaná východiska tedy nelze vnímat tak, že by s odkazem na ‚přílišnou odbornost‘ řešené problematiky mohl odpůrce vydávat opatření, která by nebyla opřena o aktuální vědecké poznatky, případně následně libovolně nahrazovat chybějící odůvodnění či teprve zpětně dohledávat podklady, které by souzněly s jím zvoleným řešením. Podstatné je, zda odpůrcem zvolené řešení má alespoň rámcovou oporu v odůvodnění napadeného mimořádného opatření, které je opřeno o odborné podklady svědčící zvolenému řešení (...) Odpůrce je zároveň v soudním řízení oprávněn předložit další argumenty či podklady, které podporují argumentaci a podklady obsažené již v napadeném mimořádném opatření“.

33. Nejvyšší správní soud v citovaném rozsudku č. j. 8 Ao 22/2021-183 nejprve zkoumal, zda ministerstvo dostatečně odůvodnilo uplatnění kritérií, která „favorizují“ některé skupiny osob před jinými. Dospěl přitom k závěru, že odpůrce již v odůvodnění mimořádného opatření upravujícího podmínky vstupu do vnitřních a venkovních prostor, ale i ve vyjádření k návrhu na jeho zrušení a při následných jednáních u soudu „výslovně a podrobně rozvedl, proč laboratorně zjištěnou přítomnost protilátek v krvi nepovažuje za předpoklad bezinfekčnosti“. Teprve na tomto základě pak Nejvyšší správní soud hodnotil věcnou

legitimitu argumentace ministerstva. Posuzovanou situaci naopak odlišil od skutkových okolností svých dřívějších rozsudků ze dne 30. 6. 2021 č. j. 6 Ao 21/2021-23 a ze dne 2. 9. 2021 č. j. 9 Ao 13/2021-39, na které stěžovatelky odkazují v ústavních stížnostech.

34. V rozsudku č. j. 6 Ao 21/2021-23 shledal Nejvyšší správní soud nezákonnost mimořádného opatření ze dne 14. 5. 2021 č. j. MZDR 14601/2021-12/MIN/KAN, neboť ministerstvo v jeho odůvodnění ani v následném vyjádření k návrhu na jeho zrušení neuvedlo žádný legitimní důvod odlišného zacházení s osobami očkovanými či vyléčenými a osobami s laboratorně naměřenými protilátkami. Zároveň zdůraznil, že není jeho úkolem takový legitimní důvod hledat namísto ministerstva. Z obdobných důvodů označil Nejvyšší správní soud v rozsudku č. j. 9 Ao 13/2021-39 za nezákonné i jiné mimořádné opatření, které stejně jako v nyní projednávané věci ve svém odůvodnění v podstatě pouze parafrázovalo text opatření týkající se stanovení výjimek. Ve vyjádření k návrhu na zrušení mimořádného opatření nadto odpůrce opustil jediné kritérium, na jehož základě v souladu s odůvodněním favorizoval osoby s prodělaným onemocněním covid-19, tj. předpoklad dostatečné hladiny protilátek. Právě tím se liší nyní napadené mimořádné opatření oproti tomu, které Nejvyšší správní soud přezkoumával v rozsudku č. j. 8 Ao 22/2021-183.

35. Napadené mimořádné opatření ke stanovení výjimek z povinného testování žáků nebo studentů uvádí: „Jak u žáků, tak i u zaměstnanců a dalších osob se stanovuje výjimka, kdy se preventivní testování neprovádí (jiný provedený test nebo prodělání covid-19 nebo absolvování očkování v kompletním schématu a s odstupem minimálně 14 dní od aplikace poslední dávky dle schématu konkrétní vakcíny). V případě dřívějšího prodělání covid-19 se předpokládá, že taková osoba je vůči covid-19 po dobu 90 dní od posledního RT-PCR testu imunní a testování je tedy nadbytečné.“

36. Ministerstvo důvody ohledně stanovených výjimek doplnilo ve vyjádření ze dne 14. 5. 2021 k návrhu vedeném pod sp. zn. 5 Ao 13/2021. Odkázalo přitom na závěry Evropského centra pro prevenci a kontrolu nemocí, podle kterého mj. „sérologický test je potvrzením, že osoba v minulosti covid-19 prodělala, ale není zárukou, že stále není infekční nebo zda má dostatečnou imunitu. Současně na základě sérologického testu není možné určit, kdy byla osoba infikována. Existuje současně riziko, že protilátky získané po prodělání covid-19 nebudou dostatečné vůči novým variantám“. Podle ministerstva existuje na trhu řada těchto testů, u kterých je ale složité vyhodnotit jejich efektivitu. Výjimka pro očkované osoby je dána z toho důvodu, že podle dostupných vědeckých poznatků je riziko reinfekce velmi nízké. Klinické hodnocení vakcín proti onemocnění covid-19 prokázalo přibližně 95% účinnost. Připustilo sice, že i u očkovaných osob může docházet k šíření viru SARS-CoV-2 na další osoby, avšak toto šíření není statisticky podloženo. Primárním cílem protiepidemických opatření je provádění preventivního screeningového vyšetření na přítomnost viru SARS-CoV-2 s cílem odhalit potenciálně infekční osoby, které mají jen minimální nebo žádné příznaky onemocnění, ale mohou je nevědomky šířit. Odborníci se oproti trvání imunity po očkování prozatím shodují, že imunita po prodělaném onemocnění trvá minimálně 90 dní.

37. Nutno podotknout, že ve vyjádření ze dne 4. 5. 2021 k návrhu vedeném pod sp. zn. 5 Ao 6/2021 žádné bližší odůvodnění stanovení výjimek ministerstvo neuvedlo, pouze konstatovalo, že napadené mimořádné opatření splňuje požadavky na odůvodnění ve smyslu § 3 odst. 2 pandemického zákona.

38. Nejvyšší správní soud v napadených usneseních shledal odůvodnění napadeného mimořádného opatření dostatečným, a to i ve světle vyjádření vedlejšího účastníka k návrhu na jeho zrušení. Odpovídá podle něj době, kdy bylo mimořádné opatření přijímáno a stanovení výjimek je stručně odůvodněno již na str. 9 napadeného mimořádného opatření. S tímto závěrem se Ústavní soud neztotožňuje, neboť nenaplnuje ústavní požadavky na soudní přezkum mimořádných opatření ani nerespektuje vlastní judikaturu Nejvyššího správního soudu tak, jak byla v podstatných bodech popsána výše.

39. Odůvodnění napadeného mimořádného opatření pouze parafrázuje jeho samotný text a nijak se nevyjadřuje k vědeckým poznatkům u pozitivně vymezených výjimek. Takové „odůvodnění“ nelze akceptovat ani s ohledem na závěry citovaného rozsudku č. j. 8 Ao 22/2021-183. V něm Nejvyšší správní soud přezkoumával odlišné mimořádné opatření, nesrovnatelné co do rozsahu a kvality odůvodnění vůči nyní napadenému. Z právní věty citovaného rozsudku č. j. 6 Ao 21/2021-23 přitom vyplývá, že „[n]ejzdůvodní-li Ministerstvo zdravotnictví nijak, proč se dvěma skupinami osob, které se jeví být ve stejném či obdobném postavení, zachází odlišně, je to důvod pro zrušení, popřípadě vyslovení nezákonnosti mimořádného opatření při epidemii onemocnění COVID-19“. Právě odůvodnění mimořádného opatření přezkoumávané v uvedeném rozsudku je přitom obdobné jako u nyní napadeného. Je nutné rovněž zdůraznit, že rozsudky, na které odkazují na jedné straně stěžovatelky a Nejvyšší správní soud na straně druhé, nejsou ve vzájemném rozporu. Rozsudek č. j. 8 Ao 22/2021-183 i podle vlastních slov přímo navazuje na rozsudek č. j. 6 Ao 21/2021-23 a č. j. 9 Ao 13/2021-36. Všechny tři rozsudky v obecné rovině kladou na odůvodnění mimořádných opatření stejné nároky. Z hlediska konkrétních skutkových okolností má však nyní posuzovaná věc blíže k posledním dvěma. Nejvyšší správní soud tedy důsledně nezohlednil přílehavost vlastní judikatury.

40. Ministerstvo nadto nedostatek zcela chybějícího odůvodnění stanovení výjimek přesvědčivě neodstranilo ani v následném vyjádření k návrhům na zrušení napadeného mimořádného opatření. Byť se stručně věnovalo povaze sérologických testů a účinnosti očkování či předpokladu imunity po prokazatelně prodělaném onemocnění covid-19, nijak nerozvíjí úvahy ohledně (ne)dostatečnosti určité úrovně laboratorně naměřených protilátek. Ministerstvo v řízení před Nejvyšším správním soudem nepředložilo jakékoli podklady svědčící ve prospěch jím stanovených výjimek, přičemž ani vyjádření Evropského centra pro prevenci a kontrolu nemocí nijak blíže nespecifikovalo.

41. I Nejvyšší správní soud přitom v citovaných rozsudcích uvádí, že soudy nejsou oprávněny domýšlet a hledat argumenty namísto správního orgánu. Nemůže proto odůvodnění konkrétního přezkoumávaného mimořádného opatření jakkoli doplňovat, nadto odkazem na odůvodnění jiného mimořádného opatření a výsledek jeho soudního přezkumu. Samotné posouzení odborné otázky srovnatelnosti laboratorně naměřených protilátek s očkováním nebo překonáním nemoci v rozsudku č. j. 8 Ao 22/2021-183 totiž není z hlediska přezkoumatelnosti odůvodnění nyní napadeného mimořádného opatření podstatné.

42. Nejvyšší správní soud z výše uvedených důvodů nedostál ústavním požadavkům na soudní přezkum mimořádných opatření, neboť jej shledal zákonným, ačkoli neobsahovalo žádné odůvodnění stanovených výjimek z testování žáků ve školách a toto odůvodnění ministerstvo přesvědčivě nevysvětlilo ani v následném soudním řízení o návrhu na jeho zrušení. Nejvyšší správní soud tímto postupem zároveň nerespektoval vlastní judikaturu. Tím porušil ústavně zaručené právo stěžovatelek na soudní ochranu.

VI. Závěr

43. Ústavní soud uzavírá, že ústavní požadavek na soudní přezkum mimořádných opatření nařízených podle § 2 a násl. pandemického zákona lze v souvislosti s vypořádáním věcné námitky ohledně nedostatečné úpravy určité otázky (například stanovení výjimek) naplnit pouze na základě přezkoumatelného odůvodnění. Toto odůvodnění však nemůže soud libovolně dovozovat z jiných mimořádných opatření, ačkoli obsahují obdobnou úpravu.

44. Ústavní soud posoudil ústavní stížnost z hlediska působnosti dané mu Ústavou, tj. z pozice soudního orgánu ochrany ústavnosti a dospěl k závěru, že ústavní stížnosti jsou důvodné, neboť napadenými usneseními Nejvyššího správního soudu bylo porušeno právo stěžovatelek na soudní ochranu.

45. Z tohoto důvodu Ústavní soud podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a napadená usnesení Nejvyššího správního soudu podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona zrušil. Takto rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 153

Přípustnost dovolání u tzv. podlimitních nároků (sp. zn. III. ÚS 647/23 ze dne 31. října 2023)

I. Odmítne-li Nejvyšší soud dovolání jako nepřipustné podle § 238 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu, ač k tomu nebyl dán zákonný důvod, dopouští se tím odepření práva přístupu k soudu jakožto součásti ústavně zaručeného základního práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Existují-li podle judikatury Nejvyššího soudu výjimečné případy, v nichž se ustanovení § 238 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu nepoužije, ač se dovolání týká nároku se samostatným skutkovým základem, který nepřevyšuje 50 000 Kč a nejde o pracovněprávní či spotřebitelskou věc, je Nejvyšší soud povinen tuto skutečnost zohlednit při posuzování dovolání a v odůvodnění rozhodnutí, jímž se dovolání odmítá jako nepřipustné podle ustanovení § 238 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu, vysvětlit, proč v dané věci nebylo možno uplatnit ony výjimky plynoucí z judikatury Nejvyššího soudu. V opačném případě Nejvyšší soud porušuje právo na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí, jež je součástí práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jiřího Zemánka, soudkyně zpravodajky Veroniky Křesťanové a soudce Vojtěcha Šimíčka o ústavní stížnosti stěžovatelky obchodní společnosti Komplexní služby věřitelům, s. r. o., sídlem Prokopova 164/12, Praha 3 – Žižkov, zastoupené JUDr. Jakubem Svobodou, Ph.D., advokátem, sídlem Na Perštýně 362/2, Praha 1 – Staré Město, proti výroku II rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 12. prosince 2022 č. j. 30 Cdo 2356/2021-308, části výroku I rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 14. dubna 2021 č. j. 11 Co 422/2020-285, kterou byly potvrzeny výroky III, IV, V a VI rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 10. července 2020 č. j. 22 C 67/2019-245, a výrokům III, IV, V a VI rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 10. července 2020 č. j. 22 C 67/2019-245, za účasti Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 2 jako účastníků řízení, ve znění opravného usnesení ze dne 8. listopadu 2023, takto:

I. Výrokem II rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 12. prosince 2022 č. j. 30 Cdo 2356/2021-308 v rozsahu, jímž Nejvyšší soud odmítl dovolání stěžovatelky proti části výroku I rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 14. dubna 2021 č. j. 11 Co 422/2020-285, kterou Městský soud v Praze potvrdil výroky III, IV, V a VI rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 10. července 2020 č. j. 22 C 67/2019-245, bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu ústavně zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Proto se výrok II rozsudku Nejvyššího soudu v rozsahu, ve kterém jím podle výroku I tohoto nálezu byla porušena práva stěžovatelky, zrušuje.

III. Ve zbývající části se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadených rozhodnutí

1. Stěžovatelka se ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) domáhá zrušení v záhlaví uvedených soudních rozhodnutí v tam uvedeném rozsahu s tvrzením, že jimi bylo porušeno její právo podle čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jakož i čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Z ústavní stížnosti, jakož i z napadených rozhodnutí se podává, že stěžovatelka usilovala o získání příspěvku na zaměstnávání osob na chráněném pracovním místě. Úřad práce se stěžovatelkou neuzavřel veřejnoprávní smlouvu o poskytnutí tohoto příspěvku, ač v minulosti v obdobných situacích takovou smlouvu se stěžovatelkou uzavíral. Postup úřadu práce Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) rozsudkem ze dne 29. 1. 2019 č. j. 11 Ad 12/2016-71 označil za nezákonný zásah do práv stěžovatelky.

3. V návaznosti na rozhodnutí městského soudu ve správním soudnictví se stěžovatelka domáhala náhrady újmy způsobené jí nesprávným úředním postupem, který měl spočívat v zamítnutí stěžovatelčiny žádosti o vymezení chráněného pracovního místa.

4. Stěžovatelka celkem požadovala zaplatit částku ve výši 430 581,03 Kč. Tuto částku vypočetla součtem pěti částek, jež představovaly ve třech případech náhradu škody a ve dvou případech odčinění nemajetkové újmy. Konkrétně stěžovatelka požadovala 250 653,63 Kč jako náhradu za příjem, který jí ušel tím, že jí nebyl přiznán příspěvek na zaměstnávání osob na chráněném pracovním místě, částku 49 714,40 Kč jako náhradu nákladů na právní zastoupení a částku 30 753 Kč jako náhradu ušlého zisku z nerealizované spolupráce s obchodní společností, jejíž objekt měli střežit zaměstnanci stěžovatelky pracující na chráněném pracovním místě. Dále stěžovatelka požadovala přiměřené zadostiučinění ve výši 50 000 Kč za nejistotu ohledně možnosti a udržitelnosti dalšího podnikání v Královehradeckém kraji a konečně 50 000 Kč jako přiměřené zadostiučinění za ztrátu důvěry v řádný úřední postup státních orgánů.

5. Obvodní soud pro Prahu 2 (dále jen „obvodní soud“) rozhodl napadeným rozsudkem tak, že nepřipustil změnu žaloby (výrok I), zamítl žalobu ohledně každého z pěti výše rekapitulovaných nároků (výroky II, III, IV, V a VI), konstatoval, že zamítnutím stěžovatelčiny žádosti o vymezení chráněného pracovního místa došlo k nesprávnému úřednímu postupu, který spočíval v porušení práva na spravedlivý proces (výrok VII), a rozhodl o nákladech řízení tak, že stěžovatelce uložil nahradit náklady řízení vedlejší účastnice (výrok VIII).

6. Městský soud o odvolání stěžovatelky rozhodl napadeným rozsudkem tak, že rozsudek obvodního soudu v rozsahu výroků II až VIII potvrdil (výrok I) a uložil stěžovatelce nahradit vedlejší účastnici náklady odvolacího řízení (výrok II).

7. Nejvyšší soud napadeným rozsudkem stěžovatelčině dovolání částečně vyhověl a zrušil rozsudek městského soudu v rozsahu, jímž byly potvrzeny výroky II a VIII rozsudku obvodního soudu (výrok I). Ve zbylém rozsahu dovolání stěžovatelky odmítl (výrok II). Dovolání směřující proti potvrzení výroku VII, jímž bylo konstatováno porušení práva stěžovatelky, Nejvyšší soud odmítl jako subjektivně nepřipustné, neboť jím bylo rozhodnuto ve stěžovatelčin prospěch. Dovolání směřující proti potvrzení výroků III, IV, V a VI rozsudku obvodního soudu Nejvyšší soud odmítl jako nepřipustné, neboť těmito výroky bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřesahujícím částku 50 000 Kč.

II. Argumentace stěžovatelky

8. Stěžovatelka napadenému rozsudku Nejvyššího soudu vytýká, že jí odepřel přístup k soudu tím, že odmítl její dovolání v rozsahu, který se týkal potvrzení výroků rozsudku obvodního soudu o částkách nepřevyšujících 50 000 Kč.

9. Stěžovatelka předně konstatuje, že žalobní požadavky uvedla toliko jako částky 330 581,03 Kč (náhrada škody) a 100 000 Kč (odčinění nemajetkové újmy), a až obvodní soud tyto částky dále rozdělil a rozhodl o nich samostatnými výroky.

10. Dále stěžovatelka namítá, že důvod, proč bylo jejímu dovolání částečně vyhověno, tedy že městský soud nesprávně posuzoval příčinnou souvislost, nevyházeli-li z toho, jak byl nesprávný úřední postup popsán v žalobě (tedy nevyhovění žádosti o příspěvek), nýbrž z toho, jaký nesprávný úřední postup konstatoval obvodní soud (nedostatek v odůvodnění zamítnutí žádosti o příspěvek), lze vztáhnout i na potvrzení ostatních výroků, jimiž bylo rozhodnuto o zbytku žalované částky.

11. Stěžovatelka nepředestřela žádné ústavněprávní výhrady vůči rozhodnutím obvodního a městského soudu, z jejich podání je ovšem zřejmé, že požaduje i jejich zrušení.

12. V průběhu řízení o ústavní stížnosti stěžovatelka zaslala Ústavnímu soudu rozsudek městského soudu ze dne 29. 3. 2023 č. j. 11 Co 422/2020-321, jímž městský soud pokračoval v řízení potom, co byla část jeho původního rozsudku zrušena Nejvyšším soudem, a změnil rozsudek obvodního soudu tak, že stěžovatelce přiznal částku 243 255,85 Kč. Z tohoto rozhodnutí stěžovatelka dovozuje, že kdyby Nejvyšší soud připustil dovolání i ohledně zbytku potvrzujícího výroku rozsudku městského soudu, byla by následně stěžovatelka úspěšná též ohledně svých dalších nároků.

III. Vyjádření účastníků a replika stěžovatelky

13. Obvodní soud se vyjádřil, že stěžovatelčina ústavní stížnost směřující proti potvrzujícímu výroku rozsudku městského soudu v rozsahu výroků obvodního soudu, jimiž bylo rozhodnuto o částkách nepřevyšujících 50 000 Kč, je opožděná, neboť dovolání nebylo přípustné. Dále obvodní soud namítl, že stěžovatelka nebyla v řízení úspěšná mimo jiné proto, že řádně nereagovala na kvalifikovanou výzvu podle § 118a odst. 1 a 3 občanského soudního řádu a nedoplnila svá tvrzení a návrhy důkazů. I z tohoto důvodu by podle obvodního soudu měla být stěžovatelčina ústavní stížnost odmítnuta.

14. Městský soud ve vyjádření odkázal na odůvodnění napadeného rozsudku a konstatoval, že dle jeho názoru ústavně zaručená práva stěžovatelky nebyla porušena.

15. Nejvyšší soud ve vyjádření připustil, že napadeným rozhodnutím mohlo dojít k porušení stěžovatelčina práva na přístup k soudu.

16. Nesouhlasil však s tím, že by se na nároky uplatněné stěžovatelkou mělo hledět jako na jediný nárok. Připomněl, že judikatura Nejvyššího soudu byla dlouhodobě ustálena v závěru, že v řízení, jehož předmětem je částka skládající se z několika samostatných nároků odvíjejících se od odlišného skutkového základu, má rozhodnutí o každém z nich charakter samostatného výroku, a přípustnost dovolání je třeba zkoumat samostatně bez ohledu na to, zda byly nároky uplatněny v jednom řízení a bylo o nich rozhodnuto jedním výrokem. V další rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu došlo ovšem k modifikaci zavedené praxe postupem některých senátů, které vycházely ze souhrnu (součtu) požadovaných částek, někdy se zřetelem k tomu, zda jeden z nároků přesahoval 50 000 Kč, někdy i bez takového zřetele. Konkrétně v rámci odškodňovací agendy Nejvyšší soud v některých svých rozhodnutích připustil přezkoumání rozhodnutí o nárocích se samostatným (odlišným) skutkovým základem nepřevyšujících 50 000 Kč, pokud bylo dovolání přípustné pro řešení dosud dovolacím soudem neřešených otázek, které se týkaly existence právního titulu, na jehož základě měly všechny uplatněné nároky se samostatným (odlišným) skutkovým základem vzniknout, ač samostatně částku 50 000 Kč nepřesahovaly. Rozhodovací praxe však není

jednotná. Nejvyšší soud dále informoval, že v současnosti je kvůli rozporům v judikatuře před velkým senátem občanskoprávního a obchodního kolegia projednávána pod sp. zn. 31 Cdo 1178/2023 věc, kde je předmětem dovolacího řízení více nároků se samostatným skutkovým základem a některé nedosahují 50 000 Kč.

17. V konkrétních podmínkách nynější věci Nejvyšší soud uznal, že ve světle jeho vlastní (konkrétně senátu 30 Cdo) dosavadní judikatury mělo být stěžovatelčino dovolání hodnoceno jako přípustné též v rozsahu, v němž bylo napadeno potvrzení výroků IV a V rozsudku obvodního soudu. Ve vztahu k potvrzení výroku III (rozhodnutí o částce odpovídající nákladům řízení) Nejvyšší soud uvedl, že rozhodnutí odvolacího soudu stojí na závěru, že nejde o účelně vynaložené náklady. Ve vztahu k potvrzení výroku VI Nejvyšší soud uvedl, že obvodní soud existenci újmy uznal, měl však za dostatečnou satisfakci konstatování porušení práva a zadostiučinění v penězích proto nepřiznal. Podle Nejvyššího soudu tak na tyto dva nároky nelze vztáhnout úvahu, že by se důvod, proč bylo stěžovatelčino dovolání přípustné a následně též důvodné, týkal i jich.

18. Ústavní soud zaslal ústavní stížnost k vyjádření rovněž České republice – Ministerstvu práce a sociálních věcí jako vedlejší účastníci a poučil ji, že nevyjádří-li se ve lhůtě 30 dnů, bude mít za to, že se postavení vedlejšího účastníka vzdává. Po marném uplynutí poskytnuté lhůty Ústavní soud s vedlejší účastnicí již dále nejednal.

19. Vyjádření obvodního, městského a Nejvyššího soudu zaslal Ústavní soud stěžovatelce a poskytl jí možnost repliky. Této možnosti stěžovatelka využila a předeštlala polemiku se závěrem obvodního soudu stran včasnosti ústavní stížnosti a rovněž polemiku ohledně toho, zda náklady na právní služby byly vynaloženy účelně či nikoliv.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

20. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení. Dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, ve kterém byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Její ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť vyčerpala všechny zákonné prostředky k ochraně svého práva.

21. Podle formulace petitu na straně 15 své ústavní stížnosti stěžovatelka navrhuje zrušit výrok I rozsudku Nejvyššího soudu, jímž bylo jejímu dovolání vyhověno. Takový návrh by bylo třeba posoudit jako návrh podaný někým k tomu zjevně neoprávněným. V kontextu celého stěžovatelčina podání a v něm obsažené argumentace, úvodnímu vymezení rozsahu napadených rozhodnutí a s přihlédnutím k tomu, že stěžovatelka navrhuje zrušit výroky rozsudků obvodního a městského soudu, jichž se týkal výrok II napadeného rozsudku Nejvyššího soudu, i s ohledem na rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Bulena proti České republice* (rozsudek ze dne 20. 4. 2004, stížnost č. 57567/00), Ústavní soud vyhodnotil stěžovatelčino podání tak, že směřuje proti výroku II rozsudku Nejvyššího soudu. Proto Ústavní soud uzavřel, že byla ústavní stížnost podána oprávněnou stěžovatelkou.

22. S ohledem na vyjádření obvodního soudu považuje Ústavní soud za vhodné se podrobněji vyjádřit k otázce včasnosti ústavní stížnosti. Ústavní stížnost byla podána do dvou měsíců ode dne, kdy byl stěžovatelce doručen napadený rozsudek Nejvyššího soudu. Proti rozhodnutí Nejvyššího soudu byla tedy ústavní stížnost bezesporu podána včas. Námitka obvodního soudu směřuje k otázce včasnosti ústavní stížnosti směřující proti rozhodnutím obvodního a městského soudu a opírá se mimo jiné o formulaci poučení obsaženou v napadeném rozsudku městského soudu. Městský soud stěžovatelku totiž poučil, že dovolání lze podat výlučně proti té části výroku jeho rozsudku, jímž byl potvrzen výrok II rozsudku obvodního soudu.

23. Z vyjádření Nejvyššího soudu přitom vyplývá, že toto poučení bylo přinejmenším zčásti chybné a přinejmenším v nějakém dalším rozsahu bylo dovolání rovněž přípustné. Za těchto okolností nelze přičítat stěžovatelce k tíži, že podala dovolání proti potvrzujícímu výroku rozsudku městského soudu v celém rozsahu a nepodávala souběžně s dovoláním ústavní stížnost. Proto Ústavní soud hodnotí ústavní stížnost jako včasnou i v tom rozsahu, jímž se napadají rozsudky obvodního a městského soudu.

24. Z dále vyložených důvodů byla nakonec ústavní stížnost směřující proti rozsudkům obvodního a městského soudu odmítnuta pro předčasnost. Ze shora uvedeného důvodu ovšem i v případě, že by se nakonec ukázalo, že dovolání stěžovatelky bylo v nějakém rozsahu nepřipustné podle § 238 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu, nebude případná opakovaná ústavní stížnost stěžovatelky směřující proti rozsudku obvodního a městského soudu hodnocena jako opožděná jen proto, že se stěžovatelka neřídila poučením městského soudu.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

25. Po prostudování ústavní stížnosti, napadených rozhodnutí a vyjádření účastníků, dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

26. Ústavní soud posoudil na prvním místě námitky týkající se porušení procesních práv stěžovatelky, jak to vyžaduje jím zastávaná doktrína minimalizace zásahu do rozhodování obecných soudů [srov. nálezy ze dne 25. 9. 1997 sp. zn. III. ÚS 148/98 (N 113/9 SbNU 65) a ze dne 23. 11. 1999 sp. zn. Pl. ÚS 28/98 (N 161/16 SbNU 185); všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>]. Je-li zrušujícím nálezem vytvořen nový procesní prostor pro ochranu hmotných ústavních práv uvnitř soustavy obecných soudů, pak pro ústavní posouzení rozhodnutí obecného soudu platí subsidiarita hmotněprávního vůči procesněprávnímu přezkumu [srov. nález ze dne 11. 12. 1997 sp. zn. III. ÚS 205/97 (N 159/9 SbNU 375)]. V daném případě to pak znamená, že se Ústavní soud musel nejprve zabývat námitkami proti postupu Nejvyššího soudu, který napadeným rozsudkem částečně odmítl stěžovatelčino dovolání.

V. a) Obecná východiska přezkumu rozhodnutí, jímž se odmítá dovolání

27. Ústavní soud úvodem připomíná, že ve své konstantní judikatuře nepovažuje právo na dovolání za ústavně garantované; z pohledu ústavněprávního by obstála i úprava, v níž by tzv. mimořádné opravné prostředky nebyly připuštěny vůbec, jestliže by plnění úkolů vrcholného soudního orgánu (čl. 91 odst. 1 a čl. 92 Ústavy) bylo zajištěno cestou jiných procesních prostředků. Na druhou stranu však zdůrazňuje, že rozhodne-li se zákonodárce institut dovolání vytvořit, rozhodování o něm nelze vyjímát z rámce ústavněprávních principů a ústavně zaručených práv a svobod jednotlivce, a to zejména práva na přístup k soudu [srov. z mnoha např. nálezy ze dne 11. 2. 2004 sp. zn. Pl. ÚS 1/03 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.) či ze dne 10. 5. 2005 sp. zn. IV. ÚS 128/05 (N 100/37 SbNU 355)].

28. Týž výrok „dovolání se odmítá“ může mít v rámci řízení o ústavní stížnosti různé konsekvence v závislosti na tom, proč k odmítnutí dovolání došlo. Ve všech případech zároveň platí, že je porušením práva na přístup k soudu, došlo-li k odmítnutí z některého ze zákonných důvodů, ač tento důvod nebyl dán. V takové situaci totiž rozhodnutí Nejvyššího soudu, jímž se odmítá dovolání, je vydáno v rozporu s tím, jak řízení probíhalo a co v něm vyšlo najevo. Tak tomu bude například v situacích, kdy Nejvyšší soud odmítne dovolání jako opožděné, ač bylo podáno včas [nález ze dne 17. 2. 2005 sp. zn. II. ÚS 312/03 (N 30/36 SbNU 343)], nebo je odmítne jako vadné, ač žádnou vadou netrpělo [nález ze dne 30. 3. 2021 sp. zn. IV. ÚS 2071/20 (N 66/105 SbNU 209)]. Obdobné platí též v situaci, kdy Nejvyšší soud dovolání či jeho část podřadí některé z výluk v § 238 občanského soudního řádu, ač k tomu nebyl důvod (nález ze dne 28. 2. 2023 sp. zn. IV. ÚS 92/23).

29. Specifické postavení má odmítnutí dovolání pro nepřipustnost z důvodu, že nebyla dána žádná z podmínek přípustnosti podle § 237 občanského soudního řádu. Ústavní soud v minulosti judikoval, že „může přehodnocovat posouzení přípustnosti dovolání podle § 237 o. s. ř. pouze z hlediska jeho ústavnosti. Fakticky se tak jeho přezkum omezuje na posouzení dvou otázek, a to, zda dovolací soud neodepřel účastníku řízení soudní ochranu tím, že odmítl dovolání, aniž by se ve svém odůvodnění, pokud jde o jeho přípustnost, náležitě vypořádal se stěžovatelem řádně předestřenou právní otázkou, nebo tím, že v rámci svého posouzení právní otázky, ať už vyústilo do odmítnutí dovolání nebo připuštění dovolacího přezkumu, aproboval právní výklad, který je v rozporu s ústavně zaručenými základními právy a svobodami“ [náleze ze dne 9. 2. 2016 sp. zn. II. ÚS 2312/15 (N 30/80 SbNU 391), bod 20].

30. Posuzuje-li Nejvyšší soud přípustnost podle § 237 občanského soudního řádu, jde o rozhodování, které závisí na jeho uvážení. V každém takovém případě se totiž Nejvyšší soud (ať už výslovně, či implicitně tím, že uzavře, že není dán žádný z důvodů přípustnosti dovolání) vyjadřuje k otázce, zda nemá být jeho judikatura změněna, což je nepochybně výsledkem uvážení Nejvyššího soudu [náleze ze dne 15. 3. 2017 sp. zn. II. ÚS 1966/16 (N 45/84 SbNU 527); bod 29]. To má v rovině řízení o ústavní stížnosti ten význam, že ač bylo dovolání z takového důvodu odmítnuto jako nepřipustné, stále lze podat ústavní stížnost proti rozhodnutím, jež předcházela podání dovolání, a to případně i pro nápravu ústavně relevantních vad, které není možné napravit v řízení o dovolání.

31. Naproti tomu v situacích, na které dopadá některá z výluk podle § 238 občanského soudního řádu, je dovolání objektivně nepřipustné. Z hlediska řízení o ústavní stížnosti to znamená, že stěžovatel má ústavní stížností napadnout již rozhodnutí odvolacího soudu, aniž by podával dovolání. Podá-li dovolání, má to zpravidla za následek uplynutí lhůty k podání ústavní stížnosti, neboť její počátek se odvíjí od doručení rozhodnutí odvolacího soudu (z mnoha příkladů srov. např. usnesení ze dne 6. 9. 2023 sp. zn. I. ÚS 1922/23).

32. Při výkladu procesních pravidel je třeba v situacích, kdy tato pravidla připouštějí více možností výkladu, upřednostnit výklad, který šetří právo na přístup k soudu. I na rozhodování ve věcech civilního dovolání lze tak v plném rozsahu vztáhnout závěr nálezu ze dne 6. 3. 2018 sp. zn. IV. ÚS 3359/17 (N 43/88 SbNU 591), podle něhož jsou-li pochybnosti o tom, zda lze věc ukončit procesním rozhodnutím, je třeba upřednostnit rozhodnutí meritorní (obdobně též náleze ze dne 9. 8. 2023 sp. zn. I. ÚS 785/23), neboť jiný postup by vedl k porušení práva na přístup k soudu.

V. b) Uplatnění obecných východisek na konkrétní věc

33. V nyní posuzované věci Nejvyšší soud částečně odmítl dovolání, aniž se zabýval otázkou, zda je přípustné z hlediska § 237 občanského soudního řádu, neboť dospěl k závěru, že je dána výluka podle § 238 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu. Byl-li by takový závěr správný, znamenalo by to, že by ústavní stížnost proti rozhodnutí Nejvyššího soudu byla zjevně neopodstatněná a proti rozhodnutím městského soudu a obvodního soudu opožděná.

34. V posuzované věci je významné, že Nejvyšší soud ve svém vyjádření připustil, že napadené rozhodnutí je rozporné s dosavadní rozhodovací praxí senátu 30 Cdo, pokud jde o dovolání směřující proti výroku I rozsudku městského soudu, jímž byly potvrzeny výroky IV a V rozsudku obvodního soudu. V tomto rozsahu podle vyjádření Nejvyššího soudu totiž mělo být stěžovatelčino dovolání hodnoceno jako (objektivně) přípustné.

35. Uvedené vede k závěru, že v naznačeném rozsahu Nejvyšší soud porušil stěžovatelčino právo na přístup k soudu, neboť odmítl její dovolání jako nepřipustné podle § 238 občanského soudního řádu, ač k tomu nebyl důvod.

36. Pokud jde o odmítnutí dovolání směřujícího proti výroku rozsudku městského soudu, jímž byly potvrzeny výroky III a VI rozsudku obvodního soudu, je pro jeho posouzení

v rámci řízení o ústavní stížnosti významné, že Nejvyšší soud ve svém vyjádření připustil, že jeho rozhodovací praxe je nejednotná ohledně toho, jak má být posuzována přípustnost dovolání. Zatímco v situaci, kdy je na jedné straně dovolání přípustné pro řešení právní otázky, jež se týká některého z napadených výroků odvolacího soudu, a tento důvod přípustnosti lze vztáhnout i na některý z ostatních výroků, jimiž bylo rozhodnuto o nároku nepřevyšujícím částku 50 000 Kč s odlišným skutkovým základem, v některých případech Nejvyšší soud připustil, že postačuje, aby částku 50 000 Kč převyšoval souhrn (součet) požadovaných částek.

37. Za takových okolností bylo třeba, aby Nejvyšší soud v odůvodnění svého rozhodnutí tuto judikaturu reflektoval. Pro otázky procesního práva sice neplatí povinnost předložit věc k vyřešení velkému senátu kolegia [srov. § 21 odst. 2 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), oproti § 17 odst. 1 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní], a postup Nejvyššího soudu v této věci tak nepředstavuje porušení stěžovatelčina práva na zákonného soudce. Ústavní soud je ovšem povinen chránit principy právního státu, mezi něž lze řadit mj. princip právní jistoty a předvídatelnosti práva. Z toho plyne i požadavek shodného výkladu zákona ve srovnatelných případech, v čemž se projevuje – kromě právní jistoty – i ústavní princip rovnosti (čl. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny, čl. 96 odst. 1 Ústavy). Rovnost a předvídatelnost nevnímá Ústavní soud absolutně, neboť mohou i dvě rozdílná řešení (v rovině podústavního práva) téže věci být ústavně konformní. Je však nutné, aby obě tato řešení byla řádně, racionálně a ústavně konformně odůvodněna [náleze ze dne 13. 12. 2016 sp. zn. II. ÚS 1189/15 (N 240/83 SbNU 739), bod 18]. Zároveň platí, že jako ústavně konformní mohou obstát jen ty varianty výkladu podústavního práva, které šetří právo na přístup k soudu. Jinými slovy nelze odmítnout dovolání jako nepřípustné podle § 238 občanského soudního řádu, existuje-li výklad tohoto ustanovení, který připouští, že se výluka obsažená v § 238 občanského soudního řádu nepoužije.

38. Odůvodnění napadeného rozsudku Nejvyššího soudu týkající se všech čtyř nároků obsahuje výlučně odkaz na zákonné ustanovení § 238 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu a konstatování, že ani (případně) chybné poučení odvolacího soudu nemůže přípustnost dovolání založit. Nejvyšší soud se tedy v odůvodnění svého rozhodnutí nijak nevypořádal s dopadem své judikatury o přípustnosti dovolání u tzv. podlimitních nároků. To je problematické tím spíše, vytvořil-li rozhodující senát 30 Cdo ve své předchozí judikatuře určitý „test“, kterým bylo možno posoudit, zda se na konkrétní nárok výluka podle § 238 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu uplatní, či nikoliv.

39. Ústavní soud připomíná, že nedostatky odůvodnění napadeného rozhodnutí nelze „dohánět“ v rámci vyjádření podávaného v řízení o ústavní stížnosti již proto, že Ústavní soud není součástí soustavy soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy), a nepokračuje proto v řízení před nimi, nýbrž jen hodnotí dodržení ústavních kautel práva na soudní ochranu [náleze ze dne 23. 8. 2017 sp. zn. III. ÚS 1687/17 (N 155/86 SbNU 577); bod 25].

40. Tím, že Nejvyšší soud náležitě neodůvodnil, proč je v případě dovolání směřujícího proti výroku rozsudku městského soudu, jímž byly potvrzeny výroky III a VI rozsudku obvodního soudu, namísto toto dovolání odmítnout podle § 238 občanského soudního řádu, porušil stěžovatelčino právo na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí, jež je součástí práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

VI. Závěr

41. Odmítl-li Nejvyšší soud dovolání stěžovatelky směřující proti té části výroku I rozsudku městského soudu, jímž byly potvrzeny výroky IV a V rozsudku obvodního soudu, ač obdobná dovolání ve stejné procesní situaci jindy neodmítal, dopustil se tím zásahu do stěžovatelčina práva na přístup k soudu chráněného čl. 36 odst. 1 Listiny.

42. Obdobně odmítl-li Nejvyšší soud dovolání směřující proti výroku rozsudku městského soudu, jímž byly potvrzeny výroky III a VI rozsudku obvodního soudu, aniž řádně odůvodnil, proč v tomto případě nelze uplatnit výluky z § 238 občanského soudního řádu konstruovanou v judikatuře Nejvyššího soudu, dopustil se tím porušení práva na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí, jež je součástí práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

43. Ústavní soud proto ústavní stížnosti v části směřující proti výroku II rozsudku Nejvyššího soudu v rozsahu, jímž Nejvyšší soud odmítl dovolání stěžovatelky proti té části výroku I rozsudku městského soudu, kterou městský soud potvrdil výroky III, IV, V a VI rozsudku obvodního soudu, vyhověl a napadené rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

44. Ta část výroku II rozsudku Nejvyššího soudu, jímž Nejvyšší soud odmítl dovolání proti výroku I rozsudku městského soudu v rozsahu, jímž byl potvrzen výrok VII rozsudku odvolacího soudu konstatující porušení práva, sice také byla napadena ústavní stížností (stěžovatelka napadla celý výrok II), avšak stěžovatelka v ústavní stížnosti nenabídla žádnou argumentaci, která by zpochybňovala toto odmítnutí. Výše uvedenou argumentaci na toto rozhodnutí vztáhnout nelze, neboť stěžovatelčino dovolání bylo odmítnuto jako subjektivně nepřijatelné, tedy nikoliv proto, že by byla dána některá z výluk obsažených v § 238 občanského soudního řádu. V odmítnutí dovolání pro subjektivní nepřijatelnost v daném rozsahu ani Ústavní soud sám neshledal žádné porušení ústavně zaručených základních práv stěžovatelky, a proto ústavní stížnost v tomto rozsahu odmítl podle § 43 odst. 2 zákona o Ústavním soudu, jako návrh zjevně neopodstatněný.

45. Ve zbývajících částech (tj. v rozsahu, v němž ústavní stížnost směřovala proti rozhodnutí obvodního a městského soudu) Ústavní soud ústavní stížnost podle § 43 odst. 1 písm. e) ve spojení s § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu odmítl, neboť v návaznosti na zrušení rozhodnutí Nejvyššího soudu a s ohledem na zásadu minimalizace zásahů do rozhodovací činnosti obecných soudů mu již dále nepřisluší přezkoumávat napadená rozhodnutí městského a obvodního soudu. Tento přezkum bude nyní v kompetenci Nejvyššího soudu, který bude muset – vázán nálezem Ústavního soudu – o dovolání znovu rozhodnout. Ústavní stížnost týkající se rozhodnutí městského a obvodního soudu je tak v tomto případě procesním prostředkem předčasným.

46. Takto rozhodl bez ústního jednání, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

47. V dalším řízení bude úkolem Nejvyššího soudu posoudit přípustnost stěžovatelčina dovolání. Konkrétně v případě dovolání směřující proti výroku I rozsudku městského soudu, v rozsahu, jímž byly potvrzeny výroky IV a V rozsudku obvodního soudu je již zřejmé, že v daném rozsahu se na stěžovatelčino dovolání nemělo vztahovat ustanovení § 238 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu. Bude tedy třeba zjistit, zda není dán jiný důvod nepřijatelnosti podle § 238 občanského soudního řádu a následně zda je dovolání přípustné podle § 237 občanského soudního řádu.

48. V případě dovolání směřujícího proti výroku I rozsudku městského soudu v rozsahu, jímž byly potvrzeny výroky III a VI rozsudku obvodního soudu, bude třeba se znovu zabývat posouzením otázky, zda toto dovolání není nepřijatelné podle § 238 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu, a to i ve světle rozhodnutí velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia, jež má být podle vyjádření Nejvyššího soudu k ústavní stížnosti v blízké budoucnosti přijato.

Č. 154

Právo účastníka řízení vyjádřit se ke všem prováděným důkazům (sp. zn. IV. ÚS 650/23 ze dne 31. října 2023)

Tím, že stěžovatelé nedostali možnost v řízení účinně argumentovat nebo se do něj vůbec jakkoli zapojit, došlo k porušení jejich práva vyjádřit se ke všem prováděným důkazům podle čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a jejich práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Tato procesní povinnost obecných soudů je o to důležitější v řízení ve druhé instanci, neboť po přijetí rozhodnutí stížnostního soudu již stěžovatelé nemají procesní nástroj, kterým by mohli své argumenty uplatnit.

Analogické použití § 12a advokátního tarifu na případ zvoleného zmocněnce poškozených je možné pouze tehdy, jsou-li náklady zvoleného zmocněnce neúměrně vysoké ve srovnání s přiznanou výší náhrady škody, a pouze při náležitém a pečlivém odůvodnění takového postupu.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Radovana Suchánka, soudců Josefa Fialy a Jana Wintra (soudce zpravodaj) o ústavní stížnosti stěžovatelů 1) D. O., 2) L. O., 3) F. O., 4) F. O., 5) V. M. a 6) V. M., všech zastoupených JUDr. Davidem Řezníčkem, LL.M., Ph.D., advokátem, sídlem Krajinská 281/44, České Budějovice, proti usnesením Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 20. 12. 2022 č. j. 4 To 578/2022-516, č. j. 4 To 579/2022-520, č. j. 4 To 580/2022-524, č. j. 4 To 581/2022-528, č. j. 4 To 582/2022-532 a č. j. 4 To 583/2022-536, za účasti Krajského soudu v Českých Budějovicích jako účastníka řízení, takto:

I. Usneseními Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 20. prosince 2022 č. j. 4 To 578/2022-516, č. j. 4 To 579/2022-520, č. j. 4 To 580/2022-524, č. j. 4 To 581/2022-528, č. j. 4 To 582/2022-532 a č. j. 4 To 583/2022-536 bylo porušeno základní právo stěžovatelů vyjádřit se ke všem prováděným důkazům zaručené v čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a základní právo stěžovatelů na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 20. prosince 2022 č. j. 4 To 578/2022-516, č. j. 4 To 579/2022-520, č. j. 4 To 580/2022-524, č. j. 4 To 581/2022-528, č. j. 4 To 582/2022-532 a č. j. 4 To 583/2022-536 se zrušují.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadených rozhodnutí

1. Stěžovatelé jsou pozůstalými rodiči, sourozenci a prarodiči zemřelého L. O., který se stal obětí dopravní nehody kvalifikované jako přečin usmrcení z nedbalosti. Okresní soud

v Českých Budějovicích (dále jen „okresní soud“) rozhodl, že odsouzený pachatel tohoto přečinu je povinen nahradit stěžovatelům náklady potřebné k účelnému uplatnění nároku na náhradu škody v trestním řízení (dále jen „náklady“) podle § 154 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů; a to:

- poškozené D. O., matce zemřelého, ve výši 92 952,20 Kč,
- poškozenému L. O., otci zemřelého, ve výši 90 319,24 Kč,
- poškozenému F. O., bratrovi zemřelého, ve výši 49 949 Kč,
- poškozenému F. O., bratrovi zemřelého, ve výši 49 949 Kč,
- poškozené V. M., babičce zemřelého, ve výši 47 238 Kč,
- a poškozenému V. M., dědečkovi zemřelého, ve výši 47 238 Kč.

2. Stěžovatelé si k uplatnění svých nároků zvolili (společného) zmocněnce, a proto okresní soud rozhodoval o nákladech takto vzniklých (§ 154 odst. 1 trestního řádu *in fine*).

3. Tato rozhodnutí napadl odsouzený stížnostmi, v nichž namítal špatný výpočet přiznaných nákladů. Krajský soud v Českých Budějovicích (dále jen „krajský soud“) rozhodl o stížnostech odsouzeného šesti v záhlaví označenými usneseními. Těmi zrušil šest usnesení okresního soudu a opětovně rozhodl o přiznání náhrady nákladů všem stěžovatelům, avšak v jiné (nižší) částce:

- poškozené D. O., matce zemřelého, ve výši 31 634,24 Kč,
- poškozenému L. O., otci zemřelého, ve výši 31 014,72 Kč,
- poškozenému F. O., bratrovi zemřelého, ve výši 31 432,17 Kč,
- poškozenému F. O., bratrovi zemřelého, ve výši 31 432,17 Kč,
- poškozené V. M., babičce zemřelého, ve výši 29 805,93 Kč,
- a poškozenému V. M., dědečkovi zemřelého, ve výši 29 805,93 Kč.

4. Ústavní soud nepovažuje za účelné na tomto místě podrobně rekapitulovat odůvodnění všech rozhodnutí krajského soudu. Lze však alespoň zjednodušeně shrnout, že se krajský soud zabýval především výší sazby za konkrétní právní úkony zvoleného zmocněnce. Společným jmenovatelem rozhodnutí krajského soudu je také to, že se věnoval povaze některých úkonů zmocněnce, které shledal tzv. společnými úhrnnými úkony. V případě usnesení č. j. 4 To 578/2022-516 a č. j. 4 To 579/2022-520 pak krajský soud dospěl k odlišnému závěru ohledně časové působnosti právní úpravy ve vztahu k tomu, kdy proběhl daný právní úkon zvoleného zmocněnce.

5. Jak se podává ze spisového materiálu, o skutečnosti, že proti rozhodnutím okresního soudu byly podány stížnosti a že ve věci rozhodoval krajský soud, se stěžovatelé dozvěděli teprve poté, co jim byla doručena rozhodnutí krajského soudu.

6. Stěžovatelé se ústavní stížností domáhají zrušení v záhlaví označených rozhodnutí krajského soudu pro rozpor s jejich ústavně garantovanými právy podle čl. 11 odst. 1, čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Dodatkový protokol“).

II. Argumentace stěžovatelů

7. Stěžovatelé namítají, že krajský soud napadenými usneseními zcela překvapivě a svévolně snížil náhradu nákladů rodičům zemřelého přibližně o 66 % a bratrům a prarodičům zemřelého přibližně o 37 %. Stěžovatelé nedostali možnost se k tomuto postupu krajského soudu vyjádřit, neboť o snížení náhrady nákladů se dozvěděli až z napadených usnesení. Ústavní rozměr daného problému stěžovatelé spatřují jak v širší moderačního postupu krajského soudu (snížení celkem o 192 520,28 Kč), tak ve skutečnosti, že stěžovatelé neměli možnost se k tomuto postupu vyjádřit a již nemají k dispozici žádný opravný prostředek.

8. Podle stěžovatelů připouští trestní řád moderaci nákladů pouze v případě, že poškozeným adhezní nárok přiznán není (srov. § 154 odst. 2 trestního řádu); všem stěžovatelům však nárok přiznán byl, a to postupem podle § 154 odst. 1 trestního řádu. Krajský soud navíc nezohlednil okolnosti případu a nezabýval se tím, nakolik jeho rozhodnutí zasáhne do majetkové sféry stěžovatelů. Naopak při zkoumání poměrů odsouzeného okresní soud v odsuzujícím rozsudku konstatoval, že přiznané adhezní nároky pro něj nejsou likvidační, neboť budou pokryty zákonným pojištěním. Stěžovatelé mají za to, že zákonným pojištěním by měla být pokryta rovněž náhrada účelně vynaložených nákladů potřebných k uplatnění jejich nároku.

9. I kdyby trestní řád moderaci náhrady nákladů připouštěl, postup krajského soudu podle stěžovatelů není přijatelný. Stěžovatelé odmítají závěr krajského soudu, že by účast zmocněnce v hlavním líčení dne 10. 3. 2022 byla zbytečná. Zmocněnec se aktivně účastnil výslechu řady osob (obžalovaného, znalce, svědků, a to včetně některých stěžovatelů, jejichž výslechy byly klíčové pro stanovení výše adhezního nároku). Ani účast na hlavním líčení dne 31. 3. 2022 nebyla dle stěžovatelů zbytečná, neboť zmocněnec se zapojil do výslechu znalců a přednesl závěrečný návrh poškozených. Účastnit se těchto úkonů (prostřednictvím profesionála) je právem poškozených. Stěžovatelům není zřejmé, za jakých podmínek by krajský soud považoval účast zmocněnce za účelnou.

10. Stěžovatelé dále nesouhlasí se závěrem krajského soudu o tom, že zmocněnec v adhezním řízení vykonával některé úkony jako „společný úhrnný úkon“, tedy toliko jednou a vůči všem zastupovaným osobám současně. Zastupování více osob najednou totiž zohledňuje vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, v § 12 odst. 4 snížením mimosmluvní odměny o 20 %. Po celé trestní řízení se stěžovatelé vyvarovali jakýchkoli nadbytečných právních úkonů a jednali pouze tam, kde to bylo nezbytné pro ochranu jejich práv. Ze všech těchto důvodů stěžovatelé navrhuji, aby byla napadená rozhodnutí krajského soudu zrušena.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

11. Ústavní stížnost byla podána včas a oprávněnými stěžovateli, kteří jsou řádně zastoupeni advokátem v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Vzhledem k tomu, že stěžovatelé napadají rozhodnutí krajského soudu, proti kterým není dovolání přípustné (srov. § 265a trestního řádu v rozhodném znění a *contrario*), vyčerpali všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*). Stížnost je proto přípustná a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný.

IV. Vyjádření dalších účastníků řízení

12. Ústavní stížnost byla podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, zaslána k vyjádření krajskému soudu jako účastníkovi řízení; ten však ve svém vyjádření ze dne 17. 4. 2023 pouze odkázal na odůvodnění napadených rozhodnutí. Dále Ústavní soud vyzval k vyjádření Krajské státní zastupitelství v Českých Budějovicích a odsouzeného pachatele trestného činu; ti se však k ústavní stížnosti nevyjádřili.

13. Vzhledem k tomu, že Krajský soud v Českých Budějovicích pouze odkázal na odůvodnění napadených rozhodnutí, nezasílal již Ústavní soud toto vyjádření stěžovateli na vědomí a k případné replice.

V. Upuštění od ústního jednání

14. Ústavní soud podle § 44 zákona o Ústavním soudu zvážil, zda ve věci není třeba konat ústní jednání. Dospěl k závěru, že by to nepřispělo k dalšímu objasnění věci, než jak se

s ní seznámil z ústavní stížnosti a z vyžádaného spisu. Nekonání ústního jednání odůvodňuje také skutečnost, že Ústavní soud nepovažoval za potřebné provádět dokazování.

VI. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

15. Ústavní soud úvodem předesílá, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy), nikoli běžné zákonnosti. Ústavní soud není součástí soustavy soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy), není povolán k přezkumu správnosti aplikace podústavního práva a do rozhodovací činnosti obecných soudů může zasáhnout jen tehdy, shledá-li porušení základního práva nebo svobody.

16. Při zkoumání důvodnosti ústavní stížnosti se Ústavní soud nezabýval věcnou správností výpočtu mimosmluvní odměny zmocněnce poškozených a přiznané výše náhrady nákladů stěžovatelům, ale zaměřil se toliko na splnění procesních předpokladů řádného procesu a jejich dopad na ústavní konformitu napadených rozhodnutí.

a) K procesnímu postupu obecných soudů

17. Ústavní soud se ve své rozhodovací praxi k nákladům řízení opakovaně vyjádřil zdrženlivě, neboť spor o náhradu nákladů řízení, i když se může dotknout některého z účastníků řízení, zpravidla nedosahuje intenzity porušení základních práv a svobod. Zároveň se však ve věcech náhrady nákladů poškozených v trestním řízení bez dalšího neuplatní omezení ústavního přezkumu tzv. bagatelních a „nákladových“ věcí, neboť tato náhrada nepředstavuje pouze příslušenství pohledávky, již poškozený v adhezním řízení uplatňuje, ale samostatný nárok poškozených, který slouží k zajištění jejich veřejného subjektivního práva k účasti na trestním řízení [srov. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 32/16 ze dne 8. 8. 2017 (N 139/86 SbNU 369; 345/2017 Sb.), bod 73, a sp. zn. II. ÚS 357/22 ze dne 1. 3. 2023, bod 17; rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz/>].

18. Ustanovení § 154 odst. 1 trestního řádu stanoví, že byl-li poškozenému alespoň zčásti přiznán nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích, nahradí odsouzený poškozenému náklady potřebné k účelnému uplatnění tohoto nároku v trestním řízení, včetně nákladů vzniklých přibráním zmocněnce. Ustanovení § 154 odst. 2 trestního řádu navíc rozšiřuje náhradu nákladů poškozeného i nad rámec nákladů účelně vynaložených k uplatnění nároku, a to na náhradu nákladů, které mu vznikly vůbec v souvislosti s účastí na trestním řízení, i když žádný nárok v adhezním řízení neuplatnil (srov. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 32/16; srov. také Šámal, P., Škvain, P. Komentář k § 154 odst. 2. In: Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 1853–1855 nebo Šámal, P., Zedulová, J., Růžička, M. Oběti trestných činů. In: Gřivna, T., Šámal, P., Válková, H. a kol. Oběti trestných činů. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, str. 504).

19. V posuzované věci okresní soud postupoval při určení náhrady nákladů podle § 10 odst. 5 advokátního tarifu, následně určil sazbu mimosmluvní odměny podle § 7 bodu 6 advokátního tarifu a nakonec tuto odměnu snížil o 20 % postupem podle § 12 odst. 4 advokátního tarifu. Výsledkem tak byla náhrada nákladů stěžovatelům ve výši uvedené v bodě 1 tohoto nálezu.

20. Usnesení okresního soudu napadl odsouzený stížnostmi. Okresní soud předložil krajskému soudu stížnosti odsouzeného, aniž by je doručil stěžovatelům (poškozeným).

21. Krajský soud však ve věci rozhodl, aniž by stěžovatele jakkoli obeznámil s obsahem stížností podaných odsouzeným. Tím vydal překvapivé rozhodnutí a porušil právo stěžovatelů vyjádřit se ke všem prováděným důkazům zaručené v čl. 38 odst. 2 Listiny, jakož i jejich právo na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny.

22. Listina základních práv a svobod garantuje v čl. 38 odst. 2 každému právo, aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům. Základním cílem práva být slyšen je dát účastníkům

řízení, resp. v trestních věcech stranám trestního řízení, možnost aktivně se účastnit řízení, ve kterém je rozhodováno o jejich právech, a to zejména respektováním jejich práva vyjádřit se k věci a navrhnout důkazy na podporu svých tvrzení. Současně v sobě právo být slyšen zahrnuje povinnost rozhodujícího soudu odpovídajícím způsobem na přednesenou argumentaci reagovat, nebo dokonce účastníky řízení o možnosti uplatnění některých procesních práv poučit. Právo vyjádřit se ke všem prováděným důkazům zaručené v čl. 38 odst. 2 Listiny nepředstavuje jen právo zaujmout stanovisko k provedeným důkazům, ale jeho obsahem je bezpochyby i možnost reagovat na všechny skutečnosti, tvrzení a úvahy, které jsou v řízení předneseny, a zajistit tak účastníkům řízení možnost ovlivnit úvahy a závěry soudu při rozhodování o věci. Vykonávání tohoto práva předpokládá, že účastníci řízení znají jak předmět řízení, tak možnost (či vícero možností) jeho hmotněprávního posouzení, aby mohli předkládat argumentaci a aby rozhodnutí soudu ve věci nebylo rozhodnutím překvapivým. Právo vyjádřit se ke skutkovým a právním otázkám významným pro rozhodnutí ve věci je přitom součástí práva na soudní ochranu zaručeného v čl. 36 odst. 1 Listiny [viz nálezn sp. zn. III. ÚS 2748/18 ze dne 25. 2. 2020 (N 34/98 SbNU 363), bod 18 odůvodnění].

23. Princip předvídatelnosti soudního rozhodnutí, resp. zákaz vydání překvapivého rozhodnutí, představuje jednu ze zásad práva na soudní ochranu (srov. nálezn sp. zn. II. ÚS 3257/21 ze dne 13. 6. 2022, bod 18). Zákaz překvapivých rozhodnutí přitom neznámá, že by účastníci řízení měli vždy znát závěry soudu ještě předtím, než soud vynese rozhodnutí; znamená však, že účastníci řízení musejí mít možnost účinně argumentovat ve vztahu ke všem otázkám, na jejichž řešení bude rozhodnutí soudu spočívat (srov. nálezn sp. zn. II. ÚS 2804/10 ze dne 21. 4. 2011; nálezn sp. zn. I. ÚS 451/11 ze dne 11. 1. 2012, bod 15). Účastníkům řízení má být zřejmé, které otázky jsou pro řešení věci relevantní, ať jde o otázky skutkové, či právní. Je proto nezbytné, aby soud postupoval v souladu s ustanoveními příslušných procesních předpisů, tedy aby účastníky informoval o probíhajícím řízení a případně je poučil, že hodlá vycházet z jiné právní úpravy, jiného právního posouzení či jiných skutkových zjištění, než mohou účastníci řízení předvídat vzhledem k dosavadnímu průběhu řízení (srov. nálezn sp. zn. IV. ÚS 233/17 ze dne 27. 2. 2018).

24. Z vyžádaného soudního spisu Ústavní soud zjistil, že obecné soudy výše uvedené zásady ve svém postupu nedodržely. Stěžovatelům totiž nebyly opravné prostředky proti výrokům, jejichž obsah se jich bezprostředně týkal, vůbec zaslány na vědomí. Ustanovení § 146 odst. 2 písm. d) trestního řádu přitom stanoví, že po uplynutí lhůty k podání stížnosti předloží předseda senátu okresního soudu věc k rozhodnutí nadřízenému krajskému soudu a přitom doručí, je-li to potřebné, opis stížnosti státnímu zástupci a osobě, která by mohla být rozhodnutím o stížnosti přímo dotčena. Je přitom zjevné, že v tomto případě to potřebné bylo, neboť stížnosti podané odsouzeným vedly k řízení před stížnostním soudem, který rozhodoval mimo jiné i o právech a povinnostech stěžovatelů.

25. Stěžovatelé vystupovali v trestním řízení jako poškození, obecné soudy jim však vůbec nedoručily stížnosti obžalovaného. Tímto postupem soudy nevytvořily žádný prostor k tomu, aby se stěžovatelé mohli vyjádřit k relevantním právním otázkám a uplatnit námítky a argumenty s cílem ovlivnit rozhodnutí stížnostního soudu. Tím, že stěžovatelé nedostali možnost v řízení účinně argumentovat, či se do něj vůbec jakkoli zapojit, došlo k porušení jejich práva vyjádřit se ke všem prováděným důkazům podle čl. 38 odst. 2 Listiny a jejich práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Tato procesní povinnost obecných soudů je o to důležitější v řízení ve druhé instanci, neboť po přijetí rozhodnutí stížnostního soudu již stěžovatelé nemají procesní nástroj, kterým by mohli své argumenty uplatnit.

b) K požadavkům na náležitá a pečlivá odůvodnění soudních rozhodnutí

26. Co se týče merita napadených rozhodnutí, Ústavní soud připomíná, že nastavení výše odměn za právní zastoupení je primárně úkolem normotvůrce, který svou představu

o vhodné úpravě jejich výpočtu vtělí do textu právního předpisu. Není úkolem Ústavního soudu, aby normotvůrcem přijaté řešení bez dalšího hodnotil. Pravidlo určení tarifní hodnoty pro výpočet odměny zmocněnce poškozeného v trestním řízení pro účely stanovení náhrady nákladů řízení je obsaženo v advokátním tarifu (nález sp. zn. III. ÚS 1033/21 ze dne 16. 11. 2021, bod 1).

27. Posouzení účelnosti úkonů právní služby spadá do rozhodovací pravomoci obecných soudů a Ústavní soud se k ní zásadně nevyjadřuje (srov. nález sp. zn. I. ÚS 4012/18 ze dne 8. 3. 2021). Obecné soudy ovšem mají povinnost dostát požadavku na řádné odůvodnění rozhodnutí, které odpovídá jak zákonu, tak i učiněným skutkovým zjištěním. Co se týče nákladů poškozeného, jedním z požadavků na řádné odůvodnění rozhodnutí je také posouzení účelnosti provedení úkonů právní služby (srov. nález sp. zn. I. ÚS 1882/21 ze dne 22. 3. 2022).

28. Neudržitelný je argument stěžovatelů, podle nichž trestní řád připouští moderaci pouze v případě, že poškozeným adhezní nárok přiznán není, což dovozují z rozdílu v textaci prvního a druhého odstavce § 154 téhož zákona. Korekce přiznané náhrady nákladů je však možná rovněž v případech, kdy poškozeným adhezní nárok přiznán je, a to za podmínky náležitého a pečlivého odůvodnění soudního rozhodnutí. Povinnost obecných soudů k posouzení účelnosti nákladů zmocněnce poškozeného v trestním řízení lze dovodit ze znění § 154 odst. 1 trestního řádu, dle kterého je odsouzený povinen nahradit poškozenému nikoli veškeré náklady, nýbrž pouze náklady potřebné k účelnému uplatnění nároku v trestním řízení, včetně nákladů vzniklých přibráním zmocněnce. Ústavní soud v minulosti již konstatoval nejen možnost, ale dokonce povinnost posouzení účelnosti při rozhodování o náhradě nákladů, a to v civilním i v trestním řízení (srov. nálezy sp. zn. I. ÚS 1882/21, bod 26, a sp. zn. I. ÚS 988/12 ze dne 25. 7. 2012, bod 21).

29. Rozhodování o nákladech řízení je doménou obecných soudů a Ústavnímu soudu do tohoto rozhodování zásadně nepřísluší zasahovat. Z ústavněprávního hlediska ob stojí takový postup obecných soudů, který není svévolný a respektuje principy plynoucí z ústavního pořádku a z ustálené judikatury Ústavního soudu. Obecné soudy mají povinnost hodnotit přiměřenost výše sazby za jeden úkon právní služby, potřebnost každého jednotlivého úkonu a přiměřenost celkové částky náhrady nákladů vůči celkové částce náhrady újmy přiznané poškozenému. V této souvislosti lze připomenout také judikaturu Ústavního soudu, podle níž by obecné soudy měly při zkoumání účelnosti vynaložených nákladů přihlídnout i k tomu, aby nebyl nadměrně umocněn postih pachatele trestného činu (nález sp. zn. III. ÚS 1255/18 ze dne 3. 11. 2020).

30. S ohledem na absenci dovolacího přezkumu však rozhodují stížnostní soudy v otázkách nákladů na přibrání zmocněnce poškozeného s konečnou platností. To logicky klade vyšší nároky na řádné odůvodnění jejich rozhodnutí (srov. usnesení sp. zn. I. ÚS 1397/14 ze dne 19. 2. 2015 či nález sp. zn. I. ÚS 1882/21, bod 28 odůvodnění).

31. Ve dvou napadených usneseních (č. j. 4 To 578/2022-516 a č. j. 4 To 579/2022-520) týkajících se rodičů zemřelého, tedy stěžovatelů 1) a 2), krajský soud odůvodnil další snížení přiznané náhrady tím, že právní úkony učiněné ještě v roce 2021 měly být posouzeny podle tehdejšího znění advokátního tarifu. Podle právního názoru krajského soudu mělo být na tyto dříve učiněné právní úkony aplikováno ustanovení § 12a advokátního tarifu, podle něhož mohou sazby mimosmluvní odměny v některých situacích činit nejvýše 5 000 Kč. Použití § 12a odůvodnil krajský soud v těchto dvou napadených usneseních takto: „V tomto ustanovení je sice výslovně uvedeno, že se takový postup uplatní u zmocněnce ustanoveného. V zájmu zachování principu rovnosti a nediskriminace je ale nutné tuto normu vyložit tak, že předmětné snížení dopadá i na zmocněnce zvoleného. V opačném případě by docházelo k nedůvodnému zvýhodnění uvnitř jedné profesní skupiny, ve které by byly vytvářeny dvě kategorie, z nichž každá by byla za obsahově i charakterově totožné plnění jinak honorována.

Zároveň musí být takto zjištěná sazba maximálně ve výši 5 000 Kč, jak uvádí ustanovení § 12a odst. 2 advokátního tarifu.“

32. Ústavní soud již mnohokrát posuzoval použití § 12a advokátního tarifu na situace, které v tomto ustanovení nejsou výslovně předvídané. Ve své dnes již ustálené judikatuře Ústavní soud za určitých podmínek připouští takový výklad advokátního tarifu, podle něž lze § 12a aplikovat nejen na ustanoveného zmocněnce poškozených, jak plyne z jazykového a systematického výkladu tohoto ustanovení, nýbrž i na zmocněnce zvoleného (srov. např. nálezy sp. zn. III. ÚS 1033/21 ze dne 16. 11. 2021; sp. zn. III. ÚS 1137/19 ze dne 2. 5. 2019; sp. zn. III. ÚS 1404/18 ze dne 2. 4. 2019; či sp. zn. IV. ÚS 3103/17 ze dne 29. 5. 2018). Takový postup má za cíl umožnit korekci celkové nepřiměřené výše přiznané náhrady nákladů, avšak vždy musí být řádně a dostatečně individuálně odůvodněn. Analogické použití § 12a advokátního tarifu na případ zvoleného zmocněnce poškozených je tedy možné pouze tehdy, pokud jsou náklady zvoleného zmocněnce neúměrně vysoké ve srovnání s přiznanou výší náhrady škody, a pouze při náležitém a pečlivém odůvodnění takového postupu (srov. nálezy sp. zn. I. ÚS 1882/21 ze dne 22. 3. 2022, bod 23; či sp. zn. III. ÚS 1033/21 ze dne 16. 11. 2021, bod 22 odůvodnění a judikaturu tam odkazovanou).

33. Odůvodnění dvou napadených usnesení, v nichž krajský soud přistoupil k použití § 12a advokátního tarifu, však náležité a pečlivé odůvodnění neobsahují. Krajský soud opřel svůj argument pouze o princip rovnosti a nediskriminace, vůbec však své odůvodnění nevztáhl ke konkrétní projednávané věci. Argumentace principem rovnosti a nediskriminace se Ústavnímu soudu jeví jako nepřiléhavá, neboť podstatou (dnes již zrušeného) ustanovení § 12a bylo právě odlišení dvou kategorií, které byly dlouhodobě a cíleně honorovány jinak. Na tomto místě lze poukázat na důvodovou zprávu k novele advokátního tarifu, kterou byl s účinností od 1. 1. 2022 zrušen § 12a: „Ustanovení § 12a advokátního tarifu představuje určitou formu znevýhodnění advokátů ve vztahu ke státu, kdy je stát výrazně zvýhodněn před jinými klienty. Zrušením tohoto ustanovení budou vztahy narovnané, a advokáti tak již nebudou při zastupování státu znevýhodněni.“

34. Ústavní soud proto uzavírá, že pokud krajský soud v následujícím řízení přistoupí k analogickému použití § 12a advokátního tarifu na právní úkony učiněné do konce roku 2021, musí tento svůj postup náležitě a pečlivě odůvodnit a vysvětlit, proč jsou náklady zvoleného zmocněnce neúměrně vysoké, a to ve vztahu ke konkrétní věci, nikoli pouze obecným odkazem na princip rovnosti a nediskriminace.

35. V duchu minimalizace zásahů Ústavního soudu do rozhodovací činnosti obecných soudů bylo předmětem posouzení pouze splnění procesních předpokladů řádného procesu vedoucího k vydání napadených rozhodnutí. Proto se Ústavní soud v tomto řízení nezabýval tvrzeným porušením vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 Listiny ani porušením legitimního očekávání nabytí majetku ve smyslu čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě.

36. Lze tedy shrnout, že samotný postup obecných soudů v řízeních o stížnostech odsouzeného zakládá neústavnost napadených rozhodnutí krajského soudu, a to ze dvou důvodů. Zaprvé, všech šest napadených rozhodnutí krajského soudu bylo vydáno, aniž by byli stěžovatelé informováni o podání opravných prostředků (stížností) odsouzeným a jejich obsahu, a tedy aniž by stěžovatelé dostali možnost na tyto stížnosti reagovat. Zadruhé, u napadených rozhodnutí týkajících se stěžovatelů 1) a 2) postupoval krajský soud v rozporu s požadavky plynoucími z judikatury Ústavního soudu na odůvodnění soudních rozhodnutí.

37. Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatelů vyhověl a napadená rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Krajský soud bude v následujícím řízení opětovně rozhodovat o výši přiznané náhrady nákladů, přičemž stěžovatelům v souladu s výše uvedenými závěry vytvoří procesní prostor k vyjádření.

Č. 155**Absolutní neplatnost kupní smlouvy dle „starého“ občanského zákoníku
(sp. zn. III. ÚS 953/23 ze dne 31. října 2023)**

Konstatují-li soudy, že 1) ohledně konkrétní části domu chybně vymezené geometrickým plánem, který vedl pomyslnou hranici v stavebně neoddělitelném místě tak, že se ani nemohlo jednat o samostatnou věc, nemohlo být nikdy vlastnické právo převedeno a nabyto, a že 2) kupní smlouva je z tohoto důvodu absolutně neplatná, platí tentýž závěr i pro tímto geometrickým plánem chybně vymezenou část pozemku pod odpovídající částí domu, ač by tato byla jinak způsobilá být samostatnou věcí jako nový pozemek, neboť není pochyb o tom, že smluvní strany kupní smlouvy nezamýšlely tuto část pozemku jako nový pozemek samostatně převést/nabýt a předmět koupě a prodeje určily chybně, jen v důvěře v geometrický plán. Z těchto důvodů pak ani další kupní smlouva nemůže být platným nabývacím titulem k nabytí vlastnictví předmětné části domu a pozemku pod ní, ať by šlo o nabytí vlastnického práva od vlastníka či od nevlastníka. Skutková podstata nabytí vlastnického práva k nemovitosti od nevlastníka na základě dobré víry v zápis v katastru nemovitostí za dané situace nepřípadá v úvahu.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jiřího Zemánka, soudkyně zpravodajky Veroniky Křesťanové a soudce Vojtěcha Šimíčka o ústavní stížnosti stěžovatelky Mgr. Hany Pytelové, zastoupené Mgr. Jaroslavem Bártou, advokátem, sídlem Koblížná 47/19, Brno, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. ledna 2023 č. j. 22 Cdo 3083/2022-301, rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 3. března 2021 č. j. 16 Co 339/2020-250 a výrokům II a III rozsudku Okresního soudu ve Vyškově ze dne 17. září 2020 č. j. 11 C 84/2017-207, za účasti Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Brně a Okresního soudu ve Vyškově jako účastníků řízení, takto:

I. Výroky II a III rozsudku Okresního soudu ve Vyškově ze dne 17. září 2020 č. j. 11 C 84/2017-207, částí výroku I rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 3. března 2021 č. j. 16 Co 339/2020-250, kterou byly potvrzeny výroky II a III rozsudku Okresního soudu ve Vyškově, a výrokem II uvedeného rozsudku Krajského soudu v Brně a usnesením Nejvyššího soudu ze dne 25. ledna 2023 č. j. 22 Cdo 3083/2022-301 bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 a právo na ochranu vlastnictví zaručené čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Proto se tato rozhodnutí v rozsahu, ve kterém podle výroku I tohoto nálezu porušují práva stěžovatelky, zrušují.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí v rozsahu tam uvedeném s tvrzením, že jimi byla porušena její základní práva zaručená v čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Ústavní soud nepřehlédl, že stěžovatelka v ústavní stížnosti výslovně navrhla zrušit rozsudek Okresního soudu ve Vyškově (dále jen „okresní soud“) pouze v rozsahu zamítavého výroku II, ale již z toho je podle obsahu ústavní stížnosti zřejmé, že navrhuje zrušení i nákladového výroku III, neboť spolu s novým rozhodnutím o věci samé musí být nově rozhodnuto i o náhradě nákladů řízení.

2. Z obsahu spisu okresního soudu sp. zn. 11 C 84/2017, který si Ústavní soud vyžádal, se podává, že okresní soud ve sporu stěžovatelky jako žalobkyně a města V. jako žalovaného rozsudkem ze dne 19. 9. 2019 č. j. 11 C 84/2017-161 určil, že stěžovatelka je vlastníkem celé části budovy, která je umístěna na pozemku parc. č. X1 o výměře 22 m² v k. ú. a obci V., která je vyznačena na geometrickém plánu č. 5421-63/2019 vyhotoveném Ing. Jaroslavem Jurůjem, jenž je součástí tohoto rozsudku, a bylo jí přiřazeno tímto geometrickým plánem označení parc. č. X2, kdy tato část budovy je zároveň součástí budovy č. p. X3, která je součástí pozemku parc. č. X4 v k. ú. a obci V. (výrok I). Návrh, aby určil, že stěžovatelka je vlastníkem části pozemku parc. č. X1 o výměře 22 m² v k. ú. a obci V., která je vyznačena na geometrickém plánu č. 5421-63/2019 vyhotoveném Ing. Jaroslavem Jurůjem, a bylo jí přiřazeno tímto plánem označení parc. č. X2, zamítl (výrok II) s tím, že žádný z účastníků řízení nemá právo na náhradu nákladů řízení (výrok III). Krajský soud v Brně (dále jen „krajský soud“) usnesením ze dne 2. 6. 2020 č. j. 16 Co 7/2020-192 rozsudek okresního soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Krajský soud zavázal okresní soud k tomu, aby vysvětlil, v čem shledal naléhavý právní zájem stěžovatelky na požadovaném určení s tím, že teprve pokud je naléhavý právní zájem shledán, je možno se věcí dále zabývat.

3. Okresní soud pak výrokem I v záhlaví uvedeného rozsudku znovu určil, že stěžovatelka je vlastnící celé části budovy tak, jak je popsána výše v bodu 2, a výrokem II znovu zamítl návrh stěžovatelky, aby soud určil, že stěžovatelka je vlastnící částí pozemku o výměře 22 m² popsané výše v bodu 2. Žádnému z účastníků nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení (výrok III). Okresní soud poukázal na skutečnost, že v současné době nejsou budovy tak, jak jsou zapsány v katastru nemovitostí, stavebně technicky odděleny, pomyslná hranice stále prochází částí pokoje, který obývá stěžovatelka, a tudíž soud po zjištění, že oddělení staveb tak, jak je navrhovala stěžovatelka, je možné, přikročil ohledně sporné části budovy k nápravě naprosto nevyhovujícího stavu bránícího řádnému výkonu vlastnického práva stěžovatelky, když setrvání v daném stavu měl do budoucna za nepřípustné a nevyhovující, neboť ani faktický ani právní stav nekorespondoval se zápisem v katastru nemovitostí. Jde-li o návrh stěžovatelky, aby soud určil, že stěžovatelka je vlastnící pozemku parc. č. X2, ten soud zamítl s odůvodněním, že v době převodu vlastnictví na město V. (v roce 2005) bylo možno v režimu zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013, (dále jen „zákon č. 40/1964 Sb.“) samostatně nabýt pozemek bez budovy.

4. Proti rozsudku okresního soudu podaly stěžovatelka i město V. odvolání. Krajský soud v záhlaví uvedeným rozsudkem rozsudek okresního soudu potvrdil (výrok I) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (výrok II). Krajský soud se ztotožnil s okresním soudem v tom, že město V. kupní smlouvu z roku 2005 uzavřelo s nevlastníkem, avšak v dobré víře v zápis v katastru nemovitostí. Krajský soud v této souvislosti poukázal na judikaturu Nejvyššího soudu, kterou došlo ke změně jeho dosavadní ustálené rozhodovací praxe v této otázce, a to s ohledem na judikaturu Ústavního soudu.

5. Rozsudek krajského soudu napadla stěžovatelka dovoláním, které Nejvyšší soud napadeným usnesením jako nepřipustné odmítl (výrok I) a rozhodl o náhradě nákladů dovolacího řízení (výrok II).

II. Argumentace stěžovatelky

6. Stěžovatelka v ústavní stížnosti uvádí, že v dané věci nebyly naplněny podmínky pro nabytí vlastnického práva městem V. od nevlastníka, neboť město V. nebylo v dobré víře. Obecné soudy podle názoru stěžovatelky pominuly, že město V. jakožto okresní město je osoba, u níž je nutno předpokládat vyšší míru právního vědomí a obezřetnosti při nakládání s nemovitým majetkem, tím spíše, že podle § 38 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), má obec povinnost jednat s péčí řádného hospodáře. Přesto si před podpisem kupní smlouvy město V. nezjistilo skutečný stav nemovitostí, v budově buď nebylo a skutečný technický stav budovy si nijak neověřilo, nebo o předmětných problémech vědělo. To, že budovy nejsou fakticky rozděleny, město V. při zachování běžné opatrnosti a zcela dostupným způsobem mohlo a muselo jednoduše na místě zjistit. O absenci dobré víry, resp. o tom, že nabylo nemovité věci bez úmyslu je užívat, svědčí i to, že město V. neřešilo přístup k nemovitosti, když věcné břemeno průchodu a průjezdu bylo omezeno účelem provozování autodílny. Závěrem stěžovatelka uvádí, že jí město V. účelově brání v rekolaudaci objektu s poukazem na přesah vlastnických práv k objektu, přičemž jakékoliv dohody podmiňuje souhlasem stěžovatelky s odprodejem jejich pozemků, na kterých má město V. zájem vybudovat místní komunikaci.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

7. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla včas podána (s výjimkou dále uvedenou) oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v nichž byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“). Ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*). V rozsahu, ve kterém stěžovatelka napadá výrok I rozsudku krajského soudu v části potvrzující výrok I rozsudku okresního soudu, je stěžovatelka zjevně neoprávněnou osobou k podání ústavní stížnosti, neboť v tomto rozsahu krajský soud rozhodl ve prospěch stěžovatelky (potvrdil vyhovující výrok rozsudku okresního soudu).

IV. Průběh řízení před Ústavním soudem

8. Soudkyně zpravodajka postupem podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslala ústavní stížnost k vyjádření Nejvyššímu soudu, krajskému soudu, okresnímu soudu a městu V. jako vedlejšímu účastníkovi řízení.

9. Nejvyšší soud ve vyjádření uvedl, že své rozhodnutí založil na závěru, že krajský soud posoudil otázku nabytí vlastnického práva k nemovitosti evidované v katastru nemovitostí na základě dobré víry v zápis do katastru v souladu s pravidly vymezenými v judikatuře Ústavního soudu i Nejvyššího soudu. Obsahem dovolání dále byly nepřipustné skutkové námitky, které nemohl dovolací soud posuzovat. Nejvyšší soud má za to, že stěžovatelka v ústavní stížnosti opakuje své argumenty vznesené v dovolacím řízení. Nejvyšší soud plně odkazuje na odůvodnění napadeného usnesení, kterým nebylo do práv stěžovatelky zasaženo. Z těchto důvodů Nejvyšší soud považuje ústavní stížnost za zjevně neopodstatněnou.

10. Krajský soud odkázal na obsah soudního spisu a odůvodnění svého rozsudku a navrhl, aby ústavní stížnost byla odmítnuta pro zjevnou neopodstatněnost.

11. Okresní soud se vyjádřil k ústavní stížnosti prostřednictvím soudce, který rozhodoval v dané věci v odvolacím řízení v době své stáže na krajském soudě a kterému byla po návratu ze stáže na okresní soud tato věc (resp. zbývající věci senátu 11 C) přidělena. Za tohoto stavu věci soudce odkázal na rozhodnutí krajského soudu, jehož senátu byl členem.

12. Město V. se k ústavní stížnosti ve stanovené lhůtě nevyjádřilo. Ústavní soud měl tak v souladu s poučením, kterého se město V. dostalo, za to, že se město V. postavení vedlejšího účastníka vzdalo (§ 28 odst. 2 a § 63 zákona o Ústavním soudu ve spojení s § 101 odst. 4 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 49/1973 Sb. a zákona č. 30/2000 Sb.).

13. Vyjádření Nejvyššího soudu, krajského soudu a okresního soudu zaslal Ústavní soud na vědomí a k případné replice stěžovatelce. Stěžovatelka své právo podat repliku nevyužila.

14. Podle § 44 zákona o Ústavním soudu rozhodl Ústavní soud ve věci bez konání ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

15. Ústavní soud posuzoval ústavní stížnost z hlediska kompetencí daných mu Ústavou, tj. z pozice soudního orgánu ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který není další instancí v systému obecného soudnictví (čl. 91 Ústavy), není soudem nadřízeným obecným soudům a obdobně jiným orgánům veřejné moci, a jako takový je oprávněn do jejich rozhodovací pravomoci zasahovat pouze za předpokladu, že nepostupují v souladu s právy obsaženými v hlavě páté Listiny [čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy]. Po prostudování vyžádaného soudního spisu Ústavní soud dospěl k závěru, že napadenými rozhodnutími okresního soudu, krajského soudu a Nejvyššího soudu došlo k stěžovatelkou tvrzenému porušení práv obsažených v Listině, které Ústavní soud k zásahu opravňuje.

16. Obecné soudy založily svá rozhodnutí na závěru, že kupní smlouva z roku 1992 byla absolutně neplatnou, že sporná část budovy nebyla způsobilým (možným) předmětem kupní smlouvy (k neoddělitelné části budovy nebylo možno převést ani nabýt vlastnické právo), proto k ní nikdo (ani pak město V.) nemohl nabýt vlastnictví, zatímco pozemek pod ní takovým způsobilým (možným) předmětem byl a město V. k němu mohlo na základě kupní smlouvy z roku 2005 vlastnictví nabýt, ač od nevlastníka. Ústavní soud závěr obecných soudů, že město V. mohlo nabýt vlastnické právo k pozemku parc. č. X2 od nevlastníka považuje za vybočující z mezí ústavnosti, a to z dále uvedených důvodů.

17. Okresní soud vyšel při svém rozhodování z nálezu Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2014 sp. zn. I. ÚS 2219/12 (N 61/73 SbNU 163), dostupného stejně jako další citovaná rozhodnutí na <https://nalus.usoud.cz>. V tomto nálezu Ústavní soud dospěl k závěru, že i podle úpravy účinné do 31. 12. 2013 bylo možné nabýt vlastnické právo k nemovitosti evidované v katastru nemovitostí od nevlastníka, a to na základě dobré víry nabyvatele v zápis v katastru nemovitostí. Okresní soud dovodil, že s ohledem na okolnosti posuzované věci se mohlo město V. oprávněně domnívat, že spornou část pozemku, jež je předmětem výroku II napadeného rozsudku okresního soudu, nabylo řádně, ač se tak stalo od nevlastníka.

18. Okresní soud konstatoval, že daná situace vznikla v minulosti v důsledku chyb učiněných rodinou stěžovatelky a katastrálním úřadem, neboť v roce 1992 vypracovaný geometrický plán fakticky neodpovídal hranicím budov v terénu a nikdy na základě něj nemělo dojít k zápisu do katastru nemovitostí. Soud jako předběžnou otázku řešil, zda původní kupní smlouva (ze dne 10. 3. 1992 a její pokračování ze dne 11. 3. 1992 uzavřené formou notářského zápisu sp. zn. NZ 237/92, N 435/92) byla uzavřena platně, a dospěl k závěru, že byla absolutně neplatná pro neurčitost, neboť z geometrického plánu, na základě něhož došlo k zápisu do katastru nemovitostí, a z projektové dokumentace z té doby vyplynulo, že pomyslná hranice procházela částí pokoje rodinného domu, tj. budovy stavebně

technicky nebyly fakticky odděleny a ani v těch místech oddělení nebylo možné. K převodu takto vymezené části budovy tedy nikdy dojít nemohlo, když tato nebyla a ani nemohla být věcí v právním smyslu. Současně je nepochybné, že nebylo ani záměrem původních vlastníků převést část budovy v místě, které nebylo nijak odděleno, v kupní smlouvě bylo jednoznačně uvedeno, že se ohledně budovy převádí její samostatná (oddělitelná) část. Okresní soud tedy uzavřel, že k části domu vymezené geometrickým plánem č. 5421-63/2019 hranicemi pozemku označeného jako parc. č. X2 nemohlo být nikdy, a tedy ani ve vztahu k město V., vlastnické právo převedeno, neboť část domu není věcí v právním smyslu. Naopak ohledně pozemku parc. č. X2, nacházejícího se pod samostatně nepřevoditelnou částí budovy, okresní soud konstatoval, že v době převodu vlastnictví na město V. v roce 2005 bylo možno v režimu zákona č. 40/1964 Sb. samostatně nabýt pozemek bez budovy a město V. jej mohlo nabýt a nabylo od nevlastníka.

19. Pro danou věc je podstatné, že jak okresní soud, tak krajský soud se shodly na tom, že kupní smlouva uzavřená dne 10. 3. 1992 mezi Ludmilou Pospíšilovou a Antonínem Pospíšilem jako prodávajícími a Luděkem Pytelou jako kupujícím je absolutně neplatná z důvodu její neurčitosti (§ 37 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb.), neboť geometrický plán byl v rozporu s faktickým stavem, a na jeho základě neměl být učiněn zápis do katastru nemovitostí, když pomyslná hranice, která byla geometrickým plánem vymezena, procházela budovou v místech, kde tato budova nebyla stavebně technicky oddělena. Krajský soud souhlasil se závěrem okresního soudu, že předmětem kupní smlouvy z roku 1992 bylo plnění neurčité (§ 120 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb.), tudíž nedošlo a ani nemohlo dojít k dohodě o platném ujednání účastníků této převodní smlouvy o předmětu plnění, a tato kupní smlouva je podle § 39 citovaného zákona absolutně neplatná pro rozpor se zákonem, k němuž je soud povinen přihlídnout z úřední povinnosti.

20. I přes učiněný závěr o absolutní neplatnosti kupní smlouvy ze dne 10. 3. 1992 dovodily obecné soudy, že město V. nabylo vlastnictví ke sporné části nemovitosti (pozemku označovanému parc. č. X2) kupní smlouvou ze dne 26. 8. 2005, a to od nevlastníka (Luděk Pytela se pro absolutní neplatnost svého „nabývacího“ titulu vlastníkem nestal) na základě dobré víry v zápis do katastru nemovitostí. Uvedený závěr o nabytí od nevlastníka vztahují obecné soudy pouze k pozemku pod částí budovy, nikoli i k části budovy nad ním, neboť tam se shodují v právním závěru, že ta se nemohla nikdy stát (ani tedy ve vztahu mezi Luděkem Pytelou a městem V.) způsobilým předmětem převodní smlouvy. Ohledně ní je třeba podle obecných soudů nadále preferovat vlastnické právo stěžovatelky. Odůvodnění, proč by se tento závěr neměl vztahovat i na pozemek pod částí budovy, založily soudy na tom, že tento se stal způsobilým předmětem kupní smlouvy z roku 1992 a město V. je mohlo nabýt, ač od nevlastníka.

21. Okresní soud v odůvodnění napadeného rozsudku poukázal na obsah kupní smlouvy ze dne 10. 3. 1992, jejímž předmětem účastníci učinili (bod II kupní smlouvy) samostatnou část dvorního traktu, a dovodil neurčitost smlouvy s ohledem na v rozporu s faktickým stavem vyhotovený geometrický plán ze dne 6. 2. 1992 a tehdejší faktický stav nemovitostí, neboť nebylo možné převést část domu. Ačkoli to výslovně okresní soud neuvádí, je z jeho závěrů zřejmé, že měl kupní smlouvu za absolutně neplatnou v části týkající se jak převodu sporné části budovy, tak pozemku pod ní, což plyne také z toho, že soud hovoří v případě nabytí sporné části pozemku městem V. o nabytí od nevlastníka. Okresní soud taktéž v souvislosti s nabytím části pozemku městem V. na základě jeho dobré víry v zápis v katastru nemovitostí hovoří o tom, že nebylo povinností města V. platnost kupní smlouvy ověřovat.

22. Ústavní soud má za to, že obecné soudy pochybily, když závěr o neplatnosti kupní smlouvy ze dne 10. 3. 1992 nepromítly do úvah týkajících se převodu sporné části pozemku kupní smlouvou ze dne 26. 8. 2005.

23. Konstatují-li soudy, že ohledně části domu č. p. X3 nemohlo být nikdy vlastnické právo převedeno a že kupní smlouva je absolutně neplatná z důvodu, že smyslem smlouvy bylo převést samostatnou část oddělených budov, zatímco geometrický plán vyhotovený pro účely této kupní smlouvy vymezil pomyslnou hranici v stavebně neodděleném místě, platí tentýž závěr i pro převod části pozemku pod budovou. Byla-li kupní smlouva ze dne 10. 3. 1992 postížena absolutní neplatností, musí být z téhož důvodu absolutní neplatností dotčena také kupní smlouva ze dne 26. 8. 2005. Stavebně neoddělitelná část budovy nadále nemohla být předmětem převodu (nebyla způsobilým předmětem vlastnického práva). Na uvedeném nic nemění, že podle tehdejší právní úpravy bylo možné nabýt samostatně pozemek bez budovy, tato skutečnost nemůže vadu nabývacího titulu zhojit. Jinými slovy, vadami, které vedly k absolutní neplatnosti kupní smlouvy ze dne 10. 3. 1992, trpí i kupní smlouva ze dne 26. 8. 2005. Jako absolutně neplatná v části týkající se prodeje části domu č. p. X3 i pozemku pod ní proto nemůže být kupní smlouva ze dne 26. 8. 2005 platným nabývacím titulem, na jehož základě by tyto nemovitosti mohlo město V. nabýt do svého vlastnictví, ať by šlo o nabytí vlastnického práva od vlastníka či od nevlastníka.

24. Skutková podstata nabytí vlastnického práva k nemovitosti od nevlastníka na základě dobré víry v zápis v katastru nemovitostí za dané situace nepřipadá v úvahu, nejsou tedy relevantní úvahy, které vedeny závěry nálezu sp. zn. I. ÚS 2219/12 a na něj navazující judikatury Ústavního soudu a Nejvyššího soudu v posuzované věci učinily (ohledně naplnění podmínek pro nabytí vlastnického práva ke sporným nemovitostem městem V. od nevlastníka) obecné soudy.

25. Byť jsou s ohledem na absenci platného nabývacího titulu úvahy o existenci dobré víry města V. nadbytečné, nad rámec věci Ústavní soud dodává, že tak jako město V. nebylo podle závěrů soudů v dobré víře, že nabylo spornou část domu č. p. X3 (s ohledem na skutečnost, že pomyslná hranice procházela částí domu a nebyla nijak oddělena), nemohlo být ani v dobré víře, že nabylo pozemek pod ní. Skutečnost, že byl Luděk Pytela zapsán jako vlastník pozemku nacházejícího se pod samostatně nepřevoditelnou částí budovy v katastru nemovitostí, byla způsobena vadně vypracovaným geometrickým plánem ze dne 6. 2. 1992, který fakticky neodpovídal snadno zjistitelným hranicím budov v terénu. Jak již bylo uvedeno, převod části budovy i pozemku pod ní jsou spolu spjaty v tom smyslu, že podle obsahu kupních smluv ze dne 10. 3. 1992 a 26. 8. 2005 nebylo úmyslem účastníků smlouvy část budovy č. p. X3 prodat (tím méně pak pozemek po ní) ani nebylo úmyslem města V. je kupní smlouvou ze dne 26. 8. 2005 nabýt do svého vlastnictví.

26. Proto také, ač důvod neplatnosti týkající se neoddělitelné části budovy č. p. X3 (jako od počátku nemožného předmětu plnění/převodu) se zbylého obsahu kupní smlouvy ze dne 10. 3. 1992 přímo netýká, soudy správně při posuzování platnosti této smlouvy (jako předběžné otázky) vzhledem k okolnostem (popsané spjatosti) nevztáhly závěr o absolutní neplatnosti jen na tuto část kupní smlouvy, ale i na část smlouvy týkající se pozemku pod částí budovy č. p. X3. Pochybily však, pokud tento svůj závěr nijak nepromítly do úvah o (ne)platnosti kupní smlouvy ze dne 26. 8. 2005, jak již bylo rozvedeno výše.

VI. Závěr

27. Ústavní soud uzavírá, že napadenými rozhodnutími Nejvyššího soudu, krajského soudu a okresního soudu v rozsahu, jak plyne z výroku I tohoto nálezu, bylo porušeno ústavně zaručené právo stěžovatelky na soudní ochranu, neboť jimi bylo zabráněno, aby její věc byla projednána stanoveným postupem u nezávislého a nestranného soudu. Jak již přitom Ústavní soud uvedl ve svém nálezu ze dne 25. 9. 1997 sp. zn. IV. ÚS 114/96 (N 114/9 SbNU 7), právo plynoucí z čl. 36 odst. 1 Listiny, totiž právo na řádný a spravedlivý proces, zahrnuje v sobě nejen právo na spravedlivý způsob vedení procesu, ale také právo na trvání procesu až do jeho ukončení zákonem předpokládaným způsobem. V důsledku uvedeného postupu bylo

napadenými rozhodnutími (v rozsahu, jak plyne z výroku I tohoto nálezu) zasaženo současně do práva stěžovatelky na ochranu vlastnictví zakotveného v čl. 11 odst. 1 Listiny. Věc se proto vrací k dalšímu řízení k okresnímu soudu, který musí dostatečným způsobem zohlednit veškeré klíčové a jedinečné okolnosti tohoto případu a své rozhodnutí odůvodnit způsobem, který nebude vykazovat ústavněprávní nedostatky, zejména bude na okresním soudu, aby v souladu se shora popsáním právně závazným závěrem Ústavního soudu posoudil platnost kupní smlouvy ze dne 26. 8. 2005 (minimálně) ve vztahu k sporné části pozemku nyní vyznačené geometrickým plánem č. 5421-63/2019 jako pozemek parc. č. X2 a rozhodl, zda s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem věci mohlo město V. samostatně tuto část pozemku nabýt.

28. Z výše popsanych důvodů Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a výrokem II nálezu zrušil (i) napadené usnesení Nejvyššího soudu jako celek, (ii) napadený rozsudek krajského soudu v rozsahu výroku I v části, kterou byly potvrzeny zamítavý výrok II a nákladový výrok III rozsudku okresního soudu, a ve výroku II a (iii) napadený rozsudek okresního soudu ve výrocih II a III zrušil.

29. Ve zbylém rozsahu, tj. v rozsahu, ve kterém stěžovatelka ústavní stížností napadla výrok I rozsudku krajského soudu v části potvrzující vyhovující výrok I rozsudku okresního soudu, Ústavní soud ústavní stížnost odmítl podle § 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu z důvodu, že stěžovatelka v tomto rozsahu byla zjevně neoprávněnou osobou k podání ústavní stížnosti.

Č. 156**Řádné odůvodnění usnesení o nepřiznání odkladného účinku správní žalobě
(sp. zn. IV. ÚS 1641/23 ze dne 31. října 2023)**

Jestliže navrhovatel žádost o odkladný účinek a správní žalobu spojí v jednom společném podání, mají obecné soudy při posuzování žádosti o odkladný účinek povinnost vycházet z celého obsahu podání.

Pokud správní soud v odůvodnění usnesení o nepřiznání odkladného účinku konstatuje, že navrhovatel nesplnil povinnost tvrdit konkrétní újmu, aniž by se jakkoliv vypořádal s konkrétními tvrzeními navrhovatele o hrozící újmě, neobstojí takové rozhodnutí z hlediska požadavku náležitého odůvodnění, který vyplývá z čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Radovana Suchánka a soudců Josefa Baxy (soudce zpravodaj) a Josefa Fialy o ústavní stížnosti stěžovatelek 1) Pavly Kolaříkové a 2) Ing. Marcely Klímové, zastoupených Mgr. Pavlem Starostou, advokátem, sídlem Štěpská 380, Vizovice, proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 18. května 2023 č. j. 29 A 28/2023-92, za účasti Krajského soudu v Brně jako účastníka řízení a Krajského úřadu Zlínského kraje, sídlem třída Tomáše Bati 21, Zlín, a obchodních společností RM REZIDENT, s. r. o., a REALIVIDA, s. r. o., obou sídlem Nové Sady 988/2, Brno, obou zastoupených Mgr. Nikolou Koncerem, advokátem, sídlem Jasenice 1253, Vsetín, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 18. května 2023 č. j. 29 A 28/2023-92 v části výroku I, kterou byl zamítnut návrh stěžovatelky 1) na přiznání odkladného účinku žalobě, bylo porušeno její základní právo na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 18. května 2023 č. j. 29 A 28/2023-92 se v části výroku I, kterou byl zamítnut návrh stěžovatelky 1) na přiznání odkladného účinku žalobě, zrušuje.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění**I. Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadeného rozhodnutí**

1. Stěžovatelky se ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) domáhají zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí z důvodu tvrzeného porušení jejich práv zakotvených v čl. 11 odst. 1

a čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

2. Z ústavní stížnosti a jejích příloh se podává, že Magistrát města Zlín, odbor stavebních a dopravních řízení (dále jen „stavební úřad“) rozhodnutím ze dne 4. 7. 2022 č. j. MMZL 082491/2022 povolil vedlejším účastnicím RM REZIDENT, s. r. o., a REALIVIDA, s. r. o., (dále jen „stavebník“) odstranění stavby „Stávající objekt řadového RD X“ a schválil stavební záměr „Výstavba bytového domu X“. Stavební úřad zároveň uložil opatření na sousedním pozemku osobám, jejichž vlastnické právo či jiné věcné právo k pozemkům či stavbám bude tímto opatřením dotčeno. Proti rozhodnutí podaly obě stěžovatelky samostatná odvolání. Krajský úřad Zlínského kraje (dále jen „krajský úřad“) rozhodnutím ze dne 24. 3. 2023 č. j. KUZL 21980/2023 rozhodnutí stavebního úřadu částečně změnil a ve zbytku je potvrdil.

3. Stěžovatelky se správní žalobou spojenou s návrhem na přiznání odkladného účinku domáhaly zrušení rozhodnutí krajského úřadu. Návrh na přiznání odkladného účinku podle § 73 odst. 2 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“) odůvodnily tím, že byl schválen stavební záměr pro stavbu bytového domu čítajícího třicet dva bytových jednotek o objemu v dané ploše nevídaném. Po nabytí právní moci napadeného rozhodnutí bude možné navrhovaný stavební záměr bez dalšího uskutečnit. Stěžovatelky přitom po celou dobu namítaly nezákonnost a nesprávnost postupu správního orgánu ve správním řízení, mající výrazné dopady do jejich vlastnického práva. Bez odkladného účinku po nabytí právní moci napadeného rozhodnutí může dojít k zásahu do vlastnického práva stěžovatelek, neboť stavebník zahájí výstavbu a tu dokončí předtím, než krajský soud rozhodne o žalobě proti napadenému rozhodnutí. V případě, že by došlo ke zrušení napadeného rozhodnutí, stavebník by postavil bytový dům bez povolení správního orgánu. Návrh na přiznání odkladného účinku byl součástí podání, které rovněž obsahovalo žalobu, dále rozvedenou v bodech 16 až 89 podání.

4. Krajský soud napadeným usnesením návrh stěžovatelek na přiznání odkladného účinku zamítl (výrok I) a rozhodl o povinnosti každé z nich zaplatit státu soudní poplatek za návrh na přiznání odkladného účinku žalobě ve výši 1 000 Kč (výroky II a III). Stěžovatelky podle něj nesplnily povinnost tvrdit a prokázat, že by výkon nebo právní následky rozhodnutí pro ně znamenaly nepoměrně větší újmu, než jaká přiznáním odkladného účinku může vzniknout jiným osobám, v tomto případě zejména stavebníkovi. Stěžovatelky uvedly obecná tvrzení o možnosti újmy na svých právech, která nijak nekonkretizovaly. Samotné tvrzení o nesprávnosti či nezákonnosti rozhodnutí správních orgánů či jejich jednotlivých výroků nemůže být důvodem pro přiznání odkladného účinku. Posouzení zákonnosti žalobou napadeného rozhodnutí je totiž předmětem řízení ve věci samé a svou retrospektivní povahou tak tato otázka nemůže naplňovat zákonný předpoklad způsobení relevantních následků ve smyslu § 73 odst. 2 s. ř. s. Krajský soud dále uvedl, že za daného stavu považuje za jediné rozumné řešení rozhodnout o žalobě přednostně, jak připouští § 56 odst. 1 s. ř. s. Toliko tak lze podle něj zajistit smysluplnost soudního přezkumu a současně zabránit vzniku další újmy, a to jak na straně stěžovatelek, tak na straně stavebníka z důvodu faktického (ne)provedení zvažované stavby.

II. Argumentace stěžovatelek

5. Stěžovatelky tvrdí, že ve správním řízení opakovaně namítaly zahájení stavebních prací stavebníkem před vydáním příslušného povolení, „naddimenzovanost“ navrhovaného stavebního záměru, nerespektování okolní historické zástavby, rozpor projektu se skutečným stavem a z něho vyplývající nemožnost umístění navrhovaného záměru v předkládaném rozsahu v daném místě. Tyto skutečnosti také uvedly ve správní žalobě, s níž spojily žádost o přiznání odkladného účinku. Zopakovaly, že všechny podstatné skutečnosti týkající se

důvodnosti přiznání odkladného účinku vylíčili podrobně v bodech 16 až 89 žaloby. V daném případě je více než zřejmé, že případná újma stavebníka je pouze dočasná (odklad do doby přezkoumání zákonnosti žalobou napadeného rozhodnutí). Proto nemůže převážit nad nevratnou újmou hrozící stěžovatelkám z titulu jejich vlastnického práva k nemovitostem přímo sousedícím s pozemky, na nichž má být navrhovaný stavební záměr proveden. K tomu může stavebník přistoupit okamžitě. Při zjištění nezákonnosti vydaných správních rozhodnutí může být stavba už postavena, její odstranění bude komplikované a navrácení místa do původního stavu již nebude možné. Ze stejných důvodů stěžovatelky požadují přednostní projednání ústavní stížnosti.

6. Ve skutečnosti, že krajský soud na jednu stranu nepřiznal odkladný účinek žalobě z důvodu neunesení břemene tvrzení a prokázání újmy stěžovatelek, na druhou stranu však shledal důvody rozhodnout o žalobě přednostně, spatřují stěžovatelky projev soudní svévole. Takováto argumentace je podle jejich názoru nesrozumitelná. Jestliže krajský soud shledal závažné důvody pro přednostní projednání věci, lze z toho dovodit, že porušení práv v rozhodnutí krajského úřadu spatřuje. Stěžovatelky dále odkazují na nálezy Ústavního soudu ze dne 31. 8. 2021 sp. zn. IV. ÚS 1230/21 a dodávají, že nemohou souhlasit se závěrem krajského soudu, že řádně netvrdily újmu, která jim hrozí, a nijak ji neprokázaly. Krajský soud se jejich důvody vůbec nezabýval, neboť se s nimi v napadeném usnesení nijak nevypořádal. Obecné soudy jsou při posuzování zákonných náležitostí podání povinny vycházet z celého jeho obsahu. Stěžovatelky rovněž nesouhlasí s tím, že jim krajský soud v usnesení stanovil povinnost zaplatit soudní poplatky za návrh na přiznání odkladného účinku, přestože je zaplatily vylepením kolkových známek.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

7. Ústavní soud se nejprve zabýval tím, zda jsou splněny procesní předpoklady projednání ústavní stížnosti. Dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnými stěžovatelkami, které byly účastnicemi řízení, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Ústavní soud již v minulosti přezkoumával procesní rozhodnutí o návrhu na odkladný účinek a přistoupil i k jejich zrušení [např. nálezy ze dne 26. 4. 2005 sp. zn. II. ÚS 310/04 (N 93/37 SbNU 269) nebo nálezy ze dne 23. 9. 2013 sp. zn. IV. ÚS 4468/12 (N 167/70 SbNU 553), všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz/>]. Stěžovatelky jsou právně zastoupeny v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Jejich ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť vyčerpaly všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv.

IV. Vyjádření dalšího účastníka a vedlejších účastníků řízení a replika stěžovatelek

8. Soudce zpravodaj vyzval krajský soud a dále vedlejší účastníky k vyjádření se k ústavní stížnosti.

9. Krajský soud ve svém vyjádření opakuje argumentaci v napadeném usnesení. Uvádí, že došlo k pochybení ohledně výzvy k zaplacení soudních poplatků, to však nemá ústavněprávní rozměr a nepředstavuje porušení práv stěžovatelek. Krajský soud se samozřejmě seznámil nejen se samotným návrhem na přiznání odkladného účinku, ale i s textem žaloby. Stěžovatelky v návrhu na přiznání odkladného účinku ani v žalobě neuvedly, které pozemky v blízkosti budoucí stavby vlastní. Stěžovatelka 1) uvedla pouze to, že vlastní rodinný dům č. p. Y. Jestliže namítala možná pochybení správních orgánů, neindividualizovala ani v žalobě konkrétní újmu, která jí v důsledku těchto pochybení může vzniknout. Stěžovatelky nesplnily povinnost tvrdit a prokázat, že by výkon nebo právní následky rozhodnutí pro ně znamenaly nepoměrně větší újmu, než jaká přiznáním odkladného účinku může vzniknout jiným osobám, zde zejména stavebníkům. Toto pochybení mohly

a měly řešit podáním nového návrhu na přiznání odkladného účinku. Podle krajského soudu jsou v tomto konkrétním případě dány důvody pro přednostní projednání správní žaloby s ohledem na předmět řízení, kterým je schválení stavebního záměru a povolení odstranění stavby. Přednostní projednání jde ve prospěch stěžovatelek a již z povahy věci proto nemůže jít o zásah do jejich ústavně zaručených procesních práv.

10. Krajský úřad uvádí, že každá ze stěžovatelek je držitelkou věcných práv k odlišnému sousednímu pozemku a stavbě na něm a stěžovatelce 2) nebyla stanovena povinnost strpět opatření na jejím pozemku. Stěžovatelky argumentovaly více méně komplikacemi, které vzniknou stavebníkovi v důsledku potenciálního zrušení rozhodnutí krajského úřadu. Podle krajského úřadu stěžovatelky v návrhu na přiznání odkladného účinku (a ani v dalších částech jejich značně obsáhlé žaloby) neprokázaly, že by výkon nebo jiné právní následky napadeného rozhodnutí znamenaly pro ně nepoměrně větší újmu, než jaká přiznáním odkladného účinku může vzniknout jiným osobám, zejména stavebníkovi.

11. Stavebník označil ústavní stížnost za účelovou. Podle něj stěžovatelky opakují již dříve uplatněné námitky, s nimiž se řádně vypořádal jak krajský soud, tak stavební úřad a krajský úřad. Stěžovatelky opakovaně uvádějí nepravdy. Stavebník následně popsal chování stěžovatelek v průběhu jednání o dohodě o narovnání, ze kterého vyplývá, že jediným cílem stěžovatelky 1) bylo a je zpeněžit své postavení v řízení, nikoli chránit své okolí či svá práva. Stavebník zejména zdůraznil, že stěžovatelka má v úmyslu na svém pozemku postavit podobný objekt, jakým je plánovaný bytový dům. Je tak vnitřně rozporné, že stěžovatelka se v podané žalobě odkazuje na to, že se snaží chránit své okolí, když sama má v úmyslu provést totožnou stavbu, která dle jejího neopodstatněného tvrzení poškodí danou oblast. Stavebník souhlasí s napadeným usnesením krajského soudu a dodává, že povinnost tvrdit a prokazovat újmu nelze nahradit výčtem údajných pochybení v žalobě proti rozhodnutí krajského úřadu, jak se v ústavní stížnosti snaží argumentovat stěžovatelky.

12. Ústavní soud zaslal obdržená vyjádření stěžovatelkám na vědomí a případné replice. V replice stěžovatelky uvádějí, že popis jejich chování v průběhu jednání o dohodě o narovnání je pro posouzení Ústavním soudem nadbytečná informace, která ani neodráží skutečný průběh jednání. Dále opakují, že přiznání odkladného účinku má příznivější dopad jak pro ně, tak pro stavebníka. K replice přikládají znalecký posudek, ze kterého vyplývá, že na rodinném domě stěžovatelky 1) se začaly objevovat praskliny, a to kvůli stavební činnosti stavebníka. Skutečná újma, které se stěžovatelka 1) obávala, již tedy vznikla.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

13. Ústavní soud připomíná, že není součástí soustavy soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy *a contrario*), ale soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který přezkoumává (a kasačním rozhodnutím vynucuje) ústavně souladný průběh a výsledek předcházejícího soudního řízení. Jeho úlohou je tak pouze posoudit, zda nebylo zasaženo do některého z ústavně zaručených práv stěžovatele, resp. zda soudní řízení jako celek bylo vedeno v souladu s hlavou pátou Listiny.

14. Ústavní soud se seznámil s argumentací stěžovatelek, napadeným usnesením, se žalobou spojenou s návrhem na přiznání odkladného účinku, s vyjádřením účastníka řízení a vedlejších účastníků řízení a s replikou stěžovatelek a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je částečně důvodná.

15. Stěžovatelky ústavní stížností napadají usnesení o nepřiznání odkladného účinku, což je rozhodnutí dílčí a dočasné, a to za situace, kdy řízení dosud běží a není pravomocně skončeno. Podstatou přezkumu tohoto dílčího rozhodnutí Ústavním soudem je tak jen omezený test ústavnosti, tj. posouzení, zda rozhodnutí o návrhu na zrušení usnesení o nepřiznání odkladného účinku správní žalobě mělo zákonný podklad, bylo vydáno příslušným orgánem a není projevem svévole [nález ze dne 10. 11. 1999 sp. zn. II. ÚS 221/98

(N 158/16 SbNU 171) a usnesení ze dne 12. 11. 2015 sp. zn. III. ÚS 3193/15]. Otázka zákonného podkladu napadených rozhodnutí ani otázka příslušnosti krajského soudu vydat napadené usnesení nebyla stěžovatkami v ústavní stížnosti rozporována. Ústavní soud se proto zabýval toliko otázkou, zda uplatněné námitky zakládají důvodné pochybnosti o porušení zákazu svévole. Tímto testem napadené usnesení neprošlo.

16. Součástí ústavních záruk řádně vedeného soudního řízení je požadavek, aby rozhodnutí soudů byla náležitým způsobem odůvodněna [např. nález ze dne 22. 11. 2010 sp. zn. IV. ÚS 1834/10 (N 231/59 SbNU 357) nebo nález ze dne 31. 8. 2021 sp. zn. IV. ÚS 1230/21, bod 20 odůvodnění]. Pro účastníka řízení z nich musí být zřejmé, jaká skutková zjištění soud učinil a jakým způsobem je právně vyhodnotil. Jeho skutkové a právní závěry přitom nesmějí být projevem libovůle a úvahy, na nichž jsou založeny, musejí odpovídat obecně přijímaným výkladovým postupům. Jde-li o rozsah odůvodnění, ten vždy závisí na okolnostech konkrétní věci, neboť nezbytnost jednotlivých jeho obsahových součástí se odvíjí od předmětu řízení a povahy rozhodnutí, jakož i od návrhů a argumentů uplatněných účastníky řízení, se kterými se soudy musejí adekvátně vypořádat [např. nález ze dne 22. 9. 2009 sp. zn. III. ÚS 961/09 (N 207/54 SbNU 565) nebo nález sp. zn. IV. ÚS 1230/21, bod 20 odůvodnění].

17. Z napadeného usnesení vyplývá, že krajský soud nepřiznal žalobě odkladný účinek na základě závěru, že stěžovatelky neunesly již ani břemeno dostatečně konkretizovaného tvrzení o tom, jaká újma jim výkonem napadeného rozhodnutí hrozí. Podle krajského soudu stěžovatelky pouze uvedly zcela obecná tvrzení o možnosti újmy na jejich právech, která nijak nekonkretizovaly. Ústavní soud však nemohl přehlédnout, že uvedený závěr krajského soudu je založen na jeho zjištění, které neodpovídá obsahu žaloby.

18. Jak poukazují stěžovatelky v ústavní stížnosti, v části „I. návrh na přiznání odkladného účinku žalobě“ podání stěžovatelek jsou obsažena jejich obecná tvrzení, podle nichž „byl schválen stavební záměr pro stavbu bytového domu čítajícího 32 bytových jednotek o objemu v dané ploše nevídaném“, který po nabytí právní moci napadeného rozhodnutí krajského úřadu bude moci být bez dalšího postaven, přestože stěžovatelky „po celou dobu namítaly nezákonnost a nesprávnost postupu správního orgánu ve správním řízení, mající výrazné dopady do jejich vlastnického práva“ a po nabytí právní moci tak může „dojít k zásahu do práv žalobkyň“. Nicméně tato obecná tvrzení jsou dále konkretizována v bodech 50, 55, 74 a 87–88 podání.

19. V bodě 50 stěžovatelka 1) uvádí, že výstavbou bytového domu dojde *de facto* k zazdění okenních a prosvětlovacích otvorů v jejím domě. V bodě 55 stěžovatelka uvádí, že není jisté, že již v momentě provedení prvotních výkopových prací na pozemku, kde má být bytový dům umístěn, nedojde ke škodám na jejím rodinném domě č. p. Y. V bodě 74 stěžovatelka 1) uvádí, že vedle jejího obývacího pokoje a dalších obytných místností má sousedit hromadná garáž, u které se předpokládá sto šedesát pohybů (startování, zajíždění, vyjíždění) vozidel denně a že po provedení stavby bytového domu, si lze stěžít představit, že nedojde k narušení akustických vjemů a ke snížení pohody bydlení stěžovatelky 1). V bodech 87–88 stěžovatelka 1) uvádí, že se cítí velmi ohrožena tím, že stavebník začal s odstraňováním stavby ještě před vydáním povolení, a to v bezprostřední blízkosti stavby v jejím vlastnictví, a dodává, že odstraňovaná stavba je již jen pouhou „skořápkou“, u níž může hrozit samovolné zřícení.

20. S těmito tvrzeními stěžovatelky se krajský soud v odůvodnění napadeného usnesení nijak nevypořádal. Z odůvodnění napadeného usnesení ani z vyjádření krajského soudu není zřejmé, zda tato tvrzení krajský soud při svých úvahách o dostatečnosti tvrzení újmy vůbec nějak zohlednil při svém závěru, že jestliže stěžovatelka 1) „namítala možná pochybení správních orgánů“ tak dle jeho vyjádření „neindividualizovala ani v žalobě konkrétní újmu, která jí v důsledku těchto pochybení může vzniknout“. Krajský soud v usnesení toliko

souhrnně konstatoval, že „stěžovatelky uvedly zcela obecná tvrzení o možnosti újmy na jejich právech, která nijak nekonkretizovaly“, aniž by se s tvrzeními stěžovatelky 1) shrnutými výše v bodě 19 náležitě vypořádal.

21. Podobným případem jako je případ stěžovatelek, se Ústavní soud zabýval v nálezu sp. zn. IV. ÚS 1230/21. Porušení práv stěžovatele v něm shledal právě kvůli tomu, že se Městský soud v Praze nevypořádal s tvrzeními stěžovatele o hrozbě vzniku újmy, která byla sice jen obecně uvedena v části podání odůvodňující žádost o přiznání odkladného účinku, následně však byla rozvedena v jiné části stejného podání. Z uvedeného nálezu vyplývá, že pokud krajský soud v napadeném usnesení dospěl k závěru, že stěžovatelky neunesly svoji povinnost tvrzení hrozby vzniku újmy, bylo jeho povinností tento závěr odpovídajícím způsobem odůvodnit i ve vztahu k tvrzením stěžovatelky 1). Na uvedeném nic nemění skutečnost, že specifická tvrzení stěžovatelky 1) nebyla zahrnuta v podání do části „I. návrh na přiznání odkladného účinku žalobě“, ale až do části „V. žalobní body“. V opačném případě by šlo o přepjatý formalismus. Obecné soudy mají při posuzování zákonných náležitostí podání povinnost (dle § 41 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve spojení s § 64 s. ř. s.) vycházet z jejich celého obsahu (nález sp. zn. IV. ÚS 1230/21, bod 25 odůvodnění).

22. Ústavní soud souhrnně konstatuje, že krajský soud se v odůvodnění napadeného usnesení, k otázce povinnosti tvrdit hrozbu vzniku újmy, omezil pouze na konstatování nedostatečnosti tvrzení stěžovatelek o hrozící újmě, aniž by se jakkoliv vypořádal s relevantními tvrzeními stěžovatelky 1). Napadené usnesení proto ve výroku I neobstojí z hlediska požadavku náležitého odůvodnění, jenž vyplývá z čl. 36 odst. 1 Listiny. Jelikož se stěžovatelky domáhají prostředky správního soudnictví ochrany před akty veřejné správy, byl napadeným usnesením krajského soudu porušen též čl. 36 odst. 2 Listiny.

23. Závěr o porušení základních práv zaručených v čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny se však uplatní pouze ve vztahu k stěžovateli 1). V žalobě nejsou obsažena tvrzení o hrozící újmě přiřaditelná stěžovateli 2) a v této části je proto na místě ústavní stížnost odmítnout pro zjevnou neopodstatněnost. Kromě tvrzení shrnutých v bodě 19 tohoto nálezu totiž žaloba výlučně polemizuje s nesprávností a nezákonností rozhodnutí správních orgánů. Ústavní soud přitom souhlasí s krajským soudem, že tvrzení o nesprávnosti či nezákonnosti rozhodnutí správních orgánů nebo jejich jednotlivých výroků nemohou být důvodem pro přiznání odkladného účinku žalobě.

24. Navzdory vyjádření krajského soudu Ústavní soud konstatuje, že nedošlo k pochybení, když krajský soud stěžovatelkám výroky II a III napadeného usnesení stanovil povinnost zaplatit soudní poplatky za návrh na přiznání odkladného účinku. Podle § 4 odst. 1 písm. h) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, poplatková povinnost k zaplacení soudního poplatku za návrh na odkladný účinek vzniká uložením povinnosti zaplatit poplatek v souvislosti s rozhodnutím soudu o návrhu na nařízení předběžného opatření. O povinnosti zaplatit soudní poplatky rozhodl krajský soud s ohledem na to, že poplatková povinnost vzniká až dnem právní moci rozhodnutí, jímž byla navrhovateli uložena povinnost soudní poplatek zaplatit (např. usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 2. 2012 č. j. 1 As 27/2012-32 nebo rozsudek téhož soudu ze dne 27. 11. 2014 č. j. 4 As 220/2014-20). Rozhodnutí soudu tak slouží jako titul k zaplacení soudního poplatku. Stěžovatelky tyto soudní poplatky sice zaplatily předem, to ale nic nemění na tom, že podle citovaného ustanovení musí soud o povinnosti zaplatit soudní poplatek rozhodnout. To potvrzuje i komentář: „[T]uto povinnost je třeba uložit i tehdy, pokud byl soudní poplatek zaplacen předem, neboť teprve právní mocí rozhodnutí o uložení povinnosti vzniká povinnost poplatek zaplatit, do té doby představuje předem uhrazený poplatek přeplatek na soudním poplatku“ (KÜHN, Zdeněk, KOCOUREK, Tomáš et al. Soudní řád správní: Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2019, str. 590). Jak vyplývá z citovaného komentáře, tato skutečnost neznamená, že

by stěžovatelky musely soudní poplatky zaplatit podruhé. Stěžovatelky navíc ani netvrdily, že by po nich krajský soud zaplacení soudních poplatků jakýmkoliv způsobem vymáhal. Postup krajského soudu tudíž nepředstavuje zásah do ústavně zaručených procesních práv stěžovatelek. Stěžovatelky v tomto směru ostatně ani nepředložily žádnou ústavněprávně relevantní argumentaci, se kterou by Ústavní soud mohl polemizovat.

25. Přestože stěžovatelka 1) byla s ústavní stížností úspěšná, Ústavní soud na závěr považuje za nutné upozornit na to, že pokud má žalobce skutečný zájem na přiznání odkladného účinku, měla by tomu odpovídat i kvalita argumentace, která jasně poukáže na naléhavost a nutnost přiznání odkladného účinku s ohledem na hrozící újmu. To, že tomu tak skutečně bude, lze očekávat zejména v případech, kde jsou žalobci zastoupeni právním profesionálem.

26. Ústavní soud nepřehlédl, že v bodě 6 podání je formálně uzavřeno odůvodnění žádosti o přiznání odkladného účinku, neboť je uvedeno, že o jeho přiznání stěžovatelky žádají na základě „výše uvedeného“. Z ústavní stížnosti se naopak podává, že žádost o přiznání odkladného účinku zahrnovala celý obsah podání včetně odůvodnění žaloby. Je pravdou, že soud má povinnost přihlídnout k celému obsahu podání a šlo by o přepjatý formalismus, kdyby na základě výše citované formulace ke zbytku podání nepřihlédl. V závěru části podání, týkajícího se žádosti o odkladný účinek, mohly ale být uvedeny odkazy na body podání, které obsahují námítky, jež specifikují újmu, která stěžovatelkám hrozí. Místo toho se stěžovatelky při podání žaloby i ústavní stížnosti spoléhaly na to, že na základě jejich obecné argumentace (obecný odkaz na body 16–89) si soudy z jejich obsáhlého podání „vzobou“ relevantní argumentaci k hrozící újmě.

27. Ústavní soud nyní sice shledal ústavní stížnost stěžovatelky 1) důvodnou, nelze však souhlasit s tvrzením stěžovatelek, že forma jejich podání pomohla přehlednosti věci. Nebylo určitě třeba dvojmo přepisovat celý text žaloby, neboť tvrzení, která byla relevantní pro návrh na přiznání odkladného účinku, bylo možno shrnout do jednoho odstavce. Navíc skutečnost, že Ústavní soud vyhověl ústavní stížnosti, nijak nepředjímá, zda jsou předpoklady pro přiznání odkladného účinku naplněny nebo nikoli. Stěžovatelka 1) dosáhla pouze toho, že krajský soud se nyní musí vypořádat se specifickou argumentací týkající se její možné újmy.

VI. Závěr

28. Na základě výše uvedeného Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatelek proti napadenému usnesení krajského soudu zčásti vyhověl a v části výroku I, kterou byl zamítnut návrh stěžovatelky 1) na přiznání odkladného účinku jej zrušil [§ 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Ve zbytku odmítl ústavní stížnost jako návrh zjevně neopodstatněný podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Krajský soud se tak bude muset návrhem stěžovatelky 1) opětovně zabývat a ve svém novém rozhodnutí náležitě odůvodnit, zda tvrzení stěžovatelky 1) o hrozící újmě, jsou nebo nejsou dostačující pro to, aby správní žalobě přiznal (při splnění dalších podmínek) odkladný účinek. Ústavní soud znovu zdůrazňuje, že tímto nálezem nijak nepředjímá, zda jsou předpoklady pro přiznání odkladného účinku podle § 73 odst. 2 s. ř. s. naplněny.

29. O návrhu stěžovatelek na přednostní projednání ústavní stížnosti (§ 39 zákona o Ústavním soudu) Ústavní soud samostatně nerozhodoval, neboť rozhodnutím ve věci samé se tento návrh stal bezpředmětným.

II. Stanoviska

St. č. 59/23
Stanovisko pléna Ústavního soudu
Rozhodování o nákladech řízení podle § 142 občanského soudního řádu
v řízeních majících povahu iudicii duplicis
(sp. zn. Pl. ÚS-st. 59/23 ze dne 13. září 2023; 302/2023 Sb.)

Plénium Ústavního soudu přijalo dne 13. září 2023 pod sp. zn. Pl. ÚS-st. 59/23 ve složení předseda soudu Josef Baxa a soudkyně a soudci Jaromír Jirsa, Veronika Křesťanová, Tomáš Lichovník, Jan Svatoň, Pavel Šámal, Vojtěch Šimíček (soudce zpravodaj), David Uhlíř, Jan Wintř a Jiří Zemánek na návrh III. senátu Ústavního soudu podle § 23 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve věci jeho právního názoru pro řízení vedené pod sp. zn. III. ÚS 1470/23, který se odchyluje od právního názoru Ústavního soudu vysloveného v nálezech sp. zn. I. ÚS 1441/11 ze dne 22. 9. 2011 (N 168/62 SbNU 481) a sp. zn. III. ÚS 186/20 ze dne 10. 6. 2020 (N 122/100 SbNU 344), toto

stanovisko:

V řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, majícím povahu *iudicii duplicis*, není-li žaloba zamítnuta, zpravidla nelze určit, který účastník měl ve věci plný úspěch (§ 142 odst. 1 občanského soudního řádu). Je proto obecným východiskem pro rozhodování o nákladech řízení souladným s ochranou vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 a práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, aby žádný z účastníků neměl právo na náhradu nákladů řízení vůči jinému účastníku, ledaže by pro to byly dány zvláštní důvody.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. V řízení o ústavní stížnosti, vedeném pod sp. zn. III. ÚS 1470/23, se stěžovatel město Hodonín domáhá zrušení výroku V rozsudku Krajského soudu v Brně (dále jen „odvolací soud“) č. j. 38 Co 176/2021-395 ze dne 2. 2. 2023. Tímto výrokem mu byla v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, vedeném u Okresního soudu v Hodoníně (dále jen „nalézací soud“) pod sp. zn. 5 C 69/2014, odvolacím soudem (na rozdíl od soudu nalézacího) uložena povinnost nahradit náklady vzniklé v řízení státu i protistraně (dalším spoluvlastníkům) před odvolacím i nalézacím soudem (v celkové výši 326 278 Kč). Odvolací soud v odůvodnění napadeného nákladového výroku vyšel z rozhodovací praxe Nejvyššího soudu a výslovně odkázal na nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 186/20 ze dne 10. 6. 2020 [(N 122/100 SbNU 344), veškerá judikatura zdejšího soudu je dostupná na <https://nalus.usoud.cz>]. Uvedl, že přestože šlo o řízení o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví, v němž je rozhodnutí v zájmu všech účastníků řízení, nelze pominout výsledek řízení a skutečnost, že v konečném důsledku bylo rozhodnuto v souladu s původním návrhem žalobců, který žalovaný (stěžovatel) po celou dobu řízení odmítal akceptovat. Proto bylo namístě uplatnit hledisko úspěšnosti v řízení a přiznat žalobcům podle § 142 odst. 1

občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“) plnou náhradu nákladů, které účelně vynaložili k uplatňování svých práv.

2. Třetí senát Ústavního soudu dospěl při projednávání věci k závěru, že rozhodovací praxe Ústavního soudu je v otázce ústavně konformního obecného východiska ve vztahu k rozhodování o náhradě nákladů řízení ve věcech zrušení a vypořádání spoluvlastnictví v intencích pravidel stanovených občanským soudním řádem (§ 142 a násl.) nejednotná (viz níže uvedený přehled judikatury). Kromě řady usnesení se problematikou zabývá šest nálezů [sp. zn. I. ÚS 1441/11 ze dne 22. 9. 2011 (N 168/62 SbNU 481), sp. zn. II. ÚS 572/19 ze dne 12. 12. 2019 (N 211/97 SbNU 260), sp. zn. III. ÚS 186/20 ze dne 10. 6. 2020, sp. zn. I. ÚS 262/20 ze dne 10. 11. 2020 (N 208/103 SbNU 142), sp. zn. I. ÚS 3202/20 ze dne 2. 11. 2021 a sp. zn. IV. ÚS 404/22 ze dne 5. 4. 2022], z nichž si nálezy sp. zn. I. ÚS 1441/11 a sp. zn. III. ÚS 186/20 odporují s nálezy zbývajícimi.

3. Protože třetí senát zastává názor odlišný od názoru obsaženého v nálezech sp. zn. I. ÚS 1441/11 a sp. zn. III. ÚS 186/20, přerušil v zájmu právní jistoty a pro odstranění rozporů v judikatuře Ústavního soudu usnesením sp. zn. III. ÚS 1470/23 ze dne 26. 7. 2023 řízení o ústavní stížnosti a postupem podle § 23 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, předložil plénu návrh stanoviska.

II. Dosavadní rozhodovací praxe Ústavního soudu a obecných soudů

4. Obecnými soudy je v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví přístupováno rozdílně k hodnocení kritéria úspěchu ve věci jako základního zákonného pravidla pro rozhodování o nákladech sporného řízení (viz § 142 o. s. ř.). Často je totiž výrok nalézacího soudu změněn odvolacím soudem, aniž by zároveň odvolací soudy rozhodovaly shodně a korigovaly rozkolísanou (či nesprávnou) praxi soudů nalézacích (viz např. usnesení sp. zn. III. ÚS 1637/09 ze dne 15. 7. 2009, sp. zn. III. ÚS 356/11 ze dne 7. 4. 2011, sp. zn. IV. ÚS 738/14 ze dne 25. 11. 2014, sp. zn. II. ÚS 2421/16 ze dne 14. 9. 2016, sp. zn. I. ÚS 2198/18 ze dne 13. 11. 2018, sp. zn. III. ÚS 697/18 ze dne 27. 3. 2019, sp. zn. III. ÚS 443/19 ze dne 12. 11. 2019, sp. zn. III. ÚS 4109/19 ze dne 11. 2. 2020, sp. zn. IV. ÚS 2612/22 ze dne 10. 1. 2023, sp. zn. IV. ÚS 237/23 ze dne 11. 4. 2023 či usnesení sp. zn. IV. ÚS 716/23 ze dne 11. 4. 2023). Při nákladovém rozhodování se v řízeních s touto specifickou povahou objevují dva různé přístupy:

A. Soud přiznává úspěch ve věci a plnou náhradu nákladů řízení žalobci, neboť vyhověl jeho návrhu na zrušení spoluvlastnictví i na způsob jeho vypořádání (např. usnesení sp. zn. III. ÚS 1637/09, sp. zn. III. ÚS 356/11, sp. zn. I. ÚS 2198/18, sp. zn. III. ÚS 697/18, sp. zn. III. ÚS 443/19, sp. zn. III. ÚS 4109/19, dále také usnesení sp. zn. I. ÚS 1979/16 ze dne 5. 4. 2017, sp. zn. I. ÚS 2345/17 ze dne 20. 3. 2018, sp. zn. III. ÚS 1099/20 ze dne 12. 5. 2020, sp. zn. III. ÚS 561/20 ze dne 31. 3. 2020 či sp. zn. II. ÚS 2469/21 ze dne 24. 1. 2023), případně hodnotí, jak byli účastníci řízení úspěšnější se svým návrhem na způsob vypořádání spoluvlastnictví (viz usnesení sp. zn. IV. ÚS 3011/18 ze dne 19. 11. 2019).

B. Soud rozhodne, že úspěch účastníků ve věci byl stejný, a proto nepřizná právo na náhradu nákladů řízení žádnému z účastníků podle § 142 odst. 2 o. s. ř. (znovu usnesení sp. zn. III. ÚS 1637/09, sp. zn. III. ÚS 356/11, sp. zn. I. ÚS 2198/18, sp. zn. III. ÚS 697/18, sp. zn. III. ÚS 443/19, sp. zn. III. ÚS 4109/19, dále usnesení sp. zn. II. ÚS 439/14 ze dne 11. 3. 2014, sp. zn. IV. ÚS 738/14, sp. zn. II. ÚS 2530/15 ze dne 3. 11. 2015, sp. zn. II. ÚS 4135/17 ze dne 17. 4. 2018, sp. zn. II. ÚS 2399/18 ze dne 30. 10. 2018, sp. zn. II. ÚS 10/20 ze dne 16. 1. 2020, sp. zn. IV. ÚS 237/23 ze dne 11. 4. 2023 či usnesení sp. zn. IV. ÚS 716/23 ze dne 11. 4. 2023); rovnocenný poměr úspěchu ve věci bývá odůvodňován různě, většinou jej obecné soudy nepovažují za obecně způsobený povahou *iudicii duplicis* (*a contrario* např. usnesení sp. zn. II. ÚS 2421/16 či sp. zn. III. ÚS 697/18) a v úvahu berou další rozhodující skutečnosti – např. přihlížejí k tomu, že žalovaný se zrušením i způsobem

vypořádání souhlasil (viz usnesení sp. zn. II. ÚS 439/14) nebo že soud spoluvlastnictví sice zrušil, avšak vypořádal jinak, než bylo žalobcem navrhováno (např. usnesení sp. zn. II. ÚS 1308/19 ze dne 21. 5. 2019) – takové odůvodnění v zásadě koresponduje spíše výchozímu principu ad A.

5. Judikatura Nejvyššího soudu jako vrcholného justičního orgánu sjednocujícího praxi v době, kdy nebylo dovolání proti výrokům o nákladech řízení ze zákona vyloučeno [naposledy před účinností § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř. ve znění zákona č. 296/2017 Sb.], byla postavena na premise, že je vhodné postupovat podle § 142 odst. 1 o. s. ř., v odůvodněných případech eventuálně podle § 142 odst. 2 o. s. ř., vycházejíc již ze stanoviska Nejvyššího soudu sp. zn. Cpj 8/72 ze dne 8. 3. 1973, které je vzhledem k nezměněné právní úpravě stále aplikováno. V intencích daného řízení to znamená, že zruší-li soud k návrhu žalobce podílové spoluvlastnictví a vypořádá je způsobem, který žalobce navrhoval, je při rozhodování o nákladech řízení třeba vyjít z toho, že žalobce měl procesní úspěch ve věci v plném rozsahu bez ohledu na jednání účastníků před zahájením řízení nebo na to, že druhý spoluvlastník mohl žalobu o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví podat také, tedy že jde o tzv. *iudicium duplex* (usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 245/2014 ze dne 26. 3. 2014; veškerá judikatura tohoto soudu je dostupná na www.nsoud.cz). Nejvyšší soud rovněž nabádal obecné soudy k tomu, aby při hodnocení úspěchu ve věci vycházely z toho, k jaké sporné skutečnosti bylo směřováno dokazování a jak byl spor řešen v rozhodnutí (např. usnesení č. j. 22 Cdo 1523/2017-288 ze dne 3. 5. 2017, sp. zn. 22 Cdo 935/2017 ze dne 30. 5. 2017, sp. zn. 22 Cdo 2059/2015 ze dne 27. 10. 2015 či usnesení sp. zn. 22 Cdo 2767/2017 ze dne 26. 7. 2017). Uvedená východiska byla, jak je patrné z předcházejícího přehledu, více či méně respektována, často s odkazem na individuální okolnosti souzené věci.

6. Ústavní soud se od popsané rozhodovací praxe zprvu distancoval s obvyklou zdrženlivostí k problematice nákladů řízení (viz výše uvedený přehled souvisejících usnesení) a s odůvodněním, že obecné soudy při výkladu a aplikaci zákonných ustanovení (zejména § 142, 143 a 150 o. s. ř.) nevybočují z obecných výkladových standardů a nedopouštějí se zakázané a nepředvídatelné interpretační libovůle, se do meritorního přezkumu nepouštěl. Za dobu své existence se k rozhodování o nákladech popsaného řízení s povahou *iudicii duplicis* meritorně vyjádřil dosud šestkrát, a to v již výše zmíněných nálezech sp. zn. I. ÚS 1441/11, sp. zn. II. ÚS 572/19, sp. zn. III. ÚS 186/20, sp. zn. I. ÚS 262/20, sp. zn. I. ÚS 3202/20 a sp. zn. IV. ÚS 404/22; vždy v zájmu zachování právní jistoty v době, kdy byl přezkum rozhodování o nákladech řízení z působnosti Nejvyššího soudu vyňat.

7. Podkladovým řízením předcházejícím vydání nálezu sp. zn. I. ÚS 1441/11 bylo vypořádání společného jmění manželů; jeho závěry jsou však plně aplikovatelné i na řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, jak je v nálezu výslovně uvedeno. Ústavní soud zde kritizoval praxi obecných soudů, které vytvořily pro daný typ řízení pravidlo, že „úspěšnému“ účastníku nepřiznávají právo na náhradu nákladů řízení podle § 150 o. s. ř. (tzv. moderačního nákladového práva soudu). Ústavní soud zde jednoznačně uvedl, že „základním pravidlem pro rozhodování o náhradě nákladů řízení o vypořádání společného jmění manželů je zásada úspěchu ve věci“. Podle Ústavního soudu je občanský soudní řád vystavěn (a v tomto duchu musí být vykládán) tak, že výchozím principem pro nákladové rozhodování ve sporném řízení je pravidlo úspěchu ve věci podle § 142 o. s. ř., z něhož je v individuálních případech (nikoli typově pro některé druhy řízení) za splnění zákonných podmínek (§ 143, 150 o. s. ř.) možno učinit výjimky (podobně srov. např. i usnesení Nejvyššího soudu č. j. 22 Cdo 2860/2017-34 ze dne 2. 8. 2017); nelze však obracet vztah výjimky a pravidla.

8. Po téměř deseti letech vydal Ústavní soud nálezu sp. zn. II. ÚS 572/19, v němž formuloval v reakci na rozhodování obecných soudů, vedené judikaturou Nejvyššího soudu, následující nosnou myšlenku: „Rozhodnutí o nákladech řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví se nemůže odvíjet toliko od úvahy soudu o tom, co bylo mezi účastníky

sporné a jaké řešení v tomto ohledu přijal soud. Naopak v tomto řízení, v němž se jedná o rovném vlastnickém právu všech účastníků, v němž všichni účastníci (spoluvlastníci) mají v řízení shodné procesní postavení žalobců i žalovaných a v němž předem nemohou přesně předvídat konkrétní rozhodnutí soudu, a naopak každý z odlišných návrhů jednotlivých účastníků může mít rozumný a přesvědčivý základ, se zpravidla jako spravedlivé východisko pro rozhodnutí o nákladech řízení bude jevit, aby každý z účastníků sám nesl své náklady řízení a nebyl povinen hradit náklady jiného spoluvlastníka, ledaže by pro to byly dány zvláštní důvody; takové východisko odpovídá právu spoluvlastníků na ochranu vlastnictví zaručenému čl. 11 odst. 1 Listiny.“ V právě citovaném nálezu se Ústavní soud vymezil vůči rozhodovací praxi obecných soudů z pohledu ústavněprávního, aplikaci zákonné úpravy v souladu s formulovaným východiskem však ponechal na obecných soudech a bližší vodítko k ústavně konformnímu výkladu zákona neposkytl, což působí v obecné justici i nadále výkladové problémy – (mj.) proto Ústavní soud přijímá toto stanovisko.

9. Nálezem sp. zn. III. ÚS 186/20 Ústavní soud zamítl ústavní stížnost spoluvlastnice, jíž byla v podobném řízení uložena povinnost nahradit „protistraně“ náklady řízení; své odůvodnění opřel třetí senát o závěry nálezu sp. zn. I. ÚS 1441/11, který dosud nebyl překonán postupem podle § 13 nebo 23 zákona o Ústavním soudu a je v souladu s judikaturou Nejvyššího soudu, jemuž primárně přísluší výklad podústavních předpisů. Z něj podle třetího senátu vyplývá (bod 15), že „základním pravidlem rozhodování o nákladech řízení je zásada úspěchu ve věci podle § 142 občanského soudního řádu, a to i v řízeních, která mají povahu *iudicii duplicis*, včetně řízení o vypořádání podílového spoluvlastnictví. Pokud soudy v tomto typu řízení promítnou jeho údajná specifika natolik, že přisouzení náhrady nákladů dle § 142 občanského soudního řádu bude výjimkou, učiní tak podle citovaného nálezu bez opory v zákoně a poruší právo účastníků na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny“.

10. Následoval ovšem nález ze dne 10. 11. 2020 sp. zn. I. ÚS 262/20 (kterému v tomto řízení předcházela neúspěšný pokus o přijetí stanoviska podle § 23 zákona o Ústavním soudu), v němž I. senát poukázal na specifickou povahu řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví a dospěl k závěru, že „za ústavně konformní východisko [považuje Ústavní soud] při rozhodování o nákladech řízení, jímž bylo vypořádáno zrušené spoluvlastnictví, spatřovat u obou stran (u všech spoluvlastníků) částečný úspěch ve věci ve smyslu § 142 odst. 2 a 3 o. s. ř. Zásadně je namístě rozhodnout, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, na což pamatuje druhá z alternativ upravených v § 142 odst. 2 o. s. ř.; poměrné rozdělování nákladů řízení zde z právě vyložené povahy věci nemá smysl, stejně jako je v dané fázi řízení již vyloučeno hledat na straně kteréhokoli účastníka plný úspěch ve věci a aplikovat § 142 odst. 1 o. s. ř.“.

11. K tomuto názoru, zohledňujícímu jistá specifika řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, které je svojí povahou *iudicium duplex*, se pak přiklonil i nález ze dne 5. 4. 2022 sp. zn. IV. ÚS 404/22, v němž se uvádí, že „výjimku z obecného použití § 142 odst. 2 občanského soudního řádu na řízení typu *iudicium duplex* by měly tvořit případy, kdy jde o obstrukční chování spoluvlastníka, účastník řízení se nezajímá o konstruktivní vyřešení věci nebo jde o šikanózní výkon práva. V tomto případě však soud musí přesvědčivě vyložit, proč se v konkrétním případě rozhodl uložit účastníku řízení zaplatit druhému účastníkovi náhradu nákladů řízení podle § 142 odst. 3 občanského soudního řádu“. Rovněž nález sp. zn. I. ÚS 3202/20 ze dne 2. 11. 2021 shrnuje, že „vzhledem k takto výjimečnému postavení účastníků řízení není snadné rozhodnout o náhradě nákladů soudního řízení, neboť není zřejmé, která strana vlastně ‚vyhrála‘ a která ‚prohrála‘. Jinými slovy řečeno, v obdobných případech nelze bez dalšího aplikovat zásadu úspěchu ve věci“.

12. Jak je patrné, v rozhodování o náhradě nákladů řízení v těchto typech sporů panuje nejednota, která zapříčiňuje, že účastníci řízení nemohou předvídat, jak o ní soud rozhodne, což má i silný ústavněprávní rozměr. Vzhledem k dosud popsanému vývoji judikatury

a nejednotě judikatury je proto dána potřeba prostřednictvím plenárního stanoviska přijatého podle § 23 zákona o Ústavním soudu, který svojí nálezkou judikaturou k nejednotě přispěl, sjednotit výklad v otázce rozhodování o nákladech řízení, která jsou svojí povahou specifická a právní teorie je označuje jako řízení *iudicium duplex*.

III. Vlastní odůvodnění stanoviska

13. Z právě uvedeného se podává, že přístup soudní praxe k rozhodování o nákladech řízení, v němž soud projednává žaloby o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví [pozn. Ústavního soudu: část třetí hlava II díl 4 oddíl 4 občanského zákoníku (dále též jen „o. z.“) upravuje rovněž oddělení ze spoluvlastnictví a závěry obsažené v tomto stanovisku se proto přiměřeně vztahují i na tento právní institut, byť nebyl předmětem řízení, které předcházelo předložení stanoviska], je nejednotný; aplikace zásady úspěchu ve věci činí v daném typu řízení pro jeho specifika zjevné potíže. Zatímco rekapitulované nálezy sp. zn. II. ÚS 572/19, sp. zn. I. ÚS 262/20, sp. zn. IV. ÚS 404/22 a sp. zn. I. ÚS 3202/20 si zásadně neodporují, naznačené řešení vyžaduje překonání nálezů sp. zn. I. ÚS 1441/11 a sp. zn. III. ÚS 186/20 a ustálené judikatury Nejvyššího soudu, kterou třetí senát Ústavního soudu neshledal ústavně konformní.

14. Ústavní soud si je vědom okolnosti, že mu nepřísluší sjednocování výkladu podústavního práva a v oblasti občanského soudního řízení tento úkol náleží primárně Nejvyššímu soudu [srov. § 14 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění zákona č. 151/2002 Sb.]. V tomto případě však ke sjednocení výkladu podústavního práva přistoupil, a to ze dvou důvodů.

15. Předně, nelze očekávat, že se Nejvyšší soud v nejbližší budoucnosti bude vzhledem k současné zákonné úpravě [§ 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř.] judikaturně vyjadřovat k otázkám nákladů řízení. Navíc platí, že ve „sporech“ o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví jde s ohledem na hodnotu předmětu řízení při nákladovém rozhodování často o vysoké částky, které jsou způsobilé zasáhnout vlastnické právo účastníků řízení [čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“)]. Kromě toho, otázka nákladů řízení může mít v konkrétním případě velký význam rovněž z hlediska základního práva na soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny), a to i v apriorním smyslu, jelikož racionální potenciální účastník řízení si velmi dobře zvaží očekávatelné transakční náklady spojené s každým řízením a podle toho přizpůsobí svůj procesní postup.

16. Nelze navíc přehlédnout, že „nákladová rozhodovací nejednota“ v řízeních o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví (a nejen v nich) je do značné míry způsobena nečinností Ministerstva spravedlnosti, které dlouhodobě porušuje svoji zákonnou povinnost vyplývající z § 374a písm. c) o. s. ř. a nestanoví vyhláškou paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem v rámci jeho oprávnění stanoveného zvláštním předpisem pro účely rozhodování o náhradě nákladů řízení. Takzvaná přísudková vyhláška č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, zavedla do civilního řízení důležitý princip, jehož hlavním smyslem je zkrácení délky řízení a zjednodušení výpočtů výše náhrady nákladů řízení, a to princip paušalizace nákladů řízení. Uvedená přísudková vyhláška byla Ústavním soudem zrušena nálezkem ze dne 17. 4. 2013 sp. zn. Pl. ÚS 25/12 (N 59/69 SbNU 123; 116/2013 Sb.), tedy před více než deseti lety, přesto ministerstvo dodnes nevydalo vyhlášku novou. Důvodem pro zrušení ovšem nebyly výhrady Ústavního soudu k principu paušalizace nákladů řízení, ale rozpor mezi náročností sporu a vyšší paušální náhrady nákladů právního zastoupení v tzv.

bagatelních sporech zahájených formulářovými žalobami. Účastníci řízení se tedy soudí v provizorním režimu, jde-li o nákladové rozhodování, v němž se podpůrně používá pro složité výpočty vyhláška č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, což s sebou přináší nejednotu soudní praxe a nejistotu oslabující legitimní očekávání účastníků. Princip paušalizace nákladů řízení Ústavní soud považuje za přínosný a ve svém důsledku mající pozitivní vliv na zamezení průtahů v řízení (čl. 38 odst. 2 Listiny); na rozdíl od uvedeného provizoria a stanovení výše nákladů právního zastoupení podle nevhodného předpisu a odvíjejícího se od počtu provedených úkonů právní služby, což může mít naopak negativní vliv na délku řízení.

17. Konečně, Ústavní soud vnímá potřebu přijetí sjednocovacího stanoviska rovněž proto, neboť (jak je poukázáno shora) byla to právě jeho vlastní nejednotná nálezová judikatura, která zapříčinila rozkolisanost rozhodovací praxe některých obecných soudů. Je proto v zájmu právní jistoty, předvídatelnosti soudního rozhodování a ochrany legitimního očekávání účastníků daného typu řízení [čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“)] žádoucí přijmout k předložené otázce plenární stanovisko a nastínit ústavně konformní výklad principu úspěchu ve věci podle § 142 o. s. ř. v tomto specifickém typu řízení, a to tak, aby plně respektoval kautely obsažené ve zmiňovaných čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny.

III. a) Rozhodování o nákladech řízení v civilním řízení sporném

18. Při rozhodování o nákladech řízení platí v civilním řízení sporném dvě základní pravidla: 1. pravidlo úspěchu ve věci (§ 142 o. s. ř.); 2. pravidlo procesního zavinění na zastavení řízení (§ 146 odst. 2 o. s. ř.). První z nich se uplatní v případech konečného meritorního rozhodnutí a zákon z něj zároveň upravuje výjimky (např. § 143 o. s. ř.); druhé se použije v případech, kdy je řízení ukončeno usnesením o zastavení řízení, takže soud neřeší meritum věci a nerozhoduje podle § 146 odst. 1 o. s. ř. tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (smír, zastavení řízení v situaci, kdy nelze zjistit procesní zavinění). Na obě uvedená pravidla se pak může vztáhnout moderační právo soudu upravené v § 150 o. s. ř., které umožňuje ve výjimečných případech účastníku, kterému vzniklo právo na náhradu nákladů řízení, tuto náhradu nepřiznat. Postup podle § 150 o. s. ř. však musí být výjimečný, což opakovaně ve své judikatuře akcentuje i Ústavní soud [z prvních nálezů např. sp. zn. III. ÚS 727/2000 ze dne 17. 5. 2001 (N 75/22 SbNU 145) či nález sp. zn. I. ÚS 305/03 ze dne 12. 7. 2005 (N 136/38 SbNU 3)]. Moderace náhrady nákladů řízení je výjimka z pravidla a jako s takovou s ní musejí soudy zacházet (viz i nález sp. zn. I. ÚS 1441/11).

19. Po projednání předmětu řízení (merita věci) soudem zásadně platí pro rozhodování o nákladech řízení, jak je uvedeno v předchozím odstavci, zásada úspěchu ve věci, která je vyjádřena v § 142 o. s. ř., jehož první tři odstavce zní takto:

„(1) Účastníku, který měl ve věci plný úspěch, přizná soud náhradu nákladů potřebných k účelnému uplatňování nebo bránění práva proti účastníku, který ve věci úspěch neměl.

(2) Měl-li účastník ve věci úspěch jen částečný, soud náhradu nákladů poměrně rozdělí, popřípadě vysloví, že žádný z účastníků nemá na náhradu nákladů právo.

(3) I když měl účastník ve věci úspěch jen částečný, může mu soud přiznat plnou náhradu nákladů řízení, měl-li neúspěch v poměrně nepatrné části nebo záviselo-li rozhodnutí o výši plnění na znaleckém posudku nebo na úvaze soudu.“

20. První odstavec uvedeného ustanovení stanoví, jak soud rozhoduje v případě plného úspěchu účastníka ve sporu. Druhý odstavec a třetí odstavec navazují s předpokladem úspěchu částečného; od soudu je v takovém případě vyžadováno stanovení míry úspěchu jednotlivých účastníků (po odečtení míry neúspěchu od úspěchu), popř. konstatování, že úspěch obou stran byl (zásadně) stejný, od čehož se odvíjí příslušný nákladový výrok (poměrné rozdělení nákladů řízení, popř. nepřiznání práva na jejich náhradu žádnému

z účastníků, výjimečně přiznání plné náhrady). Od právě vyložené zásady se lze výjimečně odchýlit, shledá-li soud naplnění předpokladů, které zákon pro takové výjimky formuluje (znovu § 150 o. s. ř.).

21. Ústavní soud, přes proklamovanou zdrženlivost k nákladovým otázkám, se k rozhodovací praxi obecných soudů pravidelně vyjadřuje. Například v nálezu sp. zn. III. ÚS 292/07 ze dne 9. 6. 2009 (N 133/53 SbNU 669) se k zásadě úspěchu ve věci vyslovil takto (bod 18): „Základní zásadou, která ovládá rozhodování o náhradě nákladů civilního sporného procesu, je zásada úspěchu ve věci, vyjádřená v § 142 odst. 1 o. s. ř. V této zásadě se promítá myšlenka, že ten, kdo důvodně bránil své subjektivní právo nebo právem chráněný zájem, by měl mít právo na náhradu nákladů, jež při této procesní činnosti účelně vynaložil, proti účastníku, jenž do jeho právní sféry bezdůvodně zasahoval. Právo úspěšné procesní strany vůči neúspěšné straně řízení na náhradu nákladů vychází ze základního strukturního principu, který se v civilním sporném procesu uplatňuje, tj. ze systému dvou stran v kontradiktorním postavení, v rámci nějž účastníci řízení vystupují jako vzájemní oponenti uplatňující v řízení protichůdné zájmy. Úspěch jedné procesní strany je tak zároveň neúspěchem jejího procesního odpůrce, přičemž každá strana se v mezích daných civilním řádem soudním snaží pomocí přípustných prostředků docílit vlastního vítězství a prohry protistrany. Je-li procesní strana úspěšná, měl by jí její odpůrce nahradit náklady, které přitom účelně vynaložila, neboť by bylo v rozporu s ochrannou funkcí civilního práva procesního, pokud by civilní proces neumožňoval odstranit zmenšení majetkové sféry účastníka způsobené jenom tím, že byl nucen důvodně hájit svá práva, do nichž někdo jiný zasahoval. Takové pojetí civilního procesu by bylo v rozporu s požadavkem plné a efektivní soudní ochrany, a tedy i v rozporu s čl. 90 Ústavy.“

22. Z judikatury Nejvyššího soudu i Ústavního soudu dále shodně plyne, že poměřovat úspěch či neúspěch ve věci nelze jen tím, jak bylo o konkrétním návrhu rozhodnuto, ale je třeba jej posuzovat v širších souvislostech a brát zřetel na konkrétní okolnosti případu [viz např. nález sp. zn. II. ÚS 228/04 ze dne 9. 12. 2004 (N 189/35 SbNU 479), shodně i nález sp. zn. I. ÚS 1441/11, znovu také např. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2059/2015 a dále usnesení sp. zn. 23 Cdo 2585/2015 ze dne 3. 12. 2015, sp. zn. 22 Cdo 3730/2015 ze dne 26. 1. 2016, sp. zn. 22 Cdo 2625/2016 ze dne 30. 11. 2016 či sp. zn. 22 Cdo 1829/2017 ze dne 11. 9. 2017]. Uvedená myšlenka vyjadřuje snahu zohlednit specifika jiných typů řízení než těch, která jsou zahájena na základě žalob o zaplacení peněžitého plnění, v nichž se míra úspěchu ve věci poměřuje nejsnáze; Ústavní soud ji formuloval například v řízení o žalobě na vyklizení bytu či na určení vlastnictví [srov. nález sp. zn. IV. ÚS 2374/19 ze dne 7. 7. 2020 (N 144/101 SbNU 9)], Nejvyšší soud ji hojně využíval právě při řešení dovolání proti nákladovým výrokům v řízeních o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví (viz dále).

III. b) Specifika řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví

23. S ohledem na věc sp. zn. I. ÚS 1441/11 (skutkově šlo o vypořádání společného jmění manželů) a zejména kauzu sp. zn. I. ÚS 262/20 (zde se skutkově jednalo již obdobně jako v nyní posuzovaném případě o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví), z níž vzešel nyní projednávaný návrh stanoviska, považuje Ústavní soud za vhodné ilustrovat specifika *iudicii duplicis* na konkrétním příkladu řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, které spolu s řízením o vypořádání společného jmění manželů představují nejčastější případy uvedeného typu řízení (dále uvedené závěry proto přiměřeně platí i pro druhý ze jmenovaných případů, jak již bylo ostatně zmíněno shora).

24. Řízení s povahou *iudicii duplicis* může být zahájeno k návrhu kteréhokoli z budoucích účastníků a přes formální označení, odpovídající dikci zákona, jsou všichni účastníci vzájemně v postavení odpovídajícím procesní pozici žalobce i žalovaného současně, nehledě na to, kdo žalobu podal. Řízení týkající se vypořádání spoluvlastnictví je označováno

za sporné pouze proto, že není upraveno v zákoně o zvláštních řízeních soudních, nýbrž v občanském soudním řádu, který však upravuje různé typy řízení, a to i takové, které pro jejich materiální povahu lze za sporná označit jen obtížně, případně vykazují specifika, pro která se sporný charakter řízení ztrácí – např. nahlíží-li se na některého účastníka řízení jako na slabšího, oslabuje rovné kontradiktorní postavení stran a pasivní role soudu [typicky nezletilé dítě, osoba s hendikepem, spotřebitel či zaměstnanec – srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 1041/14 ze dne 4. 12. 2014 (N 217/75 SbNU 431), nález sp. zn. II. ÚS 3399/14 ze dne 16. 6. 2015 (N 112/77 SbNU 651), nález sp. zn. I. ÚS 615/17 ze dne 10. 8. 2017 (N 148/86 SbNU 485) či nález sp. zn. I. ÚS 1844/17 ze dne 27. 11. 2017 (N 218/87 SbNU 505)].

25. „Spor“ o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví může být zahájen na základě žaloby kteréhokoli spoluvlastníka, který se cítí být ve spoluvlastnictví nespokojen a nechce v něm setrvat; jako takové je dané řízení nutno vnímat perspektivou základního práva na ochranu vlastnictví zaručeného čl. 11 odst. 1 Listiny. Vlastnické právo zahrnuje i právo přestat být vlastníkem (věc opustit, zcizit); v případě spoluvlastnictví se specificky uplatňuje zásada, že nikdo nemůže být spravedlivě nucen setrvat ve spoluvlastnictví (srov. usnesení sp. zn. I. ÚS 174/05 ze dne 12. 4. 2006). Pro případ, že se sami spoluvlastníci nedohodnou na oddělení ze spoluvlastnictví či jeho zrušení a vypořádání, má každý z nich právo obrátit se na soud s návrhem na zrušení a vypořádání spoluvlastnictví (srov. § 1140 a 1143 o. z.). Rozhodnutí nesetrvat nadále ve spoluvlastnickém vztahu je svobodným rozhodnutím spoluvlastníka, jehož vlastnické právo je chráněno čl. 11 odst. 1 Listiny, ovšem stejnou měrou jako vlastnické právo kohokoli jiného, tedy i ostatních spoluvlastníků. Z druhé strany proto kromě toho, že nikdo nesmí být nucen ve spoluvlastnictví setrvat, platí rovněž, že nikoho nelze nutit k uzavření mimosoudní dohody (ať už se jí brání z objektivních, či subjektivních důvodů), ačkoliv smírné vyřešení věci, a zvláště ve věcech zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, je více než vítané a vhodné.

26. Soud vydává v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví konstitutivní rozhodnutí; návrhy účastníků přitom není vázán, vázán je pouze zákonným pořadím jednotlivých způsobů vypořádání podle § 1144 a násl. o. z. (rozdělení věci, přikázání věci jednomu či více spoluvlastníkům za náhradu, nařízení prodeje věci ve veřejné dražbě). Volba konkrétního způsobu vypořádání je v konečném důsledku na úvaze soudu; účastník řízení fakticky nemá nad způsobem vypořádání soudem zrušeného spoluvlastnictví kontrolu, navrhnout způsob vypořádání ani není jeho povinností, nedisponuje předmětem řízení volně jako například v případě žaloby na plnění (obdobně viz nález sp. zn. II. ÚS 572/19, bod 22). Spoluvlastník, který se na soud obrací, tak nemá osud řízení zcela ve svých rukou a je tak významně oslabena dispoziční zásada ovládající jinak sporné řízení.

III. c) Rozhodování o nákladech řízení ve věcech zrušení a vypořádání spoluvlastnictví

27. Zmíněná specifika řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví je třeba mít na paměti i při rozhodování o nákladech takového řízení.

28. Spoluvlastník totiž sice může zahájení soudního řízení vyvolat, občanský zákoník (hmotné právo) však následně dává jasný návod, jak má soud postupovat. Z pohledu ústavně konformního výkladu principu úspěchu ve věci ve smyslu § 142 o. s. ř. je v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví třeba odlišit dva momenty – rozhodování o zrušení spoluvlastnictví a rozhodování o vypořádání zrušeného spoluvlastnictví; tyto momenty lze do jisté míry připodobnit k rozhodování o základu nároku a jeho výši v řízení o klasické žalobě na plnění. Návrhu na zrušení spoluvlastnictví soud buď vyhoví a řízení pokračuje rozhodováním o způsobu jeho vypořádání, anebo jej zamítne a tím se řízení končí.

29. Návrh na zrušení spoluvlastnictví soud zamítne (v praxi velmi výjimečně) z důvodů uvedených v § 1140 odst. 2 větě druhé o. z., tedy proto, že je zrušení spoluvlastnictví

požadováno „v nevhodnou dobu“ nebo „jen k újmě některého ze spoluvlastníků“, případně z jiných důvodů. Pouze v takových případech lze z pohledu Ústavního soudu hovořit o plném úspěchu a neúspěchu ve věci. Přestože spoluvlastník nemůže být nucen setrvávat ve spoluvlastnictví nedobrovolně, je třeba jeho vlastnické právo vyvažovat se stejnými právy ostatních spoluvlastníků, jež musí být rovněž chráněna před nepřiměřenými zásahy. Je-li proto zákonem stanoveno, že spoluvlastník nesmí žádat zrušení spoluvlastnictví v nevhodnou dobu či jen k újmě jiného spoluvlastníka a on tak přesto učiní a soud jeho žalobu zamítne (čímž se řízení končí), není důvodu nepohlížet na něj jako na neúspěšného žalobce ve smyslu § 142 odst. 1 o. s. ř. (srov. usnesení sp. zn. II. ÚS 2108/10 ze dne 25. 11. 2010 či usnesení sp. zn. III. ÚS 70/18 ze dne 6. 2. 2018), také v těchto případech s případnou aplikací § 150 o. s. ř. upravujícího nákladové moderační právo soudu.

30. Zamítnutí žaloby o zrušení spoluvlastnictví jsou však v praxi spíše ojedinělá; převažuje totiž povinnost soudu umožnit nespokojenému spoluvlastníkovi, aby ve spoluvlastnictví nadále nesetřával. Ve většině případů obecné soudy vyhovějí žalobě podané některým ze spoluvlastníků co do požadavku na zrušení spoluvlastnictví.

31. Ústavní soud dospívá k dílčímu závěru, že právě proto, že soud návrhu na zrušení spoluvlastnictví vyhovějí téměř vždy (s výjimkou případů popsaných výše), přičemž podání návrhu je projevem výkonu ústavně chráněného vlastnického práva, který může kdykoli uskutečnit kterýkoli ze spoluvlastníků, aniž by bylo spravedlivé jej za takový projev sankcionovat, a také proto, že vyhověním návrhu na zrušení spoluvlastnictví řízení nekončí, nýbrž soud dále jedná o způsobu jeho vypořádání (přičemž není vázán návrhy účastníků, ale zákonnou poslušností), nelze od skutečnosti, že návrhu na zrušení spoluvlastnictví bylo vyhověno, odvozovat bez dalšího procesní úspěch navrhovatele, resp. procesní neúspěch dalších spoluvlastníků ve smyslu § 142 odst. 1 o. s. ř.

32. Ve fázi rozhodování o vypořádání zrušeného podílového spoluvlastnictví se proto naplno projevuje charakter řízení *iudicii duplicis*, jehož specifika neodpovídají charakteristickým znakům civilního sporu podle občanského soudního řádu – soud totiž musí účastníky řízení přestat nadále vnímat jako žalobce a žalovaného *stricto sensu*, přestože je tak zákon označuje. Chybí zde v první řadě původce, který by zapříčinil zahájení řízení svým protiprávním jednáním; z povahy věci neexistuje účastník, který by bezdůvodně zasahoval do právní sféry druhého účastníka. Pro nalezení „oběti a viníka“ či „vítěze a poraženého“ (čili pro konstatování úspěchu jedné ze zúčastněných stran na vrub druhé) zde proto chybí klíčový pojmový znak spočívající v tvrzeném zásahu do práv žalobce, proti kterému by se žalobce proti žalovanému hájil před soudem. Proto také nelze konstatovat, že by nepřiznáním práva na náhradu nákladů řízení nebyla soudy chráněna práva ve smyslu čl. 90 Ústavy, neboť zde absentuje předpoklad, že se majetková sféra žalobce zmenšila vydáním jemu vzniklých nákladů řízení jenom proto, „že byl nucen důvodně hájit svá práva, do nichž někdo jiný zasahoval“ (viz znovu bod 18 nálezu sp. zn. III. ÚS 292/07). Jinak řečeno, jakkoliv samozřejmě i v těchto případech strany soudního řízení usilují o to, aby soudy vyhověly jejich procesním návrhům, jedná se z důvodů popsaných shora o řízení značně atypické (zvláštní).

33. Při rozhodování o způsobu vypořádání zrušovaného spoluvlastnictví přitom již nehraje roli, kdo z účastníků zahájení řízení inicioval – oba (všichni) jsou totiž současně v postavení obdobném procesní pozici žalobce i žalovaného a jejich návrhy na způsob vypořádání není soud vázán. Konečný způsob vypořádání totiž vyplývá ze zákonné poslušnosti (§ 1143 a násl. o. z.); soudy jsou povinny zkoumat, zda nepřichází v úvahu reálné rozdělení společné věci, což je ze zákona přednostní (avšak v praxi výjimečný) způsob vypořádání zrušeného spoluvlastnictví (§ 1144 o. z.). Většinou obecné soudy rozhodují tak, že spoluvlastnictví zruší a společnou věc přikáže do výlučného vlastnictví některého ze spoluvlastníků; zároveň rozhodnou o finanční náhradě pro spoluvlastníka, jemuž věc do

vlastnictví přikázána není. Obvykle se přitom lze setkat s tím, že věc požaduje přikázat do svého výlučného vlastnictví každý ze spoluvlastníků, jen ojedinele ji nechce žádný z nich (viz § 1147 o. z.). Soudy potom řeší, kdo se například více podílel na získání společné věci, jaké jsou finanční poměry jednotlivých spoluvlastníků pro účely péče o přikázanou věc, zkoumají rodinné (účastníky řízení jsou začasť sourozenci či jiní dědicové, kteří se stanou podílovými spoluvlastníky v důsledku úmrtí zůstavitele, či například restituenti, kteří získali zpět rodinný majetek), sociální, morální souvislosti apod. Hledání úspěšného a neúspěšného účastníka je v dané fázi řízení z povahy věci již vyloučeno; nezáleží na tom, jaký způsob vypořádání jednotliví spoluvlastníci navrhovali a ke kterému z nich se soud v konečném rozhodnutí přiklonil proto, že lépe korespondoval zákonné posloupnosti.

34. Není-li však soud při vypořádávání zrušovaného spoluvlastnictví vázán návrhy účastníků (kteří tak nemají předmět řízení zcela ve své dispozici), není podle Ústavního soudu ani možné stanovovat *stricto sensu* úspěch ve věci – tedy ani odvíjet jej od toho, co bylo mezi účastníky sporné a k čemu bylo prováděno dokazování (viz judikaturu Nejvyššího soudu shrnutou shora), neboť soud z moci úřední směřuje dokazování k prokázání skutečností potřebných pro ten ze zákonných způsobů vypořádání, který ve věci připadá v úvahu; z návrhů účastníků řízení přitom vyjít může, ale nemusí. V tomto ohledu nejsou přesvědčivé závěry obsažené v nálezu sp. zn. I. ÚS 1441/11 a zejména nálezu sp. zn. III. ÚS 186/20, které popsanou judikaturu Nejvyššího soudu potvrzují. Z uvedeného samozřejmě nelze dovozovat, že by účastníci řízení neměli unést břemeno tvrzení a navrhopat soudu důkazy potřebné k prokázání svých tvrzení; jelikož však jimi navrhovaný způsob vypořádání nepředstavuje protiprávní zásah do právní sféry jiného účastníka (spoluvlastníka), nýbrž realizaci vlastnického práva, nelze úspěch ve věci dovozovat ani z předmětu provedeného dokazování.

35. Rozhodne-li soud o vypořádání spoluvlastnictví podle práva, odchází procesní strany z řízení zásadně s touž majetkovou hodnotou, se kterou do něj vstoupily (ať už dobrovolně, či vynuceně). Jejich úspěch ve věci je proto z majetkového hlediska srovnatelný; majetkovou ztrátu tak utrpí každý z účastníků „pouze“ ve vynaložených nákladech řízení. Ústavní soud si je vědom skutečnosti, že jde mnohdy o nemalé částky, zásadně však jejich vydání není možné klást k tíži kteréhokoli ze spoluvlastníků. Vyvolání řízení je svobodnou volbou navrhovatele („žalobce“), do jehož majetkové sféry nemusel nikdo zasáhnout a ani jej k podání žaloby přimět. Stejně tak je svobodnou volbou jiného spoluvlastníka („žalovaného“) neuzavřít navrženou mimosoudní dohodu a požadovat určitý způsob vypořádání, neboť i na jeho straně jde o výkon ústavně zaručeného vlastnického práva; má-li jeho procesní obrana rozumný a přesvědčivý základ (a nespadá tak do kategorie zneužití práva či obstrukčního chování), nelze její uplatnění klást takovému účastníku (spoluvlastníku) k tíži a zmenšovat uložením nákladové povinnosti jeho majetkovou sféru ve prospěch spoluvlastníka, který učinil svobodnou volbu ve spoluvlastnictví nadále nesetrvávat.

36. Lze tak shrnout, že míra úspěšnosti jednotlivých účastníků řízení o vypořádání spoluvlastnictví je z majetkového hlediska srovnatelná, neboť v řízení v tomto ohledu objektivně není vítěze ani poraženého. Jinými slovy vyjádřeno, společná věc je buď rozdělena a její části jsou jednotlivým vlastníkům přikázány do výlučného vlastnictví, nebo je celá věc přikázána do výlučného vlastnictví jen jednoho z nich a poté soud ostatním spoluvlastníkům stanoví odpovídající finanční náhradu, anebo je věc prodána ve veřejné dražbě a finanční náhrada je rozdělena mezi spoluvlastníky. Slovy zákona lze na obou stranách (u všech spoluvlastníků) hovořit o částečném úspěchu ve věci ve smyslu § 142 odst. 2 a 3 o. s. ř. Zásadně je tak namístě rozhodnout, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, na což pamatuje druhá z alternativ upravených v § 142 odst. 2 o. s. ř.

37. Ústavní soud uzavírá, že poměrování úspěšnosti (podle kritérií „klasického“ sporného řízení) účastníků řízení o vypořádání zrušeného spoluvlastnictví je nepřiléhavé a neodpovídá jeho ústavněprávním, hmotněprávním ani procesním specifickým.

Pro rozhodování o nákladech tohoto typu řízení se proto jako nejvhodnější jeví přiměřený postup podle § 142 odst. 2 o. s. ř.: obecné soudy by měly zpravidla posoudit úspěch každého z účastníků zásadně jako částečný a vyslovit, že žádný z nich nemá na náhradu nákladů právo. Ve skutečnosti je totiž shora zmíněné povaze těchto „sporných řízení“ daleko bližší úprava obsažená v § 23 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, týkající se řízení nesporných, podle které „nemá žádný z účastníků právo na náhradu nákladů řízení podle výsledku řízení. Náhradu nákladů řízení lze přiznat, odůvodňují-li to okolnosti případu“.

38. V odůvodněných – a spíše výjimečných – případech pak lze některému z účastníků přiznat právo na náhradu nákladů podle § 142 odst. 3 o. s. ř., neboť způsob vypořádání spoluvlastnictví závisí na úvaze soudu. Zvláštními okolnostmi konkrétního jedinečného případu může být např. obstrukční chování některého ze spoluvlastníků, nezáměr o konstruktivní vyřešení věci nebo šikanózní výkon práva; soud také může zohlednit, zda jde o řízení nalézací či odvolací. Šikanózním jednáním však není sama o sobě okolnost, že některý (nebo každý) ze spoluvlastníků navrhuje přikázání spoluvlastněného majetku do svého výlučného vlastnictví.

39. Jak Ústavní soud konstatoval v nálezu sp. zn. II. ÚS 572/19 (body 26 a 27), je úkolem soudů rozhodovat spory mezi účastníky řízení a přinášet jim spravedlivá rozhodnutí, nikoli vyvolávat další neshody mezi nimi či jejich vzájemný pocit nespravedlnosti, tím spíše v rámci rozhodování o nákladech řízení, které tvoří podstatu soudního řízení. Na obecných soudech proto je, aby v konkrétním řízení s povahou *iudicii duplicis* posoudily, na základě kterého zákonného ustanovení je třeba rozhodnout o nákladech řízení tak, aby bylo dosaženo spravedlivého a ústavně akceptovatelného rozhodnutí (v případě nezrušení spoluvlastnictví § 142 odst. 1 o. s. ř., jinak při zrušení a vypořádání spoluvlastnictví § 142 odst. 2 či 3 o. s. ř.). V konkrétním případě pak může být rovněž nezbytné přihlídnout i k jeho širším okolnostem, včetně toho, že se například účastníci ohledně předmětu řízení alespoň částečně shodli, jaký byl procesní postup a stanoviska jednotlivých účastníků v průběhu řízení či jaké bylo jejich jednání před zahájením řízení při snaze o zrušení spoluvlastnictví dohodou.

40. Nejvyšší soud formuloval pomocná kritéria individuálního posouzení vzniku práva na náhradu nákladů řízení (např. usnesení č. j. 22 Cdo 2816/2017-1276 ze dne 5. 10. 2017) takto: „Mezi individuální okolnosti konkrétní věci, které by měl soud zvažovat, patří i procesní aktivita účastníků v průběhu řízení, jakož i jejich postoje a snaha, popřípadě její absence, o konstruktivní přístup k rychlému a hospodárnému projednání a rozhodnutí věci, tedy i ochota či neochota o smírné vyřešení věci v průběhu řízení.“ Přestože Ústavní soud přijatým stanoviskem konstatuje, že ústavně konformní výklad § 142 o. s. ř. vyžaduje, aby bylo na úspěch účastníků ve věci vypořádání zrušeného spoluvlastnictví nahlíženo v zásadě jako na částečný a žádnému z účastníků zpravidla nebyla náhrada nákladů řízení na úkor jiného přiznána, uvedené aspekty ovlivňující rozhodování soudce v konkrétní věci jsou z pohledu Ústavního soudu přiměřeně aplikovatelné i nadále.

III. d) Vypořádání dosavadní nálezné judikatury Ústavního soudu

41. Ústavní soud především konstatuje, že i nadále akceptuje vztah zákonného pravidla (§ 142 o. s. ř.) a výjimky (§ 150 o. s. ř.) tak, jak jej vymezil v nálezu sp. zn. I. ÚS 1441/11: „Okolnost, že soud není vázán návrhem na vypořádání, a že tedy může věci, jež procesní strany učinily součástí řízení, vypořádat i jinak, má samozřejmě pro úvahy soudu o náhradě nákladů řízení význam. Ten se však neprojevuje ve vyloučení možnosti aplikace § 142 o. s. ř., ale ve způsobu, jakým stanovit úspěch ve věci.“ Z uvedené citace plynou dva podstatné momenty: Zaprvé, v nálezu sp. zn. I. ÚS 1441/11 není blíže specifikováno, podle kterého odstavce § 142 o. s. ř. by měly soudy v řízeních o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví (a jim podobných) postupovat primárně; není tedy nutné hledat u jednoho účastníka řízení za každou cenu plný úspěch na úkor druhého. Zadruhé, okolnost, že soud není vázán návrhy účastníků

a rozhoduje o způsobu vypořádání nezávisle na nich, má význam pro způsob, jakým stanovit úspěch ve věci, resp. zda o úspěchu ve věci lze vůbec hovořit.

42. Nyní přijaté stanovisko se však odchyluje od právního názoru obsaženého v nálezu sp. zn. I. ÚS 1441/11 a nálezu sp. zn. III. ÚS 186/20 a jím přijatého výkladu prvně uvedeného nálezu, kterým současně následuje judikaturu Nejvyššího soudu. Ústavní soud tedy překonává zejména závěr nálezu sp. zn. III. ÚS 186/20, podle něhož „[v]ýrokem o nákladech není účastník ‚sankcionován‘ za to, že nechce být vlastníkem. Smyslem rozhodování o nákladech není sankce, nýbrž promítnutí skutečnosti, že souzení stojí účastníky i stát peníze. Spoluvlastnictví ostatně nemusí být rozděleno pouze soudem, nýbrž i dohodou. Soudní cesta je volena tehdy, nemohou-li se spoluvlastníci na rozdělení shodnout. Je v souladu se zákonem i ústavním pořádkem, jestliže za této situace náklady řízení zásadně nese ten, jenž byl v řízení neúspěšný, přičemž je primárně na obecných soudech, aby posoudily, který z účastníků procesního úspěchu skutečně dosáhl. Takové řešení se ostatně jeví i rozumnější oproti situaci, kdy by spoluvlastník mohl být druhou stranou několik let vláčen po soudech bez práva na náhradu nákladů řízení, ačkoli dlouhodobě prosazoval řešení, které i soud shledal nejvhodnějším a k němuž nebylo mimosoudně přistoupeno jen pro nesouhlas protistrany“ (bod 24). Demonstrativně naznačená situace, kdy spoluvlastník stráví několik let soudním řízením kvůli chybějící vůli jiného spoluvlastníka dohodnout se, představuje extrém, kterému by soud měl být schopen zabránit. Není-li soud při rozhodování o způsobu vypořádání vázán návrhy účastníků, není předmět řízení čistě v dispozici procesních stran a je na soudu, k jakým rozhodným skutečnostem povede dokazování tak, aby mohl o vypořádání spoluvlastnictví rozhodnout v souladu se zákonnou posloupností, zásadou procesní ekonomie a v reálném čase.

43. Přesto Ústavní soud nevylučuje, že ve výjimečném případě, kdy jeden z účastníků obstruuje a nepostupuje konstruktivně z hlediska hospodárného skončení řízení, bude vhodné aplikovat § 142 odst. 3 o. s. ř. a takovému účastníku povinnost k náhradě nákladů řízení uložit; přijaté stanovisko nezabraňuje soudu ani zohlednit rozhodující skutečnosti v rámci individuálního posouzení věci. Z hlediska ústavněprávní ochrany svobodného výkonu vlastnického práva každého jednotlivce – i každého spoluvlastníka – ve smyslu čl. 11 odst. 1 Listiny nicméně Ústavní soud považuje za odpovídající, aby takový přístup byl v daném typu řízení výjimkou a nesení břemene vlastních nákladů řízení pravidlem (§ 142 odst. 2 o. s. ř.). V souvislosti s aplikovaným čl. 11 odst. 1 Listiny je také třeba brát v úvahu, že výše nákladů právního zastoupení v řízeních o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví se odvíjí od hodnoty nemovité věci a pohybuje se často ve statisících korun. O takto vysoké částky by se fakticky snižovala výše vypořádacího podílu spoluvlastníka, kterému nemovitost nebyla přikázána do výlučného vlastnictví, jestliže by soudy postupovaly i do budoucna striktně podle zásady úspěchu ve věci (§ 142 odst. 1 o. s. ř.). Ve skutečnosti by tak nešlo o ochranu výkonu vlastnického práva, ale o trest za jeho realizaci.

44. Koncentrovaně vyjádřeno, v případě řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, majícího povahu *iudicii duplicis*, platí obecné pravidlo, podle kterého každý z účastníků nese své náklady řízení a není povinen hradit náklady jiného účastníka, ledaže by pro to byly dány zvláštní důvody, které obecný soud odůvodní konkrétními okolnostmi rozhodované věci.

45. Těmito „zvláštními důvody“ jsou případy naznačené shora a bude jimi např. situace, kdy se některý z účastníků bude v průběhu řízení dopouštět obstrukčního jednání; nebude dlouhodobě ochoten k dohodě, byť proti této dohodě neuplatní žádné rozumné důvody; bude opakovaně podávat opravné prostředky a v důsledku toho neúčelně zvyšovat náklady řízení apod. Zohlednění „důvodů hodných zvláštního zřetele“ je ostatně v rozhodovací praxi obecných soudů poměrně obvyklé a výslovně na ně pamatuje např. § 150 o. s. ř. Lze proto přiměřeně vycházet i z rozhodnutí Ústavního soudu, která se týkají ústavně

konformního výkladu tohoto zákonného ustanovení [srov. např. nálezy sp. zn. II. ÚS 648/18 ze dne 30. 6. 2020 (N 140/100 SbNU 536) nebo sp. zn. III. ÚS 2856/21 ze dne 18. 1. 2022].

46. Ústavní soud pro úplnost uvádí, že jakkoliv v řízení, které předcházelo přijetí tohoto stanoviska, šlo o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví, je zřejmé, že právní závěry ve stanovisku obsažené se vztahují rovněž na řízení o vypořádání společného jmění manželů. Neplatí proto nadále právní závěr, podle kterého „v řízení o vypořádání společného jmění manželů je rozhodování o náhradě nákladů řízení ovládáno zásadou úspěchu ve věci (§ 142 o. s. ř.). Odlišný postup je výjimkou, která je podmíněna důvody hodnými zvláštního zřetele a musí být řádně odůvodněna“, a na kterém jsou založeny nálezy sp. zn. I. ÚS 1441/11 a sp. zn. III. ÚS 186/20.

47. Jinak řečeno, oproti překonávané nálezové judikatuře, podle které platilo i v případě těchto specifických soudních řízení obecné pravidlo obsažené v § 142 odst. 1 o. s. ř., od kterého bylo možno se odchýlit ve výjimečných případech, nadále platí obecné pravidlo opačné, tzn. nejsou-li pro to dány závažné důvody, nemá žádný z účastníků na náhradu nákladů řízení právo (§ 142 odst. 2 o. s. ř.).

IV. Intertemporální účinky

48. Stanovisko pléna se vztahuje na všechna dosud neskončená řízení před obecnými soudy i na ústavní stížnosti Ústavnímu soudu již podané a dosud nerozhodnuté, neboť vzhledem k rozkolísané rozhodovací praxi nelze dospět k závěru, že by žalobcům v jimi iniciovaném řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví (*iudicium duplex*) vzniklo legitimní očekávání, že jim v případě vyhovění jejich návrhu vznikne (a bude přiznáno) právo na náhradu nákladů řízení.

V. Závěr

49. Ústavní soud se postupem podle § 23 zákona o Ústavním soudu odchyluje od nálezů sp. zn. I. ÚS 1441/11 a sp. zn. III. ÚS 186/20, jimi přijatého výkladu a jejich následování judikatury Nejvyššího soudu, vůči které se plénem Ústavního soudu tímto stanoviskem vymezuje ve výroku uvedeným způsobem.

50. Pravidlo úspěchu ve věci, ovládající rozhodování o nákladech řízení vedeného podle části třetí občanského soudního řádu, upravené v § 142 o. s. ř., je v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví z pohledu čl. 11 odst. 1 a také čl. 36 odst. 1 Listiny třeba interpretovat tak, že plný úspěch a neúspěch procesních stran lze poměřovat pouze tehdy, zamítá-li soud návrh na zrušení spoluvlastnictví. Jinak, vyhoví-li návrhu na zrušení spoluvlastnictví a rozhoduje-li dále o způsobu jeho vypořádání, je na procesní úspěch jednotlivých účastníků, majících v řízení s povahou *iudicii duplicis* totožné postavení žalobce i žalovaného, třeba pohlížet jako na částečný (stejný) a zpravidla nepřiznat náhradu nákladů řízení žádnému z účastníků podle § 142 odst. 2 o. s. ř., neodůvodňují-li konkrétní okolnosti věci výjimečně postup podle § 142 odst. 3 o. s. ř.; ve fázi rozhodování o způsobu vypořádání spoluvlastnictví je plný úspěch ve věci kteréhokoli z účastníků (a tedy i aplikace § 142 odst. 1 o. s. ř.) pojmově vyloučen.